

שבוע פרשת ויקרא - פרשת החודש

(15 - 21 March 15)

כ"ד אדר - א' ניסן תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (ומנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם, (משוחת ל"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָת בִּי נִשְׁמְתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
וְצֹאצְאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וּנְתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וְיִדְבַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמְרוֹ: דַּבַּר אֱלֹהֵינוּ וְאֵל־בְּנֵינוּ
לְאָמַר פֶּה תִּבְרָכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמוֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיַחַדְךָ: יִשְׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאֵהָבֶתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכֵל לְכַבֵּד וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ**

**הַיּוֹם, עַל לְכַבֵּד. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָד וְדַבְרָתְךָ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַבְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, כָּכֵל**

**לְכַבֵּם וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלִקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ**

**לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְכַבֵּכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה**

**אִפְּךָ יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִתְּרַח מֵעַל הָאָרֶץ הַמְּטֵבָה אֲשֶׁר יי**

**נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְכַבֵּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.**

**וְלִמְדוֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבַּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַבְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ**

**וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לִתְת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מוֹשֶׁה לְאָמַר. דַּבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל כְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,**

**וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא**

**תִּתְּרוּ אַחֲרֵי לְכַבֵּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זְנוִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם**

**קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי**

אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֵהָבֶתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.**

אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "ה'יו") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניתנם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מִהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כַּלְגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לַשָּׁבֹת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַרְפֵּי
 דָּל מְאֻשְׁפֹּת יָרִים אַבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־גְּדִיבִים עִם גְּדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקֶרֶת הַפֵּית
 אִם־הַכְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הֵייתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשֻׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיָּגֵם הַיַּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהַרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מִה־לֶּךְ
 הַיָּם כִּי תָגֹם הַיַּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהַרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶכֶךְ הַצּוֹר אַגַּם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מַיִם:

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמִתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינִים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יִדְיָהֶם | וְלֹא יִמְיֹשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיֶהוּ בְּגוֹרָם: ח כִּמּוֹהֶם יְהִיוּ
 עֹשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יא יֵרְאֵי יְהוָה בָּטְחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
 יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יִבְרָךְ יֵרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: ד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו כְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמַּתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יַרְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהִי מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד קטו..... ג
- (ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם שבת פרשת ויקרא, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, היתשכ"ח..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת ויקרא, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, היתשכ"ח..... יג
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת כי ויקרא (בלה"ק) כרד ז כא
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כה
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא..... כו
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויקרא כז
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא פא
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקרא..... פב
- (יא) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן..... צ
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא צא
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צו
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא צט
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא קמו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא קפ
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק ג-ד, משלי פרק ז..... קפז
- (יח) משניות – מסכת כלים/אהלות ביאור קהתי..... קפט
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... קצה
- (כ) מסכת כתובות עם ביאורים מדף מא עד דף מז..... קצו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקן..... רכו
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן..... רכו
- (כג) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן..... רכז
- (כד) שערי אורה אדמו"ר האמצעי..... רכח
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק"..... רכח
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש..... רכט
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב..... רל
- (כח) ספר המאמרים – ה"ת"ש-תש"א אדמו"ר מוהר"צ..... רלא
- (כט) ספר השיחות ה'תר"פ-ז אדמו"ר מוהר"צ..... רלב
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"צ..... רלג
- (לא) חומש לקריאה בציבור..... רלה
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא..... רמו
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש..... רמז
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 בתחילת פרשת 'החודש' שקוראים בשבת זו (בנוסף לפרשת השבוע) נאמר:
 2 **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹדֶשׁ נִסָּן יִהְיֶה לָכֶם רֹאשׁ חֹדָשׁ רִאשׁוֹן הוּא**
 3 **לָכֶם לַחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה¹, וּמוּבָא בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל אַדְמוֹר**
 4 **הַיְצִמָּה צְדָק², הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוֹשְׁלַת אַדְמוֹרֵי חַבֵּד וְאַדְמוֹר**
 5 **מִהַר"ש³ בְּנוֹ מְמַלְא־מִקוּמוֹ, הַרְבִּיעִי**
 6 **בְּשׁוֹשְׁלַת מַה שְּׁפָתוֹב בְּמִדְרָשׁ**
 7 **רַבְהוּ⁴ עַל הַפְּסוּק "הַחֹדֶשׁ הוּא**
 8 **לָכֶם..." מְשַׁבְּחַר מֵאִז שֶׁבַחַר**
 9 **הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ כְּלוֹמַר מִתְחִילַת**
 10 **הַבְּרִיאָה קָבַע בּוֹ רֹאשֵׁי חֹדָשִׁים**
 11 **וְשָׁנִים, וְכִשְׁבָּחַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-**
 12 **הוּא בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו לְהִיוֹת הַעַם**
 13 **הַמְּיוּחַד לוֹ קָבַע בּוֹ חֹדֶשׁ נִסָּן**
 14 **רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה וְגֵאוּלַת**
 15 **יִשְׂרָאֵל מִמְצַרַיִם הִיטָה בְּחֹדֶשׁ נִסָּן.**
 16 **וְהַעֲנִינָן בְּזָה⁵, הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית**
 17 **שֶׁל הַדְּבָרִים עַל-פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת הִיא**
 18 **שֶׁבִ' הַעֲנִינָיִם שְׁפָתוֹב זֶה,**
 19 **חֹדָשִׁים (סֶתֶם) מִבְּלֵי לְפָרֶט**
 20 **שֶׁהַכּוֹנֵנָה ל"חֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" שְׁעַל כֵּךְ**
 21 **נִאֲמַר "הַחֹדֶשׁ הוּא לָכֶם רֹאשׁ חֹדְשִׁים"**
 22 **וְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה שְׁעַל כֵּךְ נִאֲמַר**
 23 **"רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה", הֵם**
 24 **כְּנֻגָד ב' הַעֲנִינָיִם שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ**
 25 **ז"ל בְּמִדְרַשׁ הָאֲמוּר דְּמִשְׁבָּחַר**
 26 **הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ וְכִשְׁבָּחַר**
 27 **בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו, כִּכְפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ**
 28 **וּמִבְּאֵר. וְהֵינּוּ, שְׁעֲנִינָן חֹדְשֵׁי**
 29 **הַשָּׁנָה קָשׁוּר עִם בְּחִירַת**
 30 **הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ, שְׁקָאֵי שִׁמְכוּן**
 31 **עַל כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם, כּוֹלֵל**
 32 **גַּם הַמְּאֹרֹת שְׁבִרְקִיעַ**
 33 **הַשָּׁמַיִם, הַמְּאֹר הַגָּדוֹל**
 34 **(שְׁמֶשׁ) וְהַמְּאֹר הַקָּטָן**
 35 **(יָרֵחַ), שְׁבִאֹפֶן הַהִילוּף**
 36 **שְׁלֵהֶם תְּנוּעַת הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח בְּרִקִיעַ**
 37 **הַשָּׁמַיִם תְּלוּיָה קְבִיעוֹת רֹאשֵׁי**
 38 **חֹדָשִׁים וְשָׁנִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁶**
 39 **בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּתִיאֹר בְּרִיאַת**
 40 **הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח יְהִי מְאֹרֹת גּוֹ**
 41 **וְהִיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים**
 42 **וּלְיָמִים וְשָׁנִים, וְעֲנִינָן**

ביאור בדרך אפשר

43 **הַחֹדָשִׁים (סֶתֶם) מִבְּלֵי לְפָרֶט שֶׁהַכּוֹנֵנָה ל"חֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" קָשׁוּר עִם**
 44 **הַבְּחִירָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו, שְׁזָזְהִי מְצִיאוֹתָם**
 45 **שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה מִהָעוֹלָם וְאִם כֵּן, הַעֲנִינָן הָרִאשׁוֹן "הַחֹדֶשׁ הוּא**
 46 **לָכֶם רֹאשׁ חֹדְשִׁים" מְדַבֵּר עַל בְּחִירַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁמְעַלְתָם**
 47 **וּמְדַרְיָגָתָם הִיא לְמַעְלָה מִהָעוֹלָם, וְאִילוֹ**
 48 **הַהַמְשָׁךְ, "רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֹדְשֵׁי**
 49 **הַשָּׁנָה", מְדַבֵּר עַל בְּחִירַת הַקְּדוּשׁ-**
 50 **בְּרוּךְ-הוּא כְּעוֹלָם. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת**
 51 **הַחִילוּק הַהַבְּדֵל שְׁבִין תְּשָׁרִי**
 52 **לְנִיסָן⁷, שְׁתְּשָׁרִי הוּא הָרֹאשׁ**
 53 **שֶׁל הַשָּׁנָה לְהַנְהִיגָה טְבָעִית, כִּכְפִי**
 54 **שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם**
 55 **לְפִי חוֹקֵי הַטְּבַע, וְנִיסָן הוּא**
 56 **הָרֹאשׁ שֶׁל הַשָּׁנָה לְהַנְהִיגָה נְסִית**
 57 **שְׁלִמְעָלָה מִהָטְבַע כִּכְפִי שֶׁהַקְּדוּשׁ-**
 58 **בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵל כְּעוֹלָם לְמַעַל מְדַרְכֵי**
 59 **הַטְּבַע. וְכִידְרִיעַ מַה שְּׁפָתוֹב**
 60 **בְּיַעֲקֹב־ה' שְׁעַל ב' אֹפְנִים**
 61 **יְכוֹלִים אָנוּ לְיַדַע גְּדוּלַת**
 62 **הַבּוֹרָא, שְׁהִיוּ גַם הַטְּבַע וְגַם מַה**
 63 **שֶׁלְמַעְלָה מִהַטְּבַע הֵם פּוֹעֲלוֹת שֶׁל**
 64 **הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵלֵא שִׁישׁ שְׁנֵי**
 65 **אוֹפְנִים דְּרַכְס הוּא פּוֹעֵל וּמְנַהֵיג שִׁמְהֵם**
 66 **יְכוֹלִים לְדַעַת וְלַחֲכִיר אֶת גְּדוּלוֹתוֹ**
 67 **מִהַנְהִיגָה תְּמִידִית בְּדֶרֶךְ**
 68 **הַטְּבַע, וּמִהַנְהִיגָה הַנְּסִית, כְּמוֹ**
 69 **כְּמוֹ בְּיַצִּיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת**
 70 **יַם-סוּף, שְׁהוּא עֲנִינָן שִׁידוּד**
 71 **הַמְּעַרְכוֹת הַקְּבִיעוֹת וְהַרְגִילוֹת**
 72 **וּבִיטוּל הַטְּבַע, שְׁפָזָה נִיכָר**
 73 **גְּדוּלַת הַבּוֹרָא עוֹד יוֹתֵר**
 74 **מֵאֲשֶׁר בְּהַנְהִיגַת הַטְּבַע אִף שְׁגַם**
 75 **בְּהַנְהִיגָה עַל-פִּי טְבַע נִיתָן לַחֲכִיר אֶת**
 76 **גְּדוּלוֹת ה'.**

בס"ד. שבת פרשת ויקרא, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֹדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא**
 2 **לָכֶם לַחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה¹, וּמוּבָא בְּמֵאמְרֵי**
 3 **אַדְמוֹר הַיְצִמָּה צְדָק² וְאַדְמוֹר מִהַר"ש³ מַה**
 4 **שְּׁפָתוֹב בְּמִדְרָשׁ רַבְהוּ⁴ עַל הַפְּסוּק, מְשַׁבְּחַר**
 5 **הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רֹאשֵׁי חֹדָשִׁים וְשָׁנִים,**
 6 **וְכִשְׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל**
 7 **גְּאוּלָּה. וְהַעֲנִינָן בְּזָה⁵, שֶׁבִ' הַעֲנִינָיִם שְׁפָתוֹב,**
 8 **חֹדָשִׁים (סֶתֶם) וְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה, הֵם כְּנֻגָד ב'**
 9 **הַעֲנִינָיִם דְּמִשְׁבָּחַר הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ וְכִשְׁבָּחַר**
 10 **בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו. וְהֵינּוּ, שְׁעֲנִינָן חֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה קָשׁוּר**
 11 **עִם בְּחִירַת הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ, שְׁקָאֵי עַל כָּל עֲנִינֵי**
 12 **הָעוֹלָם, כּוֹלֵל גַּם הַמְּאֹרֹת שְׁבִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם,**
 13 **הַמְּאֹר הַגָּדוֹל (שְׁמֶשׁ) וְהַמְּאֹר הַקָּטָן (יָרֵחַ),**
 14 **שְׁבִאֹפֶן הַהִילוּף שְׁלֵהֶם תְּלוּיָה קְבִיעוֹת רֹאשֵׁי**
 15 **חֹדָשִׁים וְשָׁנִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁶ יְהִי מְאֹרֹת גּוֹ**
 16 **וְהִיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים, וְעֲנִינָן**
 17 **הַחֹדָשִׁים (סֶתֶם) קָשׁוּר עִם הַבְּחִירָה בְּיַעֲקֹב**
 18 **וּבְנָיו, שְׁזָזְהִי מְצִיאוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה**
 19 **מִהָעוֹלָם. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַחִילוּק שְׁבִין תְּשָׁרִי**
 20 **לְנִיסָן⁷, שְׁתְּשָׁרִי הוּא הָרֹאשׁ לְהַנְהִיגָה טְבָעִית,**
 21 **וְנִיסָן הוּא הָרֹאשׁ לְהַנְהִיגָה נְסִית שְׁלִמְעָלָה**
 22 **מִהָטְבַע. וְכִידְרִיעַ מַה שְּׁפָתוֹב בְּיַעֲקֹב־ה' שְׁעַל ב' אֹפְנִים יְכוֹלִים אָנוּ לְיַדַע**
 23 **גְּדוּלַת הַבּוֹרָא, מִהַנְהִיגָה תְּמִידִית בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע, וּמִהַנְהִיגָה הַנְּסִית, כְּמוֹ**
 24 **כְּמוֹ בְּיַצִּיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת יַם-סוּף, שְׁהוּא עֲנִינָן שִׁידוּד הַמְּעַרְכוֹת וּבִיטוּל הַטְּבַע,**
 25 **שְׁפָזָה נִיכָר גְּדוּלַת הַבּוֹרָא עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּהַנְהִיגַת הַטְּבַע. וְזֶהוּ הַחִילוּק שְׁבִין**
 26 **תְּשָׁרִי לְנִיסָן, שְׁתְּשָׁרִי עֲנִינָנו הַנְהִיגַת הָעוֹלָם עַל-פִּי טְבַע, שְׁזָזְהִי אֹפֶן הַנְהִיגַת**

(1) בא יב, ב - התחלת פ' החודש. (2) אוה"ת בא ע' רסד. כרך ח' ע' ב'תתקכ. ועוד. (3) סה"מ תרל"ד ע' קס ואילך. (4) שמו"ר פט"ו, יא. (5) ראה רד"ה זה ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 19). (6) בראשית א, טז. (7) ראה גם אוה"ת בראשית יח, ב ואילך. רד"ה החודש תרנ"ד. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש). ועוד. (8) פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לח). הובא ונתבאר בדרושים

ש"פ ויקרא, פרשת החודש, ר"ח ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶה הַחִילוּק הַהַבְדֵּל שֶׁבֵּין תִּשְׁרֵי לְנִסָּן בְּתוֹכָם הַרוּחָנִי שֶׁל שְׁנֵי
2 הַחֻדְשִׁים, שֶׁתִּשְׁרֵי עֲנִנּוּ הַנְּהַגַת הָעוֹלָם עַל־פִּי טַבַּע, וְלֹכֵן חוֹדֵשׁ
3 תִּשְׁרֵי הוּא הַחֻדְשׁ שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְבִרְיַת הָעוֹלָם כִּפִּי שֶׁהוּא מִתְנַחֵל בְּדַרְכֵי
4 הַטַּבַּע שֶׁזֶהוּ אוֹפֵן הַנְּהַגַת הַקֶּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ כִּלְלִי, וְנִסָּן
5 עֲנִנּוּ הַנְּהַגָה נְסִית שְׁלֹמֶעֱלָה
6 מִהַטַּבַּע וְלֹכֵן יִצְיֵאת מִצְרַיִם שְׁהִייתה
7 עַל־יְדֵי נִסִּים אֵרָעָה בְּחוֹדֵשׁ נִסָּן,
8 שֶׁזֶהוּ אוֹפֵן הַנְּהַגַת הַקֶּבֶ"ה
9 בְּמִיּוּחַד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (יַעֲקֹב וּבְנָיו), שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר הַחֻדֵשׁ
10 (וּבְנָיו), שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר בְּתַחֲלִית
11 הַפְּסוּק הָאֶמּוֹר הַחֻדֵשׁ הַזֶּה לְכֶם,
12 לְכֶם דִּקְא, הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוּמֹר
13 "לְכֶם" לְהַדְגִישׁ שֶׁהַכּוֹנֵנָה דוּקָא לְבְנֵי
14 יִשְׂרָאֵל, עַל־דֶּרֶךְ מַה שְׁכַתּוּב
15 יְהִי לָךְ לְבַדָּךְ וְאִין לְזָרִים
16 אַתָּה¹⁰ וְכַשֵּׁם שֶׁ"לך" הַכּוֹנֵנָה רַק לְךָ
17 וְלֹא לְאֲחֵרִים, כִּךְ "לְכֶם" הַכּוֹנֵנָה רַק
18 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְאֲחֵרִים. וְזֶה גַם
19 מַה שְׁכַתּוּב בְּגִמְרָא¹¹ בְּפִירוּשׁ
20 דְּבִרְי הַמְּשַׁנָּה¹² בְּתַחֲלִית מַסַּכַת
21 רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּאַחַד בְּנִסָּן רֵאשׁ-
22 הַשָּׁנָה לְמַלְכִים וּפִירֵשׁ רַבֵּי עוֹבַדְיָה
23 מִבְּרִטְנורָה: "מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל מוֹנִין לָהֶם
24 מִנִּסָּן, שֶׁאִם מֶלֶךְ בִּשְׂבַט אֹר בְּאֹדָה,
25 מִשְׁגִּיעַ נִסָּן כִּלְתָה לּוֹ שָׁנָה וּמִתְחִילִין
26 לְמַנּוֹת לּוֹ שָׁנָה שְׁנִיחָא...", וְעַל כִּךְ נֶאֱמַר
27 בְּגִמְרָא לֹא שָׁנּוּ דְּבִרְי הַמְּשַׁנָּה לֹא
28 נִשְׁנוּ אֶלָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֶבֶל
29 לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם -
30 מִתִּשְׁרֵי מִנִּינָן מוֹנִים אֶת שְׁנוֹת
31 מַלְכוּתָם מִחֻדֵשׁ תִּשְׁרֵי. וְכִיּוֹן שְׁפֵל
32 יִשְׂרָאֵל גַּם אֵלֶּה שְׁאִינִם מַכְהִינִם
33 כְּמַלְכִים בְּפוּעַל בְּנֵי מַלְכִים
34 הֵם¹³, וְיִתְרָה מְזָה, שְׁפֵל
35 יִשְׂרָאֵל מַלְכִים הֵם וְלֹא רַק "בְּנֵי
36 מַלְכִים" (כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא
37 בְּתַקּוּנֵי זְהַר'¹⁴), נִמְצָא
38 שְׁאַחַד בְּנִסָּן הוּא רֵאשׁ-
39 הַשָּׁנָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (מֵה-
40 שְׁאִין־כֵּן אוּמּוֹת הָעוֹלָם
41 שְׁשִׁיכִים לְתִשְׁרֵי הַחֻדֵשׁ שֶׁמִּסְמַל
42 אֶת הַנְּהַגַת הָעוֹלָם עַל־פִּי דְרַכֵּי
32 מַעְלַת הָעֲנִין שֶׁנִּגְאָלוּ מִמְּצָרִים. וְנִקּוּדַת הַבְּאֹר

שבהערה הקודמת. (9 משלי ה, יז. 10 שמו"ר שם, כג. 11 ר"ה ג, א. 12 ריש ר"ה. 13 שבת סז, א. 14 בהקדמה (א, ב). 15 מיכה ז, טו. 16 ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' תפז). 17 ברכות יב, סע"ב.

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ונקודת הבאור בזה, שהחידוש של הגאולה העתידה לגבי
2 הגאולה ממצרים הוא, שהגילוי האלוקי דיציאת מצרים היה
3 באופן של המשכה והתגלות מלמעלה בדרך אתערוּתא-
4 דלעילא התעוררות מלמעלה (שהרי עדין לא היתה עבודת
5 המטה שהרי בני ישראל עדיין היו
6 שקועים בגלות מצרים ועדיין לא
7 קיבלו את התורה), ואילו
8 בגאולה העתידה לבוא יהיו
9 הגילויים וההמשכות של הגילוי
10 האלוקי מלמעלה מצד ועל-ידי
11 הקדמת עבודתם של ישראל
12 בכח עצמם, מצידם, מצד המטה,
13 שזהו מה שנתחדש ביציאת
14 מצרים, כשפּחַר ביַעֲקֹב
15 ובניו, לגבי המעמד ומצב
16 שהיה בעולם לפני שהקדוש-ברוך-הוא
17 בחר בעם ישראל להיות לו לעם, שהוא
18 המצב דמשפּחַר הקב"ה
19 בעולמו¹⁸, והחידוש שנפעל
20 בבחירת בני ישראל הוא שפּל
21 הענינים וההמשכות והגילויים של
22 אלוקות בעולם יהיו על-ידי
23 עבודתם של ישראל בכח
24 עצמם, מצידם הם שעושים
25 דירה לו יתברך בתחתונים¹⁹
26 והם על ידי עבודתם עושים את
27 ה'תחתונים', עולם הזה הגשמי, למקום
28 ראוי להשראת והתגלות השכינה.
29 אַמְנָם, פּדֵי שְׁתוּכַל לְהִיּוֹת
30 עֲבוּדַת הַמֶּטֶה בְּפוּעַל, יש צורך
31 בסייע ונתינת כח מלמעלה,
32 שזהו ענין הגילוי האלוקי
33 דיציאת מצרים שהיה, כאמור,
34 גילוי מלמעלה, אבל כוונתו ותכליתו
35 היא שמעתה והלאה בני ישראל יעבדו
36 את עבודתם. וְלִכֵּן גַם לְעִתִּיד-
37 לָבֹא, בְּגִמְרַה עֲבוּדָה, לאחר
38 שהכוונה האלוקית בבריאת העולם,
39 "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"
40 תושלם, תהיה מעלת הענין

ביאור בדרך אפשר
1 דיציאת מצרים, שאז התחיל כללות ענין עבודת המטה
2 בכח עצמו, שעל-ידי-זה פועלים את הגילויים דלעתיד-
3 לבא ומאחר שביציאת מצרים היתה התחלת הענין של עבודת האדם בכוח
4 עצמו ובעצם גם הגילויים שיהיו לעתיד-לבוא נפעלים בדרך זו, לכן גם
5 לעתיד-לבוא המעלה של יציאת מצרים
6 תהיה נזכרת ונחשבת, וכפי שיתבאר
7 בפרטיות יותר להלן.
8 ג) וְלִהְבִּין זֶה, יש להקדים
9 תחלה באור ג' ענינים הנ"ל,
10 הנהגה טבעית כפי שהקדוש ברוך
11 הוא מנהיג את העולם על-פי חוקי
12 הטבע (שעל זה נאמר במדרש
13 משפּחַר בעולמו), הנהגה
14 נסית דיציאת מצרים (שעל זה
15 נאמר במדרש כשפּחַר ביַעֲקֹב
16 ובניו), והנהגה נסית
17 דהגאולה העתידה (בגמר
18 עבודתם של ישראל לעשות את
19 העולם מקום ראוי להשראת השכינה),
20 כפי שהולך ומפרט.
21 והענין בזה, דהנהגה במעשה
22 בראשית בסיפור הבריאה נאמר
23 ל"ב פעמים שם אלקים²⁰,
24 לפי שבריאת העולם היא רק
25 מצד שם אלקים, מידת הגבורה
26 שממנה נובע הצמצום והגבלה של
27 האור האלוקי שעל זה נאמר²¹
28 שמש ומגן הו' אלקים,
29 דכמו שהמגן ונרתק מכסה
30 ומסתיר על השמש, ובלעדי
31 הנרתק והכיסוי העולם לא היה יכול
32 ליהנות מאור השמש, כפי שרואים
33 במוחש שאדם לא יכול להביט בעיניו
34 באור השמש ישירות, כן שם
35 אלקים מידת הגבורה והצמצום
36 מכסה ומסתיר על שם הו',
37 מידת החסד וההשפעה, וכידוע
38 שאלקים בגימטריא הטבע²²,
39 הו', וכידוע שאלקים בגימטריא הטבע²²,
40 דטבע הוא מלשון טובעו
41 פנים-סוף²³, כמו דבר

(18 ראה גם תו"מ סה"מ ניסן ע' שצו. 19) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 20) זהר חדש צד, ד. צו, ב. קיב, ג. 21) תהלים פד, יב. 22) פורס שער יב (שער התיבות) פ"ב. ר"ח שער האהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). שו"ת חכם צבי סי"ח. תניא שעהויה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. 23) בשלה טו, ד. וראה אוה"ת שה"ש ח"א ע' שטו. סה"מ תרפ"ט ע' 43. וש"נ.

ש"פ ויקרא, פרשת החודש, ר"ח ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המְכוּסָה בְּמִים וכך הנהגת העולם על-פי חוקי וכללי הטבע היא כיסוי
2 והעלם על האור האלוקי ועל כך שהקדוש ברוך הוא מנהל ומנהיג את העולם
3 כרצונו. הַיְנוּ, שֶׁהָעוֹלָם מלשון העלם והסתר מְכַסֶּה עַל הָאוֹר
4 הָאֱלֹקִי, וְעַד כְּדֵי כֶּף שֶׁמֶצַד הָעוֹלָם עֲצָמוֹ ללא התבוננות בכך
5 שיש לעולם בורא ומנהיג, כיוון
6 שההעלם והסתר גדול ביותר, יֵשׁ
7 נְתִינַת מְקוֹם לִזְמַר כלומר,
8 לחשוב בטעות שְׂאִין בַּעַל-הַבַּיִת
9 לְבִירָה ז'24 חֲסִי-וְשָׁלוֹם.
10 אֲמָנָם, בִּיציאת מְצָרִים
11 שְׁהִיְתָה עַל-יְדֵי נְסִים
12 הַיּוֹצֵאִים מִדְּרָכֵי הַשָּׁבַע, כְּמוֹ
13 קְרִיעַת יַם-סוּף כו', שהייתה
14 מאורע על-טבעי לחלוטין ולא היה
15 שום מקום לטעות שהדברים מתנהלים
16 מעצמם ללא 'בעל הבית', הנהגת
17 העולם לא הייתה על-ידי שם אלוקים
18 אלא הָיָה גִילּוֹי שֵׁם הַיְנוּ'
19 שֶׁלְמַעַלָּה מִהָעוֹלָם, וְזֶהוּ מַה
20 שֶׁשָּׁתוּבָ25 בדברי ה' אל משה רבינו
21 ביחס ליציאת מצרים וְאָרָא גו' אל
22 האבות אברהם יצחק ויעקב וְשָׁמִי
23 הַיְנוּ' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם גו'
24 וההתגלות ההיא לא הייתה משם הוי'
25 לְכֵן אָמַר לְבִנִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
26 הַיְנוּ' וְגו', ומשמעות הכתוב היא
27 שְׁקוֹדֵם יציאת מְצָרִים בימי
28 האבות לֹא הָיָה הַגִּילּוֹי דָשֵׁם
29 הַיְנוּ' בעולם, שֶׁזֶהוּ מַה
30 שֶׁנִּתְחַדַּשׁ בִּיציאת מְצָרִים כו'
31 בשעה שהקדוש-ברוך-הוא בחר ביעקב
32 ובניו והייתה התגלות של ניסים
33 למעלה מהטבע.
34 וְעִנְיָן זֶה של התגלות הנהגת ה'
35 בעולם למעלה מהטבע מִתְחִיל
36 מִרֵאשִׁי-חֹדֶשׁ נִסָּן26, עליו
37 נאמר בתורה רֵאשׁ חֲדָשִׁים,
38 דְהֵנָּה יְדוּעַ27 בספרי קבלה שֵׁי"ב
39 רֵאשִׁי חֲדָשִׁים הֵם כְּנֶגֶד י"ב
40 צִירוּפֵי שֵׁם הַיְנוּ' בהתאם לכלל
41 האמור בס'פ'ר יצירה' ששתי אותיות בנות שני בתים (מילים) למשל האותיות
42 א"ב יצרות את המילים "אב" ו"בא" ולפי זה ארבע אותיות בנות כ"ד בתים

ביאור בדרך אפשר
43 בצירופים שונים, אלא שבשם הוי' יש שתי אותיות זהות (ה' ראשונה וה'
44 אחרונה) ולכן יש בו י"ב צירופים בלבד (שָׁהם הצירופים של שם הוי'
45 לְמַעַלָּה מִי"ב הַחֲדָשִׁים כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד בְּרִיאַת הָעוֹלָם,
46 שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ב צִירוּפֵי שֵׁם אֲדֹנָי), וּבְרֵאשִׁי-חֹדֶשׁ נִסָּן
47 מֵאִיר צִירוּף הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוּא
48 שֵׁם הַיְנוּ' כְּכַתְּבוּ (כְּסֻדְרוֹ) היינו
49 יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א), כמבואר
50 בספרי קבלה שבכל חודש מחודשי
51 השנה שם הוי' מאיר בצירוף אחר, כפי
52 שהאותיות של שם הוי' מופיעות
53 בפסוק השייך לאותו חודש, ובחלק
54 מהצירופים הן מופיעות לפי סדרם
55 בשם הוי' ובחלקם שלא לפי הסדר,
56 והצירוף של חודש ניסן הוא כסדרו
57 (ראשי תיבות של 'ישמחו השמים
58 ותגל הארץ', כפי שיתבאר להלן
59 בהמשך המאמר) שְׁבוּ נְכַלְלִים גַּם
60 כָּל שְׂאֵר הַצִּירוּפִים דָשֵׁם הַיְנוּ'
61 שְׁבַכְל הַחֲדָשִׁים, וְלִכֵּן הוּא
62 רֵאשׁ חֲדָשִׁים28 כלומר, ראש לכל
63 החדשים.
64 וְזֶהוּ גַם מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
65 ז'ל29 בגמרא מֵאִי טַעַמָא מַה
66 טַעַמוֹ דְרַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
67 (דְאָמַר שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת שְׁבוּעִים
68 קוֹדֵם חַג הַפֶּסַח היינו החל מראש
69 חודש ניסן שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין
70 בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח שחל בט"ו בניסן,
71 שְׁבוּעִים אַחֲרֵי רֵאשׁ חֹדֶשׁ), שְׁהָרִי
72 מִשָּׂה עוֹמֵד בְּרֵאשׁ הַחֹדֶשׁ
73 וּמְזַהֵר עַל חַג הַפֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר
74 הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ
75 חֲדָשִׁים, וְכַתִּיב30 בהמשך אותה
76 פְּרֹשָׁה דְבָרוּ אֶל כָּל עַדַת
77 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר גו' וְיִקְחוּ לָהֶם
78 אִישׁ שָׂה לְבַיִת אָבוֹת וְגו',
79 לְקַרְבַּן פֶּסַח שְׁמוּעַד הַקְּרִבְתּוֹ הוּא בִי"ד
80 בְּנִסָּן וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁמֵרֵאשִׁי-
81 חֹדֶשׁ נִסָּן וְאֵילָף הַתְּחִיל
82 לְהֵאִיר שֵׁם הַיְנוּ' הֵשֵׁם שֶׁהֵאִיר
83 בִּיציאת מצרים, ולכן במועד זה ראוי להתחיל כבר לעסוק בהלכות הפסח.
84 וְהֵנָּה אֵף שְׁבִיציאת מְצָרִים הֵאִיר שֵׁם הַיְנוּ', שֶׁלְכֵן הִיְתָה אֵז

(24 ראה ב"ר רפ"ט. 25) ר"פ וארא. (26) ראה גם ד"ה החודש תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' לו). (27) פרדס שער יג פ"ג. סידור האריז"ל כוונת ראש חודש. משנת חסידים סדר מועד מסכת ניסן ואילך (בכוונת כל חודש). ובכ"מ. (28) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' קיח. סה"מ אעת"ר ע' סה. (29) פסחים ו, ב. (30) בא יב, ג.

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התגלות של הנהגה נסית שלמעלה מהנהגה טבעית שמצד שם
2 אלקים, מפל-מקום בגאולה העתידה יהיה גילוי נעלה יותר
3 באין-ערוף ללא כל יחס והשוואה. וזהו שלעתי-לבא כתיב³¹ בין
4 ייעודי הגאולה של הנביאים ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה
5 קוינו לו ויושיענו, זה הוי'
6 קוינו לו גו' (פדאי'תא כפי'
7 שמוכא בסוף מסכת תענית),
8 שאז יאמרו ב' פעמים 'זה',
9 מה-שאין-כן ביציאת מצרים
10 אמרו 'זה' פעם אחת, כמו
11 שפתיב בקריעת ים-סוף זה
12 א-ל-י³², והרי הביטוי "זה" מתייחס
13 לדבר הנראה בגלוי (כלשון חכמינו ז"ל'
14 "מראה באצבעו ואומר זה") והינו,
15 לפי שהגילוי דלעתידי יהיה
16 נעלה יותר מהגילוי שהיה
17 ביציאת מצרים, כפי שמשיך
18 ומבאר.
19 והענין בזה³³, ההבדל בין
20 ההתגלות של שם הוי' ביציאת מצרים
21 (בה נאמר פעם אחת "זה") להתגלות
22 של שם הוי' שתהיה בגאולה העתידה
23 (בה נאמר פעמיים "זה") הוא ששם
24 הוי' שנתגלה ביציאת מצרים
25 הוא שם הוי' דלתתא שלמטה,
26 דרגה נמוכה (יחסית) בשם הוי' ששם
27 היותו למעלה מהעולם, כאמור
28 לעיל ששם אלקים הוא השם של
29 ההנהגה על פי טבע הבריאה ושם הוי'
30 הוא השם שלמעלה מהעולם מפל-
31 מקום יש לו לשם הוי' בדרגה זו,
32 "הוי' דלתתא", שיכות לעולם
33 (ועד שגמשך ומתלבש גם
34 בשם אלקים כמבאר בחסידות
35 בהרחבה כיצד התהוות וקיום העולם
36 הם על ידי שילוב של שם הוי' ושם
37 אלקים (ביחד), אכל לעתי-לבא
38 יתגלה שם הוי' דלעילא
39 שלמעלה, דרגה עליונה בשם הוי',
40 שהוא העצם דשם הוי'
41 שלמעלה לגמרי משיכות
42 לעולם, ונעלה יותר משם הוי'
43 המאיר גם בתוך גודי העולם.

1 מהנהגה טבעית שמצד שם אלקים, מפל-מקום
2 בגאולה העתידה יהיה גילוי נעלה יותר באין-
3 ערוף. וזהו שלעתי-לבא כתיב³¹ ואמר ביום
4 ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה הוי'
5 קוינו לו גו' (פדאי'תא בסוף מסכת תענית), שאז
6 יאמרו ב' פעמים 'זה', מה-שאין-כן ביציאת
7 מצרים אמרו 'זה' פעם אחת, כמו שפתיב
8 בקריעת ים-סוף זה א-ל-י³², והינו, לפי שהגילוי
9 דלעתידי יהיה נעלה יותר מהגילוי שהיה
10 ביציאת מצרים. והענין בזה³³, ששם הוי'
11 שנתגלה ביציאת מצרים הוא שם הוי' דלתתא,
12 ששם היותו למעלה מהעולם, מפל-מקום יש לו
13 שיכות לעולם (ועד שגמשך ומתלבש גם בשם
14 אלקים), אכל לעתי-לבא יתגלה שם הוי'
15 דלעילא, שהוא העצם דשם הוי' שלמעלה
16 לגמרי משיכות לעולם.

17 ד) ועל-פי-זה יש לומר, שב' הענינים
18 שבחודש ניסן, שבו נגאלו
19 ישראל ממצרים ובו עתידין ליגאל, נרמזים בב'
20 הענינים שבפתיב החודש הזה לכם ראש חודשים,
21 ראשון הוא לכם לחדשי השנה. חדשי השנה
22 וחדשים סתם. והענין בזה, דמה שפתיב ראשון
23 הוא לכם לחדשי השנה, רומז על הגאולה
24 ממצרים, שבה נאמר פעם אחת 'זה', בגימטריא
25 י"ב, שזהו מספר חדשי השנה. והינו, לפי שאז
26 האיר רק שם הוי' דלתתא, שפיין שיש לו
27 שיכות לעולם, הרי הוא עדין בדיגמת הענין
28 דמשפתיב הקב"ה בעולמו (שנרמז בחדשי השנה
29 פנ"ל). ומה שפתיב החודש הזה לכם ראש
30 חודשים, שזהו מה שנתחדש משפתיב בעיקב
31 ובניו דוקא, הרי זה רומז בעיקר על הגאולה העתידה, שאז יהיה גילוי שם
32 הוי' דלעילא שלמעלה לגמרי משיכות לעולם³⁴.

(31) ישע"י כה, ט. וראה שמו"ר ספכ"ג. (32) בשלח טו, ב. שמו"ר שם. (33) ראה גם אוה"ת בא (כרך ח') ס"ע ב'תתקכה ואילך. (34) ראה גם ד"ה החודש דער"ח ניסן תשל"ז (סה"מ תשל"ז ס"ע 181 ואילך).

ש"פ ויקרא, פרשת החודש, ר"ח ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מצרים היו ניסים למעלה מדרך הטבע, מכל-מקום הגילוי שיהיה לעתיד-לבוא
2 הוא נעלה באין-ערוך.
3 אף על-פי-זה צריך להבין, מהי ההוספה בלשון הפסוק
4 דראשון הוא לכם לחדשי השנה, לגבי מה שנאמר בתחילת
5 הפסוק החודש הזה לכם ראש
6 חדשים. דלכאורה, ביון
7 שלעתי-יד לבא יהיה גילוי שם
8 הו' דלעילא, שם הו' בדרגה
9 העליונה, שזהו אמתית הענין
10 דהחדש הזה לכם ראש
11 חדשים, במשמעות של גילוי שם
12 הו' שלמעלה מהעולם, למה יהיה
13 צורך אז בגאולה העתידה גם
14 בגילוי שם הו' דלתתא,
15 שהוא עדין בבחינת חדשי
16 השנה, על-דרך משפחה
17 בעולמו בלבד והרי "בכלל
18 מאתיים מנה" ואם יש את גילוי שם
19 הו' דלעילא, איזה ענין ותוספת יש
20 בהתגלות שם הו' דלתתא?
21 (ה) ויוכן בהקדם תורת הרב
22 המגיד³⁵ ממעוררש (תלמידו)
23 ממלא מקומו של הבעל-שם-טוב
24 ומורו של אדמו"ר הזקן) בפירוש
25 מה שכתוב³⁶ ועינינו מאירות
26 בשמש וכפרת³⁷, דלכאורה
27 אינו מוכן, מהו הטעם
28 שלאחרי שמזכירים מעלת
29 השמש, מוסיפים ומזכירים
30 גם ענין הירח, הרי אור הירח
31 אינו בערך לאור השמש, כי
32 אור השמש הוא חזק יותר ונעלה יותר
33 מאור הירח לאין שיעור ועל-דרך
34 לשון חכמינו ז"ל שרגא בטיהרא
35 מאי אהני³⁸ נר בצהרים מה הוא
36 מועיל?
37 ומבאר הרב המגיד, שהשמש
38 אינו מקבל אור והשפעה משום
39 דבר, אלא השמש עצמה היא מקור
40 של אור, והירח היא מקבלת
41 האור מן השמש ואין לה אור
42 משלה, אף בזה דווקא בגלל

שהירח זקוק להשפעה ממקור אחר יש לה לירח תענוג יתיר בקבלת
האור, כי השמש אין לה תענוג מכך שהיא מקור של אור, כי תענוג
תמיד אינו תענוג, מאחר שהתענוג נגרם כתוצאה מהחידוש אבל
הירח יש לה תענוג בהגיע לה אור מהשמש, והתענוג היא
מדרגה גדולה כפי שרואים בנפש
האדם שהתענוג הוא כוח פנימי ועמוק
במיוחד והוא נעלה בהרבה מכוחות
השכל והרגש כו'.
ובללות הענין בזה, שאור
השמש שאין בו שינויים
ומאיר תמיד באותה מידה מורה על
ההמשכה מלמעלה, שהרי
למעלה אין שינויים ובאלוקות לא שייך
ירידה וחלישות חסיונות ואילו
אור הירח שיש בו שינויים
ואינו מאיר תמיד בשוה (שהרי
בסוף החודש הלבנה היא
בהעלם לגמרי, ואחר-כך עם
תחילת החודש הבא נעשה מולד
הלבנה מחדש כו'), מורה על
העבודה של המקבל התחתון
בכח עצמו דוקא ולא רק במידה
שהוא מקבל מלמעלה (שהרי אור
הלבנה אינו רק השתקפות
אור השמש שמאירה עליו, אלא
שעל-ידי-זה מאיר גם האור
העצמי של הירח³⁹), ובה
בעבורת המקבל מצד עצמו דוקא
הוא עיקר התענוג ולכן מוכן
שביחד עם אזכור המעלה של אור
השמש יש בהחלט מקום להזכיר גם
את אור הירח, ואדרבה במוכן מסוים
יש בו מעלה שלא קיימת באור השמש.
ויש להוסיף, שעל-פי-זה
אפשר לכאר גם בנוגע
לצירוף שם הו' שמאיר
בחודש ניסן, שהוא שם הו'
פסדרו יו"ד, ה"א, וא", ה"א

התענוג.

ויש להוסיף, שעל-פי-זה אפשר לכאר גם בנוגע לצירוף שם הו' שמאיר
בחודש ניסן, שהוא שם הו' פסדרו (פנ"ל סעיף ג), כמבאר ב'משנת

(35) אור"ת פד, ד. הובא ונתבאר באוה"ת ואתחנן ע' קט"י. ר"ה ס"ע אית ואילך. סה"מ תרכ"ז ס"ע תלו ואילך. וראה גם אוה"ת במדבר ע' מז. (36) פיוט "נשמת" בתפלת שחרית לשבת ויו"ט. ועוד. (37) ראה גם אוה"ת בא ע' רסג. (38) חולין ס, ב. (39) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אור הלבנה (כרך ג ע' רצה ואילך). וש"נ.

החודש הזה לכם ראש חודשים

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (כנ"ל סעיף ג), כמבאר ב'משנת חסידים'⁴⁰ שְׁנַרְמְזוּ
 2 בפסוק⁴¹ יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ (שמילים אלו הן
 3 ראשי-תבות הַיְיָ כְּסִדְרוֹ), דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹבָן, מֵהוּ
 4 הֵיחְרוֹן דְּתִגַּל הָאָרֶץ, לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר נֶאֱמַר יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם,
 5 שֶׁהוּא עֲנִין גְּעֵלָה יוֹתֵר שֶׁהִי
 6 השמים נעלים מהארץ?
 7 אֶף הָעֲנִין הוּא, שֶׁהַחִילוּק
 8 הַהִבְדֵּל דְּשָׁמַיִם וָאָרֶץ הוּא עַל-
 9 דֶּרֶךְ הַחִילוּק הַהִבְדֵּל דְּשָׁמַשׁ
 10 וְיָרֵחַ, שֶׁהִי הָאָרֶץ מְקַבֶּלֶת
 11 הַשַּׁפְעָה מֵהַשָּׁמַיִם כְּשֶׁשֶׁהִרְחַח שֶׁהִירְחַח
 12 מְקַבֵּל אֹרֶחַ וְהַשַּׁפְעָה מֵהַשָּׁמַשׁ.
 13 וּמֵצַד מַעֲלַת הָעֵבוּדָה שֶׁל
 14 הַמְקַבֵּל הַתַּחְתּוֹן בְּכַח עֲצָמוֹ
 15 (יָרֵחַ, אָרֶץ), יֵשׁ יִתְרוֹן וְתוֹסֶפֶת
 16 מִיּוֹחֲדוֹת בְּעֲנִין וְתִגַּל הָאָרֶץ גַּם
 17 לְאַחֲרֵי שֶׁיִּשְׁנֹנוּ כָּבַר הָעֲנִין
 18 דִּישְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם.
 19 וְהָעֲנִין בְּעֵבוּדָה כְּפִי שֶׁהוּא בֵּא
 20 לִידֵי בִיטוּי בַּעֲבוּדַת ה' שֶׁל כָּל יַחֲד
 21 הוּא הַחִילוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין ב'
 22 אֹפְנֵי הָעֵבוּדָה דְּאַתְּהַפְּכֵא
 23 כְּפִיִּית וְהַכְנַעַת הָרַע וְאַתְּהַפְּכֵא
 24 הַפִּיכַת הָרַע לְטוֹב וְהַחוּשׁ לְאוֹר,
 25 שֶׁהֵם ב' אֹפְנֵי הָעֵבוּדָה
 26 דְּבַעֲלֵי-תְשׁוּבָה שְׁעוֹבְדִים אֵת ה'
 27 בְּדֶרֶךְ שֶׁל "אַתְּהַפְּכֵא" וְצַדִּיקִים
 28 שְׁעוֹבְדִים אֵת ה' בְּדֶרֶךְ שֶׁל "אַתְּהַפְּכֵא",
 29 כְּפִי שֶׁמִּשְׁחֵן וּמְבַאֵר. דְּהִגְוָה,
 30 עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים הִיא בְּאוֹפֵן
 31 שֶׁל אֲתֵהַפְּכֵא, כִּיּוֹן שֶׁהִפְכוּ אֵת
 32 הַנַּפְשׁ הַבְּהִמִית וְהִיצֵר הָרַע לְטוֹב,
 33 שֶׁלֹּכֵן אֵינָם צְרִיכִים לְהִתְעַסֵּק
 34 עִם הָרַע שֶׁכָּבַר לֹא קִיִּים אֲצֵלָם
 35 כּוֹי, אֲלֵא כָּל עֲבוּדָתָם שֶׁל
 36 הַצַּדִּיקִים הִיא בְּאוֹפֵן דִּילְכוּ
 37 מִחִיל אֶל חִיל⁴², שֶׁהוּא עֲנִין
 38 הַהִלִּיכָה בְּעִילוּי אַחֵר עִילוּי
 39 מַעֲלָה עַל גְּבִי מַעֲלָה בְּקִדּוּשָׁה
 40 גּוֹפֵא עֲצָמָה, מְבַלִּי הַתְּעַסְקוֹת וּמוֹעַ
 41 עִם הָרַע. מֵה-שְׂאִינֵן כֵּן עֲבוּדַת
 42 בְּעֵלֵי-תְשׁוּבָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
- 1 אֲתֵהַפְּכֵא, כְּפִיִּיה וְהַכְנַעַת שֶׁל הָרַע, שְׁצַרְיָכִים לְהִלָּחֵם עִם הָרַע
 2 שְׁעִידִין קִיִּים בְּהֵם וְלִכְפּוֹתוֹ וְלַהֲכַנְיֵעוּ תְּמִיד [דְּלֹא כְּמוֹ צַדִּיק
 3 שְׁנִקְרָא עֶבֶד ה', שֶׁהוּא כָּבַר עֶבֶד בְּשֵׁם הַתּוֹאֵר כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר עֶבֶד
 4 וְגַמְרֵי לְגַמְרֵי עֲבוּדַת הַמְּלַחְמָה עִם הָרַע, אֲלֵא הַבְּעַל-תְּשׁוּבָה
 5 נִקְרָא בְּשֵׁם עוֹבֵד אֱלֹקִים,
 6 לְשׁוֹן הָיְוָה, כִּיּוֹן שֶׁהַמְּלַחְמָה
 7 עִם הָרַע הִיא אֲצֵלוֹ בְּתִמְיִדוֹת
 8 וְלֹא דְבַר שְׁשִׁיד לְעַבְרָה⁴³], וּבְכַרְט
 9 עַל-פִּי הַיְדוּעָה⁴⁴ בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת
 10 שֶׁבְּעַל-תְּשׁוּבָה צְרִיף זְהִירוֹת
 11 יִתְיָרָה בְּחוּמְרוֹת וְסִיגִים יוֹתֵר
 12 מֵהַצַּדִּיק לְפִי שְׁסוּרוֹ רַע כּוֹי
 13 וּבְגַלְל עֲבָרוֹ הוּא עֵלוֹל יוֹתֵר לְהִיכְשֵׁל,
 14 וְאֵילוֹ הַצַּדִּיק לֹא זָקוּק לְחוּמְרוֹת
 15 וְסִיגִים אֵלֶּה. וְהִי אֶף שְׁגָדְלָה
 16 מַעֲלַת הָעֵבוּדָה דְּאַתְּהַפְּכֵא
 17 עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים עַל הָעֵבוּדָה
 18 דְּאַתְּהַפְּכֵא, עֲבוּדַת הַבְּעַל־תְּשׁוּבָה,
 19 מְפַל־מְקוֹם עֵיקַר הַתְּעַנּוּג שֶׁל
 20 הָאָדָם בַּעֲבוּדָתוֹ הוּא בְּעֵבוּדָה
 21 דְּאַתְּהַפְּכֵא, כִּי לְהִיּוֹתָהּ
 22 בְּאוֹפֵן שֶׁל מְלַחְמָה וּמֵאֵבָק עִם
 23 הָרַע כּוֹי, מוֹדְגָשׁ בְּהַ מַעֲלַת
 24 הָעֵבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ וּמוֹה נּוֹבַע
 25 הַתְּעַנּוּג, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל עַל-פִּי הַמְשַׁל
 26 מֵהַשֵּׁשׁ וְהִירְחַח. וְזוּהִי גַם
 27 הַמַּעֲלָה דִּיצִיאַת מְצָרִים, שְׂאֹז
 28 הֵיטָה הָעֵבוּדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל
 29 אֲתֵהַפְּכֵא, וְכְּמִבְּאֵר בְּתַנְיָא⁴⁵
 30 בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּבָא⁴⁶ כִּי בְּרַח
 31 הָעַם, שֶׁהִסִּיבָה לְכַן שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל הִיוּ
 32 צְרִיכִים לְמַהֵר וּלְבַרוּחַ מְצָרִים
 33 "דְּלִכְאוּרָה הוּא תְּמוּהָ, לְמָה הִיטָה
 34 כּוֹאֵת, וְכִי אֵילוֹ אֲמָרוּ לְפָרְעָה לְשַׁלַּחֵם
 35 לְחַפְּשֵׁי לְעוֹלָם לֹא הִיָּה מוֹכַרָה
 36 לְשַׁלַּחֵם" (לְשׁוֹן סֵפֶר הַתְּנִיָּא) אֵלֶּה
 37 מִפְּנֵי שֶׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל

(40 מסכת ניסן בתחלתה. (41 תהלים צו, יא. (42 תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן. (43 תניא פט"ו. (44 ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. (45 פל"א. (46 בשלח יד, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲדִין הָיָה בְּתִקְפוֹ כּוֹי, וְלִכְּן הוּצֵרָף לְהִיּוֹת אוֹפֵן הָעֲבוּדָה
2 דְּבַעַל-תְּשׁוּבָה הֵינּוּ אוֹפֵן הָעֲבוּדָה שֶׁל הַתְּרַחֲקוּת וּבְרִיחָה מֵהָרַע. וּמִצַּד
3 גּוֹדֵל הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאוֹפֵן הָעֲבוּדָה דִּיצִיאַת מִצְרִים, יְהִיּוּ
4 מְזַכְרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם גַּם לְעֵתִיד-לְבָא⁴⁷ (לְמִרוֹת שֶׁמִּבְחִינַת גִּילּוּי
5 הָאלוּקוֹת, הַגִּילּוּי לְעֵתִיד-לְבָאוּ יִהְיֶה
6 נַעֲלָה בְּאֵין-עֵרוֹן מֵהַגִּילּוּי בִּיצִיאַת
7 מִצְרַיִם). וַיִּתְרָה מְזָה, לְאַתְכַּפִּיא'¹
8 (שֶׁבְּסִדְרֵי הַמְדְרִיגוֹת הַיָּדוּגָה יוֹתֵר
9 נִמּוּכָה מֵאַתְהַפְכָּא) יֵשׁ מַעֲלָה מִיּוֹדוּת
10 עַד כּוֹי כִּן שֶׁגַּם לְעֵתִיד-לְבָא
11 כְּאִשֶּׁר כִּבְר לֹא תִהְיֶה מִצִּיאוֹת שֶׁל רַע
12 יִצְטָרֵף לְהִיּוֹת עֲנָן הַתְּשׁוּבָה,
13 כְּמֵאמְרָם⁴⁸ הוֹוֵהוּ מְשִׁיחַ אֶתְא
14 לְאַתְבָּא צְדִיקָיָא בְּתִיבְתָּא בֹא
15 לְהַשִּׁיב צְדִיקִים בְּתִשׁוּבָה.
16 (ו) וְעַל-פִּי-זָה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה
17 שֶׁכְּתוּב הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם
18 רֵאשׁ חֲדָשִׁים וְהַכּוֹנֵנָה לְחֹרֶשׁ נִיסָן,
19 עֵינֵן הַהִנְהָגָה הַנִּסִּית שֶׁלִּמְעַלָּה
20 מֵהַטֵּבַע, (וּמוֹסִיף) רֵאשׁוֹן הוּא
21 לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, וְהַכּוֹנֵנָה
22 לְשָׂאֵר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, עֵינֵין הַהִנְהָגָה
23 הַטֵּבְעִית, וְלַעֲלֵל נִשְׁאָלָה הַשְּׂאֵלָה מֵה
24 תּוֹכֵן הַתּוֹסֶפֶת לְאַחַר שִׁיחָה הַעִיקָר,
25 וְהַבִּיאוֹר הוּא שֶׁגַּם בְּאִשֶּׁר יִתְגַּלֶּה
26 לְעֵתִיד-לְבָא אֲמִתִּית הָעֲנָן
27 דְּהַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ
28 חֲדָשִׁים, שֶׁהוּא עֲנָן גִּילּוּי
29 שֵׁם הַוָּי' דְּלַעֲלֵלָה שְׁלִמְעַלָּה
30 לְגַמְרֵי מֵהָעוֹלָם, וְהוּא גִילּוּי נַעֲלָה
31 לְאֵין-עֵרוֹן מֵהַגִּילּוּי שֶׁהִיָּה בִּיצִיאַת
32 מִצְרַיִם, בְּכָל זֹאת אֲזִי יְהִיָּה גַּם
33 הָעֲנָן דְּחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא
34 עֲנָן גִּילּוּי שֵׁם הַוָּי' דְּלַתְתָּא,
35 שֵׁיִשׁ לוֹ שִׁיכּוֹת לְעוֹלָם,
36 שֶׁנִּתְגַּלֶּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם,
37 כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלֵל בְּאִרְכּוּת הַהַבְדֵּל בֵּין
38 שְׁנֵי הָעֵינֵינִים, וְהֵינּוּ לְפִי

שֶׁבְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עֲדִין הָיָה בְּתִקְפוֹ כּוֹי, וְלִכְּן
הוּצֵרָף לְהִיּוֹת אוֹפֵן הָעֲבוּדָה דְּבַעַל-תְּשׁוּבָה.
וּמִצַּד גּוֹדֵל הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאוֹפֵן הָעֲבוּדָה דִּיצִיאַת
מִצְרַיִם, יְהִיּוּ מְזַכְרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם גַּם לְעֵתִיד-
לְבָא⁴⁷. וַיִּתְרָה מְזָה, שֶׁגַּם לְעֵתִיד-לְבָא יִצְטָרֵף
לְהִיּוֹת עֲנָן הַתְּשׁוּבָה, כְּמֵאמְרָם⁴⁸ מְשִׁיחַ אֶתְא
לְאַתְבָּא צְדִיקָיָא בְּתִיבְתָּא.
(ו) וְעַל-פִּי-זָה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁכְּתוּב הַחֲדָשׁ
הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים,
(וּמוֹסִיף) רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, שֶׁגַּם
בְּאִשֶּׁר יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד-לְבָא אֲמִתִּית הָעֲנָן
דְּהַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים, שֶׁהוּא עֲנָן
גִילּוּי שֵׁם הַוָּי' דְּלַעֲלֵלָה שְׁלִמְעַלָּה לְגַמְרֵי
מֵהָעוֹלָם, אֲזִי יְהִיָּה גַּם הָעֲנָן דְּחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה,
שֶׁהוּא עֲנָן גִּילּוּי שֵׁם הַוָּי' דְּלַתְתָּא, שֵׁיִשׁ לוֹ
שִׁיכּוֹת לְעוֹלָם, שֶׁנִּתְגַּלֶּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְהֵינּוּ
לְפִי שֶׁהַחֲדָשׁ שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כְּשֶׁבְּחַר
בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו, הוּא עֲנָן עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
בְּעוֹלָם בְּכַח עֲצָמָם, שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי-זָה בְּאִים
לְהַגִּילּוּיִים דְּלַעֲתִיד-לְבָא. וְזֵהוּ שְׁמוֹסִיף הַכְּתוּב
רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, לְאַחֲרֵי מֵה
שֶׁנֶּאֱמַר הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים (עַל-דֶּרֶךְ
הַהוֹסְפָה דִּגְרַח לְאַחֲרֵי שְׁמֵשׁ, וְהַהוֹסְפָה דִּ-וְתַגְל
הָאַרְצִי לְאַחֲרֵי יִשְׁמָחוּ הַשְּׂמִימִים), כִּיּוֹן שֶׁלַּעֲתִיד-
לְבָא תּוֹרְגָשׁ מַעֲלַת עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכַח
עֲצָמָם, שֶׁעַל-יְדֵי-זָה נַעֲשֶׂה דִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַחַתְוֹנִים, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁹ וְנִגְלָה
כְּבוֹד הַוָּי' וְרָאוּ כָל בְּשָׂר (עֵינֵי בְּשָׂר, וְגַם הַבְּשָׂר הַגְּשָׁמִי גּוֹפָא⁵⁰) כִּי פִי
הַוָּי' דְּבַר, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִיקָנוּ, בְּקָרוֹב מְאֹד.

(47) ראה סד"ה כימי צאתך מארמ"צ תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 107 ואילך). (48) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ. (49) ישע"י מ, ה. (50) ראה לקו"ש חט"ו ע' 44, ובהנסמן שם.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ויקרא, פרשת החודש, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

א. דובר כבר כמה וכמה פעמים אודות הענין ד"כל יומא ויומא עביד עבידתיה"¹, שלכן צריך להיות
בכל יום ענין חדש שלא היה קודם.
ובפרטיות יותר - יש בכל יום ענינו בתור יום בשבוע, בתור יום בחודש, ובתור יום בשנה. ומובן,
שגם עבודת היום קשורה עם ענינים אלו, הן מצד השבוע, הן מצד החודש והן מצד השנה.
וג' ענינים אלו באים לידי ביטוי בפועל, בענין של הלכה או מנהג ישראל:
ענינו של היום בשבוע - כפי שאומרים בכל יום "שיר של יום".
ענינו של היום בחודש - שמתבטא באמירת ה'שיעור תהלים' כפי שנחלק לימי החודש (כפי שפרסם
כ"ק מו"ח אדמו"ר תקנה קדמונית ז'2). וכן הוא בנוגע לתקנת חכמים לכתוב זמן בשטרות³, שעיקרו
הוא היום בחודש.
וענינו של היום בשנה - שהרי בכל שנה ושנה ישנו מחזור השנה, ובבוא זמן מסויים בשנה צריכה
להיות העבודה בענינו של זמן זה, ועל-ידי-זה נמשך על כל השנה כולה, וכמו בנוגע לחודש ניסן,
שעל-ידי עשיית הענינים השייכים לחודש ניסן, נמשכים ענינים אלו על כל השנה. ובשיעורי היום - הרי
זה השיעור היומי בתניא כפי שנחלק לימי השנה, וכן סיום הש"ס בכל שנה (כמו שכתב רבינו הזקן
ב'אגרת הקודש'⁴).
והנה, אף שמדובר אודות ג' ענינים שונים, היום בשבוע, היום בחודש שקשור עם מהלך הלבנה,
והיום בשנה שקשור עם מהלך החמה (כמאמר רבי אברהם אבן-עזרא⁵: אין ללבנה שנה, ואין לשמש
חודש) - הרי מובן, שכאשר ענינים אלו נפגשים ביחד, אזי ישנו קשר ושייכות ביניהם.
ובפרט שכללות ענין קביעות הזמנים הוא על-פי תורה, הרי מובן שבוודאי אין זה בדרך מקרה
(ובמכל-שכן מעניני העולם, שגם בהם לא שייך ענין של מקרה, כתורת הבעל-שם-טוב⁶ שגם עניני העולם
הם בהשגחה פרטית, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לעניני התורה), ואם-כן מודגש עוד יותר הקשר
והשייכות ביניהם.
]ולהעיר, שבענין של השגחה פרטית גופא יש חילוקים בנוגע לגילוי והעלם כו'⁷,
- כמובן ממה שכתב הרמב"ם⁸ בפירושו הכתוב⁹ "והלכתם עמי בקרי, והלכתי (אף אני) עמכם בחמת
קרי", דקאי על אלו שאומרים על דבר צרה ש"דבר זה ממנהג העולם.. נקרה נקרית", ולכאורה, איך יתכן
שיהודי יאמר שדבר זה הוא בדרך מקרה? אלא זהו לפי שהענין של השגחה פרטית הוא לפעמים בהעלם.
ומובן גם ממה שכתוב "עין ה' אל יראיו"¹⁰, "עיני ה' אל צדיקים"¹¹ (אף שהענין של השגחה פרטית
הוא אצל כולם), כיון שההשגחה עליהם היא בגלוי יותר. והיינו, שגם כאשר בני ישראל עושין רצונו
של מקום, יש חילוק בין סתם בני ישראל לצדיקים, שההשגחה עליהם היא בגלוי יותר¹² -
ולכן שייך שפיר לומר הביטוי "על-אחת-כמה-וכמה" בנוגע לשלילת ענין המקרה בתורה "במכל-
שכן" מעניני העולם].

(8) הל' תעניות פ"א ה"ג. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות
חנ"ב ס"ע 93. וש"נ.
(9) בחוקתי כו, כ"כח (שם, כד"מא).
(10) תהלים לג, יח.
(11) שם לד, טז.
(12) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"א ס"ע 136 ואילך.
וש"נ.

(1) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.
(2) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 116. וש"נ.
(3) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ג, ובנ"כ שם.
(4) קו"א בסופו (קסג, א).
(5) בא יב, ב.
(6) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.
(7) ראה לקו"ש ח"ח ע' 198 ואילך. וש"נ.

- 1 ב. ובנוגע ליום זה: מצד ימי השבוע - הרי זה יום השבת, שבו נעשה הענין ד"ויכולו השמים וגו'"¹³,
 2 והיינו, שכל עניני ימי החול מתעלים ביום השבת.
- 3 ומעלה מיוחדת בנוגע ליום השבת-קודש הזה - שערב שבת הוא היום האחרון של חודש אדר, עליו
 4 נאמר¹⁴ "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ומזה מובן שבכל יום צריכה להיות הוספה בשמחה לגבי היום
 5 שלפניו (שאם לא כן, אין זה באופן ש"מרבין", אלא המשך בלבד)¹⁵, כך שהשמחה היותר גדולה היא
 6 בימים האחרונים של החודש, ובפרט ביום האחרון של החודש - כ"ט אדר; וכיון שכ"ט אדר חל בערב
 7 שבת, הרי השמחה היותר גדולה שבו מתעלית ביום השבת-קודש הזה.
- 8 מצד ימי החודש - הרי זה ראש חודש, ומצד ימי השנה - הרי זה "יום השמיני למילואים" ש"נטל
 9 עשר עטרות"¹⁶.
- 10 ובענין זה ניתוסף עליו מיוחד בשנה זו בנוגע לקביעות של יום השמיני למילואים בימי השבוע -
 11 שהרי בפעם הראשונה היתה הקביעות של יום השמיני למילואים ביום ראשון בשבוע (שזהו אחד מעשר
 12 העטרות שנטל אותו היום - "ראשון למעשה בראשית"¹⁷), ואילו הקביעות בשנה זו אינה ביום ראשון
 13 בשבוע (ואילו הענין ד"ראשון למעשה בראשית" ישנו רק בהעלם), אלא ביום השבת, יום השביעי
 14 בשבוע, שיש בו העילוי ד"כל השביעין חביבין"¹⁸, כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר שאמר בבואו
 15 לאמריקא בפעם השניה¹⁹.
- 16 ג. ויש להוסיף בזה, שבנוגע לראש-חודש ניסן נאמר⁵ "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא
 17 לכם לחדשי השנה", והיינו, שיש לו שייכות לא רק לענין ה"חדשים", אלא גם לענין השנה - להיותו
 18 "ראשון.. לחדשי השנה".
- 19 וכללות הענין בזה - כמבואר במאמרי אדמו"ר האמצעי²⁰ (מיוסד על המאמר של רבינו הזקן
 20 בקיצור²¹) בדיוק הלשון "ראש" ולא תחילה, שזהו כמו ה"ראש" שהוא (לא רק התחלה, אלא) כולל את
 21 החיות של כל הגוף (הן קודם שמתפשט בגוף והן לאחר שמתפשט בגוף, כמבואר בתניא²² החילוק בזה),
 22 ועל-דרך-זה בנוגע לחודש ניסן שהוא "ראש חדשים" ו"ראשון.. לחדשי השנה" - לא רק בנוגע לחדשים,
 23 אלא גם בנוגע לחדשי השנה.
- 24 ויתירה מזה - שגם בנוגע לענין השנה, יש מעלה בחודש ניסן גם לגבי חודש תשרי, וכפי שיתבאר לקמן.
- * * *
- 26 ד. החילוק בין חודש ניסן לחודש תשרי - מבואר במאמרים דיבור-המתחיל החודש הזה לכם²³, מיוסד
 27 על דברי ה'עקידה'²⁴ שיש למעלה ב' מיני הנהגות: הנהגה טבעית והנהגה נסית (למעלה מדרך הטבע),
 28 וזהו החילוק שבין חודש תשרי לחודש ניסן, שבחודש תשרי היא ההמשכה הכללית על ההנהגה הטבעית
 29 באופן ד"יום ולילה לא ישבותו"²⁵, ובחודש ניסן היא ההמשכה הכללית על ההנהגה שלמעלה מדרך
 30 הטבע, כמו הענין דיציאת מצרים (שהיה בחודש ניסן), שהיה באופן שלמעלה מדרך הטבע, ועד שפרעה
 31 בעצמו שילח את בני ישראל ("גרש יגרש אתכם"²⁶), ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"²⁷.
- 32 והענין בזה: אף-על-פי שגם ההנהגה שבדרך הטבע היא משם אלקים, שהוא אחד מהשמות שאינם
 33 נמתקים²⁸, וגם ההנהגה שבדרך הטבע היא בהשגחה פרטית (כתורת הבעל-שם-טוב⁶ שכל עניני העולם
 34 הם בהשגחה פרטית על-ידי בורא העולם), ובפרט על-פי המבואר ב'שער היחוד והאמונה'²⁹ שהתהוות

(21) לקו"ת דרושי ר"ה נח, א"ב.

(22) ראה תניא פנ"א.

(23) תרנ"ד. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש). ועוד.

(24) פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לח).

(25) נח ח, כב.

(26) בא יא, א.

(27) בשלח יד, ח.

(28) שבועות לה, סע"א.

(29) בתחלתו.

(13) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(14) תענית כט, סע"א.

(15) ראה גם שיחת ש"פ ויק"פ, פ' פרה, מבה"ח ניסן, תשח"י

ס"ג (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ב ריש ע' 199). וש"נ.

(16) פירש"י ר"פ שמיני.

(17) שבת פז, ב.

(18) ויק"ר פכ"ט, יא.

(19) ד"ה החודש הזה לכם דש"פ תזריע, פ' החודש ה'ש"ת

פ"ח"ט (סה"מ ה'ש"ת ע' 28 ואילך).

(20) עט"ר שער ר"ה בתחלתו.

העולם היא בכל רגע ורגע (וכמבואר ב'אגרת הקודש'³⁰ שענין ההתהוות קשור עם ההשגחה העליונה, ולא כדעת הטועים וכו') - הרי ענין זה הוא בהעלם בלבד (והיינו, שגם שם אלקים עצמו אינו בגילוי, וגם הכחות אינם בגילוי, ורק מספר הכחות הוא בגילוי), אבל בגילוי לא רואים את השייכות להנהגה שלמעלה מהטבע.

וזהו המעלה של חודש ניסן - שענינו הוא הנהגה שלמעלה מהטבע באופן גלוי, ועד ל'נסי נסים', כדברי הגמרא במסכת ברכות³¹ בנוגע למי שרואה בחלום תיבה שיש בה ב' נוני"ן: "נסי נסים נעשו לו".

ה. ויש לומר 'בדרך אפשר', שהמעבר מהנהגה שבדרך הטבע (תשרי) להנהגה שלמעלה מהטבע (ניסן), הוא על-ידי הממוצע שביניהם - שזהו ענינו של פורים (עיקרו של חודש אדר, החודש שלפני ניסן): ידוע³² שבכל המגילה לא נזכר שמו של הקב"ה, אפילו לא שם אלקים, כך שגם על-פי תורה הרי זה באופן של העלם כו'.

וכדאייתא בגמרא³³ "אסתר מן התורה מנין, שנאמר³⁴ ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", ועד להסתר כפול - "הסתר אסתיר", וכפירוש הבעל-שם-טוב³⁵ שההסתר עצמו הוא באופן נסתר, שאפילו לא יודעים שזהו הסתר, ועל-דרך מה שכתוב³⁶ "שמים חושך לאור".

ואף-על-פי-כן היה בפורים ענין של נס, אלא שהיה זה נס שמלוכש בטבע, ולכן הרי זה 'ממוצע' בין הנהגה שבדרך הטבע להנהגה הנסית שלמעלה מדרך הטבע.

ו. ועל-פי הידוע³⁷ שכל ממוצע בין שני ענינים צריך להיות למעלה משניהם, הרי מובן, שה'יום טוב' של פורים צריך להיות למעלה מניסן ותשרי.

והענין בזה - כמובן ממאמר רבותינו ז"ל³⁸ "כל המועדים עתידים להתבטל חוץ מפורים", והרי ענין המועדים קשור עם הנהגה נסית, ואף-על-פי-כן אומרים שפורים הוא למעלה מהם.

אמנם, בפורים עצמו ענין ה'יום טוב' הוא בהעלם,

- ואף שענין השמחה הוא בפורים יותר מכלל ה'ימים טובים', כמאמר רבותינו ז"ל³⁹ "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'", מה-שאינ-כן בכל ה'ימים טובים' שבית-דין שולחים שולחים כו' להבטיח שתהיה השמחה בהגבלה כו'⁴⁰, מכל-מקום לא נקבע ל'יום טוב' לענין איסור מלאכה, כדאייתא בגמרא⁴¹ "מלאכה לא קבילו עליהו" (אף ש"מרדכי גזר בעשיית מלאכה, ורצה שיהיה פורים 'יום טוב' לאסור במלאכה"⁴², שזהו מצד דרגתו של מרדכי, אבל שאר בני ישראל לא היו בדרגה זו) -

ואילו ענין הגילוי [שזהו ענין עיקרי בתורה, "נר מצוה ותורה אור"⁴³, שהוא ענין הגילוי] נעשה על-ידי-זה ש"מיסמך גאולה לגאולה"⁴⁴ - בחג הפסח (שבו שילח פרעה את בני ישראל ממצרים, ויצאו "ביד רמה"), שאז מתגלה גם ענינו של פורים.

ואף-על-פי שכבר "בראש-השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים"⁴⁵ - הרי זה רק ביטול הענינים הבלתי-רצויים, בחינת סור מרע; ואילו הפיכת מצרים גופא נפעלה בחודש ניסן דוקא (עוד לפני יציאת מצרים - מיד לאחר מכת חושך, שאז נאמר⁴⁶ "וישאלו גו' כלי כסף וכלי זהב", כדי לקיים הבטחת "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁴⁷, ובפרט לאחר שקשרו את השה - העבודה-זרה של מצרים - לכרעי המיטה, ועשו זאת בגלוי כו'⁴⁸).

(39) מגילה ז, ב.

(40) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתקכ"ט. וש"נ.

(41) שם ה, ב.

(42) תו"א מג"א צט, ד.

(43) משלי ו, כג.

(44) שם ו, סע"ב.

(45) ר"ה יא, רע"א.

(46) בא יא, ב. יב, לה.

(47) לך-לך טו, יד.

(48) טור או"ח סת"ל.

(30) סכ"ה.

(31) נו, רע"א.

(32) ראה לקו"ש חכ"א ע' 201 ואילך. וש"נ.

(33) חולין קלט, ב.

(34) וילך לא, יח.

(35) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ב. וש"נ.

(36) ישע"ה, ה, ב.

(37) ראה תורת מנחם - התועדויות חנ"א ס"ע 141. וש"נ.

(38) ראה מדרש משלי פ"ט, ב. יל"ש משלי רמז תקמ"ד. וראה

גם ירושלמי תענית פ"ב הי"ב. מגילה פ"א ה"ה.

1 ז. ובנוגע לפועל - שהרי כל ענין צריך לבוא בפועל ממש, שיפעל שינוי על המחשבה דיבור ומעשה
2 שלו, וכידוע⁴⁹ שהתאמתות ענין החכמה הוא דוקא כשרואים שהדבר בא לידי ביטוי בפועל ממש:
3 כיון שבחודש ניסן מתחיל סדר ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע - הרי זו הוראה לכל אחד מישראל
4 שצריך לצאת מכל ההגבלות שלו (כפי שהיה ביציאת מצרים, שביטלו את כל המיצרים וכו'), הגבלות
5 הטבע, ואפילו התלבשות בטבע.
6 ועל-ידי-זה זוכים לגאולה העתידה, שתהיה באופן שלמעלה מהטבע לגמרי, בביאת משיח צדקנו,
7 יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

8 ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל החודש הזה לכם.

* * *

9 ט. בנוגע לפירוש רש"י - הנה כפי שהכריזו כבר, ילמדו שני פירושי רש"י, כיון שביום השבת הזה
10 יש ענין מיוחד בהוספה על פרשת השבוע, פרשת ויקרא, להיותו ראש-חודש ניסן.
11 ואף שישנם כמה שבתות שבהם ישנם ענינים נוספים מלבד פרשת השבוע, הנה בראש-חודש ניסן
12 ישנו ענין מיוחד היוצא מן הכלל, כי ראש-חודש ניסן הוא "ראש השנה למלכים"⁵⁰, והרי ענינו של מלך
13 ונשיא הוא ענין שנוגע לכל בני ישראל, כפי שמצינו ב'אגרת הקודש'⁵¹ לענין החיוב דקיום כל תרי"ג
14 מצוות, "שכל אדם מישראל צריך לבוא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצוות התורה כו" - "לבד
15 מצוות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו".
16 [וענין זה מצינו רק אצל מלך, ואפילו לא אצל כהן גדול⁵² - שהרי אף-על-פי שגם עבודת הכהן הגדול
17 היא עבור כל ישראל (ובענין זה אין נפקא-מינה בין הדיעה שכהנים הם "שלוחי דרחמנא" ובין הדיעה
18 שהם "שלוחי דידן"⁵³, שלכולי-עלמא עבודתם היא בשם כל ישראל), מכל-מקום אין זה באופן שהכהנים
19 מוציאים ידי-חובה את כל ישראל; ענין זה מצינו רק אצל מלך, כיון שהוא כולל את כל בני ישראל].
20 וכפי שמפרש רש"י בפשוטו של מקרא ש"הנשיא הוא הכל"⁵⁴, והיינו, שענין זה הוא גם בדרך הפשט,
21 ובמילא הרי זה ענין שנוגע לכל אחד ולכל הזמן. וענין זה קשור גם עם ההפטרה של פרשת החודש⁵⁵,
22 שבה מדובר בעיקר אודות הקרבנות של הנשיא.
23 ועל-פי האמור לעיל שראש-חודש ניסן פועל על כל השנה כולה, להיותו "ראשון גו' לחדשי השנה",
24 נמצא, שהלימוד בפירוש רש"י ביום השבת-קודש הזה (ראש-חודש ניסן) נוגע לכל השבתות כולם.
25 ובהתאם לכך, נלמד פירוש רש"י על הפסוק⁵⁶ "אשר נשיא גו'", "אשרי הדור וכו'" - שנתפרש בזה⁵⁷
26 ש"נשיא האמור כאן, שאין על גביו אלא ה' אלקיו". היינו, שלא מדובר אודות נשיא של שבט אחד, אלא
27 אודות הנשיא והמלך של כל ישראל; אלא שרש"י אינו מביא זאת, כיון שאין זה מוכרח בדרך הפשט.
28 וכמו-כן נלמד פירוש רש"י בנוגע ל"חלב", כי כללות ענינה של פרשת ויקרא הוא ענין הקרבנות,
29 ועיקר ענין הקרבן קשור עם החלב, כמו שכתוב ביחזקאל⁵⁸: "להקריב לי חלב ודם".
30 י. על הפסוק⁵⁹ "ואת כל החלב וגו'", מפרש רש"י: "להביא חלב שעל הקיבה, דברי רבי ישמעאל.
31 רבי עקיבא אומר, להביא חלב שעל הדקין".
32 כלומר: כיון שכבר נאמר⁵⁹ "והקריב גו' את החלב", מה מוסיף הכתוב "ואת כל החלב"? ולכן מפרש
33 רש"י שהכתוב "ואת כל החלב" בא "להביא חלב שעל הקיבה" (כדברי רבי ישמעאל), או "חלב שעל

49 ראה תורת מנחם - התוודעויות חמ"ד ע' 32 הערה 8. וש"נ.

54 חוקת כא, כא.
55 יחזקאל מה, טז ואילך.

56 פרשתנו ד, כב.

57 תו"כ עה"פ.

58 מד, טו.

59 פרשתנו ג, ג.

50 ר"ה בתחלתה.

51 סכ"ט (קמח, ב).

52 ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 192 הערה 55.

53 יומא יט, סע"א. וש"נ.

הדקין" (כדברי רבי עקיבא). ורש"י מוסיף ומעתיק גם תיבת "וגו", דקאי על התיבות שלאחרי-זה: "ואת כל החלב) אשר על הקרב", שגם תיבות אלו שייכות לפירושו - דכיון שנאמר "ואת כל החלב אשר על הקרב" (נוסף על "החלב המכסה את הקרב"⁵⁹), לכן יכולים לפרש שבא "להביא חלב שעל הקיבה" או "חלב שעל הדקין", כיון שחלב זה הוא (לא מכסה את הקרב, אלא) על הקרב.

ומבואר במפרשי רש"י⁶⁰ - על-פי סוגיית הגמרא במסכת חולין⁶¹ (ובכמה דפוסים ניתוסף בפירוש רש"י, הציון למסכת חולין) - שלדעת רבי ישמעאל, מרבינן אף חלב שעל הקיבה, וכל-שכן חלב שעל הדקין (כי חלב שעל הדקין שייך - קרוב ודומה - לחלב המכסה את הקרב (שנזכר בכתוב לפני-זה) יותר מאשר חלב שעל הקיבה⁶²), ולדעת רבי עקיבא - מרבינן חלב שעל הדקין בלבד.

אבל, כמדובר כמה פעמים שרש"י מפרש פשוטו של מקרא ל"בן חמש למקרא"⁶³, שעדיין לא למד משנה ("בן עשר למשנה"⁶³), וכל-שכן שלא למד גמרא ("בן חמש-עשרה לגמרא"⁶³), ובמילא אינו יודע דברי הגמרא בחולין. וכיון שכן, הרי אם כוונת רש"י שלדעת רבי ישמעאל בא הכתוב לרבות אף חלב שעל הקיבה, וכל-שכן חלב שעל הדקין - היה רש"י צריך לומר זאת בפירוש (על אתר, או באיזהו מקומן לפני-זה, שמזה יבין הפירוש כאן), וכיון שרש"י כותב סתם "להביא חלב שעל הקיבה", הרי הפירוש בזה הוא - בפשטות - חלב שעל הקיבה בלבד.

אך על-פי-זה צריך להבין - מהי סברת מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אם הכתוב בא "להביא חלב שעל הקיבה" או "להביא חלב שעל הדקין":

בשלמא לפי הפירוש שלדעת רבי ישמעאל מרבינן שניהם (אף חלב שעל הקיבה, וכל-שכן חלב שעל הדקין), מובן, שלכולי-עלמא חלב שעל הדקין שייך ל"חלב המכסה את הקרב" יותר מאשר חלב שעל הקיבה, והפלוגתא היא אם הכתוב בא לרבות גם חלב שעל הקיבה, אף שאינו שייך ל"חלב המכסה את הקרב" כמו חלב שעל הדקין;

אבל בדברי רש"י "להביא חלב שעל הקיבה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר להביא חלב שעל הדקין", שמשמעותו, שהמחלוקת היא אם כוונת הכתוב היא רק לחלב שעל הקיבה או רק לחלב שעל הדקין - אינו מובן: איך יתכן שתהיה מחלוקת במציאות - איזה חלב שייך יותר ל"חלב המכסה את הקרב", חלב שעל הקיבה או חלב שעל הדקין?!

גם צריך להבין: מדוע צריך רש"י להזכיר את שמותיהם של בעלי המימרא - רבי ישמעאל ורבי עקיבא, דלכאורה אין זה נוגע לפירוש פשטות הכתובים.

יא. זאת ועוד: ענין זה מובא גם בפירוש רש"י בפרשת תצוה⁶⁴: "החלב", "זה חלב הדקים או הקיבה". וגם כאן מציינים המפרשים⁶⁰ לפלוגתת רבי ישמעאל ורבי עקיבא במסכת חולין⁶¹.

אבל: א) רש"י כותב בסדר הפוך: "זה חלב הדקים או הקיבה", ולא כמו שכתב בפרשתנו: "חלב שעל הקיבה.. חלב שעל הדקין".

ב) כיון שרש"י כותב "חלב הדקים או הקיבה", קשה ביותר לפרש שהכוונה היא או אפילו הקיבה.

ג) רש"י אינו מזכיר את שמותיהם של רבי ישמעאל ורבי עקיבא - אף שלכאורה איפכא מסתברא, כי אם יש צורך להזכיר את רבי ישמעאל ורבי עקיבא, יש להזכירם בפעם הראשונה, בפרשת תצוה, ואז לא יהיה צורך להזכירם בפעם השניה, בפרשתנו. ואף-על-פי-כן מזכיר רש"י את רבי ישמעאל ורבי עקיבא בפרשתנו דוקא.

יב. ויש לומר הביאור בזה:

כאשר רש"י מפרש מה שכתוב בפרשת תצוה ("ולקחת גו') החלב (גו') ואת החלב המכסה את הקרב"), "זה חלב הדקים" ואחר-כך מוסיף "או הקיבה" - הרי מובן, שבפשטות הכתובים יש קדימה להביא "חלב הדקים", להיותו שייך ל"חלב המכסה את הקרב" (שנזכר בהמשך הכתוב) יותר מאשר "חלב הקיבה".

63 אבות ספ"ה.
64 כט, כב.

60 רא"ם, גו"א ושפ"ח.
61 מט, ריש ע"ב.
62 ראה פירש"י שם.

1 ולכן, כאשר רש"י מפרש מה שכתוב בפרשתנו "ואת כל החלב וגו'" (לא רק "החלב" סתם, כבפרשת
2 תצוה, אלא "כל החלב"), "להביא חלב שעל הקיבה (דברי רבי ישמעאל)" - מובן, שכוונת הכתוב
3 בהוספת "כל החלב" היא להביא גם חלב שעל הקיבה, וכל-שכן חלב שעל הדקין, שהרי ה'בן חמש למקרא'
4 יודע כבר מפירוש רש"י בפרשת תצוה ש"חלב הדקים" שייך ל"חלב המכסה את הקרב" יותר מאשר
5 "חלב הקיבה" (שלכן, כאשר נאמר "החלב" סתם, הרי זה רק חלב הדקים).

6 ואחר-כך ממשיך רש"י ומביא פירוש נוסף: "רבי עקיבא אומר) להביא חלב שעל הדקין" - דכיון
7 שנאמר "ואת כל החלב גו'", בוא"ו המוסיף, בהמשך ל"החלב המכסה את הקרב", יש מקום לומר שגם
8 כאן בא הכתוב להביא רק החלב שעל הדקין (ולא החלב שעל הקיבה), בגלל שייכותו ל"חלב המכסה
9 את הקרב".

10 וכל זה - בפרשתנו, שמחד גיסא ישנו הריבוי ד"כל", שבגלל זה מסתבר שכוונת הכתוב היא להביא
11 גם את החלב שעל הקיבה (שאינו שייך כל-כך ל"חלב המכסה את הקרב"), ולאידך גיסא, כיון שנאמר
12 "ואת" (בהמשך ל"חלב המכסה את הקרב"), יש מקום לומר שכוונת הכתוב היא להביא רק את החלב
13 שעל הדקין, ששייך יותר ל"חלב המכסה את הקרב".

14 מה-שאינ-כן בפרשת תצוה, ששם נאמר "החלב" סתם (ולא "כל החלב") - מסתבר לומר שקאי רק
15 על סוג אחד של חלב, ולכן מפרש רש"י "זה חלב הדקים", כיון ששייך יותר ל"חלב המכסה את הקרב"
16 שנאמר בהמשך הכתוב;

17 ואף-על-פי-כן מוסיף רש"י "או הקיבה" - דכיון שכאן נאמר "החלב" סתם (ולא כבפרשתנו "החלב
18 אשר על הקרב"), ונזכר בכתוב לפני "החלב המכסה את הקרב", יש מקום לומר שכוונת הכתוב היא לסוג
19 חלב שאינו שייך כל-כך ל"חלב המכסה את הקרב", שזהו חלב הקיבה.

20 ואין להקשות איך יתכן לומר שמקטירים את חלב הקיבה ולא את חלב הדקין - דכיון שמדובר אודות
21 "איל המילואים" שהיו בו דינים מיוחדים, וכמו מה שנאמר בהמשך הכתוב⁶⁴ "ואת שוק הימין", וכפי
22 שמפרש רש"י "שלא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים אלא זו בלבד", יתכן שיש בו גם דין מיוחד
23 שצריך להקריב "חלב הקיבה" דוקא.

24 יג. אך עדיין יכול ה'בן חמש למקרא' להוסיף ולשאול:

25 אף שבפרשתנו מדייק הכתוב "כל החלב גו'", שמשמעותו לרבות כל סוגי חלב, הרי נאמר גם "ואת
26 כל החלב אשר על הקרב", בהמשך ל"החלב המכסה את הקרב", שמשמעותו היא שהכוונה לחלב ששייך
27 יותר ל"חלב המכסה את הקרב", שזהו החלב שעל הדקין, ואם-כן מהי הסברא לומר שהדיוק ד"כל"
28 מכריע לפרש שכוונת הכתוב היא "להביא (אף) חלב שעל גבי הקיבה"?

29 והתירוץ לשאלה זו, מרמז רש"י בהזכירו את שמו של בעל המאמר - רבי ישמעאל. ובהקדים:

30 בנוגע לרבי ישמעאל - איתא בגמרא⁶⁵: "ישמעאל כהנא מסייע כהני" (תמיד הוא עוזרן ומיקל להם).

31 ויש לומר, שלכן מביא רש"י שהפירוש "להביא חלב שעל הקיבה" הוא "דברי רבי ישמעאל" - שבזה
32 מרומז ביאור עדיפות הסברא שכוונת הכתוב היא לרבות ולהוסיף גם את החלב שעל הקיבה (אף שאינו
33 שייך ל"חלב המכסה את הקרב" כמו "חלב שעל הדקין"), דכיון שרבי ישמעאל היה כהן, רצונו לסייע
34 לכהנים על-ידי החוספה בתפוקים "לעמוד לשרת גו"⁶⁶, "לשון כהונה שירות הוא"⁶⁷ - שיקטירו על-גבי
35 המזבח גם את החלב שעל הקיבה.

36 יד. ולהעיר: שבגמרא שם כתוב "חלב שעל-גבי קיבה, כהנים נהגו בו היתר (לאכלו), כרבי ישמעאל
37 שאמר משום אבותיו (כדלקמן), וסימנך (שהוא התירה), ולא תשכח בשם מי נאמר) ישמעאל כהנא מסייע
38 כהני".

39 והגמרא שואלת: "מאי היא" (היכא מסייע להם), וכמבואר ב'תוספות'⁶⁸, "דמשום פעם אחת לא היה

67 פירש"י תצוה כח, ג.

68 ד"ה מאי.

65 חולין שם, א (ובפירש"י).

66 פ' שופטים יח, ה.

קוראהו מסייע כהני". ומשני, "דתניא כה תברכו את בני ישראל⁶⁹, רבי ישמעאל אומר.. כשהוא אומר ואני אברכם, הוי אומר, כהנים מברכין לישראל, והקב"ה מברך לכהנים.. ומאי מסייע כהני, דמוקי לה לברכת כהנים במקום (אצל) ברכה דישראל" (דהכי עדיפא, דמשמע שמתברכין הן עם השאר).

וממשיך בגמרא: "רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו מאי היא, דתניא ואת כל החלב אשר על הקרב וגו', להביא חלב שעל גבי הדקין, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, להביא חלב שעל-גבי הקיבה", ונמצא, ש"חלב שעל הקיבה - לרבי ישמעאל מותר, והיינו מסייע כהני".

ופריך בגמרא "ורמינהו כו'", ששינוי שיטת רבי ישמעאל ורבי עקיבא להיפך, שרבי עקיבא הוא המתיר חלב שעל-גבי הקיבה, ולא רבי ישמעאל. והרי זה היפך "הא דאמרת לעיל נהגו בו היתר כרבי ישמעאל", ואם-כן היכן מצינו ש"ישמעאל כהנא מסייע כהני" [וכיון שכן, הרי על-כרחי צריך לומר שגם דברי רבי ישמעאל בנוגע לברכת כהנים, אינם בגלל הסיוע לכהנים ("דמשום פעם אחת לא היה קוראהו מסייע כהני"), אלא מטעם אחר]? ומשני, "שאמר משום אבותיו, וליה לא סבירא-ליה".

אמנם, אף שבגמרא מדובר אודות הסיוע של רבי ישמעאל לכהנים בנוגע להיתר אכילת חלב שעל הקיבה, הנה בדרך הפשוט אפשר לבאר את הסיוע של רבי ישמעאל לכהנים (לא בנוגע להיתר אכילה, אלא אדרבה) בנוגע להוספה בעבודת הכהנים שיקטירו על-גבי המזבח (לא רק את החלב שעל הדקין, אלא גם את החלב שעל הקיבה, כנ"ל).

ולהעיר שיש יתרון בפירוש הפשוט שהסיוע לכהנים הוא בנוגע לענין ההקרבה, כי: בפירוש דברי הגמרא "חלב שעל-גבי הקיבה, כהנים נהגו בו היתר", איתא ב'תוספות'⁷⁰: "הוא-הדין ישראלים (שגם הם מותרים לאכלו), וכהנים דנקט לפי שהקיבה ניתנה לכהנים". ונמצא, שצריך לדחוק בפירוש "כהנא מסייע כהני" שהסיוע לכהנים דוקא הוא (א) רק בנוגע לקיבה שניתנת להם במתנות כהונה, (ב) שיוכלו לא רק ליהנות ממנו, אלא גם לאכלו; אבל לפי הפירוש הפשוט - הרי הסיוע הוא (לא בהוספת היתר אכילה על הנאה בלבד, אלא) בענין של הקטרה על-גבי המזבח, שזהו ענין ששייך אך ורק לכהנים.

טו. וכל זה - בפרשתנו, שרש"י מפרש שהכתוב "כל החלב" בא "להביא (אף) חלב שעל גבי הקיבה" (אף שאינו קרוב לחלב המכסה את הקרב), וכל-שכן חלב שעל גבי הדקין, ולכן מרמז רש"י את ההסברה בזה על-ידי הזכרת שמו של רבי ישמעאל, ש"ישמעאל כהנא מסייע כהני", להוסיף בעבודתם, כנ"ל;

מה-שאינ-כן בפרשת תצוה, שרש"י מפרש "חלב הדקין או הקיבה" (בלבד), כך שאין כאן הוספה בעבודת הכהנים - אין צורך להזכיר את שמו של רבי ישמעאל כהנא שמסייע כהני.

ומה גם שבפרשת תצוה מדובר אודות ימי המילואים, שאז נעשתה עבודת הקרבנות על-ידי משה, ולא על-ידי הכהנים. ואפילו ביום השמיני למילואים, היתה ההקרבה על-ידי אהרן ובניו דוקא, ולא על-ידי כהנים סתם.

טז. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁶ "אשר נשיא יחטא", "לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגתו, קל-וחומר שמתחרט על זדונותיו" - שבא בהמשך לפסוק שלפני-זה⁷¹: "חטאת הקהל הוא", חרטה של חטא שלא היה באשמתם, שהרי התנהגו על-פי הוראת התורה לעשות על-פי הוראת הסנהדרין - מצד הנהגת הנשיא⁷² שמרגיש את חומר ענין החטא אפילו בשוגג⁷³, ומעורר

למעלה מהשכל של כל העם; ואעפ"כ מרגיש חומר החטא כו'.
 (73) וכמדובר פעם (ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ריש ע' 114. וש"נ) שאפילו בהמה נזהרת מאש, ואם לאו, הרי זו בהמה שוטה (ונפק"מ לדיני שומרון, שבמקרה כזה ה"ה פטור מתשלומין), ואם הדברים אמורים בנוגע לבהמה, שהשכל שלה אינו אלא דעת הנקנה - בנוגע לאיש ישראל, על-אחת-כמה-וכמה שלא שייך שיעשה היפך רצון הקב"ה.

(69) נשא ו, כג.

(70) ד"ה כהנים.

(71) פרשתנו שם, כא.

(72) שמטבעו הוא תקיף*, ונמצא בתנועה של התנשאות עצמית, וכמ"ש (שמואל-א ט, ב) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם", וכידוע הפירוש בזה (ראה בהנסמן בתורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 41 הערה 38), שאפילו המדות שבשכל הם

(* וכפי שה"בן חמש למקרא' למד כבר בנוגע לפרעה, שהתוקף שלו רי' עד כדי כך ש'הרי' עושה עצמו אלוה" (פירש"י וארא ז, טו), ועד"ז בנוגע לאברהם, שהרי' מלך (ראה פירש"י לך-לך יד, יז), וערך מלחמה עם ארבעת המלכים שניצחו את חמשת המלכים (ראה פירש"י שם, ט).

1 אצל כל הקהל⁷⁴ רגש זה; החילוק בין פעולת המלך ("אשר נשיא גוי", "לשון אשרי") לפעולת הכהן
2 הגדול ("אם הכהן המשיח יחטא גוי", ש"פשוטו לפי אגדה⁷⁵ כשהכהן גדול חוטא, אשמת העם היא
3 כו"⁷⁶); וההוראה בעבודת האדם בנוגע לשליטת המלך שבו⁷⁷, הראש והמוח, על הלב, שלא יבוא לידי
4 חטא, ואם נכשל אפילו בשוגג, יתחרט וכו'⁷⁸ - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי
5 שיחות' חלק יז עמוד 34 ואילך.

6 יז. המשך הביאור בפירוש רש"י (א) בפרשת ויקהל⁷⁹: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת
7 המשכן כו'", (ב) בפרשת כי-תשא⁸⁰, בנוגע לכפל הציווי "אלהי מסכה לא תעשה לך" - נכלל בשיחת
8 שבת פרשת ויקהל-פקודי סעיף י; סעיף יז⁸¹.

ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום", ומי שעדיין
לא התחיל, צריך להתחיל לכל הפחות מר"ח ניסן, כדעת רשב"ג:
"שתי שבתות", "שהרי משה עומד בראש החודש ומוזהיר על
הפסח כו'" (פסחים ו, סע"א ואילך) - שכל מי שיש לו השפעה,
צריך לנצל זאת כדי לעורר אודות עניני הפסח, מצה שמורה וכו',
כמדובר כמ"פ פרטי הענינים בזה (ראה גם שיחת ש"פ תזריע, פ'
החודש, מבה"ח ניסן דאשתקד סי"ב (תורת מנחם - התוועדות
חמ"ט ס"ע 253. וש"נ)).

(78) מבלי הבט על כך ש"על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי
י"ד, יב) - אהבת עצמו, שזהו ה"שוחד" הכי גדול, שעליו נאמר
(פ' שופטים טז, יט) ש"יעור עיני חכמים", אף שנקרא ע"פ תורה
בשם "חכם".

(79) לה, ב.

(80) לד, יז.

(81) תורת מנחם - התוועדות חנ"ב ע' 192 ואילך; ע' 198.

(74) ואעפ"כ כותב רש"י "אשרי הדור כו'", ולא "הקהל" - כי
"קהל" קאי (לא רק על כל ישראל, אלא) גם על שבט אחד, כמ"ש
רש"י בפירוש "קהל גוים" (ראה פירוש" ברכה לג, ג), ואילו כאן
מדובר אודות כל ישראל (כמ"ש בהתחלת הפרשה (שם, יג):
"ואם כל עדת ישראל וגו'"), ולכן מדייק רש"י וכותב ("אשרי")
הדור".

(75) והטעם שרש"י אינו מסתפק בפירוש הראשון ב"לאשמת
העם", ש"אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו
שנאמר לאשמת העם, ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו" - כי לפי
פירוש זה, הול"ל "כאשמת העם", ולא "לאשמת העם".
(76) פרשתנו שם, ג ובפירוש".

(77) וכן בנוגע לכל מי שיש לו השפעה על אחרים, החל
ממשפחתו, ועד לכל הקהילה או סוג של בני" - שצריך
לנצל זאת באופן המתאים כו'.

ובפרט בנוגע לענין שהזמן גרמא: חג הפסח - ש"שואלין

המשך מעמוד כד

10 "נפש כי תחטא", אשר, כאמור לעיל, יש בכך "מעל"
11 בה", ואף כאשר היה אצלו בגלוי מצב של "ומעלה"
12 מעל בה", הרי בו ברגע שהוא חוזר בתשובה, הרי
13 "וכפר... ונסלח לו",

14 וכך גם בכללות: מפני "ונפש כי תחטא" נגרם
15 הענין של ("מפני חטאינו) - גלינו", וישראל עושים
16 תשובה ומיד הן נגאלין³⁰, בביאת משיח צדקנו, בקרוב
17 ממש ובעגלא דידן³¹.

(משיחת ש"פ ויקרא תנ"ך)

1 על כך "ומעלה מעל בה"²⁷. ואף כאשר האדם רק
2 "החסיר" ("חטא - לשון חסרון") עשיית טובה
3 לחבירו, וכדומה, הרי בפנימיות הוא כבר "מעל בה",
4 כדלעיל.

י.

"וכפר עליו... ונסלח לו"

7 אך הרי "אין לך דבר העומד בפני התשובה"²⁸,
8 ולפיכך מסתיימת פרשה זו בענין של "וכפר עליו...
9 ונסלח לו"²⁹. בלי להתחשב בכך שהוא היה במצב של

כלשון הכתוב], כי בזה מרמז טעם איסור העכבת הפקדון גם כשהמפקיד
חייב לו כו' (שי"ל, שגם זה נכלל ב"וכחש גוי בפקדון"). ולהעיר מכלי
יקר כאן.

(28) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. אגה"ת רפ"ד. ובירוש' פאה פ"א
סה"א: בפני בע"ח.

(29) ה, כו.

(30) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. ובאגה"ת פ"א: תיכף ומיד (ראה
לקו"ש ח"ז [המתורגם] ע' 19 הערה 39).

(31) ההוספה ד"בעגלא דידן" על "בקרוב ממש" - ראה לקו"ש ח"ט
ע' 23 הערה 61.

(27) כי כל המצות (גם אלו שנתלבשו בשכל, וגם אלו שבין אדם
לחבירו) ענינם הוא רצון הנעליון. ועיין בקונט' "ענינה של תורת החסידות"
(נדפס בסוף כרך א' ד"ספר הערכים - חב"ד") סעיף יד, שזהו הטעם על
האיסור (זח"ג קיט, א. וראה קונט' הנ"ל הערה 73) לעכב פקדונו של
חבירו בשביל החובות שהמפקיד חייב לו - כי מכיין שגם המצות שבין
אדם לחבירו, ענינם הוא רצון הנעליון, הרי מטרת המצוה דהשבת הפקדון
היא [לא רק בשביל טובת המפקיד, כ"א] מצות ההשבה גופא. עיי"ש
בארוכה.

ועי"פ המבואר שם ס"י (וראה זהר הנ"ל) השייכות של איסור זה
לענין "מודה אני כו' שהחזרת בי נשמותי" - י"ל (בה"ינה של תורה"
שבפרש"י) שזהו הטעם למ"ש רש"י "שתדע בו נשמה" ולא "נפש" -

לקוטי שיחות פרשת ויקרא כרך ז

מתורגם ללשון הקודש

30 אך לפי זה קשה:

31 כאשר מבארת התורה למי הכוונה ב"נפש כי תחטא
32 ומעלה מעל בה"א אין היא מציינת רק את "וכחש
33 בעמיתו בפקדון", אלא מיד לאחר מכן נאמר גם "או
34 – בתשומת יד", שמשמעותו, כפירוש רש"י, "ששם
35 בידו ממון להתעסק או במלוה". כיצד מתאים הסבר
36 זה לדברי רש"י, שבמקרה של "המלוה והלווה והנושא
37 והנותן" אין זו הכחשה בקדוש-ברוך-הוא, אלא
38 "בעדים ובשטר"⁸?

39 ומסבירים המפרשים⁹, שהמלים "או בתשומת יד"
40 אינן קשורות ל"ומעלה מעל בה"א", אלא מופיעות כפרט
41 נוסף, וכהמשך רגל למלים "וכחש בעמיתו".

42 אך קשה להסביר כך, כי מפשטם של הפסוקים
43 נראה, כדלעיל, שעצם הכלל "וכחש בעמיתו" – לכל
44 פרטיו: הן "פקדון" והן "תשומת יד" וכן "גזל" וכו'
45 – הוא ביאור של "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה"א".

ב.

השאלות על דברי רש"י

46 בנוסף לשאלה דלעיל (כיצד מתאים פירושו של
47 רש"י, ש"ומעלה מעל בה"א" הוא רק לגבי "וכחש
48 בפקדון", לפשטם של הפסוקים), מתעוררות מספר
49 תמיהות על דברי רש"י:

52 (א) רש"י אינו מתכוון לפרש כאן את המלים "נפש
53 כי תחטא", אלא, כדבריו: "מה תלמוד לומר ומעלה
54 מעל בה"א", ואם כך, אינו מובין¹⁰: מדוע הוא מצטט
55 מהפסוק דוקא את המלים "נפש כי תחטא", ואילו את
56 המלים "ומעלה מעל בה"א" אינו מצטט כלל, ואף אינו
57 רומז להן על ידי הוספת "וגו"?

58 (ב) ידוע, שרש"י אינו מזכיר בפירושו, המבוססים
59 על מאמרי חז"ל, את שמו של בעל המאמר, אלא-אם-

א.

"ומעלה מעל בה"א"

1 מן הפסוק "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש
2 בעמיתו בפקדון או בתשומת יד..."¹, מצטט רש"י את
3 המלים "נפש כי תחטא", ומפרש: "אמר רבי עקיבא²
4 מה³ תלמוד-לומר ומעלה מעל בה', לפי שכל המלוה
5 והלווה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר,
6 לפיכך בזמן שהוא מכחש, מכחש בעדים ובשטר. אבל
7 המפקיד אצל חברו ואינו⁴ רוצה שתדע בו נשמה אלא
8 שלישי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחש, מכחש בשלישי
9 שביניהם".

10 ההסבר הפשוט של פירוש זה הוא⁵: דוקא
11 המכחיש פקדון, ולא המכחיש הלוואה - נקרא "ומעלה
12 מעל בה"א", למרות שגם בהלוואה, בדיוק כבפקדון, הרי
13 הקדוש-ברוך-הוא יודע שהוא לווה כסף -

14 כי כאשר אדם מפקיד אצל זולתו פקדון למשמרת
15 באופן ש"אינו רוצה שתדע בו נשמה", ללא עדות וללא
16 שטר, הרי הערובה היחידה היא שהמפקיד והשומר
17 סומכים על ידיעתו של הקדוש-ברוך-הוא על כך,
18 ומחשיבים אותו, כביכול, כעד לפקדון, כפי שכבר למד
19 התלמיד בספר בראשית⁶, שלבן אמר ליעקב: "אין איש
20 עמנו, ראה אלקים עד ביני ובינך" – וממילא הכחשת
21 הפקדון היא הכחשת ה"עד" היחיד שביניהם –
22 הקדוש-ברוך-הוא.

23 בכך מובין⁷ מדוע מתבטא רש"י בביטוי מיוחד –
24 "שלישי שביניהם", ואינו אומר בלשון ברורה:
25 "הקדוש-ברוך-הוא", או "ה'", כלשון הפסוק – כי
26 ברצונו להדגיש בכך, שמי ש"כחש... בפקדון" נקרא
27 "מעל בה"א", מפני שהמפקיד והשומר החשיבו כביכול
28 את הקדוש-ברוך-הוא כ"שלישי ביניהם", עד, ולכן
29 זוהי הכחשת העד לפקדון – "מעל בה"א".

(1) פרשתנו ה, כא.

(2) תוי"כ כאן (פכ"ב).

(3) בדפוס ראשון: ומה (בוא"ו). (ואף שבדפוס זה חסרה שורה שלמה בפירוש רש"י זה – הרי אי"ז הוכחה שגם התיבות שנדפסו נעתקו בטעות). וראה לקמן הערה 15.

(4) ברא"ם כאן (וכ"ה בתוי"כ כאן): אינו (בלי וא"ו). אבל בגו"א כאן, וכ"ה ברוב דפוסי רש"י: ואינו. וראה לקמן סעיף ה'.

(5) ראה עד"ז גו"א כאן (בתחלת דבריו. וראה לקמן הערה 8).

(6) ויצא לא, נ.

(7) אבל ראה לקמן סו"ס ב'.

(8) וקושיא זו היא גם בנוגע ל"בגזל" ו"עשק את עמיתו", דמכיון

שלא סמך מתחלה על הקב"ה – אין זה "ומעלה גו' בה"א".

בגו"א כאן: הקב"ה הוא השלישי שביניהם.. כופר בהקב"ה שסמך עליו ולא דוקא פקדון אלא אף גזל אע"ג שהוא לא סמך מתחלה.. כיון שאין ידוע מזה כ"א הקב"ה והוא סובר שלא יכפור בו.

אבל: (א) בפשטות, הענין ד"ומעלה מעל בה"א" הוא כשטחן על ה' – וכלשון רש"י "שלישי שביניהם", כנ"ל בפנים. (ב) לפי פירושו – אינו מובן הטרד שבכתוב: למה הפסיק ב"בתשומת יד" בין "בפקדון" ל"בגזל"? וראה גם רא"ם כאן, שגם "בגזל" לא קאי על "ומעלה מעל בה"א".

(9) רא"ם כאן.

(10) ובפרט, שמאמר ר"ע שבספרי כאן הוא על התיבות ומעלה מעל

בה' – וז"א על נפש כי תחטא!

34 בה". כלומר, המעילה, שלפי פירוש רש"י מהותה בכל
 35 מקום הוא שינוי, צריכה להתפרש כשינוי בבעלות של
 36 הקדוש-ברוך-הוא, כפי שב"כ כי תמעול מעל... מקדשי
 37 ה", מעבירים דבר מרשות הקודש לרשות החולין.
 38 ואילו לפי המפרשים דלעיל, ה"מעל" הוא שינוי רק
 39 מרשותו של אדם אחד לרשות זולתו?

ד.

40 שני ביטויים בהתאם לשני פרטים
 41 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:
 42 השאלה העיקרית המתעוררת לפי רש"י לגבי
 43 "ומעלה מעל בה" אינה מתעוררת מפני מלים אלו
 44 עצמן, אלא מפני המלים "נפש כי תחטא" המופיעות
 45 לפני כן:
 46 אילו היה נאמר רק "ומעלה מעל בה", ניתן היה
 47 להסביר, ולפחות בדוחק¹⁴, שהתורה מכנה "מעל בה"
 48 כל עבירה על רצון ה', ובמיוחד שבועת שקר בשמו
 49 של הקדוש-ברוך-הוא (ואין מעילה... אלא שינוי), כי
 50 בכך מראה האדם שהוא מחליף את הקדוש-ברוך-הוא,
 51 להבדיל, בדבר חולין. כלומר, אין הוא מתחשב
 52 בחשיבות שלו, אלא מתייחס במעשהו כאילו היה זה,
 53 להבדיל, דבר חולין.

54 אך כיון שכבר נאמר לפני כן בפסוק "נפש כי
 55 תחטא" מתעורר הקושי: מדוע נאמר בפסוק זה הן
 56 "תחטא" והן "ומעלה מעל בה", והרי לפי האמור
 57 לעיל, משמעות שני ביטויים אלו זהה?
 58 לפיכך אין רש"י מצטט את המלים "ומעלה מעל
 59 בה" עצמן, אלא את המלים "נפש כי תחטא", ושואל:
 60 "מה תלמוד-לומר ומעלה מעל בה" – כיון שכבר
 61 נאמר "נפש כי תחטא", לכן "מה תלמוד-לומר ומעלה
 62 מעל בה"¹⁵, מדוע¹⁶ מופיעים בפסוק שני הביטויים¹⁷.
 63 על כך משיב רש"י¹⁶: "לפי שכל המלוה... אבל
 64 המפקיד...", ושני ביטויים אלו – "כי תחטא" ו"ומעלה
 65 מעל בה" – אמורים לגבי שני הפרטים השונים
 66 המוזכרים בהמשך:
 67

1 כן נוסף על-ידי-זה ביאור לפירוש המובא. ויש להבין:
 2 מה מוסיפה הידיעה שדברים אלו נאמרו על ידי רבי
 3 עקיבא להבנת הפירוש "מה תלמוד-לומר ומעלה מעל
 4 בה"?

5 (ג) כדי להבין מדוע מעשה זה הוא "מעל בה" די
 6 היה להסביר, ש"המפקיד אצל חברו... מכחש בשלישי
 7 שביניהם". מדוע, אפוא, צריך רש"י להרחיב ולהבהיר
 8 זאת על ידי ההשוואה ל"כל המלוה... מכחש בעדים
 9 ובשטר"?

10 (ד) כאשר שני אנשים מנהלים משא ומתן ביניהם,
 11 והם קובעים אדם נוסף לעד, לקיום ולוודאות המעשה,
 12 אין מתאים להגדיר אדם זה כ"שלישי" ביניהם: הוא
 13 נקבע רק כמברר וכמוודא לגבי המשא ומתן שביניהם,
 14 אך אי אפשר להחשיבו כשותף עמם, כ"שלישי", שהרי
 15 אין הוא נוטל שום חלק במשא ומתן עצמו.

16 לפיכך יש להבין, מדוע מציין רש"י את הקדוש-
 17 ברוך-הוא כ"שלישי שביניהם", ולא "אחד" או "זה":
 18 אמנם, המפקיד והשומר סמכו על הקדוש-ברוך-הוא
 19 שיהיה עד ביניהם, אך לא שתפוהו כשלישי לגבי
 20 הפקדון עצמו, ומדוע הוא נקרא "שלישי"?

ג.

מעילה = שינוי

21 בנוסף לשאלות שפורטו לעיל המתעוררות על
 22 פירוש רש"י כאן, ישנו קושי גם לפי פירוש קודם של
 23 רש"י:
 24 על הפסוק "נפש כי תמעול מעל... מקדשי ה"¹¹
 25 אומר רש"י: "אין מעילה בכל מקום אלא שינוי". יש
 26 להבין: מהו השינוי ב"וכחש בעמיתו", אשר משום כך
 27 נאמר על כך בתורה "ומעלה מעל בה"¹²?
 28 המפרשים מסבירים¹³, שעצם ההכחשה, רצונו של
 29 האדם ליטול לעצמו דבר השייך לזולתו – כרוך בשינוי
 30 רשות.
 31 אך אינו מובן: הרי בפסוק נאמר "ומעלה מעל
 32

(11) ה, טו.

(12) כמו שהקשו במפרשי רש"י שם. וברא"ם שם מסיק – מכח קושיא זו – שהתיבות "בכל מקום" מיותרות. עיי"ש.

(13) גר"א שם.

(14) ראה ער"ו דברי דוד מובא בש"ח פרשתו ה, טו. ומפרש כן לפי פרש"י. אבל – ענין זה לא כתוב ברש"י, ואפילו לא ברמז. וצ"ל, שפירוש "ומעלה מעל בה" – לפי פרש"י – הוא מה שמשנה מהבגלות של הקב"ה, וכלשון רש"י "מכחש בשלישי שביניהם", וכדלקמן סעיף ו'.

(15) ועפ"ו יומתק מה שרש"י מתחיל פירושו (לפי הגירסא שברפוס ראשון – ראה לעיל הערה 3) "ומה תלמוד לומר ומעלה כו" בוא"ו המוסיף – כי הקושיא "מה ת"ל ומעלה כו" באה בהמשך ל"נפש כי

תחטא" שמעתיק לפנ"ו.

(16) ראה גם דברי דוד לפרש"י כאן.

(17) ואין להקשות, שגם לפ"ו ה"ל לרש"י להעתיק (לפני פירושו) התיבות "ומעלה מעל בה" או לרמזם ב"וגו" – מכיון שמפרש גם תיבות אלו –

כי "ומעלה מעל בה" שבפירש"י, אינו מפי' רש"י, כ"א – שמעתיק ל' הכתוב כמו שהוא ולכן אינו מעתיקו בתחלה. (ובדוגמת תיבת "לאמר" בפרש"י ויקהל (לה, ד) שאינו מעתיקה לפני פירושו (ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 233 ואילך); בריש פרשתנו ד"ה ויקרא אל משה (השני) שמעתיק "יידבר" באמצע פירושו. ועוד).

35 הקדוש-ברוך-הוא – מבטא רש"י על ידי הניסוח
 36 "שלישי שביניהם":
 37 על ידי הקביעה שהקדוש-ברוך-הוא הוא "שלישי"
 38 למפקיד ולשומר, מבהיר רש"י, שאין מדובר כאן רק
 39 במקרה שבו קבעו המפקיד והשומר את הקדוש-ברוך-
 40 הוא לעד על ההפקדה, שהרי, כאמור לעיל בסוף סעיף
 41 ב', מי שהוא עד לעסק עדיין אינו נחשב "שלישי";
 42 אלא מדובר כאן על מקרה שבו הקדוש-ברוך-הוא הוא
 43 גם בעל הבית על הפקדון, ולכן הוא נקרא "שלישי".
 44 ה"בעל-הבית" הראשון הוא המפקיד, שהפקדון
 45 שייך לו; "בעל הבית" השני הוא השומר²¹, כי הפקדון
 46 נמצא ברשותו, ובמיוחד כאשר "וכחש", הרי שלמעשה
 47 הוא הבעלים על הפקדון; ו"בעל הבית" השלישי הוא
 48 הקדוש-ברוך-הוא – הוא הבעלים האמיתי של הפקדון,
 49 שהרי "לה'²² הארץ ומלואה".
 50 זוהי המשמעות של "מכחש בשלישי שביניהם":
 51 החפץ שייך למפקיד משום שהקדוש-ברוך-הוא, בעל
 52 הבית האמיתי של העולם כולו, נתן לו זאת²³; וכאשר
 53 השומר מכחיש את ההפקדה, ורוצה ליטול ממנו חפץ
 54 זה, הרי הוא מכחיש את בעלותו של הקדוש-ברוך-הוא
 55 עליו – "מכחש בשלישי שביניהם",
 56 ולכן נאמר על כך "ומעלה מעל בה'" – על ידי
 57 ההכחשה יוצא, שהמכחיש מוציא, כביכול, את הפקדון
 58 מרשותו של הקדוש-ברוך-הוא.
 59 אמנם, לפי זה יוצא, שגם בהכחשת הלואה יש
 60 מעין "מכחש" בבעלותו של הקדוש-ברוך-הוא על
 61 הממון, שהרי הקדוש-ברוך-הוא נתנו למלוה, אך בכל
 62 זאת אין הדברים דומים:
 63 בהלואה, כאשר "כל המלוה... אינו עושה אלא
 64 בעדים ובשטר", הרי אין מקשרים את ההלואה באופן
 65 מיוחד עם בעלותו של הקדוש-ברוך-הוא; לעומת זאת
 66 בפקדון, כאשר "אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי
 67 שביניהם", הרי היתה פה הסתמכות מיוחדת על
 68 ה"שלישי שביניהם". כלומר, המפקיד האמין בשומר

1 הביטוי "כי תחטא" מתייחס אל "וכחש בתשומת
 2 יד..."¹⁸, כאשר מדובר על כסף בתורת עסק או מלוה –
 3 וכיון שבמקרה כזה הוא רק "מכחש בעדים ובשטר",
 4 זהו "חטא", אך לא מעשה של "מעל בה'". לעומת
 5 זאת, הביטוי "ומעלה מעל בה'" מופיע לגבי "וכחש
 6 בפקדון", כי מי שמכחיש פקדון, "מכחש בשלישי
 7 שביניהם".
 8 לפי זה מובן מדוע רש"י מרחיב בדבריו ומזכיר גם
 9 את הפרט של "המלוה...", כי בכך הוא מפרש את
 10 המלים "נפש כי תחטא"¹⁸.

ה.

פקדון קשור לשני הביטויים

12 אך לפי זה מתעוררת השאלה: הביטוי "כי תחטא"
 13 מופיע לפני "ומעלה מעל בה'", ומדוע, אפוא, מופיעים
 14 הביאורים של ביטויים אלו בסדר הפוך – תחילה נאמר
 15 "בפקדון" (כהמשך ל"ומעלה מעל בה'"), ולאחר מכן
 16 נאמר "בתשומת יד..." – פירוט של "נפש כי
 17 תחטא"?
 18 לשאלה זו משיב רש"י על ידי אות אחת: ב"ספרא"
 19 נאמר "המפקיד אצל חברו אינו רוצה שתדע בו
 20 נשמה", ואילו רש"י אומר¹⁹ "ואינו רוצה...":
 21 על ידי הוספת האות וא"ו, מדגיש רש"י בצורה
 22 ברורה, שגם לגבי פקדון ייתכן לפעמים שהוא ינתן
 23 בעדים ובשטר, ולכן²⁰ מופיע ענין הפקדון לפני
 24 המלוה, כי ב"וכחש בפקדון" כלול גם מקרה הקשור
 25 ל"נפש כי תחטא", וכיון ש"פקדון" קשור לשני
 26 הביטויים (גם "ומעלה מעל בה'"), לפיכך הוא מופיע
 27 לפני "וכחש בתשומת...", לפני ההלואה, שנעשית
 28 בדרך כלל "בשטר ובעדים".

ו.

הקדוש-ברוך-הוא - בעלים על הפקדון

31 את הסבר לשון הפסוק "ומעלה מעל בה'" –
 32 שממנו מובן, כדלעיל בסעיף ג', שעל ידי הכחשת
 33 הפקדון משנים ומוציאים את הפקדון מרשותו של

(18) שקאי א" בתשומת יד".

הטעם לזה שכאן מקדים רש"י "המלוה והלוה" ל"הנושא והנותן",
 וכד"ה "בתשומת יד" כותב "ששם כו' להתעסק (ואח"כ) או במלוה":
 בד"ה זה (נפש כו'), שרוצה להסביר ד"אינו עושה אלא בעדים כו'",
 כותב מקודם "המלוה והלוה" שבוה פשוט יותר שעושים רק "בעדים
 כו'", ואח"כ מוסיף דגם "הנושא והנותן" – שאף ש(גם) בעל המעות
 מעוניין בזה (שברוב הפעמים מרויח), מ"מ "אינו עושה אלא בעדים כו";
 משא"כ בד"ה "בתשומת יד" ("שבא לפרש תיבות אלו גופא), מקדים
 "להתעסק" – כי זה קרוב יותר להפירוש ד"תשומת יד – ששם בידו"
 דהמקבל, ואח"כ מוסיף גם "במלוה" – אף שריגיל שהלוה בא ומבקש ולא

שהמלוה שם בידו מעצמו.

(19) ראה לעיל הערה 4.

(20) גם לולי זאת הי' רש"י כותב "ואינו רוצה" בוא"ו, לפי שגם
 בפקדון מפקידים לפעמים בעדים ובשטר. והכוונה כאן, שעי"ז מתרץ גם
 הסדר שבכתוב.

(21) ראה משפטים כב, ז ובפרש"י שם.

(22) תהלים כד, א.

(23) להעיר גם מפרש"י ר"פ בראשית (בד"ה הראשון): כל הארץ
 של הקב"ה היא כו' ברצונו נתנה כו'.

39 מלכתחילה על ה"שלישי שביניהם", ולכן זוהי הכחשה
40 גלויה של בעלות הקדוש-ברוך-הוא, ולכן יש בכך
41 בגלוי רק ענין של "כי תחטא", ולא "ומעלה מעל
42 בה".

43 מכך מובן, שההבדל בין "נפש כי תחטא" לבין
44 "ומעלה מעל בה" הוא רק בענין הגילוי. כלומר,
45 במקרה של "נפש כי תחטא", אין המעילה בה' ניכרת
46 כל כך בגלוי, אך בפנימיות קיימת המעילה גם ב"כי
47 תחטא".

48 וזאת בכל חטא, אף כאשר זהו רק "חטא" מלשון
49 חסרון²⁵, כאשר יהודי אינו עובר עבירה, אלא מחסיר
50 משהו בעבודתו הרוחנית, ואף כאשר המחסור הוא
51 "פעוט" בלבד, בדומה ל"נפש כי תחטא" כפשוטו,
52 שאמור גם לגבי הכחשת שווה פרוטה בלבד.

53 כלומר, למרות שהמעשה נראה חטא קטן, ולא ענין
54 של כפירה ר"ל וכו' – הרי בפנימיותו הוא כ"מכחש
55 בשלישי שביניהם", בדומה לכפירה ר"ל²⁶. ויותר מכך:
56 יש בכך גם מעילה בה', שעל ידי כך משנים, כביכול,
57 את בעלותו של הקדוש-ברוך-הוא. על ידי אי-ביצוע
58 התפקיד המוטל עליו, להפוך את חלקו בעולם לדירה
59 לה' יתברך, מוציא היהודי, כביכול, חלק זה מרשותו
60 של הקדוש-ברוך-הוא.

ט.

61
62 מעילה בה' - גם בענינים שבין אדם לחבירו
63 התורה קבעה את ההוראה "נפש כי תחטא ומעלה
64 מעל בה'", ולפי ההסבר דלעיל, דוקא בענין של
65 "וכחש בעמיתו", כדי להבהיר, שכך הוא גם בענינים
66 שבין אדם לחבירו, ולא רק בענינים שבין אדם למקום:

67 אל לנו לטעות ולחשוב, שבענינים שבין אדם
68 למקום מובן שכל פרט "פוגע" בבעלותו של הקדוש-
69 ברוך-הוא, ואילו בענינים שבין אדם לחבירו, הרי
70 למרות שהציוויים עליהם הם אכן מהקדוש-ברוך-הוא –
71 הרי הם כדי להגן על "חבירו", ולכן אף כאשר הוא
72 חוטא כלפיו, הרי הוא פוגע בעיקר באדם, אך לא
73 בקדוש-ברוך-הוא –

74 משום כך מדגישה התורה, ש"נפש כי תחטא",
75 שלמרות שהדבר נעשה באופן שקשור בחיצוניותו רק
76 ל"עמיתו" (ולא לקדוש-ברוך-הוא ח"ו), בכל זאת נאמר

המשך בעמוד כ

1 רק משום שחשב שהלה לא יפעל כנגד בעלותו של
2 הקדוש-ברוך-הוא, ומשום כך, המכחיש את הפקדון
3 הרי הוא "מכחש בשלישי שביניהם", ו"מועל בה".

ז.

4
5 הקדוש-ברוך-הוא "קונה כדי להקנות"
6 לאחר כל זאת, עדיין נדרש ביאור: כאשר אדם
7 מכחיש פקדון שהפקיד אצלו זולתו, הוא אמנם פועל
8 בניגוד לרצון ה', אך בכל זאת נותר החפץ – אף לאחר
9 ההכחשה – ברשותו של הקדוש-ברוך-הוא. מדוע,
10 אפוא, נחשב הדבר ל"מועל בה'", לשינוי בבעלותו של
11 הקדוש-ברוך-הוא על הפקדון?

12 אמנם, אין זו שאלה קשה, שהרי, כאמור, המכחיש
13 פועל בניגוד לבעלותו של הקדוש-ברוך-הוא, והרי זה
14 כאילו הוא מוציא את הדבר מרשותו של הקדוש-ברוך-
15 הוא – אך עדיין אין הדבר ברור.

16 לפיכך אכן מבהיר זאת רש"י, אך רק ברמז – על
17 ידי ציון שמו של בעל המאמר, רבי עקיבא:

18 (רבי יהודה משום) רבי עקיבא אומר, שהסיבה לכך
19 שהלויים נהגו לומר בבית המקדש ביום הראשון את
20 המזמור "לה' הארץ ומלואה" היא "על שם שקנה
21 והקנה"²⁴. ורש"י מפרש על כך: "כלומר, קונה כדי
22 להקנות". וכיון שלדברי רבי עקיבא, הקדוש-ברוך-הוא
23 "קונה" את העולם רק "כדי להקנות" – בעלותו של
24 הקדוש-ברוך-הוא על החפץ תלויה, כביכול, בנתינתו
25 לאדם מסויים, יוצא מכך, לדברי רבי עקיבא, שכאשר
26 אדם אינו מאפשר "להקנות", הוא גורע, כביכול, גם
27 בהיותו של הקדוש-ברוך-הוא "קונה".

ח.

28
29 גם "חסרון פעוט" הוא מעילה
30 הוסבר לפני כן (בסוף סעיף ו), שהענין של "וכחש
31 בעמיתו" מחולק בפסוק לשני אופנים: "נפש כי
32 תחטא" ו"ומעלה מעל בה'" – למרות שבכל אחד
33 מהאופנים זוהי "מעילה" בקדוש-ברוך-הוא (נטילת
34 חפץ ממי שהקדוש-ברוך-הוא נתנו לו מהווה שינוי,
35 כביכול, בבעלותו של הקדוש-ברוך-הוא, כדלעיל) –
36 מפני שכאשר סומכים מלכתחילה על עדים ועל שטר,
37 אין "מכחשים" בגלוי ב"שלישי שביניהם" (כפי
38 שמתרחש במקרה של "וכחש בפקדון", שבו סומכים

(26) ראה תניא פכ"ד, שכל חטא הוא דוגמת חטא ע"ו. ולהעיר
מפרש"י פרשתנו ה, טו: אין מעילה כ"ו אלא שינוי וכן הוא אומר וינו
אחרי אלקי עמי הארץ.

(24) ר"ה לא, רע"א.
(25) כמו: ויהייתי אני ובני שלמה חסאיים (מ"א א, כא), ופרש"י
"חסרים".

ידעה⁵, היפך דשרץ שגם דמו מטמא כבשרו, וד"ל. ומה ששרץ דמו מטמא כבשרו נלמד מן ו' דוזה ומן ה' דהטמא כדאיתא במד"ר שם, והוא אחיזת ויניקת השרץ באותיות ו"ה, ו"ה דוהנחש⁶, ו"ה דוהשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל⁷, והשרש הוא השבירה דתוהו שהיתה ברו"ה⁸ כידוע.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על תנ"ך ומאחז"ל עמוד קנז

וכפולה בתורה, והדין דרם שרץ הוא לימוד מב' אותיות – מריבויי דקרא "וזה לכם הטמא"?

(ד) מה הקשר דפרשת רבקה וכו' עם דם שרץ דוקא, דמכל "תורתן של בנים" נקטו דם שרץ?

אלא דהתורה רוצה להדגיש גודל מעלת רבקה וצניעותה, דכל הדודים שלה ה"שמונה אלה" הם כנגד השמונה שרצים, שטימאו עצמן בזנות דבשרם ודמם טמאים כמו השרצים וד"ל, משא"כ רבקה "ואיש לא ידעה", היא טהורה לגמרי, ולכן כתוב בתורה "שמונה אלה ילדה מלכה" להדגיש דהשמונה אלה הם כמו השמונה שרצים דבשרם ודמם טמאים, ומזה מובן גודל מעלת רבקה, שאף שהיתה קטנה ובסביבה של רודפי זנות, שמרה עצמה בצניעות יתירה, ולכן היא דוגמא חי' לכל בת ישראל במשך כל הדורות, ומעשה אבות סימן לבנים, ולכן כתב בתורה, אודות בת ישראל זו ב' וגי' דפים וד"ל. ומתורצת גם הלשון "יפה שיחתן" ולא דיבורן או אמירתן, דש"ח בגי' אליעזר, ופרשת אליעזר כפולה בתורה וד"ל.

(5) בראשית כד, טז: והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה. ופרש"י בתולה, ממקום בתולים: ואיש לא ידעה, שלא כדרכה, לפי שבנות הכנענים היו משמרות מקום בתוליהן, ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיי' מכל.

(6) בראשית ג, א. "והנחש חי' ערום מכל חית השדה וגו'". הדיוק בפ' "והנחש יונק מאותיות ו"ה מהשם. ראה אור התורה בשלח עמוד תרסח וז"ל: דע דמלת והנחש דבר גדול ו"ה הוא חצי של שם הוי' מה לו עם הנחש, אלא זהו כי יד על כס י"ה, והנחש הוא הוי"ו של יעקב* שנתן לעשו ו"ה האחרון שהתחבר בשעת השפעת הנחש וכל זה כי האדם מגורש מג"ע, ובזמן הגאולה ישאר נחש כי אז יתחבר ו"ה עם י"ה וכשישאר נחש פשוטו חילותיו (יר"ק אותיות א"ב סעיף ל"ד). ע"ש. ועיין גם לעיל פרשת בראשית סימן מו. ראה בהנסמן בהערה 7.

(* ויקרא כו, מב. ע"ש.

(7) ויקרא טז, י. פירוש: דהשעיר שעלה לה' מרמז על הקדושה, והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל מרמז על הקליפות והחיצונים. וזהו דיוק הפסוק "והשעיר", דיניקת החיצונים הוא רק מאותיות ו"ה מהשם (המרמז על המדות ומחשבה דיבור ומעשה כידוע), ולא על בחי' מוחין אותיות י"ה.

ראה לקוטי שיחות חלק ו עמוד 105 ואילך. חלק כא עמוד 195. אור התורה בראשית עמוד תקעה-1150. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות עמוד רה ואילך.

(8) ורמז גם מ"ש (ויקרא טו, לג) "והדרה בנדתה וגו'" כמ"ש בעמק המלך שער יד פרק קיט. וכן "והבגד כי יהי' בו נגע" (יג, מז). וראה בענין אותיות ו"ה אור התורה פרשת ראה עמוד תרלח. כי תבוא עמוד תתרטו.

בראשית כד, מב - ואבוא היום אל העין ואומר ה' אלקי אנני אברהם אם ישך-נא מצליח דרכי אשר אנני הולך עליה

קס

ביאור המדרש, יפה שיחתן של עבדי אבות (דפרשתו של אליעזר כפולה בתורה), מתורתן של בנים (דם שרץ מטמא כבשרו)

א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים הוא אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא. רשב"י אומר (ויקרא יא, כט) טמא הטמא, ר"א בן יוסי אומר (שם) זה וזה.

בראשית רבה פרשה ט', ז

ר' שמעון בן יוחאי אומר טמא הטמא, אפשר לומר וזה לכם טמא, ה"טמא לרבות דמו כבשרו. אפשר לומר זה לכם הטמא, ומה ז"ל לכם, לרבות דמו כבשרו.

רש"י

מה שיפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, תורתן של בנים הוא מה ששרץ דמו מטמא כבשרו כדאיתא במדרש רבה חיי שרה פרק ס' ע"ש. והוא מה שהעבדי אבות אליעזר עבד אברהם הוציא¹ בשיחתו (והוא עצמו מספר² שי"ח), את רבקה מתחת יד הח' בני מלכה³ שהם כמו הח' שרצים שדמן מטמא כבשרו. ורבקה היתה טהורה לגמרי⁴ כמ"ש ואיש לא

(1) ראה לקוטי שיחות חלק טז עמוד 462.

(2) "אליעזר" הוא מספר "שיח", וזהו "מה יפה שיחתן של עבדי אבות כו'".

(3) בראשית פרק כ"ב (פסוקים כ-כג) הנה ילדה מלכה... את עוץ בכרו ואת בוז אחיו ואת קמואל אבי ארם, ואת כשד ואת חזו ואת פלדש ואת ידלף ואת בתואל, ובתואל ילד את רבקה שמונה אלה ילדה מלכה.

(4) י"ל בדרך אפשר, דעפ"י ביאור ה"לקוטי לוי יצחק" בהמדרש, מתורצות בזה כמה שאלות.

(א) למה כתוב בתורה (בסוף פרשת וירא) כל בני מלכה?, העיקר הוא מ"ש (פסוק כג שם) "ובתואל ילד את רבקה". ורש"י כתב "כל החיוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה", ולמה נחית התורה לכתוב כל הדודים של רבקה "את עוץ בכרו וגו'?"

(ב) בפסוק מדגיש "שמונה אלה ילדה מלכה", ומנינא למה לי? (ג) הא גופא טעמא בעי, למה פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים,

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא

א, א – ויקרא אל משה וידבר ה' אלי מאהל מועד לאמר

א. כתיב (שם יד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד", ופסוק זה על דרך פסוק (קהלת ב, יג) "כיתרון האור מן החשך". והארכת מאד בדרושים אחרים מעניין זה (לעיל אות רפ"ב), כי סבת החשך גורם יתרון האור, ממה שהי' קודם שנתחשך.

ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פי"ט ס"ח) חוה סחטה אשכול של ענבים, בענבים מעורבים בשמרים ואינם נכרים רק מתבטלים, וכשנסחטו ונעשו שמרים אחר כך, נשאר היין משומר. רצה לומר מסולק מהשמרים, והוא זך ובהיר יותר ממה שהי' קודם סחיטה. וזהו ענין עולם הבא יין המשומר בענביו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב), "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעי' סד, ג) זהו יין המשומר.

והענין כי הי' "כתנות אור" ונגזו ונעשה "כתנות עור" ב'עין' שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד אור חדש הי' לזה העור יתרון 'עין' שגרמה עיור, עיור יתהפך ל"עין בעין נראה אתה ה' וגו'" (במדבר יד, ד), עין רואה עין כו' זה יין המשומר כו'. וזהו ענין א' ד"שמע ישראל" (דברים ו, ד) – רבת.

ובדברי הימים (-א, א, א) א' ד"אדם" – רבת. הנה, "אדם" מעשר של "אמת", והעולם נברא באמת, "בראשית ברא אלקים את" (בראשית א, א), סופי תבות "אמת". "ונרגן מפריד אלוף" (משלי טז, כח) הוא הנחש בהוצאת דבת שקר, גרם שנפרד א' מן "אמת" ונשאר – "מת", וכן מן "אדם" ונשאר – "דם". ואז נסתלקה אלף מ"כתנות אור" ונעשית "עור".

ועל כן א' ד"ויקרא" (ויקרא א, א) זעירא, ונשאר "ויקר" לשון "קרי" היא לילית, שהולידה מן אדם ק"ל שנה, ובאה זוהמא לעולם (ערובין יח, ב). ואמר "אדם כי יקריב" (ויקרא א, ב) דאינו קרוב, עתה צריך להקריב, ואחר כך הפרשיות של תורת כהנים הארכת במקום אחר, שסובבים על זה הענין.

וכל הטומאות נמשכות מזה. "אדם כי יהי בעור בשרו" (שם יג, ב) מחמת שנעשית כתנות עור ובשר בחטא אדם הראשון, ולא היתה מטת אדם – שלמה רק קרי, ומזה הזיבות ודם נדה כו', עד בא יעקב שופרי' מעין שופרא דאדם, והיתה מטתו שלמה (פסחים נו, ב) ויצאו ממנו שבעים נפש קדושים, לתקן עי'. "ואת יהודה שלח לפניו" (בראשית מו, כח) רומז על דוד המלך ע"ה בסוד אדם דוד משיח...

לעתיד בביאת משיח, כתיב (ישעי' ס, א) "קומי אורי כי בא אורך", "אור הלבנה כאור החמה וגו' כאור שבעת

הימים" (שם ל, כו), שהוא אור הגנוז שהי' משמש אז, ומה שהי' "עין לא ראתה", יתהפך ל"עין לא ראתה אלקים זולתך" (שם סד, ג), דהיינו לרוב הבהירות, וכל זה בא מכח בטול השמרים – הקליפות, ומעזו יצא מתוק, וזדון נתהפך לזכות, ו"כעת יאמר ליעקב" (במדבר כג, כג), ואמרו רבותינו ז"ל (דברים רבה פ"א ס"י) שיהיו ישראל לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת כו'.
של"ה – מסכת פסחים אות שסז. שסח

ב. דע כי אילו לא חטא אדם הראשון אז לא הי' שייך לומר להיות נבדל מקום קדוש. כי הכל הי' ענין גן עדן והכל הי' קדוש, וכמו שכתוב בירמ' (ג, טז) לעתיד לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו', ופירש"י כי כל כנסתכם תהא קדושה ואשכון בה כאילו הוא ארון.

וכן לא הי' נבדל איש מאנשים לעבודה ולכהונה כי היו כולם ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכן לא הי' נבדל זמן מן הזמנים לקדושה כי כל העתות היו שוים לקדושה כמו שיהי' לעתיד עולם שכולו שבת.

וסימנך לשלש אלה הוא עולם שנה נפש. המוזכר בספר יצירה, דהיינו קדושת המקום מהעולם וקדושת זמן מן הזמנים הנכלל בענין שנה. וקדושת הבדל אדם משאר נפשות האדם וזהו ענין נפש.

ולא הי' האדם צריך לקרב את עצמו על ידי הקרבן, רק הוא בעצמו הי' קרבן לה' כענין נפשותיהם של צדיקים לאחר מותם שהם קרבן על גבי מזבח של מעלה.

על כן התחיל ספר זה באדם שנאמר (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב רומז לאדם הראשון ואז תורת כהנים תיקון לאדם וכל דיני הקרבן.

אחר כך נגעי בני אדם הבא מכח חטא שלו ותקנתו היינו טומאת נדות וצרעת וזיבה וקרי וטהרתן. אחר כן מיתת שני בני אהרן הרומזים לבני אדם קדמא כו' שיתבאר במקומו.

והוצרך אחר כך להיות יום בשנה לכפר כי כן נגזר על אדם ביום אכלו מיתה ויומו של הקב"ה אלף שנה ואז יום לאלף שנה. אחר כך לעורר הקדושה ולקדש עצמו הוא בפרשת קדושים תהיו. אחר כך קדושת הזמנים בפרשת אמור. אחר כך ענין השמיטות שבע פעמים שנמשכו משבעת ימי בראשית הנעלמים כמו שיתבאר במקומו.

אחר כך ברכות וקללות להיות סור מרע ועשה טוב והבטחות אלו של אם בחקותי תלכו לא נתקיימו עדיין עד לעתיד ואז יהי' הנצחית בגוף ונשמה ככוונת הבריאה מתחלה כמבואר בארוכה בהקדמה שלי תולדות אדם. הרי ספר תורת כהנים תיקון האדם.

של"ה עה"ת

♦ יום ראשון כ"ד אדר ♦

א (א) וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאָמֹר:
א ויקרא למשה ומליל יי עמה ממשפון זמנא למימר:

יש"י ויקרא אל משה • לכל דברות ולכל אמירות ולכל צווים, קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "ויקרא זה אל-זה", אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטמאה, שנאמר: "ויקר אלהים אל-בלעם". ויקרא אל משה • הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה? תלמוד לומר: "וידבר", לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל-וחמר

אשל אברהם - הרב אלטשילי

ומגיע לאזניו - מזה שלא כתוב "למשה" (בשמות ט, כו. שם יב, לא), אלא "אל משה", למידים שלא רק שקרא למשה, אלא גם שקול הקריאה הגיע באופן מיוחד לאזניו (מרא דביא).

ובל ישראל לא שומעין - אף בשעמד משה בתוכם. וראה לקמן בדבור הבא.

יכול אף להפסקות - הן אותן פרשיות שנאמרו אחר פרשה הראשונה שנזכר בה "וידבר ה' אל משה", והפרשיות שאחריהן נאמרו סתם בלא שום אמירה או דבור לפניו, כמו שאחרי פרשה זו נאמר "ואם מן הצאן" (מפרשי רש"י).

היתה קריאה - שקרא אליו לאחר ההפסקה.

תלמוד לומר: "וידבר", לדבור היתה קריאה ולא להפסקות - בפרשיות שנאמרו בהן דבור, אמירה או ציווי היתה קריאה לפניו, ולא לפרשיות שבהפסקות, כי פרשיות של הפסקות לא נאמרו בדבור בפני עצמו בנבואה חדשה, אלא הן פרשיות המשך של הנבואה והדבור הקודם (רא"ם).

ומה היו הפסקות משמשות - שפיון שאינן בנבואה בפני עצמה, למה נאמרו בהפסקות (רא"ם).

לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין - וראה רש"י שמות לא, יח: "לדבר אתו - מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחזרין ושניין את ההלכה שניהם יחד".

אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי ומטמאה - בתורת מנחם מביאר שרש"י מביאר בהוספה זו שהיחס של חיבה שה' הראה למשה בקריאתו אליו, אינו מצד מעלת דברי הנבואה שרצה להשמיע לו, אלא מצד מעלתם וחיבתו של משה וישראל, מה שאין כן לנביאי אמות העולם. ויש להוסיף, שבהם גופא אין זה מצד מעלתו של משה עצמו (בהיותו נביא שלא קם כמוהו), אלא מצד מעלתם של ישראל (שמשה היה נביאם). ואם כן, יש בקריאה זו יחס של חיבה גם כלפי ישראל, מה שאין כן לנביאי אומות העולם.

שנאמר - במדבר כג, ד.
 "ויקר אלהים - נראה שגזר רש"י רוצה להביא הוכחה נוספת שהקריאה האמורה כאן היא לשון חיבה (ולא רק קריאה לשם דבור), שהרי אצל נביאי האומות אומר בלשון "ויקר".

אל בלעם - כלומר, "ויקר" לשון "מקרה" (ראה רש"י שמות ג, יח), המורה על עראיות, וכן לשון "קרי", המורה על טומאה ומיאוס. וכתב ה"גור אריה" שאין הפונה שה' נגלה אליו בטומאה חלילה, אלא שבלעם קבל את הדבור בהיותו בטומאה. וראה גם רש"י שם: "לשון עראי, לשון גנאי, לשון טומאת קרי, כלומר בקושי ובבגיון". וברש"י שם כב, ח הוסיף שגביאי האומות נגלה אליהם רק בחלום חלילה, "כאדם ההולך אצל פלגשו בהקבא".

ויקרא אל משה - הקול הולך

(א) ויקרא אל משה - לכל דברות - בכל מקום שנאמר "וידבר ה' אל משה".

ולכל אמירות - בכל מקום שנאמר "ויאמר ה' אל משה".

ולכל צווים - בכל מקום שנאמר למשה בלשון ציווי.

קדמה קריאה - שלא היה מדבר אתו פתאום בלי לקרוא לו, אלא קורא תחילה משה משה, ומשה אומר הנני, ואחרי-כך היה מדבר עמו, ולכן נאמר "ויקרא .. וידבר", והוא בנין אב לכל דברות אמירות וצווים שקדמה קריאה לפני כן (תוס').

לשון חבה - כלומר, הקריאה למשה לא היתה רק בתור הקדמה לדיבור, כאדם הקורא לחברו לפני שמדבר עמו, אלא היתה בה משמעות בפני עצמה, ומשום כך נאמר תחילה "ויקרא אל משה", ואחרי-כך "וידבר ה' אליו" (ולא "וידבר אליו"), להורות שהקריאה היא דבר בפני עצמו, וענינה להראות יחס של חיבה כלפי משה לפני שמתחיל לדבר עמו (הרב).

לשון שמלאכי השרת משתמשין בו - בלשון קדושה, בלשון טהרה, בלשון ברורה (ויקרא, יג). אף בתורת מנחם כתב שרש"י בא להוכיח מזה שקריאה היא לשון חיבה, שפיון שאצל מלאכי השרת אין קנאה ושנאה ותחרות, הרי מוכן שקריאתם זה לזה היא בלשון חיבה.

שנאמר - ישעיהו ו, ג.
 "ויקרא זה אל זה" - ופירושו ש"נוטלין רשות זה מזה" (רש"י שם).

לְהַדְיֹוט הַלּוֹמֵד מִן הַהֲדִיּוֹט. אֱלֹיו • לְמַעַט אֶת אֶהָרֶן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: י"ג דְּבָרוֹת נֶאֱמָרוּ בַתּוֹרָה לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן. וּכְנֻגָדָם נֶאֱמָרוּ י"ג מַעוּטִין, לְלַמְּדָךְ, שְׁלֵא לְאַהֲרֹן נֶאֱמָרוּ, אֲלֵא לְמִשָּׁה שִׂיאֵמֵר לְאַהֲרֹן; וְאֵלֹו הֵן י"ג מַעוּטִין: "לְדַבֵּר אִתּוֹ", "מְדַבֵּר אֵלָיו", "וַיְדַבֵּר אֵלָיו", "וַיְנַוְעַדְתִּי לָךְ" - כְּלֵן בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. יָכוֹל שְׁמַעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "קוֹל לוֹ", "קוֹל אֵלָיו". מִשָּׁה שְׁמַע, וְכֵל יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ. (מ"כ בְּשֵׁם הַר"ן

אשל אברהם - הרב אלאשילי

קל-יחומר להדיוט הלומד מן תהדיוט - פירוש, ומה משה ששומע מפי הקדוש-ברוך-הוא ומדבר ברוח הקדש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה, קל-יחומר להדיוט הלומד מפי הדיוט (ת"ס). וברא"ם כתב שמסירת הדברים מפי הקדוש-ברוך-הוא היתה בודאי באופן ברור ומסודר, ובכל זאת משה היה צריך שהות להתבונן בדברים שנמסרו לו, כל-שכן הלומד מפי בשר-ודם שאין הוא יכול להעביר את הדברים באופן מה מושלם, שצריך להתבונן בדברים הנמסרים לו. וב"דברי דוד" כתב שאמנם הקדוש-ברוך-הוא יכול היה למסור את הדברים למשה באופן שמושה לא יצטרך להתבונן בדברים הנמסרים לו, אלא שעשה כן בשביל ללמדנו דרך ארץ ביצד יש ללמוד, שלא יסמוך אדם על הריפות הבנתו, אלא יעשה הפסקה בין הדברים. וב"תורת מנחם" כתב שכונת רש"י לומר, שזה גופא שהתורה מספרת לנו שהיו הפסקות למשה בין פרשה לפרשה, אין זה אלא בשביל שנלמד מזה קל-יחומר.

אליו - למעט את אהרן - מהדברות. וכל-שכן ישאל, ובפרט כפי שיבאר לקמן שהדבור לא יצא מחוץ למשפך.

רבי יהודה [בן בתירא] - בן הוא בהרבה כתיב-יד ובדפוס ראשון. וכן הוא ב"תורת כהנים".

אומר - רבי יהודה חולק על התנא קמא וסובר שהפסוק לא בא למעט את אהרן מכלל הדברות, שלזה לא צריך מיעוט, שהרי נאמר בהם "אל משה", אלא בא למעט את אהרן במקום שנוצר משה ואהרן ביחד, שגם אז הדבור היה אל משה בלבד, ותיבת "אליו" היא אחת מ"ג מיעוטים שישנם בכתוב לענין זה (רא"ם).

ש"ש עשרה דברות נאמרו בתורה

לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן - בלומר, במשותף. אף צריך עיון אף יש למנותם, אם הפונה למקומות שנאמרו בלשון "וידבר", הרי שישנם רק אחד עשר דברות, ואם נוסיף גם את המקומות שנאמר בהם "ויאמר", ישנם עוד ששה דברות, הרי שבעה עשר, ואלו הם: (א) שמות ו, יג. (ב) שם ז, ח ("ויאמר"). (ג) שם ט, ח ("ויאמר"). (ד) שם יב, א ("ויאמר"). (ה) שם יב, מג ("ויאמר ה' אל משה ואהרן"). (ו) ויקרא יא, א. ז. (ז) שם יג, א. ח. (ח) שם יד, לג. ט. (ט) שם טו, א. י. (י) במדבר ב, א. יא. (יא) שם ד, א. יב. (יג) שם יד, כו. יד. (יד) שם טז, כ. טז. (טז) שם יט, יא. טז. (יז) שם כ, יב ("ויאמר"). (יז) שם כ, כג ("ויאמר"). ואולי יש לומר, שמכל זה ניתן להוציא ארבעה מקומות שאינם נמנים במנון זה, ואלו הם: (א) שמות ט, ח: "קחו לכם מלא חפניכם פיהם כבשן וזרקו משה השמימה", הרי מפורש בכתוב שה' דבר עמם במשותף, ואינו יכול להתמעט. (ב) שמות יב, א: מבואר ברש"י שם "בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים במשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדבור". דהינו שגוה אכן היה אהרן בדבור משותף עם משה ואינו מתמעט (וראה בפניאור שם). (ג) במדבר כ, יב: מפורש בכתוב שה' דבר עם שניהם במשותף "יען לא האמנתם בי להקדישני.. לכן לא תביאו את הקהל הזה וגו'", ואינו מתמעט. (ד) במדבר כ, כג: מפורש בהמשך לזה "יאסף אהרן אל עמיו", הרי שמשמע מהכתוב עצמו שאהרן לא היה בדבור משותף עם משה, ואין צריך למיעוט נוסף. ואם כן נשארו י"ג מקומות שצריכים למעט את אהרן מדברות אלו. ואפשר גם שהפונה לאחר שיצאו ממצרים והוקם המשכן, אבל אז ישנם רק שנים עשר דברות. ועדין צריך עיון.

וכנגדן נאמרו שלשה עשר מעוטים, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא

לא שמעו. מאהל מועד - מלמד - מזה שנאמר "מאהל מועד", שאין הפירוש שהקול דבר עמו מאהל מועד,

שדייקו דרש"י ממה שהתבאר המינהג הדבור מרגשת במקבטא יותר מאלו היה כתוב לו' שנים בן תורה על יחוד הדבור, אבל אינה מרגשת. וכתב אל"י שגם בן היא תבה המינהג הדבור, ואמנם מרגשת במקבטא, להורות יחוד יותר, והוא, שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו, ודר"ק. מצאתי). **מאהל מועד**. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "את הקול". מהו ה"קול"? הוא הקול המתפרש בתהלים: "קול ה' בכח, קול ה' בהדר, קול ה' שבר ארזים". אם כן, למה נאמר "מאהל מועד"? מלמד שהיה הקול נפסק. פיוצא בו: "וקול פנפי הפרוכים נשמע עד החצר החיצנה". יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "כקול אל-שדי בדרו". אם כן, למה נאמר: "עד-החצר החיצנה"? שפיון שמגיע שם, היה נפסק. **מאהל מועד לאמר**. יכול מפל הבית? תלמוד לומר: "מעל הפפרת". יכול מעל הפפרת בלה? תלמוד לומר: "מבין שני הפרכים". לאמר. צא ואמר להם דברי פבושין: 'בשבילכם הוא נדבר עמי', שכן מצינו, שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמגדים, מן המרגלים ואילך, לא נתיחד הדבור עם משה, שנאמר: "ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות... וידבר ה' אלי לאמר" אלי היה הדבור. דבר אחר: צא ואמר להן דברי, והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר: "וישב משה את-דברי העם וגו'":

אשל אברהם - הרב אלטוילי

שם (וערו במדבר ז, טז): "הקול יורד מן השמים לבין הפרוכים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד". **לאמר - צא ואמר להם דברי פבושין** - דברים שפבושין את הלבבות (רשי תענית טו, א). ונראה שהלימוד הוא מיתור תיבת "לאמר", שהרי מיד אחר-כך אומר: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם". **בשבילכם הוא נדבר עמי** - ולכן אין להם להצטער על שאינם שומעים את קול הדבור, כאמור לעיל ברש"י (משכיל דה). **שכן מצינו** - אין הכוונה שאת זה משה אמר לבני ישראל, שהרי הסיפור של המרגלים היה אחרי חנוכת המשכן, אלא מביא הוכחה שכן הוא האמת, ולא שמשה אמר להם בן רק כדי לישב דעתם. **שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמגדים** - מהקדוש-ברוך הוא. ברש"י דברים ב, טו: "זנופים". **מן המרגלים ואילך, לא נתיחד הדבור עם משה** - ברש"י שם: "בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת". וברש"י תענית ל, ב: "ביתוד וחדה". **שנאמר** - דברים שם. **"ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה** - מן עשרים שנה היוצאים בצבא (רשי טו).

למות .. וידבר ה' אלי לאמר", אל"י היה הדבור - וראה גם ברש"י תענית

בכלל הוא קול חזק, וממילא גם הקול שדיבר עם משה באהל מועד היה קול חזק, ולא שהיה כאן ענין מיוחד שדוקא עם משה דיבר בקול חזק, שהרי משה לא היה צריך לכהן. אך בתורת מנחם" מבאר רש"י העתיק מהפסוק גם את התיבות "קול ה' שובר ארזים", לומר שהקול בו דבר ה' עם משה באהל מועד, שהיה עשוי מארזים, היה קול חזק מאד (עד שהיה בכחו לשוב ארזים). וראה ברש"י תהלים שם: "שובר ארזים - האומות, כענין שנאמר וירעם ה' בקול גדול על פלשתים וגו', פי מקול ה' יחת אשור". **אם כן, למה נאמר "מאהל מועד"** - והרי היה קול גדול שיכלו לשמוע אותו גם מחוץ לאהל מועד. **מלמד שהיה הקול נפסק, פיוצא בו** - יחזקאל י, ה. **"וקול פנפי הפרוכים נשמע עד החצר החיצנה"** - הר הבית (רשי טו). **יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר** - יחזקאל שם. **"בקול אל שדי בדרו"** - בקול המפורש בכתובים, קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים (רשי יחזקאל א, כד). **אם כן, למה נאמר "עד החצר החיצנה"**? שפיון שמגיע שם היה נפסק - ראה גם רש"י שם י, ה. **מאהל מועד לאמר** - יכול מפל הבית? תלמוד לומר - שמות כה, כב. **"מעל הפפרת"**, יכול "מעל הפפרת" בלה? תלמוד לומר - שמות שם. **"מבין שני הפרוכים"** - ברש"י שמות

שהרי הקול דבר עמו מבין שני הפרוכים, כמו שמפרש רש"י בדבור הבא, אם בן בהכרח ש"מאהל מועד" בא ללמד שהקול נשמע רק באהל מועד. **שהיה קול** - של הדבור, אבל של הקריאה בן היה יוצא לחוץ (דברי יחי), אלא שרק משה שמע, כדלעיל. **נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל** - ברש"י במדבר ז, טז: "וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל". וראה גם לשון רש"י שמות כה, ב: "וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד .. ונשמע למשה באהל מועד". כלומר, שבפתח האהל הקול עדין היה נשמע, ורק מחוץ לפתח לא היה נשמע. **יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר** - במדבר שם. **"את הקול"**, מהו "הקול" - בה"א הדיעה. **הוא תקול המתפרש** - בכמה דפוסים: המפורש. **בתהלים** - כט, דה. אבל ברש"י במדבר שם: "יכול קול נמוך? תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסניג". **"קול ה' בכח** - אבל ברש"י תהלים שם: "בשעת מתן תורה צמצם קולו לפי פחו של ישראל". **קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים** - כלומר, התורה פתחה "הקול" בה"א הדיעה, להורות שנה היה קול מיוחד, ויחודיות שלו היתה שהוא היה קול חזק, כמו שמפורש בתהלים ש"קול ה'"

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת ויקרא

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התשי"ז כרך יט, עמ' 128-126)

הגלוי נעלה יותר – בהיותו לאחר ההעלם

מפרשת פקודי נכנסים לפרשת ויקרא. שיכות ב' הפרשיות היא:

בסוף פרשת פקודי, מדבר אודות הענין שהיה על המשכן. "ענין" הוא **העלם**, שמנע ממושה רבנו להפנס לאהל מועד, "ולא יכל משה גוי". ואחר כך "ויקרא אל משה" - קריאה היא ענין של גלוי, הגלוי שלאחר ההעלם. והגלוי שלאחר ההעלם הוא למעלה יותר מגילוי פשעצמו, פידוע.

ענין הגילוי שלאחר ההעלם בעבודת האדם הוא עבודת התשובה. התשובה באה לאחר שהאדם התרחק מאלקות - העלם. ותשובה פירושה השבה למקומו - גילוי.

גם בתשובה - כמו בגילוי שלאחר ההעלם - נעשה "כפלים לתושיה", עד לתכלית התשובה - "זדונות נעשו לו פזקיות, אתהפכת חשוכא לנהורא".

[...] וזהו ענין תכלית הקריאה שבאה לאחר ההעלם - לא לדחות ולהסיר את ההעלם, אלא ש"לילה כיום יאיר".

וזהו הוראה לכל אחד ואחד בעבודתו, שבכל מצב שבו נמצא, אסור לו להתנאש חס-ישראל, אלא אדרבה - על-ידי ההעלם אפשר להגיע לגילוי נעלה יותר.

וכן בנוגע לדורות בכלל, שמקשים קושיא: הרי היו דורות טובים בהרבה מדורנו ("א סאך שענערע ווי היינט"), ואף-על-פי-כן היו עדין רחוקים מהגאולה, ואם-כן איך אפשר להבין שדוקא בדור זה, ש"אכשור דרא בתמיהה", תבא הגאולה?

המענה לזה - אדרבה, היא הנותנת, פנ"ל. לפנות בקר השינה חזקה יותר, ואז צריך להתחזק ביותר לא להרדם חס-ישראל, אלא להתעורר לאור הבקר, עד שזנכה ל"לילה כיום יאיר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבת קדש פרשת ויקרא תשל"ב)

חומש ויקרא הוא חומש כללי, שכן בהיותו הספר האמצעי, הוא מכיל את שאר החומשים (כידוע שהקו האמצעי כלול מן הימין ומן השמאל). וכך בשם 'ויקרא' נרמזת מעלתה של כללות התורה:

"ויקרא אל משה" לא נאמר מי הקורא, שכן הקריאה באה ממהותו ועצמותו יתברך, שלמעלה מפל תאר ושם. וכאן נרמזת מעלת התורה - שבאמצעותה ניתן להתקשר עם עצמות הבורא. וכמבואר בתניא (פרק מז), שהקב"ה הלביש בתורה את רצונו וחקמתו, המאחדים במהותו ועצמותו יתברך. ומכיון שפן, "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כככול".

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבת קדש פרשת ויקרא תשמ"ב. התועדות תשמ"ב כרך ב עמ' 1107)

בשמה של הפרשה - **ויקרא** - טמונה הוראה בעבודת האדם לקונו:

בכל עת ובכל שעה 'קוראים' לכל יהודי מן השמים, ודורשים ממנו: התעלה! לך מחיל אל חיל בעבודתך!

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

מאהל מועד. ומבאר שם שזהו הטעם שמביא רש"י (כ"ה בתרי) הוכחה מהפסוק האמור בסיני "וישב משה את דברי העם וגו'", לומר שכשם שבסיני קבלו עליהם את המצות באמירת "נעשה ונשמע", כך באהל מועד. **כמו שנאמר** - שמות יט, ח. **"וישב משה את דברי העם וגו'"** - אבל ראה רש"י שם: "וכי היה צריך משה להשיב? אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממושה, שלא אמר הזאיל וידוע מי ששאלני איני צריך להשיב". משמע שה' לא צוהו על כך. ולפירוש רש"י שם צריך לומר שבאן מפרש בפירוש הראשון. תורה ב

"לאמר". ולפי זה צריך לומר ש"לאמר" האמור כאן זו אמירה כללית לבני ישראל על כל המצוות שהקדוש-ברוך-הוא דבר עם משה מאהל מועד, ולא רק בדיני הקרבנות שבהם פותח הכתוב מיד לאחרי זה. ויש לבאר זאת על פי מה שכתב בחדושי הגר"ז על התורה, שדברי רש"י כאן הם פדעת רבי שמעון המובאת בסוטה לו, ב, שבני ישראל קבלו עליהם בבטח את מה שנאמר להם באהל מועד, כשם שקבלו עליהם בבטח את מה שנאמר להם בסיני. ולכן הוצרכו כאן להשיב לה' אם מקבלים הם את המצוות שנאמרו להם

שם: "אלי נתיחד הדבור". ומשמע, שעד אז לא נתיחד עמו הדבור. וראה גם ברש"י דברים שם (באופן שונה קצת): "משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור.. ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל". **דבר אחר: צא ואמר להן דברי וחיבבני אם יקבלום** - וזהו פירוש "לאמר" חזור ונאמר לי אם קבלו דברי. אף מאריכות לשון רש"י "צא ואמר להם וכו'", משמע שגם "צא ואמר להם" הוא ממשמעות לשון

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת ויקרא לא

שני פנים לקריאה זו: לבעל מדרגה גבוהה, זו קריאת אֶתְגֵר - אסור לך להסתפק בהישגך עד עכשיו, אלא עליך לחתור להישגים נעלים יותר. ואילו למי שמצוי בשפל המדרגה, זו קריאת עידוד - אל-לך להתנאש, שכן על-אף הכל, תמיד בכחך להתעלות ממצבך הירוד ולצאת מאפלה לאורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כ"ד לט עמוד 209)

בסוף הפרשה הקודמת, פרשת פקודי, למדנו על גילוי אור גדול שהיה במשכן - "ויבדד ה' מלא את המשכן, ולא יכל משה לבא אל אהל מועד גו", שָׁה גילוי שבא מלמעלה; ואילו בפרשתנו מדבר בגילוי מועט, הנרמז באל"ף הזעירה של 'ויקרא', והינו אור שבא מלמטה, על-ידי העבודה בעניני העולם - צאן ובעור גשמיים. אף, על אף הירידה בפרשתנו לגבי פרשת פקודי, הרי לפי סדר התורה, עולים ובאים מפרשת פקודי לפרשתנו. שכן תקלית הפונה היא לא בגילוי האור שבמשכן, אלא בגילוי שבתוך העולם, והגילוי הנעלה של פרשת פקודי אינו אלא הקנה והקדמה לגילוי בפרשתנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 1)

מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים?... אלא: שהתינוקות טהורין, והקרבנות טהורין; יבאו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פרשה ז)

כשאתם מביאים קרבן על חטא שחטא, הוא מבטא בכך את הקרבה וההתקשרות העצמיים שלו לה' ויתברר, קרבה והתקשרות שלא נגע בהם החטא; ובכך של התקשרות זו לתקן את הפגם שנגרם על-ידי החטא. [וכמבאר בתורת החסידות, שבהתקשרות הנפש לאלקות - שתי בחינות: א) התקשרות עשויה - הנוצרת על-ידי קיום רצון ה' (מצוה מלשון צותא וחבור), והיא עלולה להפגם ולהחלש על-ידי אי-ציות, חליה, לרצונו; ב) התקשרות עצמית - שאיננה תלויה במילוי רצון העליון; היא אינה נוצרת על-ידו, ולכן גם לא נחלשת בהעדרו]. זוהי פונת המדרש: "יבאו טהורין" - תינוקות של בית רבן, שלא טעמו טעם חטא מעולם, "ויתעסקו בטהורין" - בתורת הקרבנות, המגלים ומעוררים את אותה בחינה בנפש שהיא למעלה מפגם החטא, אלא היא תמיד נקייה וטהורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 11)

ולא נאמר כי תקריב מנחה, מלמד שמקריבים קרבן עצים (תורת כהנים)

באור תלכן 'קרבן עצים' בעבודה הרוחנית: הקרבנות לסוגיהם (עולה, שלמים וכו') מורים על הקרבה חלקית, של כוחות מסוימים בנפש; כל קרבן לפי ענינו. ואילו 'קרבן עצים' מסמל הקרבה כללית, של עצם הנפש - האדם מוסר את עצמו, כל-כפו לקב"ה. הקרבה זו נרמזת בקרבן עצים דוקא, משתי סיבות: א) האדם נמשל לעץ, כנאמר (שופטים כ) "כי האדם עץ השדה". ב) עצי המערכה הם בגדר 'הכשר מצוה', שהרי אין הם באים אלא כדי לאפשר את הקרבתו והעלאתו של דבר אחר, הינו בשר הקרבן שנקרב על גביהם. ודוגמתו בעבודת האדם: מי שמקרב יהודי שני לקב"ה. הנכונות לעסוק בעבודה כזו, היא אות וסימן לביטול מחלט ומשלים לקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' אדר שני תשמ"א)

ויקרא (א, א) האות א' היא זעירא, ואלו האות א' שבמלה "אדם" בתחלת 'דברי הימים' היא רבתי. ויש לומר בדרך הרמז: פאן מדבר בקריאתו של הקב"ה אל משה, וביחס להקב"ה - על האדם להקטין את עצמו ולהיות 'זעירא'. אף ב'דברי הימים' מדבר בתולדות העולם, וביחס לעולם - על האדם להיות 'רבתי', למשל ולהשפיע על סביבתו.

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם פייקריב מכם קרבן ליהוה מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם:

יש"א אדם פייקריב מכם • כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם • למה נאמר? מה אדם הראשון

אשל אברהם - הרב אלטוילי

(ב) אדם פייקריב מכם - כשיקריב וילפי זה "בין" הוא במשמעות "אם", שזהו רוב השימוש של תיבת "אם", שישו פירושו כשיאירע - "בין יקריב" פירושו כשיאירע "בין" רש"י גיטין צ, א. או פירושו: כשיקריב רש"י עמוס ה, כה. ביצה ב.

לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. **הבהמה** • יכול אף חיה בכלל? תלמוד לומר: "בקר וצאן". מן הבהמה • ולא בלה, להוציא את הרובע ואת הנרבע. מן-הבקר • להוציא את הנעבד. מן-הצאן • להוציא את המקצה. ומן-הצאן • להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן הענן "מן-הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא את הטרפה. תקריבו • מלמד ששנים מתנדבים עולה בשתפות. קרבנכם • מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח, הפאה מן המותרות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק יב. עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אדם הראשון כמושל בכפה

אדם כי-יקריב מקם

אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (א, ב. ובפירוש רש"י)

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הבקר" לעיל (רש"י תמורה כט, א). ואם כן, מה בא למעט "מן"? **להוציא את הטרפה** - וראה תמורה כט, א שמפסוק זה ממעטים רק כשנטרפה לאחר שהקדישה, אבל אם נטרפה לפני שהקדישה, ממעטין אותה מהפסוק (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל", מן המותר לישאל. וראה רש"י שמות כט, לו. **תקריבו - מלמד** - מזה שכתב "תקריבו" ולא "יקריבו" כמו שכתב בתחילה (רא"ם). **ששנים מתנדבים עולה בשתפות** - לאו דוקא שנים, אלא הוא הדין עשרה או מאה או אלף, שכל עוד לא נשתתפו בה כל ישראל היא בגדר קרבן יחיד הבאה בשותפות (רא"ם). **קרבנכם - מלמד** - מיתור תיבת "קרבנכם". **שהיא באה נדבת צבור** - ולא רק בתור נדבת יחיד, כפי שמדובר בפסוק עד עתה (רא"ם). **היא עולת קיץ המזבח** - כשהמזבח בטל מנדרים ונדבות, לוקחים עולות ומקריבים בשר למזבח ועורות לכהנים (רש"י בתוכות ק, טו). ולשון "קיץ" באדם האוכל תאנים בקינוח סעודה (רש"י סוכה נו, א. וראה רש"י שבועות יב, רע"ב). כך קרבנות אלו הם בקינוח סעודה עבור המזבח. **הפאה מן המותרות** - מותר תרומת פסח הנשאר בקופות התרומה, כשמגיע אחר גניסן מקיצין בו את המזבח (רש"י זבחים ה, טו). תורה ג

.. איל וצבי וזמור", "למנוגו שהחיה בכלל בהמה". **תלמוד לומר: "בקר" ו"צאן"** - מן הבקר ומן הצאן. **מן הבהמה - ולא בלה** - ברש"י בכא קמא מ, ב: "ממקצת בהמות ולא כולן". **להוציא את הרובע** - שור שרבע אשה (רש"י טהורין ב, א). **ואת הנרבע** - בהמה שנרבעה לאיש (רש"י שם). ומדובר כאן "על פי עד אחד או על פי בעלים, שלא נסקל, דפסול על גבי המזבח" (רש"י ב"ק שם). אבל אם יש שני עדים - הבהמה נסקלת, ואין צריך למיעוט של "מן הבהמה" לפסלה מקרבן. **מן הבקר - להוציא את הנעבד** - שעשאו עבודה זרה והשתחוה לו (רש"י ב"ק שם). ומותר [באכילה] להדיוט (רש"י זבחים עא, א). **מן הצאן - להוציא את המקצה** - שיחדו להקריב לעבודה זרה (רש"י ב"ק שם), ולא הקריבו (רש"י זבחים שם). **ומן הצאן** - וי"ו יתירה (רש"י ע"ז כה, א). **להוציא את הנוגח שהמית** - את האדם, על פי עד אחד או על פי בעלים [שהודו מעצמם ואין עדים בדבר - רש"י ע"ז שם] ונפטר מן הסקילה (רש"י ב"ק שם). **כשהוא אומר למטה מן הענן מן הבקר** - פסוק ג: "אם עולה קרבנו מן הבקר" (רש"י תמורה כט, א). **שאין תלמוד לומר** - שלא הוצרך לאמרו (רש"י פסחים פה, א). דהא כתיב "מן

ה. חולין ה, א). **בקרבנות נדבה** - שהם רשות, שאם התנדב יקריב, ואם לא התנדב לא יקריב, ולא בקרבנות חובה. וראה גם רש"י תהלים מ, ז: "כי יקריב מקם אמרתי, ולא הוקקתי חובה להכביד עליהם". **דבר הענין** - כל "הענין" מכאן עד פרק ב פסוק יד מדבר בקרבנות נדבה (הרבי). **אדם - למה נאמר** - למה נאמר "אדם" ולא איש כרגיל בכתוב (רא"ם). או למה בכלל אמר "אדם" ולא הסתפק במה שאמר "מכם" (דברי יוח). **מה "אדם" הראשון לא יקריב מן הגזל** - כשהקריב קרבן - ראה רש"י תהלים סט, לב, שאדם הראשון הקריב שור ביום שנקרא שור, והינו ביום שנברא האדם. וראה גם עבודה זרה ח, א. פרקי דרבי אליעזר פרק לא. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ב הלכה ב. **שהכל היה שלו** - כיון שהיה יחידי בעולם שלט בכל הבריאה, והכל היה כבוש תחת ידו, ובכך נעשה הכל שלו (בגנין כיבוש). וגם לאחר שנולדו לו ילדים ובני האדם התרבו לא פקעה זכות זו ממנו, ובפרט בעלי חיים, כמפורש ברש"י בראשית ב, יט: "שכבשן תחת ידו של אדם" (ע"פ הרבי). **אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה** - יכול אף חיה בכלל - שגם היא קרויה בהמה - ראה רש"י דברים יד, יד על הפסוק "ואת הבהמה

צריך-עיון איך "הכל ה'ה' שלו" דלכאורה לא מצינו שעשה אדם הראשון קנין המועיל בכל הדברים שבועולם. ואם כן, איך נקנה לו "הכל"?

ויש לומר על-פי המבאר ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ד הלכה י) בנוגע למלך ש"כל הארץ שפובש הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה". דמבאר מזה דעל-ידי כיבוש נקנית המדינה כולה למי שפובש אותה, ולא בעי אחד משאר דרכי הקנינים.

והנה זה שמלך צריך לכבוש מלחמה כדי לקנות, הוא מכיון שהמדינה האחרת היא בבעלותו של מלך אחר הנלחם נגדו. ועל כן במלחמה, כשרוצה להוציא המדינה מרשותו ולהכניסה תחת בעלותו ושליטתו - צריך כיבוש. מה שאין-כן כשאין מלכות ושליטה המנגדת, לא בעי כיבוש כדי לקנות, והמדינה נקנית למלך, בזה גופא שנמצאת תחת שליטתו.

ועל-פי-זה יש לומר דמכיון שפשוט נברא אדם הראשון, ה'ה' יחיד בועולם, ושולט על הכל, בזה נכבש כל העולם תחתיו ונעשה שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק י. עמוד 9 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם דלא נתפרשו קרבנות חובה בראשונה

אדם כיי-קריב מכם

בקרבת נדבה דבר הענין (א, ב. ובפירוש רש"י)

וקשה, למה התחיל דיני קרבנות בקרבנות נדבה, דלכאורה הוה-לילה להתחיל בקרבנות שנתחייב בהן האדם, כחטאת ואשם וכיוצא בזה. ועד שקרבנות צבור שנתחייבו בהן כלל ישראל, לא נאמרו פאן כלל?

ויש לומר דבאמת עקרה של פרשה זו אינה הלכות קרבנות, דפרשת קרבנות בעקרה היא להלן (אחרי, אמור, פנחס וכיוצא בזה) ולכן לא נאמרו פאן דיני קרבנות צבור, דאין פאן מקומן.

אלא שמכיון שבאותו זמן עמדו ישראל זמן מועט לפני היום השמיני למילואים, היו צריכים לדעת דיני הקרבנות שיתחייבו בהן בשמיני למילואים, ולכן נתפרשו פאן דיני הקרבנות שהיו צריכים לדעת דיניהם מיד.

ועל-פי-זה מובן למה נתפרשו תחילה דיני קרבנות נדבה, כי אינו מסתבר כלל שמיני בשמיני למילואים, יום בו שרתה שכינה במשכן, ויחטאו בני ישראל ויתחייבו מיד בקרבנות חובה, ונתחייבו בהן רק אחרי זמן.

מה שאין-כן קרבנות נדבה, הרי כמו שנדבו בני ישראל למלאכת המשכן בנדיבות גדולה, כמו כן מסתבר שהקריבו מיד בשמיני למילואים קרבנות נדבה, ולכן בתחלה נתפרשו דיניהם, כי הקריבו אותן לפני קרבנות חובה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק א. עמוד 205 – מתוך 'לקראת שבת')

הקרבת נפש בהמית לה'

אדם כיי-קריב מכם קרבן ליהוה מן-הבהמה וגו' (א, ב)

ויש לבאר פרטי עניני הקרבן בפנימיות הענינים:

קרבן ענינו הוא קרוב הפחות והחוששים דהאדם לה', "אדם כי יקריב מכם". כיצד עושים זאת, צריך לקחת בהמה ולהקריבה לה'. כלומר, האדם צריך לקחת את הנפש בהמית שלו ולהקריבה לה', הינו שגם נפשו בהמית תסיע לעניני קדושה ועבודת ה'.

וכשם שאת הבהמה יש לבדוק מפל מום, כך האדם צריך לבדוק כוחות נפשו ומחשבותיו דבוריו ומעשיו שיהיו כדבעי, ולא יהיה בהם חסרון – מום.

ואחר-כך לוקחים הקרבן ושוחטים אותו, דכשם שבשחיטה מוציאים את הדם וה'רוח חיים' מהבהמה, ולאחר השחיטה נשאר הגוף שלם אף ללא החיות שבו, כמו כן באדם: מוציאים ה'רוח חיים' שבנפש בהמית – החיות וההתלהבות מענינים גשמיים, ונשאר רק גוף הבהמה – הדבר הגשמי כשעצמו נשאר, אף ללא החשק והתענוג הגשמי שבו, ומשתמשים בו אף ורק לעניני קדושה.

והמטרה היא לבוא למצב של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך" שאף בנפשו בהמית תתגלה האהבה הגדולה של היהודי להקב"ה. וזה נרמז בהקרבת הקרבן באש המזבח, שהבהמה – הנפש בהמית שבו, תתכלל באש האהבה לה'.

ג אם עלתא קרבתא מן תורי דכר שלים
 יקרבתא לתרע משפן זמנא יקרב יתה
 לרעוא לה קדם יי:

(ג) אם-עלה קרבנו מן-הפקר זכר תמים יקריבנו
 אל-פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני יהוה:

כ"ד זכר • ולא נקבה. בשהוא אומר "זכר" למטה, שאין תלמוד לומר "זכר", ולא טמטום ואנדרוגינוס. תמים • בלא מום. אל-פתח אהל מועד • מטפל בהקבאתו עד העזרה. מהו אומר: יקריב יקריב? אפלו נתערכה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה בחלין, ימכרו החלין לצרכי עולות ויהי הן בלן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו נתערכה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר: "יקריבנו". יקריב אתו • מלמד, שכופין אותו. יכול בעל-כרחו? תלמוד לומר: "לרצונו". הא ביצד? כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. לפני ה' וסמך • אין סמיכה בכמה.

(ד) וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו:

כ"ד על ראש העלה • להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העלה • פרט לעולת העוף. ונרצה לו • על מה הוא מרצה לו? אם תאמר על כרתות ומיתות בית-דין, או מיתה בידי שמים, או מלקות - הרי ענשן אמור. הא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לאו' שנתק לעשה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

להחזיקו "בחזקת מקנים מצודה וגמר בלבד לקנים דברי בית-דין" (רש"י שם). לפני ה' וסמך - ראה רש"י זכחים קיט, ב: "לרצונו לפני ה', וסמך ליה: וסמך ידו". כלומר, הלימוד הוא מסמיכות הפסוקים זה עם זה, ולא שהתיבות "לפני ה'" נמשכות אל תיבת "וסמך". ועל-דרך-זה פתב ב"נחלת יעקב". אין סמיכה בכמה - פי "לפני ה'" פירושו באהל מועד, ששם הארון והשכינה שרויה בו - שם "וסמך", אבל בכמה שאין שם ארון ושכינה אינה שרויה שם - אין שם "וסמך" (רא"ם). על ראש העלה - להביא [עולת] - פן הוא בכמה כתב-יד דפוסים ראשונים. אך בשאר דפוסים: עולות. חובה - בגון מצורע עשיר שמביא פכש לעולה. לסמיכה, ולהביא עולת הצאן - הנזכר לקמן פסוק י. הלימוד הוא מיתור תיבת "העולה", ש"כול היה לכתוב "על ראשו" וכתב על ראש העולה, ובא ללמד שכל עולה של יחיד צריכה סמיכה, לא רק של נדבה אלא גם של חובה, ולא רק של בקר אלא גם של צאן (רא"ם). העלה - פרט לעולת העוף - הלימוד הוא מה"א של העולה המורה על מיעוט, ובא למעט עולת עוף (רא"ם).

וגר"א? ונרצה לו - על מה הוא מרצה לו? אם תאמר: על כרתות ומיתות בית

זבח אחד בחולין הרבה (רש"י זכחים עא, ב). ימכרו החלין לצרכי עולות ויהי הן בלן עולות - ונמצא שכולם קדושים של מין אחד, אלא שאין ידוע כל אחד של מי הוא (רש"י שם). ותקרב כל אחת [ת] - פן הוא בדפוס ראשון. לשם מי שהוא. יכול אפלו נתערכה בפסולין - כמו רובע ונרבע והנעבד וכיוצא בהם (רא"ם). או בשאינו מינו - בגון עולה בשלמים שאין מתן דמים ואימורייהן שוים (רש"י שם). תלמוד לומר: "יקריבנו" - יקריבנו לזה ולא למי שנתערב בפסולין או בשאינו מינו (רא"ם). כלומר, "יקריב" (אחד מהם) בא לרבות הקרבה, ומאידך "יקריבנו" בא למעט. יקריב אתו - מלמד שבפנין "אותו" - לקיים נדרו (רש"י קדושין ג, א). "יקריב אתו" קרא יתרה הוא, דהא כתיב ברישא "יקריבנו" (רש"י ר"ה ו, א. קדושין שם). וכתב הרא"ם שעיקר הלימוד הוא מיתור תיבת "אותו" (שהרי מיתור תיבת "יקריב" כבר למדנו לעיל לרבות נתערכה). ו"אותו" הפונה לבעל הנזבח, "יקריב" הוא פועל יוצא לשלישי, ומוסב על הבית-דין.

יכול בעל-כרחו? תלמוד לומר: "לרצונו", הא ביצד? כופין אותו עד שיאמר: רוצה אני - ואין זו אמירה בפה בלבד, אלא שפיון ש"מצודה לשמוע דברי חכמים" (ר"ה ו, א), יש לנו

(ג-ד) זכר - ולא נקבה. בשהוא אומר "זכר" למטה - בעולת צאן [פסוק י] (רש"י בברות מא, ב). שאין תלמוד לומר - דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה דהא אמעיטא ליה (רש"י שם). "זכר" ולא טמטום - שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות (רשב"ם ב"ב קכו, ב). ואנדרוגינוס - ספק זכר ספק נקבה. תמים - בלא מום - ולא רק בלא חסרון אבר (נחלת יעקב). אל פתח אהל מועד - מטפל בהקבאתו עד העזרה - כלומר, עד לתוף העזרה, שהיא חצר אהל מועד. מהו אומר: "יקריב" "יקריב"? - "יקריבנו .. יקריב אותו". שלכאורה אחד מהם מיותר. ורש"י פותבו בדבור זה, פי לאחר שכתב שזה ש"מטפל בהקבאתו עד העזרה" למדים רק מהתיבות "אל פתח אהל מועד", ולא מ"יקריבנו אל פתח אהל מועד", אפי' נשאלת השאלה למה כתוב פעמים "יקריב" (הרי דה).

אפלו נתערכה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד - לכאורה צריך להיות: כל אחת. לשם מי שהוא - ראה תוספות זכחים עא, ב שמביא בשם רש"י: "כשיקריבנו יאמר הרי הוא לשם בעלים שלו", והתוספות חולקים עליו וסוברים: "דלשם מי שהוא היינו סתמא, דסתמא נמי כלשמו דמניא". ובן עולה בחלין - או אחד באחד, או

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק ד, עמוד 376)

אין ושחט אלא ומשך (חולין ל)

השחיטה "מושכת" ומעלה את הבהמה או את העוף ממצבם הנוכחי, ומכשירה אותם לאכילה, כך שיוכלו להתעלות מדרגת 'חי' לדרגת 'מדבר', כאשר הם נעשים דמו ובשרו של האדם האוכלם. אף ב'שחיטת' הנפש-הבהמית כך: יש 'למשוך' ולהעלות אותה עד שתוכל להכלל בקדשת הנפש-האלקית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים קונטרסים א, עמוד 376)

ה'סמיכה' בכלל - כגון סמיכת ידיו של יעקב אבינו על בני יוסף, או סמיכת יהושע על ידי משה - ענינה המשכה מבחינת עשר ספירות, שראשיתן היא ספירת החכמה. וכידוע, שעשר אצבעות הידים הן כנגד עשר הספירות. אף לגבי סמיכת הקרבן כפי: האדם (בגימטריא מ"ה) ממשיך אור עליון משם מ"ה על הבהמה (בגימטריא ב"ן, השם שהוא מקור לעולמות), ובכך מאפשר לה להתעלות על ידי עבודת הקרבן.

ה'ויכוס ית פר תורי קדם יי ויקרבו בני אהרן קהניא ית דמא ויזרקו ית דמא על מדבחה סחור סחור די בתרע משפן ומנא:

(ה) וְשַחַט אֶת־בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ה"י וְשַחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים • מקבלה ואילף מצות כהנה. למד על השחיטה, שפשרה בור. לפני ה' • בעזרה. והקריבו • זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה". למדנו, שתייהן (ספרים אחרים: שתייהן) בכני אהרן. בני אהרן • יכול חללים? תלמוד לומר: "הכהנים". את-הדם וזרקו את-הדם • מה תלמוד לומר: "דם" "דם" שתי פעמים? להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים, או

אשל אברהם - הרב אלעזר

עב טו. וראה גם רש"י ויקרא כא, טו: "ולא יחלל זרעו - הא אם נשא אחת מן הפסולות, וזרעו הימנה חלל מדין קדושת כהונה".
את הדם וזרקו את הדם - מה תלמוד לומר: "דם" "דם" שני - מצינו לשון פעם גם בלשון זכר - ראה שופטים טו, כח: "אף הפעם הזה".
פעמים - משמע שרק "דם" אחד מיותר. אבל ראה רש"י ובהים פא, טו עמוד א: "והקריבו בני אהרן וזרקו אל המזבח הזה לו לומר, ואין צריך לכתוב דם, דמה יש לו לקבל ולזרוק על ידי שחיטה אם לא דם, מה תלמוד לומר: דם דם". משמע ששניהם מיותרים.
להביא את שנתערב במינו - דם עולת ראובן בדם עולת שמעון.
או בשאינו מינו - כגון דם עולה בדם שאר הקרבנות שדמן נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם העולה, כיון שכולם נזרקים למטה מחוט הסיקרא - אין בכך כלום. ואף-על-פי שיש מהם שדמן ניתן במתנה אחת (כמו פסח בכור ומעשר) ואין דומים לדם העולה שניתן בשתי מתנות שהן

(רא"ם). וראה לקמן פסוק יא, שהשחיטה היתה כנגד צד צפון של המזבח.
והקריבו - זו קבלה שהיא הראשונה - קבלת הדם היא העבודה הראשונה לאחר השחיטה. וברש"י חגיגה יא, א: "אף-על-פי שהוא לשון הולכה, אינו אלא קבלה, שהרי לאחר שחיטה נכתבה, ואין הולכה אלא אם כן קבל הדם".
ומשמעה לשון הולכה - דלשון הולכה הוא, כדחיינו בהולכת אברים דכתיב ביה הקרבה ולשון הולכה היא (רש"י ובהים ה, א). כלומר, מזה שכתב "והקריבו" מיד לאחר "ושחט" משמע שמדבר בקבלת הדם, ומזה שכתוב בלשון "והקריבו" משמע שמדבר גם בהולכה (גו"א).
למדנו [ש]שתייהן - קבלת הדם והולכת הדם (רא"ם).
בכני אהרן. בני אהרן - יכול חללים - שנולדו בפסול, כגון בני גרושה.
תלמוד לומר: "הכהנים" - מדה שאין-כן כהן חלל, זר גמור הוא, דכתיב בנושא גרושה "ולא יחלל זרעו", שמחללו מדין כהונה (רש"י פסחים

דיו או מיתה בידי שמים או מלקות - בתורת כהנים וכן ברש"י ובהים ה, ב נזכר גם "חטאות ואשמות".
הרי ענשן אמור - ואי אפשר לרצות עליהם בקרבן, כי הפירה שלהם היא בענשים אלו דוקא.
הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה - שאין לוקים עליהם. לאו שניתק לעשה פירושו שהלאו קשור לעשה שבו, ואין לוקים על הלאו כל עוד ביבולתו לקים את העשה, כמו לאו של "לא תגזול" שהוא ניתק לעשה של "והשיב את הגזלה", שכל עוד יכול להשיב את הגזלה אינו לוקה על "לא תגזול".
ועוד הרבה פירצא בזה. תורה ה
(ה) ושחט .. והקריבו .. הכהנים - מקבלה ואילף מצות כהנה, למד על השחיטה שפשרה בור - מדכתיב כהן בקבלה, ובשחיטה לא כתיב, מכלל ד"ושחט" אבעלים קאי, "וסמך ידו .. ושחט" (רש"י יומא כו, א), דלאו עבודה היא (רש"י מנחות ה, א).
לפני ה' - בעזרה - כלומר, בחצר אהל מועד, ולא באהל מועד עצמו, כי אז היה לו לומר "את פני הפרוכת"

בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, אוּ בַּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שְׁאֵלוֹ לְמַעַלָּה וְהִיא לְמַטָּה? תִּלְמוּד לומר בְּמָקוֹם אַחֵר: "אֶת־דְּמוּ". וְזָרְקוּ. עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכִּלִּי לְכַתֵּל הַמְּזוֹבֵחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא כִּנְגַד הַזְּרוֹיֹת, לְכַף נֹאֲמַר: "סְבִיב", שֶׁיְהִי הַדָּם נִתֵּן בְּד' רִחוּת הַמְּזוֹבֵחַ. אוּ יָכוֹל יִקְיַפְנוּ כְּחוּט? תִּלְמוּד לומר: "וְזָרְקוּ", וְאִי־אֶפְשָׁר לְהִקְיֵף בְּזָרִיקָה. אִי "וְזָרְקוּ", יָכוֹל בְּזָרִיקָה אַחַת? תִּלְמוּד לומר: "סְבִיב", הֵא בִּיצַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. אֲשֶׁר־פָּתַח אֵהֵל מוֹעֵד. וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּא מְפָרֵק.

(1) וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה: וְיִשְׁלַח יָת עֲלֵתָּהּ וּפְלֵג יִתָּה לְאַבְרָהָא:

כ"ד - וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֵלָה. מַה תִּלְמוּד לומר: "הָעֵלָה"? לְרִבּוּת אֵת כָּל הָעוֹלוֹת לְהַפְּשִׁט וְנִתְחָה. אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה. וְלֹא נִתְחִיָּה לְנִתְחָה.

(1) וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֵן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמְּזוֹבֵחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: וְיִתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֵן כֹּהֵנָא אֲשֶׁתָּא עַל מִדְּבָחָא וְיִסְדְּרוּן אַעֲיָא עַל אֲשֶׁתָּא:

כ"ד - וְנִתְּנוּ אֵשׁ. אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֵדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְּנֶה לְהִבְיָא מִן הַהַדְיוּט. בְּנֵי אֶהֱרֵן הַכֹּהֵן. כֶּשֶׁהוּא בְּכַהוֹנוֹ, הֵא אִם עָבַד בְּכַבְדֵּי כֹהֵן הַדְיוּט, עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(1) וְהַפְּשִׁיט אֶת הָעֵלָה - מַה תִּלְמוּד לומר "הָעֵלָה" - שֶׁהָרִי יָכוֹל הִיָּה לְכַתוּב "וְהַפְּשִׁיטָהּ". לְרִבּוּת אֵת כָּל הָעוֹלוֹת - הֵן שֶׁל נִדְבָה וְהֵן שֶׁל חוֹבָה. הֵן עוֹלֹת בְּקָר וְהֵן עוֹלֹת צֹאן, הֵן שֶׁל אֲנָשִׁים וְהֵן שֶׁל נְשִׁים, הֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהֵן שֶׁל גֵּרִים וְעִבְדִּים (ת"ר). לְהַפְּשִׁיט וְנִתְחָה - וְהוּוּ "הָעוֹלָה", כָּל שֶׁהִיא עוֹלָה טְעוּנָה הַפְּשִׁטָּה [וְנִתְחָה] (ת"ר).

אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה - וְלֹא "נִתְחִיָּה" לְנִתְחָה - שֶׁאִסוּר לְחַתוּף נִתְחִיָּה, אֲחֵד לְשָׁנִים (רש"י חולין י"א, א). תורה ז

(1) וְנִתְּנוּ אֵשׁ - אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֵדֶת מִן הַשָּׁמַיִם - לֹא שֶׁיִרְדֶּה בְּכָל פַּעַם מִקְדָּשׁ, אֲלֵא אַחַר שֶׁיִרְדֶּה פַּעַם אַחַת לֹא נִסְתַּלְקָה מִמְּזוֹבֵחַ הַנְּחוּשֶׁת כָּל יְמֵי הַמִּשְׁכָּן עַד שֶׁבָּאוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֵז נִסְתַּלְקָה מִמְּזוֹבֵחַ הַנְּחוּשֶׁת לְמִזְבֵּחַ אֲבָנִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, עַד שֶׁבָּא מְנַשֶּׁה וְסִלְקָה (ובחסים א, א ורש"י שם). וְרָאָה גַם רש"י בַּמִּדְבָּר ד', יג: "וְאֵשׁ שֶׁיִרְדֶּה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבְּגָד בְּאָרִי בְּשַׁעַת הַמִּסְעוֹת, וְאֵינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שֶׁהָיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פְּסֻכְתָּר שֶׁל נְחוֹשֶׁת". מִצְּנֶה לְהִבְיָא מִן הַהַדְיוּט - וְהָיוּ לֹקְחִים אֵת הָאֵשׁ מִבֵּית הַמּוֹקֵד, וְנִקְרָא כֵּן עַל שֶׁלֹּא הָיָה הָאֵשׁ כְּבֹה שֶׁם לְעוֹלָם (רש"י תמיד כ"ה, ב).

כִּנְגַד הַזְּרוֹיֹת, לְכַף נֹאֲמַר "סְבִיב", שֶׁיְהִי הַדָּם נִתֵּן בְּאַרְבַּע רִחוּת הַמְּזוֹבֵחַ. אוּ יָכוֹל יִקְיַפְנוּ כְּחוּט? תִּלְמוּד לומר: "וְזָרְקוּ", וְאִי אֶפְשָׁר לְהִקְיֵף בְּזָרִיקָה - שֶׁאִין זָרִיקָה אֲלֵא מִרְחוֹק, וּבְחוּט אִי אֶפְשָׁר לְהִקְיֵף אֲלֵא בְּאַצְבַּע וּבְנִגְיָעָה (רש"י ובחסים נ"ג, ב). אִי "וְזָרְקוּ" יָכוֹל בְּזָרִיקָה אַחַת? תִּלְמוּד לומר: "סְבִיב", הֵא בִּיצַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע - הָאַחַת בְּקָרָן וְהַיְתָּה זוֹ, וְהָאֻחַת בְּקָרָן שֶׁכִּנְגְדָה בְּאַלְכָסוֹן [בְּקָרָן מִזְרְחִית צְפוֹנִית וּבְקָרָן מִעֲרִבִית דְּרוּמִית שֶׁכִּנְגְדָה - רש"י ובחסים נ"ג, ב], וְכָל מִתְּנָה נִרְאִית בְּשָׁנֵי צַדֵּי הַקָּרָן אֵילָף וְאֵילָף, נִמְצָא הַדָּם נִתֵּן בְּאַרְבַּע רִחוּת סְבִיב (רש"י שְׁמוֹת כ"ט, טו). וְלֹא הִיָּה נוֹתֵן אַרְבַּע מִתְּנוֹת בְּאַרְבַּע וָיֹתוֹ, כִּי עוֹלָה טְעוּנָה יְסוּד, שֶׁיְהִי יְסוּד הַמְּזוֹבֵחַ תַּחַת מְקוֹם הַמִּתְּנָה, וְקָרָן מִזְרְחִית דְּרוּמִית לֹא הִיָּה לָהּ יְסוּד (גמרא ורש"י שם). אֲשֶׁר פָּתַח אֵהֵל מוֹעֵד - וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּא מְפָרֵק - כְּלוֹמַר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזָרוֹק דָּמִים עַל הַמְּזוֹבֵחַ בְּזִמְן שֶׁהַמִּשְׁכָּן מְפוֹרֵק. וְלוֹמֵד כֵּן מִיתוּר תִּיבּוֹת אֵלּוּ, שֶׁהָרִי סָתֵם מְזוֹבֵחַ הוּא מְזוֹבֵחַ הָעוֹלָה הָעוֹמֵד סְמוּךְ לְפִתְחַּת הָאֵהֵל, וְיִמָּה צָרִיף לְכַתְּבוֹ? (רא"ם). וְהוֹצֵרָף לְהוֹדִיר עַל כָּף, מְפָנֵי שֶׁבְּשַׁעַת הַמִּסְעוֹת הָיוּ מְפָרְקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. תורה ו

אַרְבַּע, אִין כְּכָף כְּלוּם, כִּיּוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם נִיִּתְּנִים מִתַּחַת לְחוּט הַסִּקְרָא, וְיִתֵּן הַכֵּל בְּמִתְּנָה אַחַת וְיִצָּא אֶף יְדֵי עוֹלָה, כִּי כָּל הַנִּיִּתְּנִים בְּשֵׁתֵי מִתְּנוֹת עַל מְזוֹבֵחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָם בְּמִתְּנָה אַחַת כִּיפֶר, אֲבָל לֹא יִתֵּן הַכֵּל בְּשֵׁתֵי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, כִּי אִזִּי יַעֲבוֹר עַל כָּל תּוֹסֵף (רא"ם). יָכוֹל אֵף בְּפִסּוּלִים, אוּ בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת - שֶׁדָּמֵן נִזְרַק עַל הַמְּזוֹבֵחַ הַפְּנִימִי וְעַל הַפְּרוּכָת. אוּ בַּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת - שֶׁדָּמֵן נִזְרַק בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. שְׁאֵלוֹ לְמַעַלָּה וְהִיא לְמַטָּה - הַחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת נִזְרַק דָּמֵן לְמַעַלָּה מִחוּט הַסִּקְרָא, וְאֵילּוֹ הָעוֹלָה נִזְרַק דָּמָה מִתַּחַת לְחוּט הַסִּקְרָא. תִּלְמוּד לומר בְּמָקוֹם אַחֵר - פְּסוּק י"א. "אֵת דְּמוֹ" - לְמַעַט אִם נִתְעַרַב בְּאֵלּוֹ. וְאִם נִתְעַרַב יִשְׁפַּף הַכֵּל לְאֵמָה [=סִילּוֹן הַיּוֹצֵא אֶל נִחַל קָדְרוֹן] (שפ"ח). וְזָרְקוּ - עוֹמֵד לְמַטָּה - עַל הָאָרֶץ וְלֹא עוֹלָה בְּכַפָּשׁ (רש"י שְׁמוֹת כ"ט, טו). וְזוֹרֵק מִן הַכִּלִּי - רָאָה גַם רש"י שְׁמוֹת כ"ט, טו. וְשֶׁם נִתְּבָאָר. לְכַתֵּל הַמְּזוֹבֵחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא - חוּט בְּצַבַּע אֲדוּם שֶׁהָיָה מְקוּף אֵת הַמְּזוֹבֵחַ בְּאִמְצַע גְּבוּהוֹ, כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים עֲלוֹיּוֹנִים לְדָמִים תַּחְתּוֹנִים.

(ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפָּדֵר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

ח ויסדרו בני אהרן כהני אהרן כהניא את אבריא את רישא וית תרביא על אעיא די על אשתא די על מדבחא:

ח"ט < בני אהרן הכהנים • כשהם ככהונם. הא כהן הדייט שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה. את הניתחים את-הראש • לפי שאין הראש בכלל הפשט, שכבר התו בשחיטה, לפיכך הצריך למנותו לעצמו. ואת-הפדר • למה נאמר? ללמדך, שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה. וזהו דרך כבוד של מעלה. אשר על-המזבח • שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה.

(ט) וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרְחָן בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה:

ט וגוה וכרעהי יחלל במיא ויסק פהנא ית פלא למדבחה עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

ח"ט < עלה • לשם עולה יקטירנו. אשה • כשישחטנו, יהא שוחטו לשם האש. וכל "אשה", לשון אש פושייר בלע"ז. ניחוח • נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצוני.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

במזבח שעשה שלמה, היה מקום המערכה עשרים על עשרים (ע"פ רש"י זכחים טו, ב). תורה ט
(ט) עלה - לשם "עלה" יקטירנו - לומד כן מיתור תיבת "עולה". וכיון שמדובר כאן בהקטרה לכן כתב "יקטירנו", אבל הוא הדין שצריך לשחטו לשם עולה (רא"ס).

אשה - כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש - כלומר, שישחטנו על-מנת לשרפו באש לגמרי, ולא בשביל לעשותו חתיכות צליות בגחלים (ע"פ זכחים מו, ב ורש"י שם). כאן לא אמר שיקטירנו לשם האש, שהרי הקטרה עצמה היא שריפה ובודאי היא לשם האש, ולכן מבאר שמלמדנו שישחטנו לשם האש (נרא ולבט).

וכל "אשה" לשון אש - ראה גם רש"י שמות כט, יח. ושם הוסיף: "והיא הקטרת אברים שעל האש".

פואיד"א - foede, אש, מוקד.

בלעז. ניחוח - נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני - וכן הוא ברש"י שמות כט, יח. וראה גם רש"י תהלים ג, יג: "לא אמרתי לך להביא זבח שאני צריך לאכילה, אלא נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני". ומובן מזה שכל ענין הקרבנות אין בו שום תועלת מלבד זה שנעשה רצונו של ה' בהקרבת הקרבן, וזה עצמו גורם "נחת רוח". ולכן רק בקרבנות נאמר "ריח ניחוח" ולא בשאר כל

מחוסר בגדים.
את הניתחים את הראש - לפי שאין הראש בכלל הפשט, שכבר התו בשחיטה - כיון דנחתכו סימנין קרי ליה "התו", מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמנח בדיקולא [=בסל] דמין, ובכלל הפשטה אינו, אלא קרב כמות שהוא (רש"י חולין כו, א).

לפיכך הצריך למנותו לעצמו. ואת הפדר - למה נאמר - שהרי פדר [=חלב] הוא בכלל הניתחים. **ללמדך שמעלהו עם "הראש" ומכסה בו את בית השחיטה** - שמלובקף בדם (רש"י שם).

וזהו דרך כבוד של מעלה. אשר על המזבח - וקשה: מה משמיענו בזה, הרי ברור שהעצים והאש נמצאים על המזבח.

שלא יהיו הגזירין - שני גזירי עצים שמסדרים בראש המזבח (רש"י זכחים טו, ב).

יוצאין חוץ למערכה - ויעבדו את הכהנים מלהקריף רש"י שם. ולפי זה "על המזבח" פירושו: על מקום המערכה. ובא להזהיר בעיקר על מזבח שעשה משה, שמקום המערכה היה אמה על אמה בלבד, שכן המזבח היה חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב, צא מהם מקום הקרנות אמה לכל צד, ומקום הילוף רגלי הכהנים אמה לפנים מן הקרנות סביב המערכה, נמצא מקום המערכה אמה. אבל

בני אהרן הכהן - כשהוא - אהרן ככהונו - שלובש בגדי כהן גדול. ולומד כן מיתור תיבת "הכהן", וגם מזה שפאן נאמר "הכהן" דהינו שהוא מוסב על "אהרן", ואילו לקמן פסוק ח נאמר "הכהנים", מוסב על "בני אהרן".

הא אם עבד כבגדי כהן הדיוט - עבודתו פסולה - בשעה שהוא מלובש בגדיו נקרא "אהרן הכהן", ולא כשהוא לבוש בגדי הדיוט (רש"י זכחים יח, א). וראה גמרא ורש"י שם שמונה שדבר זה נאמר דוקא כאן לענין נתינת האש על המזבח, אנו למדים, שאפילו "נתינת אש של הדיוט דמצוה בעלמא היא, שהרי יש שם אש שירדה מן השמים", והיא "עבודה שאינה מחוסרת פפרה", אם עבד אהרן כבגדי הדיוט - לאו שפיר עבד". תורה ח

(ח) בני אהרן הכהנים - כשהם - בני אהרן.

ככהונם - בראיון להם, שנתלית בהותן בהן (רש"י זכחים יח, א). ולומד כן מיתור תיבת "הכהנים" (אף צריך עיון שגם לקמן (פסוק יא, ב, ג, ד, ה) נזכרו "הכהנים" ורש"י לא כותב למה נזכרו). או משינוי הלשון שפאן נאמר "הכהנים", ולא "הכהן" בדלעיל פסוק ז.

הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה - וכל-שכן אם עבד

ריח ניחוח לה' (א, ט) **נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני** (רש"י) הטעם שדוקא בקרבנות נאמר הבטוי "ריח ניחוח לה'", הוא מפני שבכל המצוות שאדם מקיים יש תועלת גם לעצמו, גם בסוג המצוות 'חקים' - שאין להם טעם והסבר - יש תועלת לאדם, כיון שעל ידי מצוות אלו האדם מקבל על עצמו על מלכות שמים, ומקיים את גזרות המלך. לעמת זאת הקרבנות לא נועדו כלל לאדם, אלא אף ורק לצרכו של הקב"ה, וכל ענינם הוא שיתקיים רצונו של הקב"ה. לכן יש נחת רוח, מעצם העבדה שרצונו של הקב"ה התקיים ללא כל תמורה.

לכן גם מצינו בטוי זה - כמעט - רק בקרבנות עולה, מנחה ושלמים, ולא בקרבנות חטאת, אשם ותודה. כי בקרבנות אלו אין לאדם תועלת לעצמו כלל, משא"כ בקרבנות חטאת, אשם ותודה יש לאדם תועלת לעצמו. קרבנות חטאת ואשם נועדו לכפר על חטאי האדם, וקרבת תודה משמש כהודאה לה' על הנס שעשה לאדם, שזוהי חובה טבעית של האדם להודות.

(י) ואם מן הצאן קרבנו מן הפשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו:

כשי"א ואם מן הצאן - ו"ו מוסיף על ענין ראשון. ולמה הפסיק? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה. מן הצאן מן הפשבים או מן העזים - הרי אלו ג' מעוטין, פרט לזקן, לחולה ולמוזהם.

(יא) ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יהוה וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב:

כשי"א על ירך המזבח - על צד המזבח. צפנה לפני ה' - ואין צפון בכמה.

(יב) ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו וערך הפהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח:

(יג) והקרב והפרעים ירחץ במים והקריב הפהן את הפל' והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחוח ליהוה: פ

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בהמה הפסולים לקרבן. תורה יא
(יא) על ירך המזבח - על צד המזבח - כנרף הזה שהוא בצדו של אדם (רש"י שמות מ, כב). כלומר, ושחט בעורה כנגד צד צפון של המזבח.
צפנה לפני ה' - ואין צפון בכמה - ראה גם רש"י ובהים קיט, ב. כלומר, דוקא "לפני ה'" הינו באהל מועד ובהית המקדש צריך לשחוט לצד צפון של המזבח, ולא כשם קריב בכמה שאז אין צריך לשחוט לצד צפון בהמה. תורה יב

מח, א.
ולמה הפסיק - שפיין ששתי פרשיות אלו הם כפרשה אחת על ידי ו"ו המוסיף, למה הפסיק ביניהם? (רא"ם).
לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה - כדלעיל ברש"י פסוק א.
מן הצאן מן הפשבים או מן העזים - הרי אלו שלשה מעוטין - "מן הצאן" ולא כל הצאן, "מן הפשבים" ולא כל הפשבים, "מן העזים" ולא כל העזים (רא"ם).
פרט לזקן, לחולה ולמוזהם - ששלשת מומים אלו הם בכלל מומים

המצוות, אף לא במצוות שהם חוקים, מפני שבחוקים עיקר הענין הוא לקיים גזירותיו של מלך, להשריש בבני ישראל את יראת מלכות ה', מה שאין כן בקרבנות כל הענין הוא לצורך גבוה כבכול, לא זה שהאדם מקיים את גזירת ה', אלא זה "שאמרתי ונעשה רצוני", שרצון ה' מתקיים (תורה י)
(י) ואם מן הצאן - ו"ו מוסיף על ענין ראשון - ללמד עליון מתחתון, שכמו שעולה צאן צריכה שחיטה על ירך המזבח צפונה, כך עולת בקר (ובדים

♦ יום שני כ"ה אדר ♦

(יד) **וְאִם מִן־הָעוֹף עֵלְהָ קָרְבָּנוּ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתּוֹרִים אוֹ מִן־בְּנֵי יוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ:**
וְאִם מִן עוֹפָא עֲלֵתָא קָרְבָּנָה קָדָם יי ויקרב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבנָה :

יש"י «מִן־הָעוֹף • וְלֹא כֹל הָעוֹף, לְפִי שְׁנַאֲמַר: "תָּמִים זָכַר בְּבִקְרַת בְּכָשִׁים וּבְעֵזִים", תַּמּוּת וְזָכּוּת בְּבִהְמָה וְאִין תַּמּוּת וְזָכּוּת בְּעוֹפוֹת; יְכוּל אִף מְחַסֵּר אֲבָר? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "מִן הָעוֹף". תָּרִים • גְּדוּלִים וְלֹא קִטְנִים. בְּנֵי יוֹנָה • קִטְנִים וְלֹא גְדוּלִים. מִן־הַתּוֹרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה • פֶּרֶט לְתַחֲלַת הַצְּהוּב שְׂבֻזָּה וְשִׁבְזָה, שֶׁהוּא פְּסוּל, שְׂגָדוּל הוּא אֲצֵל בְּנֵי יוֹנָה וְקִטְן אֲצֵל תּוֹרִים.

(טו) **וְהִקְרִיבוּ הַפֶּהֱן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִלֶּק אֶת־רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ:**
טו ויקרבנָה פֶּהֱנָא לְמִדְבַּחָא וְיִמְלֹק ית רֵישָׁה וְיִסַּף לְמִדְבַּחָא וְיִתְמַצֵּי דְמָה עַל כַּתֵּל מִדְבַּחָא :

יש"י «וְהִקְרִיבוּ • אֲפִלוּ פְרִידָה אַחַת יָבִיא. הַפֶּהֱן וּמִלֶּק • אִין מְלִיקָה בְּכָלִי, אֲלֹא בְּעֵצְמוֹ שֶׁל פֶּהֱן; קוֹצֵץ בְּצַפְרָנוּ מִמּוּל הָעֶרֶף וְחוֹתֵף מִפְּרֻקַּת עַד שְׁמַגִּיעַ לְסִימְנִין וְקוֹצֵצֵן. וְנִמְצָה דָּמוֹ • לְשׁוֹן "מִיץ אִפִּים", (משלי ל) "כִּי־אִפֶּס הַמִּיץ" (ישעיה טו). כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִטָּה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהֵדָם מִתְמַצָּה וְיוֹרֵד. וּמִלֶּק וְהִקְטִיר

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בְּעֵצְמוֹ שֶׁל פֶּהֱן וְלֹא בְּסִפִּין (ובחים סה, א). קוֹצֵץ בְּצַפְרָנוּ מִמּוּל הָעֶרֶף - כִּד לְקַמֵּן ה, ח גְּבִי חֲסֹאת "מִמּוּל עֶרְפוֹ", וּבְרִשִׁי שֵׁם "מוּל הָעוֹרֶף, מוּל הַרֹאֵה אֶת הָעוֹרֶף, וְהוּא אוֹרֶף כֹּל אַחֲרֵי הַצְּנֹאֵר". וְחוֹתֵף [ה]מִפְּרֻקַּת - כֵּן הוּא בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן. הֵינּוּ שְׁחוֹתֵף מִפְּרֻקָתוֹ בְּלֹא רוּב הַבָּשָׂר שֶׁעַל הַמִּפְרָקָת, שְׂאֵז עֵדִין הָעוֹף בְּחַיִּים, אֲכָל אִם חוֹתֵף רוּב בָּשָׂר עִמָּה, הָעוֹף כְּבָר מוּת, וְלֹא שׂוֹף לְמִלּוֹק אוֹ אֶת הַסִּימְנִים שֶׁהָרִי כְּבָר מוּת (ראה חולין כא, רע"א).

עַד שְׁמַגִּיעַ לְסִימְנִין וְקוֹצֵצֵן. וְנִמְצָה דָּמוֹ - לְשׁוֹן "מִיץ אִפִּים" - מְשַׁלִּי ל, ל.ג. מִיץ, סְחִיטָה (רש"י שם. וּמִבִּיא עַל כֶּף מִלַּת לְעוֹ שֶׁתְּרַגְמוּהָ: לְחִיצָה). "כִּי אִפֶּס הַמִּיץ" - יִשְׁעִיָה טו, ד. לְשׁוֹן מְצִיצָה (ראה רש"י שם).

כּוֹבֵשׁ - אוֹחוֹ בְּחֻקָה וְסוּחַט. בֵּית הַשְּׁחִיטָה - הַצְּנֹאֵר. "עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ" - דְּבַעֲיֵן "וְהִקְטִיר וְנִמְצָה דָּמוֹ", שְׂיֵהָא מִיַּצִּי בְּקִיר הַסְּמוּף לְמַקּוּם הַקְּטִירָה (רש"י ובחים סה, א).

וְהֵדָם מִתְמַצָּה וְיוֹרֵד - כְּלוּמַר, מִיַּצִּי פִירוּשׁוֹ סְחִיטָה, וְכִפִּי שֶׁהִבִּיא רִשִׁי הוֹכְחָה לְכֶף מִהַפְּסוּקִים, וְנָהוּ מַה שֶּׁכָּתֹב "כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה", וְלִכֵּן אִף שֶׁכָּתוּב נֶאֱמַר "וְנִמְצָה" לְשׁוֹן נִפְעַל, שֶׁ"הֵדָם מִתְמַצָּה וְיוֹרֵד", הָרִי זֶה תּוֹצְאָה

וְהֵינּוּ בְּתַחֲלִיל צִהּוּב שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם הוּא פְּסוּל. שְׂגָדוּל הוּא אֲצֵל בְּנֵי יוֹנָה וְקִטְן אֲצֵל תּוֹרִים - רָאָה גַם רִשִׁי חוּלִין שֵׁם: "כְּשִׁמְתַחֲלִיל לְצַהֵב בְּנִפִּים שֶׁסְּבִיבוֹת צְנֹאֲרָם, פְּסוּלִים בְּנָה וּבְנָה, דִּיִּצְאוּ מִכָּלִי קִטְנִים וְנִפְסְלוּ מִבְּנֵי יוֹנָה, וְלְכָלִי גְדוּלִים לֹא בָּאוּ שְׂיִוִּכְשְׁרוּ בְּתוֹרִים". תוּרָה טו

(טו) **וְהִקְרִיבוּ - אֲפִלוּ פְרִידָה אַחַת יָבִיא** - שֶׁלְכַאוּרָה תִּיבַת "וְהִקְרִיבוּ" מִיּוֹתֵרָת, וְהִזָּה צְרִיר לּוֹמַר: "וּמִלֶּק הַפֶּהֱן אֶת רֵאשׁוֹ", לְאַחַר שֶׁכְּבָר אָמַר "וְהִקְרִיב מִן הַתּוֹרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה", אֲלֹא שֶׁמִּהַפְּסוּק הַקּוֹדֵם מְשַׁמַּע שֶׁהַמִּתְנַדֵּב עוֹלֵת עוֹף לֹא יִפְחוּת מִשְׁתֵּי פְרִידוֹת [=גּוֹזְלוֹת], [שֶׁבֶן "וְהִקְרִיב" מְשַׁמַּע קֶרֶן שְׁלֵם (רש"י תוּרָה ט, א)], וְלִכֵּן כָּתֹב "וְהִקְרִיבוּ" [בְּלִשׁוֹן יְחִיד], לּוֹמַר שֶׁאֲפִילוּ פְרִידָה אַחַת יְכוּל לְהִבִּיא (ובחים סה, א ורש"י שם).

הַפֶּהֱן .. וּמִלֶּק - אִין מְלִיקָה בְּכָלִי אֲלֹא בְּעֵצְמוֹ שֶׁל פֶּהֱן - תִּיבַת "הַפֶּהֱן" לֹא נִכְתְּבָה בְּשִׁבִיל לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁפֶהֱן הוּא הַמִּקְרִיב, שֶׁדְּבָר זֶה מוּבָן מֵאֲלִיּוֹ, אֲלֹא הִיא נִכְתְּבָה עֵבּוּר הַמְּלִיקָה, וְלֹא נִכְתְּבָה שֶׁהַפֶּהֱן מוּלֵק וְלֹא נָר, שֶׁהָרִי לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁנָּר יִהְיֶה קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֹא לּוֹמַר שֶׁהַמְּלִיקָה תִּהְיֶה

(יד) **מִן הָעוֹף - וְלֹא כֹל הָעוֹף** - מִזָּה שְׁנַאֲמַר "מִן הָעוֹף", וְלֹא סָתֵם "הָעוֹף", מְשַׁמַּע שֶׁבָּא לְמַעַט חֵלֶק מִהָעוֹפוֹת, דִּהְיֵנוּ שֶׁלֹּא כֹל תוֹר אוֹ כֵּן יוֹנָה נִיתֵן לְהִקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ.

לְפִי שְׁנַאֲמַר - לְקַמֵּן כּב, יט. "תָּמִים זָכַר בְּבִקְרַת בְּכָשִׁים וּבְעֵזִים", תַּמּוּת וְזָכּוּת בְּבִהְמָה, וְאִין תַּמּוּת וְזָכּוּת בְּעוֹפוֹת - רָאָה גַם רִשִׁי לְקַמֵּן שֵׁם: "אֲכָל עוֹלֵת הָעוֹף אִין צְרִיר תַּמּוּת וְזָכּוּת". כְּלוּמַר, הִיא כְּשֶׁרָה גַם נִקְרָה גַם בְּעֵלֵת מוּם.

יְכוּל אִף מְחַסֵּר אֲבָר? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "מִן הָעוֹף" - וְלֹא כֹל הָעוֹף, שֶׁלֹּא בְּכָל מַצֵּב הָעוֹף כְּשֶׁר לְהִקְרִיבָה, אֲלֹא רַק אִם אִינוּ מְחוּסְרֵי אֲבָר. אֲבָל רָאָה רִשִׁי זְבָחִים פּה, ב שֶׁמְחוּסְרֵי אֲבָר בְּעוֹף פְּסוּל מְשוּם (מֵלֵאכִי א, ח) "הִקְרִיבוּהוּ נָא לְפָחֲתָךְ".

תָּרִים - גְּדוּלִים וְלֹא קִטְנִים - שֶׁאִם לֹא כֵּן, הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב "בְּנֵי תּוֹרִים" (שפ"ח).

בְּנֵי יוֹנָה - קִטְנִים וְלֹא גְדוּלִים - דִּהָא "בְּנֵי" קִטְנִים מְשַׁמַּע (רש"י חוּלִין כב, ט). מִן הַתּוֹרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה - פֶּרֶט לְתַחֲלַת הַצְּהוּב שְׂבֻזָּה וְשִׁבְזָה שֶׁהוּא פְּסוּל - מִזָּה שְׁנַאֲמַר "מִן הַתּוֹרִים", שֶׁמְשַׁמְעוֹ וְלֹא כֹל הַתּוֹרִים, וְ"מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה" שֶׁמְשַׁמְעוֹ וְלֹא כֹל בְּנֵי הַיּוֹנָה,

וְנִמְצָה • אִפְשָׁר לומר כן? מֵאָחַר שֶׁהוּא מְקַטֵּר, הוּא מוֹצֵה?! אֲלֵא, מֵה הַקְטָרָה - הָרֹאשׁ בְּעֲצָמוֹ וְהַגּוֹף בְּעֲצָמוֹ וְכוּ', אִף מְלִיקָה בֵּן. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מְסַרְסָה הוּא: וּמְלַק וְהַקְטִיר, וְקִדְם הַקְטָרָה, "וְנִמְצָה דָמוֹ" כְּבָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק יז עמוד 16 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הדם מתמצה ויורד

על הפסוק "וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ" (א, טו) אומר רש"י "כֹּבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְהַדָּם מִתְמַצָּה וְיורֵד". יֵשׁ לְבָאָר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

ידועים דברי הרמב"ן (פרשתנו א, ט) שיתכן עבודת הקרבנות הוא שיחשב האדם "כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שיטפף דמו וישרף גופו, וללא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו' דמו תחת דמו, נפש תחת נפש כו'". ומבאר בתורת החסידות (ראה ספר המאמרים תש"ט, מאמר ד"ה טעמה כי טוב סחרה פרק ב. ועוד) דזה שמוקריבין את חלבו ודמו של הקרבן על המזבח, הוא כי הפפרה על חטאי האדם מגיעה על-ידי שהאדם מקריב עצמו להקב"ה, שבמקום להתענג מעניני עולם הזה, יקריב את "חלבו" - התענוג שלו, לעבודת הקב"ה, ובמקום שיהיה שקוע ראשו ורבו בעניני עולם הזה, יקריב את דמו, והינו "רתיתחת הדמים", לו יתברך, שההתלהבות שלו תהיה רק בעבודת הבורא. וזהו מה שפותב רש"י כאן בסיום עבודת קרבן עולה, שהפפרה הבאה על-ידי הקרבן היא על-ידי ש'כובש' את התענוג שלו, ו"הדם מתמצה ויורד", שפל ההתלהבות והתענוג שלו בעניני עולם הזה, הרי הוא "סוחטו" ומוציאו ומקריבו לו יתברך.

(טו) וְהִסִּיר אֶת־מִרְאָתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַי הַמִּזְבֵּחַ קְדָמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשָׁן:

טו ויעדי ית זפקה באכלה וירמי יתה לסטר מדבחה קדומא לאתר דמושדין קטמא:

ש"י ◀ מִרְאָתוֹ • מְקוֹם הָרַעֲי, וְזֶה הַזֶּפֶק. בְּנִצְתָהּ • עִם בְּנֵי מַעִיָה. וְ"נִוְצָה" לְשׁוֹן דְּבַר הַמְּאוּס, כְּמוֹ: "כִּי נִצּוּ גַם־נְעוּ", וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אֲוִנְקָלוֹס: "בְּאוֹכְלֵיהּ", וְזֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל אַבְא יוֹסִי בֶּן חֲנַן, שְׁאָמַר: 'נִטַּל אֶת הַקְּרָקָבָן עִמוֹ'. וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה אָמְרוּ: קוֹדֵר סְבִיב הַזֶּפֶק בְּסַכִּין כְּמוֹ אֶרְבָּה, וְנוֹטְלָה עִם הַנוֹצָה שְׁעַל הָעוֹר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"וְנִמְצָה דָמוֹ" אינו ציווי, אלא סיפור דברים בלשון עבר, שכתב נמצה דמו, אם כי מובן מזה שיש ציווי למצות דמו. ולפי זה, מה שכתב רש"י שהוא "מקרא מסורס", אין הפננה שיש להפוך את סדר הכתוב, שהרי לפי פירושו "וְנִמְצָה דָמוֹ" הוא בלשון עבר, ושפיר יכול להיות כתוב אחר "וְהַקְטִיר", אלא כננתו שסדר הדברים הכתובים בפסוק אינו לפי סדר עשייתם, שכן "וְנִמְצָה דָמוֹ" נעשה לפני הקטרה, ועדין צריך עיון. תורה טו

(טו) מִרְאָתוֹ - מְקוֹם [הָרֹאשׁ] - בֵּן הוּא בְּכַמָּה כְּתִיבֵיךְ וְדַפּוּסִים רַאשׁוֹנִים, דְּהִינּוּ שֶׁ"מִרְאָתוֹ" הוּא מִלְשׁוֹן "רֹאשׁ", וְהוּא הַקְּרָא בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים: רְעִי. כְּלוּמַר, מְקוֹם קִיבוּץ הַצּוּאָה. וְרִאָה גַם רִשׁ"י נַחוּם ג. ו. צְפִנְהָ ג. א.

שמהפסוק "וְנִמְצָה דָמוֹ" אנו למדים שצריך למצות את כל הדם ולא רק חלקו.

אֲלֵא, מֵה הַקְטָרָה - הָרֹאשׁ בְּעֲצָמוֹ וְהַגּוֹף בְּעֲצָמוֹ - שהאמור כאן "וְהַקְטִיר" מדבר בהקטרת הראש, והאמור בפסוק יז "וְהַקְטִיר אוֹתוֹ" מדבר בהקטרת הגוף (ובחס סה, א). אלמא שתי הקטרות הן והשטוע מדביל ביניהן (רש"י חולין כא, ב).

אִף מְלִיקָה בֵּן - שצריך למלוק עד שיהיה הראש לעצמו והגוף לעצמו (ובחס סה), ואפילו שהראש מחובר לגוף בעור, נחשב הבדלה (רש"י חולין כא, ב). כלומר, מה שנאמר כאן "וְהַקְטִיר" לאחר "וּמְלַק" אין זה מקומו, ולא נכתב כאן אלא להקיש מליקה להקטרה. **וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא** - שאין מתאים לפרש ש"וְהַקְטִיר" נכתב כאן רק כדי ללמד על המליקה. **מְסַרְסָה הוּא: "וּמְלַק" .. וְהַקְטִיר, וְקִדְם הַקְטָרָה:** "וְנִמְצָה דָמוֹ" כְּבָר - כלומר,

שבאה כולה ישירות מהשחיטה ולא שהתמצה מאליו. והוצרך לכך, משום שבזה מבואר שענין מיצוי הדם על קיר המזבח בעולת העוף היא במקום זריקת הדם בעולת בהמה, וכמו שזריקת הדם בעולת בהמה נעשית כולה בידי הכהן, כך מיצוי הדם בעולת העוף נעשה בידי הכהן ולא מאליו (הר"ם). וראה לשון רש"י ובהם סד, א: "סומכו ודוקו בקיר כדי שיתמצה הדם".

וּמְלַק .. וְהַקְטִיר .. וְנִמְצָה - אִפְשָׁר לומר בן, מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה - הרי לאחרי שנקטר לא שוף מיצוי דם. וראה רש"י ובהם שם: "ואם תאמר במיצוי הגוף? לא מקיימא דמו כולו". כלומר, פיון שמעמידים את ההקטרה האמורה כאן בהקטרת הראש בלבד (בדלקמן), אם כן ניתן לפרש "וְנִמְצָה דָמוֹ" על דם האברים בלבד בלא דם הראש, ועל כך מתרץ רש"י שאין זה מיצוי גמור, פיון

בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר: "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר". בעוף, שזוזן מן הגזל, נאמר: "והשליך" את המעים, שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה • במזרחו של כבש. אל-מקום הדשן • מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח הפנימי והמנורה, וכלם נבלעים שם במקומן.

(יז) וישפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הההן המזבחה על-העצים אשר על-האש עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה: ס

ויפרק תהה בנדפוהי לא נפרש ונסק יתה פהנא למדבחה על אענא די על אשתא עלתא הוא גרפן דמתקבל ברעוא קדם יי:

י"ז וישפע • אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעוהו כשפע הגדי". בכנפיו • עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפי נוצתו. בכנפיו • נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

ולא בכלי. וכן הוא אומר בשמשון - שופטים יד, ו. "וישפעוהו כשפע הגדי" - והתם מפרש בהדיא שבדי הוה "וימאומה אין בידו" (רש"י זבחים סה, רע"ב). **בכנפיו - עם כנפיו** - שישפענו בעוד כנפיו בו, ומקטיר כנפיו, כל כנפי הגוף (רש"י שבת קח, א). **אינו צריך למרט כנפי נוצתו** - כלומר, הנוצות שבכנפיו. **בכנפיו - נוצה ממש** - תחילה פירש הענין, ועתה מבאר התיבה עצמה, שאין הכוונה לכנפים כפשוטו אלא לנוצה. וראה גם רש"י בראשית ז, יד: "כנף לשון נוצה, כמו ושפע אותו, שאפילו נוצתו עולה". ומסתיימת לשון רש"י כאן משמע ש"נוצה" כולל כל סוגי הנוצות. אבל ראה רש"י חולין נו, ב ש"כנפיה, הינו נוצה גדולה שעל כל גופה", ואילו "נוצה, היא הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים". וכן כתב ברש"י שבת שם ש"נוצה היא הדקה שהיא בבשר כמין צמר שאין לה שרשים קשים". **פלומ"א** - ב אוצר לעזי רש"י תהלים סח, יד: פלומ"א plumes, ופירושו: נוצות. **בלעז. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח (רע של)** - בהרבה כתביד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבות אלו. **כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב "והקטיר" כדי שיחא המזבח שבע ומתיר בקרבנו**

שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה - במזרחו של כבש - במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח (רש"י זבחים סג, א), כלומר למזרחו של כבש הנתון בדרום המזבח. ובית הדשן סמוך לכבש היה בשלשה טפחים, ורחוק מן המזבח עשרים אמה (רש"י סוכה מת, ב). הלימוד הוא מזה שכתוב: "אצל המזבח קדמה", ולא: "קדמה למזבח" (גו"א). ופירושו: "קדמה" של "אצל המזבח", והינו למזרחו של כבש הנתון אצל המזבח בדרומו (ע"פ שפ"ח). **אל מקום הדשן - מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר - כמו שנאמר לקמן ו, ג.** **ודשון מזבח הפנימי** - במעילה יב, א לומדים בן מיתור התיבות "אל מקום הדשן", שאם אינו ענין למזבח החיצון (שהרי מפורש לקמן ו, ג "והרים את הדשן" - רש"י מעילה שם), תגהו ענין לדישון מזבח הפנימי והמנורה. **והמנורה** - בגמרא שם לומדים בן מיתור האות ה"א של "הדשן", שהרי יכול היה לכתוב "דשן" ו"מריבוניא דה"א אתי דישון דמנורה" (רש"י שם). **וכלם נבלעים שם במקומן** - והיה זה מעשה נסים (יומא בא, א), שאם לא בן, הערה תהיה מלאה אשפות (גו"א). ולומד בן מיתור תיבת "מקום", לומר שהיו נבלעים במקום (שפ"ח). אך ברש"י זבחים מו, א לומד בן מהפסוק ולקמן ו, א "ושמו אצל המזבח", משמע שם גניזתן ושם נבלע במקומן". תורה יז (יז) **וישפע - אין שסוע אלא ביד -**

דבר המאוס - וראה גם רש"י זבחים סה, א: "ונוצתה, לשון פרש ודבר מאוס". **כמו כי "נצו גם נעו"** - איכה ד, טו. וברש"י שם: "נצו - לשון סרחון ולכלוף, כמו מראתו בנוצתה, דמתרגמינן באוכליה, קף חיברו מנחם. גם נעו - נשמטו בדם". **והו שתרנים אנקלוס: "באוכלה"** - "נעדי ית ופקיה באוכליה" - כלומר, יסיר את הנפק שלו עם הפרש שלו. **והו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר** - זבחים סה, סוף עמוד א. **נוטל את הקרבן עמה** - שפן גם הקורבן הוא דבר מאוס, ואדרבה הוא מאוס יותר מן הנפק, כיון ששם מתעבל האוכל. **ורבותינו ז"ל אמרו** - בזבחים שם היא דעת דבי רבי ישמעאל. **קדר סביב תופק בסבין בעין ארבה ונוטלו עם הנוצה שעל העור** - שפנגד הנפק, ולא יותר ממה שפנגד הנפק, [ולכן] בלא קדירה לא [יטול], שהעור נמשך אחריו ונוטל יותר (רש"י שם). ולפירוש זה "בנוצתה" פירושו נוצה שעל העור. **בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר** - לעיל פסוק יג. **"והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר". בעוף שזוזן מן הגזל, נאמר "והשליך" את המעים** - לדעת רבי יוסי כולל בני המעים, ולדעת חכמים דיו בנפק. וראה גם בויקרא רבה ג, ד: "הנפק הנה מלא גזילות וחסמים, אל יקרב לגבי המזבח".

נְשָׂרְפִים וְאִין נִפְשׁוּ קָצָה עֲלָיו. וְלָמָּה אָמַר הַפְּתוּב: "וְהִקְטִיר"? כְּדֵי שֶׁיְהִי הַמְזֻבַּח שֶׁבַע וּמִהַדָּר בְּקָרְבָנוּ שֶׁל עֲנִי. לֹא יִבְדִּיל • אִינוּ מְפָרְקוּ לְגַמְרֵי לְשִׁמְתֵי תְּחִיבוֹת, אֲלָא קוֹרְעוּ מַגְבּוֹ. נֹאמַר בְּעוֹף: "רֵיחַ נִיחוּחַ", וְנֹאמַר בְּבַהֲמָה: "רֵיחַ נִיחוּחַ". לומר לך: 'אֲחָד הַמְרַבָּה וְאֲחָד הַמְמַעֵיט, וּבִלְבָד שֶׁיִּכְוֶן אֶת לְבוֹ לְשָׁמַיִם'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בשלח תשל"ז)

נֹאמַר בְּעוֹף רֵיחַ נִיחוּחַ, וְנֹאמַר בְּבַהֲמָה רֵיחַ נִיחוּחַ (רש"י א, יז) יש לשאל: פֶּאֶן מִקְדָּיִם עוֹף, וְאֵלּוּ בַּהֲמִשׁוֹ מִקְדָּיִם בְּהִמָּה: "הַמְרַבָּה... הַמְמַעֵיט". וְיֵשׁ לומר, שְׂעוֹף וּבַהֲמָה שְׁוִים מַמָּשׁ, לֹא רַק מִצַּד הַפְּנוּנָה, כִּי בְּכָל אֲחָד יֵשׁ מַעֲלָה: עוֹף – מִקְרִיבִים גַּם הַנּוֹצֵה (בְּעוֹלַת בְּהִמָּה, הַעוֹר לֹא קָרַב). בְּהִמָּה – מִצַּד גְּדֻלָּה. לָכֵן הַקְדָּיִם עוֹף, כְּדֵי לְהַדְגִּישׁ שֶׁמִּבְחִינָה מְסִימָת דִּין קָרָא הוּא הַמְרַבָּה' (ולָכֵן הַשְּׂמִיט קָרְבַּן מִנְחָה, שֶׁשְׁנֵיהֶם לְעוֹף וּלְבַהֲמָה רַק מִצַּד הַפְּנוּנָה).

ב (א) וְנִפְשׁוּ כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יְהִי קָרְבָנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבַנְהָ:

כִּי וְנִפְשׁוּ כִּי תִקְרִיב • לֹא נֹאמַר "נִפְשׁוּ" בְּכָל קָרְבָנוֹת נְדָבָה, אֲלָא בְּמִנְחָה; מִי דָרְכוּ לְהַתְנַדֵּב מִנְחָה? עֲנִי. אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מַעֲלָה אֲנִי עֲלָיו כְּאֵלּוּ הַקְרִיב נִפְשׁוּ. סֹלֶת יְהִי קָרְבָנוּ • הַאוֹמֵר: "הֲרֵי עָלֵי מִנְחָה", סֶתֶם, מְבִיא מִנְחַת סֹלֶת, שֶׁהִיא הַרְאָשׁוֹנָה שֶׁבְּמִנְחוֹת וְנִקְמָצֶת כְּשֶׁהִיא סֹלֶת, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בְּעֵנֶיךָ. לְפִי שֶׁנֹּאמְרוּ פֶּאֶן חֲמִשָּׁה מִיַּגֵּי מִנְחוֹת, וְכֵלֶן בָּאוֹת אֲפוּיוֹת קֶדֶם קְמִיצָה חוּץ מִזֶּה, לְכַף קְרוּיָה "מִנְחַת סֹלֶת". סֹלֶת • אִין "סֹלֶת" אֲלָא מִן הַחֲטִיין, שֶׁנֹּאמַר: "סֹלֶת חֲטִיין", וְאִין מִנְחָה פְּחוּתָה מַעֲשָׂרוֹן, שֶׁנֹּאמַר: "וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת...".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּעֵלְמָא, וּבְרַשִׁי שָׁם: "לְגִירְסָא, שְׁלֹא תִטְעֵה וְתִשְׁפַּח אִיזוּ מִנְחָה קְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה דְּיַבֵּיא, סִימֵן זֶה יְהִי בְּיָדְךָ, זֶה שֶׁפְּתַח בָּהּ הַפְּתוּב תְּחִילָה", אָבָל מְלָשׁוֹן רַשִׁי פֶּאֶן מִשְׁמַע שְׂאִין זֶה רַק סִימֵן אֲלָא טַעַם. וְנִקְמָצֶת כְּשֶׁהִיא סֹלֶת, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בְּעֵנֶיךָ - לְקַמֵּן פְּסוּק ב. לְפִי שֶׁנֹּאמְרוּ פֶּאֶן חֲמִשׁ מִיַּגֵּי מִנְחוֹת - מִנְחַת סֹלֶת, מִנְחַת מַחְבַּת, מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת, מִנְחַת מֶאֱפָה תְּנור - חֲלוֹת, מִנְחַת מֶאֱפָה תְּנור - רְקִיקִין. וְכֵלֶן בָּאוֹת אֲפוּיוֹת קֶדֶם קְמִיצָה חוּץ מִזֶּה, לְכַף קְרוּיָה "מִנְחַת סֹלֶת" - מִהַדָּר שֶׁאִין-כֵּן שְׂאָר מִנְחוֹת, אִף שְׁגַם הֵן בָּאוֹת סֹלֶת - נִקְרְאוּ בְּשֵׁמוֹת אַחֲרֵיכֶם, וּכְדִלְעִיל. סֹלֶת - אִין סֹלֶת אֲלָא מִן הַחֲטִיין - וְנִקְרְאוֹת סֹלֶת לְאַחַר שֶׁטוּחָנִים אוֹתָהּ וּמְנַפִּים אוֹתָהּ הֵיטֵב עַד שֶׁהִיא נִקְיָה לְגַמְרֵי, וְאֵילּוּ קִמַּח נִקְרָא בְּעוֹד שֶׁהִפְלַ מְעוֹרֵב יַחַד, רָאָה רַשִׁי סוּטָה יד, א. שְׂנֵאמַר - שְׁמוֹת כֵּס, ב. רָאָה גַם רַשִׁי פְּסָחִים לֹה, א וְסוּטָה יד, א, אֲלָא שֶׁשֵּׁם מְבִיא הוֹכְחָה מִהַפְּסוּק שֶׁכָּל מִנְחָה בָּאָה מִן הַחֲטִיִּים, וְכֵאֵן מוֹכִיחַ שְׂאִין סֹלֶת אֲלָא מִחֲטִיִּים. "סֹלֶת חֲטִיִּים". וְאִין מִנְחָה פְּחוּתָה מַעֲשָׂרוֹן, שֶׁנֹּאמַר - לְקַמֵּן יד, כא.

צָרִיךְ לְכוּן, שְׂרִיבּוּי לֹאָלָא פְּנוּנָה אִינוּ מוֹעִיל (פמ"ג שם). תורה א
(א) וְנִפְשׁוּ כִּי תִקְרִיב - לֹא נֹאמַר "נִפְשׁוּ" בְּכָל קָרְבָנוֹת נְדָבָה - מִהַדָּר שֶׁאִין-כֵּן בְּקָרְבָנוֹת חוֹבָה, נֹאמַר בָּהֶם "נִפְשׁוּ". אֲלָא בְּמִנְחָה, מִי דָרְכוּ לְהַתְנַדֵּב מִנְחָה? עֲנִי - שְׂאִין לוֹ בְּהִמּוֹת (רש"י מנחות קד, ב). אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - מִנְחוֹת שֵׁם. מַעֲלָה אֲנִי עֲלָיו כְּאֵלּוּ הַקְרִיב נִפְשׁוּ. סֹלֶת יְהִי קָרְבָנוּ - הַאוֹמֵר: הֲרֵי עָלֵי מִנְחָה סֶתֶם - מְבִיא מִנְחַת סֹלֶת - לומר מִנָּה שְׁלֹא נֹאמַר "אִם סֹלֶת יְהִי קָרְבָנוּ" אֲלָא "סֹלֶת יְהִי קָרְבָנוּ" (רא"ם). וְנִקְרְאוֹת מִנְחָה סֶתֶם, דְּשֶׂאָר מִנְחוֹת יֵשׁ לָהֶן שֵׁם לוּוִי: מִנְחַת מַחְבַּת, וּמִנְחַת מִרְחֶשֶׁת, וּמִנְחַת מֶאֱפָה (רש"י מנחות קה, א). יֵשׁ לְהַעִיר שׁוֹז דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה בְּמַשְׁנֵה שֵׁם קֹדֶר, ב, אָבָל הַהֲלָכָה בְּחֻקֵּי שֵׁם שֶׁיַּבֵּיא אִיזוּ שִׁירְצָה", אֲלָא שְׂרַשִׁי כְּדָרְכוּ בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה מִפְּרָשׁ אֶת הַפִּירוּשׁ הַיּוֹתֵר מֵתַאִים לְפִשֵּׁט הַפְּתוּב אִף אִם הוּא נִגְדַּ הַהֲלָכָה הַמְקוּבָּלָת (רא"ם). שְׂהִיא הַרְאָשׁוֹנָה שֶׁבְּמִנְחוֹת - וּבִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא שֵׁם קוֹה, א "שְׂבָה פְּתַח הַפְּתוּב תְּחִילָה", אָבָל בְּהַמְשׁוֹךְ אוֹמְרַת הַגְּמָרָא שֵׁם שְׂאִין זֶה טַעַם אֲלָא "סִימְנָא

שֶׁל עֲנִי - כִּי הַתּוֹר וּבֵן יוֹנָה הֵם קְטָנוּיִם, וְאִם יְבִיאִם בְּלֹא נוֹצוֹת, יְהִי קָרְבָנוּ קָטָן מֵאֵד (רא"ם). לֹא יִבְדִּיל - אִינוּ מְפָרְקוּ לְגַמְרֵי לְשִׁמְתֵי תְּחִיבוֹת, אֲלָא קוֹרְעוּ מַגְבּוֹ - בֵּין אֲגַפְיָה (רש"י זבחים סד, ב). וְלומר בֵּן מִתִּיבַת "בְּכַנְפֵי", בְּלומר בֵּין כְּנָפָיו (רא"ם). נִמְצָא שְׁתִּיבַת "בְּכַנְפֵי" לְרַשִׁי נִמְשַׁכַּת לְפָנֶיהָ וְלֹא חָרְיָה: "וְשִׁטַּע אוֹתוֹ בְּכַנְפֵי", וּפִירוּשָׁה מְלָשׁוֹן נוֹצָה, וְיִבְכַנְפֵי לֹא יִבְדִּיל", וּפִירוּשָׁה מְלָשׁוֹן כְּנָפִים. נֹאמַר בְּעוֹף "רֵיחַ נִיחוּחַ" - בְּפִסּוּק זֶה. וְנֹאמַר בְּבַהֲמָה "רֵיחַ נִיחוּחַ" - לְעִיל פְּסוּק ט. בְּמִנְחוֹת קִי, א נוסף: "ובמנחה אשה ריח ניחווח". וּבְרַשִׁי בְּרִכּוֹת ה, ב: "נֹאמַר בְּעוֹלַת בְּהִמָּה רֵיחַ נִיחוּחַ, וּבְמִנְחָה רֵיחַ נִיחוּחַ". וְרָאָה לְקַמֵּן ב, ב וּבְרַשִׁי שֵׁם. לומר לך: אֲחָד הַמְרַבָּה - עֲשִׂיר שְׂדֵדוּ מִשְׁגַּת לְהִבִּיא עוֹלַת בְּהִמָּה. וְאֲחָד הַמְמַעֵיט - עֲנִי שְׂאִין יְדוּ מִשְׁגַּת לְהִבִּיא בְּהִמָּה אֲלָא עוֹף. אָבָל עֲשִׂיר שְׂהִבִּיא קָרְבָן עֲנִי, לֹא תוֹעִיל לוֹ הַפְּנוּנָה (ע"פ מג"א ט"א סק"ו. פמ"ג שם משב"ז סק"ג שגם ה"ט"ז סובר כן). וּבִלְבָד שֶׁיִּכְוֶן אֶת לְבוֹ לְשָׁמַיִם - שְׂאִין גַּם הַמְמַעֵיט רְצוּי לָהּ יִתְבַרַךְ כְּמוֹ הַמְרַבָּה (מג"א שם). וּמוֹכֵן שְׁגַם הַמְרַבָּה

למנחה, עשרון לכל מנחה. ויצק עליה שמן. על פלה. ונתן עליה לבנה. על מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראית לומר בן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה", שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה ומעליה ומקטירה. ויצק. ונתן. והביאה. מלמד שיציקה ובלילה בשרים בור.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 7)

ונפש כי תקריב קרבן מנחה (ב, א) **קרבן, מלמד שהיחיד מתנדב עצים** (תורת כהנים) יש לשאל, הרי עצים הם 'מקשרי קרבן', ולא קרבן. ויש לומר, הנה בקרבן ממש חש האדם ספוק מכף שעשה פעלה חשונה (ריח ניחוח לה), ולכן אין בו התבטלות מלאה. אף קרבן עצים, שאינו קרבן ממש, אינו גורם ספוק לאדם, והתבטלותו היא מלאה. נמצא, שה'קרבן' שבעצים נעלה יותר מקרבן עצמו.

בוינתנה לנת בני אהרן פהניא ויקמוץ מתמן מזלי קמצה מסלתה ומשמנה על כל לבנתה ונסק פהניא ית אדפרתה למדבחה קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(ב) **והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אזבחתה המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה:**

יש! < הכהנים וקמץ • מקמיצה ואילך מצות פהנה. וקמץ משם • ממקום שרגלי הור עומדות, ללמד, שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל. מלא קמצו • יכול מברץ, ומבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יחא פשר אלא מה שבתוך הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר? תלמוד לומר: "מלא". הא ביצד? חופה שלש אצבעותיו על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון העברית. על כל לבנתה • לכו כל הלבונה? הא הקמץ מלא.

אשל אברהם - הרב אלעזר

בשרה לקומץ (רשי"י שם).
מלא קמצו - יכול מברץ, מבצבץ ויוצא לכל צד - זהו פירוש "מברץ" - ראה רש"י יומא מו, א. וראה רש"י מנחות ו, א: "מברץ - גדוש, לשון אחר שנגראה קמח חוצץ בין ראשי אצבעותיו לפס ידו".
תלמוד לומר במקום אחר - לקמן ו, ח.
"והרים ממנו בקמצו" - ולא נאמר "מלא קמצו".
לא יחא - בכמה פתבייד ודפוס ראשון: אין לה.
כשר אלא מה שבתוך הקמץ - קמיצה, אמה ואצבע (רשי"י כתובות ה, ב).
אי "בקמצו" יכול חסר - שיקמוץ בראשי אצבעותיו (יומא מו, א רשי"י שם), שלא פושטו על פס כל היד (רשי"י מנחות ו, א).
תלמוד לומר: "מלא" - מלא קומצו. **הא ביצד? חופה** - מכסה. **שלש אצבעותיו** - קמיצה, אמה ואצבע (רשי"י כתובות ה, ב).

"על כל לבנתה", שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה פלה מעליה ומקטירה. ויצק .. ונתן .. והביאה - שם.
מלמד שיציקה ובלילה בשרים בור - ואין צריך פהו לכף, דכתיב "ויצק עליה שמן וגו'", והדר "והביאה אל בני אהרן" (רשי"י סוטה יד, א). תורה ב
(ב) הכהנים וקמץ - מקמיצה ואילך מצות כהנה. וקמץ משם - ממקום שרגלי הור עומדות - רישיה דקרא כתיב: "והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם", משמע ממקום שרגלי הור עומדים שם קומץ, והינינו מקום דריסת רגלי ישראל אחת עשרה אמה (רשי"י מנחות ו, ב). כלומר, "משם" מוסב על המקום ולא על המנחה, שהרי נאמר אחר-כך "מסלתה ומשמנה".
ללמד שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל - ובמזרח הם, וקא משמע לו דלא בעינו קמיצה בצפון כשאר קדשים, אלא כל העזרה

"ועשרון סלת .. למנחה", עשרון לכל מנחה - ראה גם רש"י מנחות פט, א: "האי למנחה צריה, דכל מנחה אינה פחותה מעשרון".
ויצק עליה שמן - על פלה - בכל מקום שנאמר "עליה" הוא לשון ריבוי, ומשמעו על כולה ולא על מקצתה (רא"ם).
ונתן עליה לבנה - על מקצתה, מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראית לומר בן - ש"עליה" הראשון פירושו על כולה, והשני על מקצתה.
שאיין רבוי אחר רבוי בתורה אלא למעט - וכינון שאמר פעם שניה "עליה" הרי היא באה למעט, על מקצתה ולא על כולה.
דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר - פסוק ב.
"מסלתה ומשמנה", ולבונה על מקצתה, שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר - שם.

לְבַנְתָּהּ וְהִקְטִירָהּ • אף הַלְבוּנָה בְּהִקְטָרָהּ. **מֵלֵא קִמְצוּ מִסְלֹתֶיהָ וּמִשְׁמֶנֶהּ** • הָא, אִם קִמְצָן וְעָלָה בְיָדוֹ גִּרְגֹר מֵלֵח אוֹ קֵרֵט לְבוּנָה, פְּסוּלָה. **אֲזַבְרְתָּהּ** • הִקְמִצְתָּ הָעוֹלָה לְגִבְתָּהּ הוּא זְכָרוֹן הַמִּנְחָה, שָׁבוּ נִזְכָּר בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנִחַת רוּחַ.

(ג) **וְהִנּוּחֵת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים**
מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ם

ש"י • לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו • כֵּהֵן גְּדוּל נוּטֵל חֶלֶק בְּרֵאשׁ שְׁלֵא בְּמַחְלֶקֶת, וְהַהֲדִיּוֹט בְּמַחְלֶקֶת. **קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים** • הִיא לְהֵם. **מֵאִשֵּׁי ה'** • אֵין לְהֵם חֶלֶק בָּהּ, אֲלֵא לְאַחַר מִתְּנוּת הָאִשִּׁים.

(ד) **וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תִגּוֹר סִלֹת חֲלוֹת**
מִצַּת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן: ם

ש"י • וְכִי תִקְרַב וְגו' • שְׁאָמַר: 'הֲרִי עָלֵי מִנְחַת מֵאִפֶּה תִגּוֹר'; וְלִמַּד הַפְּתוּב, שְׂיָבִיא אוֹ חֲלוֹת אוֹ רִקִּיקֵין. הַחֲלוֹת בְּלוּלוֹת וְהִרְקִיקֵין מְשׁוּחִין. וְנִחְלְקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּמִשְׁחָתָן: יֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן וְחֹזֵר וּמוֹשְׁחָן עַד שְׂיִכְלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּלְג, שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת לֵג שֶׁמֶן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן כְּמִין כ"ף יְוִנִית וְשָׂאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכַל בְּפָנָי עֲצָמוֹ לְכַהֲנִים'. וְמָה תִלְמוּד לומר "בְּשֶׁמֶן", "בְּשֶׁמֶן", שְׁתֵּי פְעָמִים? לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שְׁנֵי

אשל אברהם - הרב אלעזר שול

אם אָמַר מִנְחָה סֵתֵם יָבִיא מִנְחַת סוּלָת, כְּדִלְעִיל בְּרִש"י פְּסוּק א.

וְלִמַּד הַפְּתוּב שְׂיָבִיא אוֹ חֲלוֹת אוֹ רִקִּיקֵין - וְמָה שֶׁכָּתוּב "וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת" פִּירוּשׁוֹ: אוֹ רִקִּיקֵי מִצּוֹת (רא"ם).

הַחֲלוֹת "בָּלוּלוֹת" - בְּעוֹדֵן סוּלָת, כְּדִלְקֶמֶן בְּרִש"י פְּסוּק ה.

וְהִרְקִיקֵין "מְשׁוּחִין" - לְאַחַר אֲפִיתוֹ. וְנִחְלְקוּ רַבּוּתֵינוּ - בְּרִייתָא מִנְחוֹת עַד, א.

בְּמִשְׁחָתָן - שְׂכִינּוֹן שְׁלֵא הֵיךְ נִבְלָלִין בְּשֶׁמֶן, הֵיךְ בָּהּ רַבּוּי שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁתַּיַּר [אַחַר] הַמִּשְׁחָתָה, וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? (רש"י מנחות ע"ה, א).

יֵשׁ אוֹמְרִים: מוֹשְׁחָן וְחֹזֵר וּמוֹשְׁחָן עַד שְׂיִכְלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּלְג - כִּי סְבִירָא לֵיהּ דְּאֵין שְׂאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכַל לְכַהֲנִים (רש"י שם).

שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת לֵג שֶׁמֶן - וְלָכֵן אֵין לומר שֶׁבְּמִנְחַת רִקִּיקֵין יָבִיא מַעֲט שֶׁמֶן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מוֹשְׁחָן כְּמִין כ"ף יְוִנִית - וּבִלְשׁוֹנֵנוּ קוֹרִין לְכ"ף שְׁלֶחַן "כִּי" (רש"י שם ע"ה, ב). וְרָאָה רִש"י כְּתִבְדָּד שֵׁם: "שְׂחִיא עֲשׂוּיָה כְּמִין טִי"ת כְּהַפְּרָשַׁת גּוֹדֵל מִן הָאֲצִבַּע". וְרָאָה בְּרִש"י שְׁמוֹת כַּט, ב "שְׂחִיא עֲשׂוּיָה כְּנוֹן שְׁלֹנִי". וְרָאָה בְּבִיאור שֵׁם.

וְשָׂאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכַל בְּפָנָי עֲצָמוֹ

וּמִשְׁמֶנֶהּ, אֲלֵא גַם ש"מֵלֵא קִמְצוּ" יִהְיֶה "מִסְלֹתֶיהָ וּמִשְׁמֶנֶהּ" בְּלִבְד, לְלֵא שׁוּם תְּעַרְבוּת שֶׁל דְּבַר אַחֵר.

אֲזַבְרְתָּהּ - הִקְמִצְתָּ הָעוֹלָה לְגִבְתָּהּ הוּא זְכָרוֹן הַמִּנְחָה - וְרָאָה לְשׁוֹן רִש"י בְּמִדְבָּר ה', כו: "אֲזַבְרְתָּהּ הוּא הַקּוֹמֵץ, שְׁעַל־יְדֵי הַקְּטָרְתוֹ הַמִּנְחָה בָּאָה לְזַכָּרוֹן לְגִבְתָּהּ".

שָׁבוּ נִזְכָּר בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנִחַת רוּחַ - וְנִדְהוּ "נִיחַח נִיחֹחֹח". תוֹרַה ג

(ג) **לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו - כֵּהֵן גְּדוּל נוּטֵל חֶלֶק בְּרֵאשׁ שְׁלֵא בְּמַחְלֶקֶת** - נוּטֵל רֵאשׁוֹן (אֵת הַחֶלֶק הַמּוֹבָחָר) שְׁלֵא בְּחִלּוּקָה, וְלָכֵן נִזְכָּר "אַהֲרֹן" בְּנִפְרָד. וְהַהֲדִיּוֹט בְּמַחְלֶקֶת - וְלָכֵן נֶאֱמַר "וּלְבָנָיו" יחד, שֶׁהֵם יִטְלוּ חֶלְקֵם בְּחִלּוּקָה.

קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים - הִיא לְהֵם - לְ"אַהֲרֹן וּבָנָיו".
מֵאִשֵּׁי ה' - אֵין לְהֵם חֶלֶק בָּהּ אֲלֵא לְאַחַר מִתְּנוּת הָאִשִּׁים - אֵין לְכַהֲנִים חֶלֶק בְּ"נִוְתַרְתָּ מִן הַמִּנְחָה" אֲלֵא לְאַחַר שְׂחִיקֵיהֶם אֵת הַקּוֹמֵץ לְ"אִשֵּׁי ה'". וְרָאָה גַם רִש"י מִנְחוֹת כו, ב: "אֵין לְהֵן חֶלֶק אֲלֵא לְאַחַר אִשֵּׁי ה'". תוֹרַה ד

(ד) **וְכִי תִקְרַב וְגו' - שְׁאָמַר - שֶׁפֶן "וְכִי תִקְרַב"** פִּירוּשׁוֹ: כְּשֶׁתִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת מִדְּעַתְךָ (רש"י מנחות סג, טע"א). הֲרִי עָלֵי מִנְחַת מֵאִפֶּה תִגּוֹר - אֲכָל

עַל פֶּס יָדוֹ - וְאִם יוֹצֵא קִמַּח לְמִטָּה מִן הַקּוֹמֵץ מוֹחֲקוֹ וּמְשֻׁחֵהוּ בְּאֲצִבַּע קִטְנָה שְׁלֵא יִהְיֶה מִבּוֹרֵץ, וְכֵן מִלְמַעְלָה בְּגוֹדֵל (רש"י מנחות י"א, א).

וְזָהוּ קִמְצָן בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן הַעֲבָרִית - וְלָכֵן נִקְרָאת הָאֲצִבַּע הַשְּׂנִיָּה שְׁלֵיִד הַזֶּרֶת "קִמְיִצָה", שֶׁמִּמֶּנָּה מִתְחִיל הַקּוֹמֵץ לְקַמֵּץ, מִדֵּה־שְׂאִי־כֵן סֵתֵם קִמְיִצָה שֶׁבְּעוֹלָם הוּא כָּכָל הָאֲצִבַּעוֹת (גמרא רש"י שם).

עַל כָּל לְבַנְתָּהּ - לְבָד - מִלְבָּד. וְנִדְהוּ הַפִּירוּשׁ "עַל". וְרָאָה גַם רִש"י בְּמִדְבָּר כח, י (רא"ם).

כָּל הַלְבוּנָה יִהְיֶה הִקְמִצְתָּ מֵלֵא - כְּלוּמַר, שְׁלֵא יִטוּל בְּקוֹמֵץ מִן הַלְבוּנָה. **לְבַנְתָּהּ וְהִקְטִירָהּ** - אִף הַלְבוּנָה בְּהִקְטָרָה - שְׂאָף שֶׁהַלְבוּנָה אֵינָה בְּכִלְל הַקְּמִיִצָה, סִמְךָ לָהּ "וְהִקְטִירָה" לומר שֶׁהִיא בְּהִקְטָרָה (רא"ם).

מֵלֵא קִמְצוּ מִסְלֹתֶיהָ וּמִשְׁמֶנֶהּ - הָא אִם קִמְצָן וְעָלָה בְיָדוֹ גִּרְגֹר מֵלֵח אוֹ קֵרֵט לְבוּנָה, פְּסוּלָה - כִּיֵּן שֶׁהַקּוֹמֵץ חָסַר כְּדִי מִקוּם הַקֵּרֵט (רש"י מנחות י"א, א).

כְּלוּמַר, מִזֵּה שֶׁכָּתוּב "וְקִמְצָן מִשֶּׁם מֵלֵא קוֹמְצוּ מִסְלֹתֶיהָ וּמִשְׁמֶנֶהּ", וְלֵא נֶאֱמַר "וְקִמְצָן מִשֶּׁם מִסְלֹתֶיהָ וּמִשְׁמֶנֶהּ מֵלֵא קִמְצוּ" (עַל־דֶּרֶךְ לְשׁוֹן הַפְּתוּב לְקַמֵּץ ה', יב, כו), מוֹבֵן שֶׁכָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שְׁלֵא רַק שֶׁהַקְּמִיִצָה תִּהְיֶה "מִסְלֹתֶיהָ

ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנוחה, שנאמר בו: "וְזָד". וְשֵׁנִינוּ ב'מִנְחוֹת': כֵּל הַמִּנְחוֹת הָאֵפוֹיּוֹת לִפְנֵי קַמִּיצְתָּן וְנִקְמְצוֹת עַל-יְדֵי פְתִיתָהּ, כֵּלָן בְּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חִלּוֹת, וְהָאֵמֹר בָּהּ: "רְקִיזוֹ", בָּאָה עֶשֶׂר רְקִיזוֹ.

(ה) וְאִם-מִנְחָה עַל-הַמַּחֲבֵת קָרְבָּנָךְ סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן מִצָּה תִהְיֶה:
ה ואם מנחתא על מסרתא קרבנך סלתא דפילא במשח פטיר תהי:

וְזָד וְאִם-מִנְחָה עַל-הַמַּחֲבֵת. שְׁאָמַר: "תְּרִי עָלַי מִנְחַת מַחֲבֵת", וְכִלִּי הוּא שֶׁהִיא בַמִּקְדָּשׁ שְׂאוּפִין בּו מִנְחָה עַל הָאוֹר בְּשֶׁמֶן, וְהַכִּלִּי אֵינוֹ עִמָּךְ אֶלָּא צָף, וּמַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה שֶׁבְתוֹכוֹ קִשְׁיִן, שֶׁמֶתוּךְ שֶׁהִיא צָפָה, הָאוֹר שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן. וְכֵלָן טְעוּנוֹת שֶׁלֹּשׁ מִתְּנוֹת שֶׁמֶן: יְצִיקָה וּבְלִילָה וּמִתֵּן שֶׁמֶן בְּכִלִּי קֹדֶם לְעִשְׂתֵּן. סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן • מְלַמֵּד שְׂבוּלָלָן בְּעוֹדָן סֶלֶת.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לַפְהֲנִים. וְמָה תִלְמוּד לומר "בְשֶׁמֶן .. בְשֶׁמֶן" שְׁנֵי פְעָמִים? - שֶׁהֲרִי יָכוֹל הִיָּה לְכַתּוֹב: חִלּוֹת מִצּוֹת בְּלוּלוֹת וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשׁוּחִים בְשֶׁמֶן (רא"ם). או לְכַתּוֹב: חִלּוֹת מִצּוֹת בְּלוּלוֹת בְשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשׁוּחִים, וְהִיָּה מוֹבֵן מֵאֵלּוּ שֶׁבְשֶׁמֶן הַזֶּה נִזְכָּר לִפְנֵי כּוּ, הֵם מְשׁוּחִים (ג"א).

לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שְׁנֵי וְשְׁלִישֵׁי הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים - שֶׁשֶּׁלֶשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזֵּית, כְּדִלְקֶמֶן בְּרִש"י כד, ב. אֲבָל רָאָה רִש"י שְׁמוֹת כּוּ, כ שֶׁלְמַדִּים לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שְׁנֵי מֵמָה שְׁנֶאֱמַר שֶׁם "כְּתִית לְמֵאוֹר", וְלֹא כְּתִית לְמִנְחוֹת. וְכִ"דְּבָרֵי דוֹד" כְּתִב לְתַרְץ, שֶׁעִיקַר הַלִּימוּד כָּאן הוּא לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שְׁלִישִׁי, שֶׁאֵת זֶה לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים מִהַלִּימוּד שֶׁם.

וְאִין צָרִיךְ שֶׁמֶן רֵאשׁוֹן אֶלָּא לְמִנְחוֹת, שְׁנֶאֱמַר בּו - שְׁמוֹת כּוּ, ב. "וְזָד" - שֶׁפִּירוּשׁוֹ בְּלֹא שְׁמָרִים, רָאָה רִש"י שְׁמוֹת שֶׁם. וְשֵׁנִינוּ בַּמִּנְחוֹת - עו, א. לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה.

כֵּל הַמִּנְחוֹת הָאֵפוֹיּוֹת לִפְנֵי קַמִּיצְתָּן וְנִקְמְצוֹת עַל-יְדֵי פְתִיתָהּ, כֵּלָן בְּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חִלּוֹת, וְהָאֵמֹר בָּהּ "רְקִיזוֹ", בָּאָה עֶשֶׂר רְקִיזוֹ. - אֲבָל מִנְחַת הַסֹּלֶת לֹא הִיוּ בָּהּ חִלּוֹת, דְּבַעוּדָה סוּלַת נִקְמְצָת (רש"י מנחות עד, ט). אֲבָל רָאָה רִש"י כְּתִבְיָד מִנְחוֹת שֶׁם עו, א: "וּמִנְחַת סוּלַת נְמִי אֶף-עַל-גַּב דְּקוֹדֶם אֲפִיָּה נִקְמְצָת, אֲפִילוּ-הִכִּי בְעֶשֶׂר חִלּוֹת קָא עֲבָדֵי לִיה". וְכַתֵּב

ה"גור ארנה", שֶׁהַדְּבָר תְּלוּי בְשֵׁנִי הַפִּירוּשִׁים שֶׁהֵבִיא רִש"י בַּמִּנְחוֹת נֹט, א דְּבוּר-הַמַּחֲבִּיל קָא מִשְׁמַע לָן. וְגַם לְדַעַה הַשְּׁנִיָּה שֶׁם צָרִיךְ לומר, שְׂאִין הַכְּנֵה שִׂיאָפָה עֶשֶׂר חִלּוֹת, אֶלָּא שְׂצָרִיךְ לְתַקְנָה בְּעֶשְׂרָה כְּלִים, שֶׁהֲרִי כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵר נִקְמְצָה הַמִּנְחָה אֵינָה נִקְרֵאת מִנְחָה כֵּלָל אֶלָּא "שִׂוְרֵי הַמִּנְחָה", וְיָכוֹל לְאִפּוֹתָהּ כִּמְהַ חִלּוֹת שִׂרְצָה. תוּרַה ה

(ה) וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבֵת - שְׁאָמַר: הֲרִי עָלַי מִנְחַת מַחֲבֵת - שֶׁאֵם לֹא פִירַשׁ כּוּ, אֶלָּא אָמַר סֶתֶם: הֲרִי עָלַי מִנְחָה, מֵבִיא מִנְחַת סוּלַת, כְּדִלְעִיל בְּרִש"י פְּסוּק א (רא"ם). וְכִלִּי הוּא שֶׁהִיא בַמִּקְדָּשׁ, שְׂאוּפִין בּו מִנְחָה זֶה עַל הָאוֹר בְּשֶׁמֶן, וְהַכִּלִּי אֵינוֹ עִמָּךְ אֶלָּא צָף, וּמַעֲשֵׂי הַמִּנְחָה שֶׁבְתוֹכוֹ קִשְׁיִן - כְּלומר, הַמֵּאָפָה אֵינוֹ יוֹצֵא רֵךְ אֶלָּא קֶשֶׁה. שְׁמֵתוּךְ שֶׁהִיא צָפָה - שְׂאִינָה עֲמוּקָה אֶלָּא שׁוּלְיָה צְפִין אֶצֶל אוֹגְנִיָּה וּמִתְפַּזֵּר הַשֶּׁמֶן בְּאוֹגְנֵי הַכִּלִּי (רש"י מנחות טג, א). וְכִנּוּתוֹ שֶׁאֲמַצַּע שׁוּלֵי הַכִּלִּי נִקְפַּל מִלְמַטָּה לְמַעְלָה כְּעֵין תֵּל (רא"ם). אֲבָל ה"גור ארנה" מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן "צָפָה" שֶׁהַכִּלִּי מִתְפַּשֵּׁט לְרַחְבּוֹ וְלֹא לְעַמְקוֹ. וְלִכְאוּרָה כֵּן מִשְׁמַע גַּם מִלְשׁוֹן רִש"י בְּקִידוּשֵׁין נג, א שֶׁכְּתִב: "מִתוּךְ שֶׁהִיא רַחְבָּה וְצָפָה, הַסוּלַת מִתְפַּשֵּׁט כְּכוּלּוֹ וְהָאוֹר שׁוֹרֵף אֶת שְׁמֵנָה". וּבַמִּנְחוֹת טג, א וְרִש"י שֶׁם מוּבָא שֶׁלְמַחֲבֵת אֵין תוּךְ. וּבְרִש"י מִנְחוֹת מט, א כְּתִב שֶׁהַמַּחֲבֵת

עָבָה. הָאוֹר - הָאֵשׁ. שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן. וְכֵלָן - מִנְחַת מַחֲבֵת וּמִנְחַת מְרֻחֶשֶׁת, מֵהַשְּׂאִין-כֵּן מִנְחַת מֵאָפָה לֹא הִיָּתָה בָּהּ יְצִיקָה, כְּדִלְקֶמֶן בְּרִש"י פְּסוּק ו. וְרָאָה גַם מִנְחוֹת עַד, ב וּבְרִש"י שֶׁם. וּמִלְשׁוֹן "וּכְוֹלָן", וְכֵן לְקַמֵּן פְּסוּק ו "כֵּל הַמִּנְחוֹת", מִשְׁמַע שֶׁזֶה כּוּלָל גַּם מִנְחַת סוּלַת. מְעוּנוֹת שֶׁלֹּשׁ מִתְּנוֹת שֶׁמֶן: יְצִיקָה - שְׁנֶאֱמַר (פְּסוּק ו) "וְיִצְקֶתָ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן". וּבְלִילָה - שְׁנֶאֱמַר (פְּסוּק ה) "סוּלַת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן". וּמִתֵּן שֶׁמֶן בְּכִלִּי קֹדֶם לְעִשְׂתֵּן - שְׁנֶאֱמַר (פְּסוּק ז) "סֶלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה", מִשְׁמַע שֶׁתֵּהָא הַסֶּלֶת נִתְּנָת בְּשֶׁמֶן, וְהֵאֵי קָרָא בַּמִּנְחַת מְרֻחֶשֶׁת כְּתִיב, וְהוּא-הַדִּין לְמַחֲבֵת וְלִשְׂאֵר מִנְחוֹת (רש"י מנחות טו). שֶׁבְתַחֲלִילָה הִיָּה נוֹתֵן הַשֶּׁמֶן בְּכִלִּי קוֹדֶם נְתִינַת הַסֶּלֶת, וְאַחֲרֵי-כֵן נוֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֶּלֶת, וְחוּזֵר וְנוֹתֵן שֶׁמֶן לְכִלּוֹל בְּשֶׁמֶן, וְחוּזֵר וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שֶׁמֶן לְקַיֵּם מִצְוֹת יְצִיקָה. וְאַף-עַל-גַּב דְּתַנִּי יְצִיקָה תַחֲלִילָה, אֵינָה אֶלָּא בְּאַחֲרוּנָה, וְהִכִּי מִשְׁמַע: בְּשַׁעַה שְׁעוּשָׁה יְצִיקָה צָרִיךְ שֶׁתַּהְיֶה הַכִּלִּילָה נְעֻשִׂית כְּבָר, וְקוֹדֶם בְּלִילָה תֵּהָא מִתֵּן שֶׁמֶן בְּכִלִּי קוֹדֶם לְעִשְׂתֵּיהָ (רש"י מנחות טו). סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן - מְלַמֵּד - מֵמָה שֶׁכְּתִב "סוּלַת". שְׂבוּלָלָן בְּעוֹדָן "סֶלֶת". - מִשְׁמַע כֵּל הַמִּנְחוֹת, וְכַדַּעַת הַכְּמִים בַּמִּשְׁנָה מִנְחוֹת שֶׁם. תוּרַה ו

(ו) פְּתוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים וַיִּצְקֵת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה וּבָצַע יָתֵהּ בְּצוּעֵין וַתְּרִיק עֲלֶיהָ מִשְׁחָה מִנְחָתָהּ הִיא :

הוא: ס

רש"י פְּתוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים • לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קִדְם קְמִיצָה, לְפִתִּיתָהּ. וַיִּצְקֵת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא • לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת לִיְצִיקָהּ. יְכוּל אִף מִנְחַת מֵאֶפֶה תִּנּוּר כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "עָלֶיהָ". אוֹצִיא אֶת הַחִלּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַרְקִיקִין? תִּלְמוּד לומר: הוּא.

♦ יום שלישי כ"ו אדר ♦

(ז) וְאִם־מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קָרְבָּנְךָ סֵלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂהָ: וְאִם מִנְחַת רִדְמָה קָרְבָּנְךָ סֵלֶתָּהּ בְּמִשְׁחַת תַּתְּעַבֵּד :

רש"י מִרְחֶשֶׁת • כָּלִי הוּא שֶׁהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ, עֵמֶק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עִמָּקָה, שֶׁמֶנָּה צְבוּר וְאִין הָאור שׁוֹרְפוֹ, לְפִיכָךְ מַעֲשֶׂה מִנְחָה הַעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֶשֶׁין. כָּל דְּבַר רַךְ, עַל־יְדֵי מִשְׁקָה נִרְאֶה כְּרוֹחֶשׁ וּמִנְעֻעַ.

(ח) וְהִבֵּאתְ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֹהִי לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

רש"י אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֹהִים • מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלְלוֹ. וְהִקְרִיבָהּ • בְּעָלֶיהָ אֶל הַכֹּהֵן. וְהִגִּישָׁה • הַכֹּהֵן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • מַגִּישָׁה לְקָרֵן דְּרוֹמִית מִעֲרִבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

נִרְאִית כְּרוֹחֶשֶׁת וּמִתּוֹנְעֻעֻעַת, וְלָכֵן נִקְרָאת "מִרְחֶשֶׁת". וְרֹאֵה רִש"י שָׁם: "וּכְשֶׁמִּינִים אֲדָם אֲצַבְעוּ עָלֶיהָ נִרְאֶה כְּמוֹ רוֹחֶשֶׁת". וּבְרִש"י מִנְחוֹת טג, א: "שֶׁהַכֹּהֵן עִמוֹק וְהִיָּה כָּל הַשֶּׁמֶן בְּמִקּוֹם אֶחָד, וּכְשֶׁמִּינִים אֲדָם אֲצַבְעוּ עַל הַמִּנְחָה נִדְ הַשֶּׁמֶן בְּתוֹכָהּ". תורה ח

(ח) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֹהִים - מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלְלוֹ - מִנְחַת סוּלַת, מֵאֶפֶה תִּנּוּר, מִנְחַת מִחְבַּת וּמִרְחֶשֶׁת, שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת הַלְלוֹ טְעוּנוֹת הַגִּישָׁה לְמִזְבֵּחַ (רא"ס).

וְהִקְרִיבָהּ - בְּעָלֶיהָ - לְפָנַי כֵּן כְּתוּב "וְהִבֵּאתְ" בְּלָשׁוֹן נוֹכַח, כִּינן שֶׁמֶדְבַּר עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְכֵאן כּוֹתֵב "וְהִקְרִיבָהּ" בְּלָשׁוֹן נִסְתָּר, וְהַכֹּהֵן עַל בַּעַל הַמִּנְחָה (בר"א).

"אֶל הַכֹּהֵן". וְהִגִּישָׁה הַכֹּהֵן - וְלֹא בְּעָלֶיהָ. שְׂאֵם לֹא כֵן, מֵה תִּפְקִידוֹ שֶׁל כֹּהֵן כֵּאן (רא"ס).

אֶל הַמִּזְבֵּחַ - מַגִּישָׁה לְקָרֵן דְּרוֹמִית מִעֲרִבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ - כְּדִלְקָמֶן בְּרִש"י 1, 1. תורה ט

לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת - בּוֹלָל מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת וּמִנְחַת סֵלֶת. לִיְצִיקָהּ, יְכוּל אִף מִנְחַת מֵאֶפֶה תִּנּוּר כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "עָלֶיהָ" - וְלֹא עַל מִנְחַת מֵאֶפֶה. אוֹצִיא אֶת הַחִלּוֹת - שֶׁהִיא נִזְכָּרַת תְּחִילָה בְּמִנְחַת מֵאֶפֶה. וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַרְקִיקִין - וְיִהְיֶה רְקִיקִין טְעוּנוֹת יְצִיקָהּ, דְּלֹא מִמַּעַט קָרָא אֶלָּא אֶחָד מִשְׁנֵי מִינֵין שְׁבֵה רִש"י מִנְחוֹת עה, א.

תִּלְמוּד לומר: "הוּא" - וְלֹא מִנְחַת רְקִיקִין. תורה ז

(ז) מִרְחֶשֶׁת - כָּלִי הוּא שֶׁהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ, עֵמֶק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עִמָּקָה שֶׁמֶנָּה צְבוּר וְאִין הָאור שׁוֹרְפוֹ - בְּרִש"י קִידוּשִׁין נג, א: "לְפִי שֶׁנִּבְּלַע בְּעֵבֵי הַחִלּוֹת".

לְפִיכָךְ מַעֲשֵׂי מִנְחָה הַעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֶשֶׁין - מִפְּנֵי שֶׁהִיא רַכָּה, וּכְפִי שֶׁמִּמְשִׁיָּהּ. וְרֹאֵה רִש"י זְבַחִים ט, ב: "רוֹחֶשֶׁין וְרִבִּין".

כָּל דְּבַר רַךְ, עַל־יְדֵי מִשְׁקָה נִרְאֶה כְּרוֹחֶשׁ וּמִנְעֻעַ - כְּלומר, שֶׁהַמִּנְחָה

(ו) פְּתוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים - לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת - חִלּוֹת וְרְקִיקִין. קִדְם קְמִיצָה - מֵה־שְׂאִיז־כֵּן מִנְחַת סֵלֶת שֶׁנֶּאֱפִיִּת לְאַחַר קְמִיצָה, וְאִינָה צְרִיכָה לְפִתִּיתָהּ, שֶׁהִרִי הַפִּתִּיתָהּ הִיא בְּשִׁבִּיל הַקְּמִיצָה (רא"ס), שֶׁלְאַחַר אֲפִיִּתָן פּוֹתֵתָן וּמַעֲרָבָן עַד שֶׁמְחִזְרִין לְסִלְתָן וְאַחֲר־כֵּךְ בּוֹלָלִין כְּאַחַת בְּשֶׁמֶן (רש"י טג, א, וְחִזְרִין וְנוֹתֵן שֶׁמֶן [בְּמִנְחַת מִחְבַּת וּמִרְחֶשֶׁת] וְקוֹמֵץ [מִנְחוֹת עה, א]. וְלַעֲגִין מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁאִינָה נִקְמָצֶת - רֹאֵה לְקָמֶן ו, יד.

לְפִתִּיתָהּ - מִשְׁמַע שֶׁלּוֹמֵד כֵּן מִיתוּר הַלָּשׁוֹן "פִּתִּים" (בר"א), וְאִילוּ בְּגִמְרָא (סג עה, סע"א) לּוֹמְדִים כֵּן מִתִּיבַת "מִנְחָה" שְׁבִהָמִשְׁךְ הַפְּסוּק. וְרֹאֵה רִש"י מִנְחוֹת יח, א: "וְאִף־עַל־גַּב דְּבִמְנַחַת מִחְבַּת הוּא דְּכִתִּיב, הוּא־הִדִּין לְכָל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת תְּחִילָה, כְּגוֹן מִחְבַּת וּמִרְחֶשֶׁת וּמֵאֶפֶה, שְׁכוּלֵן בְּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר, וּמִצֻּה לְפִתְתֵן בּוֹלָ, וְאַחֲר־כֵּךְ קוֹמֵץ". מִשְׁמַע שֶׁלּוֹמֵד כֵּן מַעֲצֵם הַדְּמִיוֹן בִּינֵיהֶם, לְלֹא רִיבּוּי מִהַפְּסוּק.

וַיִּצְקֵת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא -

(ט) וְהַלֵּים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִיבֹתָהּ וְהִקְטִיר
 הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רִיחַ גִּיחַח לַיהוָה:
 רש"י - אֶת־אֲזִיבֹתָהּ • הוא הקמץ.

ט וירים כהנא מן מנחתא זת אדפרתה ונסק
 למדבחה קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי :

(י) וְהַנּוֹתֵרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים
 מֵאִשֵּׁי יְהוָה:

י וידאשתאר מן מנחתא לאהרן ולבנהוי
 קדש קודשין מקרבניא די :

(יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה
 חֶמֶץ כִּי כָל־שֶׂאֵר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ
 אִשָּׁה לַיהוָה:
 רש"י - וְכָל־דְּבַשׁ • כל מתיקת פרי קרוי "דבש".

יא כל מנחתא די תקרבין קדם יי לא תתעבד
 חמיע ארי כל חמיר וכל דבש לא תסקון
 מנה קרבנא קדם יי :

(יב) קֶרְבֶּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ
 לֹא־יַעֲלוּ לְרִיחַ גִּיחַח:

יב קרבן קדמי תקרבין יתהון קדם יי
 ולמדבחה לא יתסקון לאתקבלא ברעוא :

רש"י - קֶרְבֶּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ • מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש? קרבן ראשית, שתי הלחם של
 עצרת, הבאים מן השאור, שְׁנָאֵמֶר: "חֶמֶץ תֵּאֲפִינָה", ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים.

(יג) וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תְּמַלֵּחַ וְלֹא תִשְׁבֹּת
 מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבְּנֶךָ
 תִּקְרִיב מֶלַח: ם

יג וכל קרבן מנחתך במלחא תמלח ולא
 תבשל מלח קנים אלהיך מעל מנחתך על כל
 קרבנך תקרב מלחא :

רש"י - מֶלַח בְּרִית • שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהבטחו המים התחתונים לקרב במזבח
 במלח, ונסוף המים בחג. על כל־קרבנך • על עולות בהמה ועוף, ואמורי כל הקדשים בלן.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ט) אֶת אֲזִיבֹתָהּ - [היא] - בן הוא
 בכמה כתיב יד ובדפוס ראשון.
 ובשאר דפוסים: הוא.
 חֶמֶץ - גדלעיל פסוק ב ובכ"ש שם.
 וראה גם במדבר ה, כו. תורה י
 (יא) וְכָל דְּבַשׁ - כָּל מְתִיקַת פְּרִי
 [קרויה] - בן הוא בכמה דפוסים. אך
 בדפוסים הנפוצים: קרוי.
 "דבש" - ולא רק דבש דבורים, שהרי
 בפסוק הבא נאמר "קרבן ראשית
 תקריבו אותם", והכונה על הביכורים,
 והרי אין הביכורים באים מדבש
 דבורים אלא מתאנים ותמרים, אם בן
 בהכרח שגם מתיקות הפירות (תאנים
 ותמרים) נכללת ב"דבש", ועל מתיקות
 תאנים ותמרים אמר: "קרבן ראשית
 תקריבו אותם" (רא"ם). תורה יב

אדמתך" (רש"י מנחות טו). תורה יג
 (יג) מֶלַח בְּרִית - שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה
 לַמֶּלַח מִשְׁשַׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית,
 שֶׁהִבְטָחוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים - מִדְּרַשׁ
 וְהַיּוֹבֵא בְּתוֹסְפוֹת הָרֶא"ש בְּרֵאשִׁית
 א, ז בִּיתֵר פִּירוּשׁ: כִּי־אִשֶׁר נִחְלְקוּ הַמַּיִם
 הַתַּחְתּוֹנִים מִן הָעֲלִיוֹנִים גָּעוּ בְּכִיָּה
 שִׁהְיוּ בְּמָקוֹם טוֹמְאָה, אָמַר לָהֶם
 הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׂתִקּוּ וְאֲנִי אֲצַוֶּה
 עֲלֵיכֶם נִסְוֹף הַמַּיִם, וְלֹא נִתְפָּסוּ, כִּי
 אֵינֶם בָּהֶם אֵלָּא פֶּעַם אַחַת בְּשָׁנָה,
 וְכֵן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּרִית
 שִׁימְלָחוּ הַקְּרָבָנוֹת.
 לְקַרֵּב בַּמִּזְבֵּחַ בַּמֶּלַח - שֶׁהָרִי הַמֶּלַח
 הוּא מִתּוֹלְדוֹת הַמַּיִם (מַפְרֵשׁ רִש"י).
 וְנִסְוֹף הַמַּיִם בְּחָג - אֵינּוּ שִׁיף לְכָאן,
 אֵלָּא שֶׁהוּבָא לְתִשְׁלוֹם הַמִּדְרָשׁ (רא"ם).

(יב) קֶרְבֶּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם -
 מה יש לך להביא מן ה"שאור" ומן
 ה"דבש"? "קרבן ראשית" - ראה גם
 רש"י מנחות נח, א: "קרבן ראשית
 תקריבו אותם, אשאור ודבש הכתוב
 בראש המקרא העליון קאי, וקאמר יש
 לך להביא מהן בכורים מהדבש, ושתי
 הלחם מהשאור".
 שְׂתִי הַלֵּחֶם שֶׁל עֲצֵרֶת הַבָּאִים מִן
 ה"שאור", שְׁנָאֵמֶר - לְקַמֵּן כג, יז.
 "חֶמֶץ תֵּאֲפִינָה" - ו"ראשית" מיקרו,
 דהן ראשית לכל המנחות הבאות
 מתבואת שנה זו, דכתיב בה (לקמן כג, טו)
 "מנחה חדשה" (רש"י מנחות נח, א).
 ובכורים מן ה"דבש", כְּמוֹ בְּכוּרֵי
 תָּאֲנִים וְתִמְרִים - וְאִיקְרוּ "רֵאשִׁית",
 דכתיב (שמות כג, יט) "ראשית בכורי

ולא תשבית מלח ברית אלקיך (ב, יג)

שתי תכונות למלח. א. הוא מקים את הדבר הנמלח. ב. הוא מכלה את הרע, להיותו מבחינת גבורה ("ברית אלקיך").
וגש לבאר, דהנה קרבן הוא לשון קרוב. **קיום** - הקרוב לה' צריך להיות באופן של קיום נצחי, "ברית", שהיא "התקשרות ואהבה רבה ונפלאה למעלה מהשכל". **פליז** - הקרוב לה' נפעל גם בנפש הבהמית, כך שהרע שבה מתבטל ונהפך לקדשה.

(יד) ואם תקריב מנחת בפורים ליהוה אביב קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפוריך:

יד ואם תקריב מנחת בפורים קדם יי אביב קלי בנור פרוץ ופיץ תקריב ית מנחת בפוריך:

יש! ואם תקריב. הרי "אם" משמש בלשון 'כי', שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא חובה. וכן "ואם יהיה היובל וגו'". **מנחת בפורים** - במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בשול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן: "אביב" ונאמר להלן: "כי השערה אביב".
קלוי באש - שמבישין אותו על האור באבוב של קליות (פרש רש"י במנחות, שם הפלי של מוכרי קליות), שאולי בן אינה נטחנת בריחים, לפי שהיא לחה. **גרש פרמל** - גרושה בעודה לחה. **גרש** - לשון שבירה וטחינה,

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ומן השעורים היא באה, נאמר כאן "אביב", ונאמר להלן - שמות ט, לא. **"כי השערה אביב"** - מוכיח מזה שמדובר במנחת צבור שהיא חובה ולא במנחת נדבה של יחיד, שהרי במנחת נדבה נאמר שהיא באה "סלת", וכבר כתב רש"י לעיל ב, א ש"אין סלת אלא מן החטים", כלומר היחיד אינו מביא מנחת נדבה משעורים (הרב). והרא"ם וה"גור אריה" כתבו שרש"י מביא כאן שתי הוכחות שלא מדובר בשתי הלחם הבאה בשבועות אלא במנחת העומר הבאה בפסח: (א) מפני שהיא "בשעת בישול התבואה", שזהו חדש האביב. (ב) שהיא באה מן השעורים, ושתי הלחם היו מן החיטים.

קלוי באש - שמבישין אותו על האור באבוב של קלאים - כלי מנחושת של מוכרי קליות שהוא מנוקב בכברה ו"אבוב" שמו (משנה וגמרא מנחות סו, א-ב ורש"י שם). ונקרא "קלוי" על שם הפלי שהיה עשוי מנחושת קלל [=מוזקק - רש"י יחזקאל א, ז] [רש"י מנחות שם]. אכל מלשון רש"י בפנים משמע שנקרא קלוי על שם שהפלי הוא של "קלאים".

שאולי בן אינה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה. גרש פרמל - גרושה בעודה לחה - צריך לומר שהפונה שהיא מבושלת כל צרכה, שפשהביאו אותה היתה לחה, אבל קעת היא

במדבר שם: "מכאן היה רבי יהודה אומר עתיד היובל שיפסוק, וראה שם מה שהביא הוכחה דוקא מפסוק זה, ולא מהפסוקים שהובאו ברש"י שמות שם, כמו "ואם מוזבח אבנים" או "אם פסח תלזה", יש לומר משום שהפסוקים ההם עצמם צריכים הוכחה ממקום אחר שהם חובה, ואילו "ואם יהיה היובל" מוכח מהפסוק עצמו שהוא ודאי, שהרי היובל מגיע בהכרח בהגיע זמנו. זאת ועוד, ישנו צד השווה בין הכתוב שלנו לפסוק "ואם יהיה היובל", שבשניהם בא הפועל ("תקריב", "יהיה") מיד לאחרי תיבת "ואם", מדהשאין כן בפסוקים הנזכרים לעיל, שתחילה אומר "ואם מוזבח אבנים", ואחר כך "תעשה לי", וכן "אם פסח" ואחר כך "תלזה" (הרב).

מנחת בפורים - במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה "אביב" - כלומר ראשית קציר (רש"י מנחות סו, א). או בשהיא כבר בשלה כל צרכה (רש"י מנחות עא, א), ולפירוש זה נקראת "אביב" על שעומדת כבר באביה [=בקטיה] - ראה רש"י שמות ט, לא. שם כג, טו. **בשעת בשול התבואה** - בחדש האביב, שהוא אב וזכור לבשל הפירות (ראה רש"י שמות שם בפירוש ה'). ומשום כך נקראת "מנחת בפורים", על שם שהיא באה בשעת בישול התבואה (הרב). או משום שהיא ראשית הקציר.

אכל ה"גור אריה" מבאר, שרש"י הביא את זה כדי שלא יוקשה, אם הבטיח למים, היה יותר ראוי שהמים עצמם יוקרבו ולא המלח שהוא רק תולדת המים, ועל כן אמר שגם המים עצמם מנסכים אותם על המזבח פחג הסוכות. וראה עוד שם בטעם הדבר שצריכים להעלות על המזבח גם מלח וגם מים.

על כל קרבנדך - על עולת בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים בלן - הם האברים הנשרפים על המזבח. פסוק זה נכפל בשביל הקרבנות, כי על קרבנות מנחה נאמר כבר לעיל: "וכל קרבן מנחתך במלח המלח" (מנחות ב, א). תורה יד

(יד) **ואם תקריב - הרי אם משמש בלשון "כי"** - במשמעות אשר או באשר (רש"י שמות ב, כא. שם כג, לו). ופירושו: וכאשר תקריב (רש"י ריה ג, א).

שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העמר הכתוב מדבר - הקרבה ממקורת הפסח, כאמור בויקרא כג, יא. **שהיא חובה** - שהרי אומר הכתוב: "תקריב את מנחת בפוריך", חובה ולא רשות (מכילתא). וראה רש"י שמות כ, כא, שזו אחת משלשה "אם" שבתורה שהן חובה.

וכן "ואם יהיה היובל וגו'" - במדבר לו, ד. שגם שם פירושו: וכאשר יהיה היובל, "שהרי בודאי יהיה" (רש"י ראש השנה שם. אבל ראה רש"י

גורסה בריחים של גרוסות, כמו: "ויגרס בחצץ". וכן: "גרסה נפשי". ברמל • בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה, ועל-כן נקראים המלילות: "ברמל", וכן: "וכרמל בצקלנו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 103)

וכן ואם יהיה היובל (רש"י ב, יד) רש"י פרש לעיל (יתרו כ, כב) שקל "אם" שבתורה ושות חוץ משלשה מקומות, ואינו מונה פסוק זה בכללם. ויש לומר, שדברי רש"י שם אמונים רק כשתכן הפתוב הוא בגדר רשות וחובה; וביובל, שבא ממילא ולא בפעלת האדם, לא שיק לומר ש"אם" פונתו רשות או חובה. אבל כאן מפרש פרושה של מלת "אם", והרי סוף סוף גם "ואם יהיה היובל" משמשת בלשון "כאשר".

(טו) ונתת עליה שמו ושמת עליה לבנה מנחה הוא:
טו ותתן עליה משחא ותשוי עליה לבנתא מנחתא היא:

(טז) והקמיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה ליהוה: פ
טז וינסק פהנא ית אדפרתה מגרסה וממשחה על כל לבנתה קרבנא קדם יי:

♦ יום רביעי כ"ז אדר ♦

א ואם נקסת קודשיא קרבנה אם מן תורי הוא מקריב אם דבר אם נקבא שלים יקריבנה קדם יי:

ג (א) ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן-הבקר הוא מקריב אם יזכר אם נמכה תמים יקריבנו לפני יהוה:

ג ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן-הבקר הוא מקריב אם נמכה תמים יקריבנו לפני יהוה.

ב ויסקמוך ידה על ריש קרבנה ויכסנה בתרע משפן זמנא ויזרקון בני אהרן פהנא ית דמא על מדבחא סחור סחור:

ב (ב) וסקמוך ידו על-ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הפהנים את הדם על-המזבח סביב:

ג ויקרב מנכסת קודשיא קרבנא קדם יי ית תרבא דחפי ית גוא וית כל תרבא די על גנא:

ג (ג) והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את-החלב המכסה את-הקרב ואת כל-החלב אשר על-הקרב:

אשל אברהם - הרב אלעזר

מב. שבלים רבים ומלאים כשהם עדין בקליפתם (מצ"ד שם). תורה א
(א) שלמים - שמטילים שלום בעולם - שקל המביא שלמים מביא שלום בעולם (תירג). וראה גם רש"י לקמן ד, א.
דבר אחר: "שלמים" - לשון רבים. **שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים** - הדם והאימורים למזבח, הקונה והשוק לכהנים, העור והבשר לבעלים (תירג). וראה גם רש"י שמות כט, כב. ויש דורשו שלמים גם מלשון שלמות "שהוושלם בכל". תורה ב

עם הסולת (רש"י שם).
כמו "ויגרס בחצץ" - איכה ג, טו. וישבר [באבנים קטנות] (רש"י שם).
וכן "גרסה נפשי" - תהלים קיט, כ. משתברת נפשי (רש"י שם).
ברמל - בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה - שהזרע נפוח (רש"י שבת קה, א), ומבושל כל צרכו (רש"י מנחות סו, ג). כלומר שהגרעין מבושל כל צרכו (רש"י שם).
בקשין שלה - וזהו "כר", כר של קש (רש"י שבת שם).
ועל כן נקראים המלילות "ברמל" - מלשון כר מלא.
וכן "וכרמל בצקלנו" - מלכים ב ד,

מיובשת על-ידי ששמו אותה תחת האש באבוב של קלאים, כדי שיוכלו לטחון אותה כמו שאמר לעיל. או שרוצה לומר, שגם כשמבישים אותה אין מיבשים אותה לגמרי אלא עדין היה משאיר קצת מלחותה. וראה רש"י סוכה מא, א שאחרי שיבשו אותו באבוב של קלאים, היו צוברים אותו שזובו מימיו, וטוחנין אותו בריחים של גרוסות".
גרש - לשון שבידה וטחינה, גורסה בריחים של גרוסות - לשון גריסין, שטוחנין בהם פולין (רש"י מנחות סו, א). ולא היו טוחנות דק אלא עבה, שאם יטחנו יפה תעבור כל הקליפה בנפה

ה"א וְאֵת כָּל-הַחֶלֶב וְגו' • לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּבֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: 'לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַדֶּקֶן'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויקרא תשכ"ח)

לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּבֶה . . שֶׁעַל הַדֶּקֶן (רש"י ג, א) רש"י הביא שתי דעות אלו בפרשת תצוה (כט, כב), אבל שם הקדים את דעת רבי עקיבא. ויש לומר, דהנה כאן נאמר "כל החלב", ולכן מקדים דעת רבי ישמעאל, המרחיב את משמעות הפתוב גם לחלב הקבה, שרחוק יותר מן ה"חלב המכסה את הקרב" מאשר חלב הדקן. אף שם נאמר "החלב" סתם, ולכן נוטה לדעת רבי עקיבא, המצמצם את משמעות הפתוב לחלב הדקן בלבד.

ד וְיֵת תַּרְתִּין פְּלִין וְיֵת תַּרְבָּא דִּי עֲלִיהִן דִּי עַל גִּסְסִיָּא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל פְּבָדָא עַל פְּלִיתָא יַעֲדֵנָה :

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֵת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֶּסֶלִים וְאֵת-הֵיתָרָת עַל-הַפְּלִיֹת יִסְיֹנָה:

ה"א <הַכֶּסֶלִים> (פלגין בלע"ז) ששהחלב שעל הפליות כשהבהמה חיה, הוא בגבה הכסלים, והם מלמטה, וזהו החלב שפתחת המתנים, שקורין בלע"ז לונבילוש, לכן הנראה למעלה בגבה הכסלים, ובתחתיתו, הבשר חופהו. היתרת. הוא דפן המסך, שקורין איברי"ש, ובלשון ארמי: "חצרא דכבדא". על הכבד. שיטל מן הכבד עמה מעט, ובמקום אחר הוא אומר: "ואת היתרת מן הכבד". על הכבד על הפליות. לבד מן הכבד ולבד מן הפליות, יסירנה לזו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שפירוש "על הכבד" הוא: לבד מן הכבד (כפי שמפרש בהמשך), ומה שכתב "שיטול מן הכבד עמה מעט", את זה לומדים מלשון הפתוב במקום אחר, כפי שממשיך מיד. וראה גם רש"י שמות שם. עמה - עם היתרת. מעט, ובמקום אחר הוא אומר - לקמן ט, י. "ואת היתרת מן הכבד" - שפירושו: שיטול מעט מן הכבד ואת עיקר הכבד לא יטול, ולכן גם כאן הפירוש פן, ולא שיקח את כל הכבד (גרא).

עַל הַכֶּבֶד עַל הַפְּלִיֹת - לְבַד מִן הַכֶּבֶד "וּלְבַד מִן הַפְּלִיֹת", "יסירנה" לזו - ליתרת. כלומר, "יסירנה" בלשון יחיד ובלשון נקבה מוסבת על ה"יתרת" בלבד, שהפונה שצריכים להסיר אותה, מלבד מה שצריך להסיר מהכבד ומהפליות. אלא שיש חילוק בין הפליות לכבד, שמהכבד צריך להסיר רק מעט, ואילו מן הפליות צריך להסיר הכל. תורה ה

כשהבהמה חיה הוא בגבה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שפתחת המתנים, שקורין בלע"ז לונביל"ש - lonbels, חלק הבטן שבאזור הפליות. לכן הנראה למעלה בגובה הכסלים, ובתחתיתו הבשר חופהו - ראה גם רש"י חולין צג, א: "חלב שעל הכסלים שפתחת הפליות ונראה בגובה הכסלים, ואחר-כך נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים".

הֵיתָרָת - הוּא דִפְן הַמָּסָךְ - הַמָּסָךְ הוא הקרום הלכן המבדיל בין אברי הנשימה לאברי המאכל, ודופן זה של המסך המקיף לו סביב הוא הבשר הדבוק בצלעות סביב (ראו).

שְׁקוּרִין אִיבְרֵי"ש - ebes, סרעפת. **וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי** - ראה אונקלוס: "חצרא דעל פבדא". יומא פג, א וחולין לח, ב: "חצר פבד".

"חֲצָרָא דְכַבְדָּא" - וכן "טרפשא דכבדא", ראה רש"י שמות כט, יג. **עַל הַכֶּבֶד - שִׁיטַל מִן הַכֶּבֶד -**

(ג) וְאֵת כָּל הַחֶלֶב וְגו' - לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּבֶה - מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף, אף כל קרום ונקלף (חולין מט, ב), והינו חלב שעל גבי הקיבה, וכל-שכן חלב שעל הדקן (רש"י שם).

דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - 'תורת כהנים' על הפסוק. חולין שם.

רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר - שם ושם.

לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַדֶּקֶן - מה חלב המכסה את הקרב תותב =כששמלה הוא פרוש על הקרב - רש"י קרום ונקלף, אף כל תותב קרום ונקלף (חולין שם), וכן על הדקן בראשון, כשהמעים מתחילים לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקן עד אמה, אבל חלב שעל הקיבה אינו תותב אלא חתיכות הוא אדוק (רש"י שם). וראה רש"י שמות כט, ב: "החלב - זה חלב הדקים או הקיבה". תורה ד

(ד) **הַכֶּסֶלִים** - פלנק"ש - flancs, השרירים הפנימיים של הירך. **בְּלַעַז. שֶׁהַחֶלֶב שֶׁעַל הַפְּלִיֹת**

ה וַיִּסְקוּן יְתֵהּ בְּנֵי אֶהֱרֹן לְמִדְבַּחַת עַל עֲלֹמָא
די על אַעֲיָא די על אַשְׁתָּא קֶרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעֲוֹא קָדָם יי:

(ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה
אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח
לַיהוָה: פ

ה"י < על־הָעֹלָה • מִלְכַּד הָעֹלָה. לְמַדְנֹו, שְׁתַּקְדִּים עוֹלַת תְּמִיד לְכָל קֶרְבֵּן עַל הַמַּעֲרָכָה.

ו וְאִם מִן עֲנָא קֶרְבָּנָה לְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא קָדָם
יי דְּכַר אוּ נִקְבָּא שְׁלִים יִקְרַבְנָה:

(ו) וְאִם־מִן־הֵצֵאן קֶרְבָּנֹו לְזִבַּח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר
אוּ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֹנּוּ:

ז אִם אִמְרָ הוּא מִקְרָב יֵת קֶרְבָּנָה וַיִּקְרַב יְתֵהּ
קָדָם יי:

(ז) אִם־כֶּשֶׁב הוּא־מִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנֹו וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לִפְנֵי יְהוָה:

ה"י < אִם־כֶּשֶׁב • לְפִי שֵׁישׁ בְּאִמּוּרֵי הַכֶּשֶׁב מַה שְּׂאִין בְּאִמּוּרֵי הָעֵז, שֶׁהַכֶּשֶׁב אֵלָתוֹ קֶרְבָּה, לְכַף נִחְלְקוּ לְשִׁמֵי
פְּרָשִׁיּוֹת.

ח וַיִּסְמֹדֵף יֵת יְדֵהּ עַל רֵישׁ קֶרְבָּנָה וַיְכֹסֵס יְתֵהּ
קָדָם מִשְׁפֹּן זִמְנָא וַיִּזְרְקוּן בְּנֵי אֶהֱרֹן יֵת דְּמֵה
עַל מִדְבַּחַת סְחֹור סְחֹור:

(ח) וְסָמַד אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קֶרְבָּנֹו וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֱהֹל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סְבִיב:

ה"י < וְזָרְקוּ • שְׁתֵי מִתְּנֹות שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְעַל־יְדֵי הַכְּלִי הוּא זֹרֵק, וְאֵינֹו נֹותֵן בְּאַצְבַּע אֱלָא בְּחֹטָאת.

ט וַיִּקְרַב מִנְכַּסֵּת קוּדְשִׁיא קֶרְבָּנָא קָדָם יי
תְּרַבָּה אֵלִיתָא שְׁלֵמָתָא לְקַבֵּל שְׁזַרְתָּא יַעֲדֵנָה
וְיֵת תְּרַבָּא דְּחִפֵי יֵת גִּזָּא וְיֵת כָּל תְּרַבָּא דִּי
עַל גִּזָּא:

(ט) וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֶלְבֹו
הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֵצָה יִסִּירָנָה וְאֶת־הַחֶלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

ה"י < חֶלְבֹו • הַמְּכַחֵר שָׁבוּ, וַיִּמָּהוּ? זֶה הָאֵלִיָּה תְּמִימָה. לְעֻמַּת הָעֵצָה • לְמַעַלָּה מִן הַכְּלִיּוֹת הַיּוֹעֲצוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

ובא הכתוב והפסיק ולימד על העז
שאינה טעונה אליה, להקריב אליה
שלה למזבח. וראה רש"י מנחות פג,
ב: "כשהוא אומר "ואם עז, ולא כתיב
אם, הפסיק הענין, למעט מאליה". אך
בהגהות הב"ח גורס שם כמו כן:
"כשהוא אומר ואם עז, ולא כתיב
לעיל גבי ואם מן הצאן גו', הפסיק
הענין". תורה ח
(ח) וזרקו - שתי מתנות שהן ארבע,
ועל־ידי הכלי הוא זרק - בפירוש
רש"י לעיל א, ה.
ואינו נותן באצבע אלא בחטאת -
בדלקמן ד, כה. תורה ט
(ט) חֶלְבֹו - המבחר שבו - ולא
מלשון חלב ממש, שאין האליה
נקראת חלב, שהרי אינה אסורה

באותו מקום.
על המערכה - כמו שנאמר בהמשך
הפסוק: "אשר על העצים אשר על
האש". תורה ו
(ז) אם כשב - לפי שיש באמורי
הכשב מה שאין באמורי העז,
שהכשב אליתו קרבה - בדלקמן
פסוק ט. מה שאין־כן בעז, אין אליתו
קריבה. וראה גם רש"י שמות כט, כב.
לכך נחלקו לשתי פרשיות -
בדלקמן פסוק יב: "ואם עז קרבנו וגו'".
ולא כלל העז בפרשה אחת כבעולת
נדבה, בדלעיל א, יא: "ואם מן הצאן
קרבנו מן הכשבים או מן העזים"
(רא"ם). וראה גם רש"י פסחים עז, ב:
"ואם [עז קרבנו] הפסק הוא, להפסיק
בין כשב לעז, שבכשב נהפך־האליה,

(ה) על העלה - מלכד העולה.
למדנו שתקדים עולת תמיד - של
שחר.
לכל קרבן - מזה שכתוב "על העולה"
שפירושו "מלכד העולה" משמע
שהעולה כבר קרבה, כי אם עדין לא
קרבה אלא תקרב אחרי השלמים, אזי
לא שיך לומר "מלכד", כי בשעת
הקרבת השלמים אין כן עדין עולת
תמיד (רא"ם). וראה גם רש"י לקמן ח,
כח: "על העולה - אחר העולה". ט, יז:
"מלכד עולת התמיד - כל אלה עשה
אחר עולת התמיד". וראה רש"י לקמן
ו, ה: שלומד כן מהפסוק האמור שם:
"וערף עליה העולה - עולת תמיד היא
תקדים". וידוע הכלל שרש"י מפרש
כל פסוק בהתאם למשמעות הפסוק

וַיֵּת תַּרְתִּין כְּלִין וַיֵּת תַּרְבָּא דִּי עֲלִיָּהֶן דִּי עַל
גַּסְסִיא וַיֵּת חֲצָרָא דְעַל כְּבָדָא עַל כְּלִיתָא
יַעֲדָנָה :

(י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֹד עַל־הַכְּלִיֹּת
יִסְרְנָה:

יא וַיִּסְקַנְהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קֶרְבָּנָא קָדָם
יְי:

(יא) וְהַקְטִירוּ הַכֶּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְחֵם אִשָּׁה לַיהוָה: פ

יב וַיִּסְמֹךְ יָת יְדָה עַל רִישָׁהּ וַיִּכְפֹּס יָתָהּ קָדָם
מִשְׁפַּן זִמְנָא וַיִּזְרְקֵן בְּגִי אַהֲרֹן יָת דְּמָה עַל
מַדְבְּחָא סְחֹר סְחֹר :

יב וְלָחֶם אִשָּׁה לַה' • לְחֶמו שֶׁל אֵשׁ לְשֵׁם גְּבוּהָ • לָחֶם • לְשׁוֹן מֵאֲכָל, וְכֵן: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ", "עֶבֶד
לָחֶם רַב", "לְשֹׁחֹק עֲשִׂים לָחֶם".

יג וַיִּקְרַב מִגֵּה קֶרְבָּנָה קֶרְבֵּן קָדָם וַיִּקְרַבְנָהּ קָדָם
יְי:

(יב) וְאִם־עֹז קֶרְבָּנֹו וְהִקְרִיבֹו לִפְנֵי יְהוָה:

יד וַיִּקְרַב מִגֵּה קֶרְבָּנָה קֶרְבֵּן קָדָם וַיִּקְרַבְנָהּ קָדָם
יְי:

(יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדֹו עַל־רִאשׁוֹ וַיִּשְׁחַט אֹתֹו לִפְנֵי
אֱהֹל מוֹעֵד וַיִּזְרְקֵן בְּגִי אַהֲרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סְכִיב:

טו וַיֵּת תַּרְתִּין כְּלִין וַיֵּת תַּרְבָּא דִּי עֲלִיָּהֶן דִּי
עַל גַּסְסִיא וַיֵּת חֲצָרָא דִּי עַל כְּבָדָא עַל
כְּלִיתָא יַעֲדָנָה :

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנֹו אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֶלֶב
הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב:

טז וַיִּסְקַנְהוּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קֶרְבָּנָא
יְי:

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֹד עַל־הַכְּלִיֹּת
יִסְרְנָה:

יז וַיִּסְקַנְהוּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קֶרְבָּנָא
יְי:

(טז) וְהַקְטִירוּם הַכֶּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְחֵם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחַח
כָּל־חֶלֶב לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 10)

כָּל חֶלֶב לַה' (ג, טז)

הַקְדִּישׁ דָּבָר, יַקְדִּישׁ מִן הַיָּפֶה שְׁבִנְכֶסֶיו . . כָּל חֶלֶב לַה' (רמב"ם)

בַּמִּקְרָא (שַׁבַּת קֹלָה, ב) אֵימָא "זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ, הַתְנָאָה לִפְנֵינוּ בְּמִצְוֹת". וַיֵּשׁ לֹמַר: זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ – דִּין בְּגִבְרָא'. עַל הָאָדָם

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לָחֶם - לְשׁוֹן מֵאֲכָל - וְכֵאֵן הַכְּנָנָה
לְאִימֹרִין (ראה רש"י במדבר כח, ט). וְרָאָה גַם
רש"י בְּרֵאשִׁית לֹא, נִד. לְקַמָּן כֹּא, יו.
וְכֵן: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ" - יִרְמְיָהּ
יא, ט. נִרְמִי סָמָא דְמוֹתָא בְּמִיכָלִיָּה
[נִשְׁלִיף סֵם הַמָּוֶת בְּמֵאכְלָו] (רש"י שם).
"עֶבֶד לָחֶם רַב" - דְּנִינְאֵל ה, א. עֶשָׂה
סְעוּדָה גְדוּלָּה (רש"י שם).
"לְשֹׁחֹק עֲשִׂים לָחֶם" - קֶהֶלֶת י, יט.
לְחָדוֹת מְמוּסִי חֲתָנִים וּמְלָכִים עוֹשִׂים
סְעוּדָה (רש"י שם). תורה יב

שֶׁהַכְּלִיֹּת יוֹעֲצוֹת". וְרָאָה בְּרִכּוֹת סא,
א וּבְרֵש"י שֵׁם שֶׁהַכְּלִיֹּת נִקְרְאוֹת
יוֹעֲצוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹעֲצוֹת אֶת הַלֵּב,
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים טו, ז) "אֲבִרְךָ אֶת ה' אֲשֶׁר
יַעֲזִיבֵנִי אֶף לִילֹת יִסְרוּנִי
כְּלִיֹּתַי". תורה י
(יא) לָחֶם אִשָּׁה לַה' - לְחֶמו שֶׁל אִשָּׁה
- הֵינּוּ ש"לָחֶם" נִסְמָךְ ל"אִשָּׁה", וְכֵאֵילוּ
כְּתוּב בְּפִסְקוֹ: לָחֶם שֶׁל אִשָּׁה (ע"פ ר"א"ם).
לְשֵׁם גְּבוּהָ - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "לַה'", לְשֵׁם
ה'.

בְּאֵכִילָה מִשׁוּם חֶלֶב (ג"א). וְרָאָה חוּלִין
קיו, א.
וּמַהוּ? זֶה "הָאֵלִיָּה תְּמִימָה" - וְרָאָה
רש"י חוּלִין יא, א: "הַנֶּגֶב קָרִי לִיָּה
אֵלִיָּה תְּמִימָה, שְׂאִין רִשְׁאִי לְבִקְעָה
וּלְחֻלְקָה וְאִפִּילוּ לְבִדְקָה".
לְעִמַּת הָעֵצָה - לְמַעַלָּה מִן הַכְּלִיֹּת
- אֲבָל רָאָה רש"י שְׁמוֹת כט, ב: "מִן
הַכְּלִיֹּת וְלִמְטָה". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּרֵש"י
וְכֵחִים ט, א: "כְּנֶגֶד הַכְּלִיֹּת וְלִמְטָה".
הַיּוֹעֲצוֹת - בְּרֵש"י שֵׁם וְשֵׁם: "מְקוֹם

להתנאות לפני ה' על ידי השמוש בחפצי-מצוה נאים ומשבחים. **כל חלב לה'** - דין ב'חפצא'. כל חפץ הנמסר לרשות גבוה, מן הראוי שיהיה מן הטוב והנאה.

(יז) חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם כל-חלב וכל-דם לא תאכלו: פ

כ"י - חקת עולם - יפה מפרש ב'תורת כהנים' כל הפסוק הזה.

♦ יום חמישי כ"ח אדר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל למימר אנש ארי יחוב בשלו מפל פקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ויעבד מן חד מנהון:

(ב) דבר אל-בני ישראל לאמר נפש פיר-תחטא בשגגה מפל מצות יהוה אשר לא תעשינה ועשה

מאחת מהנה:

כ"י - מפל מצות ה' - פרושו רבותינו: אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת ושגגתו חטאת. מאחת מהנה - ממקצת אחת מהן, כגון: הפותב בשבת "שם" משמעון, "נח" מנחור, "דן" מדניאל.

ג אם פהנא רבא יחוב לחובת עמא ויקרב על חובתה די חב תור בר תורי שלים קדם יי לחטאתא:

(ג) אם הפהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן-בקר תמים ליהוה

לחטאת:

כ"י - אם הפהן המשיח יחטא לאשמת העם - מדרשו: אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה,

אשל אברהם - הרב אלאשולי

המלאכה ולא כולה, וביא חטאת (רשי' שבת ע, א). ולהכי נקט שמעון, משום דשתי אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר, כגון שם בן נח, והוא- הדין גד מדניאל, דן מדניאל. אבל נתפוו לכתוב שם אחר, כגון נפתלי, ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות - לא מיחייב, שאין כאן מלאכה בשום מקום (רשי' סנהדרין סב, א). כלומר, אם היה כתוב "אחת", הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתפוו לכתוב, כתב "מאחת" למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה, ובלבד שתהא מקוימת במקום אחר דומיא ד"אחת" (רשי' שבת קג, ב). וראה בגמרא (ירוש'י) שם שאף שהכתוב "שם" משמעון" הפונה שכתב "שם" (במ"ם פתוחה, ולא במ"ם סתומה), הרי זה נחשב כאילו כתב "שם" (במ"ם סתומה). תורה ג

(ג) אם הפהן המשיח יחטא לאשמת

אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת - אבל הפסח והמילה, אף-על-פי שיש בהן כרת, הואיל ואין בהן לאו, אלא מצות עשה הן, אין מביאין על שגגתן חטאת, שאין חטאת באה על לאו דכרת, כדכתיב "אשר לא תעשינה וגו'" (רשי' עירובין צא, א).

(ושגגתו חטאת). - בכמה בתבייד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבות אלו. אף בשאר דפוסים גורסים אותן, והפירוש, שאם שגג בלאו שיש בו כרת אזי מביאים חטאת.

מאחת מהנה - ממקצת אחת מהן, כגון הפותב בשבת שם משמעון נח מנחור, דן מדניאל. - מ"ם תיירה דרוש הכי: לרבות שהכתוב שם משמעון, דאף-על-גב שנתפוו לעשות תיבה גדולה, הואיל ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן - חייב, והיינו "מאחת" - מקצת

(יז) חקת עולם - יפה מפרש ב'תורת כהנים' כל הפסוק הזה - וכן נאמר שם: "חקת עולם - לבית העולמים, לדורותיכם - שינהוג הדבר לדורות, בכל מושבותיכם - בארץ ובחוצה לארץ". כלומר, התיבות "חקת עולם" מוסבות על סוף הפסוק הקודם "כל חלב לה'", שהדבר נוהג לא רק באהל מועד אלא גם בבית המקדש. אבל התיבות "לדורותיכם בכל מושבותיכם" מוסבות על האמור בפסוק זה "כל חלב וכל דם לא תאכלו", שהדבר נוהג לדורות ובכל מקום (רא"ם). ובה מיושב מדוע נאמר כפל לשון "חקת עולם לדורותיכם", אלא שפיון שפירוש זה אינו קרוב כל-כך לפשט, לכן לא הביאו בפירושו (משכיל לדוד). וראה רשי' לקמן ז,

כ.ה תורה א

(ב) מפל מצות ה' - פרושו רבותינו - שבת טט, א.

כמו שִׁנְאָמַר: "לְאַשְׁמַת הָעַם... וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיַי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ". וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אֲגַדָּה: כְּשֶׁהִכְהֵן גְּדוֹל חוּטָא, אֲשַׁמַּת הָעַם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל בְּעַדָם וְנַעֲשֶׂה מִקְלָקֵל. פֶּר • יָכוֹל זָקֵן? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בֵּן". אִי "בֵּן", יָכוֹל קָטָן? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "פֶּר". הָא קַיְצֵר? זֶה פֶּר בֵּן שְׁלֵשׁ.

ד וַיִּזְיַתִּי יְת תוֹרָא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא לְקַדָּם
יִי וַיִּסְמוּךְ יְת יְדָה עַל רִישׁ תוֹרָא וַיְכּוּס יְת
תוֹרָא קָדָם יִי:

(ד) וְהִבִּיא אֶת־הַפֶּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְפָנֵי יְהוָה
וּסְמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת־הַפֶּר לְפָנֵי
יְהוָה:

ה וַיִּסַּב כְּהֵנָּא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא וַיַּעַל יְתָהּ
לְמִשְׁפָּן זְמַנָּא:

(ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשְׁיֵיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהִבִּיא אֹתוֹ
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:
כ"ט אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִשְׁפָּן, וּבְכִיַּת עוֹלָמִים - לְהִיכַל.

ו וַיִּטְבּוֹל כְּהֵנָּא יְת אֲצַבְעָה בְּדָמָא וַיְדִי מִן
דְּמָא שְׂבַע זְמַנִּין קָדָם יִי קָדָם פֶּרְכַּתָּא
דְּקוּדְשָׁא:

(ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֲצַבְעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם
שִׁבְעַת פְּעָמִים לְפָנֵי יְהוָה אֶת־פָּנֵי פֶרְכַּת הַקֹּדֶשׁ:
כ"ט אֶת־פָּנֵי פֶרְכַּת הַקֹּדֶשׁ • כְּנֶגֶד מְקוֹם קְדוּשָׁתָהּ - מִכֵּן כְּנֶגֶד בֵּין הַבְּדִיִּים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דְּמִים בְּפֶרְכַּתָּהּ,
וְאִם נִגְעוּ, נִגְעוּ.

ז וַיִּזְמַן כְּהֵנָּא מִן דְּמָא עַל קְרַנְת מִדְּבַחָא
דְּקִטּוֹרַת בּוּסְמִין לְקַדָּם יִי דִי כְּמִשְׁפָּן זְמַנָּא
וַיִּת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא יִשׁוּד לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא
דְּעֻלְתָּא דִי בְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא:

(ז) וַנִּזְמַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קְרַנֹּת מִזְבַּח קִטּוֹרַת
הַסִּמִּים לְפָנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דָּם
הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל־יִסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד:
כ"ט וְאֵת כָּל־דָּם • שְׂרִי הַדָּם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הָיָה נְתוּן מִזְבַּח הַזֶּהָב וְהַשִּׁלְחָן
וְהַמְנוּחָה, וּבְכֹלֵהוּ כְּתִיב אֹהֶל מוֹעֵד.
וְרָאָה רַש"י שְׁמוֹת כַּח, מִג שְׁהַפֶּךְ
הַסֵּדֵר: "אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - לְהִיכַל, וְכֵן
לְמִשְׁפָּן". וְרָאָה שֶׁם בְּבִיאור.. תוֹרָה ד
(ו) אֵת פָּנֵי פֶרְכַּת הַקֹּדֶשׁ - כְּנֶגֶד
מְקוֹם קְדוּשָׁתָהּ - לּוֹמְדִים כֵּן מִיִּתּוֹר
תִּיבַת "הַקֹּדֶשׁ". וְרָאָה רַש"י לְקַמֵּן פְּסוּק
יז.

מִכֵּן כְּנֶגֶד בֵּין הַבְּדִיִּים - הִינּוּ כְּנֶגֶד
אֲרָבּוֹ שֶׁל אֶרֶון הַקֹּדֶשׁ, שְׁהוּא אֲמִתִּים
וְחֻצֵי אֲרָבּוֹ, שֶׁכֵּן הַבְּדִיִּים הָיוּ מוֹנָחִים
בְּרוּחַב אֶרֶון הַקֹּדֶשׁ, כְּמִבּוּאָר בְּרַש"י
שְׁמוֹת כַּה, יב.
וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דְּמִים בְּפֶרְכַּתָּהּ, וְאִם
נִגְעוּ - נִגְעוּ. - שְׁלֹא נֶאֱמַר "עַל
פֶּרְכַּתָּהּ" אֶלָּא "אֵת פָּנֵי פֶּרְכַּתָּהּ"
(שְׁפִי"ח).. תוֹרָה ז
(ז) וְאֵת כָּל דָּם - שְׂרִי הַדָּם - שְׁרִי

וְעָשׂוּ]. אִף הוֹרָאָת כְּהֵן מְשִׁיחַ לְעֻמּוֹ
אִינוּ חֵיב אֶלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עַם
שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה (רַש"י הוֹרִיז ש"ס).
וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אֲגַדָּה - וַיִּקְרָא רַבָּה ה, ו.
כְּשֶׁהִכְהֵן גְּדוֹל חוּטָא, "אֲשַׁמַּת הָעַם"
הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל בְּעַדָם, וְנַעֲשֶׂה
מִקְלָקֵל. פֶּר - יָכוֹל זָקֵן - בֵּן אֲרַבַּע
אוֹ חֲמִשׁ שָׁנִים (רַא"ם).
תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בֵּן", אִי "בֵּן" יָכוֹל
קָטָן - בֵּן שְׁנָה, כְּמוֹ עֲגַל בֵּן בְּקָר (רַא"ה
רַש"י לְקַמֵּן ט, ז וּבְבִיאור ש"ס).
תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "פֶּר", הָא קַיְצֵר? זֶה
פֶּר בֵּן שְׁלֵשׁ - רַאָה רַש"י רֹאשׁ הַשְּׁנָה
י, א: "לֹא נִקְרָא פֶּר בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשׁ
שָׁנִים". תוֹרָה ד
(ה) אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - לְמִשְׁפָּן, וּבְכִיַּת
עוֹלָמִים לְהִיכַל - רַאָה רַש"י עִירוּבֵין
ב, א: "אֹהֶל מוֹעֵד - הוּא הִיכַל, שֶׁשֶּׁם

הָעַם - מְדַרְשׁוֹ - 'תּוֹרַת כְּהֵנִים'.
מִבְּאֵר מַהוּ "לְאַשְׁמַת הָעַם".
אִינוּ חֵיב אֶלָּא בְּהֵעֵלֶם דְּבַר עַם שִׁנְגַת
מַעֲשֶׂה - כְּלוּמַר, שְׁנִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ
הַלְכָה וְהוֹרָה לְעֻמּוֹ בְּשִׁגְגָה וְעָשָׂה עַל
פִי הוֹרָאָתוֹ בְּשִׁגְגָה. אֲבָל אִם הוֹרָאָה
הִיְתָה בְּשִׁגְגָה וְעָשִׂיתוּ כְּמִזִּיד, או
הוֹרָאָתוֹ כְּמִזִּיד וְעָשִׂיתוּ בְּשִׁגְגָה, פְּטוֹר
מִקְרָבָן (ע"פ רַש"י הוֹרִיז ה, ב).
כְּמוֹ שִׁנְאָמַר [ב] "לְאַשְׁמַת הָעַם": - בֵּן
הוּא כְּכֹמֶה כְּתִיבִי'ד וּבְרַא"ם, וְכָף
צָרִיךְ לְהִיזֵת (הַר"ב).
וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיַי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ" -
לְקַמֵּן פְּסוּק יג. כְּלוּמַר, הוֹרָאָת כְּהֵן
מְשִׁיחַ לְעֻמּוֹ כְּהוֹרָאָת בֵּית־דִּין לְצַבּוֹר
[שִׁנְאָמַר "לְאַשְׁמַת הָעַם"], מַה הוֹרָאָת
בֵּית־דִּין לְצַבּוֹר אִין חֵיבִין אֶלָּא עַל
הָעֵלֶם דְּבַר עַם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה [כְּמוֹ
שִׁנְאָמַר "וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיַי הַקֹּהֵל

**(ח) וְאֶת־כָּל־חֶלֶב פֶּר החֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֶלֶב
הַמִּכֶּסֶה עַל־הַקָּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶב:**

ח וְיָת כָּל תְּרֵב תוֹרָא דחֲטָאתָא נִפְרַשׁ מִנָּה
יָת תְּרַבָּא דְחֲפֵי עַל גִּזָּא וְיָת כָּל תְּרַבָּא דִּי
עַל גִּזָּא:

ט"ו «וְאֶת־כָּל־חֶלֶב פֶּר • 'חֶלֶב' הִיָּה לוֹ לומר. מֵה תִלְמוּד לומר "פר"? לְרִבּוֹת פֶּר שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים
לְכַלּוֹת וּלְחַלְבֵים וּלְיִתְרָת. הַחֲטָאת • לְהֵבִיא שְׁעִירֵי עֲבוּדָה־זָרָה - לְכַלּוֹת, וּלְחַלְבֵים וּלְיִתְרָת. יָרִים מִמֶּנּוּ •
מִן הַמִּחְבֵּר, שְׁלֵא יִנְתַּחֲנוּ קִדְם הַסֵּרֵת חֶלֶב (ת"ט) •

ט וְיָת תְּרַתִּין כְּלִין וְיָת תְּרַבָּא דִּי עַל־יָתֵן דִּי
עַל גִּסְסִיָּא וְיָת חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא עַל כְּלִיתָא
יַעֲדֵנָה:

**(ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרָת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת
יִסְרֹנָה:**

י כָּמָא דִּי מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסֵת קוּדְשִׁיא
וְיִסְקֻנִין כְּהֵנָּא עַל מִדְבַּחָא דְעֻלְתָּא:

**(י) כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַבָּהֵן
עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:**

ט"ז «כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם • מֵאוֹתָן אֲמורִין הַמִּפְרָשִׁין בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְכִי מֵה פִּרְשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שְׁלֵא פִּרְשׁ
כָּאֵן? אֵלָּא לְהַקְיִישׁוּ לְשְׁלָמִים: מֵה שְּׁלָמִים לְשָׁמֵן, אָף זֶה לְשָׁמֵן; וּמֵה שְּׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם, אָף זֶה שְׁלוֹם
לְעוֹלָם. וּבִשְׁחִיטַת קִדְשִׁים מְצַרִּיכוּ לְלַמֵּד הֵימָנוּ: שְׂאִין לְמַדִּין לְמַד מִן הַלְּמַד בְּקִדְשִׁים. בְּפִרְק 'אִיזְהוּ
מְקוּמָן'. עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת עַל־רֵאשׁוֹ וְעַל־כְּרַעֵיו • כְּלִין לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ 'מִלְבָּד'.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מְצַרִּיכוּ לְלַמֵּד הֵימָנוּ שְׂאִין לְמַדִּין
לְמַד מִן הַלְּמַד בְּקִדְשִׁים, בְּפִרְק
"אִיזְהוּ מְקוּמָן" - מט, ב. כְּלוּמָר,
מֵיתוֹר הַפְּסוּק "כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשׁוֹר זֶבַח
הַשְּׁלָמִים" לומדים בְּגִמְרָא שֶׁם, שֶׁהַכֶּלֶל
בְּקִדְשִׁים: דְּבַר הַלְּמַד בְּהִיקֵשׁ אֵינּוּ חוּזַר
וּמִלְמַד בְּהִיקֵשׁ. אוֹפֵן הַלִּימוּד בְּקִצְרָה:
הַפְּסוּק "כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם וּגו'", כִּיֵּן שְׂאִינוּ
עֲנִין לְכָאן תִּנְהוּ עֲנִין לְפָר הָעֹלָם דְּבַר
שֶׁל צְבוּר לְעִנְיָן הַקְּטֵרֵת אִימורִין,
הַנְּלַמֵּד מִהִיקֵשׁ מִפָּר כִּהֵן הַמְּשִׁיחַ, כְּדִי
שְׂיֻכַּל לְלַמֵּד בְּהִיקֵשׁ לְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה
זָרָה, וְאֵילוֹ כָּל הַלִּימוּד בְּפָר הָעֹלָם דְּבַר
שֶׁל צְבוּר הִיָּה רַק בְּהִיקֵשׁ בְּלֶבֶד, לֹא
הִיָּה זְכוּל לְלַמֵּד בְּהִיקֵשׁ לְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה
זָרָה, וְלָכֵן הָאָמור כָּאֵן "כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם
וּגו'", הִרִי זֶה כְּאֵילוֹ כְּתוּב כֵּן בַּמְּפֹרֶשׁ
בְּפָר הָעֹלָם דְּבַר שֶׁל צְבוּר, וְכָף יֻכַּל פֶּר
הָעֹלָם דְּבַר שֶׁל צְבוּר לְלַמֵּד בְּהִיקֵשׁ
לְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה־זָרָה. וְכִלְכַּל זֶה אָנוּ
יֹדְעִים דְּנֻקָּא מֵיתוֹר פְּסוּק זֶה, שֶׁכֵּן אֵילוֹ
כְּתוּבָה הַתּוֹרָה בַּמְּפֹרֶשׁ בְּפָר הָעֹלָם דְּבַר
שֶׁל צְבוּר עֲנִין הַקְּטֵרֵת אִימורִין וְלֹא
מִהִיקֵשׁ לְפָר כִּהֵן הַמְּשִׁיחַ, לֹא הֵיִינוּ
יֹדְעִים שֶׁהַנְּלַמֵּד מִהִיקֵשׁ לֹא מִלְמַד
בְּהִיקֵשׁ. עֲנִין שֶׁם בְּגִמְרָא פְּרָטִי הַהִיקֵשׁ.
עַל הַכֶּבֶד עַל הַכֹּלִיֹּת .. עַל רֵאשׁוֹ

הַחֲטָאת - לְהֵבִיא שְׁעִירֵי עֲבוּדָה־
זָרָה - הָאָמורִים בְּבִמְדֻבָּר טו, כב
וְאֵילָף.
לְכַלּוֹת וּלְחַלְבֵים וּלְיִתְרָת - שָׁגַם
בְּהֵם צְרִיכִים לְהַקְטִיר כָּל הַנּוֹכַר לְעִיל.
יָרִים מִמֶּנּוּ - מִן הַמִּחְבֵּר, שְׁלֵא
יִנְתַּחֲנוּ קִדְם הַסֵּרֵת חֶלֶב, [תּוֹרַת
כְּהֵנִים]. - כְּלוּמָר, בְּעוֹדוֹ שֶׁלֵם (עִפְרָשִׁי
מנחות עו, א). תורה ט
(י) כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם - מֵאוֹתָן אֲמורִין
הַמִּפְרָשִׁין בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים" -
לְעִיל ג, ג-ד.
וְכִי מֵה פִּרְשׁ בְּ"זֶבַח הַשְּׁלָמִים" שְׁלֵא
פִּרְשׁ כָּאֵן - שֶׁכָּל הָאִימורִין הַמְּפֹרֶשִׁים
בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים מְפֹרֶשִׁים גַּם כָּאֵן, אִם
כֵּן לְעִנְיָן מֵה הַנְּכִירוּ?
אֵלָּא לְהַקְיִישׁוּ - אֵת פֶּר כִּהֵן הַמְּשִׁיחַ.
לְשְׁלָמִים: מֵה שְּׁלָמִים לְשָׁמֵן - שְׁכַתוּב
(לעיל ג, א) "וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים", וְדוּרְשִׁים
(ובחסד, ג) "שֶׁתְּהֵא עֲשִׂיתוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים".
אָף זֶה לְשָׁמֵן - לְשֵׁם קְרִבָּן חֲטָאת.
וּמֵה שְּׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם - כְּדִלְעִיל
בְּרַשִׁי שֶׁם.
אָף זֶה שְׁלוֹם לְעוֹלָם - שֶׁהִבְאֵת קְרִבָּן
חֲטָאת זֶה, מְבִיאָה שְׁלוֹם לְעוֹלָם.
וּבִ"שְׁחִיטַת קִדְשִׁים" - מִסְכַּת וְזָכִים
נִקְרָאת בְּפִי רַשִׁי "שְׁחִיטַת קִדְשִׁים".

חֶלֶק מִהֵדֶם כְּבֵר נִתֵן עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
(ראה ובחסד כה, א וברש"י שם). וְרָאָה גַם רַשִׁי
שְׁמוֹת כֵּט, יב. גַּם יֵשׁ לומר בְּדִיק לְשׁוֹן
רַשִׁי "שְׁעִירֵי הֵדֶם", שֶׁרַק הֵדֶם הַנִּשְׁאָר
בְּכִלֵי שְׁמֵנֵנוּ הוּזָה הֵדֶם, יִשְׁפָּף אֵל
יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל שְׂאֵר דֶּם הַפֶּר שְׁלֵא
הִיָּה בְּכִלֵי אֵינוּ נִקְרָא שִׁירִים אֵלָּא
"דְּחוי", וְאֵינוּ נִשְׁפָּף אֵל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ
אֵלָּא בְּאֵמָה - רָאָה יוֹמָא נו, ב ובִּרַשִׁי
שֶׁם.. תורה ח
(ח) וְאֵת כָּל חֶלֶב פֶּר - "חֶלֶב" הִיָּה
לוֹ לומר, מֵה תִלְמוּד לומר "פֶּר"?
לְרִבּוֹת פֶּר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַלּוֹת
וּלְחַלְבֵים וּלְיִתְרָת - כְּלוּמָר, בְּשֵׁם
שְׁכָאן מְקַטִיר בְּיַחַד עִם חֶלֶב הַפֶּר גַּם
אֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֵת יוֹתְרָת הַכֶּבֶד,
כְּדִלְקָמֵן פְּסוּק ט, כָּף לְגַבֵּי פֶר חֲטָאת
שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְקַטִיר יַחַד עִם חֶלֶב
הַפֶּר אֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֵת יוֹתְרָת
הַכֶּבֶד, אֲבָל לְחֶלֶב הַפֶּר לֹא הוּצָרָף
רִיבוי זֶה, שְׁכָן בְּפָר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים
מְפֹרֶשׁ חֶלֶב הַפֶּר, כְּדִלְקָמֵן טו, כה:
"וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ" (ע"פ ר"א"ם ובר"א). וְרָאָה רַשִׁי שֶׁם: "וְאֵת
חֶלֶב הַחֲטָאת, אִימורֵי פֶר". הֵיִנוּ
שְׁכוּלָל בְּזֶה הַכֵּל, וְזֶהוּ לְאַחַר הַלִּימוּד
הַמְּבֹרָא כָּאֵן.

(יא) וְאֶת־עֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשׂוּרוֹ עַל־רֵאשׁוֹ וְעַל־
כַּרְעָיו וְקִרְבוֹ וּפְרָשׁוֹ:

יא וְנִתְּ מִשֶּׁף תּוֹרָא וְנִתְּ כָּל בְּסָרָה עַל רֵישָׁה
וְעַל כַּרְעוּהִי וְגוֹה וְאָכְלָה:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מְקוֹם טְהוֹר אֶל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים
בְּאֵשׁ עַל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשְׂרָאֵל: פ

יב וְנִפְקַ יֵת כָּל תּוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאֶתֶר
דְּכִי לְאֶתֶר בֵּית מִיִּשְׁד קִטְמָא וְיִזְקִיד יֵתָה עַל
אֶעֱיָא בְּאֶשְׁמָא עַל אֶתֶר בֵּית מִיִּשְׁד קִטְמָא
יֵתֻקִּד:

י"א אֶל־מְקוֹם טְהוֹר • לְפִי שֵׁישׁ מַחוּץ לְעִיר מְקוֹם מוֹכֵן לְטַמְּאָה, לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְגֻנְעוֹת וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת,
הַצֶּרֶף לֹמֵר: "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא חוּץ לְעִיר, שֶׁיְהֵא הַמְּסַלֵּק מִן הַטְּהוֹר. מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • חוּץ לְשֵׁלֶשׁ
מַחֲנוֹת; וּבְבֵית עוֹלָמִים, חוּץ לְעִיר, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא וּבִסְנֵהֲדָרִין'. אֶל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן •
מְקוֹם שֶׁשׁוֹפְכִין בּוֹ הַדָּשָׁן הַמְּסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצִיא אֶת־הַדָּשָׁן אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה".
עַל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשְׂרָאֵל • שָׂאִין תְּלִמוּד לֹמֵר, אֲלָא לְלַמֵּד שֶׁאֶפְלוּ אִין שֵׁם דָּשָׁן.

(יג) וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מְעִינִי
הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ:

יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל יִשְׁתַּלּוּן וִיהִי
מִכְּסָא פְתֻגְמָא מְעִינִי קֹהֵלָא וְיַעֲבֹדוּן חַד
מִכָּל פְּקוּדֵיָא דִּינִי דִי לֹא כְּשָׂרִין לְאֶתְעַבְדָּא
וִיחֻבּוּן:

י"ג אֶת־עֲדַת יִשְׂרָאֵל • אֵלוּ סְנֵהֲדָרִין. וְנִעְלַם דְּבַר • טַעַם לְהוֹרוֹת בְּאֶחָת מִכָּל כְּרִתוֹת שְׁבִתוֹרָה, שֶׁהוּא מִתָּר.
הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ • שֶׁעָשׂוּ צְבוּר עַל פִּיהֶם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וְעַל כַּרְעָיו - בְּלוֹן לְשׁוֹן תּוֹסַפֶּת הַן,
כְּמוֹ מִלְכָּד - רָאָה גַם רַשִׁי לְעִיל ג.
ד. תורה יא
(יב) אֶל מְקוֹם טְהוֹר - לְפִי שֵׁישׁ
מַחוּץ לְעִיר מְקוֹם מוֹכֵן לְטַמְּאָה,
לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְגֻנְעוֹת - בְּדִלְקַמֵּן יד,
מ: "וְהַשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל מַחוּץ לְעִיר אֶל
מְקוֹם טָמֵא".
וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת, הַצֶּרֶף לֹמֵר: "מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא חוּץ לְעִיר, שֶׁיְהֵא
הַ"מְקוֹם טְהוֹר". מַחוּץ לַמַּחֲנֶה -
חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת - כְּלוּמֵר, מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְיִשְׂרָאֵל.
וּבְבֵית עוֹלָמִים חוּץ לְעִיר - מַחוּץ
לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁזֶה כְּמוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
יִשְׂרָאֵל.
כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת
יוֹמָא - סח, א. שֶׁלְמֵדוּ שֵׁם מִמְדַּרְשׁ
הַפְּסוּקִים שֶׁ"מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" הָאֵמֹר כָּאֵן
הוּא מַחוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת.
וּבְסֵנְהֲדָרִין - מב, ב.
אֶל שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן - מְקוֹם שֶׁשׁוֹפְכִין

בו הַדָּשָׁן הַמְּסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר - לְקַמֵּן ו, ד.
"וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה". עַל שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשְׂרָאֵל -
שָׂאִין תְּלִמוּד לֹמֵר - שְׁהֲרִי כְּבָר אָמַר
לְעִיל: "אֶל שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן".
אֲלָא לְלַמֵּד שֶׁאֶפְלוּ אִין שֵׁם דָּשָׁן -
דְּלֹא תִימָא אֲדָשָׁן קִפִּיד רַחֲמִנָא,
לְשַׁרְפוֹ עַל מְקוֹם שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִין שֵׁם
דְּשִׁנּוּ שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְאִם נִישַׁל
הַדָּשָׁן מִשֵּׁם לֹא יִשְׂרָפּוּ שֵׁם, קָא
מִשְׁמַע לָן: "יִשְׂרָאֵל", מִכָּל־מְקוֹם (רש"י
פסחים עה, ב). תורה יג
(יג) עֲדַת יִשְׂרָאֵל - אֵלוּ סְנֵהֲדָרִין -
שָׂאִין לֹמֵר עֲדָה כְּפִשׁוּטָה, שְׁהֲרִי
אוֹמֵר אַחֲרֵי־כֵן "הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ",
וּכְפִירוּשׁ רַשִׁי בְּהַמְשָׁךְ וְתִנְיָא
בְּ"תוֹרַת כְּהֻנִּים": "עֲדַת יִשְׂרָאֵל", עֲדָה
הַמִּיּוֹחֶדֶת לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְאִיזוּז זו
סְנֵהֲדָרִיָּה גְדוּלָּה (רש"י הוריות ה, ב).
כְּלוּמֵר, סְנֵהֲדָרִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּהִינּוּ
בֵּית־דִּין הַגְּדוֹל (רש"י שם ה, א).

וְנִעְלַם דְּבַר - טַעַם לְהוֹרוֹת בְּאֶחָת
מִכָּל כְּרִיתוֹת שְׁבִתוֹרָה - בְּדִלְעִיל
בְּרַשִׁי פְּסוּק ב. וְרָאָה רַשִׁי בְּמִדְּבַר טו,
כב, שֶׁהִכְתוּב שֵׁם הוֹצִיא מִכָּל
הַמִּצְוֹת הָאֵמֹרוֹת כָּאֵן אֶת עֲבוּדָה
זָרָה, שֶׁבְּשִׁגְגַת עֲבוּדָה־זָרָה דִּינּוּ
שֶׁמִּבְּיָא פֵּר לְעוֹלָה וְשִׁעִיר לְחֻטָּאת.
שֶׁהוּא מִתָּר. הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ - שֶׁעָשׂוּ
צְבוּר עַל פִּיהֶם - כְּלוּמֵר, "וְעָשׂוּ"
מוֹסָב עַל "הַקֹּהֵל" וְלֹא עַל "עֲדַת
יִשְׂרָאֵל" [וּלְפִי זֶה תִּיבַת "הַקֹּהֵל"
נִדְרָשֶׁת לְפָנֶיהָ וְלֹא־חֲרִיָּה: "וְנִעְלַם דְּבַר
מְעִינִי הַקֹּהֵל" (הִינּוּ בֵּית־דִּין), וְ"הַקֹּהֵל
וְעָשׂוּ" - ר"א]. דְּהִינּוּ, שֶׁהוֹרָאָה
תְּלוּיָהּ בְּבֵית־דִּין וְהַמְעֵשָׂה תְּלוּיָהּ בְּקֹהֵל
(תו"כ, הוריות ג, א). אֲבָל אִם הַסְּנֵהֲדָרִין
עֲצָמָם עָשׂוּ מְעֵשָׂה עַל פִּי טַעוּתָם,
אִינֵם חֹבְבִים לְהִבְיָא אֶת פֵּר הַחֻטָּאת,
אֲלָא חֲרִי הֵם בְּחִידִים שֶׁשָּׂגוּ וּמִבְּיָאִים
כְּשֶׁבָּה אוֹ שִׁעִירָה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרֶשֶׁת
שְׁלַח (רא"ם). תורה יד

יִדְוּתְמִידַע חוֹבְתָא דִּי חֲבוּ עֲלֵהּ וּיקְרִבּוּן
קְהֵלָא תוֹר פֶּר תוֹרִי לְחִטָּאתָא וְיִיתוּן יִתֵּהּ
לְקָדָם מִשְׁפָּן זְמָנָא :

(יד) וְגוֹדְעָה הַחֲפָאֵת אֲשֶׁר חִטָּאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ
הַקְּהָל פֶּר בֶּן־בָּקָר לְחֲפָאֵת וְהִבְיִאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד:

טו וְיִסְמְכוּן סְבִי כְנִשְׁתָּא יִת יִדְיֵהוּן עַל רִישׁ
תוֹרָא קָדָם יִי וְיִכּוּס יִת תוֹרָא קָדָם יִי :

(טו) וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפֶּר
לִפְנֵי יְהוָה וְשַׁחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה:

טז וְיַעַל פְּהֵנָא רַבָּא מִן דְּמָא דְתוֹרָא לְמִשְׁפָּן
זְמָנָא :

(טז) וְהִבְיִא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:

יז וְיִטְבּוּל פְּהֵנָא אֶצְבָּעָה מִן דְּמָא וְיִדִּי שְׁבַע
זְמַנִּין קָדָם יִי (יז) קָדָם פְּרַכְתָּא :

(יז) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִזֵּהָדָם וְהִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה אֵת פְּנֵי הַפְּרָכֶת:

יח יִי אֵת פְּנֵי הַפְּרָכֶת • וְלִמְעֵלָה הוּא אֹמֵר: "אֵת פְּנֵי פְרָכֶת הַקֶּדֶשׁ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁפָּרַחָה עֲלָיו מְדִינָה. אִם
מְעוּטָה סָרְחוּ, פְּמִלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמַת, וְאִם כָּלֵם סָרְחוּ, אִין פְּמִלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמַת. אַף כָּאן, כְּשֶׁחֲטָא כֹהֵן
מְשִׁיחַ, עֲדִין שֵׁם קִדְשָׁת הַמְּקוֹם עַל הַמִּקְדָּשׁ; מִשְׁחָטָאוּ כָּלֵם, חֲסִי־וְשָׁלוּם, נִסְתַּלְקָה הַקֶּדֶשׁ.

יח וּמִן דְּמָא יִתּוּן עַל קִרְנַת מְדַבְחָא דִּי קָדָם
יִי דִּי בְמִשְׁפָּן זְמָנָא וְיִת כָּל דְּמָא יִשׁוּד
לִיסוּדָא דְּמְדַבְחָא דְעֻלְמָא דִּי בְתַרְע מִשְׁפָּן
זְמָנָא :

(יח) וּמִן־הָדָם יִתּוּן עַל־קִרְנַת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הָדָם יִשְׁפֹךְ
אֶל־יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

יח יִי יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • זֶה יִסוּד מְעַרְבִי, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

יש לומר, ששפירוש פשוטו של מקרא
סובר רש"י שמה שנאמר בפר בהן
המשיח "אל יסוד מזבח העולה אשר
פתח אהל מועד", הכונה למזבח
העולה עצמו שהוא בפתח אהל מועד,
אבל היסוד יוכל להיות איזה יסוד
שירצה. והוצרך הכתוב לומר שמזבח
העולה הוא בפתח אהל מועד" (אף
שהדבר ידוע כבר). כפי להבדילו
מ"מזבח קטורת הסמים .. אשר באהל
מועד" שנזכר שם קודם לכן. אבל כאן
לאחר שהתורה חזרה וכתבה שוב "אל
יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל
מועד", ולא היה צריך לכתבו בשביל
להבדילו ממזבח הזהב שנזכר קודם
לכן, משום שכבר הבדילו במפורש
לעיל שם (כשם שמשמע זה לא חזר
כאן הכתוב לומר שהכונה ל"מזבח
קטורת הסמים", משום שסמך על
האמור לעיל שם) - אין זה אלא כפי
לומר לנו שהשפירכה היא ביסוד מערבי
שהוא כנגד הפתח. ועדין צריך
עיין. תורה יט

הקדשה - ברש"י ובהים שם: "כבכול
אין כאן קדושה". תורה יח
(יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח
אהל מועד - זה יסוד מערבי שהוא
כנגד הפתח - כלומר התיבות "אשר
פתח אהל מועד" מוסבות על ה"יסוד"
ולא על "מזבח העולה" (שהרי מזבח
העולה ידוע שהוא בפתח אהל מועד"
ולא צריך לאמרו, ואם בשביל למעט
את המזבח הפנימי, הרי לשם כך נאמר
"מזבח העולה" ולא הפנימי). וכיון
שפתח אהל מועד הוא במזרח, הרי
שהיסוד שכנגדו הוא בהכרח היסוד
המערבי של המזבח (רא"ם). אף צריך
עיון למה לא כתבו רש"י לעיל פסוק ז'
בפר בהן משיח, שגם שם כתוב "אשר
פתח אהל מועד", ואכן ב"תורת
כהנים" דרשו בן על האמור בפר בהן
משיח. וכן הוא ברש"י ובהים נא, א:
"דכתיב בפר בהן משיח אל יסוד מזבח
העולה אשר פתח אהל מועד, יסוד
שכנגד הפתח, וזו היא מערב של
מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל". ואולי

(יז) אֵת פְּנֵי הַפְּרָכֶת - וְלִמְעֵלָה הוּא
אֹמֵר: - פְּסוּק ו.
"אֵת פְּנֵי פְרָכֶת הַקֶּדֶשׁ", מִשָּׁל לְמַלְךְ
שֶׁפָּרַחָה עֲלָיו מְדִינָה, אִם מְעוּטָה
[סָרְחָה - כֵּן הוּא בְכִמָּה כְּתִבִּי־יָד
וּבְדְפוּסִים רֵאשׁוֹן. וּבְדְפוּסִים שְׁלִפְנֵינּוּ:
סָרְחוּ.
פְּמִלְיָא שְׁלוֹ - כְּנִיסַת חֲבוּרַת עֲצָתוֹ
וּמִהִמְסָכִימִים לְדַעְתּוֹ אֲשֶׁר דְּבַרֵי סָתְרוּ
אֲלֵיהֶם (רש"י ובהים מא. ב).
מִתְקַיְמַת, וְאִם [כָּלָה סָרְחָה] - כֵּן
הוּא בְכִמָּה כְּתִבִּי־יָד וּבְדְפוּסִים רֵאשׁוֹן.
וּבְדְפוּסִים שְׁלִפְנֵינּוּ: כּוּלֵם סָרְחוּ.
אִין פְּמִלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמַת - הָרִי הוּא
מְסוּלָק מִחֻבְתָּם וּמְכַנִּיסָתָם בְּמִקְצָת,
וְאִין לְבוּ גַס כֵּהֵן כְּבִרְאשׁוֹנָה (רש"י סם).
אֵה כָּאן, כְּשֶׁחֲטָא כֹהֵן מְשִׁיחַ - עֲדִין
שֵׁם קִדְשָׁת הַמְּקוֹם - הַקֶּדֶשׁ־בְּרִיךְ
הוּא.
עַל הַמִּקְדָּשׁ - וְלָכֵן נֹאמַר שֵׁם "פְּרוּכֶת
הַקֶּדֶשׁ". וְרָאה רש"י לְעִיל שֵׁם טַעַם
אֲחֵר מְדוּעַ נֹאמַר "הַקֶּדֶשׁ".
מִשְׁחָטָאוּ כָּלֵם, חֲסִי־וְשָׁלוּם, נִסְתַּלְקָה

(יט) ואת כל-חלביו ירים ממנו והקטיר המזבחה: יט ונת כל תרבה ופרש מנה ויסק למדבחה:

כ"ט ואת כל-חלביו ירים • ואף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני-מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק כו, עמוד 16 ואילך - מותך 'לקראת שבת')

מיעט בסרחונו מפני חיבתו

ואת כל-חלביו ירים

ואף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו'. ומפני מה לא נתפרשו בו, תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו (ד, יט. ובפירוש רש"י) בהמשך פרשת פר העלם דבר של צבור, כתוב "והזה שבע פעמים . . את פני הפרכת" (שם, יז), ופירש רש"י "ולמעלה הוא אומר את פני פרוכת הקודש? משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מעוטה סרחה פמליא שלו מתקומת, ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקומת".

ויש לענין בזה, דלקאורה גם המשל הראשון הנ"ל הוא מרבי ישמעאל (זבחים מא, ב), ולא הביא רש"י שמו כמו שאינו מביא בדרך-כלל שמות בעלי המאמרים, ואם-כן מדוע הביא את שמו של רבי ישמעאל במשל השני? ויש לומר בזה בדרך הדרוש, דבזה שמביא שם בעל המאמר במשל השני, מתרץ קשיא המתעוררת כאן. דהנה אף שמיבן הדבר דמצד חיבתו ימעט המלך ב"סרחון" אוהבו, אף כל זה הוא בחטאים רגילים, אבל כשמתדבר ב"סרחון" כזה ש"אין פמליא שלו מתקומת" אף אפשר שעדין מחבבו המלך עד כדי כך שימעט בסרחונו? ועל זה מתרץ רש"י שמאמר זה אמר רבי ישמעאל, שהוא זה שאמר (נגעים ריש פרק ב) "בני ישראל אני כפרתו". דאין הכונה שכשישראל יעשו תשובה יתכפרו, דאם-כן אין רבי ישמעאל כפרתו של ישראל, וישראל הם המכפרים על עצמם. אלא הפונה היא שרבי ישמעאל היה כל-כך קשור ומאחד עם בני ישראל, עד שהחשיב את עצמו כאילו הוא עצמו היה זה שחטא (חס-ושלום), וממילא הרי הוא כפרתו של ישראל.

וכמו כן אצל הקב"ה, האהבה והקשר לבני ישראל אינה תלויה בהנהגת בני ישראל אלא הם קשורים ומאוחדים לעולם, ולכן גם כשיש "סרחון" אצל בני ישראל, עדין חיבתו עולה לבני הקב"ה ו"מיעט בסרחונו מפני חיבתו".

(כ) ויעשה לפר באשר עשה לפר החטאת בן יעשה-לו וכפר עליהם הכהן וגם-לח להם: כ ויעבד לתורא כמא די עבד לתורא דחטאתא בן יעבד לה ויכפר עליהון כהנא וישתבק להון:

כ"ט ויעשה לפר • זה. כאשר עשה לפר החטאת • כמו שמפרש בפר כהן משיח, להביא יותרת ושתי כליות, שפרש שם מה שלא פרש כאן, ולכפל במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות -

אשל אברהם - הרב אלאשולי

פירוש רש"י בן-בנים לט, ב שלא ניתן ללמוד מפסוק זה את שני הלימודים. ואין דבריו מוכרחים, שכן על-פי פשוטו של מקרא משמעות הכתוב "כאשר עשה לפר החטאת", כולל כל האמור שם. הן לענין הקטרת האברים והן לענין הניזות הדם. **במצות העבודות** - אחר שפירש בו כל מתנות דמו, שנה לכתוב ויעשה לפר כאשר עשה לפר החטאת, לכפול באזהרת הזאות שלו, והכי משמע "כאשר עשה", כאשר כתבתי לך כל עשיותיו (רש"י זבחים ט, ב). **ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות**

(כ) ויעשה לפר - זה - הוסיף תיבת "זה", כי לולא זה אין הבנה לפסוק ויעשה לפר כאשר עשה לפר (רא"ם). גם יש לומר, ש"לפר" (למ"ד בפת"ח) מורה על הפר הדיוע, ופירושו: לפר זה. **כאשר עשה לפר החטאת** - כמו שמפרש בפר כהן משיח, להביא יותרת ושתי כליות שפרש שם - לעיל פסוק ט. **מה שלא פרש כאן, ולכפל** - כלומר, וגם לכפול. הנינו שזהו דבר נוסף שאנו למדים מ"ויעשה לפר כאשר עשה לפר החטאת". אבל הרא"ם כתב שפונת רש"י: או לכפול. ונמשך בזה אחר

(יט) ואת כל חלביו ירים - אף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'". - לקמן פסוק ט וברש"י שם. **ומפני מה לא נתפרשו בו** - פשם שפירש את החלב. **תנא דבי רבי ישמעאל:** - זבחים מא, ב. **משל למלך שזעם על אוהבו** - ציבור (רש"י זבחים שם). **ומעט בסרחונו מפני חבתו**. - קיצר בדברים (רש"י שם). והזכיר רק את הקטרת החלב. תורה כ

פסול, לפי שמצינו בנתנין על המזבח החיצון שנתנין במתנה אחת - כפר, הצרף לומר פאן, שמתנה אחת מהן מעבכת.

כא ויפק ית תורה למבדא למשריתא ואוקיד יתה כמא די אוקיד ית תורה קדמאיה מטאת קהלא הוא:

(כא) והוציא את־הפֶּר אל־מחוץ למחנה ושרף אתו: כְּאִשֶּׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הַרְאִשׁוֹן הַטָּאת הַקֹּהֶל הוּא:

כב אם רבא יחוב ויעבד חד מקל פקודיא דיי אלהה די לא קשרין לאתעבדא בשלו ויחוב:

(כב) אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֵלֶיהֶו אִשֶּׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְיָהּ וְאִשָּׁם:

כ"ג אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא • לְשׁוֹן 'אֲשֵׁרִי'; אֲשֵׁרִי הַדּוֹר, שֶׁהַנְּשִׂיא שֶׁלוֹ נוֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפְרָה עַל שִׁגְגָתוֹ! קל־וְחֹמֶר שִׁמְתַּחֲרַט עַל זְדוֹנוֹתָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות זוי"ז ע' 36)

אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) **אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן אֲשֵׁרִי: אֲשֵׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנְּשִׂיא שֶׁלוֹ נוֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפְרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קל־וְחֹמֶר שִׁמְתַּחֲרַט עַל זְדוֹנוֹתָיו** (רש"י) יש לתמוך, מדוע מופיע לשון "אִשֶּׁר" רק ביחס לחטאת הנשיא, ולא ביחס לחטאת כהן המשיח? ויש להסביר על פי פנימיות הענינים: ההבדל בין תפקידו של הכהן לנשיא, שכהן מחדיר בעם אהבת ה' - שהיא השרש למצוות־עשה. ואלו הנשיא תפקידו להחדיר יראת ה' - שרש מצוות לא־תעשה. לכן עקר ענינו של הכהן הוא קיום מצוות־עשה - וביניהן הבאת קרבן למי שחטא. ואלו הנשיא ענינו למנוע מלכתחלה הפשלות בעברות. לכן מופיע הלשון "אִשֶּׁר" דוקא אצל הנשיא, היות שהבטוי "אִשֶּׁר" מתאים בעקר לאדם שאינו חוטא מלכתחלה, וכאשר חוטא אינו מתבייש להודות ולהביא כפרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 40)

אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) **אֲשֵׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנְּשִׂיא שֶׁלוֹ נוֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפְרָה עַל שִׁגְגָתוֹ** (רש"י) ה'נשיא' וה'מלך' באדם הוא - המוח, השליט על הגוף (רמז לדבר: 'מלך' ראשי תבות **מח, לב, כבד**). זהו **אֲשֵׁרִי הַדּוֹר** - התנהגות האדם היא פראונית, כאִשֶּׁר הַנְּשִׂיא שֶׁלוֹ נוֹתֵן לֵב - המוח שליט על תאוות הלב. וכמבאר ב'תניא', ש"כל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק... שלא למלאות משאלות לבו".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שבועשותו בן מעורר הנשיא את אנשי דורו עד כמה צריך להזהר מהחטא אפילו אם אינו אלא בשוגג. ולכן נרמז הדבר דוקא ב"יחטא" ולא בהבאת הכפרה, שכן הדגש הוא שהנשיא נותן לב להתחרט על החטא שחטא. וזה באר בשדה"ק כתב שמשום כך כתוב "יחטא" (ולא חטא), שהי"ד של "יחטא" מורה על המחשבה, כמו שפירש רש"י ב"אז ישיר", וזהו מה שדיק כאן רש"י לכתוב "שהנשיא שלו נותן לב", והינו שמתבונן בלבו על החטא ורוצה לכפר על כך. קל־וְחֹמֶר שִׁמְתַּחֲרַט עַל זְדוֹנוֹתָיו - אם על שגגתו מרגיש, כל־שכן שמרגיש על זדונו וחוזר בתשובה (רש"י טו. תורה כג

אֲשֵׁרִי", מוכן שאין זה פירושו הפשוט של "אֲשֵׁרִי", שכן פירושו "אֲשֵׁרִי" הוא "כאִשֶּׁר", אלא שהתורה דיקה לכתוב כאן "אֲשֵׁרִי", כדי להשמיענו שיש בזה רמז ל"לשון אֲשֵׁרִי" (הרב). **אֲשֵׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנְּשִׂיא שֶׁלוֹ נוֹתֵן לֵב -** אף ש[בַּדְרָךְ כִּלְלִי] אין לבו כפוף (רש"י טו). **לְהִבִּיא כִּפְרָה עַל שִׁגְגָתוֹ** - ואמר "אֲשֵׁרִי הַדּוֹר" ולא "אֲשֵׁרִי הַנְּשִׂיא", כי אין לומר אֲשֵׁרִי לוֹ עַל מַה שֶּׁחָטָא, אלא אֲשֵׁרִי הַדּוֹר שֶׁהֵם לֹא חָטְאוּ וְיָשׁ לָהֶם נָשִׂיא שֶׁאֵם הוּא חוֹטָא הוּא מִתְחַרֵּט עַל שִׁגְגָתוֹ (ט"א). וב"תורת מנחם" כתב: בזה שהנשיא מביא כפרה על שגגתו, ויתרה מזו "נותן לב" לכהן, הינו שהוא מרגיש את החומר שבפעם החטא, אזי "אֲשֵׁרִי הַדּוֹר",

- והן: שבע הזאות כנגד הפרוכת, נתינת הדים על קרנות המזבח, ושפיכת הדים אל יסוד המזבח. **פסל, לפי שמצינו** - זבחים לו, ב. **בנתנין על המזבח החיצון שנתנין במתנה אחת** - במקום שתי מתנות שהן ארבע. **כפר, הצרף לומר כאן שמתנה אחת מהן מעבכת**. - על־ידי שפכל במצות מתנות הדים. תורה כא (כב) **אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן "אֲשֵׁרִי"** - ברש"י הוריות י, ב: "כמו אֲשֵׁרִי". ומבאר שם: "דבאינדך פתיב אם כל עדת ישראל ישגו, אם הכהן המשיח, אם נפש, ורקא פתיב אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחְטָא, ודאי אֲשֵׁרִי משמע". והנה מדיוק לשון רש"י בפנים "לְשׁוֹן

(כג) אוֹ-הוֹדַע אֱלֹוֹ הַחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת-קֶרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים:

כג אוֹ אֶתִּידַע לָהּ חוֹבָתָהּ דִּי חַב בַּהּ וַיִּנְתִּי יָת קֶרְבָּנָהּ צִפִּיר בַּר עִזִּין דְּכַר שְׁלִים:

רש"י « אוֹ-הוֹדַע - כמו 'אם הודע הדבֵר'; הרבה 'או' יש שמשמֵשֵׁין בלשון 'אם', ו'אם' במקום 'או'; וכן: 'או נודע פי שור נגח הוא'. הודע אֵלָיו - כשחטא הִיה סבור שהוא הַתֵּר, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹדַע לוֹ שְׂאִסוּר הִיָּה. »

(כד) וּסְמָךְ יָדוֹ עַל-רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִשַׁחַט אֶת-הָעֵלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא:

כד וַיִּסְמֹךְ יָדָהּ עַל רִישָׁא דְצִפִּירָא וַיִּכּוֹס יָתָהּ בְּאַתֵּר דִּיכִס יָת עֲלֵתָא לְקִדְם יְיָ חַטָּאתָא הוּא:

רש"י « במקום אֲשֶׁר-יִשַׁחַט אֶת-הָעֵלָה - בצפון, שהוא מִפְרֵש בְּעוֹלָה. חַטָּאת הוּא - לְשֵׁמוֹ - כָּשֶׁר, שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ - פְּסוּל. »

(כה) וּלְקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל-קֶרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֵלָה וְאֶת־דָּמּוֹ יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֵלָה:

כה וַיִּקַּח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל־קֶרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֵלָה וְאֶת־דָּמּוֹ יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֵלָה:

רש"י « וְאֶת דָּמוֹ - שְׁרִי הַדָּם. »

(כו) וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ בְּחֶלֶב זָבַח הַשְּׁלָמִים וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ

כו וַיִּתֵּן כָּל תְּרֵבָה נֶסֶק לְמִדְבַּחַת כְּתִירַב נֶכְסֵת קוֹדֶשֶׁיא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כַהֲנָא מִחוֹבָתָהּ וַיִּשְׁתַּבַּח לָהּ:

רש"י « כֶּחָלֶב זָבַח הַשְּׁלָמִים - כְּאוֹתָן אֲמוּרִין הַמִּפְרָשִׁים בְּעֵז הָאֲמוּר אֲצֵל שְׁלָמִים. »

♦ יום שישי כ"ט אדר ♦

(כז) וְאִם־נִפְּשׂ אַחַת תַּחַטָּא בְּשִׁנְיָהּ מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם:

כז וְאִם אֶנֶשׁ חַד יַחֹב בְּשֵׁלוֹ מֵעַמָּא דְאַרְעָא בְּמַעֲבָדָהּ חַד מִמִּפְקוּדָא דִּי דִּי לֹא כְּשִׁרִין לֹא־תַעֲבָדָא וַיַּחֹב:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(כג) או הודע - כמו אם הודע. הרבה 'או' יש משמֵשֵׁין בלשון 'אם' ו'אם' במקום 'או'. וכן 'או נודע פי שור נגח הוא' - שמות כא, לו. ורָאָה גם רש"י לקמן כו, מא. במדבר ה, ל. ישעיהו כו, ה. אָבַל רָאָה רִש"י שְׁמוֹת כֹּהֵן, לו ובביאור שם.

הודע אֵלָיו - כשחטא הִיָּה סבור שהוא הַתֵּר, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹדַע לוֹ שְׂאִסוּר הִיָּה. כְּלוֹמַר, הַמַּעֲשֶׂה הִיָּה יָדוּע לוֹ, אָבַל לֹא יָדַע שִׁישׁ אִיסוּר בְּדַבְרֵי, וּמִדִּיק פִּן מֵהַלְשׁוֹן 'הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ', שֶׁחָטָא נוֹדַע לוֹ וְלֹא עָצַם הַמַּעֲשֶׂה (כבר מִס חיים). לֹא־פּוֹקֵי אִם הִיָּה יוֹדַע שְׂהוּא אִיסוּר, אֲלֵא שְׁהִיָּה סְבוּר שְׂהוּא חֶלֶב וְנוֹדַע לוֹ שְׂהוּא דָם (נחלת יעקב). תורה כד

(כד) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשַׁחַט אֶת הָעֵלָה - בצפון, שהוא מִפְרֵש בְּעוֹלָה - לְעֵיל א, יא.

חַטָּאת הוּא - לְשֵׁמוֹ כָּשֶׁר, שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ פְּסוּל - רָאָה רִש"י וְבָחִים ה, ב: "חַטָּאת הוּא, שִׁישַׁחֲטוּנוּ לְשֵׁם חַטָּאת, וְאִם לֹא פְסוּל, דִּיהוּא' מִשְׁמַע בְּהִנְיָתוֹ וְהָא, אִם בְּהִנְיָתוֹ וְהָא - כָּשֶׁר, וְאִם לֹא פְסוּל". תורה כה

(כה) וְאֶת דָּמוֹ - שְׁרִי הַדָּם - הַדָּם הַנִּשְׁאָר לְאַחַר מַה שְׁנָתֵן עַל קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. וְנִרְאָה שְׁבוּזָה מִבְּאֵר רִש"י מִדּוּע לֹא נֶאֱמַר "כָּל דָּמוֹ" (ראה רש"י זבחים לה, ט). תורה כו

(כו) כְּחֶלֶב זָבַח הַשְּׁלָמִים - כְּאוֹתָן אֲמוּרִין - כּוֹלֵל בְּזוּה אֶת הַיּוֹתֵרֶת וְהַכְּלִיּוֹת שְׂאִינָן נִכְלָלִין בְּמִאֲמַר "כָּל חֶלְבּוֹ" (ראים).

הַמִּפְרָשִׁים בְּעֵז הָאֲמוּר אֲצֵל שְׁלָמִים - לְעֵיל ג, יד-טו. וַיִּיק לְכַתוּב "הַמִּפְרָשִׁים בְּעֵז", אָף שֶׁבְּכַתוּב נֶאֱמַר סֵתֵם "זָבַח הַשְּׁלָמִים", מִפְּנֵי שְׁזָבַח הַשְּׁלָמִים שֶׁל כָּבֶשׂ נִכְלָל בּוֹ גַם אֵלָיָהּ, וְאֵילוֹ בְּעֵז אֵין הָאֵלָיָהּ בְּכָלֵל אִימוּרִין, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י לְעֵיל ג, ז, וְהָרִי קֶרְבָּנוֹ שֶׁל הַנְּשִׂיא הוּא שְׁעִיר עִזִּים. וּמִטַּעַם זֶה גַם לְקַמֵּן פְּסוּק לֹא פִירַשׁ רִש"י שֶׁהַכְּוֹנֵה עַל עֵז. וַיִּשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁכּוֹנַת כְּתוּב הִיא לְעֵז, מִהָאֲמוּר לְקַמֵּן פְּסוּק לָהּ, שֶׁבְּאֲשֶׁר מִדְּבַר עַל כָּבֶשׂ אוֹמַר בְּמִפּוֹרָשׁ "כְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֶּשֶׁב מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים", כְּדִי לְכַלּוֹל בְּזוּה גַם אֶת הָאֵלָיָהּ (ראים). תורה כז

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'לקוטי שיחות' חלק לב עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שני סוגי התבוננות

בפרשתנו פתוב "ואם נפש אחת תחטא בשגגה גו' והביא קרבנו גו' נקבה" (ד, כז ואילך). בקשר לזה, אומר הרמב"ם "אין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לה חטאת מן הכבשים אלא נקבה" (הלכות פסולי המוקדשין פרק ו הלכה טו). בטעם הדבר שקרבן מכפר על חטא, מצינו כמה ביאורים. וברמב"ן באר "שיחשב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקינו בגופו ונפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, ולולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה" (פרשתנו א, ט). ונמצא, שבטעם זה מדגש שהאדם צריך לבטל וליסר את עצמו בדברים קשים, עד כדי שיחשב ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף", ועל-ידי זה מתכפר לו העון.

אף מצינו גם-כן שקרבן הוא מלשון קרוב. והינו, שנתן הקרבן הוא שהאדם מקרב את עצמו להקב"ה (ראה ספר הבהיר סי' מו. בחי' פרשתנו א, ט, ועוד). והינו, שיש לאדם להתבונן בזה שזה שחטא ופגם הוא רק מצד יצרו הרע, אף רצונו האמיתי הוא להיות בקרוב להקב"ה ולקיים רצונו, ועל-ידי התבוננות זו הרי הוא מתקרב להקב"ה ושב מחטאו, ועונו נקפר לו. ויש לומר שהטעם הראשון הוא בעקר בקרבן אשם, והטעם השני הוא בעקר בקרבן חטאת. דהנה, החטאת בא רק על השוגג, מה שאין-כן האשם חמור מחטאת, עד שכמה אשמות באים גם על המזיד (ראה אריכות בזה ברמב"ן סוף פרשתנו). ועל-פי-זה יש לומר שעל השוגג מספיק שיתבונן בזה שרצונו האמיתי הוא לעשות טוב, שאין זה התבוננות המקשה ומכבידה על האדם, ולכן "אין לה חטאת כו' אלא נקבה", כי לכפרת השוגג מספיק גם התבוננות "רכה" - כנקבה ש"תאמר להן בלשון רכה" (רש"י יתרו יט, א).

מה שאין-כן על המזיד, מפניו שיצר האדם הוא בהתגברותו, לא די בהתבוננות רכה אלא כדי שעונו יכפר יש להקריב זכר, ש"לקריים" יש להגיד "דברים הקשים כגידין" (רש"י שם), ורק על-ידי זה יכניע את יצרו.

כח או אתידע לה חובתה די חב וייתי קרבנה צפירת עזין שלמתא נקובתא על חובתה די חב :

כט ויסמוף ית ידה על ריש חטאתא ויפוס ית חטאתא באתר דעלתא :

ל ויסב פהנא מדמה באצבעה ויתן על קרנת מדבקה דעלתא וית כל דמה ישוד ליסודא דמדבקה :

לא וית כל תרפה יעדי כמא די מתעדא תרב מעל נכסת קודשיא ויסק פהנא למדבקה לאתקבלא ברעוא קדם יי ויכפר עלוהי פהנא וישתבק לה :

(כח) או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על-חטאתו אשר חטא :

(כט) וסמוך את-ידו על ראש החטאת ושחט את-החטאת במקום העלה :

(ל) ולקח הפהן מדמה באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-כל-דמה ישפך אל-יסוד המזבח :

(לא) ואת-כל-חלבה יסיר כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים והקטיר הפהן המזבחה לריח ניחוח ליהוה וכפר עליו הפהן ונסלח לו :

י"ט < כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים • כאמורי עז האמורים בשלמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 225)

לריח ניחוח לה' (ד, לא)

בפרשת קרבנות לא נאמר לא איל ולא אלקים אלא ה', שלא לתן פתחון פה לבעל-דין לחלק (לאמורים רשויות הרבה הן . . . לך נאמר בכלם ריח ניחוח לה', רש"י) (מנחות קי, א) יש להמתיק את הלשון "לבעל דין" על פי הידוע שקרבן הוא לשם הנין, מדת הרחמים, לא לשם אלקים, מדת הדין - "זיבח לאלקים יחרם" (ומה שזכר גם שם אל - ראה זח"ג לא, א: אי לא זכאן, הא אל קמא נאקרי גבור).
(לב) ואם-כפש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה וביאנה :

לב) ואם-כפש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה וביאנה :

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים - כאמורי עז האמורים בשלמים - ראה גם רש"י לעיל פסוק כו. תורה לב

לג ויִסְמוּךְ יְתָ יְדָה עַל רִישָׁא דְחֻטָּאתָ וְיִכּוּס יְתָה לְחֻטָּאתָ בְּאַתְרָא דִּי יְכּוּס יְתָ עֲלֵתָא :

(לג) וְסִמְךָ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֻטָּאת וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֻטָּאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשַׁחַט אֶת־הַעֲלֶה:

ה"י א וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֻטָּאת • שְׁתַּהֲא שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חֻטָּאת.

לד ויִסַּב כַּהֲנָא מִדְמָא דְחֻטָּאתָ בְּאַצְבָּעָה וְיִתֵּן עַל קַרְנֵת מִדְבָּחָא וְעֲלֵתָא וְיֵת כָּל דְמָה יִשׁוּד לִיסוּדָא דְמִדְבָּחָא :

(לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֻטָּאת בְּאַצְבָּעוֹ וַיִּתֵּן עַל־קַרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֲלֶה וְאֶת־כַּל־דְמָהּ יִשְׁפֹךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

לה ויֵת כָּל תְּרֵבָה יְעֵדִי כְּמָא דִּי מִתְעַדָּא תְּרַב אֲמָרָא מִנְכֶסֶת קוּדְשִׁיא וְנִסְק כַּהֲנָא יְתַהוֹן לְמִדְבָּחָא עַל קַרְבַּנְיָא דִּי וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי כַּהֲנָא עַל חוֹבְתָהּ דִּי חֵב וְיִשְׁחַבֵּק לָהּ :

(לה) וְאֶת־כַּל־חֻלְבָּהּ יִסִּיר בְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֻלֵב הַכֹּשֶׁב מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה וְכִפֹּר עֲלֵיו הַכֹּהֵן עַל־חֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חֻטָּא וְנִסְלַח לוֹ: פ

ה"י א כְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֻלֵב הַכֹּשֶׁב • שְׁנַתְּרַבו אַמּוּרִים בְּאַלְיָה. אַף חֻטָּאת, כְּשֶׁהִיא בְּאֵה כְּשֶׁבָה, טְעוּנָה אֲלֶיהָ עִם הָאֲמּוּרִין. עַל אֲשֵׁי ה' • עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הַעֲשׂוּיֹת לְשֵׁם. פּוֹאֲיִלִי"ש בְּלַע"ו.

א וְאָנֹשׁ אַרְי יְחֹב וְיִשְׁמַע קַל מוֹמִי וְהוּא סְהִיד אוֹ חֵזָא אוֹ יָדַע אִם לֹא יְחִי וְיִקְבֹּל חוֹבָה :

ה (א) וְנָפֵשׁ בִּי־תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם־לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ:

ה"י א וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה • בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ, שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שְׂאֵם יוֹדַע לוֹ עֲדוֹת שִׁיעִיד לוֹ.

ב אוֹ אָנֹשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מַדְעָם מְסַאָב אוֹ בְּנִבְלַת חֵיטָא מְסַאָבָא אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא מְסַאָבָא אוֹ בְּנִבְלַת רַחֲשָׁא מְסַאָב וְיִהִי מְכַסָּא מְנָה וְהוּא מְסַאָב וְחֵב :

(ב) אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכַל־דְבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חֵיטָא טָמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשָׁם:

ה"י א אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו' • וְלֹאֲחַר הַטְּמֵאָה הַזֶּה יֵאָכַל קִדְשִׁים אוֹ יִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שְׂדוּדוֹ נִכְרָת. בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת נִדְרָשׁ כֵּן. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ • הַטְּמֵאָה. וְאָשָׁם • בְּאֲכִילַת קִדְשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שְׁלִפְנִינוּ: בְּעֲדוֹת. שִׁיעִיד לוֹ - אִי "אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ". תוֹרָה ב (ב) אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו' - וְלֹאֲחַר הַטְּמֵאָה הַזֶּה יֵאָכַל קִדְשִׁים אוֹ יִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ - כְּאֲמּוֹר "וְהוּא טָמֵא וְאָשָׁם", דְּהִינוּ טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי וְרִשִׁי חֲרִיטִית ת.ס. וְלֹא שְׁמִפְנֵי נְגִיעַת הַטּוֹמְאָה לְבִדָּה צְרִיךְ לְהִבְיָא קִרְבָּן כְּפִי שְׁמִשְׁמַע מְלָשׁוֹן הַכְּתוּב (ר.א.ס.) שֶׁהוּא דָּבָר שְׂדוּדוֹ נִכְרָת - וְלֹא חֵיב הַכְּתוּב קִרְבָּן אֲלֵא בְּדָבָר שְׂדוּדוֹ נִכְרָת, מִה־שְׂאִין־כֵּן בְּנִגְיעַת הַטּוֹמְאָה לְבִדָּה אִין בְּהַ חֻטָּא, וְאִפְּלֹו כְּהִנֵּים שְׁמוּזְהָרִים

פּוֹאֲיִלִי"ש בְּלַע"ו. - foieles, מוֹקְדִי אֵשׁ, מְדוּרוֹת. תוֹרָה א (א) וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה - בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ - זְהוּ פִירוּשׁ "וְהוּא עֵד". וּמִשְׁמַעוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּבָר עֵד בּוֹ, וְלֹא שִׁהֲיָה עֵד בּוֹ (ר.א.ס.) וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁבוּעוֹת לָהּ, א: "וְהוּא עֵד - שֶׁהִיָּה עֵד בְּאוֹתָהּ שְׁעָה". שְׁחִשְׁבִיעוּהוּ שְׁבוּעָה - זְהוּ פִירוּשׁ "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה". שְׂאֵם יוֹדַע לוֹ - הִינוּ שְׂכָבֵר יוֹדַע, וְלֹא שִׁיעִיד בְּעֵתִיד (ר.א.ס.) עֲדוֹת - כֵּן הוּא בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן. וְכֵן הוּא גְרִסַּת הַרְּאִים. אַף בְּדָפוּסִים

(לג) וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֻטָּאת - שְׁתַּהֲא שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חֻטָּאת - לּוֹמֵד כֵּן מִיְתוּר תִּיבַת "לְחֻטָּאת". תוֹרָה ד (לה) כְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֻלֵב הַכֹּשֶׁב - שְׁנַתְּרַבו אַמּוּרִיו בְּאַלְיָה - כְּמִפּוֹרָשׁ לְעִיל ג.ט. אַף הַחֻטָּאת, כְּשֶׁהִיא בְּאֵה כְּכֶשֶׁב, מְעוּנָה אֲלֶיהָ עִם הָאֲמּוּרִין. עַל אֲשֵׁי ה' - עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ - שְׁמִבְעֵרִים הַכְּהֻנִּים. וְאִין הַכּוֹנֵה לְאֵשׁ הַיּוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהִרִי הִיא אֵשׁ אַחַת, וְכֵאֵן נֶאֱמַר "אֲשֵׁר" לְשׁוֹן רַבִּים (ר.א.ס.) הַעֲשׂוּיֹת לְשֵׁם - זְהוּ פִירוּשׁ "אֲשֵׁי ה'" (ר.א.ס.)

(ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם:

ג או ארי יקרב בסואבת אנשא לכל סוכתה די יסתאב בה ויהי מכסא מנה והוא ידע וקב:

י"י «בטמאת אדם • זו טמאת מת. לכל טמאתו • לרבות טמאת מגע זבין וזבות. אשר יטמא • לרבות הנוגע בבוטל נדה. בה • לרבות בולע נבלת עוף טהור. ונעלם והוא ידע • ששכח הטמאה. ואשם • באכילת קדש או בכיצת מקדש.

(ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

ד או אנש ארי יקנים לפרשא בספון לאבאשא או לאוטבא לכל די יפרש אנשא בקיום ויהי מכסא מנה והוא ידע וקב לתדא מאליו:

י"י «בשפתים • ולא בלב. להרע • לעצמו. או להיטיב • לעצמו, בגון: אכל ולא אכל, אישן ולא אישן.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לא להטמאות, אין בדבר איסור פרת (רא"ם).

במסכת שבויעות - ז, א. הובא ברש"י לקמן ז, ב, עין שם.

נדרש בן - אכל כאן אינו מפורש בכתוב שמדובר בטומאת מקדש וקדשיו ודוקא.

ונעלם ממנו - **הטמאה** - פדעת רבי עקיבא ב"תורת כהנים": "ונעלם ממנו והוא טמא, על העלם טומאה הוא קיב, ולא על העלם מקדש". פירושו: שנעלמה ממנו הטומאה ונכנס למקדש או אכל קדשים, ואחר-כך נודע לו שהיה טמא בשנכנס למקדש או אכל קדשים, או נעלם ממנו המקדש או אכל קדשים בעודו טמא, ואחר-כך נודע לו שהיה מקדש או שהיו קדשים, פטור (רא"ם). וראה גם רש"י שבת ב, ב ושבויעות ב, א: "ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלמה ממנו טומאה".

ואשם - באכילת קדש או בכיצת מקדש - ולאחר מעשה נודע לו שקטא (רש"י שבויעות שם). תורה ג

(ג) **בטמאת אדם - זו טמאת מת** - שנגע במת או שנגע באדם שנטמא במת (ע"פ ת"ר).

לכל טמאתו - לרבות טמאת מגע זבין וזבות - שנגע בזבים וזבות. והם מטמאים במגע, כדלקמן טו, כו.

אשר יטמא - לרבות הנוגע בבוטל נדה - כדלקמן ברש"י טו, כד, שבוטל נדה מטמא אדם וכלי חרס.

בה - לרבות בולע נבלת עוף טהור - שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה על-ידי אכילה, ואם אכלה ונכנס למקדש קיב (רש"י שבויעות ז, א). וראה גם רש"י לקמן יז, טו, כב, ח. וראה בגמרא שם בטעם הדבר שתיבת "בה" באה כאן לרבות, אף שגדרך כלל ענינה למעט.

ונעלם - ולא ידע, ששכח הטמאה ואשם - באכילת קדש או בכיצת מקדש. - בפירוש רש"י זה רבו הנוסחאות, והגירסא שפנים היא לפי הגירסא הנפוצה. אף גם בנוסחא זו רבו הפירושים, ובפרט רש"י רוצה לבאר כאן:

(א) מה נעלם ממנו (שהרי כאן לא כתוב "והוא טמא" כבפסוק הקודם, ולכן לא יכול לפרש "ונעלם ממנו הטומאה"). (ב) אם "נעלם ממנו", מהו זה שאומר בהמשך "והוא ידע"? ולכן מפרש שזה גופא נעלם ממנו. בלומר: "ונעלם ממנו והוא ידע" פירושו: נעלמה ממנו הדיעה, וממילא התוצאה היא "ולא ידע". וזהו מה שמפרש: "ונעלם ממנו - ולא ידע".

וכדי לבאר איוו ידיעה נעלמה ממנו, לכן הוסיף "ששכח הטומאה", בלומר בתחילה ידע שהוא טמא, ואחר-כך נעלמה ונשכחה ממנו ידיעה זו, ובשכחת טומאה זו נכנס למקדש או אכל קדש, ואחר-כך נזכר שהיה טמא, אף זה אינו מפורש בכתוב כי פשוט הוא, וכמו שלא פירש הפתוח פרט זה בפסוק הקודם. אכל רש"י במעילה י, ב

מפרש את הפסוק באופן שונה (אף כי להלכה אין הבדל ביניהם): "דבטומאת מקדש וקדשיו בעינן שתי ידיעות, ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים, דכתיב ונעלם, מכלל שידע, והדר כתיב והוא ידע, הרי כאן שתי ידיעות". תורה ד

(ד) **בשפתים - ולא בלב** - שאם גמר בלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו אינה שבועה (רא"ם ע"פ שבויעות כו, א). אכל מהמילה "לבטא" לבד אינו ממעט מה שגמר בלבו, כי מה שנגמר בלבו נקרא גם כן ביטוי (משמעות הגמרא שם).

להרע - לעצמו - ולא לאחרים, שנגמרו "או להיטיב", מה הטבה רשות (שיש לו רשות להיטיב), אף הרעה רשות, למעט הרעה לאחרים שאין הרשות בידו (ע"פ שבויעות כו, א).

"או להיטיב" לעצמו - פשם שהרעה היא לעצמו, כך להיטיב היא לעצמו. אמנם בגמרא לומדים מיתור תיבת "או" לרבות הטבת אחרים, אף על-פי פשוטו של מקרא "או" בא לחלק ואינו מיותר.

בגון אכל ולא אכל - אוכל - "להיטיב", לא אוכל - "להרע", שמענה את עצמו, והוא-הדין לכל דבר שהוא הן ולא להבא, ד"להרע או להיטיב" להבא משמע (רש"י שבויעות ב, א).

אישן ולא אישן. לכל אשר יבטא - לרבות לשעבר - שגשבע "אכילתי" ולא אכל, או "לא אכילתי" ואכל (רש"י שבת ב, א).

לכל אשר יבטא • לרבות לשעבר. ונעלם ממנו • ועבר על שבועתו, כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן, אבל שבועה שיש בה כפירת ממון, אינה בקרבן זו אלא באשם.

ה ויהי ארי יחוב לחדא מאלין ויודי די חב עלה:

(ה) והיה כִּי־יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ:

ו וייתי ית אשמה קדם יי על חובתה די חב נקובתא מן ענא אמרתא או צפירת עזין לחטאתא ויכפר עלוהי פהנא מחובתה:

(ו) והביא את־אשמו ליהוה על חטאתו אשר חטא נמכה מן־הצאן בשבה או־שעירת עוים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו:

ז ואם לא תמטי ידה כמסת שימא וייתי ית חובתה די חב תרין שפנינין או תרין בני יונה קדם יי חד לחטאתא וחד לעלתא:

(ז) ואם־לא תגיע ידו־די שה' והביא את־אשמו אשר חטא שתי תרים או־שני בני־יונה ליהוה אחד לחטאת ואחד לעלה:

ח וייתי יתהון לות פהנא ויקרב ית די לחטאתא קדמימא וימלוק ית רישה מלקבל קדלה ולא יפרש:

(ח) והביא אתם אלה־הכהן והקריב את־אשר לחטאת ראשונה ומלך את־ראשו ממול ערפו ולא יבדיל:

ט"ו והקריב את־אשר לחטאת ראשונה • חטאת קודמת לעולה. (ובחסים ד) למה הדבר דומה? לפרקליט שנוכנס לרצות, רצה פרקליט, נכנס דורון אחריו. ולא יבדיל • אינו מולק אלא סימן אחד. ערף • הוא גבה הראש המשפע לצד הצנאר. מול ערף, מול הרואה את הערף, והוא ארף כל אחורי הצנאר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה, החטאת קודמת לעולה".
למה הדבר דומה? לפרקליט - מליץ טוב (רש"י זבחים ז, א).
שנכנס לרצות - אדם שסרח במלך ורצהו על־ידי פרקליטין (רש"י שם).
רצה פרקליט - קרבן חטאת.
נכנס דורון אחריו - קרבן עולה.
ולא יבדיל - אינו מולק אלא סימן אחד - דעוף הכשרו בסימן אחד, וכל מה דעביד טפי מהכשר הבדלה היא, וכל הסימן הוי מצות שהיטה בעוף לכתחלה, הלכך במליקה פי מליק לכלו סימן לאו הבדלה היא, אבל בסימן שני אפילו מצוה לכתחלה ליכא (רש"י חולין כא, ב).
ערף - הוא גבה הראש המשפע לצד הצנאר - ברש"י חולין יט, ב מבאר יותר: "מה שיש מן העורף אחורי הפרצוף קרי ערף, מדכתוב פי פנו אלי ערף ולא פנים, ולא כתיב פי פנו אלי ערף ולא צנאר, דהוינו גרון,

רע"ב, וחוב קרבן בשבועת ביטוי ושנו רק אם לא ידע בשעת השבועה שחובים קרבן על השבועה (ראה שבועת שם).
כל אלה - האמורים בפסוקים א־ד (שבועת העדות, טומאת מקדש וקדשיו, ושבועת ביטוי).
בקרבן "עולה ויורד" - לעשיר חטאת בהמה, ולעני עוף, ולדל שבדלים עשירית האיפה, ונהו לשון "עולה ויורד", לעשיר עולה ולעני יורד (רש"י שבועת ב, א).
כמפרש כאן - פסוקים ר"ג.
אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן [זה] - פן הוא בדרפוס ראשון, ובדרפוסים שלפנינו: זו.
אלא באשם - כדלקמן פסוק כ ואילך. תורה ה
(ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה - חטאת קודמת לעולה - משום דעיקר חטאת הוא (רש"י זבחים ז, א). וראה גם רש"י במדבר טו, כד:

ונעלם ממנו - ועבר על שבועתו - כלומר, הרי זה מקרא קצר, וכאילו כתוב "ועבר", שאם לא פן על מה הוא מביא קרבן? ומה שפירש זה כאן, ולא פירש פן את תיבת "ואשם" האמור לקמן, כמו שפירש על־דרך־זה בפסוקים דלעיל, משום ש"ואשם" האמור לקמן אינו מוסב על "ונעלם", אלא על "לאחת מאלה", ולכן בהכרח ש"ונעלם" הוא מקרא קצר. ומה שאומר בהמשך "והוא ידע ואשם לאחת מאלה", פירושו שנודע לו שהוא אשם באחת מהעבירות הנזכרות לעיל (רא"ס). או יש לומר, שכונת רש"י לומר ש"ונעלם ממנו" מוסב רק בשבועה על להבא, שלאחר זמן נתעלמה ממנו השבועה שנשבע, "ועבר על שבועתו" (ראה רש"י שבועת כו רע"ב, אבל בשבועה על העבר לא שוף לומר "ונעלם", שנעלמה ממנו בשעת השבועה מה שעשה בעבר, כי אז הוא נקרא אנוס ולא שוגג (ראה רש"י שבת סט

ט וַיְדִי מִדְמָא דְחִטָּאתָא עַל כְּתָל מִדְבָּחָא
 וְדִאשְׁתָּאר בְּדְמָא יִתְמַצִי לִיסוּדָא דְמִדְבָּחָא
 חִטָּאתָא הוּא :

(ט) וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָא עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר
 בְּדָם יִמְצָה אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ חֲטָאתָא הוּא :

רש"י «וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָא • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצוּי. וּבְחִטָּאתָא, הִזָּאָה וּמִצוּי: אוֹחֹז בְּעֶרְףָּ וּמִתִּיז, וְהִדָּם נִתָּז וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאתָא הוּא • לְשִׁמָּה - כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 17)

בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצוּי, וּבְחִטָּאתָא הִזָּאָה וּמִצוּי (רש"י ה, ט) אין פּוֹנְתוֹ שֶׁבְּעוֹלָה אֵין כָּלֵל הַעֲנִין שֶׁל זְרִיקַת הַדָּם, אֶלָּא שֶׁבְחֲטָאתָא הִצְרִיכוּ לְהִיּוֹת שְׁתֵּי פְעֻלוֹת. אֲבָל גַּם מִצוּי שֶׁל עוֹלָה ("וְנִמְצָה דָּמוֹ") תִּכְנְנוּ עֲנִין הַזְרִיקָה. וְכֵן מוֹכַח מִרִש"י זֶה גּוֹפֵא, שֶׁמִּשְׁנֵה הִזָּאָה וּמִצוּי זֶה לְזָה. וּבִרִש"י מְעִילָה (ט, א): "דְּמִצוּי עוֹלַת הָעוֹף - בְּמָקוֹם זְרִיקָה דְבִהֲמָה, וְהִזָּאָה בְּחֲטָאתָא הָעוֹף".

(י) וְאֵת־הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה בְּמִשְׁפַּט וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן
 מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ׀ ׀ ׀

רש"י «בְּמִשְׁפַּט • כִּדְתָּ הָאָמוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה בְּרֹאשׁ הַפְּרָשָׁה.

◆ שבת קודש א' ניסן ◆

יא וְאִם לֹא תִדְבֹק יָדָה לְתַרְיִן שְׁפָנִינִין אוֹ
 לְתַרְיִן בְּנֵי יוֹנָה וְיִתִּי יָת קַרְבְּנָה דִּי חֵב חַד
 מִן עֶסְרָא בְּתַלְתַּ סְאִין סְלִמָּא לְחִטָּאתָא לֹא
 יִשׁוּי עֲלֵהּ מִשְׁחָא וְלֹא יִתֵּן עֲלֵהּ לְבִנְתָּא אַרְי
 חִטָּאתָא הִיא :

(יא) וְאִם־לֹא תִשְׁנִי יָדוֹ לְשִׁתֵּי תַרְיִים אוֹ לְשִׁנֵּי
 בְּנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קַרְבְּנֹו אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת
 הָאָפָה סְלֵת לְחֲטָאתָא לֹא־יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׁמֵן וְלֹא־יִתֵּן
 עָלֶיהָ לְבִנְתָּה כִּי חֲטָאתָא הוּא :

רש"י «כִּי חֲטָאתָא הוּא • וְאֵין בְּדִין שְׂיִהָא קַרְבְּנָה מְהֻדָּר.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(רא"ס). תורה י
 (י) **בְּמִשְׁפַּט - כִּדְתָּ - בְּרֹאשׁ - כְּלוֹמַר,**
 "בְּמִשְׁפַּט" אֵין פִּירוּשׁוֹ כְּרִאִיו
 (כְּבִתְרָגוּם אוֹנְקֵלוֹס), אֶלָּא כִּדְתָּ וְכִדְיִן.
הָאָמוֹר [ה] - כִּי "בְּמִשְׁפַּט" בְּפִתְחָא
 תַּחַת הַכָּף הוּא כְּמוֹ "כְּהִמְשִׁפְט",
 כְּלוֹמַר כְּמִשְׁפַּט הִידוּעַ (מעט צר).
בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה בְּרֹאשׁ
הַפְּרָשָׁה - א, טו. וְרִאָה גַּם רִש"י
 לְקַמֵּן ט, טז. תורה יא
 (יא) **כִּי חֲטָאתָא הוּא - וְאֵין בְּדִין**
שְׂיִהָא קַרְבְּנֹו מְהֻדָּר - כְּלוֹמַר, שְׁלֹא
 תִּהְיָ הַמִּנְחָה נְאֻהָ (רש"י מנחת ו, סע"א).
 וְלָכֵן "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׁמֵן וְלֹא יִתֵּן
 עָלֶיהָ לְבִנְתָּה". וְרִאָה גַּם רִש"י בְּמִדְבָּר
 ה, טו. תורה יב

- "מִגּוֹף הַחֲטָאתָא", וּבִרִש"י שָׁם: "שְׁלֹא
 יָזָה לֹא כְּכֹלִי וְלֹא בְּאֶצְבַּע, אֶלָּא אוֹחֹז
 בְּעוֹף עֲצָמוֹ וּמִזָּה". וְרִאָה גַּם רִש"י
 מְנַחֲוֹת ב, סוף עֲמוּד ב: "אוֹחֹז בְּגוֹף
 הָעוֹף וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד בְּכַח וְהִדָּם נִתָּז
 מַעֲצָמוֹ".
וְהִדָּם נִתָּז וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ - כְּלוֹמַר,
 לְקִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְזוֹ נִקְרָאת הִזָּאָה. וְאַחַר
 כִּפֹּר מִמִּצְחָה אֶת שְׂאֵרֵי הַדָּם אֶל יְסוּד
 הַמִּזְבֵּחַ, הִנְנוּ שְׁמִימֵי קַרְבֵּי בֵּית מִלִּיקְתוֹ
 לַמִּזְבֵּחַ וְדוֹחֵקוֹ בְּקִיר וְהִדָּם מִתְמַצָּה
 וְיִוָּרֵד לְיְסוּד" (רש"י שם).
חֲטָאתָא הוּא - לְשִׁמָּה כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא
לְשִׁמָּה פְּסוּלָה - רִאָה גַּם רִש"י לְעִיל
 ד, כד. וְחֹזֵר עַל זֶה כְּאֵן, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁם
 מְדוּבָר בְּחֲטָאתָא בְּהִמָּה וְכֵאֵן בְּחֲטָאתָא
 הָעוֹף, וְלֹא הִיָּה נִתָּז לְלִמּוּד זוֹ מִזוֹ

שְׁמַע מִיָּדָה, עֶרְףָּ דְקָרָא לְאוֹ כְּנִגְד
 הַגְּרוֹן הוּא, אֶלָּא כְּנִגְדַּת הַפְּנִים".
מוֹל עֶרְףָּ - כְּמוֹ שְׁכַתוֹב: מְמוּל עֶרְפוֹ.
מוֹל הָרוּאָה אֶת הָעֶרְףָּ - מִדְּכַתִּיב
 "מוֹל", לְאוֹ עָלָיו מִמֶּשׁ הוּא, אֶלָּא
 בְּרִאָתוֹ (רש"י שם).
וְהוּא אֶרֶץ כָּל אַחֲוֵי הַצֹּאֵר - כְּנִגְד
 הַגְּרוֹן (רש"י שם). וְרִאָה גַּם רִש"י סְנִיחֵדְרִין
 נב, ב: "מוֹל הָרוּאָה אֶת הָעוֹרָף, דְּהִנְנוּ
 אַחֲוֵי צֹאֵר שְׂרוּאִין אֶת
 הָעוֹרָף". תורה ט
 (ט) **וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָא - בְּעוֹלָה,**
לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצוּי - כְּדִלְעִיל א,
 טו: "וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ".
וּבְחֲטָאתָא, הִזָּאָה וּמִצוּי. אוֹחֹז בְּעֶרְףָּ
וּמִתִּיז - בְּמִקְרָא זְבָחִים סד, ב לומדים
 זֹאת מִמֶּה שְׁכַתוֹב "וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָא"

(יב) וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמְץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת־אֲזִבְרֹתֶיהָ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה חֲטָאת הוּא:

יב וְהִבִּיאָהּ לֹת פְּהֵנָּה וְקִמְצוֹן פְּהֵנָּה מִנָּה מְלֵי קִמְצָה יֵת אֲזִבְרֹתֶיהָ וְיִטַּק לְמִדְבַּחָא עַל קְרַבְנֵיהָ דִּי חֲטָאתָא הִיא:

כ"י < על חטאת הוא • נקמצת ונקטרת לשמה - פשרה, שלא לשמה - פסולה.

(יג) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֶחָת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהִיתָה לִכְהֵן בַּמִּנְחָה:

יג וְיִכַפֵּר עָלוּהִי פְּהֵנָּה עַל חֻקְתָּה דִּי חֵב מִחֲדָא מֵאֵלִין וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ וְתֵהִי לִכְהֵנָּה כַּמִּנְחָתָא:

כ"י < על חטאתו אשר-חטא • כאן שנה הכתוב, שהרי בעשירות ובדלות נאמר: "מחטאתו", וכאן בדלי דלות, נאמר: "על-חטאתו", דקדקו רבותינו (בריות כז) מכאן, שאם חטא כשהוא עשיר, והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, יביא ממקצתן שתי תורים; הפריש מעות לשתי תורים והעני, יביא ממקצתן עשירית האיפה (לכך נאמר: "מחטאתו"); הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, לכך נאמר כאן: "על-חטאתו". מאחת מאלה • מאחת משלש כפרות האמורות בענין: או בעשירות, או בדלות, או בדלי דלות (תי"ט); ומה תלמוד לומר? שיכול, החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקלין יהיו בעוף, והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה? תלמוד לומר: "מאחת מאלה", להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה, אם השיגה ידו, ואת החמורים לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות. והיתה לכהן במנחה • ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין; זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו (תי"ט): "והיתה לכהן", ואם חוטא זה כהן הוא, תהא לו פשאר מנחת נדבת כהן, שהיא ב"כליל תהיה לא תאכל" (לקמן ו טו).

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

(יב) חטאת הוא - נקמצה ונקטרה לשמה בשרה, שלא לשמה - אם קמץ שלא לשמן, כגון לשם נדבה, או נתן בקלי את הקומץ שלא לשמן, או הוליק או הקטיר שלא לשמן (רשי' מנחות ב, א).

פסולה - משמע שלומד מעצם זה שכתוב "חטאת היא", שהמנחה צריכה להיות לשם חטאת. אך במנחות ד, א לומדים ענין זה מזה ש"חטאת קריה רחמנא", וברש"י שם: "מה חטאת פסולה שלא לשמה, אף מנחה פסולה שלא לשמה". תורה יג

(יג) על חטאתו אשר חטא - כאן שנה הכתוב, שהרי בעשירות ובדלות נאמר - פסוקים ג, י.

"מחטאתו", וכאן בדלי דלות נאמר "על חטאתו", דקדקו רבותינו - פרייתו כז, ב.

מכאן, שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני - יביא ממקצתן שתי תורים - והשאר חולין (רשי' שם).

הפריש מעות לשתי תורים והעני - יביא ממקצתן עשירית האיפה (לכך נאמר - בשניהם).

"מחטאתו". - דמשמע מקצת חטאתו (רשי' שם). בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבות אלו, ולכן הוסגרו בסוגריו.

הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר - יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר - כלומר, יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה (רשי' שם).

לכך נאמר כאן "על חטאתו" - דמשמע שיוסיף [על חטאתו] (רשי' שם). מאחת מאלה - מאחת משלש כפרות האמורות בענין: או בעשירות, או בדלות, או בדלי דלות. ומה תלמוד לומר? - מה בא ללמדנו בזה, והרי ידוע שבאחת מאלה הוא מתכפר.

שיכול החמורין שבהם - היא טומאת מקדש וקדשיו שדונה ברת (רא"ם).

יהיו בכשבה או שעירה - ומה שנאמר בו "ואם לא תגיע ידו די שה", נוכל לפרש שלא נגעה ידו במעל שחייב בעבורו להביא כשבה או שעירה, אלא במעל קל ממנו (רא"ם).

ותקלין - היא שבעת העדות שאין ידונה בכרת, אבל השנה בה הכתוב

שוגג למזיד (רא"ם). יהיו בעוף, ותקלין שבקלין - היא שבעת ביטוי שאין ידונה ברת ולא השנה בה הכתוב שוגג למזיד (רא"ם).

יהיו בעשירית האיפה - ומה שנאמר בו "ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו'", נוכל לפרש שלא נגעה ידו במעל שיתחייב בעבורו שתי תורים או שני בני יונה, אלא במעל קל ממנו (רא"ם).

תלמוד לומר: "מאחת מאלה", להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה - שהן על טומאת מקדש וקדשיו והן על שבעת העדות או ביטוי, צריכים להביא כשבה או שעירה.

אם השיגה ידם, ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה - שהן על שבעת ביטוי והן על שבעת העדות והן על טומאת מקדש וקדשיו, יכולים להביא עשירית האיפה.

בדלי דלות. והיתה לכהן במנחה - ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין - ממנחת נדבה האמורה לעיל ב, ג.

זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו - מנחות עד, א.

וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יד ומליל יי עם משה למימר:

נפש פיתמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו ליהוה איל תמים מן-הצאן בערפך כסף-שקלים בשקל-הקדש לאשם:

טו אנש ארי ישקר שקר ויחוב בשלו מקודשיא די וייתי ית אשמה קדם יי דכר שלים מן ענא בפרסגה כסף סלעין בסלעי קודשא לאשמה:

כ"ט פיתמעל מעל. (ת"כ) אין "מעילה" בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר (דברי הימים א ה כה): "וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי-הארץ"; וכן הוא אומר בסוטה (במדבר ה): "ומעלה בו מעל". וחטאה בשגגה מקדשי ה'. שגגה מן ההקדש. והיכן הזהיר? נאמר כאן: "חטא" ונאמר להלן: "חטא" בתרומה (לקמן כב): "ולא-ישאו עליו חטא". מה להלן הזהיר, אף כאן הזהיר. אי, מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל, אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל מעל", רבה. מקדשי ה'. המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים. איל. לשון קשה, כמו (יחזקאל יו יא): "ונאת-אילי הארץ לקח", אף כאן קשה בן שתי שנים. בערפך כסף-שקלים. שיהא שוה שתי סלעים.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

"והיתה לבתן", ואם חוטא זה בתן הוא, תהא [לו] - פן הוא בכמה כתביו יד ויבדפוסים ראשונים.

בשאר מנחת נדבת בתן, שהיא ב"בליל תהיה לא תאכל" - לקמן ו, טז. כלומר, אין שוין מנחת חוטא של פהנים ומנחת חוטא של ישראל, דשירי מנחת חוטא של ישראל נאכלין, ומנחת חוטא של פהנים קריבין (רש"י שם). תורה יד

(טו) פי תמעל מעל - אין מעילה בכל מקום אלא שנוי - ששגגה מקדשתו (רש"י פסחים כו, ב), ומוציא מהקדש לחול (ראה רש"י ערכין בא, א).

וכן הוא אומר - דברי הימים א ה, כה.

"וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ" - ששנו עצמם מן המקום לעבודה-זרה (רש"י מעילה יח, סע"א).

וכן הוא אומר בסוטה - במדבר ה, יב.

"ומעלה בו מעל" - שמניחה את בעלה ונדבקת בנואף שלה (ע"פ תוס מעילה שם ד"ה אק).

וחטאה בשגגה מקדשי ה' - שגגה מן ההקדש - ומשגגה בו יצא מהקדש לחולין (רש"י ערכין שם).

והיכן הזהיר - כלומר, היכן הזהיר האיש שלא ינהג מן ההקדש, עד שקראו הכתוב חוטא (רא"ם).

נאמר כאן חטא - "וחטאה". ונאמר להלן חטא בתרומה - כב, ט. "ולא ישאו עליו חטא", מה להלן הזהיר - שנאמר (לקמן כב, י) "וכל ור לא יאכל קדש" (רא"ם), ובתרומה הכתוב מדבר (רש"י שם).

אף כאן הזהיר - שהאזהרה האמורה שם בתרומה למדים ממנה גם על הקדש מגזירה שוה.

אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל - שהרי בנר נאמר לשון אכילה.

אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל מעל", רבה - כפל הלשון בשביל לרבות הנאה בלא אכילה לענין החטא, וממילא מוכן שכן הוא גם לענין אזהרה.

קדשי ה' - המיוחדים לשם - הינו קדשי קדשים, שהם מתחילתם לגבוה ואימוריהן עולין למזבח (רש"י פסחים כו, ב), ואין לבעלים בהם כלום (רש"י תמורה לב, ב).

יצאו קדשים קלים - דלאו קדשי ה' קרינן ביה, שכולן לבעלים, ואין לגבוה

בהן אלא לאחר וריקת דמים את האימורין (רש"י פסחים כו, ב). אבל לאחר וריקת דמים יש מעילה באימוריהן, דנפקא לן (חולין קיז, א) מ"כל חלב לה" (לעיל ג, טו), לרבות אימורי קדשים קלים לאחר וריקת דמים למעילה (רש"י זבחים פג, ב). אבל מזה שרש"י בפירושו על התורה לא הביא הלימוד מ"כל חלב לה" לרבות קדשים קלים למעילה, מוכן שעל-פי פשוטו של מקרא אין מעילה כלל בקדשים קלים, גם לאחר וריקה, פינן שנתמעטו ממעילה לגמרי מפסוק זה.

איל - לשון קשה, כמו "ונאת אילי הארץ לקח" - יחזקאל יו, יג. ברש"י שם "שרי הארץ".

אף כאן קשה, בן שתי שנים. - ברש"י במדבר טו, יא: "בן י"ג חדש ויום אחד". וראה רש"י בריתות י, ב (בסוגריום): "מדבכל התורה פולה קרי לכבש בן שנה, מכלל דאיל בן שתי שנים". וראה רש"י בראשית לא, לח: "איל בן יומו קרוי איל".

בערפך כסף שקלים - שיהא שוה - זהו פירוש "בערפך", מלשון שוין ולא מלשון הערכה ושומא (רא"ם).

שתי סלעים - מיעוט שקלים שנים, ושקל של תורה שויו סלע. תורה טו

(טו) וְאֵת אֲשֶׁר חָטְא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם וְאֶת־חַמִּישָׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהִכְהִין יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשֵׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

כ"י - וְאֵת אֲשֶׁר חָטְא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם • (כריתות, כו) קָרַן וְחָמֵשׁ לַהֲקַדְשׁ.

טז וְנִתְּן דִּי חַב מִן קוֹדֶשָׁא יִשְׁלַם וְנִתְּ חַמִּישָׁה יוֹסֵף עֲלוּהִי וְנִתְּן אֹתוֹ לַכֹּהֵנָא וְכִהֲנָא וְכַפֵּר עֲלוּהִי בְּדִקְרָא דְאֲשָׁמָא וְיִשְׁתַּבַּח לֵה:

יז וְאִם אָנֹשׁ אָרִי יַחֻב וְיַעֲבֹד תְּדָא מִכָּל פְּקוּדָא דִּי לֹא כְּשֵׁרִין לְאִתְּעִבְדָא וְלֹא יַדַע וְיַחֻב וְיַקְבֵּל חוּבָה:

(יז) וְאִם־נַפְשׁ כִּי תַחְטָא וַעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאֲשֵׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ:

כ"י - וְלֹא־יָדַע וְאֲשֵׁם. וְהִבִּיא • הַעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק כֶּרֶת לִידוֹ וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לֹא, כַּגֹּזֵן: חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו, וְכִסְבוֹר שֶׁשְׂתִּיהֶן הַתֵּר, וְאָכַל אֶת הָאֶחָת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֶלֶב הִתְּתָה, וְלֹא יָדַע אִם זו שֶׁל חֶלֶב אָכַל, הֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשֵׁם תְּלוּי וּמִגֵּן עָלָיו כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נודַע לוֹ שְׂוֹדָאֵי חֲטָא, וְאִם יָדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן, יָבִיא חֲטָאֵת. וְלֹא־יָדַע וְאֲשֵׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ • (ת"כ) רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הֲרִי הַפְּתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל־אַחַת־פְּמָה־וּכְמָה שֶׁיַּעֲנִישׁ אֶת שִׁדְעוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נִפְשָׁךְ לִידַע מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל צְדִיקִים, צֵא וּלְמַד מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטוּהָ אֶלָּא עַל מִצְוֹת "לֹא תַעֲשֶׂה" וְעָבַר עָלֶיהָ, רְאֵה פְּמָה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וְלְדוֹרוֹתָיו! וְכִי אִיזוֹ מִדָּה מְרַבָּה: שֶׁל טוֹבָה, אוֹ שֶׁל פְּרַעְנוֹת? הֲוִי אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה. אִם מִדַּת פְּרַעְנוֹת הַמַּעֲוֹטָה, רְאֵה פְּמָה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה הַמְרַבָּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפְּגוּלִין וְהַנּוֹתְרוֹת וְהַמְתַּעֲנָה בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, עַל־אַחַת־פְּמָה־וּכְמָה שֶׁיִּזְכֶּה לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו וְלְדוֹרוֹת

אשל אברהם - הרב אלשוילי

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר - 'תּוֹרַת כֹּהֲנִים'. בְּכֹל הַמֵּאֲמָרִים שֶׁמִּבִּיא רַשִׁי לְהֵלֵךְ מְדוּבָר בְּמַעֲלַת הַשֶּׁכֶר עַל הָעוֹנֵשׁ. **אִם נִפְשָׁךְ לִידַע מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל צְדִיקִים, צֵא וּלְמַד מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן, שֶׁלֹּא נִצְטוּהָ אֶלָּא עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְעָבַר עָלֶיהָ, רְאֵה פְּמָה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וְלְדוֹרוֹתָיו, וְכִי אִיזוֹ מִדָּה מְרַבָּה, שֶׁל טוֹבָה אוֹ שֶׁל פְּרַעְנוֹת? הֲוִי אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה - וְרֵאֵה רַשִׁי שְׁמוֹת כ, ה. שֶׁם לַד, ז. שְׁמֵדָה טוֹבָה מְרַבָּה עַל מִדַּת פּוֹרְעָנוֹת אַחַת לְחֻמֵּשׁ מֵאוֹת. **אִם מִדַּת פְּרַעְנוֹת הַמַּעֲוֹטָה, רְאֵה פְּמָה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה הַמְרַבָּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ - שְׂנַמְנַע מִלְּאֲכֹלִים מִן הַפְּגוּלִין וְהַנּוֹתְרוֹת - מִה שֶׁנִּקְטָה דִּקְרָא דוּגְמָאוֹת אֶלָּא, יֵשׁ לֹמֵר עַל־פִּי מִה שֶׁכְּתִב הַחֻקִּינִי שְׁפִירוֹת הָאֵילָן הִיוּ קָדֵשׁ קְדָשִׁים, וְהַפְּרִי שֶׁאָכַל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִיָּה מִפִּירוֹת הַנּוֹשְׂרִים מִהָאֵילָן שֶׁהָיָה לוֹ דִּין שֶׁל נוֹתֵר וּפְיִגּוּל (מִשְׁכֵּל לֹדֵד). וְהַמְתַּעֲנָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - מִה שֶׁנִּקְטָה דוּגְמָא זוֹ דִּקְרָא, יֵשׁ לֹמֵר עַל־פִּי****

נוֹדַע לוֹ שֶׁסֶפֶק הוּא, נִחְלָקוּ בַּגְּמָרָא שֶׁ אִם חֵיב קָרַבֵּן אוֹ פְטוּר. וּמִזֶּה שֶׁנִּקְטָה רַשִׁי בְּפָנִים דוּגְמָא שֶׁל שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת דִּיקְרָא, נִרְאֶה שֶׁכֵּן הוּא עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא. וּבִטְעַם הַדְּבָר יֵשׁ לֹמֵר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בַּגְּמָרָא שֶׁם, שֶׁאֶחָד הַטְּעָמִים לְמֵאן דְּאָמַר שְׂדוּקָא בְּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת חֵיב קָרַבֵּן, מִשּׁוּם שֶׁבִּהְיוּ "אֶפְשָׁר לְבָרְרָא", וּמִפְּרֵשׁ רַשִׁי: ד"שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת [וְאָכַל אַחַת] וְנִשְׁאַרְהָ הָאֶחָת, אֶפְשָׁר שֶׁיִּבּוֹא לְאַחַר זְמַן בְּקִי שֶׁיִּפִּיר אִם זו הַנּוֹתְרָת שׁוּמָן, וְדַאי חֶלֶב אָכַל וְיָבִיא חֲטָאֵת, אָבַל חֲתִיכָה אַחַת וְאָכְלָהּ אִי אֶפְשָׁר לְבָרְרָה". וְהֲרִי זֶה מִה שֶׁמְסַיֵּם רַשִׁי כֵּן כֵּן שֶׁ"אִם נודַע לוֹ לְאַחַר זְמַן יָבִיא חֲטָאֵת". **וּמִגֵּן עָלָיו - מִן הַיִּסּוּרִים (רַשִׁי יוֹמָא פּוּה, ב). כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נודַע לוֹ שְׂוֹדָאֵי חֲטָא, וְאִם יָדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן - יָבִיא חֲטָאֵת - כְּדִלְקַמֵּן בְּרַשִׁי פְּסוּק יח. וְלֹא יָדַע וְאֲשֵׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ - רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר - 'תּוֹרַת כֹּהֲנִים'. וְרֵאֵה גַם נוֹיֵר כג, א בְּשֵׁם רַבִּי עֲקִיבָא. הֲרִי הַכְּתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל־אַחַת־פְּמָה־וּכְמָה שֶׁיַּעֲנִישׁ אֶת שִׁדְעוֹ - וְעָבַר בְּמוֹיֵד.**

(טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטְא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם - קָרַן - מִבְּאֵר בְּוֶה שִׁיֵּאֵת אֲשֶׁר חָטְא" הוּא הַקָּרַן, וְכֵאֵילוֹ אָמַר: "וְאֵת הַקָּרַן אֲשֶׁר חָטְא עָלָיו מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם", שֶׁכֵּן הַחֲטָא לֹא נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן תְּשׁוּבָתוֹ (רַאִים). **וְחָמֵשׁ לַהֲקַדְשׁ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵת חַמִּישֵׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו". תוֹרָה יז (יז) וְלֹא יָדַע וְאֲשֵׁם .. וְהִבִּיא - הַעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק כֶּרֶת - בְּכִרְיֹתוֹת כב, ב לומְדִים זֹאת בְּגִזְרָה שְׁוִיהַ מַחְטָאֵת, נֶאֱמַר בַּחֲטָאֵת (לַעֲלֵה ה, א) "מִצְוֹת", וְשֵׁם זֶהוּ בְּלָאוּ שְׂאִיסוּרוֹ כֶּרֶת, כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי שֶׁם, וְנֶאֱמַר כֵּן "מִצְוֹת", אִף כֵּן בְּדִבְרֵי שְׂאִיסוּרוֹ כֶּרֶת. לִידוֹ "וְלֹא יָדַע" אִם עָבַר עָלָיו אִם לֹא, כַּגֹּזֵן חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו, וְכִסְבוֹר שֶׁשְׂתִּיהֶן הַתֵּר, וְאָכַל אֶת הָאֶחָת אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֶלֶב הִתְּתָה, "וְלֹא יָדַע" אִם זו שֶׁל חֶלֶב אָכַל - הֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשֵׁם תְּלוּי - אָבַל אִם בִּשְׁעַת אֲכִילָה הִיָּה לוֹ סֶפֶק וְהוֹיֵד וְאָכְלָהּ מִסֶּפֶק - מוֹיֵד הוּא, וּפְטוּר (רַשִׁי כְּרִיתוֹת יז ע"ט). וְאִם הִתְּתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה וְהִיָּה סְבוּר שֶׁהִיא שׁוּמָן וְאָכְלָהּ, וְאֶחָר־כִּפֵּר**

דורותיו עד סוף פל הדורות. רבי עקיבא אומר: הרי הוא אומר (דברים יז ט): "על-פי שנים עדים או שלשה עדים וגו'". אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הכתוב בשלשה? אלא להביא שלישי להחמיר עליו, ולעשות דינו כפיצא באלו לענין ענש והזמה. אם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עברה בעוברי עברה, על-אחת-כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: (דברים כד ט) "כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה". הרי הוא אומר (שם כה): "למען יברכה וגו'". - קבע הכתוב ברכה למי שבאת על-ידו מצוה בלא ידע. אומר מעתה: היתה סלע צרויה בכנפיו ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש-ברוך הוא קובע לו ברכה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 944)

ולא ידע ואשם ונשא עונו (ה, יז) **בגזן חלב ושמן לפניו וכסבור ששתייהן התר ואכל את האחת** (רש"י) יש לשאל, מדוע בחרו רז"ל ברגמה זו דוקא - חלב ושמן. ויש לומר, דהנה העובר עברה בשוגג, סימן הוא שתענוגו מצוי בדברים רעים, שכן דבר שנעשה בלי כונה מורה על המהות, במה האדם שקוע ובמה הוא מתענג. מובן אפוא, שתכנו של כל ספק אסור הוא - היכן מצוי התענוג; והן חלב והן שמן באים מתענוג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 942)

ולא ידע ואשם ונשא עונו (ה, יז)

ערכו של אשם תלוי (שתי סלעים) הוא יותר מערכו של חטאת. בטעם הדבר יש לומר, דהנה פשע אדם חוטא בשוגג אף הוא מבחין בכך וידע שנגשל - סימן הוא שבפנימיותו איננו מוכן להשלים עם מצב של חטא. אף כשנגשל בחטא

אשל אברהם - הרב אלעזר

שנטפל לעוברי עברה, ופירושו "ולא ידע" הוא, שלא ידע שיש בזה עברה, שהרי בלא-הכני מתקיימת העדות בשנים (על-פי משביל לדוד, אלא ששם כתב באופן אחר קצת). **רבי אלעזר בן עזריה אומר** - תורת פהנים.

"כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה" - דברים כד, יט. **הרי הוא אומר** - דברים שם.

"למען יברכה וגו'", **קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע** - רבי אלעזר בן עזריה מבאר את הפסוק בפשוטו, שמדובר במי שעשה עברה בלא ידיעה, אלא שהכתוב כתבו בלשון "ואם נפש וגו'", כדי ללמוד ממנו קל-חומר למי שעושה מצוה בלא ידיעה, וכמו שמצינו גם גבי שכחה (ע"פ משביל לדוד).

אומר מעתה: היתה סלע צרויה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה - הרי הקדוש-ברוך הוא קובע לו ברכה - ראה גם רש"י דברים שם: "למען יברכה - אף-על-פי שבאת לדוד שלא במתכוין, קל-חומר לעושה במתכוין. אומר מעתה: נפלה סלע מיידו ומצאה עני ונתפרנס בה - הרי הוא מתברך עליה". תורה יח

אלא להביא שלישי להחמיר עליו [באלו הזעיל] - בן הוא בכמה בתביד יד ובדפוסים ראשונים. וברש"י מכות שם: "שלא תאמר הואיל ובלא-הכני היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה, ליפדך הכתוב שאף הוא מן מקימי דבר".

ולעשות דינו כפיצא באלו לענין ענש והזמה - ליתן חומר בעניי שקר, ששלישי זה אף-על-פי שלא היה זה נידון על פיו למיתה, שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון, אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כפיצא באלו, שאם הזומו - יהרג אף השלישי, מפני שנטפל לעובר עבירה (רש"י סנהדרין שם). וראה רש"י דברים שם שהביא דרש אחר: "להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת, אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שזומו כולם".

אם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עברה בעוברי עברה, על-אחת-כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה - לדעת רבי עקיבא "ואם נפש פי תחטא וגו'" אינו מרמוז על אדם הראשון, שהרי: א) נאמר "כי תחטא" בלשון עתיד. ב) נאמר "ולא ידע", והרי אדם הראשון ידע. ולכן דורשו לענין העד

הסוברים שהאיסור לאכול מעץ הדעת היה רק עד הערב, והרי זה בדוגמת צום יום הכפורים שהוא עד הערב (משביל לדוד).

על-אחת-כמה וכמה שיוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות - אין דרכו של רש"י להביא דרשות ללא קשר לפשט הכתוב או לישוב לשון המקרא, ולכן יש לומר שבהבאת דרש זה רוצה רש"י לבאר דיוק לשון הכתוב "ואם נפש פי תחטא וגו'", שלכאורה אין לו ביאור (שד"ח לו לומר: "ואם נפש תחטא", או: "ונפש פי תחטא", ומהו "ואם .. ביי"?). ועל-פי דרש זה, כך פירושו: ומה "אם נפש" אחת שזו אדם הראשון, "כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה", כלומר שעבר על מצוה אחת של לא-תעשה שהיתה לו, "ונשא עונו", לו ולדורות, קל-חומר למדה טובה (משביל לדוד).

רבי עקיבא אומר - תורת פהנים; מכות ה, סוף עמוד ב.

הרי הוא אומר - דברים יז ו. **"על פי שנים עדים או שלשה עדים וגו'"**, **אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הכתוב בשלשה** - שהרי כל-שכן הוא (ע"פ רש"י סנהדרין ט, א).

מבלי לשים לב לכך - הרי זה מוכיח עליו שבפנימיותו אין מדה מספקת של רתיעה מפני חטא. מובן אם כן, שאשם תלוי בא לכפר על פגם נפשי עמוק יותר.

(יה) וְהָבִיא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךָ לְאִשֶּׁם אֶל־הַבֵּהֶן וְכֹפֶר עָלָיו הַבֵּהֶן עַל שְׁגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:

כ"י - בְּעֶרְכָּךָ לְאִשֶּׁם • בְּעֶרְךָ הָאָמֹר לְמַעַלָּה. אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע • (ת"י) הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאִשֶּׁם זֶה, עַד שְׂיָבִיא חֲטָאת. הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְעִגְלָה עֲרוּפָה שְׁנִתְעַרְפָּה וְאַחֲרֶיךָ נִמְצָא הַהוֹרֵג, הָרִי זֶה יִהְרֵג.

(יט) אִשֶּׁם הוּא אִשֶּׁם אִשֶּׁם לִיהוָה: פ יט אֲשָׁמָא הוּא עַל חוֹבְתָהּ דְּהוּא חָב אֲשָׁמָא יִקְרַב קָדָם יי:

כ"י - אִשֶּׁם הוּא אִשֶּׁם אִשֶּׁם • הִרְאִשׁוֹן כְּלוּ קָמֵץ, שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר. וְהִתְחַוֵּן חֲצִיּוֹ קָמֵץ וְחֲצִיּוֹ פִתַּח, שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שְׁלֹא לְצַרְךָ הוּא, כְּבָר נִדְרַשׁ הוּא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. אִשֶּׁם אִשֶּׁם • לְהָבִיא אִשֶּׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, שְׂיִהֵא אֵיל (בן שתי שנים). יְכוּל שְׁאֵנִי מְרַבָּה אִשֶּׁם נְזִיר וְאִשֶּׁם מְצַרְעַ? תִּלְמוּד לומר: "הוּא."

(כ) וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ ומליל יי עם משה למימר:

(כא) נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וּמַעַלְתָּ מֵעַל בִּיהוָה וּכְחֹשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקּוּדוֹן אוֹ־בִתְשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגִזְלָא אוֹ עֵשֶׂק אֶת־עֵמִיתוֹ: כא אַנְשׁ אַרִי יחֹב וּישְׁקַר וּישְׁקַר קָדָם יי וּיִכְדָּב בְּחִבְרָה בְּפִקּוּדוֹנָא אוּ בְשִׁתְפוּת יָדָא אוּ בְּגִזְלָא אוּ אַנְיָס יַת חִבְרָה:

כ"י - נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא, (ת"י פכ"ב) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה תִּלְמוּד לומר: "ומַעַלְתָּ מֵעַל בַּה'?" לְפִי שְׁכַל הַמְלִוָּה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

גורס ב'ספר הזכרון' שכן הוא בנוסחאות המדויקות (ועל דרך זה גורסים ב'רא"ם וב'גור אריה' וב'נחלת יעקב' שכן הוא ב'תורת כהנים', ודלא בגירסא הנפוצה 'שנים', פי מה משמיענו בזה, שהרי כל איל הוא בן שתי שנים), והפונדא ששוי האיל היא שני סלעים כמו ערך אשם תלוי, כדלעיל פסוק טו וברש"י שם. יְכוּל שְׁאֵנִי מְרַבָּה אִשֶּׁם נְזִיר וְאִשֶּׁם מְצַרְעַ - אף שלא נאמר בהם איל אלא כבש, ראה במדבר ו, יב גבי נזיר "כבש בן שנתו לאשם", ולקמן יד, יב גבי מצורע "הכבש האחד .. לאשם", מכל־מקום בינו שנקראו אשם, היה ניתן לומר שביאו את הכבש בשוי שני סלעים כמו האשם תלוי האמור כאן. וראו ובהים מח, א וברש"י שם. תִּלְמוּד לומר: "הוא" - לְמַעַט אִשֶּׁם נְזִיר וּמְצוּרַע, שֶׁלֹא צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה הָאִשֶּׁם עֶרְךָ שְׁנֵי סְלָעִים. תורה כ **(כא) נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא - אָמַר רַבִּי**

שגם על הרוצח מכפרת העגלה ערופה עד שלא נמצא הרוצח. ואולי משום כך הביא רש"י הוכחה מעגלה ערופה, משום ששם ודאי ידוע לרוצח שהוא רצח, והספק הוא רק לבית הדין שאין יודעים מי הרוצח, ובכל זאת העגלה ערופה מכפרת מספק, וכל־שכן כאן שהספק הוא גם לאוכל עצמו, שבודאי מכפרת לו עד שלא יודע לו שאכל חלב. תורה יט **(יט) אִשֶּׁם הוּא אִשֶּׁם אִשֶּׁם - הִרְאִשׁוֹן כְּלוּ קָמֵץ שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר, וְהִתְחַוֵּן חֲצִיּוֹ קָמֵץ וְחֲצִיּוֹ פִתַּח שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל - וְהִתְחַוֵּן לְשׁוֹן מְקוּר. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שְׁלֹא לְצַרְךָ הוּא? כְּבָר נִדְרַשׁ הוּא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים: "אִשֶּׁם אִשֶּׁם", לְהָבִיא אִשֶּׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה - שְׁאֵמֶר בּוּ (לְקַמֵּן ט, כא) "אֵיל אִשֶּׁם", אִף לֹא נִמְצָא בּוּ שְׂוִי הָאֵיל. שְׂיִהֵא אֵיל בֶּן שְׁתֵּי [סְלָעִים], בֶּן**

(יח) בְּעֶרְכָּךָ לְאִשֶּׁם - בְּעֶרְךָ הָאָמֹר לְמַעַלָּה. - פְּסוּק טו: אֵיל בְּשׁוּי שְׁנֵי סְלָעִים. אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדַע - הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאִשֶּׁם זֶה עַד שְׂיָבִיא חֲטָאת - לומר בן ממה שנאמר כאן פעם נוספת "והוא לא ידע", שהרי כבר אמר לעיל פסוק יז "והוא לא ידע", ולכן מפרשו: כל זמן שלא ידע (משכיל לחד). הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְעִגְלָה עֲרוּפָה שְׁנִתְעַרְפָּה וְאַחֲרַיָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג - הָרִי זֶה יִהְרֵג - שְׁאֵמֶר (דברים כא, ט) "וְאִתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַזֶּה מִקְרָבְךָ", וּבְרִש"י שם: "מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה - הרי זה יהרג". וראו רש"י סוטה מו, ב, ש"אם לא נמצא ההורג נתכפר הספק, ולכשנמצא נעשה ודאי ויהרג". וברש"י פתובות לו, ב: "שאינו פוטרין אותו - לומר כבר נתכפר בעודו ספק, שהעגלה מכפרת על הספק". משמע

והלונה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך, בזמן שהוא מכחש - מכחש בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו, ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך, כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם. בתשומת יד • ששם בידו ממון להתעסק, או במלוה. או בגזל • שגזל מידו בלום. או עשק. הוא שכר שכיר.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

א: "תשומת יד - הלואה ששם בידו ממון". אלא ששם הופיר רש"י רק הפירוש של הלואה, ואילו כאן הביא שני פירושים, והקדים תחילה את הפירוש היותר פשוט של "תשומת יד", ששם בידו ממון להתעסק, ורק אחר-כך את הפירוש של הלואה.

או בגזל - שגזל מידו - נקט "מידו" דוקא, כיון שהוא נכתב בהמשך ל"או בתשומת יד" שפירושו "ששם בידו ממון", הרי "או בגזל" הוא להיפך "שגזל מידו". וראה רש"י ב"בא מציעא קיא, א: "גזל - משמע שאנסו בידו מידו ממש".

בלום - ה"גור אריה" כתב ש"א בגזל" מוסב על "וכחש", שהוא מכחיש "שגזל מידו בלום" [ולכן מדגיש רש"י "בלום"]. והרא"ם כתב שהגזלה עצמה היא החטא, ו"או בגזל" מוסב על "נפש כי תחטא", שהחטא הוא שגזל מידו של חברו אינה דבר. ולפי הרא"ם מה שנגאמר "או בגזל" ולא "או גזל את עמיתו" כמו שכתוב בעושק, אולי יש לומר שזהו מה שהוסיף רש"י בדבריו תיבת "בלום", שמתיבת "בגזל" (בשם העצם דוקא) אנו למדים שכל גזלת דבר מחבירו נקרא גזל, מה שאין-כן אילו היה כתוב "או גזל את חברו" לא היינו מוכרחים לומר כן. וראה רש"י ב"בא מציעא קיא, א: "וכחש בעמיתו בגזל - במה שהיה גזלו עד עתה בתורת גזל, כחש עכשיו וכפר, ומקודם כחש - קרוי גזל".

או עשק - הוא שכר שכיר - שמעפב את שכרו. וכמו שנגאמר (וברים כו, יד) "לא תעשוק שכיר". וראה גם רש"י ב"בא מציעא סא, ב: "וכל עושק, כבישת שכר שכיר הוא". תורה כב

לפיכך כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם - ועל הפקדון נאמר "ומעלה מעל בה", דהיינו על-ידי שמכחש בפקדון-ברוך-הוא הרי הוא מעל בה. אבל בתשומת יד, הרי כבר אמר לעיל שיש בו עדים, ולא שיהי בו "מעל בה", אלא "נפש כי תחטא בלבד" (דברי חז"ל). ועל פי זה, כך שיעור הכתוב: "ומעלה מעל בה" [כאשר] וכחש בעמיתו בפקדון". אבל עדין צריך עיון לפי המבואר ברש"י לעיל פסוק טו "אין מעילה בכל מקום אלא שינוי", אינה שינוי היה כאן ביחס לבעלותו של הקדוש-ברוך-הוא? ויש לומר שכונת רש"י באמרו שהקדוש-ברוך-הוא הוא "שלישי שביניהם" אינו רק שהוא נעשה עד בדבר, אלא גם שהקדוש-ברוך-הוא משתתף בעצמו במעשה ההפקדה כחלק מהבעלים של החפץ, שהרי "לה' הארץ ומלוואה", ולכן כשהנפקד מתכחש להפקדה, הרי הוא בעצם מתכחש גם לבעלותו של הקדוש-ברוך-הוא על החפץ, והרי הוא משנה כביכול את בעלותו של החפץ ומעבירה מרשות הקדוש-ברוך-הוא לרשותו (הריב"ז). וכתב ה"גור אריה", שאף בגזל שיק לומר "מעל בה", אם אין יודע מהגזילה אלא הקדוש-ברוך-הוא הוא בלבד, שאז כשהוא מכחיש שגזל, הוא מכחיש את הקדוש-ברוך-הוא. וראה גם במדבר ה, ו: "למעול מעל בה", ושם מדובר על גזל כמבואר ברש"י שם.

בתשומת יד - ששם בידו ממון להתעסק - נתן בידו ממון לעשות בו עסקה. **או במלוה** - כלומר "ששם בידו ממון .. במלוה". וראה גם רש"י שבועות לג,

עקיבא - תורת פהנים'. **מה תלמוד לומר: "ומעלה מעל בה"** - הרי כבר אמר "נפש כי תחטא", וגם מה שיהי "מעל בה" בדבר שבממון.

לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן - זהו "בתשומת יד" הנוכרת בפסוק, כדלקמן ברש"י. אלא שכאן כתב תחילה מלוה ולוה ורק אחר-כך נושא ונותן, ואילו לקמן שם הפך הסדר, והטעם לכך הוא, מפני שכאן מדובר לענין נוכחות העדים וכתובת השטר, ודבר זה מצוי בהלואה יותר מנושא ונותן, ואילו לקמן שבא לבאר את לשון הכתוב "בתשומת יד", מצוי יותר ששם בידו ממון להתעסק מאשר נתינה מיימתו בהלואה (הריב"ז).

אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך בזמן שהוא מכחש, מכחש בעדים ובשטר, אבל המפקיד אצל חברו ואינו - בתורת פהנים: "אינו". וכן גורס הרא"ם ברש"י. אף בתורת מנחם" כתב לבאר הגירסא שבפנים, שיש שני סוגי פקדון, פקדון בעדים או בשטר, ופקדון בעל-פה כשאינו רוצה שידעו, ולכן נקט "ואינו רוצה", שרק בפקדון כזה נאמר "ומעלה מעל בה", כדלקמן.

רוצה שתדע בו נשמה - בשר-נדם. **אלא שלישי שביניהם** - הוא הקדוש-ברוך-הוא, והמפקיד סומך שלא יכפור בו חבירו בדבר שהקדוש-ברוך-הוא יודע בו, שאם יכפור הרי הוא כאילו כופר בו יתברך (גרא). וראה גם בפירוש המיוחס לרש"י דברי הימים א יא, ג: "כל מקום שעושין תנאי או פורתין ברית המקום שם הוא, דוגמא בייפתח לפני ה' במצודה, ודוגמא ומעלה מעל בה" וכחש בעמיתו, כדמפרש בתורת פהנים".

**(כב) אֹמְצָא אֲבֵרָה וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר
עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא בְּהִנֵּה:**

כב או אשכח אבדמא ויכדב בה ואשתבע
על שקרא על חדא מכל די יעבד אנשא
למיחב בהן:

כ"י - וכחש בה • שפפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטא ולהשבע על שקר לכפירת ממון.

**(כג) וְהָיָה כִּי־יַחֲטָא וְאָשָׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר
גָּזַל אוֹ אֶת־הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת־הַפְּקֻדֹן
אֲשֶׁר הִפְקֹד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵרָה אֲשֶׁר מָצָא:**

כג ויהי ארי יחטי ויחוב ויחב ית גזלא די
גזל או ית עשקא די עשק או ית פקדונא
די אתפקד לותה או ית אבדמא די אשכח:

כ"י - כי יחטא ואשם • כשיפיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהתודות כי יחטא (גי'רסת ספרים
אחרים: ויבדעתו להתודות כי חטא) ואשם.

**(כד) או מכל אשר ישב עליו לשקר ושלם אתו
בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתגנו
ביום אשמתו:**

כד או מכל די ישתבע עלוהי לשקרא
וישלם יתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי
לדי הוא דילה יתגנה ביומא דחובתה:

כ"י - בראשו • הוא הקרן, ראש הממון. וחמשתיו • (כ"ק קח א) רבחה תורה חמשיית הרבה לקרן אחת, שאם

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(כב) וכחש בה - שפפר "על אחת
מכל" אלה - כלומר, וכחש בה" אינו
מוסב רק על האבדה, אלא "על אחת
מכל אשר יעשה", והן הנזכרים בפסוק
הקודם, וי"בה" פירושו תביעת ממון
(נחלת יעקב), ואף שפבר נזכר לעיל ענין
ההכחשה, מוסיף כאן הפתוב שגם
נשבע על כך על שקר, ורק אז מתחייב
אשם. וכתב הר"א"ם שבהוספת תיבת
"אלה" מקבאר רש"י שהתיבות "על
אחת מכל" אינן מחוברות עם "אשר
יעשה האדם לחטא בהנה", אלא והו
משפט בפני עצמו, והוא מקרא קצר,
וכאילו נאמר בפתוב "אלה".
**אשר יעשה האדם לחטא -
ולהשבע על שקר לכפירת ממון -**
מקבאר בזה ש"לחטוא" פירושו שנשבע
על שקר בכפירת ממון, והוא מוסב על
תחילת הפסוק שבו נאמר "וכחש בה
ונשבע על שקר", אכל על החטא
עצמו לבד לא מביאים קרבן אשם.
וזהו פירוש "בהנה", באלו הנזכרים
לעיל שכולם הם תביעת ממון, וממעט
בזה תביעת קנס (נחלת יעקב). וגם מרבה
בזה כל תביעת ממון, ולא רק אלו
המנויים לעיל, שבכל תביעת ממון
שיש בה כפירה ושבעה על שקר -

הרי זה חייב אשם. תורה כג
(כג) כי יחטא ואשם - כשיפיר
בעצמו לשוב בתשובה - הינו ששב
מעצמו ומהכרתו, ולא שבאו עדים
שחטא. ואפשר שהלימוד הוא מזה
שפתוב "יחטא" (לשון עתיד), שהיו"ד
של "יחטא" מורה על המחשבה (כמו
"או ישיר"), דהינו שחשב בלבו שישוב
על חטאו.
ולדעת [ולהודות] - בן הוא בכמה
כתבי"ד ובדפוס ראשון. ובדפוסים
שלפנינו: ולהתודות.
"כי" [חטא] - בן הוא בכמה כתבי"ד
ובדפוס ראשון ובר"א"ם. ובדפוסים
שלפנינו: יחטא.
"ואשם" - כלומר שיודע שחטא
ואשם וגם מודה על כך. ראה גם רש"י
בבא מציעא מח, א: "לאחר שהודה כי
יחטא ואשם". אכל ראה רש"י במדבר
ה, ו, שענין ההודאה על החטא
התחדש רק ממה שנאמר שם "והתודו
את חטאתם", וברש"י שם: "לימד
שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים
עד שיודה בדבר". וכן מפורש ברש"י
בבא מציעא סג, ב: "ואינו בא אלא על
הודאת פיו, דאף על פי דלא פתב
בההיא פרשה הודאה, כתב רחמנא

כפר בחמש ונשבע והודה, חוזר ומביא חמש על אותו חמש. וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משנה פרוטה. **לאשר הוא לו** • (לאפוקי בנו ושלוחו. ת"כ) למי שהמזון שלו (ב"ק קא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ג, עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם קנס החומש

וחמשתיו יסף עליו (ה, כד)

ב'פלי יקר' פאן כתב דזה שקונסים את המכחיש לשלם יותר מהקרן הוא "על שהיו מעותיו בטלים אצלו" [ש"יכל לסיחור בהם ולהרויח]. ו"ענין החומש [הטעם שמשלמים חומש דוקא] הוא לפי... זה האיש לא זו בלבד שלא בזבז ליתן ממזונו חומש [השעור הגבוה בנתינת צדקה] לצורך הקדש או לפרנסת חבירו אלא אדרבא גזל".

ולכאורה לא מובן הקשר בין טעם הקנס - "שהיו מעותיו בטלים", לטעם שיעור החומש - העדר נתינת הצדקה. ויש לומר באופן אחר ולחידודי, ובהקדים דעל-פי רוב, הזמן שהיו מעותיו של המפקיד "בטליו", שלא רצה שהיו מעותיו אצל הנפקד, הוא ל' יום, דהרי זמן הרחבת בית-דין (לאחרי שהכחיש, וה'פסק דין') הוא ל' יום (ראה שולחן-ערוך חושן-משפט ריש סימן ק ובנושאי-כלים').

והנה איתא במסכת פאה (פרק ח משנה ט) "מי שיש לו חמשים וזו והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטול", ופרשו המפרשים שם, פי כשמתעסק עם ג' וזו, ירויח לבסוף מאתיים וזו. ו"קים להו לרבנן, שאלו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות" (לשון הרע"ב פאה שם משנה ח), ועל כן "לא יטול". ונמצא שעל דרך הרוב, הרווח לשנה אחת הוא ג' פעמים מהקרן, שהרי לחמשים וזו ירויח לבסוף מאתיים וזו.

ואם כן פשנחלק את הרווח לחדשי השנה, יוצא שכל חודש מרויחים רבע הקרן, שאם בסוף י"ב חודש מרויחים את כספי הקרן ג' פעמים, הרי בד' חדשים מרויחים את זה פעם אחת, ובחדש אחד רבע הקרן. ועל-פי-זה יובן הא דקנסינן חומש על "שהיו מעותיו בטלין אצלו" כי החומש הוא "אחד מארבעה בקרן" (לשון הרמב"ם הלכות גזילה פרק ז הלכה ז), וקנסו את המכחיש לשלם גם את מה שהיה יכול הנגזל להרויח באותו חודש שהיו מעותיו בטליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 9)

ושלם אותו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו ויתנו ביום אשמתו (ה, כד) **לאשר הוא לו - למי שהמזון שלו** (רש"י) לכאורה לשם מה צריך לומר שהחמש ישלם לנגזל? ויש לומר, מטרתה של תוספת החמש היא קנס לגזלן, ולא פצוי לנגזל. לכן היה מקום לומר שאין חשיבות מי יקבל את הכסף, או שיתן את הכסף להקדש. לכן מחדש הפסוק שאמנם החמש הוא קנס לגזלן, אף יש לשלמו לנגזל.

וְאֶת-אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן-הַצֹּאן (כה) **בְּעֶרְבֹךָ לְאִשִּׁם אֶל-הַבַּהֵן:**
 כה ונת אשמה יתמי לקדם יי דבר שלים מן
 ענא בפרסנה לאשמה לות פהנא :

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ונראה שהיא הוספת איזה מעתיק. וראה הערה הבאה.
למי שהמזון שלו - כלומר "הוא" הינו מזון, שכן הוא מוסב על האמור לפני כן "ושלם אותו", ולכן "לאשר הוא לו" פירושו: למי שהמזון שלו (הריב). ולא שיתן למי מקרוביו שירצה, ותיקה טובת הנאה לבגלים (רא"ם). ואפילו לא לבניו ושלוחו (ספר הזכרות). דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו (רש"י ב"ק קא, ג). וכן פירש רש"י בבמדבר ה, ז: "לאשר אשם לו - למי שנתחייב לו". וב"תורת מנחם" מקבאר שההדגשה היא על החומש, שאף

ונראה שהיא הוספת איזה מעתיק. וראה הערה הבאה.
למי שהמזון שלו - כלומר "הוא" הינו מזון, שכן הוא מוסב על האמור לפני כן "ושלם אותו", ולכן "לאשר הוא לו" פירושו: למי שהמזון שלו (הריב). ולא שיתן למי מקרוביו שירצה, ותיקה טובת הנאה לבגלים (רא"ם). ואפילו לא לבניו ושלוחו (ספר הזכרות). דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו (רש"י ב"ק קא, ג). וכן פירש רש"י בבמדבר ה, ז: "לאשר אשם לו - למי שנתחייב לו". וב"תורת מנחם" מקבאר שההדגשה היא על החומש, שאף

ונשבע - על שקר.
והודה - לאחר מכן, שעדין לא שילם לו.
חוזר ומביא חמש על אותו חמש - כי אותו חומש נעשה קרן (רש"י ב"ק קא, ג).
וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע לו - כלומר, החומש האחרון שנשבע עליו.
פחות משנה פרוטה - שאינו כופר לו על שנה פרוטה (רש"י שם).
לאשר הוא לו - בדפוסים שלפנינו גורסים כאן: "לאפוקי בנו ושלוחו. תורת פהנים". אף בהרבה כתב-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים אותו.

וּכְפַר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֲחֵת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאִשְׁמֹה בָּהּ:

כו ויכפר עלוהי כהנא קדם יי וישתבק לה על תדא מפל די יעבד למיחב בה: פ פ פ

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק I עמוד 42)

יש קשר בין תחלת הפרשה לסיימה.

"ויקרא אל משה" - הינו קריאה של חבה שקדמה לכל ציוני התורה, כלומר: חבתו העצמית של הקב"ה לישראל, הקימת אף לגבי יהודי שעבר על מצות התורה.
"ונסלח לו" - אהבה זו באה לידי ביטוי בכך שהקב"ה נותן יד לשבים וסולח ומוחל להם.

קי"א פסוקים, דעו"ל סימן. ציו"ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

שי למורא

עטרת מרים

כא עם זול וצרתי לי לעם. תהלתו יספרו, למען יספרו תהלתו על הנסים שאעשה להם. (כב) ולא אתי קראת יעקב, אבל אתה יעקב לא קראת אותי, כי פנית אחר עבודה ורה. פי ונעתה פי, כי נעשית נע ונער בעבודתי ובטלת את עבודת תפנות. (כב) לא הביאת לי וגו', זה היה בימי אהו מלך יהודה שבטל עבודת בית המקדש. לא העבדתיו במנחה וגו', לא הפלתי עליו עבודה קשה והוצאת מרבה בהבאת המנחה, כי מנחה מקטירים רק קמין מנחה. וכן לא צויתי לתרבות בלבונה. (כד) קנה, הוא קנהיבשם וחלב זבחיך לא הרויני, כי לא הקרבתם לפני. אך העבדתי בפטאיתך וגו', אני לא העבדתיך, אבל אתה העבדתי בפטאיתך, שהם היו עלי לטרה. ועם כל זה סבלתי משאכם ולא בליתי אהכם. (כה) למעני, לא בצדקתי, אלא למעני שלא יהלל שמו בעמים אם אעשה עמכם פלה בפטאיתכם. (כו) הזכירני, פארם האומר לחבירי, הזכיר אותי מה גמול יש לי עלי. נשפטה יחד, נכר דברינו לראות עם מי הדיו. ספר אתה, ספר אתה תחלה. כלומר, אף אם הספר אתה בתחלה, לא תהיה צדיק נגדי. (כו) אביך הראשון חטא, אדם הראשון חטא באכלו מעין הדעת, וכלשון אתם שולדתם מאיש ואשה. ומליציד, אפלו המליצים שאתה סומך עליהם להמליץ טוב בעדך, והם הקשרים שברוך, הנה גם הם פשעו פי. (כח) ואחלל שרי קדש, בשביל עונותיכם אעשה פחלז את השרים הקדושים שכם. ואתנה לחרם, ואמסר לאבדון. לגדופים, לחרפות ולבוזות. (א) ועתה שמעו, שמעו לשוב לתורת.

הפטרה לפרשת ויקרא

לשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיה פרק מג

כא עם זול וצרתי לי תהלתו יספרו: כב ולא אתי קראת יעקב פי ונעתה פי ישראל: כג לא הביאת לי שיה עלתיך וזבחיך לא כפדתני לא העבדתיו במנחה ולא הונעתיו בלבונה: כד לא קנית לי בפסח קנה וחלב זבחיך לא הרויני אך העבדתי בפטאיתך הונעתני בעונתיך: כה אנכי הוא מחה פשעך למעני ופטאיתך לא אזכר: כו הזכירני נשפטה יחד ספר אתה למען תצדק: כז אביך הראשון חטא ומליציד פשעו פי: כח ואחלל שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים: א ועתה שמעו יעקב עבדי וישראל בחרתי בו:

כא עם זול וצרתי לי לעם, למען תהלתו יספרו: כב מדוע ולא אתי קראת יעקב עד עתה, אלא פנית אחרי עבודה ורה פי פאילו ונעתה פי ישראל היו עבודתי ומצותי עליו לטרה, אשאלך במה הונעתך, הלא: כג לא הביאת לי שיה עלתיך פי אם לעבודה ורה וזבחיך לא כפדתני לא העבדתיו עבודה רבה במנחה פי לא צויתי להקטיר רק הקומץ ולא הונעתיו בלבונה פי לא צויתי לתרבות בלבונה: כד לא קנית לא הצרכת לקנות לי בפסח קנה מין בושם, להקטיר על המזבח פי היתה גדלה לרוב בירושלים וחלב זבחיך לא הרויני פי לא צויתי רק על יתרת חבדך ושמי הכליות והאלה אך העבדתיך פתרו תמורת בפטאיתך שאתה מכיר לי לכפר עליהם הונעתני נתעמתי בעונתיך שהם עונות מיד: כה אנכי הוא מחה פשעך הוא שפחתי מאו, ואני מחה פשעך גם עתה למעני ולא בצדקתי ולא בצדקת אבותיך ופטאיתך לא אזכר לכל ישאר רושם כלל: כו הזכירני אם יש לי איה וכות וטענה נגדו לתועלתך נשפטה יחד נכר דברינו לראות הדיו עם מי ונתחקה עליהם אם יש ממש בדברך ספר אתה תחילה למען תצדק: כז אביך הראשון אבותיך הראשונים - שהם הדורות שהיו בזמן הבית חטאו לנגדי ומליציד שהם הפהנים והנביאים פשעו פי ולכן: כח ואחלל שרי קדש שהם המליצים שלך הפהנים והנביאים ואתנה אתכם לחרם ושמוני יעקב וישראל לגדופים לחרפה, שנדפו על תורתם וקדושתם: א ועתה שמעו יעקב עבדי וישראל בחרתי בו את הטובה המיועדת לבוא:

מבעיר אש חזקה לרפך את המטבח לעשות מננו כלי אמונת. גם רעב וגו', האפון מרב חשקו במלאכה ובשכר שקבל עליה, אפלו פשרעב לא יעוב מלאכתו, ועובר עד שלא נשאר בו כח. ובשיצמא לא ישתה מים, עד שנגעשה ערף ונגע. וגו') תרש עצים נטה קו, וכשתשלם מלאכת

המצעד, או אפן העצים נטה קו המדה על הקורה לתכתה במצעד לפי רעיונו. ותארהו, יפהו. בשדר, מין ממוני הצבע. פרוש אחר, סוג של מסוה. במקצועות, כלים שבהם מחליקים את כלי הענין, ובמחוננה, כלי לחריטת עגולים, או לציר עגולים. יד) לברת לו ארזים, עוד יש מי שימרח גם בכריחת העצים מן הער לצורך גשיית הפסל. תרוה ואלון, מיני עצי סרק. ויאמין לו בעצי יער, עושה לפסל חזקים משאר עצי היער. נטע ארן וגשם יגדל, יש מי שימרח עוד יותר, שנושע מתחלה נטיעה של עץ ארן טוב למלאכה, וממתין עד שהגשם יגדל ויהיה ראוי לפסל. טו) והיה לאדם לכער, מאותו העץ עצמו יהיה מקצתו לצרכי אדם להבעיר בו את האש. ויחם, חמם את גופו בזמן הקר. אף ושיק, וסיק את התנור להמנו היטב. טז) האה, לשון שמחה. תמותי, חממתי את גופי. ראיתי אור, שלהבת אש מאירה. ז) יסגד לו, וישתחוה לו. יח) טוח מראות, פאלו מרחי בסיים ולא יוכל לראות. יט) ויתרו, ואת הנותר מפני לתועבה אעשה, אעשה לרדך שהוא תועבת ה'. כ) רועה אפר, לב הותל הטהו, לבו אשר הותל על ידי הצד הרע, הטהו לעשות לו רועה של אפר, שהוא ביל העץ אשר חציו נעשה אפר, וגם הפסל ישוב אל האפר כשישרפוהו. ולא יציל את נפשו וגו', האפון עושה הפסל יהו צריך להציל את נפשו באמרו "הלא שקר בימיני". כא) יצרתיד עבר

יצרהו ויפעלהו בזרוע כהו גמ־רעב ואין כח לא־שתה מים ויעף: יג תרש עצים נטה קו ותארהו בשדר יעשהו במקצועות ובמחוננה ותארהו ויעשהו כתבנית אדם לשבת בית: יד לברת־לו ארזים ויקח תרוה ואלון ויאמין־לו בעצי יער נטע ארן וגשם יגדל: טו והיה לאדם לכער ויקח מהם ויחם אפי־שיק ואפה לחם אפי־ופעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו: טז חציו שרף במו־אש על־חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אפי־יחם ויאמר האה חמותי ראיתי אור: ז וישא־ריתו לאל עשה לפסלו יסגד־לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אָתה: יח לא ידעו ולא יבינו כי טוח מראות עיניהם מהשפיל לבתם: יט ולא־ישיב אל־ לבו ולא דעת ולא־תבונה לאמר חציו שרפתי במו־אש ואף אפיתי על־גחליו לחם אצלה בשר ואכל ויתרו לתועבה אעשה לכול עץ אסגוד: כ רועה אפר לב הותל הטהו ולא־יציל את־נפשו ולא יאמר הלווא שקר בימיני: כא זכר־אלה יעקב וישראל כי עבדי־אתה יצרתיד עבד־לי אתה ישראל לא

בו נקבים הריבה כדי לתת לו צורתו, ויפעלהו בזרוע כהו כי הפסל אינו עושה את עצמו גם אם האפון רעב ואין לו כח לא־שתה מים ויעף לא יעוב את מלאכתו מרוב חשקו במלאכה התיא: יג אם בא לעשות הפסל מעץ, קד דרכו של תרש עצים מתחילה נטה קו לשער

כמה וחתוך מן הסדן לצורת הפסל ותארהו בשדר מישר אותו במשור יעשהו במקצועות מחליקו באיזמל, ובמחוננה יעשה בו ציורים עגולים ותארהו יפהו ויעשהו כתבנית אדם כתפארת אדם כמין אש לשבת בית כי מקומה לא ימיש: יד יש מי אשר ימרח לבוא בער לברת־ לו ארזים לעשות מננו הפסל ויקח תרוה ואלון עצים יפים ביותר אבל אינם חזקים פארו ויאמין־לו ומתנו אותו בעצי כמסמרי עצי יער יש מי אשר נטע ארן וממתין עד שיגדל וגשם יגדל והארון יגדל כי עולם כמנהגו נוהג ועתידין הם ליתן את הדיו: טו מאותו העץ עצמו והיה מקצתו לאדם לכער בו את האש, ומקצתו יחם ויקח מהם ויחם לתחמם בו אפי־שיק וסיק התנור ואפה לחם מהם ויחם אפי־ופעל־ אל וישתחו אליו גם עשהו פסל ויסגד־למו לו: טז חציו מקצתו שרף במו בתוך אש על־חציו מקצתו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אפי־יחם בשור וישמח ויאמר האה חמותי הנה חממתי את עצמי ראיתי אור אף נתתי להיות יושב פאור האש: ז וישא־ריתו הנשאר מהעץ לאל עשה לפסלו והו האל שלו, יסגד־לו בכרעה וישתחו לו בפישוט ידים ורגלים ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אָתה: יח לא ידעו אין בהם דעת ולא יבינו אין בהם בינה כי הצד הרע טוח מרח מים לגרום מראות עיניהם שעיניהם לא יראו

ל, בראתיד להיות לו עבר. לא תנשני, לא תהיה שכיח מראתי. כדיון בדבר, ואין בו ולא דעת ולא־תבונה לאמר הלא חציו שרפתי במו־אש ואף אפיתי על־גחליו לחם ואכל ויתרו הנותר לתועבה אעשה לפסל המתועב בעיני ה' ואיך לכול עץ אסגוד אשתמחה: כ רועה אפר לב לבו אשר הותל הטהו לעשות לו רועה של אפר הנותר שנושר חציו ונעשה אפר, אף האפון העושה הפסל ולא־יציל את־נפשו ולא יאמר הלווא מה שעשיתי הוא שקר בימיני ואין בו תועלת כי מעשה ידי הוא: כא אם תזים לא יבינו את זאת וכבר־אלה הדברים יעקב וישראל ולא תתפחה אחריהם כי עבדי־אתה ולא עבד האליל יצרתיד בראתיד להיות עבד־לי ואתה ישראל לא תנשני לא תשפח:

כב מעולם מחיתי כעב המפור על ידי הרוח פן אמתה את פשעיך וכענן
חטאתיך שובה אלי בתנאי אם תשוב אלי בתשובה כי עתה גאלתיך
אנאלך מתגלות: כג הוא דרך משל רגו שמים פיעשה יהוה את השמים
וכנתי את המערכת, הרעו תחתיות ארץ כי גם שם יתראה כבוד ה'

והשגחתי פצחו הרים רנה יער
וכלעין בו ובמה יכירו השגחתי?
כיגאל יהוה יעקב ובישראל
על ידי גאלת ישראל יתפאר:

א כה אמר יהוה השמים כסאי
אני צריך לבית המקדש שלכם
והארץ הדם עני שרפר רגלי
איה בית אשר תבגילי ואיזה
מקום תרצו ליחד בעת מנוחתי
להשירות שכינתי, אנו פדאי לי:

ב ואת־כל־אלה שמים והארץ ודי
עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל־אלה
שמים והארץ, ואינם קדומים כמוני
נאם־יהוה ועם שאני רם על רמים,
עם כל זה ואל־יה אביט אל־עני
ונכה־רוח שרוחו נשברת בעבור
הצער והתנו, ובכל זאת וחרד על־
דברי נהר לשמוע בקולי: ג אבל עתה
אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט השור
הוא מבה־איש את בעליו של השור
וגלו ממנו, לפיכך זובח השם דומה
לפני דענף פלב והמעלה מנחה
חרי הוא לפני פדים־חזיר מזפיר
והמקטיר לבנה מברך אותי און
בתשורת אונם, גם־המה ששוחטים
השור וזבחים השם, גם המה כמו ענף
פלב ומעלה דם חזיר הואיל כי בחרו
בדרכיהם ובשקוציהם נפשם
תפצה: ד לכן גם־אני אבחר
בתעלליהם להתעולל בהם בהבאת
הרעות ומגורתם ודבר אשר הם
יראים אביא להם יען בעבור
קראתי אליהם על ידי הנביאים
לתוהו לישר דרכם ואין עונה

לישר דרכו דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־תפצתי
בחרו: ה שמעו דבר־יהוה אתם הצדיקים החרדים אל־דברו באמת,
אמרו פושעי ישראל הצבועים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שונאים
השונאים אתכם מגנדיכם ומגדים אתכם, אלה אומרים לכם לאמר רק למען
בעבור פרסום שמו יכבד יהוה על ידי הקרבנות, משיב להם הנביא, לא כן

בגלל פרסום שמו פא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתפכד בי, ונראה בשמחתכם והם יבשו, ותנביא אומר לחרדים אל דבר ה', לא

תנשני: כב מחיתי כעב פשעיך וכענן
חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך: כג רגו
שמים פיעשה יהוה הרעו תחתיות ארץ
פצחו הרים רנה יער וכלעין בו כיגאל
יהוה יעקב ובישראל יתפאר:

הפטרת שבת ראש חודש לשנים מקרא

ואחד תרגום בישיעהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הדם רגלי איזה בית אשר תבגילי ואיזה
מקום מנוחתי: ב ואת־כל־אלה ידי עשתה
ויהיו כל־אלה נאם־יהוה ואל־יה אביט אל־
עני ונכה־רוח וחרד על־דברי: ג שוחט השור
מבה־איש זובח השם ענף פלב מעלה מנחה
דס־חזיר מזפיר לבנה מברך און גם־המה
בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם תפצה:
ד גם־אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא
להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו
ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־תפצתי בחרו:
ה שמעו דבר־יהוה החרדים אל־דברו אמרו
אחיכם שונאים מגנדיכם למען שמי וכבד
יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו:

כב) מחיתי כעב פשעיך וגו', במצרים ובמדבר מחיתי פשעיך כעב וכענן,
גם עתה שובה אלי, כי גאלתיך, כי אני הוא הנואל אותך. (כב) רגו, לשון
רגנה ושמחה. רגו שמים, על דרך משל פאלו כל העולם ישמח בצאת בני
ישראל מתגלות. פי עשה ה', שעשה מה שהכטיח לגאל את ישראל הרעו,
בתרועת שמחה. תחתיות ארץ,

יסודות הארץ. פצחו, פתחו פה
להרים קול. ובישראל יתפאר, על
ידי גאלת ישראל יתפאר כפי כל.

א) השמים כסאי, כלומר, מן
השמים תבאנה הנורות על כל
העולם כלו, כמו שהמלך בשבתו על
כסאו תצאנה הנורות מלפניו.
והארץ הדם רגלי, כלומר, כל
העולם הוא שלי וברשותי. אי זה
בית אשר תבגו לי, אם פן מה
שנד לבנות לי בית ומקום מנוחה.

ב) ואל זה אביט, ארעליפי
שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים
עיני אל עני זובה רוח, וחרד על
דברי, מודרו לעשות את מצותי.
ג) שוחט השור מבה איש,
כלומר, קרבנות הרשעים אינם
מקבלים לפני, והשוחט את השור
לקרבו אין קרבו מרצה לפני, ועוד
נחשב פאלו מבה איש. זובח השם
ענף פלב, אם הביא שם לקרבו,
חרי הוא נחשב לפני פאלו ענף
פלב. מעלה מנחה דם חזיר,
אם הוא מעלה קרבן מנחה, חרי
הוא נחשב פאלו מעלה דם חזיר.

ד) גם־אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא
להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו
ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־תפצתי בחרו:
ה שמעו דבר־יהוה החרדים אל־דברו אמרו
אחיכם שונאים מגנדיכם למען שמי וכבד
יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו:

ה שמעו דבר־יהוה החרדים אל־דברו אמרו
אחיכם שונאים מגנדיכם למען שמי וכבד
יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו:
ה שמעו דבר־יהוה החרדים אל־דברו אמרו
אחיכם שונאים מגנדיכם למען שמי וכבד
יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו:
ה שמעו דבר־יהוה החרדים אל־דברו אמרו
אחיכם שונאים מגנדיכם למען שמי וכבד
יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו:

ד) אבחר בתעלליהם, אבחר להתעולל בהם. ומגורתם, מה שהם
מפחדים פן יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים.
ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. ה) החרדים אל דברו,
הצדיקים המודרוים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי
ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאים מגנדיכם, השונאים אתכם
(ומגדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי וכבד ה', כל אחר מהם אומר,

ותנביא אומר לחרדים אל דבר ה', לא

שי למורא

כן הוא דבריו פושעי ישראל, ונראה בעינינו בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה' והרשעים ההם ובשו, כי הלכו אחרי ההבל. ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא או מעיר ציון. קול מהיכל, קול מההיכל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג

שילחמו על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד.ג). ז) בטרם תחיל ילדה, בטרם תחיל ציון חבלי הילדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה פאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות וביאום לתוכה. ח) מי שמע פזאת, מי שמע דבר פלא פשמועה הזאת. היוחל ארץ ביום אחר, האם מעולם באו חבלי לדה לכל גשי הארץ ביום אחר. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכונה ללדה וגם הילדה היו בחדר בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פאחד באו מגלותם לציון. ט) האני אשפיר ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור. אם אני המוליד ועצרתי, אני המוליד ונעצתי, אני המוליד ארצות הגוים עד הזמן החווא, ואן אעצר אותם מלדת, כי הגולה ותפוד יהיו לישראל לבדם. י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם

עטרת מרים

הוא דבריהם כי בעינינו ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו וראו כי לא ירצה ה' בחוננו רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה: ו) או לימות המשיח יצא קול שאון מעיר וירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול ילדה יוצא אלים על עכו"ם וכו' משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים:

ז על ציון יאמר בטרם תחיל מתחילים פאבי לדה כבר ילדה ותקבצו בניה לתוכה בטרם יבוא חבל לדה שהיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה הילדה זכר ואן ותחיל הקיבוץ הגדול הכללי: ח מירשמע פלא פזאת מי ראה פלא פאלה היוחל האם מעולם בא חיל וילדה לכל גשי ארץ ביום אחר האם מעולם אסיוולד גוי פעם אחת בייחלה גם ילדה ציון את-בניה בולם פאחד יצאו ממוקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשפיר אביא את אשה על המשבר - מקום מושב היוולדת - ולא אוליד ולא אפתח רחמי שתלד, ורצה לומר: שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי בהמיה אמר אלהיך: י אתם הבאים מן הגולה שמחו את-ירושלים בבואכם אלה וגילו בה כל-אהביה כל מי שתאב לראותה בבנינה שישו אתה מושוש כל-המתאבלים עליה בעת חורבניה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון ויקח ושבעתם משרי תנחמיה למען תמצו תחיו מוצצים והתענגתם ומתענגים מניו ממשען כבודך שיהיה אחר הגאולה: יב כִּי

ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאויביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחר אסיוולד גוי פעם אחת בייחלה גם ילדה ציון את-בניה: ט האני אשפיר ולא אוליד יאמר יהוה אם-אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את-ירושלים וגילו בה כל-אהביה שישו אתה מושוש כל-המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משרי תנחמיה למען תמצו והתענגתם מניו כבודך: יב כִּי יב פייכה | אמר יהוה הנני נטה אליה פנהר שלום וכנחל שומף כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברפים תשעשעו: יג פאיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו: יד וראיתם ויש ללבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה ידי-יהוה את-עבדיו וזעם את-אויביו:

כה | אמר יהוה הנני נטה אליה אמה אל ירושלים שלום הרבה פנהר כמי נהר שלום אמה לה לבוא במרוצה וכנחל שומף את כבוד גוים עשרם וינקתם תחיו וינקים את העושר תה על-צד תנשאו כתינוק היונק שנושאם אותו על הירוע בצד הנוף ועל-ברפים תשעשעו ממשעשים אותו: יג פאיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותו ונראותו וראיתם ויראו ירושלים בבנינה ויש ללבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחיו כבריאות או ונודעה בה גבורת ידי-יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וזעם את-אויביו במלחמת גוג ומגוג:

ועצמותיכם פדשא תפרחנה, כלומר ותחיו כבריאות. ונודעה יד

ירושלים בבואכם אלה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חרבניה. יא) למען תינקו ושבעתם משרי תנחמיה, מה שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משרי תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותחיו מוצצים ומתענגים. מניו כבודך, מהכבוד הגדול הן וממשמש לבוא לה. יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכבודכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התינוק על הירוע בצד הנוף, ומשעשעים אותו על הכרבים לשמחו. יג) פאיש אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. ובירושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יהשב לנחומים על הצרות שעברו. יד) וראיתם ויש ללבכם, פאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש ללבכם.

עטרת מרים

טו כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא לְאָבֵד בוּ אֶת חֵיל גּוֹג וּמִגּוֹג וְכִסּוּפָה כִּסְעָרָה
יָבֹאוּ מִרְכָּבוֹתָיו גּוֹרוֹתָיו לְהַשִּׁיב לְצַרְיו גְּמוּל בְּחִמָּה אֲפֹ רָבָה וְגַעְרָתוֹ
תִּתֵּן בְּלִבֵּי־אֲשׁ: טו כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט יְהוָה מִתּוֹכָם עִמָּהֶם
וּבְחִרְבוֹ אִישׁ בְּאֶחָיו יִהְיֶה אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וְרָבוּ וַתִּרְבוּ חֲלָלֵי יְהוָה (ע)

יחזקאל יג יא): ז המתקדשים
המיוחדים יחד והמטהרים עצמם
ללכת אל העכו"ם העומדות אל־
הנגזות אחר אחר קבוצה אחר
קבוצה בתוך באמצע הנגה מקום
מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלו
בשר החזיר והשקץ והעכבר
יחדו כולם יחד יספו נאם־יהוה:
יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת
האמונה ומחשבותיהם ואמונתם
הנפסדת בָּאָה פִּי לִקְבֹץ אֶת־כָּל־
הגוים ותלשנות אל ירושלים
(זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם
הכל, ואו ובאו וראו את־כבודי
אחדות ה' כי נשגב שמו לבדו:
יט ושמתי בהם אות בכל הנאים
אשים אות וזהו מה שאמר ועניו
תמקנה בחוריקן וכו' (זכריה יד)
ושלחתי מהם פְּלִיטִים כי רבם
ימותו ככבי ירושלים, ללכת אל־
הגוים היושבים בתרשיש פול
ולוד משכי המלוקדים לירות חצים
בקשת תכל ויוון ואל היושבים
האיים הרחוקים אשר לא־שמעו
מעולם את־שמעי ולא־ראו את־
כבודי והגידו אלה הפליטים אשר
בהם את־כבודי בגוים כי יראו את
האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו
הפלא תהדול שיעשה המקום במחנה
גוג ומגוג והביאו את־כל־אחיכם |
בני ישראל הרחוקים שלא עלו על

שי למורא

ה' אֶת עֲבָדָיו, או ידעו עֲבָדָיו אֶת כַּח גְּבוּרַת ה': טו) בָּאֵשׁ יָבֹאוּ,
לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרכבותיו, כלומר גורותיו הנידרות
מן השמים, ירדו עליהם פרות סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב
לצריו גמול באף ובחמה רבה. טו) נִשְׁפָּט, מתוכה. ורבו חללי ה',
החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג.

טו כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִרְכָּבוֹתָיו
לְהַשִּׁיב בְּחִמָּה אֲפֹ וְגַעְרָתוֹ בְּלִבֵּי־אֲשׁ: טו כִּי
בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחִרְבוֹ אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וְרָבוּ
חֲלָלֵי יְהוָה: יז המתקדשים והמטהרים אל־
הנגזות אחר אחר בתוך אכלי בשר החזיר
והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם־יהוה:
יח ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם בָּאָה לִקְבֹץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשַׁנּוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ אֶת־
כְּבוֹדִי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם |
פְּלִיטִים אל־הגוים תרשיש פול ולוד משכי
קשת תכל ויוון האיים הרחוקים אשר לא־
שמעו את־שמעי ולא־ראו את־כבודי והגידו
את־כבודי בגוים: כ והביאו את־כל־אחיכם |
מכל־הגוים | מנחה | ליהוה בפוסים וברכב
ובצבים ובפרדים ובפרפרות על הר קדשי
ירושלים אמר יהוה באשר יביאו בני ישראל
את־המנחה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם־
מהם אקח לפהנים ללוים אמר יהוה: כב כִּי
באשר השמים החדשים והארץ החדשה

החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג.
יז) המתקדשים והמטהרים
אל הנגזות, המיוחדים עצמם
ומטהרים עצמם כמו טהרה ללכת
אל הפסלים העומדים בנגזות. אחר
אחר, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי
שנקרה הראשונה את עבודתה
נכנסת השניה. בתוך, באמצע
הנגה מקום מעמד הפסל. והשקץ,
כל סוגי השרצים, יספו, יכלו. יח)
ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות.
מעשיהם ומחשבותיהם בָּאָה,
כל מעשה וכל מחשבה בָּאָה אלי,
והיא תוקיני לקבץ את כל
הגוים וגו'. וראו את כבודי,
בהלחמי בהם בנפתי "המק בשרו
וגו" בכתוב בנביאות זכריה (זכריה
יד, טו). יט) ושמתי בהם אות
ושלחתי מהם פְּלִיטִים, פליטים
ינצלו מן המלחמה בשביל ללכת
לבשר לאיים הרחוקים את כבודי
אשר ראו במלחמה. וגם באותם
פליטים אשים אחר מן האותות
שנדונו חביריהם בהם, כדי להודיע
לרחוקים ששמעו וזו גופו הצובאים
על ירושלים. מושכי קשת,
המלוקדים לירות חצים בקשת. יט)
והביאו את כל אחיכם,
כשישמעו הגוים את הפלאים
הנדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג
ומגוג, יביאו את אותם מישראל
שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, סוג
של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם כעין רקודה. פרוש
אחר, "בפרפרות", פרפרים של שמחה, כמו "ידוד מברכר בכל עוז"
(שמואל א' ו. יד). כ) וגם מהם אקח לפהנים ללוים, גם מן העמים
המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם פהנים ולוים
שהיו מערבים בין הגוים באנם, ולפני גלוים הפהנים ותלוים שבהם, ואברר
אותם מהם ויהיו משמשים לפני. אמר ה', והיכן אמר, "הנסחרות לה'
אלהינו" (דברים כט, כז). כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי
הם עומדים תמיד בחדושים כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה,

אחיהם מכל־הגוים | יביאו אותם העכו"ם למנחה | ליהוה בפוסים
וברכב בפרפרות ובצבים עגלות מכופות וכן עגלות צב (כמדובר ז)
ובפרדים הם הגולדים מן הפסם והחמור ובפרפרות פרפרים של שמחה
על הר קדשי ירושלים אמר יהוה באשר יביאו בני ישראל
את־המנחה בכלי טהור פו יביאו העכו"ם את ישראל בכבדים כהורים
וגאים עד בית יהוה: כא וגם־מהם ממהובאים מכל הגוים, אף אם מהם
נשתתף יחוסם אקח להיות לפהנים ללוים אמר יהוה כי לפני גלוי מי
היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כִּי באשר השמים החדשים והארץ
החדשה אשר אני עשה עמדים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם

שי למורא

שהארץ עומדת בחרושה תמיד כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בלום. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד.). **אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִיד בְּחַדְשֵׁם. עוֹמְדִים לְפָנַי, שְׂאֵנִי סִבַּת קִיּוּמִם וְעַמִּידוֹתָם. בְּן יַעֲמֹד וְרַעֲבִם וְשִׁמְכֶם, בְּאֹתָהּ הַטּוֹבָה**

שתהיו אתם שמתהו הנאלה בימכם, בן יעמדו גם ורעבם אחרכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על וירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבד את שמם, אלא לעולם יעמד ורעבם ושמכם. כג) **מְדֵי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שְׁבוּעַת יוֹם הַשֶּׁבַת. כָּל בֶּשֶׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוֹ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. (כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, אוֹתָם הַגּוֹיִם שִׁבְּאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, וַיָּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעַמְקֵי הַיּוֹשֶׁפֶט, וַיֵּרְאוּ אֶת פָּנָיו מִחֲנֵה גוֹג וּמִגּוֹג שֶׁשָּׁעָנוּ בָהּ וַחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגִדְרוֹ לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. (וזה יהיה בתוך**

עטרת מרים

בחדשם נאם יהוה בן יעמד ורעבם אחרכם ושמכם כל ימי עולם כפי השמים על הארץ כי לעולם לא יאבד שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדייחדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש

אָמַר יְהוָה: כִּד וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעַמְקֵי הַיּוֹשֶׁפֶט וַיֵּרְאוּ הַעַבְדִּים הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי ה' בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי בְּפָנָיו מִחֲנֵה גוֹג וּמִגּוֹג כִּי תוֹלַעְתֶּם הַרְפָּה הַאֲכִלְתָּ בֶּשֶׂר הַקְרוּגִים הָהֵם לֹא תָמוּת הֵם וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ פָנָיו מִחֲנֵה גוֹג וּמִגּוֹג דְּרָאוּן לְחַרְפָּה וּלְכַזָּיוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כג והיה מדייחדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה בְּן יַעֲמֹד וְרַעֲבִם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מְדֵי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוּן לְכָל־בֶּשֶׂר: כג וְהָיָה מְדֵי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

הפטרה לפרשת החודש לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה

בציבור נדפסה בעמוד רמא

שבקעה הרשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרפה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הנוערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולכזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. כג) **מְדֵי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שְׁבוּעַת יוֹם הַשֶּׁבַת. כָּל בֶּשֶׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוֹ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.**

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' א

18 הניזק. ואילו מועד משלם נזק שלם, וחייב לשלם מן העלייה –
 19 ממטיב נכסי המזיק, ולא רק מגופו של השור. מסיימת הגמרא את
 20 ראייתה: ולא קתני – והרי לא שנתה המשנה חילוק נוסף ביניהם,
 21 שהתם אינו משלם על פי עצמו – אם הודה שהזיק ולא באו עדים
 22 על כך, ואילו מועד משלם על פי עצמו, שהרי נזק שלם הוא בודאי
 23 ממון ולא קנס, ומוכח איפוא שהמשנה סוברת שאף חצי נזק אינו
 24 קנס אלא ממון.
 25 דוחה הגמרא: התנא של המשנה לא מנה את כל חילוקי הדינים
 26 בין תם למועד, אלא תנא מקצת מהם, ושייר אחרים שלא מנה
 27 אותם.
 28 מקשה הגמרא: מאי שייר דהאי שייר – איזה דין נוסף שייר התנא
 29 שמחמתו שייר אף דין זה, שהרי אין דרך התנא לשייר רק דין אחד.
 30 מתרצת הגמרא: שייר חצי בופר, שאם שור מועד הרג אדם, משלם
 31 בעליו כופר שלם, ואילו בשור תם שהרג, פטור הבעלים מכופר
 32 לגמרי, ואינו חייב אפילו חצי כופר.
 33 דוחה הגמרא: אי משום חצי בופר אתה בא להוכיח ששייר התנא,
 34 לאו שיירא הוא – אין חצי כופר נחשב כשיור לענין זה,

1 דבריה: וצריך – ויש צורך בכך, משום דאי אשמועינן דין זה רק
 2 בשור תם, היינו סבורים שרק בו הדין כן, משום דאפתי לא איעד –
 3 כיון שעדיין לא הועד השור ליגזר ולהזיק, וכיון שאין הבעלים
 4 פושע כל כך, אינו מפסיד גם את פחת הנבילה, אלא הניזק מפסיד,
 5 אכל במועד, דאיעד – שכבר הועד, ופשיעת בעלים היא שלא
 6 שמרו כראוי, אימא לא – שמא נאמר שאין הניזק מפסיד את פחת
 7 הנבילה, אלא המזיק. ואי אשמועינן דין זה רק במועד, היינו סבורים
 8 שרק במועד מפסיד הניזק את פחת הנבילה, משום דקא משלם
 9 בוליה – שהרי המזיק משלם לו נזק שלם, ואין לנו לחייבו גם בפחת
 10 הנבילה, אכל בתם, שמשלם המזיק רק חצי נזק, אימא לא – שמא
 11 אין הניזק מפסיד גם את פחת הנבילה, אלא המזיק הוא שמפסידו,
 12 צריך – לכך הוצרכו שתי המשניות, להשמיע שתמיד הניזק
 13 מפסיד פחת נבילה.
 14 הגמרא מנסה להביא ראייה נוספת שחצי נזק הוא ממון: תא שמע,
 15 שנינו במשנה (שם טו), מה בין שור תם שהזיק לשור מועד שהזיק,
 16 שהתם משלם חצי נזק, וגם אינו חייב לשלם מכל נכסיו, כי אם
 17 מגופו של השור המזיק, ואם אינו שוח כשיעור התשלום, מפסיד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ז אדר מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום ראשון - כ"ד אדר מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום חמישי - כ"ח אדר מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שני - כ"ה אדר מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ט אדר מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שלישי - כ"ו אדר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>שבת קודש - א' ניסן פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, זאת ועוד אחרת... עד עמ' 94, כמו האבות.

- 1 זאת – מלבד המעלה, שעל ידי קיום מצוות ולימוד תורה
 2 מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, ועוד אחרת, – יש
 3 בכך מעלה נוספת: שִׁבְחַ נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַמְתַּלַּבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת
 4 הַדְּבּוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה או תַּפְּלָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, או – הכוח
 5 המתלבש בקיום מִצְוֹת
 6 מַעֲשִׂיּוֹת – הָרִי כָּל גְּדוּלוֹ
 7 וְחַיּוּתוֹ – הַתַּתְּחוּוּתוֹ
 8 וְקִיּוּמוֹ שֶׁל כּוּחַ זֶה בָּאִים, 2
 9 מִתְּדָם, שְׁהוּא – הַדָּם, 3
 10 מִקְּלִיפַת נִגְהַ מִמֶּשׁ, שְׁהֵן 4
 11 כָּל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין 5
 12 שְׂאֵכָל וְשִׁתָּה וְנִעְשׂוּ דָם, 6
 13 שְׁהִיוּ – לַפְנֵי כֵן תַּחַת 7
 14 מִמְשַׁלְתָּה, – שֶׁל קְלִיפַת 8
 15 נוּגָה, וְיִנְקוּ חַיּוּתָם 9
 16 מִמְנָה, – מִקְּלִיפַת נוּגָה, 10
 17 וְעֵתָה – בְּשַׁעַת לִימוּדוֹ 11
 18 תּוֹרָה, תַּפִּילתוֹ או עֲשִׂייתוֹ
 19 מִצּוּהַ מַעֲשִׂיתָ, הִיא – 13
 20 קְלִיפַת נוּגָה, מִתְּהַפְּכָתָה
 21 מֵרַע לְטוֹב וּנְכַלְלָתָה 14
 22 בְּקִדְשָׁה, עֲלִידֵי בַח 15
 23 נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַגְּדֹלָה 16
 24 מִמְנָה, שְׁנִתְּלַבֶּשׁ – 17
 25 בְּאַמְצוּת הַעוֹבְדָה שְׂכוּחַ
 26 זֶה מֵתַלְבֵּשׁ, בְּאוֹתִיּוֹת 18
 27 אֵלוֹ – שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִילָה, 19
 28 או בְּעֵשִׂיָה זוֹ, – שֶׁל 20
 29 אוֹתָהּ מִצּוּהַ, אֲשֶׁר הֵן הֵן – אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וּתְפִילָה וּמַעֲשֵׂה
 30 הַמִּצּוּהַ, פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ וְתַבְּרָהּ, כְּלֵי שׁוֹם הַסֵּתֵר פְּנִימִים,
 31 וְחַיּוּתוֹ נְכַלֵּל גַּם בֵּן בְּאוֹרֵי אֵינִסוֹף בְּרוּךְ הוּא שְׁהוּא רְצוֹנוֹ
 32 וְתַבְּרָהּ, וּבְחַיּוּתוֹ נְכַלֵּל וְעוֹלָה גַּם בֵּן בַּח נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית. –
 33 הֵנָּה עַל יְדֵי כֵךְ עוֹלָה לְקַדְּוֶשָׁה גַּם הַחַיּוּת שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאֵכָל
 34 וּשְׂתָה, וְשַׁעַל יָדָם קִיבַל אֶת הַכּוּחַ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצּוּהַ או לַלְמוּד
 35 אֶת הַתּוֹרָה, וְעֲלִידֵי יָדָהּ תַּעֲלֶה גַּם בֵּן פְּלָלוֹת קְלִיפַת נִגְהַ,
 36 שְׁהִיא – קְלִיפַת נוּגָה, כְּלָלוֹת הַחַיּוּת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי
- 1 וְהַחֲמִיר. – וּמִתִּי נִכְלַלְתָּ כָּל הַחַיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי –
 2 בְּקַדְּוֶשָׁה? כֹּאֲשֶׁר כָּל הַנִּשְׁמָה וְנֶפֶשׁ הַאֱלֹהִית²³ שֶׁבְּכָל
 3 יִשְׂרָאֵל, הַמְתַּחַלְקֶת בְּפִרְטוֹת לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, – שֶׁשׁ מֵאוֹת
 4 אֵלֶף הוּא הַמִּסְפֵּר הַכִּלְלִי שֶׁל נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל. הַנִּשְׁמוֹת
 5 שֶׁמַּעַל מִסְפֵּר זֶה, הֵן
 6 פִּרְטִים וְנִיּוּצוֹת מִשֵּׁשׁ
 7 מֵאוֹת הָאֵלֶף – כַּדְּלֻקָּה,
 8 וְכֹאשֶׁר כָּל שֵׁשׁ מֵאוֹת
 9 אֵלֶף, "שִׁשִּׁים רְבּוּא",
 10 הַנִּשְׁמוֹת תִּקְוָם כָּל נֶפֶשׁ
 11 פְּרִיטִית כָּל תְּרִי"ג מִצְוֹת
 12 הַתּוֹרָה: שֵׁשׁ ה' ל"א
 13 תַּעֲשֶׂה – לְהִשְׁמַר שֶׁלֹּא
 14 לְעוֹבֵר עֲלֵיהֶן, כְּדִי
 15 לְתַפְּרִיד שֵׁשׁ ה' גִּדִּים
 16 שֶׁל דָּם נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 17 שֶׁבְּנוֹף, שֶׁלֹּא יִינְקוּ
 18 וְיִקְבְּלוּ חַיּוֹת פְּעֻבָּה זוֹ
 19 מֵאַחַת מִשְׁלֵשׁ קְלִיפוֹת
 20 הַטְּמָאוֹת, לְגַמְרֵי, שְׁמֵהן
 21 – מִשְׁלֵשׁ הַקְּלִיפוֹת
 22 הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי, נִשְׁפָּעִים
 23 שֵׁשׁ ה' ל"א תַּעֲשֶׂה
 24 הַלֹּא תַּעֲשֶׂה שְׂבִתוֹרָה
 25 אֵלֶּא גַּם וְעֲנִיָּהֶן שְׁהֵן
 26 מְדַרְבְּנֵן, – וּבְכַפִּי שֶׁלְּמַדְנֵן
 27 בְּפִרְקֵי ז' שְׁגַם "עֲנִיָּים"
 28 אֵלֶּא שֶׁמְדַרְבְּנֵן, מִקְּבָלִים חַיּוֹת מִשְׁלֵשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי.
 29 כָּל הַדְּבָרִים הַמְּקַבְּלִים הַשְּׁפָעֶתָם מִשְׁלֵשׁ הַקְּלִיפוֹת הַטְּמָאוֹת
 30 לְגַמְרֵי, אֵינֵם יְכוּלִים לְהַתְּעַלּוֹת לְקַדְּוֶשָׁה; וְכֹשֶׁאֲדָם עוֹבֵר חֲלִילָה
 31 עַל דְּבָרִים אֵלֶּה, מִקְּבָל או גִּיד הַדָּם שֶׁל הָאָדָם (אוֹתוֹ גִּיד שֵׁשׁ
 32 לוֹ שִׁיבּוֹת לְאוֹתָהּ עֲבִירָה) אֶת חַיּוֹתוֹ מִשְׁלֵשׁ הַקְּלִיפוֹת הַטְּמָאוֹת
 33 לְגַמְרֵי, וְשׁוֹב לֹא תוֹכַל נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית לְעַלּוֹת אֶל ה', אִם
 34 נִטְמָאָה בְּטְמָאֵת הַשְּׁלֵשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמָאוֹת, שְׂאִין לְהֵן עֲלֵיהָ
 35 לְעוֹלָם בִּיֵּאָם בְּטוֹל וְהַעֲבָרָה לְגַמְרֵי כְּמִ"שׁ וְאֵת רוּחַ

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצוות שבמחשבה ישנן, וצ"ע." כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבונו הזקן מתחיל את הענין, שכוח הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא-תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור אין סוף ברוך הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתוך הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכך, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה

1 הטמאות, בניגוד לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלותן לקדושה
 2 אלא לבטלן לגמרי. כמו שכתוב²⁴: "וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה
 3 אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ"; - ומאחר שהדברים הנשפעים משלש
 4 הקליפות הטמאות לגמרי, אין באפשרותם להתעלות לקדושה,
 5 ואם יעבור אדם על אחת
 6 משס"ה מצוות הלא-
 7 תעשה או "ענפיהן" - לא
 8 יכול להתעלות לקדושה
 9 אותו פרט של הנפש
 10 החיונית שהשתמש בו
 11 באותה עבירה; הרי מובן
 12 שעלידי הישמרותו
 13 מלעבור על כל סס"ה מצוות הלא-תעשה, הוא מבטיח שכל
 14 נפשו החיונית תוכל להתעלות לקדושה, ורמ"ח מצוות-עשה -
 15 את מצוות העשה' תקיים כל נפש פרטית של יהודי, כדי

16 להמשיך אור אינסוף ברוך-הוא למטה, להעלות לו -
 17 להקב"ה, ולקשר וליחד בו כללות הנפש החיונית שב"ח
 18 אברי הגוף, ביחוד גמור - שעלידי קיום מצוות, מתעלה
 19 הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם הקב"ה, להיות לאחדים ממש,
 20 - עם הקב"ה, כמו שעלה
 21 ברצונו ותברך להיות לו
 22 דירה בתחתונים, והם -
 23 אברי האדם והחיות של
 24 הנפש החיונית שבהם,
 25 נעשים לו - להקב"ה,
 26 למרבה כמו האבות. -
 27 שהיו "מרכבה" להקב"ה,
 28 שכל אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון - כפי
 29 שלמדנו בפרק כ"ג - כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה"
 30 להקב"ה, עלידי ענין המצוות.

ליקוטי אמרים

הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצוות עשה להמשיך
 אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר וליחד בו
 כללות הנפש החיונית שב"ח אברי הגוף ביחוד גמור
 להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו
 דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

יום שני כ"ה אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 94, ומאחר שכללות נפש... עד עמ' מח, יצירה עשי'.

31 ומאחר שבכללות נפש החיונית שבכללות ישראל היתה
 32 מרבה קדושה לה' - אזי גם כללות החיות של עולם הזה,
 33 שהיא קליפת נגה עכשו, - לפני ביאת המשיח, החיות של
 34 העולם הזה היא מקליפת נוגה, תצא אז - החיות כולה של
 35 העולם הזה, מטמאתה
 36 וְחִלַּאתָהּ, - "טומאתה"
 37 היינו הרע שבקליפת נוגה,
 38 ו"חילאתה" היינו הטוב
 39 שבנוגה, שגם טוב זה אינו
 40 מקדושה, אלא מקליפה,
 41 ותעלה לקדושה להיות
 42 מרבה לה', - לעתיד
 43 לבוא, בהתגלות כבודו,
 44 - כבוד ה', "וראו כל בשר
 45 יחידו", - כל בני האדם
 46 יראו אלקות, ויופיע
 47 עליהם בדרגת גאון עזו,
 48 וימלא כבוד ה' את כל
 49 הארץ, וישראל יראו
 50 עין בעין בכמתן תורה, - ה"עין שלמטה", העין האנושית,
 51 תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה"
 52 - כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דבתיב²⁵: - במתן תורה:
 53 "אֵתָהּ תִּרְאֶה לְדַעַת בִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּפָנָיו". -
 54 שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית של שם
 55 הוי' - אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן תורה, היה זה לזמן
 56 קצר בלבד, ואילו לעתיד לבוא זה יהיה באופן תמידי. ועלידי-יה
 57 - שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל

58 השלש קליפות הטמאות, - "יתבלעו מל' בלע המות" - הערת
 59 כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא
 60 - בליעה, ולפי זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה
 61 מקום שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע
 62 המות", כלומר - כלין
 63 והכחדה גמורה. העובדה
 64 שקליפת נוגה תעלה
 65 לקדושה, כתוצאה מקיום
 66 המצוות תביא ממילא לידי
 67 כך שלש הקליפות
 68 הטמאות תתבטלנה, כי
 69 יניקתן וחיותן מתקדשה
 70 עכשו היא עלידי קליפת
 71 נגה הממצעת ביניהן. -
 72 קליפת נוגה היא ממוצעת
 73 בין שלש הקליפות
 74 הטמאות לבין, להבדיל,
 75 קדושה - שכן, שלש
 76 הקליפות הטמאות בדיותן
 77 טומאה ורע בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות
 78 לקדושה שתוכלנה לקבל חיותן מקדושה; ורק עלידי קליפת
 79 נוגה, שהיא "ממוצע", בהיותה מורכבת מטוב ורע - בגלל הטוב
 80 שבה יש לה שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות
 81 לקליפות הטמאות - הרי עלידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר
 82 לשלש הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה. ואילו, כשקליפת
 83 נוגה תעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק
 84 יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי. ונמצא, כי כל תכלית של

ליקוטי אמרים

ומאחר
 שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה
 קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הזו שהיא
 קליפת נוגה עכשו תצא אז מטומאת' וחילאתה ותעלה
 לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל
 בשר יחדיו ויופיע עליהם בדרגת גאון עזו וימלא כבוד
 ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין בכמתן תורה
 דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
 מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש
 קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מתקדושה עכשו
 היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן ונמצא כי כל

33 החלק התלוי – חלק זה של העולם, תלוי בנפשו החיונית,
 34 להעלותו לה' בעלייתה, – על-ידי עליית הנפש החיונית
 35 הפרטית של יהודי. דהינו – כלומר: כיצד הוא מעלה את החלק
 36 מהעולם? – במה – על-ידי, שמשמש – בדברים מעולם הזה
 37 לצורך גופו ונפשו
 38 החיונית – במטרה לנצל
 39 אותם לעבודת ה', – על-
 40 ידי השתמשותו בעיני
 41 העולם הנצרכים לגופו
 42 ולנפשו החיונית, לשם
 43 עבודת ה' – הוא מעלה
 44 את חלקו בעולם. כגון
 45 אכילה ושתייה ודומיהם,
 46 ודירה וכל פלי
 47 תשמישיו. – כשהוא
 48 משתמש בכל הדברים
 49 הללו לעבודת ה', הוא
 50 מעלה על-ידם את חלקו
 51 בעולם להקב"ה. ברם,
 52 ישנן הרי יותר משש מאות
 53 אלף, "ששים רבוא",
 54 נשמות, ונוסף לכך בלתי
 55 אפשרי הדבר שיהודי אחד
 56 ישתמש בחלק מששים
 57 רבוא של כל העולם? אלא שששים רבוא נשמות פרטיות
 58 אלו – שהן פרטים מהנשמה הכללית של כללות ישראל, הן
 59 שרשים, – וכשם שכל שורש מתחלק ומתפשט להרבה ענפים
 60 ופרטים – כך גם ביחס לנשמות שהן "שרשים" – וכל שרש
 61 מתחלק לשרשים רבוא ניצוצות, שכל ניצוץ הוא נשמה
 62 אחת, וכן בנפש ורוח, ככל עולם מארבע עולמות:
 63 אצילות בריאה יצירה עשיה. – ישנה בחינת נפש, או בחינת
 64 רוח או נשמה מעולם האצילות ואותו דבר מעולם הבריאה וכו',

1 ימות המשיח ותחית המתים, שהוא גלוי כבודו ואלהותו
 2 יתברך, ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ – תלוי בהמשכת
 3 אלהותו ואור איוסוף ברוך הוא לנפש החיונית שבכללות
 4 ישראל בכל רמ"ח אבריה, – של הנפש. ועל-ידי מה באה
 5 לנפש המשכה זו? – על-
 6 ידי קיומה כל רמ"ח
 7 מצות עשה, – ועל-ידי
 8 המשכת האלקות לנפש
 9 החיונית, נמשכת אלקות
 10 גם בכל העולם כולו,
 11 ולהעביר רוח הטומאה
 12 ממנה, – מהנפש החיונית
 13 של כל אחד מכלל
 14 ישראל, בשמירתה כל
 15 שם"ה מצות לא תעשה,
 16 – הישמרות זו מלעבור על
 17 שם"ה מצוות לא תעשה,
 18 מביאה שלא יינקו ממנה
 19 – מהנפש החיונית, ועל-
 20 ידה מקדושה, שם"ה
 21 נדיה. – של טומאה.
 22 כיצד מושגת הכחדתה של
 23 רוח הטומאה בכל העולם,
 24 על-ידי קיום ושמירת
 25 תרי"ג המצוות על-ידי בני ישראל? – כי כללות ישראל, שהם
 26 ששים רבוא נשמות פרטיות, הם כללות החיות של כללות
 27 העולם, כי בשבילם – בשביל נשמות ישראל, נברא, – ומאחר
 28 שהעולם כולו חי ומתקיים בשביל נשמות ישראל, יוצא אשר
 29 וכל פרט מהם – בנשמות ישראל, הוא בולל ושייך לו החיות
 30 של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם – כלומר,
 31 העולם מתחלק כאילו לשש מאות אלף חלקים, שכל אחד מהם
 32 שייך לאחת משש מאות אלף הנשמות, ומשום כך יש לכל נשמה

ליקוטי אמרים

תכלית של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי
 כבודו ואלהותו ית' ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ
 תלוי בהמשכת אלהותו ואור א"ם ב"ה לנפש החיונית
 שבכללות ישראל בכל רמ"ח אבריה ע"י קיומה כל
 רמ"ח מצות עשה ולהעביר רוח הטומאה ממנה
 בשמירת' כל שם"ה מצות ל"ת שלא יינקו ממנה שם"ה
 גידיה כי כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות
 פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי
 בשבילם נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו
 החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם
 התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה דהינו
 כמה שמשמש מעו"הו לצורך גופו ונפשו החיונית
 לעבודת ה' כגון אכילה ושתייה ודומיהם ודירה וכל כלי
 תשמישיו אלא שששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
 שרשי' וכל שרש מתחלק לשרשים רבוא ניצוצות שכל
 ניצוץ הוא נשמה אחת וכן בנפש ורוח ככל עולם
 מארבע עולמות אצילו' בריאה יצירה עשיה

יום שלישי כ"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מח, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוץ וכו'.

78 הנשמה לעולם הזה, ורידה גדולה ובחינת גלות ממש, –
 79 לנשמה, כי גם שיהיה – בירידתו למטה בגוף, צדיק גמור עובד
 80 ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים – המדריגה העליונה ביותר
 81 באהבה ויראה, לא יגיע –
 82 ניצוץ הנשמה של הצדיק,
 83 למעלות דבקותו בה'
 84 כרחילו ורחימו ביראה
 85 ואהבה שהיו לניצוץ
 86 הנשמה, במרם ירידתו
 87 לעולם הזה החמרי, לא
 88 מינה ולא מקצתה, – לא
 89 ממנה ואף לא ממקצת
 90 ממנה, ואין ערך ודמיון ביניהם – בין היראה והאהבה של

65 וכל ניצוץ – של נשמה, לא ירד לעולם הזה, – כדי לתקן
 66 ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית – כפי
 67 שרבנו הזקן מסביר להלן. כיון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת
 68 הנשמה, הוא מפסיק
 69 (כמאמר המוסגר) כדי
 70 להדגיש גודל הירידה
 71 לגבי הנשמה, שגם אם
 72 ניצוץ הנשמה יגיע כאן
 73 למטה לדרגה העליונה
 74 ביותר של אהבה ויראה
 75 של צדיק גמור – אין זה
 76 שווה לאהבה וליראה של
 77 הנשמה למעלה, לפני ירידתה למטה – אף שהיא – ירידת

ליקוטי אמרים

וכל ניצוץ
 לעו"הו אף שהיא ירידה גדולה ובחי' גלות
 כמי שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה
 רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דבקותו בה' כרחילו
 במרם ירידתו לעו"הו החומרי לא מינה ולא
 מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל כנודע לכל משכיל

1 הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה בהיותה למטה בגוף,
 2 כָּלֵל, בְּנוּדָע לְכָל מַשְׁכִּיל, שֶׁהַגּוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לְסַבֵּל כּוֹ', -
 3 יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה למעלה, הרי שהירידה
 4 הגדולה של הנשמה, היא לא עבור עצמה - אֵלָא יְרִידַתוֹ
 5 לְעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְּלַבֵּשׁ
 6 בְּגוֹף וּנְפֶשׁ חַיּוֹנִית,
 7 הוּא כְּרִי לְתַקְנָם - את
 8 הגוף ונפש הבהמית,
 9 בְּלִבְדּוֹ, וְלְהַפְרִידָם מִהַרְע
 10 שֶׁל שְׁלֹשׁ קְלִפּוֹת
 11 הַמְּמָאוֹת, עַל-יְדֵי
 12 שְׁמִירַת שְׁסָ"ה לֵאמֹר
 13 תַעֲשֶׂה וְעֲנִיָּהוּ, -
 14 להישמר מאיסורים
 15 דאורייתא ודרבנן,
 16 וְלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ חַיּוֹנִית
 17 עִם הַחֲלָקָה הַשְּׂרִיף לָהּ
 18 מִכְּלֵלוֹת עוֹלָם הַזֶּה,
 19 וְלִקְשָׁרָם וְלִיְחָדָם בְּאוֹר אֵינִי-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר יִמְשִׁיף
 20 פָּהֶם - וזאת, עַל-יְדֵי קִיוּמוֹ כֹּל רַמ"ח מִצְוֹת-עֲשֵׂה בְּנַפְשׁוֹ
 21 חַיּוֹנִית, שֶׁהִיא הִיא - הַנֶּפֶשׁ חַיּוֹנִית, הַמְּקַיֶּמֶת כֹּל מִצְוֹת
 22 מַעֲשִׂוֹת בְּנוֹכַח לְעִיל. - בפרק זה, שאין הנפש האלקית יכולה
 23 לקיים את המצוות הנעשות עם הגוף הגשמי, אלא על-ידי

24 הנפש החיונית. שכן, בלעדיה אין הנפש האלקית יכולה לפעול
 25 בגוף. וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּעֵין חַיִּים] שֶׁעַר כּוֹ': כִּי הַנֶּשְׁמָה
 26 עֲצָמָה אֵינָה צְרִיכָה תִּקּוֹן כָּלֵל כּוֹ', וְלֹא הַצְּרִיכָה לְהַתְּלַבֵּשׁ
 27 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְכוּ', - ובגוף ונפש הבהמית, רַק לְהַמְשִׁיךְ אוֹר
 28 - אלקי, כְּדֵי לְתַקְנָם כּוֹ',
 29 - את הגוף ונפש הבהמית,
 30 וְהוּא מְמַשֵּׁב דְּגַמַּת סוּד
 31 גְלוּת הַשְּׂכִינָה, לְבָרַר
 32 נִיצוּצֵינּוּ וְכוּ'. - כשם
 33 שהשכינה ירדה לגלות
 34 כדי לברר ולהעלות את
 35 ניצוצי הקדושה שנפלו
 36 בקליפה - כך גם יורדת
 37 הנשמה בגוף, דבר
 38 המהווה גלות לגבה, כדי
 39 לתקן את הגוף ונפש
 40 הבהמית ולברר את
 41 ניצוצות הקדושה שבהם.
 42 על כל פנים, מוסברת עתה היטב מעלת המצוות המעשיות:
 43 כיוון שכל תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא
 44 כדי להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל-ידי כך גם את כל
 45 העולם - הרי הדבר מתבצע בעיקר על-ידי מצוות מעשיות,
 46 הנעשות עם הגוף והנפש הבהמית.

יום רביעי כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובוה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

47 וְבוֹה - במה שהוסבר,
 48 שמעלת המצוות
 49 המעשיות מתבטאת בכך
 50 שעל-ידין מתעלית הנפש
 51 החיונית, יוֹכֵן מַה
 52 שֶׁהַפְּלִיגוֹ רַבּוֹתֵינוּ

וְכַדּוֹנִים לְבָרְכָהּ²⁷ בְּמֵאד
 מֵאֵד בְּמַעֲלַת הַצְּדָקָה,
 וְאֵמְרוּ שֶׁ"שְׂקוּלָה בְּנֶגֶד
 כָּל הַמִּצְוֹת", וְכִבְּל
 תְּלִמּוֹד יְרוּשְׁלָמִי הִיא -
 מִצְוֹת הַצְּדָקָה, נִקְרָאת

וְבוֹה יוֹבֵן מַה שֶׁהַפְּלִיגוֹ רז"ל בְּמֵאד מֵאֵד בְּמַעֲלַת
 הַצְּדָקָה וְאֵמְרוּ שֶׁשְׂקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת וְכִבְּל תְּלִמּוֹד
 יְרוּשְׁלָמִי הִיא נִקְ' בְּשֵׁם מִצְוֵה סַתֵּם כִּי כִךְ הִיָּה הַרְגֵּל

יום רביעי כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובוה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפח"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחכ' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו', ועד שאפי' לאחרי שלמות התיקון ע"י נפח"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' (כי השכינה היא מקור נפח"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפח"ח וכו') וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקי ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחרי שלימות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, כי השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהוים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. 27. בבא בתרא ט, א.

36 וביגיעתו בא לידי ביטוי כל כוח-הפועל של נפשו החיונית –
 37 שלא כמו במצוה אחרת, כאמור, הקשורה בכוח יחיד של הנפש
 38 החיונית. ולכן ישנה מעלה גדולה כל כך בצדקה, יותר מאשר
 39 בכל שאר המצוות. ברם, נשאלת השאלה: מה הדין בצדקה
 40 שאדם נותן מכסף שלא
 41 עבד ולא יגע להשגתו,
 42 האם אין בה אותה מעלה?

– מסביר רבנו הזקן: **וְגַם**
מִי שֶׁאֵינוֹ נִתְּנָה מִיְגִיעוֹ,
מִכֶּלֶם-מִקוֹם, הוֹאֵיל
וּבְמַעוֹת אֱלוֹ – שהוא
 47 נותן לצדקה, הֵיךְ יִכּוֹל
 48 לְקַנּוֹת – אמצעים לסיפוק
 49 חַיֵּי נַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית – הֲרֵי
 50 – שבנתינתו כסף זה
 51 לצדקה, הוא נִתְּנָה חַיֵּי
 52 נַפְשׁוֹ לַה'. – כִּי,
 53 שבמצות הצדקה
 54 מתלבשת הנפש החיונית
 55 הרבה יותר מאשר בכל
 56 שאר המצוות המעשיות.
 57 וְלִכֵּן אֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 58 זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה²⁸ – על
 59 צדקה שֶׁמְקַרְבֵת אֶת
 60 הַנְּאֻלָּה, לְפִי שֶׁבְצִדְקָה
 61 אַחַת – במתן צדקה פעם אחת, מַעֲלָה הַרְבֵּה מִנַּפְשׁ הַחַיּוֹנִית,
 62 מֵה שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כֶּלֶךְ בַּחוֹת וּבְחִינּוֹת
 63 בְּכַמָּה מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אַחֲרוֹת. – בקיום הרבה מצוות
 64 מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות וביחנות של
 65 הנפש החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל
 66 שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את
 67 הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה
 68 בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על-כל-פנים מבואר,
 69 שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות
 70 לימוד תורה.

1 **בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתַם,** – כשאומרים שאדם עומד לעשות מצוה
 2 (סתם), הכוונה היא למצות הצדקה, כִּי כִּף הָיָה הַרְגֵל הַלְשׁוֹן
 3 לְקַרֵּא צִדְקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתַם, – וכל כך למה? מִפְּנֵי
 4 שֶׁהִיא – מצות הצדקה, עֵקֶר הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל
 5 בְּלִנְהָ, שֶׁבָּלֵן – כל
 6 המצוות המעשיות, הֵן רַק
 7 – כדי לְהַעֲלוֹת נַפְשׁ
 8 הַחַיּוֹנִית לַה', שֶׁהִיא –
 9 הנפש החיונית, הִיא
 10 הַמְקַיֶּמֶת אוֹתָהּ,
 11 וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן –
 12 במצוות המעשיות, לִיבָלֵל
 13 בְּאֹר אֵי-יִסּוֹף בְּרוּךְ
 14 הוּא הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶן, –
 15 במצוות המעשיות.
 16 ומכיוון שכל כוונתה
 17 ומטרתה של מצוה היא
 18 בזה שהנפש החיונית
 19 מתלבשת באותה מצוה
 20 ומוקפת באור אין-סוף
 21 ברוך-הוא שבמצוה –
 22 וְאֵין לָהּ מִצְוָה שֶׁנַּפְשׁ
 23 הַחַיּוֹנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ
 24 כֶּלֶכְךָ כְּכַמִּצְוֹת
 25 הַצִּדְקָה, – שהרי בצדקה

26 מתלבשת הנפש החיונית במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר
 27 המצוות המעשיות: שֶׁבָּלֵל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק בַּח
 28 אֶחָד מִנַּפְשׁ הַחַיּוֹנִית – כגון: כוח המעשה שבידי המניחה
 29 תפילין, או המחויקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה
 30 הַמִּצְוָה לְבַד, אֲכַל בְּצִדְקָה שֶׁאֲדָם נִתְּנָה מִיְגִיעַ כְּפִיו – שנותן
 31 צדקה מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, הֲרֵי כֵּל בַּח נַפְשׁוֹ
 32 הַחַיּוֹנִית מְלַבֵּשׁ בְּעַשִׂיַת מְלֻאכְתּוֹ אוֹ עֵסֶק אַחֵר – שהשקיע
 33 בו כל כוח נפשו החיונית, שֶׁנִּשְׁתַּכְּר בּוֹ מְעוֹת אֱלוֹ, וּבְשִׁנּוֹתָנָן
 34 לְצִדְקָה – אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו
 35 החיונית, הֲרֵי כֵּל נַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית עוֹלָה לַה'. – שהרי בעבודתו

יום חמישי כ"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רו"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

78 ומה שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה²⁹ שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה
 79 כְּנֶגֶד בָּלֵם, – גם כנגד
 80 מצות צדקה. כיצד,
 81 איפוא, הדבר תואם למה
 82 שלמדנו זה עתה, שצדקה¹⁷
 83 היא למעלה משאר כל
 84 המצוות? – הֲיֵנוּ מִפְּנֵי
 78 שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה הִיא בְּדַבּוּר וּמְחַשְׁבָּה, שֶׁהֵם – דיבור ומחשבה,
 79 לְבוֹשִׁים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל
 80 נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית. – שלא
 81 כ"מעשה" שהוא לבוש
 82 חיצוני – ורק על-ידי לימוד
 83 התורה, מאיר אור התורה
 84 בלבושים הפנימיים, דבר

ליקוטי אמרים

ומ"ש רו"ל שת"ת כנגד
 כולם היינו מפני שת"ת היא בדבור ומחשבה שהם
 לְבוֹשִׁים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית וגם מהותן ועצמותן

47 העשה הן רמ"ח אברי המלך. וכשם שכל אבר הוא כלי לבוח
48 של הנפש, כך כל מצוה היא כלי להמשכת הרצון העליון.
49 ברם, ביחס לתורה, כתוב ב"תיקוני זוהר", ש"אורייתא וקודשא"
50 בריך-הוא כולא חד", תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא

51 כמו "אברים"), וכפי
52 שיתבאר להלן ההבדל
53 שבין מצוות לתורה. וְכִמוֹ
54 כְּאֵדָם הַתַּחְתּוֹן, דְּרָדָךְ
55 מְשַׁל, אִין עֲרוּךְ וְדַמְיוֹן
56 כְּלָל בִּין הַחַיִּוֹת
57 שְׂבַרְמ"ח אֲבָרֵין לְגַבֵּי
58 הַחַיִּוֹת שְׂבַמְחִין, שְׂהוּא
59 הַשְּׂכַל הַמַּתְחַלֵּק לְשֵׁלֶשׁ
60 כְּחַיִּוֹת: חֲכֵמָה-בִּינְיָה
61 דְעַת - שְׂכֹן, אֲבַר, שְׂהוּא
62 חֵלֶק מִגּוּף הָאָדָם, אִמְנָם
63 מֵאוּחַד עִם הַנֶּפֶשׁ הַמַּחֲזִיחַ
64 אֶת הַגּוּף - אַךְ עִם זֹאת
65 הֵם שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים
66 וְנִפְרָדִים. שׁוֹנָה הַדָּבָר
67 בִּיחַס לְשֵׂכַל וְנֶפֶשׁ, כִּי
68 הַשְּׂכַל הוּא הַתְּפַשְׁטוֹת
69 וְחֵלֶק מִן הַנֶּפֶשׁ,
70 וְהַתְּאֲחָדוֹת עִם הַנֶּפֶשׁ

71 הוּא (שֵׁלֶא כִּמוֹ שְׁנֵי דְבָרִים נִפְרָדִים הַמֵּתְאֲחָדִים, אֲלֵא)
72 הַתְּאֲחָדוֹת שֶׁל חֵלְקִים שֶׁל דָּבָר אַחַד. הַבְּדֵל זֶה שְׂבִין הָאֲבָרִים
73 לְשֵׂכַל אֲצֵל הָאָדָם, מִשְׁמֵשׁ כְּמִשְׁלַל עַל הַהִבְדֵּל שְׂבִין מִצְוֹת
74 לְתוֹרָה. כְּכֹה מְשַׁל דְּרָדָךְ-מְשַׁל, לְהַבְדִּיל כְּרַבְבוֹת הַבְּדִלּוֹת
75 לְאִין קָזַן, - בֵּין הַדְּבָרִים כְּפִי שְׂהֵם בְּאֵדָם לְבִין כִּמוֹ שׁוֹה
76 לְמַעֲלָה, הַהִבְדֵּל שִׁישְׁנוּ בְּהָאֲרֵת אֹרֵךְ אִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא
77 הַמַּתְּלַבְּשׁוֹת בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת לְגַבֵּי הָאֲרֵת אֹרֵךְ אִין-סוּף
78 שְׂבַבְחֵינִת חֲכֵמָה-בִּינְיָה-דְעַת שְׂבַבְחֵינִת הַתּוֹרָה, אִישׁ אִישׁ
79 כְּפִי שְׂכָלוֹ וְהַשְּׁנִיתוֹ. - עַד כִּמָּה שְׂהוּא מְשִׁיג וּמְבִין בְּתוֹרָה -
80 בְּאוֹתָהּ מֵדָה מֵתְאֲחָד שְׂכָלוֹ עִם הַקְּב"ה, בְּאוֹפֵן הַיְחוּד שֶׁל
81 הַתְּאֲחָדוֹת הַשְּׂכַל עִם הַנֶּפֶשׁ. בְּכַךְ נַעֲלָה תוֹרָה מִשָּׂאֵר כָּל
82 הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כּוֹלָל מִצְוֹת הַצְּדָקָה, שְׂהַיְחוּד עִם הַקְּב"ה
83 עַל יְדֵי לִימוּד תּוֹרָה, הוּא הַתְּאֲחָדוֹת נַעֲלָה בְּהַרְבָּה מֵאִשֶּׁר
84 הַיְחוּד שְׂעֵל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. וְאֵיךְ שְׂאִינֵי מְשִׁיג - אֶת
85 הַתּוֹרָה, אֲלֵא בְּנִשְׂמִיּוֹת - הוּא מְשִׁיג אֶת הַתּוֹרָה רַק כְּפִי שְׂהִיא
86 מְלוּבֶשֶׁת בַּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, כִּמוֹ "שְׁנִים אוֹחוּזִין בְּטִלִּית" או
87 "הַמְחַלֵּף פְּרָה בַּחֲמוּר", הֲרִי הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמוֹם, שְׂוִיָּוִדִים
88 מְקָמוֹם גְּבוּהָ כו', - לְמַקּוֹם נְמוּךְ. שְׂגֵם בִּירִידָתָם לְמִטָּה הֵם
89 נִשְׂאָרִים אוֹתָם מִים כִּמוֹ שְׂהִיוּ בְּמַקּוֹם הַגְּבוּהָ; כִּךְ גַּם בִּיחַס
90 לְתוֹרָה, שְׂגֵם אַחֲרֵי שִׁירְדָה וְנִתְלַבְּשָׁה בַּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים -
91 מְלוּבֶשֶׁת עֲצָמִיּוֹת חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, בְּאוֹתָם עֲנִינִים
92 גְּשָׁמִיִּים בְּהֵם יִרְדָה הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂנִתְפָּאֵר לְעִיל. - בְּפֶרֶק ד'.

1 שאינו יכול להיעשות על-ידי מצוות אחרות: וְגַם - מעלה
2 נוספת במצוות לימוד התורה: מְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שְׂל כְּחַיִּוֹת
3 חֲכֵמָה-בִּינְיָה-דְעַת מְקַלְפֵת נִגְהָ שְׂבַנְפֵשׁ הַחַיִּוֹת - נְבַלְלוֹת
4 בְּקִדְשָׁה מְמַשׁ כְּשַׁעוּסָם בְּתוֹרָה כְּעִיִן וְשְׂכָל. - כְּשִׁלּוּמִדִּים
5 תורה בעמקות השכל,
6 נתון אז השכל של הנפש

7 החיונית בענין הנלמד,
8 ועל-ידי כך נהפכות
9 בחינות חכמה-בינה-דעת
10 של קליפת נוגה (שבנפש
11 החיונית), מהותן
12 ועצמותן, לקדושה. שְׂכֹן,
13 כוח השכל המבין את
14 הענין הנלמד, נעשה חלק
15 מהמצוה של לימוד
16 התורה. אף שבפרק י"ב
17 למדנו, ש"ה"בינוני" יכול
18 להפוך לקדושה רק את
19 הלבושים של הנפש
20 הבהמית, ולא את
21 עצמיות הנפש שהיא
22 הכוחות, כיצד, איפוא,
23 אנו אומרים כאן שגם
24 מהותן ועצמותן של

25 הכוחות נהפכות לקדושה? - ברם, אין בכך משום סתירה, כי
26 בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית, ואותן אין
27 בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר אודות
28 השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על-ידי
29 לימוד תורה. להלן יסביר רבנו הזקן את הסיבה להבדל זה
30 שבין המדות לשכל: וְאֵיךְ שְׂמְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שְׂל הַמִּדּוֹת:
31 חֶסֶד גְּבוּרָה תְּפָאֵרֵת כו' - לֹא יִכְלוּ לְהֵם הַבִּינְיָנִים לְהַפְכֵם
32 לְקִדְשָׁה, - כִּיצַד, אִיפּוּא, אִנּוּ אוֹמְרִים כֵּאֵן, שְׂמֵהוֹת וְעֲצָמוֹת
33 שְׂכַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית נִכְלָל בְּקִדְשׁוֹ? הֲיִנּוּ מְשׁוּם שְׂהֲרַע - שֶׁל
34 הַקְּלִיפָה, חֲזָק יוֹתֵר בְּמִדּוֹת מְכַחְמָה-בִּינְיָה-דְעַת, מִפְּנֵי
35 יְנִיקָתָן - שֶׁל הַמִּדּוֹת, שְׂם מְהַקְדְּשָׁה יוֹתֵר, - מֵאִשֶּׁר הַמוֹחִין,
36 כִּיְדוּעַ לְיִוְדְעֵי ח"ן: - לּוּמְדֵי תוֹרַת הַקְּבֵלָה (ח"ן - חֲכֵמָה
37 נִסְתָּרָת). (כִּי עֵיקַר עֲנִין "שְׂבִירַת הַכֵּלִים" הִיָּה בְּמִדּוֹת. וְלִכֵּן קִשָּׁה
38 יוֹתֵר לְבַרֵר וְלַהֲפֹךְ לְקִדְשָׁה אֶת הָרַע שְׂבַמְדוֹת. וְאִילוֹ אֶת
39 הָרַע שֶׁל הַמוֹחִין וְהַשְּׂכַל, יִכּוֹל ה"בִּינְיָנִי" לַהֲפֹךְ לְקִדְשָׁה,
40 עַל-יְדֵי לִימוּד תּוֹרָה מִתּוֹךְ עֵיִן וְשֵׂכַל. וְלִכֵּן, "תְּלַמּוּד תּוֹרָה כִּנְגַד
41 כּוֹלָם" - מִפְּנֵי שְׂעֵל־יְדֵי תּוֹרָה מֵהַפְּכִים אֶת הַשְּׂכַל שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
42 הַבְּהֵמִית לְקִדְשָׁה. זֹאת - נוֹסֵף עַל הַמַּעֲלָה הָאִמּוּרָה, וְעוֹד
43 אַחֲרָה, - יֵשׁ מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת, וְהִיא הַעוֹלָה עַל כְּלָנָה, בְּמַעֲלַת
44 עֵסֶק תְּלַמּוּד תּוֹרָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת, עַל-פִּי מַה שְׂנִתְפָּאֵר
45 לְעִיל - בְּפֶרֶק כ"ג, בְּשֵׁם ה'תְּקוּנִים', - "תִּיקוּנֵי זוֹהַר", דְּרַמ"ח
46 פְּקוּדֵין הֵן רַמ"ח אֲבָרֵין דְּמַלְבָּא, - רַמ"ח (248) מִצְוֹתֵי

יום שישי כ"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארו"ל לא... עד עמ' 98, באריכות:

1 וְאֶתְעַלְפֵינָן - למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות,
 2 שעלי-ידי לימוד תורה ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה
 3 בהרבה מאשר עלי-ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, אָמְרוּ
 4 רַבּוֹתֵינוּ וְזָרְזָנוּם לְבִרְכַתְּךָ: "לֹא תִמְדַּרְשׁ עֵקֶר אֶלָּא
 5 תַּמְעִישֶׁה", - קיומן של
 6 המצוות המעשיות,
 7 וְהַיּוֹם - בחיי העולם
 8 הַזֶּה, לְעִשׂוֹתָם" כְּתִיב³¹,
 9 - שהעיקר הוא קיום
 10 המצוות בפועל, וּמִכַּמְטֵלִין
 11 תַּלְמוּד תּוֹרָה לְקִיּוּם
 12 מִצְוָה מַעֲשִׂית כְּשֵׁאִר
 13 אֲפֹשֶׁר לְעִשׂוֹתָהּ עַל־יְדֵי
 14 אַחֲרִים, מִשּׁוּם כִּי זֶה -
 15 קיום מצוות מעשיות, כָּל
 16 - תכליתו של הָאָדָם
 17 וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ
 18 וְיִרְדָּתוֹ - של הנשמה,
 19 לְעוֹלָם הַיְהוּ, לְהִיּוֹת לוֹ
 20 וְתִפְרָדַת דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים
 21 דְּקָא, - בעולמות ובנבראים התחתונים, לְאַהֲפָא חֲשׂוּכָא
 22 לְנִהוּרָא, - להפוך את חושך העולם הזה לאור הקדושה,
 23 "וְיִמְלָא - עלי-ידי כך, כְּבוֹד ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ" הַנְּשִׁמִּית
 24 דִּיקָא, - דוקא, "וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו", - את האור האלקי,
 25 כְּנִזְכָּר לְעִיל. - בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה
 26 בתחתונים" מתבצע בעיקר עלי-ידי מצוות מעשיות. ולכן,
 27 כשמדובר אודות מצוה מעשית שאיננה יכולה להיעשות עלי-ידי
 28 אחר - צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעלי-ידי קיום המצוה
 29 תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה
 30 מצוה יכולה להיעשות עלי-ידי אחר, הרי תבצע כוונת הקב"ה
 31 ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים
 32 את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת עלי-ידי אותה
 33 מצוה - הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על

ליקוטי אמרים

ואעפ"כ ארו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה והיום
 לעשותם כתיב ומכמטלין ת"ת לקיום מצוה מעשיית
 כשא"א לעשותה ע"י אחרים משום כי זה כל האדם
 ותכלית בריאתו וירידתו לעו"ה להיות לו ית' דירה
 בתחתונים דוקא לאהפכא חשוכא לנהורא וימלא
 כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר
 יחדיו כנ"ל משא"כ כשאפשר לעשותה ע"י אחרים אין
 מכמטלין ת"ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצוות
 מעשיות והיינו משום שהיא בחי' חב"ד של א"ס כ"ה
 ובעסקו בה ממשיך עליו אור א"ס כ"ה ביתר שאת
 והארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע"י פקודין
 שהן אברי' המלכא וז"ש רב ששת חדאי נפשאי לך
 קראי לך תנאי כמ"ש במ"א באריכות:

34 ידי לימוד התורה מגיע האדם הלומד לדרגת המשכה נעלית
 35 יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז
 36 לא לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא":
 37 מה-שאינ-כן כשאפשר לעשותה - את המצוה, על-ידי
 38 אחרים - שאז אין
 39 מכמטלין תלמוד תורה, -
 40 לשם קיום מצוה, אף
 41 שכל התורה אינה אלא
 42 פירוש המצוות מעשיות,
 43 - ובכל זאת, אסור לבטל
 44 לימוד תורה כדי לקיים
 45 מצוה שיכולה להיעשות
 46 על-ידי אחר, וְהַיּוֹם,
 47 משום שְׁהִיא - תורה,
 48 כְּחִיַּת הַקְּמַח-בֵּינַה-דְּדַעַת
 49 שֶׁל אֵיין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא,
 50 וּבְעִסְקוּ בָּהּ - בתורה,
 51 הוא מְמַשֵּׂךְ עָלָיו אוֹר
 52 אֵיין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא
 53 כִּיְתֵר שְׂאֵת וְהָאֲרָה
 54 גְדוֹלָה לְאִין קִין מְהָאֲרָה וְהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי פְקוּדִין - שהוא
 55 ממשיך על נפשו על-ידי מצוות, שְׁהֵן אֲכַרְיִן דְּמִלְכָּא. - אברי
 56 המלך. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל במצוות - עיקר
 57 התועלת בירור הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"י יובן ז"ש".
 58 כלומר: לפי האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף
 59 והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש - יובן
 60 מאמרו של רב ששת, כדלהלן: וְזֶהוּ שְׂאֲמַר רַב שֵׁשֶׁת³²: "חֲדָא
 61 נַפְשָׁא, לָךְ קָרְאִי לָךְ תְּנָאִי", - שמחזי נפשי, בשבילך אני לומד
 62 מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד
 63 שעלי-ידי תורה - מקרא ומשנה - הוא למעלה מהיחוד שעלי-ידי
 64 מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא
 65 ומשנה, כְּמוֹ שְׁנַתְּכָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֲרִיכוּת³³: - מעלת
 66 יחוד הנפש הבאה על-ידי תורה.

יום שבת קודש א' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, והנה המשכה והארה זו... עד עמ' 98, [פ' כ"ג]:

67 עד כאן הסביר רבנו הזקן שהמשכת אור אין סוף ברוך הוא על
 68 נפש האדם עצמה, הבאה על-ידי לימוד תורה, היא למעלה
 69 בהרבה מאשר עלי-ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן
 70 (כלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה) "ענין נעלה בהרבה יותר
 71 - שבת"ת לגבי מצות שבהמשכת האוא"ס שע"י ת"ת דוקא
 72 מצינו חידוש שנק' קריאה (משא"כ - במצות) - פי' שקורא בו'
 73 (שלמעלה מאור). ולא עוד - אלא שאפילו לגבי קריאה סתם -
 74 יש מעלה בת"ת, וז"ש לכל קוראיו גו' באמת בו' - היינו בנוגע

30. אבות א, יז. 31. דברים ז, יא. 32. פסחים סח, ב. 33. "אולי הכוונה להדרוש שבתו"א ריש פ' משפטים" - הערת כ"ק אדמו"ר

39 הקורא לחברו, וישנם יהודים שהם בדרגת "בן" לגבי הקב"ה –
 40 וביחס אליהם ה"קריאה בתורה" היא כבן הקורא לאביו. וזהו
 41 שְׁבִתוֹב³⁴: "קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ
 42 בְּאֵמֶת", - הקב"ה קרוב (א) לכל אלה שקוראים אליו - (ב)
 43 לכל אלה שקוראים אליו
 44 באמת³⁵, "וְאִין אֵמֶת
 45 אֵלָא תוֹרָה"³⁶, - כלומר: ישנה קריאה סתם: "לכל
 46 קוראיו", וישנה קריאה
 47 "באמת" - על-ידי תורה;
 48 דְּהֵינּוּ שְׁקוּרָא - וממשיך
 49 לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל-
 50 יְדֵי הַתּוֹרָה דְּקָא,
 51 לְאֵפוּקֵי - לשלול את
 52 המשמעות של "יקראוהו
 53 באמת" שהיא הכוונה מִי
 54 שְׁקוּרָא אוֹתוֹ שְׁלֵא עַל-
 55 יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, אֵלָא
 56 צוּעֵק בְּדֵי אֵמֶת! אֵמֶת!
 57 - כלומר בעבודת התפילה
 58 שיהודי צועק וקורא
 59 בתפילתו "אבא אבא",
 60 מצד אהבתו להקב"ה - הנה המשכה שהוא ממשיך, אינה
 61 דומה להמשכה הבאה על-ידי הקריאה של תורה. וְכִמּוֹ
 62 שְׁקוּבַל עֲלָיו הַנְּבִיא³⁷: "וְאִין קוֹרְא בְּשִׁמְךָ בּוֹ", - והערת כ"ק
 63 אדמו"ר שליט"א: "דהול" ו'אין קוראך' או 'קורא אותך' ומהו
 64 הדיוק 'בשמך'. כלומר: היה עליו לומר 'ואין קוראך' או 'קורא
 65 אותך' - שאין מי שקורא אותך; מהו, איפוא, הדיוק של 'בשמך'
 66 (שזה מורה שכאילו אכן קוראים להקב"ה, אלא שאין קוראים
 67 אליו בשמו, 'בשמך'). אלא הכוונה, שהנביא קובל שאין מי
 68 שיקרא אותך בשמך, היינו על-ידי תורה, שכן, כל התורה היא
 69 הרי שמוותיו של הקב"ה, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְמִזֶּה
 70 יִתְבּוֹנֵן הַמְּשַׁבֵּיל, לְהַמְשִׁיךְ עֲלָיו יְרָאָה גְדוּלָּה - מכאן יכול
 71 מי שמתבונן להשרות על עצמו יראה גדולה מן הקב"ה, בְּשַׁעַת
 72 עֵסֶק הַתּוֹרָה, - מכיון שעל-ידי לימוד תורה הוא ממשיך אליו,
 73 כביכול, את הקב"ה, כמו, למשל, בשעה שהוא קורא אליו אדם
 74 אחר - הרי שזה צריך להמשיך עליו יראה גדולה מן הקב"ה,
 75 בשעה שהוא לומד תורה, בְּמִי שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל [פְּרָק בּג]³⁸:

ליקוטי אמרים

והנה המשכה

והארה זו שהאדם ממשך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה
 על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינה כנסת ישראל
 מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן ע"י עסק התורה
 נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק
 התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא
 לחברו שיבא אליו וכבן קמן הקורא לאביו לבא אליו
 להיות עמו בצוות' הדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי
 ח"ו וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו
 באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה
 ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי
 עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו
 הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במ"א. ומהו יתבונן
 המשביל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק
 התורה כמשי"ל [פ' כ"ג]:

1 על-ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל-ידי תורה היא נעלה
 2 יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. וזהי כוונת הפסוק: "קרוב
 3 ה' לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק:
 4 "לכל אשר יקראוהו באמת" מוסב על קריאה נעלה יותר, באמת,
 5 וזה בא על-ידי תורה -
 6 ומעלת הקריאה באמת
 7 (שעל-ידי תורה) לגבי
 8 קריאה סתם, היא בנוגע
 9 לפעולה - להמשכות
 10 הנמשכות על-ידי כך. וכפי
 11 שהרבי שליט"א מציין
 12 למאמרו של רבנו הזקן על
 13 הפסוק ב"סידורו", שם
 14 מוסבר ההבדל, שעל-ידי
 15 קריאה סתם (תפלה)
 16 ההמשכה היא בענינים
 17 גשמיים: רפואה לחולים,
 18 ברכת השנים, וכדומה,
 19 ואילו על-ידי קריאה
 20 באמת (תורה) ההמשכה
 21 היא רוחנית ובפנימיות
 22 הנשמה.
 23 ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, הַמְּשַׁכָּה וְהָאָרֶה זו, שְׁהָאָדָם מְמַשֵּׁךְ
 24 וּמְאִיר מֵהָאָרֶת אֹר אֵיין-סוּף בְּרוּךְ הוּא עַל נַפְשׁוֹ, וְעַל
 25 נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, הִיא הַשְּׂכִינָה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל
 26 נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְקַמְוֵן, - בפרק מ', שעל-ידי
 27 תורה ממשיך אדם הארת אור איין-סוף ברוך-הוא, לא רק על
 28 נפשו הוא, אלא גם על נפשות כל ישראל, מכיון שהמשכה
 29 היא במקור נשמות ישראל שהיא השכינה - והמשכה זו
 30 הנמשכת על-ידי עֵסֶק הַתּוֹרָה - נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן "קְרִיאָה", -
 31 ככתוב: "קוֹרְא בְּתוֹרָה", - אדם הלומד תורה נקרא "קורא
 32 בתורה", שמשמעו, קריאת המשכת ה"עצם" של הנקרא,
 33 פְּרוּשׁ שְׁעַל-יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה קוֹרְא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 34 לְבוֹא אֵלָיו, כְּכִיכּוֹל, בְּאָדָם הַקּוֹרְא לְחֵבְרוֹ שְׂיִבָּא אֵלָיו,
 35 וְכִבֵּן קָמֵן תְּקוּרָא לְאִבּוֹ לְבֵא אֵלָיו לְהִיּוֹת עִמּוֹ בְּצוּתָא
 36 תְּרָא, - ביחד אתו, וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ וְלִשְׂאֵר יְחִידֵי חַסֵּד
 37 וְשְׁלוֹם. - כך גם על-ידי תורה; ישנם יהודים המוכתרים כ"אחים
 38 ורעים" להקב"ה - וביחס אליהם מובא כאן המשל מאדם

שליט"א. 34. תהלים קמה, יח. 35. הסימון (א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמנש"ט סנהדרין לט, רע"ב. ובסידורו על פסוק זה". 36. תנא דבי אלי זוטא, כא. 37. ישעי' סד, ו. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל - כי אדרבה - עיקר היראה גדולה באה מהתבוננות דכאן - סיום פ' זה - שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג - שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי' 'כמשל' פכ"ג - הוא להוכיח (1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיוון) - הפכים]. ועוד (2) שמהו (מת"ת) יתבונן - שת"ת טפל ומשמש כבדי להמשיך כו' - וכמ"ש בספ"ג: (1) ויצונו ה' את וכו' ליראה. (2) שהתורה תרעה לדרתא". כלומר: לכאורה לא מובן כלל מה שרבנו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מההתבוננות המבוארת כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא לו; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון ואור נעלה על ידי תורה, מדוע, איפוא, מציין רבנו הזקן ומקשר את הענין המדובר כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמ"ש לעיל פרק כ"ג" הוא: (א) להוכיח ולהדגיש שצריכה להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת הנובת המזבת. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

שבת קודש, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַיּוֹם בְּלוֹת מִשֶׁה לְהִקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְּתָת הֵם הַעֲמֻדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שְׁש־עֶגְלֹת צֶבַע וְשֵׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר עֲגֻלָּה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגֻלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגֻלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגֻלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בִּיד אִיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּפֶּתַח יִשְׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קַרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנֹו נְחֹשׁוֹן בֶּן־עֲמִינדָב לְמִטְּהָ יְהוּדָה: וַקְּרָבָנֹו קְעֵר־תַּבְּסָף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שֶׁבַע־עִים שֶׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עִשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: כַּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כְּבֶשֶׂת־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֵלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלוֹבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נְחֹשׁוֹן בֶּן־עֲמִינדָב:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפורים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישין לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ר"ח ניסן

יהודה

שקראתי בתורתך פְּרָשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂאִים הַיּוֹם אֲנִי יְאִירוֹ נָא עָלַי כָּל נְצוּצֵי קַדִּישֵׁי וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכּוֹלָלוֹת בְּקִדְשֵׁי זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁבִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזַרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמ' ב

10 תלך רכיל, וסובר רבי יהודה שלוקים על לאו שאין בו מעשה.
 11 מקשה הגמרא: וכי כבר רבי יהודה ללקות לוקה מכל מקום, ואף
 12 כשלא בא עליה, וְהַתְּנָיָא, רבי יהודה אומר, כְּעַל לֹקְחָה, לֹא כְּעַל אֵינוֹ
 13 לֹקְחָה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחֲמָן פַּר יִצְחָק, 'לֹקְחָה מִכָּל מִקוֹם'
 14 שאמר רבי יהודה, ואף כשלא בעל, היינו מַכֵּת פְּרֻדוֹת מְדַרְבְּנָן, ומה
 15 שאמר 'לא בעל אינו לוקה', היינו שאינו לוקה מלקות דאורייתא,
 16 ואף שסובר רבי יהודה שלוקים על לאו שאין בו מעשה, מכל
 17 מקום כאן חידשה התורה שאין הבעל לוקה אלא כשלא בא עליה.

1 הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת חכמים ורבי יהודה: אֵיפָא
 2 דְאָמְרֵי - יש שפירשו כך, הבריייתא כולָה ו-הן חכמים הן רבי
 3 יהודה) נשנית בשיטת רבי אֵלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שפרשה זו עוסקת רק
 4 באופן שבא עליה, וְהָכִי קָאָמַר, הַמוֹצִיא שֵׁם רַע לֹקְחָה וְנִתְּנָה מֵאָה
 5 סָלַע, וְהוּא שְׁפָעַל, אבל אם לא בעל אינו משלם קנס, ואף אינו
 6 לוקה משום 'לא תלך רכיל', כיון שזה לאו שאין בו מעשה, שאין
 7 לוקים עליו. רבי יהודה חולק ואומר, אף שפרשת מוציא שם רע
 8 נאמרה רק באופן שבא עליה, ולכן אם לא בא עליה אינו משלם
 9 קנס, אך ללקות לוקה מכל מקום, ואף כשלא בא עליה, משום 'לא

יום ראשון

יום שני

כד אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה. וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מח' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.

אדמו"ר האמצעי ענה לרבי הלל מפאריטש על שאלתו, אם יחזר חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: "דברי חסידות שומעת הנשמה. וכתוב "ונזלים מן לבנון", לבנון - ל"ב [ל"ב נתיבות חכמה וחמישים שערי בינה], נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. וכאשר הנשמה שומעת - נוזל ונוטף' הדבר בהארת הנשמה המחה את הגוף, ונוצר חזוק ב'ועשה טוב' שפרמ"ח מצות-עשה וב"סור מרע" שבשס"ה מצות לא-תעשה".

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אנא בכח" צריך לראות - או לציר במחשבה - השמות, שהם הראשי תבות, אבל לא לאמרם.

יום שני

יום שלישי

כה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הושיענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: ולא שדבקת . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואס מען טאר ניט טאר מען ניט, און וואס מען מעג דארף מען ניט. - כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היזה: "האסור - אסור, והמתר - מתר". כשלש ארבע שנים עבדנו בזה, עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאל דרך בעבודה.

יום
שלישי

יום רביעי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בשלושה כלי שרת – אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל – צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצות מעשיות וקביעות עתים לתורה – מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וכרית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנז"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחנוכים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם.
האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחנוף על פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

יום
רביעי

יום חמישי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אדער עניני עבירות, וואס ניט ווי דער אמת איז, אדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאלשע דרכים.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: אמת היא דרך המיצוע. נטיה לימין להחמיר על עצמו ולמצא בעצמו חסרונות או עניני עבירות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטיה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בעניני עבודה בגלל אהבת עצמו – שתייהן דרכים לא אמתיות.

שבת

כו אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש ניסן. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התעודות.
הפטורה: כה אמר – עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבנתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן,

אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אָדני אָבי מורי רבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיְמוּתוּ". 'רצוא' בלי 'שוב'. הָאֵמֶת הַיָּא, שְׁפָאָשׁר נִגְשִׁים "לִפְנֵי ה'" צָרִיךְ לְהִקְדִּים "תִּטְהַרוּ" – נְקִי וְנָךְ. חֲיִבִים לְהִפְנִים בְּמַעֲשֵׂה בַפֶּעַל, שְׁכָל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בְּיִתְרָא יוֹרֵד לְמַטָּה מִטָּה בְּיִתְרָא, וְרִצְוֵא בְּלִי 'שוב' הַיָּא מִיָּתֵהּ. וְעַל זֶה פָּא צוּוִי ה' אֶל מֹשֶׁה (וַיִּקְרָא טז ב), שְׂיֵאמֶר לְאַהֲרֹן – אוֹתִיּוֹת נִרְאָה – וּבְכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא הַשְּׁפָלָה, לֵאמֹר: בְּשִׁבִיל לְבוֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ גַּם מִבֵּית לְפָרְכָת, שֶׁהוּא לִפְנֵי הַצְּמֻצוּם, יֵשׁ לְדַעַת שְׁעַל הָאָרֶן – אוֹתִיּוֹת "נִרְאָה", הַשְּׁפָלָה, יִשְׁנֶה "כַּפְּרֹת", כּוֹנֵה שֶׁל הַסְּתֵרָה, שְׁזֵהוּ "פְּנֵי הַכַּפְּרֹת", אֲשֶׁר עַל כֵּן [הַאֲזַהֲרָה] "וְלֹא יָמוּת", שְׁלֵא לְהִשְׁאָר בְּרִצְוֵא בְּלִבְד, "כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל הַכַּפְּרֹת", הַצְּמֻצוּם הַרְאִשׁוֹן כּוֹנֵתוֹ הַגְּלוּי, וְהַמְּבֹא לְכַךְ הוּא ה' "וְאֵל", בְּטוֹל עֲצָמִי, לְבַצֵּעַ אֶת מַה שֶׁהַחֲסִידוֹת מוֹרָה, לֹא אֶת מַה שֶׁהַשְּׁכָל אוֹמֵר. אוֹ אֵז – "יָבֵא אֶל הַקֹּדֶשׁ".

ה'תש"ג

כח אדר א

יום ששי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקִרְיַאת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּטָּה: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַרְיֵנִי מוֹחֵל", וְכֵן "לְמַנְצַח גו' בְּבוֹא" – אֵין אוֹמְרִים בְּשִׁבְת וַיּוֹם טוֹב, אָבֵל צָרִיךְ לוֹמַר בְּשִׁאָר יָמִים שְׂאֵין אוֹמְרִים בְּהֵם תַּחֲנוּן. בְּסִיּוּם הַג' פְּרָשִׁיּוֹת אוֹמְרִים תִּבֵּת "אֵמֶת". יַעֲלוּ חֲסִידִים – פֶּעַם אַחַת, הִנֵּה מוֹשְׁתוֹ – ג' פְּעָמִים, יִבְרַכְךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתַקוּן חֲצוֹת אֵין אוֹמְרִים "לְמַנְצַח גו' בְּבוֹא" בְּיָמִים שְׂאֵין אוֹמְרִים בְּהֵם תַּחֲנוּן.

ה'תש"ג

כח אדר שני

יום ראשון

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

ה'רַחֲמָן הַבְּרִית מִיָּלָה – אוֹמְרִים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען – (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): – דאָס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בכרית מילה אומרים, "כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית, כֵּן יִכְנַס לְתוֹרָה וְלַחֲפָה וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים". וְנוֹהֲגִים אֶצְלָנוּ, שְׁנוֹתְנִים דְּמֵי קְדִימָה שֶׁהִילֵךְ יִלְמַד (וְנִתֵּן כְּבוֹד קְדֻשָּׁת אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א [אֲדָמוֹר] מֵהוֹרֵי"צ נִשְׁמַתוֹ עַד] סְכוּם מְסִים בְּאִמְרו): זֶה עֲבוּר הַיְשִׁיבָה.

יום
שני

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הפטורה: ויכרת יהודיע גו, ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מחר חדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשפעה, יום התועדות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שנין זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאהר.

באמירת "לחיים" יש שתי נוסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת גפן הי', ולכן מברכים שנין זה יהיה לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתועדות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

יום שני

כט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"קנ.

תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאכען מיש לאין, פון די גשמיות מאכען רוחניות. די עבודה מאכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאכען א כלי פאר רוחניות, דאס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתועדות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחיב כל אחד ואחד בפרט.

שבת קודש

ה'תש"ג

ל אדר א, ר"ח

יום ראשון

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאָס אליין וואָס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואָס טו איך אויף דער וועלט?

אָדני אָבי מורי וְרבי [הרש"ב] אָמר: חָסיד יוצר סביבה. אָם לא – עָליו לְפֶשֶׁשׁ בְּכָלְיו, מָה מְצָבו הָאִישִׁי. וְדָבָר זֶה עֲצָמו, שְׁאִינוּ יוצר סביבה – צָרִיךְ לְשַׁבְּרוּ [=אֶת רוּחוֹ] כְּקִיסָם. וְעָליו לְשַׁאֵל אֶת עֲצָמו: מָה אָני עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה?

ה'תש"ג

א ניסן, ר"ח

יום שלישי

כָּל הַחֹדֶשׁ אֵין אוֹמְרִים תְּחַנּוּן.
אחַר אַמִּירַת הַנְּשִׂיא אוֹמְרִים "יְהִי רְצוֹן" הַנֶּדְפָס בְּסִדּוֹר תּוֹרָה אור, וְגַם כְּהַנִּים וְלוֹים אוֹמְרִים אוֹתוֹ.
שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: אך מי . . . נג לי"ח.

אָדני אָבי מורי וְרבי [הרש"ב] צָוָה לְגִיסוֹ הָרַב מֹשֶׁה הוֹרְנֶשֶׁטַיִן הַפֶּהֶן לֵאמֹר ה"יְהִי רְצוֹן" שְׁאֵחַר הַנְּשִׂיא, וְאָמַר לוֹ כִּי אֶפְלוּ כֶּהֵן וְלוֹי צָרִיךְ לְאָמְרו, כִּי זֶה שִׁיךְ לְעִבּוֹר.

המשך מעמוד פט

התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה מביאה לכיוון, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבנו הוקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה גדולה בשעת לימוד התורה. ב) מה שמדובר כאן שמלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד-תורה הוא "טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": א) שהתכלית של "ויצונו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשער לגבי היראה, שהוא דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג.

נקודות משיחות קודש - מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

אמירת "הלל" מחוללת נסים

ב. נת"ל (ס"א) שאמירת "הלל" בכ"ד בחודש היא בדוגמת "הלל" הנאמר ביו"ט. ואם כי אמירת "הלל" בשיעור תהלים היא ללא ברכה, הרי: א) אמירת ה"יהי רצון" לאחר אמירת תהלים היא ע"ד ובדוגמת ענין הברכה. ב) ועוד והוא העיקר, אי אמירת הברכה מורה על המשכה ממקום נעלה ביותר, עד שאי אפשר להמשיכה ע"י אמירת ברכה. ע"ד המבואר¹ בענין המנהג שאין מברכים על תפילין של ראש (כאשר לא ה' הפסק בין הנחת תפילין של יד לשל ראש), וכן בנוגע לתפילין דר"ת, שמחמת גודל העילוי של ההמשכה אי אפשר להמשיכה בברכה.

(1) אג"ק ח"ב ע' נה ואילך. וש"נ.

'כל דפריש מרובא פרישי'

יום ראשון כ"ד אדר ה'תשע"ה

הגדר ההלכתי לא יחול על מי שנותר, אבל בדבר 'קבוע' לא חלים דיני רוב ומיעוט אלא "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי", והמיעוט נחשב כמחצית ואינו בטל. ולכן, אף שסנחריב בלבד את האומות, כיון שמיעוט נשאר בכל ארץ, הדין שאסור לדור במצרים בתוקפו עומד. ועם זאת, מותר להינשא למצרי שהתגייר כי אין חוששים שמא הוא מבניהם של האסורים בחיתון, כי לאחר שהאומות התבלבלו, אנו מניחים שגר זה פרש ובא מרוב האומות המותרות לבוא בקהל.

ולפי זה יובנו דברי הרמב"ם (ראה מנחת חינוך השמטה למצה

תקסב):

כוונת דברי הרמב"ם "כל הפורש מהם להתגייר" היא שבעניינינו הגדר של "כל דפריש מרובא" הוא פרישה במצב: לפני זה היו בתערובת נכרים, ועתה פרשו להתגייר ובמצב כזה אכן מותרים, ולכן מצרי שהתגייר מותר. אבל לענין האיסור לשבת במצרים, הנה מצרים נחשבת ל'מקום קבוע', ו"כמחצה על מחצה דמי", ולכן האיסור בתוקפו עומד.

הלכות איסורי ביאה פרק יב, הלכה כה: **בְּשַׁעֲלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אֲשׁוּר, בְּלֶבֶל כָּל הָאֻמוֹת וְעָרְכָם זֶה כּוֹה, וְהִנְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם... וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ אַרְבַּע אֻמוֹת הָאֲסוּרִים כָּל אֻמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן מְתָרִים - הֵתֵר הַכָּל; שְׁבֵל הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן לְהַתְגַּיֵּר - חֻקָּתוֹ שֶׁפָּרַשׁ מִן הָרֶב.**

ויש להקשות: לכאורה דברים אלה סותרים לדברי הרמב"ם בהלכות מלכים (ה, ט) שאסור לדור במצרים גם בזמן הזה, כי אף שלדעת הרמב"ם האיסור הוא לא בעצם הארץ אלא עקב מעשיהם של יושביה, הרי כיון שסנחריב בלבד את האומות, למה יהיה אסור לגור במצרים כאשר יושביה אינם המצרים הידועים?

והנה, כתב ה'לבוש': "בא סנחריב... ואף על גב דמיעוטן נשאר במקומותיהן והוי ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי – מכל'מקום אותו שמתגייר הרי הוא פורש מהם, וכל דפריש מרובא פריש, ומותרין מיד".

כלומר, אכן אם רוב האוכלוסיה המקורית של ארץ מסוימת עזב את הארץ, פני האוכלוסיה השתנו לגמרי, ומעתה

ספק יהודי, ספק גוי

יום שני כ"ה אדר ה'תשע"ה

עליו לקיים שבע מצוות בני נח ('גר תושב') צריך לפרנסו (חתם-סופר כתובות שם ד"ה אמר רב).

ויש המבארים באופן אחר: לדעת הרמב"ם אין הנידון כאן נחשב ספק ממון אלא ספק מצוה שהרי הספק הוא האם חייבים לגביו במצות צדקה, ולכן יש להחמיר ולפרנסו. אך על כך יש לשאול: במתנות כהונה ההלכה היא שכאשר יש ספק אין צריך לתת אותן לכהן, הרי שבמצוה של נתינת ממון יש לנהוג מספק כדין ספק ממון ולא להוציא מהנתבע, ומדוע כאן בספק צדקה מחמירים? ויש לחלק: במתנות כהונה, אם אינן של כהן, הרי הן שייכות לבעלים המחזיק בהן, ומספק אין מוציאים מהמחזיק, אך לגבי נתינת צדקה מקופת הצדקה, כיון שאין לה בעלים מסוימים שאנו מוציאים מהם, מספק יש להחמיר ולפרנסו (קובץ שיעורים שם).

הלכות איסורי ביאה פרק טו, הלכה כו: **מִחֻצָה עַל מִחֻצָה - מִצְוַת הַחֵייוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל.** הראשונים נחלקו בהלכה זו:

לדעת רש"י ותוספות (כתובות טו, ב), כאשר תינוק נמצא בעיר שרובה יהודים יש לפרנסו ממון של צדקה, כי מאחר שהרוב יהודים יש להניח שהוא יהודי, אך כאשר חצי מתושבי העיר הם יהודים וחציים נכרים אין חובה לפרנסו, כי מספק אין מוציאים ממון (קובץ שיעורים כתובות שם, אות מב). אך הרמב"ם כותב שגם ב'מחצה על מחצה' מצוה להחיותו, ובטעמו יש לפרש: מאחר ומחמת הספק יתכן שהוא יהודי, הרי הוא חייב לקיים את כל דיני התורה כיהודי, שהרי 'ספיקא דאורייתא לחומרא' ועליו לחשוש שהוא יהודי, ומאחר ולמעשה הוא מקיים מצוות חייבים לפרנסו אפילו אף אם אינו יהודי, שהרי אפילו גוי שקיבל

'ספיקא דאורייתא - לחומרא'

יום שלישי כ"ו אדר ה'תשע"ה

צריך לימוד להתיר ספק ממזר? אלא מכאן שכל 'ספיקא דאורייתא' לחומרא מן התורה.

והמהר"ט (ש"ת ח"ב, י"ד סי' א) מיישב את שיטת הרמב"ם: התורה לא מתירה ספק ממזר בתורת 'ספק' אלא בתורת 'ודאי', כי אם ההיתר הוא בתורת 'ספק' לא היה יכול לשאת גם בת ישראל וגם ממזרת שהרי זה 'תרת דסתרי', כי ישראל אסור בממזרת, וממזר אסור בבת ישראל, והפסוק מלמדנו שספק ממזר אינו נכלל באיסור 'לא יבא...', ומותר בבת ישראל ובממזרת כאחד.

הלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז: **אִפּוּר כָּל הַסְּפִקוֹת כְּלָן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.**

הרמב"ם סובר שדין 'ספיקא דאורייתא לחומרא' (ביצה ג, ב) הוא רק מדרבנן, אבל מן התורה כל ספק איסור מותר. אך הרשב"א (תורת הבית הארוך ד, א) והר"ן (קידושין ס"א) סוברים ש'ספיקא דאורייתא' לחומרא מן התורה, והביאו ראייה לשיטתם מדברי הגמרא (קדושין עג, א) הלומדת מהפסוק "לא יבא ממזר בקהל ה'" - ממזר ודאי לא יבא בקהל, אבל ממזר ספק יבוא. ואם הספיקות מותרות מן התורה, מדוע

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צז

אבל ספק חלב לא נאסר, וכך במצוות שהן ב'קום ועשה' - כגון לקחת אתרוג ואכילת מצה, אם אין וודאות שזה אתרוג או שזו מצה, לא נתקיימה המצווה. וכך גם בהקרבת הפסח: איסור הקרבת טריפה למזבח נלמד (מנחות ו, א) מהפסוק "כל אשר יעבור תחת השבט והיה קודש" - פרט לטריפה שאינה עוברת ("משום דאין לה חיות לא חשיב לה עוברת" - רש"י שם), והלימוד הוא - 'אשר יעבור' וודאי ראוי להקרבה, אבל ספק אינו ראוי להקרבה, ולכן ספק טריפה (אם אין הולכים אחר הרוב) שאין וודאות ש'יעבור' - אין להקרבו כקרבן פסח.

ועוד הקשו על הרמב"ם ממה שלמדו (חולין יא, א) שהולכים אחר הרוב ממה שנאמר בקרבן פסח "ועצם לא תשברו בו", ואם אסור לשבור את עצמות הגולגולת אין אפשרות לבדוק אם לא ניקב קרום המוח והרי הבהמה ספק טריפה, ואיך מקריבים אותה? אלא שהולכים אחר הרוב, ורוב בהמות אינן טריפות. ואם כל הספיקות מותרות מן התורה, הרי גם אם אין הולכין אחר הרוב והבהמה ספק טריפה, מותר להקריבה?
ומתוך ה'חיות דעת' (י"ד סי' קי, בית הספק):
באיסורים, כגון חלב שאסור באכילה - חלב וודאי נאסר

'מפי הקבלה' - דין דרבנן או דין תורה? יום רביעי כ"ז אדר ה'תשע"ה

בפירוש יחוד דאורייתא הוא!
ומבאר ה'בית יוסף' (אבהע"ז ריש סי' כב) בדעת הרמב"ם כי דברי הגמרא "ייחוד דאורייתא" - "לאו למימרא שהוא כתוב בתורה שהרי אמר ר'נח ליחוד מן התורה מנין, ולשון רמז מוכיח שאינו מפורש אלא רמז בעלמא".
אולם ה'מגיד משנה' מביא את הגמרא הנ"ל כמקור לדברי הרמב"ם כאן: "בפרק אין מעמידין מסקנא שיחוד עריות מן התורה". ומשמע מזה שסובר בדעת הרמב"ם שאיסור יחוד הוא מן התורה, ומה שכתב הרמב"ם שהאיסור הוא 'מפי הקבלה' - "זהו לפי סברתו [של הרמב"ם] דכל דבר שאינו מפורש בכתוב לא קרי ליה דבר תורה" (מ"ל מ"ה הל' סוטה פ"ב ה"א).

הלכות איסורי ביאה פרק כב, הלכה ב: אסור יחוד העריות מפי הקבלה.
בגמרא (ע"ז ל, ב) נאמר: "רמז ליחוד מן התורה מנין? שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך - וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה". ומסיקה הגמרא, כי באשת איש "ייחוד דאורייתא".
והנה, הרמב"ם כאן כתב כי "איסור יחוד העריות מפי הקבלה", ומשמע מדבריו אלה שאיסור יחוד אינו מדין תורה (ראה אנצ"ת ע' ייחוד הע' 31). ומקשה על כך הסמ"ג (לאין קצו) מדברי הגמרא האמורים לעיל: "כותב רבינו משה שאיסור יחוד עריות מפי הקבלה.. ובפרק אין מעמידין אמר

היתר שתיית חלב בהמה טהורה יום חמישי כ"ח אדר ה'תשע"ה

אסור, שהרי "קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה?"
ותירץ: אברהם היה סבור שהם בני נח שלא נצטוו אלא על שבע מצוות, ולכן מותר היה להאכילם חלב (אף אם הוא אסור לישראל).
והקשה על כך מהר"ט אלגזי (הל' בכורות וחלה, בכורות שם):
לדעה הסוברת שה'חידוש' בהיתר החלב הוא שאין החלב אסור משום דם, מובן מדוע סבור היה אברהם שהותר לאורחיו, כי אין בן נח מוזהר על דם מן החי, וממילא אין ללמוד מכאן היתר אכילת חלב, אבל לפי הדעה שה'חידוש' הוא שהחלב לא נאסר משום 'אבר מן החי', איך חשב אברהם שמותר להם חלב, הרי איסור 'אבר מן החי' הוא אחד משבע מצוות בני נח?
וביאר:
לפי הדעה שה'חידוש' הוא שמותר אף שבא מן החי, אכן יש ראייה מאברהם שחלב בהמה טהורה מותר, אך הגמרא הביאה ראייה שתתאים לשתי הדעות, גם לדעה הסוברת שה'חידוש' הוא שהחלב מותר אף שמקורו מן הדם ובן נח אינו מוזהר בו, ולכן לא הביאה ראייה מאברהם.

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה א: כל מאכל היוצא מנין האסורין שלוקוין על אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב פהמה וחייה הפמאים.
חלב בהמה וחייה טהורים מותר באכילה, ואומרת הגמרא (בכורות ו, ב) שהיתר חלב בהמה טהורה 'חידוש' הוא, כי היה ראוי להיאסר, לדעה אחת - משום ש'דם נעכר ונעשה חלב', ואם כן מקורו של החלב הוא דם שחיובו כרת. ולדעה שניה - משום שחלב הוא כ'אבר מן החי' האסור באכילה.
ומביאה הגמרא שהיתר אכילת חלב נלמד מהנאמר לדוד "ואת עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף" (שמואל א יז, יח) או שלמדים זאת מהפסוק המדבר בשבח ארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ה) ואם החלב לא היה מותר באכילה, לא היתה התורה משתבחת בו.
והקשה ה'שיטה מקובצת' (בכורות שם):
מדוע אין הגמרא לומדת היתר אכילת חלב מהנאמר באברהם אבינו: "ויקח חמאה וחלב... ויתן לפניהם" (בראשית ה, יח) והרי בוודאי לא האכיל אברהם את שלשת אורחיו דבר

'דם הנפש'

יום שישי כ"ט אדר התשע"ה

ויש להקשות:

בהלכות טומאת אוכלין (פ"ה ה"ג) כתב הרמב"ם שיש לדם תורת משקה לדיני טומאה רק כאשר הוא שותת לאחר השחיטה, "אבל דם הקלוח אינו מכשיר שנעדיין חיים הם והרי הוא דומה... לדם הקזה". ולכאורה הרי זה סותר לדבריו כאן "שדם הקלוח הוא הדם שהנפש יוצאה בו"?

והביאור:

לענין איסור אכילה, וודאי שדם הקלוח יש בו חיוב כרת שהרי הוא דם שהנפש יוצאת בו (אף שבשעת הקלוח הבהמה עדיין בחיים). אך לענין הכשר טומאה "דם הקלוח אינו מכשיר", כי הגמרא (חולין לו א) לומדת מהפסוק "ודם חללים ישתה" שרק דם היוצא לאחור יציאת הנפש, כאשר הבהמה כבר 'חלל', נחשב כמשקה להכשר טומאה, והרי בעת הקלוח היא עדיין בחיים.

(תנבואת שור סי' כח סק"ל. ערוך לנו. כריתות כב. א)

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה ג: אין תיבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה... כל זמן שיש בו אדמומית... ועל דם הקנה, כל זמן שהוא מקלח ויוצא... שדם הקלוח הוא הדם שהנפש יוצאה בו.

לדעת התוספות (כריתות כ, ב. ד"ה דם הקנה) גם על דם שחיטה או דם נחירה חייבים כרת רק כאשר הוא מקלח ויוצא, כי זהו הדם שהנפש יוצאה בו. ואף שבמשנה הוזכר 'דם שהנפש יוצאה בו' רק בדם הקזה (לשם רפואה) הרי זה משום שאין רגילים להקזו דם לבהמה עד שיצא לה דם הנפש.

אבל לדעת הרמב"ם רק בדם הקזה אין חייבים כרת אלא כאשר הוא מקלח, אבל על דם שחיטה או נחירה חייבים אף שאינו מקלח, כל זמן שיש בו אדמומית. כי כיון שהוא בא ממקום שהנשמה יוצאה בו (הסימנים) - כל דם היוצא ממקום זה הוא דם הנפש (להם משנה).

האם לוקים על הנאה מבשר בחלב?

שבת קודש אי ניסן היתשע"ה

מלקות על איסור ההנאה שנוסף, לא יכול לחול חיוב מלקות על האכילה.

והנה, לעיל (פ"ח ה"ט"ו) כתב הרמב"ם שאם נהנה ולא אכל מאיסורי הנאה אינו לוקה. וביאר ה'מגיד משנה' (שם): כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם, ודבר הראוי לאכילה דרך הנאתו היא באכילה ואם לא אכל אינו לוקה. אך קשה לומר שמשמעם זה אין לוקים על הנאה מאיסור בשר בחלב, שהרי על בשר בחלב לוקים אף שלא כדרך הנאתו (לקמן פ"ד ה"ט), ואם כן גם הנהנה ולא אכל צריך ללקות (יד אברהם יור"ד סי' פ"ז סק"א).

וה'שואל ומשיב' (מהר"ד ד' ח"ב סי' ר"ג) חידש כי כשם שבאכילה לוקים רק על אכילה כשיעור (כזית וכד'), גם באיסור הנאה היה מקום למלקות רק אם נהנה כשיעור הנאה, וכיון שאין אפשרות למדוד שיעור הנאה, הרי כל הנאה היא בגדר 'חצי שיעור', ואף שאסור מן התורה - אין לוקים עליו.

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א: בשך בחלב - אסור לבשלו, ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה... ומי שיבשל משניהם בנות באחד - לוקה... וכן האוכל... לוקה.

לדעת ה'הלחם משנה' (להלן ה"ב) וה'משנה למלך' (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ח) משמעות דברי הרמב"ם היא שלוקים על בישול או אכילת בשר בחלב, אבל לא על הנאה בלבד.

וה'משנה למלך' הביא ראייה לדבר מהמבשל בשר נבלה או חלב (ח' צרויה) בחלב שאינו לוקה על אכילתו (להלן ה"ו) כי אין איסור בשר בחלב חל על איסור (נבלה או חלב) שכבר קיים. ולכאורה יש להקשות: הרי ב'איסור מוסיף' - שהאיסור השני מוסיף על האיסור הראשון - כן אומרים איסור חל על איסור, ואיסור בשר בחלב מוסיף על איסור נבלה - איסור הנאה, ולמה לא יחול איסור אכילת בשר בחלב?

אך אם נאמר שאין לוקים על הנאת בשר בחלב, מובן מדוע אין חיוב מלקות על האכילה, כי כאשר אין חיוב

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' ב

15 כיון שלא זכה בהם אביה בחייו, שהרי אין חיוב קנס קודם העמדה
16 בדין.
17 עמדה הנערה בדין עד שלא כנדה, וחייבו בית דין את האונס או
18 המפתה לשלם את הקנס, הרי הן של אב, שהתורה זכתה לו
19 תשלום זה, ואם מת האב לאחר מכן הרי הן של אחיו, כיון שכבר
20 זכה בהם האב בחייו ואף שעדיין לא שילמו לו בחייו, ועתה בניו
21 יורשים אותו כמו את שאר נכסיו.
22 לא הסיפיקה הנערה לעמוד בדין עד שפגרה, ועמדה עתה בדין
23 לאחר שבגרה ויצאה מרשות אביה, הרי הן של עצמה, ולא של
24 אביה, אף אם הוא חי, לפי שאין חיוב קנס קודם העמדה בדין,
25 ובעת החיוב היא בוגרת ועומדת ברשות עצמה לזכות בקנס.
26 רבי שמעון חולק ואומר, אפילו אם עמדה בדין בחייו האב, מכל
27 מקום אם לא הסיפיקה לנבות את תשלומי הקנס עד שמת האב, הרי
28 הן של עצמה כיון שלא זכה בהם האב בחייו.

1 ארבעה, המפתה נותן בושת ופגם ו-נזק וקנס, מוסיף עליו אונס
2 שנותן את הצער. המשנה מבארת למי משולמים חיובים אלו:
3 נערה שנתפתתה, בושתה ופגמה וקנסה שהמפתה חייב בהם, הרי
4 הם של אביה, ותשלום הצער שנוסף עליהם בתפוסה - באנוסה, אף
5 הוא ניתן לאביה.
6 המשנה מבארת באלו אופנים שייך הקנס לאב או ליורשיו, ובאלו
7 אופנים הקנס שייך לבת: עמדה הנערה בדין עד שלא - קודם שמת
8 האב, וחייבו בית דין את האונס או המפתה לשלם את הקנס, הרי
9 הן ו-דמי הקנס של אב, וכמו שהתבאר שהתורה זכתה לו את
10 הקנס, ולכן אם מת האב לאחר מכן, הרי הן של אחיו של הנערה,
11 שהם יורשי האב, כיון שלאחר שנפסק הדין שייכת זכות הקנס
12 לאב, אף שעדיין לא שילמו לו, והוא מוריש זכות זו לבניו.
13 לא הסיפיקה הנערה לעמוד בדין עד שמת האב, ולאחר מיתתו חייבו
14 בית דין את האונס או המפתה לשלם את הקנס, הרי הן של עצמה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד אדר - א' ניסן ה'תשעה

18 ג. במה דברים אמורים? כשהנהגה הבודל? ישאל; אבל
 19 כהן הפא על הפותית - לוקה מן התורה משום זונה.
 20 ואחד זונה כותית ואחד זונה ישאלית. ובכעילה¹²
 21 בלבד לוקה, שהרי אינה בת קדושין.
 22 ד. כל הבודל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות,
 23 אם בעלה בפרהסיא¹³, והוא שביצעל לעיני עשרה
 24 מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי אלו
 25 משבחין ופריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא.
 26 ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי.
 27 ה. ואין הקנאי רשאי לפגע בהן אלא בשעת מעשה,
 28 כזמרי; שגאמר: ואת האשה אל קבתה. אבל אם פגש¹⁴
 29 - אין הורגין אותו¹⁵; ואם הרגו - נהרג עליה¹⁶. ואם בא
 30 הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו - אין מורין לו¹⁷,
 31 ואף על פי שהוא בשעת מעשה. ולא עוד, אלא אם בא
 32 הקנאי להרג את הבודל, ונשמט¹⁸ הבודל והרג הקנאי
 33 כדי להציל עצמו מידו - אין הבודל נהרג עליו¹⁹. והבא
 34 על בת גר תושב²⁰ - אין הקנאין פוגעים בו; אבל מכין
 35 אותו מכת מרדות²¹.
 36 ו. לא פגעו בו קנאים²², ולא הלקהו בית דין²³ - הרי

1 יום ראשון כ"ד אדר ה'תשעה
 2 הלכות איסורי ביאה
 3 פרק שנים עשר
 4 א. ישאל שבעל עובדת פוככים ומזלות² משאר
 5 האמות³ דרך אישות, או ישאלית שגבעלה לעובד
 6 פוככים ומזלות דרך אישות - הרי אלו לוקין⁴ מן
 7 התורה; שגאמר: לא תתחתן בם⁵, בתוך לא תתן לבנו
 8 ובתו לא תקח לבנה. אחד שבעה עממין ואחד כל אמות
 9 באסור זה⁶. וכן מפרש על ידי עזרא⁷: ואשר לא נתן
 10 בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח לבנינו.
 11 ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הפא על
 12 הפותית דרך זנות - מפין אותו מכת מרדות⁸ מדברי
 13 סופרים. ונהגה שגאמר יבא להתחתן. ואם יתנה לו בנות⁹
 14 - תיב עליה משום נדה¹⁰, ומשום שפחה, ומשום
 15 פותית, ומשום זונה¹¹. ואם לא יתנה לו, אלא נקראת
 16 מקרה - אינו תיב אלא משום פותית. וכל חיובין אלו
 17 מדברייהן.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבודל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגירו. 2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. 3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגירו הם כישראל לכל דבר]. 4) אם התרו בהם. 5) רבינו מפרש פסוק זה בגיורתן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנה". שזה כביאור ל"לא תתחתן בם". 6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". 7) המרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כתיב את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה" אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים. 8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה לפי שיקול דעתם. 9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשגז"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם במיחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. 10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה, ועבר משום לא יהיה קדש. ואתי למנסבה לגוייה, ועבר על לא תתחתן". 11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה. 12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל. 13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל". 14) מן האשה. 15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". 16) אם התרו בו, כרוצח. 17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). 18) אף על פי שלא פירש. 19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס ורדף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרי] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". 20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. 21) שכל הבא ביאה אסורה, בית דין מכין אותו מכת מרדות. 22) בשעת מעשה. 23) מכת מרדות. אבל

- 1 עָנְשׁוּ מִפְּרֵשׁ בְּדַבְרֵי קְבֻלָּה²⁴ שֶׁהוּא בְּכֵרֶת. שְׁנֵאמַר: פִּי
2 חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יִי אֲשֶׁר אָהֵב וּבְעַל בֵּת אֶל נֹכַר, יְכַרֵּת
3 יִי לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עַר וְעוֹנָה. אִם יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא
4 יִהְיֶה לוֹ עֵרָ²⁵ בַּחֲכָמִים וְלֹא עוֹנָה בַּתְּלָמִידִים; וְאִם פֶּהֶן
5 הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ מְגִישׁ מִנְחָה לִי צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמִדְתְּךָ,
6 שֶׁהַבּוֹעֵל כּוֹתֵית - כְּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לְעַבּוּדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת;
7 שְׁנֵאמַר: וּבְעַל בֵּת אֶל נֹכַר. וְנִקְרָא מַחֲלֵל קֹדֶשׁ ה' .
8 ז. עוֹן זֶה, אִף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל יְהִי
9 קֵל בְּעֵינֶיךָ; אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד²⁶ שְׂאִין בְּכָל הָעֲרִיּוֹת
10 כְּמוֹתָ. שֶׁהֵבֶן מִן הָעֲרוּהָ - בְּנוֹ הוּא לְכָל דָּבָר, וּבְכָלֵל
11 יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִמֶּזֶד; וְהֵבֶן מִן הַכּוֹתֵית
12 - אֵינּוּ בְּנוֹ, שְׁנֵאמַר: פִּי יִסִּיר אֶת בְּנֵךְ מֵאַחֲרֵי - מִסִּיר
13 אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרָי יִי.
14 ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהַדְבִּק בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת,
15 שֶׁהַדְּבִילָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוֹב מֵאַחֲרֵי יִי
16 וְלִמְעַל בּוֹ.
17 ט. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת הַבָּא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל: אִם
18 אֲשֶׁת אִישׁ הִיא - נִגְהָג עֲלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא - אֵינּוּ
19 נִגְהָג.
20 י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הַבָּא עַל הַכּוֹתֵית, בֵּין קֶטְנָה בֵּת שֶׁלֹּשׁ
21 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אֲשֶׁת אִישׁ,
22 וְאֵפֶלּוֹ הִיָּה קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁸, בֵּין שָׂבָא
23 עַל הַכּוֹתֵית בְּדוֹן²⁹ - הָרִי זֶה נִגְהָג³⁰, מִפְּנֵי שָׂבָא
24 לְיִשְׂרָאֵל תִּקְלָה עַל יָדֶיהָ, כְּפִהֶמָּה. וְדָבָר זֶה מִפְּרֵשׁ
25 בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: הֵן הִנֵּה הִי לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלִעָם,
26 וְכָל אִשָּׁה יִדְעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הָרֹגוֹ.
27 יא. הָעוֹבְדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֻדוֹת, וְקָבְלוּ
28 עֲלֵיהֶם מִצּוֹת שֶׁהָעוֹבְדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יֵצְאוּ מִכָּלֵל
29 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְלְכָלֵל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ. לְפִיכֵךְ
30 הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֵן חוֹרִין, אֶחָד שֶׁפָּחְתוּ וְאֶחָד
31 שֶׁפָּחְתוּ חֲבֻרוֹ³⁴. וְהַבָּא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
32 מְרֻדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהָרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוֹן
33 נוֹתֵן שְׁפָחָה כְּנֻעַנִית לְעַבְדוֹ הָעֶבְרִי וְהִיא מִתְּרַת לֹא³⁵,
34 שְׁנֵאמַר: אִם אֲדֻנְיִי יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

- אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".
 (26) לעם ישראל כולו. (27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה. (29) דבשוגג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה
 בשגגה... אין הבהמה נסקלת". (30) והוא - הבועל - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.
 (31) היינו המצוות שהאשה חיבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר, שכבר חציו בן חורין".
 (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה. (36) בעבד עברי. (37) חצייה
 שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי. (38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו (לא היה
 קדש ולא תהיה קדשה" - כולל בעילת עבד ושפחה - ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על אונקלוס - בזה
 - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד ושפחה, כהוכחה שישאל המוליד עבד או שפחה "גורם לזרע הקודש להתחלל".
 (39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבוועל ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים. (40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם
 יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב
 עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני. (42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן
 אינו יכול לשחרר. (43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתייהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה
 שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.
 (47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשישחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חזין.

29 כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות
 30 וערכם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים
 31 שבארץ מצרים עתה - אנשים אחרים הם⁵⁶, וכן
 32 האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערכו ארבע אמות
 33 האסורים בכל אמות העולם שהן מתרים - הטר הכל;
 34 שכל הפורש מהן להתגיר - תזקתו שפרש מן הרב.
 35 לפיכך, כשיתגיר הגר בזמן הזה בכל מקום, בין אדומי
 36 בין מצרי, בין עמוני בין מואבי, בין כושי בין שאר
 37 האמות, אחד הזכרים ואחד הנקבות - מתרין לבא
 38 בקהל מיד.

פרק שלשה עשר

39
 40 א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית²: במילה
 41 וטבילה וקרן.
 42 ב. מילה³ היתה במצרים, שנאמר: וכל ערל לא יאכל
 43 בו⁴. מל אותם משה⁵ ורבונו. שכלם⁶ בטלו ברית מילה
 44 במצרים, חוץ משבט לוי⁷. ועל זה נאמר: ובריתך
 45 ינצרו.
 46 ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר:
 47 וקדשתם היום ומחר וכנסו שמתם⁸. וקרן, שנאמר:
 48 וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלה. על ידי כל
 49 ישראל⁹ הקריבום.
 50 ד. וכן לדורות, כשיצא העובד פוככים ומזלות להכנס
 51 לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל עליו על
 52 תורה - צריך מילה וטבילה והרצאת קרן. ואם נקבה
 53 היא¹⁰ - טבילה וקרן. שנאמר: ככם פגרו. מה אתם -
 54 במילה וטבילה והרצאת קרן, אף הגר לדורות -
 55 במילה¹¹ וטבילה והרצאת קרן.

1 בקהל ?? וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר
 2 והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת ישראל,
 3 אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית
 4 מתרת מיד כשאר האמות.
 5 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
 6 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור שלישי
 7 - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם וגומר.
 8 כ. מצרית מעברת שנתגירה - בנה שני. מצרי שני
 9 שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא מצרית
 10 שניה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו להם -
 11 הכתוב תלאן בלדה⁵¹.
 12 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר מצרי
 13 שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הכלל: באמות - הלך
 14 אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלך אחר הפחות.
 15 כב. מי שנתגיר משבעה עממין - אינן אסורין מן
 16 התורה לבוא בקהל. והדבר דוע, שלא נתגירו מהן
 17 אלא הגבעונים, ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא
 18 בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר אותם אלא
 19 בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחסבי עצים ושאבי מים
 20 לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.
 21 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת
 22 המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם,
 23 ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש בעזרא: ומן
 24 הנתינים שנתן דוד והשירים לעבדת הלויים. הא למדת,
 25 שלא תלה אותם במקדש.
 26 כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה עזרת
 27 ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני שאול
 28 בחיר ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם⁵⁵.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית". (51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל. (52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם. אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגיר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגיר מותר לבוא בקהל. (55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד". (56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית. הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן". (1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגירה וטבלה; ודין מי שבא ואמר נתגירתי בבית דין פלוני; אם מליץ ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשיתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו. (2) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" (3) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה, כלומר, לפני שנכנסו לברית. (4) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד ביהותם במצרים נימולו. (5) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (6) "לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר "וללוי אמר תומיך ואוריך", למה? "כי שמרו ומרתך ובריתך ינצורו" - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה, ואמר לו לך ומהול אותם". (7) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמושה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו למול, ש"מומר לערלות דינו כגוי". (8) "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוש (בעל קרי... דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוש (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (9) שלוחי כל ישראל. (10) בכת"י תימן: צריכה. (11) מילה קודמת לטבילה.

- 1 ה. ומהו קרבן הגר? עולת בהמה, או שתי תורים או
 2 שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרבן
 3 - צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא
 4 קרבן¹².
- 5 ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר, עד
 6 שימול ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה¹³. והואיל
 7 והדבר צריך בית דין¹⁴ - אין מטבילין אותו בשבת ולא
 8 ביום טוב¹⁵ ולא בליילה¹⁶. ואם הטבילה¹⁷ - הרי זה
 9 גר¹⁸.
- 10 ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות
 11 היא לו¹⁹. מעברת שנתגיירה וטבלה - אין בנה צריך
 12 טבילה²⁰. טבל בינו לבין עצמו ונתגייר²¹ בינו לבין
 13 עצמו, ואפלו בפני שנים²² - אינו גר. בא ואמר:
 14 נתגיירי בבית דיני של פלוני והטבילוני - אינו נאמן
 15 לבא בקהל עד שביא עדים²³.
- 16 ח. היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים,
 17 ואמר: נתגיירי בני לבין עצמי - נאמן לפסל את
 18 עצמו²⁴, ואינו נאמן לפסל את הבנים²⁵. וחוזר וטבל
 19 בבית דין²⁶.
- 20 ט. גיורת שראינה נזהגת בדרכי ישראל תמיד, כגון
 21 שתטבל לנדתה²⁷ ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה;
 22 וכן גר שנהג בדרכי ישראל, שטובל לקריו ועושה כל

- 23 המצוות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין
 24 שם עדים שמעידין לפני מי שנתגיירו. ואף על פי כן,
 25 אם באו להתערב בישראל - אין משיאין אותם עד
 26 שביאו עדים או עד שטיבלו לפנינו; הואיל והחזקו
 27 עובדי כוכבים ומזלות.
- 28 י. אכל מי שפא ואמר²⁸ שהיה עובד כוכבים ומזלות
 29 ונתגייר בבית דין - נאמן; שהפה שאסרו²⁹ הוא הפה
 30 שהתיר³⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל³¹ ובאותן
 31 הימים³², שחזקת הכל שם בחזקת ישראל³³; אבל
 32 בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה ואחר כך ישא
 33 שראלית. ואני אומר: שזו³⁴ מעלה ביוחסין³⁵.
- 34 יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין
 35 ומטבילין את העבדים הנלקחים מן העובדי כוכבים
 36 ומזלות לשם עבדות. הלוקח³⁶ עבד מן העובד כוכבים
 37 ומזלות, וקדם³⁷ העבד וטבל לשם בן חורין - קנה
 38 עצמו³⁸; והוא שיאמר בעת טבילה: הריני טובל
 39 בפניכם לשם גרות. ואם טבל בפני רבו - אינו צריך
 40 לפרשו³⁹, אלא כיון שטבל נשתחרר. לפיכך צריך רבו
 41 לתקפו⁴⁰ במים עד שיעלה והוא תחת שעבודו,
 42 ומודיעו בפני הדנין שלשם עבדות מטבילו. ואין
 43 העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר; שמקצת
 44 גרות הוא⁴¹.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(12 בכת"י תימן: קרבנו. 13) "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" (משפט אחד יהיה לכם ולגר) ואין משפט פחות משלשה. (14) והרי זה דין. (15) ש"אין דנין בשבת" "כל שאסור בשבת... אסור ביום-טוב". (16) "ש"אין מתחילין את הדינין בלילה". (17) בלילה. (18) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל". "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה". (19) וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. (20) שטבילת האם עולה לו. (21) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים, לא היו גר... דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין מהני (מועיל) בדיעבד: דטבילה (כפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן, דטבילה היא ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין". (22) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין". (23) הואיל והחזק לגוי, כמבואר להלן. (24) ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (25) מכיון שהחזקו כשרים. (26) מכיון שלפי דבריו, לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. (27) "מי לא טבלה לנידוטה" "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנידוטה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוטה, שאם היא נשאת בגייתה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת", ומדרכנן הן טמאות אפילו אם לא ראו. "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו", והטבילה לגוים אינה כלום, וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה... אינה חלה" והוא-הדין בגר, "שכבת ורעו של גוי טהורה". וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר. (28) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (29) שאמר גוי הייתי. (30) שאמר נתגיירתי. (31) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני, מקבלין אותו מיד. ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדי עמו". (32) שיד ישראל תקיפה ש"אסור לנו להניח עובד עבודה-זרה בינינו". דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל. (33) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות'. (34) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (35) שמן הדין גם בחוצה-לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. (36) הקונה. (37) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (38) שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (39) כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוה כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (40) "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות". (41) שהעבד חייב במצוות כאשה.

- 1 **יב.** כְּשִׁישְׁתַּחֲרַר הַעֶבֶד - צָרִיף טְבִילָה אַחֲרָיו⁴² בַּפְּנֵי
 2 שְׁלֹשָׁה בַּיּוֹם, שְׂבָה תִּגְמַר גְּרוּתוֹ וַיְהִי כִּישְׂרָאֵל. וְאִין
 3 צָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וְהַהוֹדִיעוּ עֲקָרֵי הַדָּת, שְׂפָכֶר
 4 הוֹדִיעוּהוּ כְּשִׁטְבַל לְשֵׁם עֲבֻדוֹת.
 5 **יג.** וּבַמְקוֹה הַפֶּשֶׁר לְטְבִילַת נְדָה - שֵׁם מַטְבִּילִין אֶת
 6 הַגְּרִים וְאֶת הַעֲבָדִים וְאֶת הַמְשַׁחֲרִים. וְכָל דְּבָר שְׁחֹצֵץ
 7 בְּנֵדָה - חוֹצֵץ בְּגֵרִים וּבַעֲבָדִים וּבַמְשַׁחֲרִים.
 8 **יד.** אַל יַעֲלֶה עַל דַּעַתְךָ, שֶׁשְּׂמִשׁוֹן הַמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל
 9 אוֹ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שִׁנְקֵרָא⁴³ יָדִיר וַיִּי⁴⁴ נִשְׂאוּ נָשִׁים
 10 נְכָרִיּוֹת בְּגִייתָן. אֲלֵא סוּד⁴⁵ הַדְּבָר כִּף הוּא: שֶׁהַמְצוּה
 11 הַנְּכֹנֶה, כְּשִׁיבֵא הַגֵּר אוֹ הַגִּיּוֹרָת לְהַתְגַּיֵּר - בּוֹדְקִין
 12 אַחֲרָיו שֶׁמָּא בְּגַלל מִמוֹן שְׂיִטַל אוֹ בְּשִׁבִיל שְׂרָה שְׂיִזְכָּה
 13 לָהּ אוֹ מִפְּנֵי הַפְּחַד כִּי לֹא הִכְנַס לְדָת. וְאִם אִישׁ הוּא -
 14 בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא עֵינָיו נִתְּן בְּאִשָּׁה יְהוּדִית; וְאִם אִשָּׁה
 15 הִיא - בּוֹדְקִין שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נִתְּנָה בְּכַחוּר מִבַּחֲוָרֵי יִשְׂרָאֵל.
 16 אִם לֹא נִמְצָא לָהֶם עֵלָה⁴⁶ - מוֹדִיעִין אוֹתָן כְּכֹד עַל
 17 הַתּוֹרָה וְטָרַח שְׂיִישׁ בַּעֲשִׂיָתָה עַל עַמֵּי הָאֲרָצוֹת, כִּדִּי
 18 שְׂיִפְרְשׁוּ. אִם קָבְלוּ וְלֹא פָּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָן שְׁחֹזְרוּ
 19 מֵאַחֲבָה - מְקַבְּלִים אוֹתָן; וְשִׁנְקֵרָא: וְתָרָא כִּי מֵתֵאֱמָצַת
 20 הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ וְתִתְּחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.
 21 **טו.** לְפִיכֶף לֹא קָבְלוּ בֵּית דִּין גְּרִים כֹּל יְמֵי דָוִד וְשְׁלֹמֹה.
 22 בִּימֵי דָוִד - שֶׁמָּא מִן הַפְּחַד חֹזְרוּ; וּבִימֵי שְׁלֹמֹה - שֶׁמָּא
 23 בְּשִׁבִיל הַמְּלָכוֹת וְהַטּוֹבָה וְהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל
 24 חֹזְרוּ. שֶׁכָּל הַחֹזֵר מִן עֲבֻדוֹת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּשִׁבִיל
 25 דְּבָר מֵהַבְּלִי הָעוֹלָם - אֵינּוּ מִגְּרֵי הַצִּדְקָה⁴⁷. וְאַף עַל פִּי כֵן
 26 הָיוּ גְרִים הַרְבֵּה מִתְּגַרְיִים בִּימֵי דָוִד וְשְׁלֹמֹה בַּפְּנֵי
 27 הַדִּיּוֹטוֹת⁴⁸. וְהָיוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל חוֹשְׁשִׁין לָהֶם, לֹא
 28 דוֹחִין אוֹתָן אַחַר שֶׁטְּבָלוּ מִכָּל מְקוֹם⁴⁹, וְלֹא מְקַרְבִּין
 29 אוֹתָן עַד שֶׁתִּרְאֶה אַחֲרֵיהֶם.
 30 **טז.** וְלִפֵּי שְׂגִיר שְׁלֹמֹה נָשִׁים וַיִּשְׂאָן, וְכֵן שְׂמִשׁוֹן גֵּיר
 31 וְנִשְׂא, וְהַדְּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹּא חֹזְרוּ אֵלָיו אֲלֵא בְּשִׁבִיל דְּבָר,
 32 וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין⁵⁰ גֵּירוֹם - חֲשָׁבֵן הַכְּתוּב כִּי אֵלָיו הֵן
 33 עוֹבְדוֹת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וּבְאִסוּרֵין עוֹמְדִין. וְעוֹד,
 34 שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפֵן עַל תְּחִלְתָּן⁵¹, שֶׁהֵן עוֹבְדוֹת כּוֹכְבִים

פֶּרֶק אַרְבַּעַה עָשָׂר

- 52 **א.** כִּיצַד מְקַבְּלִין גְּרֵי הַצִּדְקָה? כְּשִׁיבֹא אַחַד לְהַתְגַּיֵּר מִן
 53 הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וַיְבַדְּקוּ אַחֲרָיו וְלֹא יִמְצְאוּ עֵלָה
 54 - אוֹמְרִים לוֹ: מַה רְאִיתָ שְׂבָאתָ לְהַתְגַּיֵּר? אִי אִתָּהּ יוֹדֵעַ
 55 שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵן הַזֶּה דּוֹיִים וְדַחוּפִים וּמְסַפְּרִין וּמְטַרְפִּין
 56 וַיִּסּוּרִין בְּאִין עֲלֵיהֶן? אִם אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְאֵינִי כְּדָאי -
 57 מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מִיָּד.
 58 **ב.** וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲקָרֵי הַדָּת, שֶׁהוּא יְחוּד הַשֵּׁם וְאִסוּר
 59 עֲבֻדוֹת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וּמֵאֲרִיכִין בְּדָבָר הַזֶּה. וּמוֹדִיעִין
 60 אוֹתוֹ מִקְצַת מִצְוֹת קְלוֹת וּמִקְצַת מִצְוֹת חֲמורוֹת, וְאִין
 61 מֵאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עוֹן לְקַט שְׂכָחָה
 62 וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנִשָׁן שֶׁל מִצְוֹת.
 63 כִּיצַד? אוֹמְרִים לוֹ: הֲוֵי יוֹדֵעַ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא בָּאתָ לְדָת זֶה,
 64 אִם אֲכַלְתָּ חֶלֶב - אִי אִתָּהּ עֲנוּשׁ כְּרַת, אִם חִלַּלְתָּ שְׂבַת
 65 - אִי אִתָּהּ עֲנוּשׁ סְקִילָה; וְעַכְשֵׁי אַחַר שֶׁתְּגַיֵּר, אִם
 66 אֲכַלְתָּ חֶלֶב - אִתָּהּ עֲנוּשׁ כְּרַת, אִם חִלַּלְתָּ שְׂבַת - אִתָּהּ
 67 עֲנוּשׁ סְקִילָה. וְאִין מְרַבֵּין עָלָיו, וְאִין מְדַקְדְּקִין עָלָיו,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(42) מדרבנן. (43) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצייא ובכתי" תימן, חסרה המלה "שנקרא". (44) בדפוסים אחרים הגירסא: ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי ובכתי" תימן הגירסא: ידידיה, 'ויקרא את שמו ידידיה'. (45) ענין הדבר, השווה פרק יא מהלכות קידוש החדש, הלכה ד' "סוד העיבור". (46) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (47) אלא גרים גרורים. (48) שלא ידעו את ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו. (49) בכל אופן, והרי הם גרים. (50) שבית דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה הקודמת. (51) נראה אחריתן. (52) לא דוחים ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו. (53) (זה נמשך למה שכתב למעלה "הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגויים". אמנם מלשונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזרו לסורו ועבד עבודה זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו, שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה זרה. כי אם עבד, הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו. ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן המקום להאריך). (54) מפני שמן הדין, הן ישראליות גמורות. (55) יתכן שצריך להכתב "סורין" וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר, אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה זרה, נחשבות הן כישראליות. (56) איזה מקרה שהוא. (57) ככתוב: וינסו אותי זה עשר פעמים. (1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

49 י. העובדי כוכבים ומזלות אין אסורים עליהם משום
50 עונה אלא אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת
51 איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלכים
52 ומלחמותיהן; אבל שאר עריות - מתירין להן.
53 יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגזר ועבד שנסתחרר -
54 הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא
55 עובד כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר בשר,
56 ואם נתגזר הוא והם - אינו חייב על אחת מהם משום
57 עונה כלל.
58 יב. דין תורה, שמותר לעובד כוכבים ומזלות שישא
59 אמו או אחותו מאמו שנתגזרו; אבל חכמים אסרו דבר
60 זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה לקדשה
61 קלה; שאמ"ש היתה לו זו אסורה, והיום מתרת. וכן גר
62 שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה - הרי זה כבא
63 על הנכרית.
64 יג. ביצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היה
65 נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או לאחותו
66 ונתגזרו - מפרישין אותן, כמו שבארנו; ואם היה נשוי
67 לשאר עריות ונתגזר הוא ואשתו - אין מפרישין אותן.
68 גר אסור בשאר האם אחר שנתגזר מדברי סופרים,
69 ומתן בשאר האב. אף על פי שיודע בודאי שזה שארו
70 מאביו, כגון תאומים, שדבר ברור שאביו של זה הוא
71 אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו.
72 לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו,
73 ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנסאת לאחיו או
74 לאביו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגזרו. וכן אחות
75 אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגזרה - מתרת
76 לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו
77 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנסאת אחיו מאמו אחר
78 שנתגזר; אבל אם נשאה אחיו כשהוא עובד כוכבים
79 ומזלות - הרי זה מתרת לו.
80 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורגתן שלא בקדשה
81 ולדתן בקדשה - חייבין משום אשת אח.
82 טו. הנושא גיורת וכתה הגיורת, או שתי אחיות מן
83 האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה. נשא גיורת
84 ומתה - הרי זה מתן לשא אמה או בתה; שלא גזרו
85 אלא בחייה. ומתן לאדם לשא שתי אחיות גיורות מן
86 האב; שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנו.
87 טז. השניות כלן - לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך מתן
88 הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם אמה או בת
89 בת בתה. וכן בשאר השניות.
90 יז. העבד מתן לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לו
91 בתו ואחותו וכיוצא בהן. שכתב יצא מכלל עובד
92 כוכבים ומזלות, ואין העריות האסורות על העובדי
93 כוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא בא לכלל ישראל,
94 כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים.
95 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה -
96 יתגזר; שאסור שתי עריות אלו שזה בכל האדם.

1 שמה יגרו לטורדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה.
2 שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון
3 ורפים. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם, ואחר כך
4 בעבותות אהבה.
5 ג. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות, כך מודיעין
6 אותו שחרן של מצות. ומודיעין אותו שבפעשית מצות
7 אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאינן שום צדיק גמור
8 אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודען.
9 ד. ואומרים לו: הרי יודע, שהעולם הבא אינו צפון
10 אלא לצדיקים, והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער
11 בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין
12 לקבל רב טובה בעולם הזה כאמות, שמה ירום לבם
13 ויתעו ויפסידו שכן העולם הבא, כענין שנגאמר: וישמן
14 ישרון ויבטט.
15 ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות,
16 כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי כוכבים ומזלות בלין,
17 והן עומדין. ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם תזר
18 בו ולא רצה לקבל - הולך לדרך; ואם קבל - אין
19 משהין אותו, אלא מלין אותו מיד. ואם היה מהול -
20 מטיפין ממנו דם ברית. ומשהים אותו עד שיתרפא
21 ורפאה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.
22 ו. ושלשה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות
23 קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה, והוא עומד
24 במים. ואם היתה אשה - נשים מושיבות אותה במים
25 עד צוארה, והדיגין מבחיץ, ומודיעין אותה מקצת
26 מצות קלות וחמורות, והיא יושבת במים. ואחר כך
27 טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא
28 יראו אותה כשתעלה מן המים.
29 ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד כוכבים ומזלות
30 שקבל עליו שלא יעבד כוכבים ומזלות עם שאר המצות
31 שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין
32 אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו
33 תושב? לפי שמתן לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל,
34 כמו שבארנו בהלכות עבודת כוכבים ומזלות.
35 ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג;
36 אבל בזמן הזה, אפלו קבל עליו כל התורה כלה חוץ
37 מדקדוק אהד - אין מקבלין אותו.
38 ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות - אין
39 אומרין לו: מה ראיית שבאת? אלא אומרים לו: רצונך
40 שתפגס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הפשרים או לא?
41 אם רצה - מודיעין לו עקרי הדת, ומקצת מצות קלות
42 וחמורות, ועונשן ושחרן, כמו שמודיעין את הגר.
43 ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם
44 לא רצה לקבל - מגלגלין עליו כל שנים עשר חדש
45 ומוכרו לעובד כוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על
46 כן. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא
47 יהיה גר תושב - מתן לקימו בעבודתו כשהוא גר
48 תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל.

1 יט. עבדים שנסתחררו - הרי הן כגרים. כל שאסור
 2 לגרים - אסור להן, וכל המתר לגרים - מתר להן. נותן
 3 אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומוסר שפחה אחת
 4 לשני עבדים לכתחלה, ואינן צריכין שום דבר, אלא הרי
 5 הן כבהמות. ושפחה שהיא מיחדת לעבד או שאינה
 6 מיחדת - אחת היא; לפי שאין אישות אלא לישראל או
 7 לעובדי כוכבים ומזלות על העובדי כוכבים ומזלות,
 8 אבל לא לעבדים על העבדים ולא לעבדים על ישראל.

יום שני כ"ה אדר ה'תשע"ה

פרק חמשה עשר

11 א. אי זהו ממזר האמור בתורה? זה הבא מערוה³ מן
 12 העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו
 13 ממזר. אבל הבא על שאר העריות, בין באנס⁵ בין
 14 ברוצח, בין בזדון בין בשגגה - הנולד ממזר. ואחד
 15 זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שנגאמר: גם דור
 16 עשירי. כלומר, לעולם.
 17 ב. אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלית שנשא
 18 ממזרת, בין שבעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש ולא
 19 בעל - אינו לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינן לוקין⁹ משום
 20 ממזרות¹⁰; שאין להם ככל חבי לאוין מי שלוקה על
 21 בעילה בלא קדושין אלא כהן גדול באלמנה, כמו
 22 שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשא את - הנולד כשר¹¹,
 23 שהרי אינה ערוה.
 24 ג. עובד כוכבים ומזלות ועבד הבא על בת ישראל -
 25 הנולד כשר; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס בין

26 ברוצח. עובד כוכבים ומזלות ועבד הבאים על הממזרת
 27 - הנולד ממזר¹²; וממזר הבא על העובדת כוכבים
 28 ומזלות - הנולד עובד כוכבים ומזלות. נתגזר - הרי הוא
 29 כשר, כשאר גרים. ואם בא על השפחה - הנולד עבד.
 30 שתחרו - הנולד כשר, כשאר עבדים משחרין, ומת
 31 בבית ישראל.
 32 ד. זה הכלל: בן הבא מן העבד או מן העובד כוכבים
 33 ומזלות או מן השפחה או מן פת עובדת כוכבים
 34 ומזלות - הרי הוא כאמו, ואין משגיחין על האב. לפי
 35 דבר זה, התירו¹³ לממזר לשא שפחה, כדי לטהר את
 36 בניו; שהרי הוא משחרר אותם ונמצאו בני חורין. ולא
 37 גזרו על השפחה¹⁴ לממזר, מפני תקנת הבנים.
 38 ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת
 39 איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד ממזרות¹⁸
 40 וצד כשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור בשפחה²⁰,
 41 ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²².
 42 ו. עובד כוכבים ומזלות הבא על השפחה ששטבלה²³ -
 43 הרי זה עבד; ועבד ששטבל שפא על עובדת כוכבים
 44 ומזלות - הנולד עובד כוכבים ומזלות. הלך אחר האם.
 45 אבל עובד כוכבים ומזלות הבא על שפחה עובדת
 46 כוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד כוכבים ומזלות²⁵ שפא
 47 על עובדת כוכבים ומזלות בת חורין - הלך אחר
 48 הבעל²⁶.
 49 ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר.
 50 והבנים משגיחם ממזרים, שהנולד הולך אחר הפגום.
 51 שנגאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי קהל יי.
 52 ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי שהורתו

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא כבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה. 2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". 3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם האמורות בפרשת אחרי מות, הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". 4) כלומר, אינו מיוחס. 5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה, וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. 6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין. 7) כי בקידושין לבד אין לאו. 8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'" וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין". 9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לא שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניה, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. 10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. 11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדן שאר חייבי לאוין. 12) מפני שהוולד כמוהו. 13) ואפילו לכתחילה. 14) שהרי "השפחה אסורה לבן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו. 15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו. 16) שנולד מביאה זו. 17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. 18) משום צד חירות שהוא כישאל הבא על אשת איש שהוולד ממזר. 19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל, הוולד כשר גם באשת איש. 20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. 21) שנולדו באיסור. 22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה. 23) לשם עבדות. 24) כלומר, שלא טבלה. 25) שלא טבל. 26) "זו הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגינות, שאין להם דין עבדות ושפחות.

- 1 וְלָדָתָּ בְקִדְשָׁהּ - הָרִי זֶה מִתָּר בַּמְּזוּרָת. וְכֵן בֶּן בֶּן בְּנוֹ,
 2 עַד שִׁשְׁמִתְקַע שָׁם גְּרוּתוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא יוֹדַע שֶׁהוּא גֵר, וְאַחַר
 3 כִּף יֵאָסֵר בַּמְּזוּרָת. וְאַחַד הַגְּרִים וְאַחַד הָעֶבְרִים
 4 מִשְׁתַּחֲרִיז דִּין אֶחָד לְכָל־²⁷
 5 ט. גֵר שֶׁנִּשְׂאָ בַת יִשְׂרָאֵל²⁸ אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָ גֵיּוֹרֶת²⁹ -
 6 הַהוּלָד יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, וְאָסוּר בַּמְּזוּרָת.
 7 י. שְׁלֹשָׁה מְזוּרִים הֵם: מְזוּר וּדְאִי, וּמְזוּר סֶפֶק, וּמְזוּר
 8 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. אִי זֶהוּ מְזוּר וּדְאִי? זֶה שֶׁבָּא מִן הָעֶרְוָה
 9 הַהוּדְאִית, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ. וּמְזוּר סֶפֶק - זֶה שֶׁבָּא מִסֶּפֶק
 10 עֶרְוָה, כְּגוֹן הַבָּא עַל הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה סֶפֶק קְדוּשִׁין אוֹ
 11 נִתְגַּדְּשָׁה סֶפֶק גְּרוּשִׁין, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים -
 12 כְּגוֹן הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְעָה שְׂמֵת בַּעֲלָהּ וְנִשְׂאָתָּ, וְהָרִי בַּעֲלָהּ
 13 קַיִם³⁰, וְכֹא בַּעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן עָלֶיהָ וְהִיא תַּחַת הַשְּׂנִי - הָרִי
 14 הֵבֵן מְזוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 15 יא. פְּנוּיָה שֶׁנִּתְעַבְּרָה מִזְנוּת, אָמְרוּ לָהּ: מַהוּ הָעֶבֶר הַזֶּה
 16 אוֹ הַיְלֹד הַזֶּה? אִם אָמְרָה: בֶּן כֶּשֶׁר הוּא, וְיִלְיִשְׂרָאֵל
 17 נִבְעֵלְתִי - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָת, וְהֵבֵן כֶּשֶׁר. וְאִם עַל פִּי שָׂרֵב
 18 הָעֵיר שֶׁנִּתְנָה בָּהּ פְּסוּלִים³¹.
 19 יב. וְאִם לֹא נִבְדְּקָה אִמּוֹ עַד שְׂמֵתָהּ, אוֹ שֶׁהִיָּתָה חֲרָשֶׁת
 20 אוֹ אֱלֻמָּת אוֹ שׁוּטָה, אוֹ שֶׁאָמְרָה: לְפָלוּנִי הַמְּזוּר
 21 נִבְעֵלְתִי³², אוֹ לְפָלוּנִי הַנְּתִין, אָפְלוּ אוֹתוֹ פְּלוּנֵי מוֹדָה
 22 שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה הַיְלֹד סֶפֶק מְזוּר. כִּשְׁם שֶׁנִּתְנָה
 23 עִם זֶה שֶׁהוּדָה לָהּ, כִּף זִנְתָה עִם אַחֲרָי³³. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא
 24 שְׁתוּקִי, שֶׁמִּכִּיר אֶת אִמּוֹ וְאֵינוֹ מִכִּיר אֶת אָבִיו וּדְאִי.
 25 יג. וְכֵן הֵבֵן הַנִּקְרָא בְּשׁוּק, וְהוּא הַנִּקְרָא אֶסוּפִי - הָרִי
 26 הוּא סֶפֶק מְזוּר, שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מַה הוּא.
 27 יד. פְּנוּיָה שֶׁנִּתְנָהּ, וְאָמְרָה: בֶּן זֶה בֶּן פְּלוּנִי הוּא, אִם
 28 אוֹתוֹ פְּלוּנִי כֶּשֶׁר - הָרִי הֵבֵן כֶּשֶׁר³⁴, וְאֵינָה נֶאֱמָנָת³⁵
 29 לְהִיּוֹת זֶה בְּנוֹ שֶׁל פְּלוּנִי. וְיִרְאֶה לִי, שְׁחוּשִׁשִׁין
 30 לְדְבָרֶיהָ³⁶, וְיִהְיֶה הֵבֵן אָסוּר בְּקָרוּבוֹת אוֹתוֹ פְּלוּנֵי מִסֶּפֶק.
 31 וְאִם אוֹתוֹ פְּלוּנֵי מְזוּר - אֵינָה נֶאֱמָנָת לְהִיּוֹת הֵבֵן מְזוּר
 32 וּדְאִי עַל פִּיהָ, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ, אֲלֵא יִהְיֶה סֶפֶק מְזוּר.
 33 טו. אֲבָל הָאֵב שֶׁחֻזַּק שָׁנָה בְּנוֹ, וְאָמְרָה: בְּנִי זֶה מְזוּר

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(27) "עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן". (28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור במזורת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל. (30) כלומר, שלא גרשה, שמדברנן היא צריכה גט מהשני, והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא אסורה לחזור לראשון, אין הוולד ממזר, שלא גרע ממחזיר גרושתו שאין הוולד ממזר. (31) ממזרים או נתינים. (32) האשה נאמנת רק להכשיר את הוולד אבל לא לפוסלו, שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא לאם, ממה שאמרה תורה "יכירו לאחריהם, לכן הוא ספק ממזר. (33) שמא אביו כשר ובנו אסור במזורת, ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר ודאי אלא כספק ממזר. (34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו מן הייבום או לירשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת להחזיק בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערוה. (37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד: "שווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא" (38) כי להתיר לו ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו לפוסלו. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים. (41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר ודאי. (42) שאינו נאמן לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל. (45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעיזים שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, הוולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה. (48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר. (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. (50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר

- 1 כ. אשת איש שיצא עליה קול שהיתה זונה תחת
 2 בעלה, והכל מרננין אחריה - אין חוששין לבניה שמא
 3 ממזרים הם, שרוב בעילות אצל הבעל, ומתוך לשא בתה
 4 לכתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה משום זונה⁵¹.
 5 ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף לבניה חוששין⁵².
 6 כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל;
 7 שנאמר: לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור
 8 לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חקמים עשו מעלה
 9 ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר
 10 ודאי - מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק או
 11 שתוקי או אסופי - אסור לשא בת ישראל.
 12 כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפלו ממזרת מספק אסורה
 13 לו, שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי.
 14 וממזר של דבריהם - מתר לשא ממזרת של דבריהם.
 15 וכן שאר הספקות - אסורין לשא זה מזה.
 16 כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים - אסורים
 17 לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקמו, אלא יוציאו
 18 בגט⁵⁴. והולד ספק פאבותיו. ואין לספקות אלו תקנה⁵⁵,
 19 אלא שישאאו מן הגרים. והולד הולך אחר הפגום.
 20 כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או
 21 משתחררת, או גר ומשתחרר שנשא שתוקית או אסופית
 22 - הולד שתוקי או אסופי.
 23 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים
 24 ומזלות, בין שהיה רב עובדי כוכבים ומזלות או רוב
 25 ישראל - הרי זה ספק עובד כוכבים ומזלות לעננין
 26 יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו -
 27 אינו נהרג עליו⁵⁷.
 28 כו. הטבילוהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או ששטבל
 29 משגדיל - הרי הוא⁵⁹ כשאר אסופים הנמצאים בעיר
 30 ישראל. הנה רב העיר עובדי כוכבים ומזלות⁶⁰ - מתר
- 31 להאכילו ובלות⁶¹. הנה רבן ישראל - מחזירין לו אבדתו
 32 בישראל. מחצה על מחצה - מצוה להחזירו בישראל,
 33 ומפקחין עליו את הגל בשבת⁶². והרי הוא לעננין נזקין
 34 בכל ספק ממונ: המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.
 35 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או עובדת
 36 כוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל והאסופי הנמצא
 37 שם ספק עובד כוכבים ומזלות או ספק עבד, כשיש
 38 הגיורת כמו שבארנו - הרי זו ספק אשת איש, והבא
 39 עליה - פטור; שאין הורגין על ספק. וכן יראה לי,
 40 שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו -
 41 והרי היא ספק אשת איש; שאין קדושין תופסין
 42 בעריות.
 43 כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו?
 44 כל אשה שהיה אביה או אחיה קים כשנתעברה בו
 45 אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת
 46 אביו היא או אשת אחי אביו.
 47 כט. ומנין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
 48 בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי אפשר
 49 שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה
 50 ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל תחלל את בתך
 51 להזנותה, ואמרו חכמים: שאם יעשה זה, נמצא אב
 52 נושא בתו ואח נושא אחותו; ואלו הנה הדין, שכל מי
 53 שאינו יודע אביו בודאי - אסור בכל אשה שאפשר
 54 שתהיה ערוה עליו, לא היינו באים למדה הזאת לעולם,
 55 ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא למדת, שאין אסורין
 56 עריות ומחזיקין אותן בשאר בשר בספק, עד שיודע
 57 בודאי שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל
 58 היתומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם היו אסורין
 59 להנשא בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.
 60 ל. הולד שהיה משלף בדרך, ובא אחד ואמר: בני הוא

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו. (51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירים. (53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי. (54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיבי לאווין. (55) לשאת אשה. (56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אב-דוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטת ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום גנם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל. (58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אסור מן התורה כשאר ספיקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת איסורים, ואין לרדן בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראייה שישראל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם, שיכול לומר לניזק: הבא ראייה שגוי אני ואשלם לך את כל הנזק. (64) ואפילו בעיר שרובה ישראל. (65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם היה

- 1 וְאֵי הַשְּׁלֻכְתִּי - נֶאֱמַן. וְכֵן אִמּוֹ נֶאֱמַנְתָּ. נֶאֱסַף מִן הַשּׁוּק,
- 2 וּבָאוּ אֲבִי וְאִמּוֹ אַחֵר בֶּן וְאֶמְרוּ: בְּנֵנוּ הוּא - אֵין נֶאֱמַנִין,
- 3 הוֹאִיל וְיֵצֵא עָלָיו שֵׁם אֶסּוּפִי. וּבְשֵׁנֵי רַעְבוֹן - נֶאֱמַנִין;
- 4 שְׁמִפְנֵי רַעַב הַשְּׁלִיכוּהוּ, וְהֵן רוֹצִין שְׁזוּנּוֹ אוֹתוֹ אַחֲרֵים,
- 5 וּלְפִיכֹף שִׁתְּקוּ עַד שֶׁנֶּאֱסַף.
- 6 לֹא. נִמְצָא הַנֶּלֶד מֵהוּל, אוֹ שֶׁהִחֲתִיל⁶⁷ אוֹ שֶׁהִמְלַח⁶⁸, אוֹ
- 7 שֶׁהָיָה הַכֹּחַל⁶⁹ בְּעֵינָיו אוֹ הַקְּמִיעִין בְּצוּאָרוֹ, אוֹ שֶׁנִּמְצָא
- 8 תַּחַת אֵילָן מִסְבֵּף שְׁאִין חֲזָה נִכְנָסֶת לוֹ וְהָיָה סְמוּךְ לְעִיר,
- 9 אוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַכְּנָסֶת הַסְּמוּךְ לְרִשׁוֹת הָרִבִּים אוֹ בְּצַדֵי
- 10 רִשׁוֹת הָרִבִּים - אֵין כָּאֵן מִשׁוּם אֶסּוּפִי; מֵאַחַר שֶׁהֵן
- 11 מִשְׁמַרְיִן אוֹתוֹ שְׁלֵא יָמוּת, בְּחֻזְקַת בְּשֵׁר הוּא⁷⁰. אָבֵל אִם
- 12 נִמְצָא מִשְׁלֵף בְּאֻמְצַע הַדְּרָף, אוֹ רְחוּק מִן הָעִיר אֶפְלוֹ
- 13 תַּחַת אֵילָן⁷¹, אוֹ בְּבֵית הַכְּנָסֶת, אוֹ שֶׁנִּמְצָא תְּלוּי בְּאֵילָן
- 14 מְקוֹם שִׁתְּהָ מִגְּעַת לוֹ - הָרִי זֶה אֶסּוּפִי.
- 15 לִב. נֶאֱמַנְתָּ חֲזָה⁷² לומר: זֶה הֵבֵן כֶּהֵן הוּא אוֹ לָוִי אוֹ
- 16 נְחִיץ אוֹ מְמֹזר; מִפְּנֵי שְׁלֵא הַחֻזֵק, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין יְחוּסָן.
- 17 בְּמָה דְּבָרִים אֶמּוּרִים? בְּשֶׁהִחֻזְקָה בְּנֶאֱמַנּוֹת וְלֹא עָרַעַר
- 18 עָלֶיהָ⁷³ אָדָם; אָבֵל אִם עָרַעַר עָלֶיהָ אֶפְלוֹ אָחַד וְאָמַר:
- 19 בְּשֶׁקֶר מְעִידָה - אֵינָה נֶאֱמַנְתָּ, וְהָרִי הֵבֵן בְּחֻזְקַת בְּשֵׁר⁷⁴
- 20 וְאֵין לוֹ יְחוּסָן⁷⁵.
- 21 לִג. דְּבַר בְּרוּר⁷⁶, שֶׁהִשְׁתַּוֵּי אֶסּוּר לְשֵׂא שְׁתוּקִית,
- 22 וְאֶסּוּפִי אֶסּוּר בְּאֶסּוּפִית, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקוֹת. אָבֵל
- 23 מִמְּזוּרִים וְדָאִים וְנִתְיַנְיָם - מִתְּרִים לְבֹא זֶה בְּזָה, וְהַנֶּלֶד
- 24 מִמְּזוּר. וְשְׁתוּקִי וְאֶסּוּפִי - מִתְּרִין בְּנִתְיַנְיָם וּבִשְׂאָר הַגְּרָמִים,
- 25 הַנֶּלֶד סִפְק.
- 26 פֶּרֶק שְׁשֵׁה עֶשְׂרִי
- 27 א. פְּצוּעַ דְּכָא וְכִרּוֹת שְׁפָכָה שֶׁנִּשְׂאֹו⁷⁷ בַּת יִשְׂרָאֵל וּבְעֵלוֹ;
- 28 - לֹוִקִין; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יָבֵא פְּצוּעַ דְּכָא וְכִרּוֹת שְׁפָכָה
- 29 בְּקֹהֶל יְיָ. וּמִתְּרִין⁷⁸ לְשֵׂא גִיזוּת וּמִשְׁחַרְרַת. וְאֶפְלוֹ כֶּהֵן⁷⁹
- 30 שְׁהוּא פְּצוּעַ דְּכָא מִתְּרִי לְשֵׂא גִיזוּת וּמִשְׁחַרְרַת, לְפִי
- 31 שְׁאֵינוֹ בְּקִדְשׁוֹ⁸⁰. וְאֶפְלוֹ נִתְיַנְיָה⁸¹ אוֹ אָחַד מִן הַסִּפְקוֹת⁸²
- 32 מִתְּרַת לוֹ.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

קיים כשנתעברה בו אמו. (67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שזבעה כחול. (70) ואף על פי כן, אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי וממזר. (72) מיילדת. (73) כלומר, על החזיה המעידה. (74) זה שהחזיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן. (76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה. (1) יבאר פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל; אם אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס אחר מסרס. (2) כלומר שקידשו. (3) "שאיין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין". (4) שקהל גרים אינו קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת. (6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזר. (8) של ממזרים שמוותרים מן התורה, וחכמים אסרו. (9) ואף-על-פי שגיורת לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל זאת מותרת היא ל'פצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן אסור הוא בממזרות. (10) "כל חולה שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול". (11) שנכרת הגיד. (12) לצד הגוף "שאיין גיד אלא מעטרה ואילך" (רש"י). (13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול. (14) "כחיתוך קולמוס שמחתיך את חודו באלכסון" (רש"י). (15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק באמצע כמין צינור" (רש"י). (16) שהנבק הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה מתוך העטרה. (17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת". (18) אפילו

42 חללה ופסלה לכהנה. אבל זונה וחללה וגרושה - תרי
 43 הן מחללות ועומדות קדם בעילתו. ולפיכך לוקה כהן
 44 גדול לבדו על בעילת אלמנה לבדה, אף על פי שאין
 45 שם קדושין; שהרי חללה, והוא מזוהר שלא יחלל
 46 כשרים, לא אשה ולא זרעו.
 47 ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שתיים: אחת
 48 משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל. ובין כהן
 49 גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל
 50 - אינו לוקה.
 51 ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה; וכל מקום
 52 שהוא אינו לוקה - היא אינה לוקה. שאין הפרש בין
 53 איש לאשה לענשין, וזולתי בשפחה חרופה בלבד, כמו
 54 שבארנו.
 55 ו. כל כהן הבא על הכותית, בין גדול בין הדיוט -
 56 לוקה משום זונה; שהרי אינה בת קדושין, והוא אסור
 57 בבעילת זונה בין ישראלית בין כותית.
 58 ז. החלוצה - אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני שהיא
 59 כגרושה, ומפני אותו מפת מרדות מדבריהם. כהן
 60 שנשא ספק חלוצה - אין מוציאין אותה מתחתיו, והיא
 61 כשרה וילדה כשר; מפני שלא גזרו על ספק חלוצה,
 62 אלא על חלוצה ודאית. וכן מי שהיתה ספק גרושה או
 63 ספק אלמנה או ספק זונה וספק חללה - מפני אותו
 64 מפת מרדות, ומוציא בגט.
 65 ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור
 66 חל על אסור, אלא אם כן היו שני אסורין באין כאחת,
 67 או שהיה האסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו
 68 האסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם אסור זה.
 69 ט. י לפיכך, אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה,
 70 ונעשת חללה, ונעשת זונה, וכא עליה כהן גדול אחר
 71 כף - לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת. לפי
 72 שהאלמנה אסורה לכהן גדול, ומתרת להדיוט. חזרה
 73 להיות גרושה - נוסף בה אסור ונאסרת לכהן הדיוט,
 74 לפיכך נוסף בה אסור אחר על אסור האלמנה. ועדין
 75 היא מתרת לאכל בתרומה. נעשת חללה - נוסף בה
 76 אסור, שהרי נאסרת בתרומה. ועדין היא מתרת
 77 לישראל. נעשת זונה, הואיל ויש שם זנות שאוסרה על
 78 ישראל, אם זנתה אשתו ברצון - נוסף בה אסור אחר.
 79 והוא הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשית
 80 חללה ואחר כך זונה, שהוא לוקה שלש על ביאה אחת.
 81 אבל אם נשתנה סדר זה - אינו לוקה אלא אחת.
 82 יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה
 83 מאנשים הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת על כל

1 או כרתן - תרי זה כשר לבוא בקהל; שכל אלו בידי
 2 שמים.
 3 י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בהמה
 4 חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ
 5 ישראל בין בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר: ובארצכם
 6 לא תעשו - מפני השמועה למדו, שדבר זה נוהג בכל
 7 מקום. וענין הכתוב: לא יעשה זאת בישראל, בין בגופן
 8 בין בגוף אחרים. וכל המסרס - לוקה מן התורה בכל
 9 מקום. ואפלו מסרס אחר מסרס - לוקה.
 10 יא. כיצד? הרי שבא אחד וכרת את הגיד, וכא אחר
 11 וכרת את הביצים או נתקן, וכא אחר וכרת חוטי
 12 ביצים; או שבא אחד ומעף את הגיד, וכא אחר ונתקו,
 13 וכא אחר וכרתו - כלן לוקין, ואף על פי שלא סרס
 14 האחרון אלא מסרס. בין באדם בין בהמה חיה ועוף.
 15 והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים -
 16 פטור¹⁹.
 17 יב. המשקה עקרין²⁰ לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו
 18 - תרי זה אסור, ואין לוקין עליו²¹. ואשה - מתרת
 19 לשמות עקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי שפכה
 20 את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו
 21 כרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג עד שבטל
 22 ממנו איברי תשמיש - אינו לוקה, עד שיסרס בידו.
 23 וראוי להכותו מפת מרדות.
 24 יג. אסור לומר לעובד כוכבים ומזלות לסרס בהמה
 25 שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם
 26 הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו ומוכרה לישראל
 27 אחר. ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה. אבל לבנו הקטן
 28 - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

פרק שבעה עשר

30 א. שלש נשים נאסרו על כל הכהנים: גרושה, זונה
 31 וחללה. ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלש והאלמנה.
 32 אחד כהן גדול משוח בשמן המשחה או המרבה
 33 בגדים, ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול שמנהו
 34 ועבר, וכן כהן משוח מלחמה - כלן מצוין על התולה,
 35 ואסורין באלמנה.
 36 ב. כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו, בין גדול
 37 בין הדיוט, ובעל - לוקה. ואם בא עליה דרך זנות -
 38 אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה; שנאמר:
 39 לא יקחו - עד שיקח ויבעל.
 40 ג. אבל כהן גדול שבא על אלמנה - לוקה אחת, אף
 41 על פי שלא קדש; שנאמר: לא יחלל - בין שבעלה

אחת מהן. (19) ודעת רבינו שחיוב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן כתב: פטור. (20) סמים שגורמים לעקרות. (21) כיון שלא נגע באיברי התולדה ומאליו מסתרס. (1) יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול; איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן גדול; יצא עליו קול, שגירש את אשתו והרי היא תחתיו; יצא לה שם מזנה בעיר.

- 1 ביאה. אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין -
 2 אסורה.
 3 יב. כהן גדול שמת אחיו, אף על פי שהוא מן הארוסין
 4 - הרי זה לא ייבם, אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא
 5 כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול, אף על פי שעשה
 6 בה מאמר כשהוא כהן הדיוט - הרי זה לא ייבם אחר
 7 שנתמנה. אבל אם ארס את האלמנה, ונתמנה להיות
 8 כהן גדול - הרי זה יבם אחר שנתמנה. היתה מקדשת
 9 ספק קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה.
 10 יג. מצות עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה,
 11 ומשפחגר - תאסר עליו. שגאמר: והוא אשה בבתוליה
 12 יקח. אשה - לא קטנה, בבתוליה - ולא בוגרת. הא
 13 פיצד? יצאת מקלל קטנות, ולקלל בגרות לא באה. זו
 14 נערה. ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת; שגאמר:
 15 אשה - אחת ולא שתיים.
 16 יד. כהן גדול לא ישא מפת עץ, אף על פי שלא
 17 נבעלה. [נבעלה שלא כדרכה - הרי זו נבעלה כדרכה.
 18 נבעלה לכהמה - הרי זו מתרת].
 19 טו. כהן גדול שישא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא
 20 בגט. נשא בוגרת או מפת עץ - הרי זה יקום. ארס
 21 בעולה ונתמנה כהן גדול - הרי זה יבם אחר שנתמנה.
 22 טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה, אפלו אנסה או
 23 פתה אותה כשהוא כהן הדיוט ונתמנה כהן גדול קדם
 24 שיבם - הרי זה לא יבם; ואם בנס - מוציא.
 25 יז. ארס את הקטנה ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי
 26 זה לא יבם, מפני שנשתנה גופה; ואם בנס - לא יוציא.
 27 יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין. אבל
 28 המקאנת, אפלו גרשה בגט והחזירה ומאנה בו - הרי
 29 זו מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי
 30 שאינה ראויה לחליצה, אם נחליצה - לא נפסלה לכהנה.
 31 יט. יצא עליה קול: איש פלוני כהן כתב גט לאשתו
 32 או נתן גט לאשתו, והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו
 33 - אין מוציאין אותה מתחת בעלה. ואם נשאת לכהן
 34 אחר - תצא מן השני.
 35 כ. יצא שמה בעיר שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין

יום שלישי כ"ו אדר ה'תשע"ה

פרק שמונה עשר

- א. מפי השמועה² למדנו, שהזונה האמורה בתורה היא
 כל שאינה בת ישראל³; או בת ישראל שנבעלה לאדם
 שהיא אסורה להנשא לו⁴ אסור השוה לכל; או שנבעלה
 לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא לו⁶. לפיכך,
 הנבעלת לכהמה, אף על פי שהיא בסקילה - לא נעשת
 זונה⁷ ולא נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא
 על הנדה, אף על פי שהיא בכרת - לא נעשת זונה ולא
 נפסלה לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.
 ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה
 עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ - לא נעשת זונה
 ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.
 אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השווין בכל ואין
 מיידין בכהנים, או מאסורי עשה⁹, ואין צריך לומר למי
 שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ומזלות
 ועבד - הואיל והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.
 ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפלו נתגיירה ונשתחררה
 פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל -
 הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מפאן אמרו: עובד כוכבים
 ומזלות או נתין או מקור או גר עמוני ומואבי או מצרי
 ואדומי ראשון ושני או פצוע דבא וכרות שפכה או חלל
 שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה.
 ואם היתה כהנת - פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או (שנמצאת) דרוסת איש (נמצאתי); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשכיתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קדשתי בתי וגירשתי או נשכיתי ופדיתיה אם נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות. (2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה." (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בדימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשחררת ושנבעלה בעילת זנות." (5) הולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ. (8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל." (9) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי. (10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל, כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה." (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאוין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד: "נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחזן) כשאר חייבי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוהו,"

- 1 פְּרִשֶׁת דְּרָכִים אוּ בְקָרְנוֹת שֶׁבַשְׂדוֹת שֶׁהִלֵּל עוֹבְרִין שָׁם,
 2 וְהָיוּ רַב הַעוֹבְרִים שָׁם כְּשָׂרִים, וְרַב הָעֵיר שֶׁפָּרְשׂוּ אֵלּוּ
 3 הַעוֹבְרִין מִמֶּנָּה כְּשָׂרִים. שֶׁהַחֲכָמִים עָשׂוּ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין
 4 וְהִצְרִיכוּ שְׁנֵי רְבוּת³⁹. אֲבָל אִם הָיוּ רַב הַעוֹבְרִים פּוֹסְלִים
 5 אוֹתָהּ, כְּגוֹן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת אוּ מִמְזוּרִים וְכִיּוֹצֵא
 6 בָהֶם, אָף עַל פִּי שָׂרֵב הַמֶּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִמֶּנָּה כְּשָׂרִים, אוּ
 7 שֶׁהָיוּ רַב אֲנָשֵׁי הַמֶּקוֹם פְּסוּלִין, אָף עַל פִּי שָׂרֵב הַעוֹבְרִין
 8 שָׁם כְּשָׂרִים - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לְמִי שֶׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ
 9 נִבְעָלָה, וְלֹא תִנְשָׂא לְכַהֵן⁴⁰; וְאִם נִשְׂאָת - תִּצְאָא⁴¹.
 10 טו. רְאוּהָ שֶׁנִּבְעָלָה בְּעִיר⁴² אוּ נִתְעַבְּרָה בְּעִיר, אֶפְלוּ לֹא
 11 הָיָה שׁוֹכֵן שָׁם אֶלָּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת אֶחָד אוּ חָלָל
 12 אֶחָד וְעָבַד וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא לְכַתְחֵלָה
 13 לְכַהֵן; שֶׁכָּל הַקְּבוּעַ - כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה הוּא⁴³. וְאִם
 14 נִשְׂאָת - לֹא תִצְאָ, הוֹאִיל וְהִיא אוֹמֶרֶת: לְכָשֶׁר נִבְעַלְתִּי.
 15 טז. הָיְתָה אֱלֻמָּת אוּ חֲרָשֶׁת, אוּ שְׂאֲמָרָה: אֲנִי יוֹדַעַת
 16 לְמִי נִבְעַלְתִּי, אוּ שֶׁהָיְתָה קִטְנָה שְׂאֵינָה מִכְּרַת בֵּין כְּשָׂר
 17 לְפִסּוּל - הָרִי זֶה סֶפֶק זִוְנָה⁴⁴. וְאִם נִשְׂאָת לְכַהֵן - תִּצְאָ.
 18 אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָרִבִּין הַמְצוּיִין אֶצְלָה כְּשָׂרִים⁴⁵.
 19 יז. הַשְּׁבוּיָה⁴⁶ שֶׁנִּפְדִּיתָ וְהִיא בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד⁴⁷
 20 אוּ יָתֵר - אֶסוּרָה לְכַהֵן; מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק זִוְנָה, שֶׁמָּא
 21 נִבְעָלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. וְאִם יֵשׁ לָהּ עַד שְׁלֹא
 22 נִתְיַחַד הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת עִמָּה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה
 23 לְכַהֵנָה. וְאֶפְלוּ עָבַד אוּ שִׁפְחָה אוּ קְרוֹב נֶאֱמַן לְעֵדוּת זֶה.
 24 וְשִׁפְתֵי שְׁבוּיֹת שֶׁהִעִידָה כָּל אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ - הָרִי
 25 אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת. הוֹאִיל וְאִסוּר כָּל הַסְּפָקוֹת כְּלָן מִדְּבָרֵי
 26 סוֹפְרִים⁴⁸, לְפִיכֶף הִקְלוּ בַּשְּׁבוּיָה.
 27 יח. וְכֵן קִטְן שֶׁהָיָה מִסִּיחַ לְפִי תִמּוּ⁴⁹ - נֶאֱמַן. מַעֲשֵׂה⁵⁰
 28 בְּאֶחָד שֶׁנִּשְׁבְּהָ הוּא וְאָמוּ, וּבָנָה מִסִּיחַ לְפִי תִמּוּ וְאָמַר:
 29 נִשְׁבִּינוּ לְבִין הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת אֲנִי וְאִמִּי, יִצְאֲתִי
 30 לְשָׂאֵב מִים וְדַעְתִּי עַל אִמִּי, לְלָקֹט עֵצִים וְדַעְתִּי עַל אִמִּי;
 31 וְהִשְׂאִיו אוֹתָהּ חֲכָמִים לְכַהֵן עַל פִּיו.
 32 יט. אִין הַבַּעַל נֶאֱמַן לְהַעֲדֵי בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׁבוּיָה שְׁלֹא
 33 נְטֻמָּאָה, שְׂאִין אָדָם מַעֲדֵי לְעַצְמוֹ. וְכֵן שִׁפְחָתָה לֹא תַעֲדֵי
- 34 לָהּ. אֲבָל שִׁפְחַת בְּעַלָּה - מַעֲדָה לָהּ. וְשִׁפְחָתָה שֶׁהָיְתָה
 35 מְסִיחָה לְפִי תִמָּה - נֶאֱמָנָת.
 36 כ. כֵּהֵן שֶׁהִעִיד לְשְׁבוּיָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי זֶה לֹא
 37 יִשְׂאָנָה, שֶׁמָּא עֵינָיו נִתְּן בָּהּ. וְאִם פְּדָאָה וְהִעִיד בָּהּ -
 38 הָרִי זֶה יִשְׂאָנָה; שְׂאֵלוּ לֹא יָדַע שֶׁהִיא טְהוֹרָה - לֹא נִתְּן
 39 בָּהּ מַעוֹתָיו.
 40 כא. הָאִשָּׁה שְׂאֲמָרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי - נֶאֱמָנָת;
 41 שֶׁהִפָּה שְׂאֲסֵר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר. אֶפְלוּ הָיָה שָׁם עַד אֶחָד
 42 שֶׁמַּעֲדֵי שֶׁהִיא שְׁבוּיָה⁵¹. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם שְׁנֵי עֲדִים
 43 שְׁנֻשְׁבִּית - אֵינָה נֶאֱמָנָת, עַד שֶׁיַּעֲדֵי לָהּ אֶחָד שֶׁהִיא
 44 טְהוֹרָה. הָיוּ שָׁם שְׁנֵי עֲדִים שְׁנֻשְׁבִּית, וְעַד אֶחָד מַעֲדֵי
 45 שְׁנֻטְמָאָת, וְאֶחָד מִכְּחִישׁ אוֹתוֹ וּמַעֲדֵי לָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה
 46 וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת עַד שְׁנִפְדִּיתָ,
 47 אֶפְלוּ זֶה שֶׁמַּעֲדֵי שֶׁהִיא טְהוֹרָה אִשָּׁה אוּ שִׁפְחָה - הָרִי
 48 זֶה מִתְרַתֵּם⁵².
 49 כב. מִי שְׂאֲמָרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי, וְהִתִּירוּהָ בֵּית
 50 דִּין לְהַנְשָׂא, וְאַחַר כֶּף בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁנֻשְׁבִּית - הָרִי זֶה
 51 תִּנְשָׂא לְכַתְחֵלָה, וְלֹא תִצְאָ מִהִתְרָה. וְאֶפְלוּ נִכְנַס אֶתְרִיָּה
 52 שְׁבָאִי, וְהָרִי הִיא שְׁבוּיָה לְפָנֵינוּ בְּיַד אֲדוֹנֶיהָ - הָרִי זֶה
 53 לֹא תִצְאָ מִהִתְרָה שֶׁהִתִּירוּהָ. וְיִמְשָׁרִין אוֹתָהּ מַעֲתָה עַד
 54 שֶׁתִּפְדָּהּ.
 55 כג. בָּאוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים אַחַר כֶּף שְׁנֻטְמָאָת, אֶפְלוּ נִשְׂאָת
 56 וְאֶפְלוּ הָיוּ לָהּ בָּנִים - הָרִי זֶה תִצְאָ. וְאִם בָּא עַד אֶחָד -
 57 אֵינּוּ כְּלוּם. אֲמָרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי, וְיֵשׁ לִי עֲדִים
 58 שְׂאֵנִי טְהוֹרָה - אִין אוֹמְרִין: נִמְתִּין עַד שֶׁיָּבֹאוּ הָעֲדִים,
 59 אֶלָּא מִתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ יִצָּא עֲלֶיהָ
 60 קוֹל שֵׁישׁ עֲלֶיהָ עַדִּי טְמֵאָה - מִתִּירִין אוֹתָהּ עַד שֶׁיָּבֹאוּ.
 61 שֶׁבְּשְׁבוּיָה הִקְלוּ.
 62 כד. הָעָב שְׂאֲמַר: קִדְשִׁיתִי אֶת בְּתִי וְגִרְשִׁיתִי, וְהָרִי הִיא
 63 קִטְנָה - נֶאֱמָן⁵³. קִדְשִׁיתִי וְגִרְשִׁיתִי כְּשֶׁהָיְתָה קִטְנָה,
 64 וְהָרִי הִיא גְדוּלָה - אֵינּוּ נֶאֱמָן לְהִחְזִיקָה גְרוּשָׁה⁵⁴. נִשְׁבִּית
 65 וּפְדִיתִיהָ, בֵּין שֶׁהִיא גְדוּלָה בֵּין שֶׁהִיא קִטְנָה - אֵינּוּ
 66 נֶאֱמָן. שְׁלֹא הֶאֱמִינָה אוֹתוֹ תוֹרָה אֶלָּא לְאִסְרָה מִשּׁוּם

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה. (39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהולד הוא כדיעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן. (42) שאין תללות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, ודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא יניגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא פרש, הרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרה שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה. (44) והולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים. (46) בת ישראל שנשבת בין הגויים. (47) שהיא כבר ראויה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי. (49) מספר דבר שלא בכונה לעדות. (50) דוגמא למסיח לפי תומו. (51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבת. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמאה, בא תחילה, גם כן מתרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד להכשירה אפילו בהכחשה. (53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב רק בבתו הקטנה ולא בגדולה.

32. בִּינֵן שְׁנַעֲשִׂית בְּרִשׁוֹת עֹבְדֵי כֹכְבִים וּמְזֻלוֹת נֶאֱסָרָה.
33. אֶלָּא אִם כֵּן הָעֵיד לָהּ אֶחָד, כְּשִׁבּוּיָהּ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

34
35. א. אִי זֶה הֵיא חֲלָלָה? זֶה שְׁנוֹלְדָה מֵאִסוּר כְּהֶנֶה. וְכֵן
36. אַחַת מִן הַנְּשִׂים הָאִסוּרוֹת לְכַהֵן שְׁנִבְעָלָה לְכַהֵן -
37. נִתְחַלְלָה. אֶבֶל הַכֹּהֵן עֲצָמוֹ שְׁעֵבֵר הַעֲבֵרָה - לֹא נִתְחַלְלָה.²
38. ב. וְכֵן שְׁנִבְעָלָה בְּאִנְסָה אוֹ בְּשִׁגְגָה, [בֵּין כְּדָרְכָה בֵּין
39. שְׁלֹא כְּדָרְכָה] - מִשְׁהַעֲרָה בָּהּ נִתְחַלְלָה. וְהוּא³ שִׁיחָה
40. כֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה⁴, וְתִיחָה זֶה
41. הָאִסוּרָה לוֹ בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה⁵.
42. ג. כִּיצַד? כֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד שְׁבִא עַל
43. הַגְּרוּשָׁה אוֹ עַל הַזֹּנָה, וְכֵן גְּדוּל שְׁבִא עֲלֶיהֶן, אוֹ עַל
44. הָאֶלְמָנָה, אוֹ שְׁנִשְׂאָה⁶ בְּעוֹלָה וְכֹא עֲלֶיהָ - הָרִי אֵלוֹ
45. נִתְחַלְלֵי לְעוֹלָם. וְאִם הוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן, בֵּין זֶה שְׁחִלְלָה
46. בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - הַנּוֹלֵד חֲלָל⁸. אֶבֶל כֹּהֵן שֶׁקָּדַשׁ אִשָּׁה
47. מֵאִסוּרֵי כְּהֶנֶה, וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה מִן הָאִסוּסִין - לֹא
48. נִתְחַלְלָה⁹. וְאִם נִשְׂאָתָה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִבְעָלָה -
49. נִתְחַלְלָה¹⁰; שְׁכָל נִשְׂוָאָה בְּחֻזְקָתָה בְּעוֹלָה הִיא¹¹, אִף עַל
50. פִּי שְׁנִמְצָאָתָה בְּתוֹלָה.
51. ד. כֹּהֵן גְּדוּל שְׁנִשְׂאָה בּוֹגְרָת אוֹ מִכַּת עֵץ - לֹא חֲלָלָה¹².
52. וְכֵן אִם בְּעַל בְּעוֹלָה בְּלֹא נִשְׂוֹאִין - לֹא חֲלָלָה¹³.
53. ה. כֹּהֵן הִבָּא עַל עֲרוּהָ מִן הָעֲרִיזוֹת חוּץ מִמֶּנָּה, אוֹ עַל
54. אַחַת מִמִּצְבֵּי לְאוּזֵן הַשְּׁוִין בְּכֹל¹⁴ - עֲשָׂה אוֹתָהּ זֹנָה¹⁵,
55. כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ. חִזּוֹר וְכֹא עֲלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיחָה¹⁶, בֵּין הוּא בֵּין
56. כֹּהֵן אַחֵר - נַעֲשִׂית חֲלָלָה, וְחָרְעוּ מִמֶּנָּה חֲלָלִים. לְפִכֶּךָ¹⁷,
57. כֹּהֵן שְׁבִא¹⁸ עַל זְקוּקָה לִיבָם וְנִתְעַבְּרָה מִבִּיאָה רֵאשׁוֹנָה
58. - הַנּוֹלֵד כְּשֵׁר, לְפִי שְׁאִינוּ מֵאִסוּרֵי כְּהֶנֶה, וְנַעֲשִׂית זֹנָה¹⁹.
59. חִזּוֹר וְכֹא עֲלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיחָה, נִתְעַבְּרָה וְיִלְדָה - הִיא חֲלָלָה
60. וְיִלְדָה חֲלָל, לְפִי שְׁהוּא מֵאִסוּרֵי כְּהֶנֶה.
61. ו. וְכֵן כֹּהֵן הִבָּא עַל הַגְּיוּרָתָהּ וְהִמְשַׁחְרַרְתָּ - חֲלָלָה²⁰,

1. אִישׁוֹת, שְׁנִאָמַר: אֵת בִּתִּי נִתִּיתִי לְאִישׁ הַזֶּה, אֶבֶל לֹא
2. לְפִסְלָה מִשׁוּם זְנוּתָה.
3. כֹּה. אִשָּׁת כֹּהֵן שְׁנִאָמַרָה עֲלֶיהָ מִשׁוּם שְׁבִוּיָהּ, הוּאִיל
4. וְהִדְבַר סֶפֶק - הָרִי זֶה מִתְּרַת לְדוֹר עִמּוֹ בְּחֻצֵר אַחַת;
5. וּבְלִבָּד שִׁיחָהּ עִמּוֹ בְּנִי וְכֵן בֵּיתוֹ תָּמִיד לְשִׁמְרוֹ.
6. כֹּו. עִיר שְׁבִאָה בְּמִצּוֹר וְנִכְבְּשָׁה: אִם הָיָה הָעוֹבְדֵי
7. כֹּכְבִים וּמְזֻלוֹת מְקִיפִין אֵת הָעִיר מִכָּל רִוְחוֹתֶיהָ, כְּרִי
8. שְׁלֹא תִמְלַט אִשָּׁה אַחַת עַד שִׁיִּרְאוּ אוֹתָהּ וְתַעֲשֶׂה
9. בְּרִשׁוֹתֶיהָ - הָרִי כָּל הַנְּשִׂים שְׁבִתּוֹכָה פְּסוּלוֹת לְכַהֵן
10. כְּשִׁבּוּיּוֹת, שְׁמָא נִבְעָלוּ לְעוֹבְדֵי כֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. אֶלָּא מִי
11. שִׁיחָתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.
12. כֹּז. וְאִם הָיָה אֶפְשֵׁר שֶׁתִּמְלַט אִשָּׁה אַחַת וְלֹא יָדָעוּ בָּהּ,
13. אוֹ שֶׁתִּיחָה בְּעִיר מִחְבּוּאָה אַחַת, אֶפְלוּ אִינָה מִחֻזְקָתָה
14. אֶלָּא אִשָּׁה אַחַת - הָרִי זֶה מִצְלָתָה עַל הַכֹּל.
15. כֹּח. כִּיצַד מִצְלָתָה? שְׁכָל אִשָּׁה שְׁאִמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי -
16. נִאֲמַנָּת, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ עַד. מִתּוֹךְ שִׁיכּוֹלָה לִזְמַר:
17. נִמְלִטְתִּי כְּשִׁנְכַבְּשָׁה הָעִיר אוֹ בְּמִחְבּוּאָה הַיִּיטִי וְנִצַּלְתִּי,
18. נִאֲמַנָּת לִזְמַר: לֹא נִמְלִטְתִּי וְלֹא נִחְבַּאתִי וְלֹא נִטְמַאתִי.
19. כֹּט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגִדּוֹד שֶׁל אוֹתָהּ מִלְכוּת,
20. שֶׁהִם מִתְּיַשְׁבִּין בְּעִיר וְאִין יִרְאִין, לְפִיכֶךָ חוֹשְׁשִׁין לָהֶם
21. שְׁמָא בְּעָלוּ; אֶבֶל גְּדוּד שֶׁל מִלְכוּת אַחֲרָת שְׁפִשְׁט וְשִׁטָּף
22. וְעֵבֵר - לֹא נֶאֱסָרוּ הַנְּשִׂים, מִפְּנֵי שְׁאִין לָהֶם פְּנָאֵי לְבַעַל,
23. שֶׁהֵן עוֹסְקִים בְּשִׁלְל וּבוֹרְחִין לָהֶם. וְאִם שָׁבוּ נְשִׂים
24. וְנַעֲשׂוּ בְּרִשׁוֹתֶיהָ, אִף עַל פִּי שְׁיִדְּפוּ אַחֲרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל
25. וְהִצִּילוּ אוֹתָן מִיָּדָם - הָרִי הֵן אִסוּרוֹת.
26. ל. הָאִשָּׁה שְׁנִחְבְּשָׁה בְּיַד עוֹבְדֵי כֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, עַל יְדֵי
27. מִמוֹן - מִתְּרַת⁵⁵, עַל יְדֵי נְפִשׁוֹת - אִסוּרָה לְכַהֵן.
28. וְלְפִיכֶךָ, אִם הָיָה בְּעָלָה כֹּהֵן - נֶאֱסָרָה עֲלֵיו⁵⁶. בְּמָה
29. דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שִׁיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל הָעוֹבְדֵי
30. כֹּכְבִים וּמְזֻלוֹת וְהֵם יִרְאִין מִהֶם; אֶבֶל בְּזִמְן שִׁיד
31. הָעוֹבְדֵי כֹכְבִים וּמְזֻלוֹת תְּקִיפָה - אֶפְלוּ עַל יְדֵי מִמוֹן,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(55) שמפחדים שיפסידו ממנו אם יבעלו אותה. (56) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמה נתרצה היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל. (1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה בין זה לזה; ספק חלל וגרים ומשוחררים שנשאו אלו מאלו; כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את אחרים לחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל - ושותק; ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל. (2) "הוא עצמו... שעבר עבירה ואין מתחלל". (3) וזה נאמר. (4) שראוי לביאה. (5) הראויה לביאה. (6) שקידש, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. (7) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו. (8) ככתוב: "ולא יחלל זרעו". (9) "נתארמלו או נתגרשו... מן האיסורין כשרות", פירוש: אם נתארמלו כשרות לכהונה, ואם היא בת כהן מותרת בתרומה, ואם נתגרשו לא שייך לומר מותרות לכהונה, שהרי גרושה אסורה לכהן, אלא כשרות לאכול בתרומה אם היא בת כהן, אבל אם היא בת שייך לביאה אוכלת בתרומה. (10) "מן הנישואין פסולות", משמע אפילו לא נבעלו. (11) "בתולה אלמנה... כתובתן מנה" "דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה". (12) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לקיימה. (13) שרק בנישואין הוא עובר על עשה "והוא אשה בבתוליה יקח", אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר עליה, אמנם כן הוא עובר על לאו "לא תהיה קדשה", אולם לאו זה אינו מאיסורי כהונה ואין חלל אלא מאיסורי כהונה. (14) והיא אסורה להנשא לו. (15) ולא חללה, "כהן הבא על אחותו, זונה משוי לה (עושה אותה), חללה לא משוי לה", מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (16) והיא אסורה לו מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה. (17) שביאה שניה עושה אותה חללה, וזרעו חללים. (18) רבינו לא מצא דוגמא אחרת שהבן יהא כשר אלא בבה על זקוקה ליבם, שהרי בחייבי כריתות הבן ממזר, וכן בבה על הממזרת הבן ממזר. (19) "יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה". (20) שאסורה לו משום זונה.

33 לא תצא³³, הואיל והורתה ולדתה בקדושה. אבל גר או
 34 משתחרר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת או
 35 משתחררת - בתו כשרה לכהנה לכתחלה³⁴.
 36 יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני שנשא
 37 בת ישראל, אף על פי שביאתם בעברה והרי נשותיהן
 38 זונות, כמו שבארנו - בנותיהם פשרות לכהנה לכתחלה.
 39 יד. חלל שנשא כשרה - זרעו ממנה חללים. וכן בן בן
 40 בנו, ובאפלו אחר אלף דור. שכן החלל הזכר הוא חלל
 41 לעולם. ואם היתה בת - אסורה היא לכהנה, שחרי היא
 42 חללה. אבל ישראל שנשא חללה - הולד פשר. לפיכך,
 43 אם היתה בת - חרי זו תנשא לכהנה לכתחלה.
 44 טו. כהנים ולויים וישראלים - מתרין לבוא זה בזה,
 45 והולד הולך אחר הזכר³⁵. (לויים וישראלים וחללים -
 46 מתרים לבוא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר³⁶).
 47 שגאמר: ויתלדו על משפחתם לבית אבתם - בית אביו
 48 הוא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.
 49 טז. לויים וישראלים וחללים, גרים ועבדים משחררים
 50 - מתרים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר שנשא לוייה או
 51 ישראלית או חללה - חרי הבן וישראל³⁷. וישראל או
 52 לוי או חלל שנשאו גיורת או משתחררת - הולד הולך
 53 אחר הזכר.
 54 יז. כל המשפחות בחזקת פשרות³⁸, ומתיר לשא מהן
 55 לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראינו שתי משפחות
 56 שמתגרות זו בזו³⁹ תמיד, או ראינו משפחה שהיא
 57 בעלת מצה ומריבה⁴⁰ תמיד, או ראינו איש שהוא מרבה
 58 מריבה עם הכל ועו פנים ביותר⁴¹ - חוששין להן, וראוי
 59 להתרחק מהן; שאלו סימני פסלות הם. וכן הפוסל את
 60 אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביהודים
 61 ואומר עליהן שהן ממזרים - חוששין לו שגאמר ממזר
 62 הוא; ואם אמר להן שהם עבדים - חוששין לו שגאמר
 63 עבד הוא. שכל הפוסל - במומו פוסל. וכן כל מי שיש
 64 בו עזות פנים או אכזריות ושונא את הבריות ואינו

1 זרעו ממנה חללים. כהן הבא על הנדה - הולד פשר
 2 ואינו חלל, שאין אסור הנדה מיחד בכהנים, אלא שנה
 3 בפל.
 4 ז. כהן שנשא גרושה מעברת, בין ממנו בין מאחר,
 5 וילדה כשהיא חללה - הולד פשר, שחרי לא בא מטפת
 6 עברה²¹.
 7 ח. כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם.
 8 לפיכך, כהן שבא על החלוצה - חרי זו חללה וזרעה
 9 מכהן חללים, והכל מדבריהן. אבל כהן שבא על אחת
 10 מהשניות - היא כשרה וזרעו ממנה פשרים; שאסור
 11 השניות - אסור השנה בכל הוא, ואינו מיחד בכהנים.
 12 ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או
 13 משתחררת, או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שבא
 14 על ספק אלמנה - חרי זו ספק חללה, וחללה ספק חלל.
 15 י. נמצאו החללים שלשה: חלל מן התורה, וחלל
 16 מדבריהם²², וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו
 17 חמרי כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה²³, ולא
 18 מטמא למתים²⁴, ונושא אשה הראויה לכהן²⁵. ואם
 19 אכל²⁶ או נטמא או נשא גרושה - מכין אותו²⁷ מפת
 20 מרדות²⁸. והוא הדין בחלל של דבריהם²⁹. אבל חלל
 21 של תורה הנדאי - חרי הוא פור, ונושא גרושה ומטמא
 22 למתים; שגאמר: אמר אל הכהנים בני אהרן - אף על
 23 פי שהם בני אהרן, עד שיהיו ככהונם³⁰.
 24 יא. כהן זכר שהוא אסור לשא זונה וחללה - אסור
 25 בגיורת ומשתחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל
 26 הכהנת מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר. שלא
 27 הזקרו פשרות להנשא לפסולין; שגאמר: בני אהרן -
 28 ולא בנות אהרן. נמצא הגר מתיר לשא ממזרת ולשא
 29 כהנת³¹.
 30 יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת,
 31 אפלו לאחר כמה דורות, הואיל ולא נתערב בהן זרע
 32 ישראל - חרי אותה הפת אסורה לכהן³². ואם נשאת -

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(21) "חלל יצירתו בעבירה". (22) כהן שבא על החלוצה. (23) שגאמר הוא חלל ודאי שאסור לאכול תרומה "שהחלל כזר לכל דבר". (24) אולי הוא כהן כשר, שאסור ליטמא. (25) שגאמר אינו חלל. (26) תרומה. (27) אבל לא מלקות של תורה, שאין מלקין מן התורה על הספק. (28) שעל ספק של תורה מכין אותו מכת מרדות שלא גרע מאיסור של דבריהם. (29) שנותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. אבל לענין מלקות, אם נטמא למתים או אם בא על נשים הפסולות לכהן מלקין אותו מן התורה, מכיון שמן התורה הוא כהן כשר. (30) "בני אהרן יכול (להתפרש) חללים, תלמוד לומר: הכהנים, יצאו חללים". (31) "והלכתא, גר מותר בכהנת ומותר במזורת". (32) "ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול (מעלה) בעצמן כרבי אליעזר בן יעקב" הסובר גר שנשא גיורת, בתו פסולה לכהונה. (33) "נשא אין מוציאין אותה ממנו" כרבי יוסי האומר "אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה". (34) מפני שנתערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם. (35) ואם האב כהן, הולד הוא כהן. ואם האב לוי, הוא לוי. (36) ואם האב חלל, הולד חלל. ואם האב הוא כשר, גם הולד כשר, אף-על-פי שהאם היא חללה. "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר". (37) ואסור במזורת, ואף-על-פי שאמרו: כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, כלומר אחר האב, והאב חרי הוא גר, וגר מותר במזורת - כלל זה נאמר רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא ממזרת, שהיא מותרת לו - הולד ממזר כאמו. (38) "אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות". (39) "אם ראינו שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן. (40) "אם ראינו שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן". (41) "ארבע מאות עבדיו היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה. וכל כהן שיש בו עזות פנים, אינו אלא מהם".

1 גומל להם חסד - חוששין לו ביותר שְמָא גבֵעוּנִי⁴²
 2 הוא. שְפִימְנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֵמָה הַקְדוּשָׁה: בִּישְׁנֵי, רַחֲמָנִים
 3 וגוֹמְלֵי חֲסָדִים; וּבִגְבֻעוּנִים הוּא אוֹמֵר: וְהַגְבֻעָנִים לֹא
 4 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, לְפִי שֶׁהֵעִזוּ פְגִייהֶם וְלֹא נִתְפָּסוּ וְלֹא
 5 רָחַמוּ עַל בְּנֵי שְׂאוּל, וְלֹא גָמְלוּ לְיִשְׂרָאֵל חֲסָד לְמַחַל
 6 לְבַגְי מַלְכָם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֲסָד וְהִחִיּוּם בַּתְּחִלָּה.
 7 יח. מִשְׁפָּחָה שְׁקָרָא עֲלֶיהָ עֲרֵעַר, וְהוּא שִׁיעִידוֹ שְׁנִים⁴³
 8 שְׁנַתְעָרַב בְּהֵן מִמְזוּר אוֹ חָלָל אוֹ שִׁישׁ בְּהֵן⁴⁴ עֲבָדוֹת⁴⁵ -
 9 הָרִי זֶה סֶפֶק. וְאִם מִשְׁפַּחַת כְּהֻנִים הִיא - לֹא יִשְׂאָא⁴⁶
 10 מִמֶּנָּה אִשָּׁה עַד שִׁיבְדֵק עֲלֶיהָ אַרְבַּע אִמָּהוֹת שֶׁהֵן
 11 שְׁמֻנָּה⁴⁷: אִמָּה, וְאִם אִמָּה, וְאִם אֲבִי אִמָּה, וְאִם אִם אֲבִי
 12 אִמָּה; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אִם אֲבִיהָ, וְאִם אִם אֲבִיהָ, וְאִם
 13 אֲבִי אֲבִיהָ, וְאִם אִם אֲבִי אֲבִיהָ.
 14 יט. וְאִם הִיתָה מִשְׁפָּחָה זֹאת שְׁקָרָא עֲלֶיהָ עֲרֵעַר לְוִיִּם אוֹ
 15 יִשְׂרָאֵלִים⁴⁸ - מוֹסִיף לְבָדֵק לָהֶם זֹג אֶתְרָא⁴⁹, וְנִמְצָא בּוֹדֵק
 16 עֲשָׂר אִמָּהוֹת. שֶׁהֵעֲרוּב בְּלוּיִם וְיִשְׂרָאֵלִים יִתֵּר מִן
 17 הַכְּהֻנִים.
 18 כ. וְלָמָּה בּוֹדֵק בְּנָשִׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים, כָּל עַת
 19 שִׁירִיבוּ זֶה עִם זֶה, יִחַרְף אֶת חֲבֵרוֹ בְּפִסּוּל שִׁישׁ בִּיחּוּסוֹ;
 20 וְאִלּוּ הִיָּה שֵׁם פְּסוּל - הִיָּה נִשְׁמָע. אֲבָל הַנָּשִׁים אֵין
 21 מִתְּחַרְפוֹת בְּיוֹחֲסִין.
 22 כא. וְלָמָּה יְבָדֵק הָאִישׁ כְּשִׁירְעָה לְשֵׂא מִמִּשְׁפָּחָה זֹאת
 23 שֶׁהוֹרְעָה חֲזָקָתָה, וְלֹא תְבָדֵק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשָׂא לָהֵן? מִפְּנֵי
 24 שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ כְּשֵׁרוֹת לְהִנְשָׂא לְפִסּוּלִין⁵⁰.
 25 כב. כָּל שְׁקוֹרֵין לוֹ מִמְזוּר וְשׁוֹתֵק, אוֹ נִתִּין וְשׁוֹתֵק, אוֹ
 26 חָלָל וְשׁוֹתֵק, אוֹ עֶבֶד וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְלִמִּשְׁפַּחְתּוֹ,
 27 וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֵן אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקִין⁵¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

37 **פֶּרֶק עֲשָׂרִים**
 38 א. כָּל כְּהֻנִים בְּזִמְן הַזֶּה - בַּחֲזָקָה הֵם כְּהֻנִים, וְאֵין
 39 אוֹרְלִין אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה תְרוּמָה שֶׁל
 40 דְבָרֵיהֶם; אֲבָל תְרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה וְחֻלָּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין
 41 אוֹכֵל אוֹתָהּ אֶלָּא כֵּהֵן מִיְחֹס.
 42 ב. אֵי זֶהוּ כֵּהֵן מִיְחֹס? כָּל שֶׁהֵעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהוּא
 43 כֵּהֵן בֵּין פְּלוּנֵי הַכֹּהֵן, וּפְלוּנֵי בֵּין פְּלוּנֵי הַכֹּהֵן, עַד אִישׁ
 44 שֶׁאֵינוֹ צָרִיד בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשָּׂמַשׁ עַל גְּבִי
 45 הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁאֵלּוּ לֹא בְּדָקוֹ בֵּית דִּין הַגְּדוּל אֶתְרִי - לֹא
 46 הֵי מְנִיחִין אוֹתוֹ לְעַבֵּד. לְפִיכָךְ, אֵין בּוֹדְקִין מִהַמְּזַבְּחַת
 47 וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסַּנְהֶדְרִין וּמַעֲלָה; שֶׁאֵין מְמַנִּין
 48 בְּסַנְהֶדְרִין אֶלָּא כְּהֻנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים מִיְחֹסִין.
 49 ג. חֻלָּה בְּזִמְן הַזֶּה, וְאֶפְלוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה שֶׁל
 50 תּוֹרָה. שְׁנַאֲמַר: בְּבִאָתְכֶם אֶל הָאָרֶץ - בִּיאַת בְּלָכֶם וְלֹא
 51 בִּיאַת מִקְצָתְכֶם; וּכְשֶׁעָלוּ בְיַמֵּי עֲזָרָא - לֹא עָלוּ בְּלָם.
 52 וְכֵן תְרוּמָה בְּזִמְן הַזֶּה - שֶׁל דְבָרֵי סוֹפְרִים. וּלְפִיכָךְ
 53 אוֹכְלִים אוֹתָהּ הַכְּהֻנִים שֶׁבְּזִמְנָנוּ שֶׁהֵן בַּחֲזָקָה.

(42) "ולמה גזר עליהם (על הגבועונים) הוא (דוד) ובית-דינו, לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם." (43) "אין ערעור פחות משנים". מכיון שלפי ההלכה הקודמת: "כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות" ורוצים להוציא אותה מחזקתה, לכן צריכים שנים שיעידו. (44) רבינו לא כתב בפסול עבדות "שנתערב" כמו במזוּר ובחלל, מפני שאם נתערב במשפחה עבדות, עדיין אי-אפשר לפסול את המשפחה שאולי שחרר את כל בני התערובות, שהרי אם "נתערב ולד ישראלי בולד שפחה... וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם". לכן דקדק רבינו בלשונו, וכתב "שיש בהן עבדות" כלומר, שברגע זה יש במשפחה עבדות. (45) רבינו לא כתב "או עבד", מפני שעבד אם נתערב בישראל, כלומר בא על בת ישראל, הולד הרי כשר, כמבואר למעלה פרק טו הלכה ג. ואפילו לכהונה הוא כשר לדעת רבינו, לכן כתב רבינו "עבדות". כלומר, דהערעור הוא שיש במשפחה עבדים ושפחות, שוולד הנוולד משפחה הוא עבד, וכל המשפחה היא ספק עבד, דשמא נולד מן השפחה. (46) כהן. שיעיקר הבדיקה משום פסול חללות ומשום חללות, הצריכו לבדוק גם פסול ממזרות. (47) כלומר הן ואמותיהן. "שמפני בדיקת הארבע, צריך לבדוק האחרות, שאין הארבע נבדקות יפה אלא-אם-כן הוא בודק שלמעלה מהן". (48) וכהן רוצה לישא אשה ממשפחה זו. ואף-על-פי שבלוים וישראלים אין חשש פסול חללות "ישראל שנשא חללה, הולד כשר... אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהונה לכתחילה" (למעלה הלכה יד), אולם מפני שהצריכו לכהן לבדוק במשפחת כהנים משום פסול חללות, הצריכו לבדוק גם משום פסול ממזרות, וזה שיך אפילו במשפחות לויים וישראלים. (49) אם אם אמה ואם אם אם אביה. והטעם: קנס, כדי שידבק האדם בשכניו. (50) והואיל ולא הקפידה התורה עליהן ביחסי כהונה, לא עשו החכמים בהן מעלה שתצרכנה לבדוק, ואפילו משום פסול ממזרות. (51) והבדיקה מכשרתה, שלא יהא זה השותק גרוע ממשפחה שהעידו עליה עדים שנתערב בה פסול. (52) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתלאמנה. (53) ואף-על-פי שיש כאן שני ספקות, כאמור למטה, אסורה לכתחילה מפני ש"מעלה עשו ביחוסין". (54) ואם היא אלמנתו, נאסרה בביאתו. (55) זה מוסב על כל ההלכה. כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל, שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל ודאי, שאם נישאת תצא. (56) למעלה פרק יח הלכה א. (1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר; ודין מי שבא ואמר כהן אני הוא נאמן; מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן עם ולד ישראל.

49 ואין מעלין אותו לכהנה על פי עצמו, ולא יקרא בתורה
 50 ראשון, ולא ישא את כפיו, ולא יאכל בקדשי הגבול,
 51 עד שיהיה לו עד אחד. אבל אוסר עצמו בגרושה זונה
 52 וכללה, ואינו מטמא למתים. ואם נשא או נטמא -
 53 לוקה, והנבעלת (לו) ספק חללה.
 54 יד. ואם היה מסיח לפי תמו - נאמן. כיצד? מעשה
 55 באחד שהיה מסיח לפי תמו ואמר: זכור אני פשהייתי
 56 תינוק והייתי מרכב על כתפו של אבי, הוציאני מבית
 57 הספר והפשיטוני פנתתי והטבילוני לאכל תרומה
 58 לערב, וחברי בודלין ממני והיו קוראין אותי יוחנן
 59 אוכל חלות. והעלהו רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.
 60 טו. נאמן גדול לומר: זכור אני פשהייתי תינוק וראיתי
 61 פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב, ומחזיקין אותו
 62 בכהנה בעדותו. מי שבא בזמן הזה ואמר: כהן אני,
 63 ועד אחד מעיד לו: שאני יודע שאביו של זה כהן -
 64 אין מעלין אותו לכהנה בעדות זה, שמא חלל הוא, עד
 65 שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם החזק אביו כהן, או
 66 שבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן - הרי הוא
 67 בחזקת אביו.
 68 טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן
 69 גרושה או חלוצה - חוששין לו ומורדין אותו. בא עד
 70 אחד אחר כך והעיד שהוא כשר - מעלין אותו לכהנה
 71 על פיו. באו שנים עדים אחר כך והעידו שהוא חלל -
 72 מורדין אותו מן הכהנה. בא עד אחד והעיד שהוא
 73 כשר - מעלין אותו לכהנה. שזה האחרון מצטרף לעד
 74 ראשון, והרי שנים מעידין שהוא כשר ושנים מעידין
 75 שהוא פסול; ידחו אלו ואלו, וידחה הקול, שהשנים
 76 כמאה, וישאר כהן בחזקת אביו.
 77 יז. אשה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה
 78 וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה
 79 לאחרון, והנה אחד מהן כהן והשני ישאל - הרי זה
 80 ספק כהן. וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל והגדילו
 81 התערבות - כל אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן
 82 חמרי ישראל וחמרי כהנים: נושאים נשים הראויות
 83 לכהנה, ואין מטמאים למתים, ולא אוכלין בתרומה;
 84 ואם נשאו גרושה - מוציאין ואינן לוקין.
 85 יח. שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן
 86 שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת לכהן
 87 אחר ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה
 88 לאחרון - נותנין לו על הילד חמרי שניהם: הוא אונן
 89 עליהם, והן אוננין עליו; הוא אין מטמא להם, והם
 90 אינן מטמאין לו; ועולה במשמרו של זה ושל זה, ואין
 91 חולק. ואם היו שניהם במשמר אחד ובית אב אחד -
 92 נוטל חלק אחד.
 93 יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מלח
 94 נשואין; אבל בזנות - גזרו חכמים שמשתקין אותו מדין
 95 כהנה כלל, הואיל ואינו יודע אביו הודאי. שנאמר:
 96 והיתה לו ולזרעו אחריו - עד שיהיה זרעו מיחס אחריו.

1 ד. מי שהעידו עליו [שני] עדים שראוהו שהיה אוכל
 2 בתרומה של תורה - הרי זה מיחס. ואין מעלין ליוחסין
 3 לא מנשיאת כפים, ולא מקריאה בתורה ראשון, ולא
 4 מחלוק תרומה בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.
 5 ה. כהן מיחס שאמר: בני זה כהן הוא - אין מעלין
 6 אותו ליוחסין על פיו, עד שביא עדים שהוא בנו.
 7 ו. כהן מיחס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה
 8 למדינה אחרת, ובא הוא והיא ובנים כרוכין אחריהן,
 9 ואמר: אשה שיצאת עמי היא זו ואלו בני - אינו צריך
 10 להביא עדים לא על האשה ולא על הבנים. מתה ואלו
 11 בני - צריך להביא עדים שאלו בניו, ואינו צריך
 12 להביא עדים על אמן שהיא כשרה, מפני שבכר החזק
 13 שיצאה מעמנו כאשה כשרה.
 14 ז. יצא כהן מיחס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו
 15 ובניו, ואמר: אשה זו נשאתי ואלו בני - צריך להביא
 16 ראיה שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניו.
 17 והוא שיהיו כרוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים, והביא
 18 ראיה על האחת, אף על פי שהבנים קטנים וכרוכין
 19 אחריה - צריך להביא ראיה עליהם; שמא בניו מן
 20 האחרת הם ונכרכו אחר זה המיחסת.
 21 ח. בא הוא ובניו, ואמר: אשה נשאתי ומתה ואלו בניו
 22 - מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה ואלו בניו.
 23 וכדין הנה דנין בישראל מיחס וכלוי מיחס. ואחר כך
 24 נעיד על בנו זה שהוא מיחס, כדי שיהיה ראוי
 25 לסנהדרין.
 26 ט. אין מעלין משטרות לכהנה. כיצד? הרי שהיה כתוב
 27 בשטר: פלוני כהן לנה מפלוני והלחהו כך וכך, והעדים
 28 מלמטה - אין מחזיקין בהם כהן זה שהוא מיחס, שמא
 29 לא העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים? לענין
 30 יחוס: אבל לחזקה שיהיה כהן ככהני זמן זה, ויאכל
 31 תרומה וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול -
 32 מעלין מן השטרות, ועל פי עד אחד, ומנשיאות כפים,
 33 ומקריאה בתורה ראשון.
 34 י. וכן כל כהן שאמר: בני זה כהן - נאמן להאכילו
 35 בתרומה ולהיותו בחזקת כהן, ואינו צריך להביא ראיה
 36 לא על הבנים ולא על האשה.
 37 יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: אני וחברי כהן,
 38 וזה אומר: אני וחברי כהן, אף על פי שגראין בגומלין
 39 זה את זה - הרי אלו נאמנין, ושניהם בחזקת כהנים.
 40 וכן עד שאמר: ראיתי זה שנשא כפיו, או שאכל
 41 בתרומה, או שחלק על הגרן, או שקרא בתורה ראשון
 42 וקרא אחריו לוי - מחזיקין אותו בכהנה על פיו. וכן
 43 אם העיד שזה קרא שני בתורה אחר כהן - מחזיקין
 44 אותו בלוייה.
 45 יב. העיד שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין תרומה
 46 שהניח להן אביהן הכהן - אין מעלין אותו לכהנה בעדות
 47 זו; שמא חלל הוא, ולקח חלק ורשתו מתרומה למכרה.
 48 יג. מי שבא בזמן הזה ואמר: כהן אני - אינו נאמן,

34 זה שמוש אמרו¹⁰? רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת
 35 מטא לַפְּנֵי, ומזיגת הכוס, שאין עושה לאיש דברים
 36 אלו אלא אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל,
 37 ואפלו על ידי שליח.
 38 ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקף¹¹
 39 עליהן, או שנשק לאחת מהן, כגון אחותו הגדולה
 40 ואחות אמו וכיוצא בהן, אף על פי שאין שם תאוה
 41 ולא הנאה כלל - הרי זה מגנה ביותר, ודבר אסור הוא,
 42 ומעשה טפשים הוא. שאין קרובין לערוה כלל, בין
 43 גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה והאב לבתו.
 44 ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו ולנשקה, ותישן עמו
 45 בקרוב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם קטנים.
 46 הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים
 47 נכנו ושערף צמח - זה ישן בכסותו, והיא ישנה
 48 בכסותה. ואם הייתה הבת בושא לעמד לפני אביה
 49 ערמה, או שנשאת¹², וכן אם האם בושא לעמד בפני
 50 בנה ערמה, ואף על פי שהן קטנים - משהגיעו להכלם
 51 מהן אין ישנים עמהם אלא בכסותן.
 52 ח. נשים המסוללות¹³ זו בזו - אסור, וממעשה מצרים
 53 הוא שהזהרנו עליו, שנאמר: כמעשה ארץ מצרים לא
 54 תעשו. אמרו חכמים: מה היו עושים? איש נושא איש,
 55 ואשה נושא אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על
 56 פי שמעשה זה אסור - אין מלקין עליו, שאין לו לאו
 57 מיחד, והרי אין שם ביאה כלל. לפיכך אין נאסרות
 58 לכהנה משום זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה,
 59 שאין כאן זנות¹⁴. וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל
 60 ועשו אסור¹⁵. ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה,
 61 ומונע הנשים הידועות בכך מלהפגס לה ומלצאת היא
 62 אליהן.
 63 ט. אשתו של אדם - מתרת היא לו. לפיכך כל מה
 64 שאדם רוצה לעשות באשתו - עושה: בועל בכל עת
 65 שירצה, ומנשק בכל אבר ואבר שירצה, ויבא עליה
 66 כדרךה ושלא כדרךה; ובלבד שלא יוציא שכבת זרע
 67 לבטלה. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם
 68 את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו

1 כ. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי
 2 הולך כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו
 3 שיתיחס לו - משתקין אותו מדין כהנה, ואינו עובד
 4 ולא אוכל ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה
 5 - לוקה, שאין כאן ספק הטר.

יום ד' כ"ז אדר ה'תשע"ה

פרק אחד ועשרים

8 א. כל הבא על ערוה² מן העריות דרך איברים, או
 9 שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר - הרי זה
 10 לוקה³ מן התורה. שנאמר: לבלתי עשות מחקות⁴
 11 התועבת וגומר. ונאמר: לא תקרבו לגלות ערוה -
 12 כלומר: לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה⁵.
 13 ב. העושה דבר מחקות אלו - הרי הוא חשוד על
 14 העריות. ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז
 15 בעיניו לאחת מן העריות, או לשחק עמה⁶ או להקל
 16 ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה או להביט בפינה
 17 - אסור. ומפיין למתפון לדבר זה מפת מרדות.
 18 והמסתפל אפלו באצבע קטנה של אשה ונתפון להנות
 19 - כמי שנסתפל במקום התרף⁷. ואפלו לשמע קול
 20 הערוה או לראות שערה - אסור.
 21 ג. והדברים האלו אסורין בחיבוי⁸ לאוין. ומתו להסתפל
 22 בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה, כדי
 23 שיראה אם היא נאה בעיניו ישאנה, ואין בזה צד אסור.
 24 ולא עוד, אלא שראוי לעשות כן. אבל לא יסתפל דרך
 25 זנות. הרי הוא אומר: ברית ברתי לעיני, ומה אתבונן
 26 על בתולה.
 27 ד. ומתו לאדם להביט באשתו פשהיא נדה, ואף על
 28 פי שהיא ערוה. ואף על פי שיש לו הנאת לב ממנה
 29 בראיה, הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן - אינו בא בזה
 30 לדבר מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא
 31 ירגיל לעברה.
 32 ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה,
 33 בין שפחה בין משתרת, שמא יבוא לידי הרחור. באי

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה; אם מותר להסתכל בכתולה או באשתו נדה; אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן; נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן; אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום; וכל הנהגת האדם עם אשתו בתשמיש המטה; אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת; אסור לעבור על פתח זונה; אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי; שישא בניו סמוך לפרקן; ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר; אם ישא אשה ודעתו לגרשה; ואשה שנשאת לשני אנשים ומתו; לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת תלמיד חכם. (2) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת "זהם האמורים בפרשת אחרי מות, הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה". (3) אבל מיתת בית דין וכתרת אינו חייב אלא בכיאה או בהעראה. ודברים אלה אסורים גם בחייבי לאוין, אבל אינו לוקה אלא בחייבי כריתות בלבד. (4) מנהגים המביאים לתועבות הזימה. (5) מדרבנן. (6) "שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה". (7) ככל העובר על דברי חכמים. (8) ערוותה. (9) כלומר, גם בחייבי לאוין. וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחייבי לאוין איסורן מדרבנן. (10) שאסור. (11) כלומר, אין לבו חרד שיבוא לידי חטא. (12) ואפילו נתקדשה. (13) "מביאות אשה על אשה ... וזה שקוראין חכמים נשים המסוללות זו בזו". (14) "פריצותא בעלמא" ומשום פריצותא אין אשה נאסרת על בעלה. (15) ככל העובר על איסור מדבריהם.

42 יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוציע¹⁹ ראש בשוק, אחת
 43 פנויה²⁰ ואחת אשת איש. ולא תלף אשה בשוק ובנה
 44 אחריה. גזרה שמא תפשו בנה, ותלף אחריו להחזירו,
 45 ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
 46 יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא יהיה
 47 אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
 48 ראויה לילד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת
 49 זרע - לא די להם שאסור גדול הוא, אלא שהעושה זה
 50 - בנדוי הוא יושב²¹, ועליהם נאמר: ודיכם דמים מלאו,
 51 וכאלו הרג הנפש.
 52 יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא
 53 עצמו לידי הרהור. אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו
 54 מדברי הבאי (והשתתה) לדברי תורה²², שהיא אילת
 55 אהבים ויעלת חן. לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו
 56 ופניו למעלה, עד שיטה מעט, כדי שלא יבוא לידי
 57 קשוי.
 58 כ. ולא יסתפל בבהמה ובחיה ועוף בשעה שמזדקקין
 59 זכר לנקבה. ומתיר למרביעי בהמה להכניס כמכחול
 60 בשפופרת, מפני שהן עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי
 61 הרהור.
 62 כא. וכן אסור לאדם להסתפל בפנים בשעה שהן
 63 עומדות על הכביסה. אפלו להסתפל בכנדי צמר של
 64 אשה שהוא מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
 65 כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלף אחריה,
 66 אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריה. וכל המהלף
 67 בשוק אחרי אשה - הרי זה מקלי עמי הארץ. ואסור
 68 לעבר על פתח אשה זונה עד שירחיק ארבע אמות,
 69 שנגמר: ואל תקרב אל פתח ביתה.
 70 כג. ואסור לאדם שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו,
 71 שלא יבוא לידי הרהור. ואפלו מתחת טבורו לא יכניס²³
 72 ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
 73 יאחו באמה וישתין. ואם היה נשוי - מתיר. ובין נשוי
 74 ובין שאינו נשוי - לא יושטי ידו לאמה כלל אלא
 75 בשעה שהוא צריך לנקביו.
 76 כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד
 77 מהם שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומתן מי
 78 שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו²⁴. מפני
 79 שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת, שהן אוהות
 80 לכב הקדושים.
 81 כה. מצות חכמים, שישא אדם בניו ובנותיו סמוך
 82 לפרקן; שאם ניחן - יבואו לידי זנות או לידי הרהור.

1 שבארנו בהלכות דעות, ולא יסור מדרך העולם ומנהגו,
 2 שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
 3 י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר. הרי שהיתה
 4 שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק - הרי זה
 5 לא ישמש כלל. וכן אסור לישראל לשמש מטתו ביום,
 6 שעזות פנים היא לו. ואם היה תלמיד חכם, שאינו בא
 7 להמשיך בכך - הרי זה מאפיל בטליתו ומשמש. ואין
 8 נזקקין לדבר זה אלא מפני צורך גדול¹⁶. ודרך קדושה
 9 לשמש באמצע הלילה.
 10 יא. אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה בתשמיש
 11 המטה ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול, ופגום הוא עד
 12 מאד, ומעשה בורים הוא. אלא כל הממעט בתשמיש -
 13 הרי זה משבח; והוא שלא יבטל עונה [אלא] מדעת
 14 אשתו. ולא תקנו בראשונה¹⁷ לבעלי קריין שלא יקראו
 15 בתורה עד שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
 16 יב. וכן אסרו חכמים, שלא ישמש אדם מטתו ולבו
 17 מחשב באשה אחרת, ולא יבעל מתוך שכרות, ולא
 18 מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה על
 19 פרחה והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מנדה,
 20 ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן
 21 - הבנים אינן הגונים, אלא מהן עזי פנים ומהן מורדים
 22 ופושעים.
 23 יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
 24 תשמיש המטה בפייה, או המפתה אשה לשם נשואין,
 25 או המתפונן לבוא על רחל אשתו ויבא על לאה אשתו,
 26 ומי שלא שהתה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים והרי
 27 הבן ספק - כל אלו הבנים הילודים מהם הם המורדים
 28 והפושעים שישורי הגלות בוררין אותן.
 29 יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות
 30 או בגנות ובפרדסין, אלא בבית דירה; שלא יראה
 31 פגנות, וינגילו עצמם לידי זנות. והבועל את אשתו
 32 במקומות אלו - מפין אותו מכת מרדות. וכן המקדש
 33 בביאה, והמקדש בשוק¹⁸, והמקדש בלא שדוף - מפין
 34 אותו מכת מרדות.
 35 טו. ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שישזור לביתו.
 36 וכן אסרו חכמים על האישי שדור בבית חמיו, שזו
 37 עזות פנים היא. ולא יכנס עמו למרחץ.
 38 טז. ולא יכנס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל
 39 אחותו, ולא עם תלמידו. ואם היה צריך לתלמידו -
 40 מתיר. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד
 41 למרחץ.

(16) "כמו דרך הרפואה". (17) אחר כך בטלוח. (18) "אפילו בכספא, דמנהג זילות ופריצות הוא". (19) מגולות שער. (20) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל בתולה מותרת לצאת פרועת ראש. (21) כלומר, שחכמים נידו כל מי שיעשה כן. (22) "משכהו לבית המדרש". (23) "לא כתב (רבינו) אסור (כמו בתחילת ההלכה) ... דבזה אין איסור רק מצד תוספת קדושה (שלכן קראו רובי יהודה הנשיא רבינו הקדוש "שלא הכניס ידו תחת אבנטו". (24) "מעשה באדם שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה (במומה) עד יום מותה ... כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו".

32 או קטטה תהיה ביניהם³⁵. אכל תלמיד חכם שנשא
 33 כהנת - הרי זה נאה ומשבח, הרי תורה וכהנה כאחד.
 34 לב. לא ישא אדם בת עמי הארץ; שאם מת או גולה
 35 - בניו עמי הארץ יהיו, שאין אמן יודעת פתח התורה.
 36 ולא ישיא בתו לעם הארץ. שכל הנותן בתו לעם הארץ
 37 - כמי שפסקה ונתנה לפני הארי; מכה ובוועל, ואין לו
 38 בשת פנים. ולעולם ימכר אדם כל מה שיש לו וישא
 39 בת תלמיד חכם; שאם מת או גולה - בניו תלמידי
 40 חכמים. וכן ישיא בתו לתלמיד חכם; שאין דבר מגנה
 41 ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם.

פרק שנים ועשרים

42
 43 א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות², בין זקנה בין
 44 ילדה; שדבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם
 45 בנה, והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן
 46 שפירסה אשתו נדה קדם שיבעל - אסור להתיחד עמה,
 47 אלא היא יושנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם
 48 בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר
 49 להתיחד עמה.
 50 ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה.
 51 לפיכך אין אסור להתיחד עמהן. ואם נתרחק אפלו
 52 מיחוד זכור ובהמה - הרי זה משבח. וגדולי החכמים
 53 היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתיחדו עמה. ואסור
 54 יחוד העריות מפי הקבלה³.
 55 ג. כשארע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על
 56 יחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה⁴ - בכלל יחוד
 57 עריות היא. ושמאי והלל⁵ גזרו על יחוד כותית. נמצא,
 58 כל המתיחד עם אשה שאסור להתיחד עמה, בין
 59 ישראלית בין כותית - מכין את שניהן מכת מרדות,
 60 האיש והאשה, ומכריזין עליהן⁶. חוץ מאשת איש, שאף
 61 על פי שאסור להתיחד עמה, אם נתיחד - אין לוקין;

1 ועל זה נאמר: ופקדת נוד ולא תחטא. ואסור להשיא
 2 אשה לקטן²⁵, שזה כמו זנות היא.
 3 כו. ואין האיש רשאי לישוב בלא אשה. ולא ישא עקרה
 4 וזקנה שאינה ראיה לילד²⁶. ורשות לאשה שלא תנשא
 5 לעולם או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה²⁷, ולא
 6 ישא זקן ילדה; שדבר זה גורם לזנות.
 7 כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור
 8 עמו בפוצר, שמה יבואו לידי זנות. ואם היה פתן²⁸ -
 9 לא תדור עמו במבוי²⁹. וכפר קטן נדון כמבוי. היה לה
 10 מלוח אצלו - עושה שליח לתבעו. וגרושה שפאה עם
 11 המגרש לדין - מנדין אותן או מכין אותן מכת מרדות³⁰.
 12 ואם נתגרשה מן הארוסין - מתרת לתבעו בדין ולדור
 13 עמו. ואם היה לבו גס³¹ בה - אף מן הארוסין אסור.
 14 ומי נדחה מפני מי? היא נדחית מפניו. ואם היתה
 15 החצר שלה - הוא ידחה מפניה.
 16 כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה; שנאמר:
 17 אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. ואם
 18 הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים - מתר.
 19 כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו ואשה במדינה
 20 אחרת; שמה יאריכו הימים, ונמצא את נושא אחרתו
 21 ואחרת אמו ואחרת אביו וכיוצא בהן, ואינו ידוע. ואם
 22 היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי ידועו מפרסמין וידועין
 23 - הרי זה מתר.
 24 ל. לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא
 25 ממשפחת נכפין³². והוא שהחזקו שלשה פעמים³³
 26 שיבואו בניהם כך.
 27 לא. אשה שנשאת לשני אנשים ומתו - לשלישי³⁴ לא
 28 תנשא; ואם נשאת - לא תצא. ואפלו נתקדשה - יכנס.
 29 ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת, שזה כמו חלול לזרעו
 30 של אהרן. ואם נשא - אפרו חכמים: אין זוגן עולה
 31 יפה, אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(25) לפני שנת השלוש עשרה. (26) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. (27) אפילו הראוייה לילד. (28) שיש עליו גם איסור גרושה. (29) בתים שלהם היו בנויים על פי תכנית שכזו: בתים אחדים פתוחים לחצר אחת והצרות אחדות פתוחות למבוי. (30) "ואי אתי לקמן לדינא (ואם באו לפנינו לדין) רב פפא אמר שמותי משמתנין להו (מגדין אותן, נידוי הוא חרם קל), רב הונא בריה דרב יהושע אמר נגודי מנגדינן להו" (מכין אותן). ומכיוון שבגמרא לא נפסקה ההלכה, פסק רבינו או נידוי או מכין. (31) "לבו קרוב לה". (32) מחלת הנפילה, "ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע". (33) ואף על פי שרבינו פוסק שבשתי פעמים הווה חזקה, אולם להחזיק את המשפחה צריך שלוש פעמים. (34) שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי הנושא אותה. (35) "או מביאתו לידי עניות", ורבינו כותב "קטטה תהיה ביניהם", מפני שעניות מביאה לידי קטטה, כמו שאמרנו "כמשלם שערי מכדא, נקיש ואתי תיגרא בביתא" (=כאשר נגמרים כותב, באה מריבה לבית) ודעת רבינו שמריבה גרועה מן העניות. וכאשר משבח רבינו ביתו של תלמיד חכם הוא כותב: ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם. (1) יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר; איסור ייחוד ישראלית עם הגויים וכן תינוק ותינוקת ובהמה; מי שאין לו אשה אם ילמד תינוקות; ואשה אם תלמד קטנים; אין דורשין בסתרי עריות בשלשה; ושירגיל עצמו בקדושה. (2) ראה ביאורו למעלה פרק כא הלכה א. אבל יחוד עם חיבי לאוין אינו אסור מן התורה. (3) כלומר, שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו. ושם "רמו ליחוד מן התורה". (4) אלא לא, כמבואר בפרק א מהלכות אישות הלכה ד: "הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה". (5) כלומר, בית-שמאי ובית-הלל, ובגמרא עבודה-זרה לו: "ואתו (ובאו) תלמידי בית-שמאי ובית-הלל גזור אפילו יחוד דבת גוים". ומפני "שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו שמונה-עשר דבר", הזכיר רבינו את שמאי והלל כגורזי הגזירה. (6) "מר זוטרא מלקי ומכריזו".

- 1 שלא להוציא לעז עליה שזנתה, ונמצאו מוציאים לעז
2 על הבנים שהן ממזרים.
- 3 ד. כל אשה שאסור להתיחד עמה, אם היתה אשתו
4 עמו - הרי זו מתרת להתיחד, מפני שאשתו משמרתו.
5 אבל לא תתיחד ישראלית עם הפותי ואף על פי
6 שאשתו עמו, שאין אשתו של פותי משמרתו ואין להן
7 בושה.
- 8 ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר
9 וללמדו אמנות, מפני שכלן חשודין על משפב זכור.
10 ואין מעמידין בהמה בפנקיות⁸ של כותים, ואפלו
11 זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.
- 12 ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כותי, אפלו
13 זכרים לכותים ונקבות לכותית. מפני שכלן חשודין על
14 הרבעת בהמה, וכבר בארנו¹⁰ שהן אסורין בזכור
15 ובבהמה, ונאמר: ולפני עור לא תתן מכשל.
16 ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לכותית? מפני
17 שכלן בחוקת נואפים, וכשכבדו הנואף לשכב עם
18 הפותית זו, אפשר שלא ימצאנה וישכב עם הבהמה. או
19 אפלו ימצאנה ישכב עם הבהמה.
- 20 ח. לא תתיחד אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה, עד
21 שתהיה אשתו של אחד מהם שם¹¹. וכן לא יתיחד איש
22 אחד אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים
23 הרבה - אין חוששין ליחוד¹². היו האנשים מבחוץ
24 והנשים מבפנים, או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ,
25 ופרשה¹³ אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים
26 - אסורין משום יחוד¹⁴. אפלו¹⁵ איש שעסקו ומלאכתו
27 עם הנשים - אסור לו להתיחד עם הנשים. כיצד יעשה?
28 יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.
29 ט. מתר להתיחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות,
30 או עם אשה וקמותה, או עם אשה ובת בעלה, או עם

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(7 בכת"י תימן: הרי זה מותר. 8) "שעשויין להתאכסן עוברי דרכים שם ומעלים שכר לבעלים" (רש"י. 9) שרביעה אסורה גם בעוף, כמבואר למעלה פרק א הלכה טז. 10) למעלה פרק יד הלכה י. 11) מפני שאשתו משמרתו, כמבואר למעלה הלכה ד. ואין לחוש שמא האשה תזנה עם האחרים, שאין נשותיהן שם, מכיון שהיא לא תזנה מפני בעלה, גם חברתה לא תזנה, מפני שהיא מפחדת שמא היא ובעלה יגלו סודה. 12) אנשים מבחוץ (בבית החיצון) ונשים מבפנים, אין חוששים משום יחוד (שהחיצונים אין להם דרך לפנים, ואם יכנס אחד מהם לפנים - ירגישו בזה חברי), אנשים מבפנים ונשים מבחוץ, חוששין משום יחוד (שמא יצא אחד מהם ויחיד עם הנשים). "במתניתא תנא איפכא" (אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין משום יחוד... אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין... ואם אחד מהם יוצא לבין הנשים אין זה יחוד, דמיסתפי (מפחד) שמא יצא אחד מהם אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצוניים. רש"י) והרי בנשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין ליחוד. 13) נראה שרבינו מפרש דברי הגמרא, שהמדובר אם פירשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים, אבל מותר שיתאספו אנשים הרבה בחדר אחד ונשים בחדר הסמוך לו, אולם בסוכה נא: משמע קצת אשה כדעת רבינו. 14) "אמר אביי, השתא דאמר רב כהנא הכי, ותנא מתניתא איפכא - אגן נעביד לחומרא". 15) כלומר, "אף-על-פי שהיה ראוי להתיר לו יותר, משום דבעבדיתה (בעבודתו) טריד, או משום שאינו יכול לזוהר, אפילו הכי אסור" (הרא"ש). ואף-על-פי שמותר להרביע בהמה (למעלה פרק כא הלכה כ), מפני שעסקו במלאכתו, באשה חוששים יותר. 16) בכת"י תימן: מבן. 17) שיש בו זכרות ונקבות. ראה ביאורנו למעלה פרק א הלכה טו. 18) "דהוא מתאוה לאשה גמורה, לכן אסור להתיחד עם נשים". 19) "ואיש אינו מתאוה לספק אשה, לכן מותר להתייחד עם אנדרוגינוס". והגרא מגיה דברי רבינו וגורס: אנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ולא עם הנשים... אבל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום. 20) לכו קרוב לה, ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה כז. 21) ואפילו באופן שאין חשש ליחוד, אסור משום גירוי בנשים. 22) כאן כותב רבינו מתייחדים עמה, מפני שבנשים לא שייך גירוי, ואין אסור אלא אם מתייחדת.

הלכות מאכלות אסורות

37

38 יש בכללן שמונה ועשרים מצות. ארבע מצות עשה,
39 וארבע ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
40 לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמאה
41 לטהורה. (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין טמא
42 לטהור. (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא
43 לטהור. (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא
44 לטהור. (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמאה. (ו) שלא
45 לאכל עוף טמא. (ז) שלא לאכל דגים טמאים. (ח) שלא
46 לאכל שרץ העוף. (ט) שלא לאכל שרץ הארץ. (י) שלא
47 לאכל רמש הארץ. (יא) שלא לאכל תולעת הפרות
48 כשתצא לאויר. (יב) שלא לאכל שרץ המים. (יג) שלא
49 לאכל נבלה. (יד) שלא להנות בשור הנסקל. (טו) שלא
50 לאכל טרפה. (טז) שלא לאכל אבר מן החי. (יז) שלא
51 לאכל דם. (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה. (יט)
52 שלא לאכל גיד הנשה. (כ) שלא לאכל בשר בחלב. (כא)
53 שלא לבשלו. (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדשה. (כג)
54 שלא לאכל קלי מן החדש. (כד) שלא לאכל פרמל מן
55 החדש. (כה) שלא לאכל ערלה. (כו) שלא לאכל פלאי
56 הפרם. (כז) שלא לאכל טבל. (כח) שלא לשנות יין
57 ונסך.

58 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

59

60 א. מצות עשה לידיע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה
61 וחייה ועוף ודגים וחגבים שמתר לאכלן ובין שאין מתר
62 לאכלן. ונאמר: והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה
63 ובין העוף הטמא לטהור. ונאמר: להבדיל בין הטמא
64 ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא
65 תאכל.

66 ב. סימני בהמה וחייה נפרשו בטהורה, והם שני
67 סימנין: מפרסת פרסה ומעלת גרה. עד שיהיו שניהם.
68 וכל בהמה וחייה שהיא מעלת גרה - אין לה שנים בלחי
69 העליון. וכל בהמה שהיא מעלת גרה - הרי היא מפרסת
70 פרסה, חוץ מן הגמל. וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה
71 - היא מעלת גרה, חוץ מן החזיר.

1 כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב²³,
2 מפני החשד. ולא תקנה אשה עבדים²⁴ זכרים, אפלו
3 קטנים²⁵, מפני החשד.

4 יז. אין דורשין בסתרי עריות בשלשה, מפני שהאחד
5 טרוד בשאלת הרב, והשנים נושאים ונותנים זה עם
6 זה ואין דעתם פנויה לשמע. שדעתו של אדם קרוכה
7 אצל עריות, אם נסתפק לו דבר ששמע - מורה
8 להקל. לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי שיהיה
9 האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה שישמע מן
10 הרב.

11 יח. אין לה דבר בכל התורה בלה שהוא קשה לרב
12 העם לפרש אלא מן העריות והביאות האסורות. אמרו
13 חכמים: בשעה שנצטוו ישראל על העריות ככו, וקבלו
14 מצוה זו בתרעמת ובכיה; שנאמר: בכה למשפחתיו -
15 על עסקי משפחות²⁶.

16 יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות - נפשו של אדם
17 מתאוה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן
18 וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות. [ועוד]
19 אמרו חכמים: רב - בגזל, מעוט - בעריות, והכל -
20 באבק²⁷ לשון הרע²⁸.

21 כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה, ולהרגיל
22 עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה,
23 כדי להנצל מהן. ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול.
24 גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם: הזהרו בי
25 מפני בתי, הזהרו בי מפני פלתי. כדי ללמד
26 לתלמידיהם שלא יתבישו מדבר זה, ויתרחקו מן
27 היחוד.

28 כא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק ומן השכרות
29 ומדברי עגבים²⁹, שאלו גורמין גדולים והם מעלות של
30 עריות. ולא ישוב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה
31 יתרה. גדולה מכל זאת אמרו³⁰: יפנה עצמו ומחשבתו
32 לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה; שאין מחשבת
33 עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה
34 הוא אומר: אילת אהבים ונעלת חן, דדיה ירוף בכל
35 עת, באהבתה תשגה תמיד.

36 סלקו להו הלכות אסורי ביאה בסיפתא דשמאי

(23) משום לזות שפתים, שלא ירננו אחריה, כשיראו שהכלב הולך אחריה, אבל מותרת להתייחד עם הכלב, שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה. (24) "ומבואר בש"ס שכל-שכן דעבד עברי אסור לה לקנות, משום דצנוע בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר". (25) "ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע שנים ומתשע ולמעלה" (קשה להבין דין זה, הלא העבדים יגדלו? ראה 'טור' יורה-דעה סימן רסו וב'כסף משנה' הלכות עבדים שם). (26) "שנאסר להם קרובות" (רש"י). (27) כלומר, מעין לשון הרע כאבק שאינו עפר ממש. (28) "אבק לשון הרע כיצד? מי יאמר לפלוני שיהיה כמות שהוא עתה, או שיאמר: שתק מפלוני, איני רוצה להודיע מה אירע ומה יהיה". (29) דברי תארה. (30) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה יט. (1) יבאר סימני בהמה חיה ועוף [דג] וחגב; דג טהור שנמצא במעי דג טמא או איפכא; היוצא מן הטמא - טמא.

49 **יא.** במה דברים אמורים? במין שאינו מפירו; אבל
50 שבועה מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן,
51 אפלו לא מצא לו קרנים - הרי זה אוכל חלבו, ותיב
52 לכסות דמו.
53 **יב.** שור הבר - מין בהמה הוא. והקרא, אף על פי
54 שאין לו אלא קרן אחת - הרי הוא חיה. וכל שישתפק
55 לך אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו אסור, ואין
56 לוקין עליו, ומכסין את דמו.
57 **יג.** כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה - הוא
58 הנקרא כוי. חלבו אסור, ואין לוקין עליו, ומכסין את
59 דמו. ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.
60 **יד.** סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה, אלא מנה
61 מנן טמאים בלבד, ושאר מיני העוף - מתרין. והמינין
62 האסורין ארבעה ועשרים הן, ואלו הן: (א) נשר. (ב)
63 פרס. (ג) עזניה. (ד) דאה. והיא הראה האמורה במשנה
64 תורה. (ה) איה. והיא הדיה האמורה במשנה תורה. (ו)
65 מין האיה. שפן פתוב בה: למינה, מכלל שהוא שני
66 מינין. (ז) עורב. (ח) זרזיר. שפן נאמר בעורב: למינו -
67 להביא את הזרזיר. (ט) יענה. (י) תחמס. (יא) שחף. (יב)
68 גז. (יג) ושרנקא, והוא מין הנץ. שפן פתוב בו: למינהו.
69 (יד) כוס. (טו) שלף. (טז) נשוף. (יז) תנשמת. (יח) קאת.
70 (יט) רחמה. (כ) חסידה. (כא) האנפה. (כב) מין האנפה.
71 שפן נאמר בה: למינה. (כג) הדוכיפת. (כד) העטלף.
72 **טו.** כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי
73 זה אוכל עוף שאינו מהם, ואינו צריך בדיקה. ועוף
74 טהור נאכל במסרת. והוא שיהיה דבר פשוט באותו
75 מקום שזה עוף טהור. ונאמן ציד לומר: עוף זה התיר
76 לי רבי הציד. והוא שיחזק אותו ציד שהוא בקי במינין
77 אלו ובשמותיהן.
78 **טז.** מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן - בודק
79 בסימנין אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל
80 - בידוע שהוא מאלו המינין, וטמא; ושאינו דורס
81 ואוכל, אם יש בו אחד משלשה סימנין אלו - הרי זה
82 עוף טהור. ואלו הן: אצבע יתרה, או זפק, והיא
83 המראה, או שהיה נקרקנו נקלף ביד.
84 **יז.** לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו
85 דורס ויש בו אחד משלשה סימנין אלו חוץ מפרס
86 ועזניה, ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות
87 א"י הים הרחוקות עד מאד, שהן סוף הישוב.
88 **יח.** היה הקרקבן נקלף בספין ואינו נקלף ביד, ואין בו
89 סימן אחר, אף על פי שאינו דורס - הרי זה ספק. היה
90 חזק ודבק, והניחו בשמש ונתרפה ונקלף ביד - הרי זה
91 מתר.
92 **יט.** אמרו הגאונים: שפמרת היא בידיהם, שאין
93 מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד, אלא אם היה
94 אותו סימן שיקלף נקרקנו ביד; אבל אם אינו נקלף
95 ביד, אף על פי שיש לו זפק או אצבע יתרה - מעולם
96 לא התירוהו.

1 **ג.** לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מפירה, ומצאה
2 תתוכת הפרסות - בודק בפיה: אם אין לה שנים
3 למעלה - בידוע שהיא טהורה. והוא שיפיר גמל. מצא
4 בהמה שפיה חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא שסועה
5 - טהורה. והוא שיפיר חזיר. מצא פיה חתוף ורגליה
6 תתוכות - בודק בה אחר ששחטה בכנפי העקץ: אם
7 מצא בשורה שם מהלף שתי וערב - טהורה. והוא
8 שיפיר עורד, שפן הוא בשרו שתי וערב.
9 **ד.** בהמה טהורה שילדה במין בהמה טמאה, אף על
10 פי שאינו מפריס פרסה ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס
11 או חמור לכל דבר - הרי זה מתר באכילה. במה דברים
12 אמורים? בשילדה לפניו; אבל אם הניח פרה מעברת
13 בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר כרוף אחריה, אף על פי
14 שהוא יונק ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שפא
15 מן הטמאה נולד, ונכרף אחר הטהורה.
16 **ה.** בהמה טמאה שילדה במין בהמה טהורה, אף על
17 פי שהוא מפריס פרסה ומעלה גרה, והרי הוא כמין
18 שור לכל דבר או כמין שה - הרי זה אסור באכילה.
19 שהגדל מן הטמאה - טמא, ומן הטהורה - טהור.
20 (לפיכך) דג טמא שנמצא במעי דג טהור - אסור, ודג
21 טהור הנמצא במעי דג טמא - מתר; לפי שאין גדוליו,
22 אלא בלעו.
23 **ו.** בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה
24 שתי גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה. וזו היא
25 השסועה שנקארה בתורה, שנאמר: את זה לא תאכלו
26 ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה. כלומר:
27 בריה שנולדה שסועה לשתי בהמות.
28 **ז.** וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף, אף על פי שהוא
29 עוף טהור - הרי זה אסור באכילה. לא התר מן הנמצא
30 בבהמה אלא מה שיש לו פרסה.
31 **ח.** אין לך בכל בהמה ותיבה שבעולם שמתר באכילה
32 חוץ מעשרת המינין המניינין בתורה. שלשה מיני
33 בהמה, והם: שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה: איל,
34 וצבי, ויחמור, ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הם ומיניהן.
35 כגון שור הבר והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה
36 מינין ומיניהם - מעלה גרה ומפריס פרסה. לפיכך, מי
37 שהוא מכירן - אינו צריך לבדק לא בפה ולא ברגליו.
38 **ט.** אף על פי שכלן מתרין באכילה, צריכין אנו
39 להבדיל בין בהמה טהורה ותיבה טהורה. שהחיה -
40 חלבה מתר, ודמה טעון פסוי; והבהמה הטהורה -
41 חלבה ברת, ואין דמה טעון פסוי.
42 **י.** וסימני חיה - מפי השמועה הן: כל מין שהוא
43 מפריס פרסה ומעלה גרה ויש לו קרנים מפצלות, כגון
44 האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי; וכל שאין קרניו
45 מפצלות, אם היו קרניו כרוכות כקרני השור, וחרוקות
46 כקרני העז, ויהיה חזק מבלע בהן, וחדורות כקרני
47 הצבי - הרי זו חיה טהורה. ובלבד שיהיה בקרנים
48 שלשה סימנין אלו: כרוכות, חרוקות וחדורות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות ככג

מתוך מהדורת וגשל

33 נֶאמַר: אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֶּרֶה וּמִמְפָּרְסֵי
34 הַפֶּרֶסָה וּגְוֹמֵר. הֲרִי לְמִדְתָּ שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאִם עַל פִּי
35 שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן אֶחָד. וְכָל שֶׁכֵּן שָׁר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה
36 טְמֵאָה, שָׁאִין בָּהּ סִימָן לְפָלֵא, שְׂאִסוּר אֲכִילָתָם בְּלֹא
37 תַעֲשֶׂה, יִתַּר עַל עֲשֵׂה הַבָּא מִכָּלל אֲתָה תֹאכְלוּ.
38 ב. לְפִיכֹף, כָּל הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה כְּזוֹת
39 - לוֹקְהָ מִן הַתּוֹרָה. בֵּין שְׂאֵכֵל מִן הַבֶּשֶׂר בֵּין שְׂאֵכֵל מִן
40 הַחֲלָבִים.⁸ לֹא חֲלַק הַכְּתוּב בְּטֵמְאִים בֵּין בֶּשֶׂר לְחֲלָבִים.
41 ג. הָאֲדָם, אִם עַל פִּי שְׂנֵאָמַר בוֹ: וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ
42 חִיָּה⁹ - אֵינוֹ מִכָּלל מִיַּי חִיָּה בְּעֵלֶת פֶּרֶסָה¹⁰, לְפִיכֹף¹¹
43 אֵינוֹ¹² בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר הָאָדָם אוֹ מִחֶלְבוֹ, בֵּין
44 מִן הַחִי בֵּין מִן הַמֵּת - אֵינוֹ לוֹקְהָ¹³, אֲבָל אֲסוּר הוּא
45 בְּעֲשֵׂה; שֶׁהֲרִי מִנֵּה הַכְּתוּב שֶׁבַעֲת מִיַּי חִיָּה וְאָמַר בָּהֶן:
46 זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ¹⁴, הָא כֹּל שֶׁהוּא חוּץ מִהֶן¹⁵ -
47 לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא הַבָּא מִכָּלל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.
48 ד. הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִבֶּשֶׂר עוֹף טְמֵא - לוֹקְהָ מִן הַתּוֹרָה,
49 שְׂנֵאָמַר: וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ. וְהֲרִי
50 עֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שְׂנֵאָמַר: כָּל צְפוּר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ, הָא
51 טְמֵאָה - לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִדְּגָי¹⁶ טְמֵא -
52 לוֹקְהָ, שְׂנֵאָמַר: וְשָׂקֵץ יִהְיֶה לָכֶם, מִבֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ.
53 וְעֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שְׂנֵאָמַר: כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת
54 תֹאכְלוּ, מִכָּלל שְׂמִי שָׁאִין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת - לֹא
55 יֹאכֵל. הָא לְמִדְתָּ, שֶׁכָּל הָאוֹכֵל דְּג טְמֵא אוֹ בְּהֵמָה וְחִיָּה
56 טְמֵאָה אוֹ עוֹף טְמֵא - בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעֵבֶר עַל לֹא
57 תַעֲשֶׂה.
58 ה. הַגֵּב טְמֵא - הֲרִי הוּא בְּכָלל שְׂרָץ הָעוֹף, וְהָאוֹכֵל
59 כְּזוֹת¹⁷ מִשְׂרָץ הָעוֹף - לוֹקְהָ, שְׂנֵאָמַר: כֹּל¹⁸ שְׂרָץ הָעוֹף
60 טְמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ. וְאִי זֶהוּ שְׂרָץ הָעוֹף? כְּגוֹן
61 זָבוּב אוֹ יְתוּשׁ וְצִרְעָה וְדַבְּרוּרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.
62 ו. הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִשְׂרָץ הָאָרֶץ - לוֹקְהָ, שְׂנֵאָמַר: וְכָל
63 הַשְּׂרָץ הַשֹּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׂקֶץ הוּא לֹא יֹאכֵל. וְאִי זֶהוּ
64 שְׂרָץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעִקְרָבִים וְחַפּוּשִׁית וְנִדְלוּ¹⁹
65 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.
66 ז. וְשִׁמְנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: הַחֲלָד

1 כ. כָּל עוֹף שֶׁחֹלַק אֵת רַגְלָיו כְּשִׁמּוֹתְחִין לוֹ חוּט שְׂתִימָה
2 לְכָאן וְשְׂתִימָה לְכָאן, אוֹ שְׂקוּלֵט מִן הָאֲוִיר וְאוֹכֵל בְּאֲוִיר
3 - הֲרִי זֶה דוֹרֵס, וְטְמֵא. וְכָל הַשּׂוֹכֵן עִם הַטְּמֵאִים וְנִדְמָה
4 לָהֶם - הֲרִי זֶה טְמֵא.
5 כא. וּמִיַּי תְּגָבִים שֶׁהִתִּירָה תּוֹרָה - שְׂמוֹנָה, וְאֵלוֹ הֵן:
6 (א תְּגָב. ב) מִין חֲגַב, וְהוּא הַרְזָבְנִית. (ג חַרְגֵּל. ד) וּמִין
7 חַרְגֵּל, וְהוּא עֲרַצְבֹּבִיא. (ה אַרְבֵּה. ו) וּמִין אַרְבֵּה, וְהִיא
8 צִפְרַת כְּרָמִים. (ז סֶלְעָם. ח) וּמִין סֶלְעָם, וְהִיא יוֹחֲנָא
9 יְרוּשְׁלַמִית.
10 כב. מִי שֶׁהוּא בָּקִי בָּהֶן וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - אוֹכֵל. וְהַצִּיד
11 נֶאמָן עֲלֵיהֶן, כְּעוֹף. וּמִי שְׂאִינוֹ בָּקִי בָּהֶן - בּוֹדֵק
12 בְּסִימָנָיו. וְשִׁלְשָׁה סִימָנָיו יֵשׁ בָּהֶן: כָּל שֵׁשׁ לוֹ אַרְבַּע
13 רַגְלִים, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם שֶׁחֹפּוֹת רַב אַרְף גּוּפוֹ וְרַב הַקָּף
14 גּוּפוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעִים לְנִתְרָה בָּהֶם - הֲרִי זֶה מִין טְהוֹר.
15 וְאִם עַל פִּי שְׂרָאשׁוֹ אַרְף וְיֵשׁ לוֹ זָנָב, אִם הִיא שְׂמוֹ חֲגַב
16 - טְהוֹר.
17 כג. מִי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוֹ כְּנָפַיִם אוֹ כְּרָעִים, אוֹ שְׂאִין לוֹ
18 כְּנָפַיִם חֹחוּפִין אֵת רַבּוֹ, וְעֵתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחַר זְמַן
19 כְּשִׁיגְדִיל - הֲרִי זֶה מִתֵּר מַעֲטָה.
20 כד. וּבְדָגִים שְׁנֵי סִימָנָיו: סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת. וְסִנְפִיר הוּא
21 שְׂפוֹרֵחַ בוֹ, וְקִשְׁקֶשֶׁת הִיא הַדְּבוּקָה בְּכָל גּוּפוֹ. וְכָל שֵׁשׁ
22 לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת - יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר. אֵין לוֹ עֲכָשׁוֹ וְכִשְׁיגְדִיל
23 יִהְיֶה לוֹ, אוֹ שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת כְּשֶׁהוּא בָּיָם וְכִשְׁיַעֲלֶה
24 יִשִּׁיר קִשְׁקֶשָׁיו - הֲרִי זֶה מִתֵּר. וּמִי שְׂאִין לוֹ קִשְׁקֶשִׁים
25 הַחוּפִין אֵת כָּלּוֹ - מִתֵּר. אֲפִלוּ אֵין בוֹ אֵלֶּא סִנְפִיר אֶחָד
26 וְקִשְׁקֶשֶׁת אַחַת - הֲרִי זֶה מִתֵּר.
27 יוֹם ה' כ"ח אדר ה'תשע"ה
28 פֶּרֶק שְׁנִי
29 א. מִכָּלל שְׂנֵאָמַר²: וְכָל בְּהֵמָה מִפֶּרֶסָת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת
30 שִׁסְעַת שְׂתֵי פֶּרֶסוֹת מַעֲלַת גֶּרֶה, שׁוּמַעַי אֲנִי שְׂכַל שְׂאִינָה
31 מַעֲלַת גֶּרֶה וּמִפֶּרֶסוֹת פֶּרֶסָה - אֲסוּרָה. וְלֹא הַבָּא מִכָּלל
32 עֲשֵׂה⁴ - עֲשֵׂה הוּא⁵. וּבְגָמֵל וּבְחִזִּיר וּבְאֲרֻנְכַת וּבְשִׁפָּן

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם; ודין שמונה שרצים האמורים בתורה; ותולעים הנמצאים בפירות או במים; ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו. (2) ביטוי שגור במשנה ובבריייתא. כלומר, זה שאומר הכתוב. (3) מבין אני, כלומר, מכאן אני לומד. (4) מאחר שכתוב: "לעשות כן" אנו מבינים שרצון התורה הוא שלא לעשות אחרת, אף שלא נכתב במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב בלשון עשה. (5) ואם עשה לא כציווי התורה, הוא עובר על עשה. (6) שאינם מפורשות בתורה. (7) "כל השיעורין כולן בכזית". (8) כלומר, רק משום לאו של בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב. (9) ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא-תעשה של "את זה לא תאכלו". (10) והתורה כתבה: אך את זה לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. (11) כלומר, מפני שהמין שאינו בעל פרסה אינו בכלל פרשה זו. (12) האדם. (13) וגם משום בשר מן החי אינו חייב, שזה אינו אלא בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו אלא במינים טהורים. (14) "הלאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א', כי מקרא זה מדבר בעליל פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה, כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה אשר תאכלו" ואדם נקרא חיה כאמור למעלה. (15) אפילו לא מבעלי פרסה. (16) רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ובעוף, מפני שלא בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני אדם. (17) גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי חגבים לא נקראו בשם בשר. (18) בספר ויקרא לא נזכר לאו על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד. (19) בלשון הפסוק: מרבה רגלים.

30 אלא מן הגללים שהפריחו וכיצא בהן - הן הנקראין
 31 רומש על הארץ. והאוכל מהן כזית - לוקה, שנאמר:
 32 ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ,
 33 ואף על פי שאין פריין ורביין. אבל השרץ השורץ על
 34 הארץ הוא שפירה ורבה מזכר ונקבה.
 35 יד. אלו המינין הנקראין בפרות ובמאכלות: אם פרו
 36 ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוך האכל, מי שאכל
 37 מהן כזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ השורץ על
 38 הארץ - לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא פרו
 39 - מתר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.
 40 טו. במה דברים אמורים? שהתלע האכל אחר שנעקר
 41 מן הארץ; אבל אם התלע והוא מחבר - אותה
 42 התולעת אסורה פאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת,
 43 ולוקין עליה³¹. ואם ספק - אסורה³². לפיכך, כל מיני
 44 פרות שדרפן להתלע כשהן מחברין - לא יאכל עד
 45 שיבדק הפרי מתוכו, שמא יש בו תולעת³³. ואם שהה
 46 הפרי אחר שנעקר שנים עשר חדש - אוכל בלא
 47 בדיקה; שאין תולעת שבו מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.
 48 טז. פרו לאויר ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו מקצתן
 49 לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על
 50 הגרעין מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל
 51 אחר - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן³⁶.
 52 יז. תולעת³⁷ הנמצאת במעי הדגים ובמח שבראש
 53 הבהמה³⁸ והנמצאת בפשו³⁹ - אסורה. אבל דג מליח
 54 שהתלע - הרי התולעת שבו מתרת⁴⁰; שהן כפרות
 55 שהתלעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמותר לאכלן כלן
 56 כאחת בתולעת שבתוכן. וכן המים שבפלים שהשריצו
 57 - הרי אותן שרצים מתר לשותתן עם המים. שנאמר:
 58 וכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים ובנהלים

1 והעכבר והצב והאנקה והפח והלטאה והחמט
 2 והתנשמת, האוכל מבשרם²⁰ בעדשה - לוקה. שעור
 3 אכילתן בשעור טמאתן. וכלם מצטרפין זה עם זה
 4 בכעדשה²¹.
 5 ח. במה דברים אמורים? באשכל מהן אחר מיתתן²²;
 6 אבל החותך אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו - אינו
 7 לוקה עליו עד שיהיה בו כזית בשור²³. וכלן מצטרפין
 8 לזית. אבל אבר שלם מן השרץ אחר שמת - אינו
 9 לוקה עד שיהיה בו בעדשה.
 10 ט. דם שמנה שרצים ובשרן - מצטרף לבעדשה. והוא
 11 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש²⁴ מצטרף
 12 לבשרו לזית ולוקה עליו, לפי שאין בשרו חלוק
 13 מדמו. ואף על פי שאינו מטמא. וכן כל פיוצא בו
 14 משאר שרצים שאינן מטמאין²⁵.
 15 י. דם שרצים שפרש, וכןסו ואכלו - לוקה עליו
 16 בכזית²⁶. והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם
 17 התרו בו משום אוכל דם - פטור²⁷, שאין תבין אלא
 18 על דם בהמה חיה ועוף.
 19 יא. כל השעורין ומחלקותם²⁸ - הלכה למשה מסיני.
 20 יב. האוכל כזית משרץ המים - לוקה מן התורה.
 21 שנאמר: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השורץ
 22 ולא תטמאו בהם; הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ
 23 העוף ושרץ המים. אי זהו שרץ המים? אלו הבריות
 24 הקטנות, כמו התולעים והעלוקה שבמים, והבריות
 25 הגדולות ביותר, שהן חיות הים. כללו של דבר: כל
 26 שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג טהור, כגון
 27 קלב המים והדלפון²⁹ והצפרדע וכיצא בהן.
 28 יג. אלו המינין שנקראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
 29 רמה ותולעה וכיצא בהן, שאינן נקראין מזכר ונקבה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

20 לאחר מיתתן. 21) שאם יש בין כולם ביחד כעדשה - האוכל מהם לוקה. 22) והטעם, שבמיתתן הם מטמאים, לכן שיעור אכילתן כעדשה, משום שהוקשה לטומאה, אבל בחייהן אינם מטמאים ולפיכך שיעור אכילתם כזית ככל איסורי אכילות שבתורה. 23) ואף על פי שאברים מטמאים בכל שהוא: "האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברייתו", אין לוקין על אכילתו בכל שהוא, שלא אמרו "שיעור אכילתו כשיעור טומאתו" אלא כבעדשה, שזהו חידוש בשרץ, אבל טומאת האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים משאר הטומאות, שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין אנו אומרים באברים שיעור אכילתן כשיעור טומאתן, והשיעור כבעדשה, גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה כבעדשה ולא כזית? מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר שלם שיעורו גדול יותר מחתיכת אבר. 24) שהוא מן השרצים ששיעורם כזית. 25) "ואין לך בכל השרצים מה שמטמא במוחו חוץ משמונת המינין המפורשין בתורה". אבל אסורים באכילה ושיעורם כזית, ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין. 26) אפילו בשמונה שרצים ששיעורן כבעדשה. 27) לא כרת ולא מלקות. 28) כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו למעלה: זה כזית וזה כבעדשה. 29) "דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג". 30) לאו דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על הפרי. 31) משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. 32) ככל ספק של איסורי תורה. 33) ואם יש בו, אסור מספק. 34) הני תמרי דכדא (שהתלעו) לבתר תריסר ירחי שתא שריין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין). 35) כלומר, שלפני שהגיעו לארץ קלטה בפיו לבלועה. 36) שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו בהתלעו בתלוש, אבל אם התלעו במחובר פסק רבינו שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה. 37) "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם מתהווים ממנו אלא נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ. 38) שבוודאי דרך הנחירים נכנסה. 39) מפני שנתהוו בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה ניתרת באכילה בשחיטה. וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. 40) אם התולעת עודנה מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קכה

מתוך מהדורת וגשל

28 כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים
 29 ומשרץ הארץ, כגון שהיו לה כנפים⁵³, והיא מהלקת על
 30 הארץ כשאר שרצים⁵⁴, והיתה רבה במים⁵⁵, ואכלה -
 31 לוקה שלש מלקיות⁵⁶. ואם היתה יתר על זה מן המינין
 32 שנבראו בפרות - לוקה עליה ארבע מלקיות⁵⁷. ואם
 33 היתה מן המינין שפרין ורבין - לוקה חמש. ואם היתה
 34 מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף - לוקה
 35 עליה שש מלקיות: משום עוף טמא, ומשום שרץ
 36 העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים, ומשום
 37 רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות. בין שאכלה
 38 בלה בין שאכל ממנה פזית. לפיכך, האוכל נמלה
 39 הפורחת הגדלה במים - לוקה חמש מלקיות.
 40 כד. וספק⁵⁸ נמלים והביא אחת שלמה וצרפה לאלו
 41 שנתרסקו ונעשה הכל פזית ואכלו - לוקה שש מלקיות:
 42 חמש - משום הנמלה האחת, ואחת - משום פזית
 43 מנבלת הטמאים⁵⁹.

פרק שלישי

44
 45 א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין²
 46 על אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן
 47 התורה. כגון חלב בהמה וחייה הטמאים וביצי עוף ודג
 48 הטמאים. שנאמר: ואת בת היענה - זו ביצתה. והוא
 49 הדין לכל האסור³ כיצנה⁴, ולכל הדברים הדומין
 50 לביצתה.
 51 ב. חלב האדם מתר באכילה, אף על פי שבשר האדם
 52 אסור באכילה, וכבר בארנו⁵ שהוא בעשה⁶.
 53 ג. דבש דבורים⁷ ודבש צרעים - מתר, מפני שאינו

1 אתם תאכלו. כלומר: במים ובימים ובנחלים הוא
 2 שאתה אוכל את שיש לו ואין אתה אוכל את שאין לו;
 3 אכל בפלים, בין שיש לו בין שאין לו - מתר.
 4 יח. שרץ המים הנברא בבורות ובשיחין ובמערות,
 5 הואיל ואינו מים נובעין והרי הן עצורים⁴¹ - הרי הן
 6 פמים שבפלים ומתו. ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף
 7 על פי שכולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.
 8 יט. כמה דברים אמורים? שלא פרושו ממקום ברייתו;
 9 אכל אם פרוש השרץ, אף על פי שחזר לתוף הפלי או
 10 לתוף הבור - אסור. פרוש לדפני החבית וחזר ונפל לתוף
 11 המים או לתוף השכר - מתר⁴². וכן אם פרוש לדפני
 12 הבור או המערה וחזר למים - מתר.
 13 כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל את
 14 היבחושים או את היתושין והתולעות שסגן - לוקה משום
 15 שרץ המים⁴³ או משום שרץ העוף ושרץ המים⁴⁴. אפלו
 16 חזרו לכלי אחר שסגנו, שהרי פרושו ממקום ברייתו⁴⁵. אכל
 17 אם לא סגן - שוחה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.
 18 כא. זה שאמרנו בפרק זה האוכל פזית - בשאכל פזית
 19 מבריה גדולה, או שצטרף מעט מבריה זו ומעט מבריה
 20 זו שבמינה⁴⁶ עד שיאכל פזית; אכל האוכל בריה טמאה
 21 בפני עצמה בלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו
 22 היתה פחותה מן התרדלה⁴⁷. בין שאכלה מטה⁴⁸ בין
 23 שאכלה חיה. ואפלו סרחה הבריה⁴⁹ ונשתנית צורתה⁵⁰,
 24 הואיל ואכלה בלה - לוקה.
 25 כב. נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה - אינו לוקה
 26 עליה⁵¹ אלא בכזית. לפיכך⁵², האוכל זבוב שלם או
 27 יתוש שלם, בין חי ובין מת - לוקה משום שרץ העוף.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(41) מכונסים. אבל אם אינם עצורים, כגון חריצים ונעיצין של מים הנמשכים, דינם כימים, אף על פי שאינם נובעין.
 (42) "היינו רביתיה", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידולו, ודרכו לפרוש לדפני הכלי או הבור ולהחזיר למים ולפיכך אף על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחורי הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו מקום גידולו.
 (43) ביבחושים. (44) ביתושים, שהוא גם שרץ העוף. ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים. (45) כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו. (46) כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין" אבל שני מינים אינם מצטרפים לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא. (48) "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא". (49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל שוחה עד כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר להלן פרק י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר השסריה והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור".
 (50) נשתנית, אבל לא נתרסקה. (51) בעיני בגמרא: אם חשוכה ברייה או לא, ולא נפשטה, ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה שלימה כל שהיא. (53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על הארץ". (55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיא לוקה ארבע, נמלה לוקה חמש, צרעה לוקה שש". דעת רבינו שאם יש בדבר אחד לאוויין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות אלו יש בהן תכונות שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה על כל הלאוויין ואין זה דומה לכל המקרה של לאוויין הרבה על איסור אחד ולפיכך הדגיש כאן את התכונות השונות. (58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין של אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום נבלת הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את נפשותיכם. (1) יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר לאכול או לינק אותו מהשדיים; חלב וביצים הבאים מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם; ודין אפרוח שנועד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם. (2) כלומר, איסורי לאו ולא איסורי 'עשה'. (3) כוונת רבינו היא שהדין "שכל היוצא מן הטמא טמא" אנו למדים מפסוק זה. (4) שמתמצאים מתוך הגוף. (5) למעלה פרק ב הלכה ג. (6) ובאיסור 'עשה' אין הכלל: "שכל היוצא מן הטמא טמא" כמבואר בהלכה הקודמת. (7) כסתם משנה, מכשירין פרק ו, ולא כר'

- 1 מתמצית גופן, אלא כונסין אותו מן העשבים בתוף
 2 פיהן ומקיאין אותו בכורת, כדי שימצאו אותו לאלל
 3 ממנו בימות הגשמים.
 4 ד. אף על פי שחלב אדם מתר, אסרו תכמים לגדול
 5 לינק אותו מן השדים, אלא חולבת אשה לתוף הפלי
 6 ושותה. וגדול שינק מן השד - פיונק שרץ⁸, ומפין אותו
 7 מפת מרדות.
 8 ה. יונק תינוק והלוף אפלו ארבע או חמש שנים. ואם
 9 גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר, ממת בריו⁹ לא
 10 מחמת חליו - אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר
 11 עשרים וארבעה חדש; אבל בתוף זמן זה, אפלו גמלוהו
 12 חדש או שנים - מתר לחזר ולינק עד סוף עשרים
 13 וארבעה חדש¹⁰.
 14 ו. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא
 15 אסורין מן התורה - אין לוקין עליהם¹¹; שנגמר:
 16 מבשרם לא תאכלו - על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה
 17 על הביצה ועל החלב. והרי האוכל אותן - כאוכל חצי
 18 שעור¹², שהוא אסור מן התורה ואינו לוקה, אבל מפין
 19 אותו מפת מרדות¹³.
 20 ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים
 21 במעייהם - כאוכל קרבי דגים טמאים¹⁴, ולוקה מן
 22 התורה. וכן ביצי העוף הטמא התלויות באשכול,
 23 שעדיין לא פרשו ונגמרו¹⁵, האוכל אותן - לוקה, כאוכל
 24 גני מעים שלהן.
 25 ח. ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה
 26 ואכלה - לוקה משום אוכל שרץ העוף¹⁶. אבל ביצת
 27 העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה -
 28 מפין אותו מפת מרדות¹⁷.
- ט. נמצא עליה קרט דם¹⁸: אם על החלבון - זרק את
 הדם¹⁹ ואוכל את השאר, ואם על החלמון - אסורה
 כלה²⁰. ביצה המוורת²¹ - הנפש היפה²² תאכלנה.
 י. אפרוח שנולד, אף על פי שלא נתפתחו עיניו - מתר
 לאכל²³. בהמה טהורה שנטרפה - תלכה אסור פחלב
 בהמה טמאה. וכן ביצת עוף טהור שנטרף - כביצת
 עוף טמא²⁴, ואסור.
 יא. אפרוח שנולד מביצת טרפה - מתר, שאין מינו
 טמא²⁵. היה העוף ספק טרפה, כל הביצים שתלד
 בערמה ראשונה²⁶ - משהין אותן²⁷: אם טענה ערמה
 שניה²⁸ והתחילה לילד - התרו הראשונות, שאם הייתה
 טרפה - לא הייתה יולדת עוד²⁹; ואם לא ילדה - הרי
 הן אסורות.
 יב. חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד פחלב
 הטהורה. ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה,
 כשתעמיד אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב
 הטמאה עם הקום של גבינה.
 יג. ומפני זה יתן הדין: שכל חלב הנמצא ביד עובד
 כוכבים ומזלות³⁰ - אסור, שפא ערב בו חלב בהמה
 טמאה; וגבינת העובד כוכבים ומזלות - מתרת, שאין
 חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו
 על גבינת העובדי כוכבים ומזלות ואסרום, מפני
 שמעמידין אותה בעור קבה של שחיטתן שהיא נבלה.
 ואם תאמר: והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד
 בחלב שעמד בו, ולמה לא יבטל במעוטו? מפני שהוא
 המעמיד הגבינה, והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד -
 הרי הכל אסור, כמו שיתבאר³¹.
 יד. גבינה שמעמידין אותה העובדי כוכבים ומזלות

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

יעקב בכורות ז. (8) לפיכך מכין אותו מכת מרדות. (9) כשהוא בריא. (10) כלומר, שאם לא פירש כלל, יונק והולך עד ארבע שנים. אבל אם פירש תוך ארבעה ועשרים חודש, אף-על-פי שמותר לחזור ולינק, יונק והולך רק עד סוף כ"ד חודש ולא יותר. (11) "אם ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום השרץ השורץ על הארץ", משמע, אבל אם לא ריקמה אף-על-פי שהיא אסורה כביצת טמא - אין לוקין עליה. והוא-הדין כל היוצא מן הטמא שאסור מן התורה, אין שם מלקות. (12) שבא מדרשת כל חלב לא תאכלו, ויש רק איסור מן התורה ואינו לוקה, כן ביצת עוף טמא וחלב בהמה טמאה שבא מדרשת בה היענה אין בהם מלקות אף-על-פי שאיסורם מן התורה. (13) "האוכל חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות". (14) כיון שהם בגוף הדגים ואין בהם קליפה, הרי הם בשר גמור. (15) כלומר, שעדיין לא פרשו, וגם לא נגמרו. והמלה "לא", מוסכת על שניהם, שאם נגמרו, אינם כבני מעיים ואינו לוקה. (16) "ריקמה לוקה משום שרץ הארץ". ודעת רבינו שהוא-הדין כביצת עוף טמא, שאם ריקמה לוקה משום שרץ העוף, מכיון שהוא ממין העוף, ואף-על-פי-כן אינו לוקה משום עוף טמא, מפני שטרם הגיע לכלל עוף, ועדיין הוא שרץ, ולכן דינו כזבובים ויתושים, וכמבואר למעלה פרק ב הלכה ה. (17) בגמרא שם מבואר שריקמה אסורה מדרבנן כל זמן שהאפרוח לא יצא לאויר העולם. ולכן חייב מכת מרדות. (18) טיפת דם. (19) מפני שרק במקום הדם יש קשר הולד, ולא נתפשט בשאר החלקים. (20) שכבר פשט קלקול בכל הביצה. (21) שאינה של זכר אלא התרנגולת "מתחממת בקרקע ויולדת ביצים, ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים". (22) "שאינן דעתו קצה בה מחמת מיאוס". (23) ודוקא כשיצא לאויר העולם, וכל עוד שלא יצא לאויר העולם - אסור מדברי סופרים משום שרץ, כמבואר למעלה הלכה ח. (24) כמבואר למעלה הלכה א. (25) רבינו לא התכוון כאן לנמק למה האפרוח מותר, אף-על-פי שבא מביצת טריפה, כי לזה ניתן נימוק אחר בגמרא שם, אלא כוונתו לומר מה בין אפרוח מביצת טריפה לאפרוח מביצת טמאה. (26) בטעינה ראשונה, כלומר אותן הביצים שהיו במעיה בשעה שנולד בה ספק טריפות. (27) אחרי שגמרה להטיל כל הביצים של הטעינה הראשונה. (28) וזמן שהיה עשרים ואחד יום, שזה זמן עיבורה של התרנגולת. (29) "טריפה אינה יולדת" כלומר, אינה מתעברת ויולדת, אבל יולדת היא מה שעיברה לפני שנטרפה. (30) ואין ישראל רואה אם חלבו מבהמה טהורה. (31) להלן פרק ט הלכה טז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קכז

מתוך מהדורת וגשל

25 שְׁתַּנְּכְרִי מִתְּנָא לְחָלָב מִן הַטְּמֵאָה, שְׂמָא יַעֲמֵד וַיִּרְאָה
26 אֹתוֹ.
27 יח. בִּיצָה שְׂשֻׁנֵי רֵאשִׁיָּה פְּדִין אוֹ שְׂשֻׁנֵי רֵאשִׁיָּה חֲדַין,
28 אוֹ שְׂהֵיָה חֲלֵמוֹן מִבְּחוּץ וְחֵלְבוֹן מִבְּפָנִים - בְּיָדוּעַ
29 שְׁהוּא בִיצַת עוֹף טָמֵא. רֵאשָׁה אָחָד כִּד וְרֵאשָׁה אָחָד
30 חֵד, וְחֵלְבוֹן מִבְּחוּץ וְחֵלְמוֹן מִבְּפָנִים - אֶפְשָׁר שְׁהִיא
31 בִיצַת עוֹף טָמֵא⁴⁴ וְאֶפְשָׁר שְׁהִיא בִיצַת עוֹף טָהוֹר.
32 לְפִיכָף שׂוֹאֵל לְצִיד יִשְׂרָאֵל⁴⁵ שְׂמוֹכְרָה: אִם אָמַר לוֹ:
33 שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי הוּא וְעוֹף טָהוֹר הוּא - סוֹמֵךְ עֲלָיו; וְאִם
34 אָמַר: שֶׁל עוֹף טָהוֹר, וְלֹא אָמַר לוֹ שְׂמוֹ - אֵינוֹ סוֹמֵךְ
35 עֲלָיו⁴⁶.
36 יט. לְפִיכָף אֵין לוֹקְחִים בִּיצִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
37 וּמְזֻלוֹת, אֲלֵא אִם הִיא מְכִיר אוֹתָן⁴⁷ וַיֵּשׁ לוֹ בְּהֵן טְבִיעוֹת
38 עֵין שְׁהֵן בִּיצֵי עוֹף פְּלוֹנִי הַטָּהוֹר. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְהֵן
39 שְׂמָא הֵן בִּיצֵי טְרֵפָה אוֹ בִיצֵי נְבֵלָה. וְאֵין לוֹקְחִין מִן
40 הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בִּיצָה טְרוּפָה⁴⁸ כָּלָל.
41 כ. בִּיצֵי דְגִים - סִימְנֵיהֶם כְּסִימְנֵי בִיצֵי הָעוֹף. אִם הָיוּ
42 שְׂנֵי רֵאשִׁיָּה פְּדִין אוֹ חֲדַין - טְמֵאָה. אָחָד כִּד וְאָחָד חֵד
43 - שׂוֹאֵל לְיִשְׂרָאֵלִי הַמּוֹכֵר⁴⁹: אִם אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּחֻתִּים⁵⁰
44 וְהוֹצֵאתִים מִדֶּג טָהוֹר - אוֹכֵל עַל פִּי⁵¹; וְאִם אָמַר לוֹ:
45 טָהוֹרִין הֵם - אֵינוֹ נֶאֱמָן⁵², אֲלֵא אִם כֵּן הִיא אָדָם
46 שְׁהַחֲזוֹק בְּכִשְׁרוֹת.
47 כא. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין גְּבִינָה וְחֻתִּיכַת דֶּג שְׂאִין בִּיהַ סִימָן⁵³
48 אֲלֵא מִיִּשְׂרָאֵלִי שְׁהַחֲזוֹק בְּכִשְׁרוֹת. אֲכָל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁵⁴,

1 בְּעֹשְׁבִים אוֹ בְּמֵי פְרוֹת, כְּגוֹן שָׂרָף הַתְּאֲנִים, וְהָרִי הֵן
2 נִכְרִין בְּגְבִינָה - הוֹרוּ מִקְצַת הַגְּאוּנִים שְׁהִיא אֲסוּרָה.
3 שְׂכַכְר גְּזוּר³² עַל כָּל גְּבִינַת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, בֵּין
4 שְׁהַעֲמִידוּהָ בְּדָבָר אֲסוּר בֵּין שְׁהַעֲמִידוּהָ בְּדָבָר הַמְּתָר,
5 גְּזָרָה מִשּׁוּם שְׂמַעֲמִידִין³³ אוֹתָהּ בְּדָבָר הָאֲסוּר.
6 טו. הָאוֹכֵל גְּבִינַת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, אוֹ חֵלָב
7 שְׁחִלְבוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֶהוּ³⁴ -
8 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת³⁵. הַחֲמָאָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
9 וּמְזֻלוֹת - מִקְצַת הַגְּאוּנִים הַתִּירוּהָ; שְׁהָרִי לֹא גְזָרוּ עַל
10 הַחֲמָאָה, וְחֵלָב הַטְּמֵאָה אֵינוֹ עוֹמֵד³⁶. וּמִקְצַת הַגְּאוּנִים
11 אֲסוּרָה, מִפְּנֵי צַחְצוּחֵי חֵלָב שְׂשֵׁאָר בָּהּ. שְׁהָרִי הַקּוֹם
12 שְׂבַחְמָאָה אֵינוֹ מְעַרְבֵּ³⁷ עִם הַחֲמָאָה כְּדִי שְׂשִׁיבְטֵל
13 בְּמַעוּטוֹ, וְכָל חֵלָב שְׁלֵהֵן חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמָא עָרְבוּ בוֹ
14 חֵלָב בְּהֵמָה טְמֵאָה³⁸.
15 טז. יִרְאָה לִי, שְׂאֵם לְקַח חֲמָאָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
16 וּמְזֻלוֹת וּבִשְׁלָה עַד שְׁהִלְכוּ לְהֵן צַחְצוּחֵי חֵלָב³⁹ - הָרִי
17 זוֹ מִתְּרַת⁴⁰. שְׂאֵם תֹּאמַר: נִתְעָרְבוּ עִמָּה וְנִתְבָּשְׁלוּ כֵּלָן -
18 בְּטֵלוּ בְּמַעוּטָם. אֲכָל הַחֲמָאָה שְׂבִישְׁלוּ אוֹתָהּ עוֹבְדֵי
19 כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גְּעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
20 וּמְזֻלוֹת⁴¹, כְּמוֹ שְׂשִׁיבְבָרָא⁴².
21 יז. יִשְׂרָאֵל שְׂשִׁיב בְּצַד הָעֵדֶר שֶׁל נִכְרִי, וְכֹא הַנִּכְרִי
22 וְהִבִּיא לוֹ חֵלָב מִן הָעֵדֶר⁴³, אִף עַל פִּי שְׂשִׁיב בְּעֵדֶר בְּהֵמָה
23 טְמֵאָה - הָרִי זֶה מְתָר, וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא רָאָה אוֹתוֹ
24 חוֹלָב. וְהוּא שְׂשִׁיב לְרֵאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חוֹלָב כְּשֶׁיַּעֲמֵד;

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(32) שהגזירה היתה סתם. (33) בכת"י תימן: "משום שהעמידוה בדבר האסור", וכן הגירסה בהגהות מיימוניות. פירוש הדברים: מפני שנהגים להעמיד בדבר האסור, גזרו על סתם גבינות גויים, ולא חילקו בין העמידו בדבר אסור או בדבר מותר, ולכן אסורה אפילו במקומות שרובם או כולם מעמידים בהיתר. (34) שחלבו מבהמה טהורה. (35) ככל העובר על איסורי חכמים. (36) וצחצוחי (טיפות זעירות) חלב טמא שנשארו בה, אינם אוסרים. שהמה בטלים במיעוטם כשאר איסורים שבטלים בששים, שהרי חלב זה אינו מעמיד. (37) כלומר שהאיסור, היינו הקום, ניכר - אלא שאי אפשר לברור אותו ולסלקו מן החמאה, לפיכך אינו בטל. (38) כמבואר למעלה הלכה יג. (39) שניתכו על-ידי האש. (40) כלומר, אפילו לשיטת האוסרין חמאה של גוי, מותר אפילו לכתחילה, שהרי יש כאן הרבה ספיקות. שמא לא היה חלב טמא כלל. ואם תמצא לומר שנתערב, שמא לא נשאר כלום. ואם תמצא לומר נשאר, שמא בתחלת הבישול ניתן על-ידי אש, ולפיכך אין לאסור משום מבטל איסור. ובכלל אין לאסור משום מבטל מלכתחילה, שהרי כוונתו בבישולה שיתכנו הצחצוחים ולא ישארו בה כלל. (41) פליטת איסור מהכלי של הגוי. (42) להלן פרק יז הלכה ב. שבתם כלי גוי הם בני יומן, והבלועה שבהם אינה פוגמת את התבשיל. (43) שחלבו לצרכו של ישראל, ומתיירא לערב בו חלב טמא, פן יעמוד ויראה אותו. (44) שאין סומכין על סימני טהרה אלו, מפני שסימני ביצים אינם מן התורה, והדבר ספק. (45) אבל גוי אינו נאמן, כמבואר בהלכה הסמוכה. (46) כלשון הגמרא: "של עוף פלוני, וטהור הוא". וכן בעוף טהור, אנו מאמינים רק לצייד שבקי בהם ובשמותיהם, כמבואר למעלה פרק א הלכה טו. וכתב הראב"ד, שאם הוא מוחזק בנאמנות לוקחים ממנו אפילו בסתם. ונראה שגם דעת רבינו כך, כפי שכתב בפירוש גבי ביצי דגים בהלכה כ. (47) וכמבואר בהלכה הקודמת, שרק ישראל שאינו מוחזק בכשרות נאמן, אם אומר של עוף פלוני וטהור הוא, אבל לא גוי. ועכשיו לוקחים ביצים מן הגויים אף-על-פי שאינו אומר של עוף פלוני הוא, שסומכים אנו על רוב ביצים המצויים בינינו שהן של עופות טהורים (הגהות מיימוני). (48) ואפילו אם הוא מכיר שהן ממין עוף טהור, מפני שאנו חוששין שמא היא ביצת טריפה, וישראל מכרה לו, כמבואר שם בגמרא. (49) שגוי אינו נאמן בעדותו. (50) ובעוף, די אם הוא אומר של עוף פלוני. והטעם, שהדגים המלוחים באים ממרחק, ואולי נשמתו הביצים האלו מדג טמא, לפיכך צריך לומר אני מלחתיים. (51) אם הוא אינו חשוד ואינו מוחזק בכשרות, אבל אם הוא חשוד למכור טמא בטהור - אינו נאמן, מכיון שהוא נוגע בדבר. (52) מפני שעל סימנים לבד אין סומכים, שסימני ביצי דגים "לאו דאורייתא" הם, כסימני ביצי עוף. (53) תוספתא עבודה-זרה פרק ה. ובברייתא שם לט: מונה חלב במקום חתיכת דג. אולם במימרא של רב שם בדין שני חותמות, מוחק רב כהנא "חלב" ומכניס במקומו חתיכת דג. ומסתבר, שגם בברייתא הנזכרת הוא גורס חתיכת דג במקום "חלב". (54) והגירסא שם "אין לוקחין בסוריא". ודעת רבינו, שסוריא לאו דוקא אלא הכוונה לכל חוץ לארץ, ומוכח מכאן שבארץ ישראל מותר. ובזמן הזה (של רבינו),

- 1 לְשִׁיהֶיָהּ רַבָּה יִשְׂרָאֵל⁵⁵ - לֹקַחִין מִכָּל יִשְׂרָאֵל שִׁבְעָה⁵⁶.
 2 וְהִחְלַב - לֹקַחִין אוֹתוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל מִכָּל מְקוֹם.
 3 כֹּב. הַכּוֹבֵשׁ דָּגִים טְמֵאִים - צִירָן אָסוּר. אֲבָל צִיר
 4 חֲגָבִים טְמֵאִים - מִתְרִי⁵⁷, מִפְּנֵי שָׂאִין בָּהֶם לְחִלּוּחִית.
 5 לְפִיקָף אֵין לֹקַחִין צִיר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת, אֲלָא
 6 אִם כֵּן הִיָּה בּוֹ דָּג טְהוֹר⁵⁸ מְשׁוּטֵט בּוֹ, אֲפֹלוֹ דָּג אֶחָד.
 7 כֹּג. עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שֶׁהֵבִיא עֲרָבָה מִלְּאֵה חֲבִיתוֹת
 8 פְּתוּחוֹת שֶׁל צִיר, וְדָג אֶחָד טְהוֹר בְּאֶחַת מֵהֶן - פֶּלֶן
 9 מִתְרוֹת⁵⁹. הֵיוּ סְתוּמוֹת, פְּתַח אֶחַת וּנְמָצָא בָּהּ דָּג טְהוֹר,
 10 שְׁנֵיהֶם וּנְמָצָא בָּהּ טְהוֹר⁶⁰ - פֶּלֶן מִתְרוֹת. וְהוּא שִׁיְהִיָּה
 11 רֵאשׁוֹ שֶׁל דָּג וְשִׁדְרוֹ⁶¹ קָיָם, כִּדִּי שִׁיְהֵא נִפְרָ⁶² שֶׁהוּא דָּג
 12 טְהוֹר. לְפִיקָף אֵין לֹקַחִין דָּגִים מִרְצָצִין מְלוּחִין מִן
 13 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת. וְהֵם הַנִּקְרָאִים טְרִית טְרוּפָה.
 14 וְאִם הִיָּה רֵאשׁ הַדָּג וְשִׁדְרוֹ נִפְרָ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִרְצָץ
 15 - מִתָּר לֶקַח אוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת.
 16 כֹּד. עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שֶׁהֵבִיא גֵרֵב שֶׁל חֲתִיכוֹת דָּג
 17 שֶׁחֲתוּכָן שְׁוֵה⁶³, וְהֵן נִפְרִין שֶׁפֶלֶן מִדָּג אֶחָד, וּמְצָא
 18 בְּחֲתִיכָה אֶחַת מֵהֶן קִשְׁקִשִׁין - הֲרִי פֶלֶן מִתְרוֹת.
 19 **פֶּרֶק רְבִיעִי**
 20 א. הָאוֹכֵל פְּזִית מִבֶּשֶׂר בְּהֵמָה שְׁמֵתָה אוֹ חִיָּה שְׁמֵתָה
 21 אוֹ עוֹף שְׁמֵת - לֹקַה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תֹאכְלוּ כֹל נִבְלָה.
 22 וְכֹל שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָּה כְּרָאוּי - הֲרִי זֹו מֵתָה. וּבְהִלְכוֹת
 23 הַשְּׁחִיטָה יִתְבָּאֵר הַשְּׁחִיטָה שֶׁהֵיא כְּרָאוּי וְשִׂאִינָה כְּרָאוּי.
 24 ב. אֵין אָסוּר מִשׁוּם נִבְלָה אֲלָא מִינֵים טְהוֹרִים בְּלִבָּד,
 25 מִפְּנֵי שֶׁהֵן רָאוּיִן לְשְׁחִיטָה, וְאִם נִשְׁחַטוּ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה
 26 יְהִיו מִתְרִין בְּאֲכִילָה; אֲבָל מִינֵין טְמֵאִין, שָׂאִין שְׁחִיטָה
 27 מוֹעֲלַת בְּהֵן, בֵּין שֶׁנִּשְׁחַטָּה כְּרָאוּי בֵּין שְׁמֵתָה כְּדָרְכָה בֵּין
 28 שְׁחַתְּמָ בֶּשֶׂר מִן הַחַי מִמְּנָה וְאֲכָלוּ - אֵינוֹ לֹקַה מִשׁוּם
 29 נִבְלָה וְטְרָפָה, אֲלָא מִשׁוּם אוֹכֵל בֶּשֶׂר טְמֵאָה.
 30 ג. הָאוֹכֵל עוֹף טְהוֹר חַי כֹּל שֶׁהוּא - לֹקַה מִשׁוּם אוֹכֵל
 31 נִבְלָה, וְאִף עַל פִּי שָׂאִין בּוֹ פְּזִית, הוּאֵיל וְאֲכָלוּ כֹלוּ.
 32 וְאִם אֲכָלוּ אַחַר שְׁמֵת - עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ פְּזִית. וְאִף עַל פִּי
 33 שָׂאִין בְּכָלוֹ בֶּשֶׂר פְּזִית, הוּאֵיל וְיֵשׁ בְּכָלוֹ פְּזִית - חֵיב
 34 עָלָיו מִשׁוּם נִבְלָה.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

דינה של ארץ ישראל לענין זה כחוצה לארץ, ראה לקמן פ"א הלכה כה. (55) אבל אם אין רובה ישראל, חוששים שמא קנה מן הגוי, כיון שאינו מוחזק בכשרות. (56) כגירסת החוספתא, ראה למעלה. וכנראה שגירסת רבינו בגמרא שלנו כגירסת החוספתא, וכן גורס שם רבינו חננאל. (57) "העיד ר' צדוק על ציר של דגים טמאים, שהוא טהור", ופירש רבינו בעדיות פ"ז, משנה ב, שהוא מותר. (58) "ואלו דברים של גוים אסורין... וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו". ורבינו מפרש כלבית דג טהור הוא, וכן פירש רבינו חננאל. והוא הדין לכל דג טהור אם משוטט בו, הצייר מותר אלא שנה כלבית לרבותא, אף-על-פי שקטן ביותר. (59) שכל חביות פתוחות כחבית אחת הן, מפני שאדם עשוי ליטול מזו וליתן בזו. ולפיכך כמעורבות הן ומותרות. (60) שנמצא דג טהור בשתיים, מוכח הדבר שבכולן ציר של דגים טהורים ומותרות. (61) שניהם יחד, כדמוכח שם בגמרא. (62) כלומר, שהוא מכיר בטביעות עין בראש ושרדה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור (רש"י מפרש, שדגים טמאים אין להם שדרה, ותבנית ראשם משונה מזו של טהורים), ואפילו אם אין קשקשת וסנפיר נמצא בו, שאנו תולים שהשיר אותן בים. (63) אבל אם אין חיתוכן שוה עם אותן שיש בהן קשקשת - אסורות. (1) יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף; הא כל עוף טהור חי ואין בו כזית; האוכל כזית נפל מבהמה טהורה וכן כמה הוא נפל; האוכל כזית טרפה; ושנכנסין הטרפיות בכלל בשר בשדה טרפה; בהמה חולה שתשש כוחה למות או שחט מסוכנת ולא פירכסה; האיסורין אם מצטרפין וכן הנבלות ונבלה עם טרפה; הדברים שעוורתייהם כבשרם; ודין שור הנסקל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קכט

מתוך מהדורת וגשל

טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה, חוץ
מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם. לפיכך, הלוקח מעט
חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה טמאה ומעט בשר
נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט בשר עוף טמא וכיוצא
באלו משאר האסורין וצריך מן הכל כזית ואכלו - אינו
לוקח, ודינו כדין אוכל חצי שעור.
יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. ונבלה מצטרפת
עם טרפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים - מצטרפין זה
עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה - אין
מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי
ונבלת התרנגול, וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו -
לוקח. וכן אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי
זית מן הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית
מבשר מן החי מן הטהורה, ואכלו - לוקח. וכן בשר
הגמל והחזיר והארנבת, שקבץ מכלם כזית ואכלו -
לוקח. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור וחצי זית
מבשר הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה. וכן
בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר שניהן
מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד מהן בלאו
בפני עצמו, כמו שבארנו. אבל כל העופות הטמאים -
מצטרפין, כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה
הכלל: כל שאסורין בלאו אחד - מצטרפין, בשני לאוין
- אין מצטרפין; חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה
תחלת נבלה היא.
יח. האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה וחיה הטמאים
מן העור ומן העצמות ומן הגידים, ומן הקרניים ומן
הטלפים, ומן הצפרניים של עוף ממקומות שמבצבץ
משם הדם כשיחתכו, ומן השליא שלהן, אף על פי
שהוא אסור - הרי זה פטור, מפני שאלו אינן ראויין
לאכילה. ואין מצטרפין עם הבשר לכוזית.
יט. קבת הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא
כשאר טנפת שבגוף. ולפיכך מתר להעמיד הגבינה
בקבת שחיטת העובד כוכבים ומזלות, ובקבת בהמה
וחיה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא כשאר המעים,
ואסור.
כ. עור הבא כנגד פניו של חמור - מתר באכילה, מפני
שהוא כמו הפרש ומי רגלים שהן מתרין. יש עורות
שהן כבשר, והאוכל מהן כזית - כאוכל מן הבשר.
והוא כשיאכל אותן כשהן רפים.
כא. ואלו שעורותיהן כבשרן: עור האדם; ועור החזיר
של ישוב; ועור חטוטרות של גמל שלא טענו עליו משא
מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רכה; ועור בית
הבשת; ועור שתחת האליה; ועור השליל; ועור האנקה
והכח והלטאה והחמט. כל אלו העורות, כשהן רכות -
הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין לטמאה.
כב. נאמר בשור הנסקל: ולא יאכל את בשרו. והיאך
היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבלה? אלא
לא בא הפתוב אלא להודיע: שפניו שנגמר דינו

שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות
מכל מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר
ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר בתורה
טרפה? דבר הפתוב בהנה. שאם לא תאמר כן, לא
תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה, אבל אם נטרפה
בצר - לא תאסר. הא למדת, שאין הפתוב מדבר אלא
בהנה.
ט. וענין הפתוב: שהנוטה למות מחמת מכותיה ואי
אפשר לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו
חכמים: זה הכלל: כל שאין פתוב חיה - טרפה.
ובהלכות שחיטה יתבאר אי זה חלי עושה אותה טרפה
ואי זה חלי אין עושה אותה טרפה.
י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו
הבשר טרפה, והאוכל ממנו כזית - לוקח משום אוכל
טרפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה,
מה לי טרפה אותה חיה מה לי חתכה בספי? מה לי
בכלה מה לי במקצת? הרי הוא אומר: ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו - כיון שנעשית בהמה בשר בשדה
הרי היא טרפה.
יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה
למות, הואיל ולא ארעה מכה באבר מאיבריה הממיתים
אותה - הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא כעין
טרפת חית היער, שהרי עשת בה מכה הממיתה אותה.
יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו
אוכלין מבהמה שממחרין ושוחטין אותה כדי שלא
תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה. ודבר זה אין
בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה
- הרי זה משבח.
יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם - הרי
אלו מתרין, ואין אומרים שמה מתים היו. וכן השוחט
את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסננת,
והיא: כל שמעמידין אותה ואינה עומדת, אף על פי
שהיא אוכלת מאכל בריאות, אם שחטה ולא פרקסה
כלל - הרי זו נבלה, ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי
זו מתרת. וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה, אבל
בתחלתה - אינו מועיל.
יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה ובחיה גסה
ודקה: בין שפשטה ידה והחזירה, או שפשטה רגלה
אף על פי שלא החזירה, או שכפפה רגלה בלבד - הרי
זה פרכוס ומת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירה -
הרי זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד.
ובבהמה גסה: אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא
כפפה בין כפפה ולא פשטה - הרי זה פרכוס ומתרת;
ואם לא פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל - הרי
זו נבלה. ובעוף: אפלו לא רפרף אלא בעינו ולא כשפש
אלא בזנבו - הרי זה פרכוס.
טו. השוחט את המסננת בליה, ולא ידע אם פרקסה
או לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה ואסורה.

23 הבֶּשֶׂר בְּלֶבֶד - חֵיב עֲלָיו מִשּׁוּם טְרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,
24 לֹא מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי.
25 ג. הָאוֹכֵל מֵאֲבָר מִן הַחֵי פְּזִיתָ⁹ - לֹקֵה. וְאִפְלוּ אֲכַל
26 אֲבָר שְׁלֵם: אִם יֵשׁ בוֹ פְּזִיתָ¹⁰ - חֵיב, פְּחוּת מִפְּזִית -
27 פְּטוּר¹¹. חֶמֶף מִן הָאֲבָר כְּבָרְתוֹ בְּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת
28 כְּזֵית וְאֲכָלוּ - לֹקֵה, אִף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ בְּשֶׁר אֲלֵא כֹל
29 שֶׁהוּא¹². אֲבָל אִם הִפְרִיד הָאֲבָר אַחַר שֶׁתְּלַשׁוּ מִן הַחֵי
30 וְהִפְרִיד הַבְּשֶׂר מִן הַגִּידִים וּמִן הָעֲצָמוֹת - אֵינּוּ לֹקֵה¹³
31 עַד שֵׂאֵכֵל כְּזֵית מִן הַבְּשֶׂר לְבָדוֹ, וְאִין הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים
32 מְצַטְרְפִין בּוֹ לְכֻזֵּית, מֵאַחַר שֶׁשָּׁנָה בְּרִיתוֹ¹⁴.
33 ד. חֲלָקוֹ לְאֲבָר וְהֵ¹⁵ וְאֲכָלוּ מֵעֵט מֵעֵט: אִם יֵשׁ בָּמָה
34 שְׂאֵכֵל כְּזֵית בְּשֶׁר - חֵיב, וְאִם לֹאוּ - פְּטוּר¹⁶. לִקַּח
35 כְּזֵית מִן הָאֲבָר כְּבָרְתוֹ בְּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת וְאֲכָלוּ,
36 אִף עַל פִּי שֶׁנֶּחֱלַק בְּפִיו בְּפָנִים קִדְּם שֶׁיִּבְלַעְנוּ -
37 חֵיב¹⁷.
38 ה. תְּלַשׁ אֲבָר מִן הַחֵי וְנִטְרְפָה בְּנִטְלָתוֹ וְאֲכָלוּ - חֵיב
39 שְׂתִימִם: מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי, וּמִשּׁוּם טְרֵפָה; שֶׁהֲרִי שְׁנֵי
40 הָאִסוּרִין בְּאִין כְּאַחַת¹⁸. וְכֵן הִתּוֹלֵשׁ חֲלֵב מִן הַחֵי וְאֲכָלוּ
41 - לֹקֵה שְׂתִימִם: מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי, וּמִשּׁוּם חֲלֵב¹⁹.
42 תְּלַשׁ חֲלֵב מִן הַטְּרֵפָה וְאֲכָלוּ - לֹקֵה שְׁלֹשׁ²⁰.
43 ו. בְּשֶׁר הַמְדֻלְדָּל²¹ בְּהֵמָה וְאֲבָר הַמְדֻלְדָּל בְּהָ, אִם אֵינּוּ
44 יָכוֹל לְחֹזֵר וְלַחְיֹת²², אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֲלֵא אַחַר
45 שֶׁנִּשְׁחַטָּה - אִסוּר²³, וְאִין לֹקֵין עֲלָיו. וְאִם מֵתָה הַבְּהֵמָה
46 - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ נֶפֶל מִחַיִּים²⁴. לְפִיכָּה לֹקֵין עֲלָיו

1 לְסִקְלָה נְאָסֵר, וְנִעֲשָׂה כְּבֵהמָה טְמֵאָה, וְאִם קִדְּם וְשִׁחְטוּ
2 שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - הֲרִי זֶה אִסוּר בְּהִנְיָה, וְאִם אֲכַל מִבְּשֶׂרוֹ
3 כְּזֵית - לֹקֵה. וְכֵן כְּשִׁיפְסָקֵל לֹא יִמְכַר וְלֹא יִתְּנֵנוּ לְכֻלָּבִים
4 וְלֹא לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. לִכְךָ נְאָמַר: לֹא יֵאָכֵל אֶת
5 בְּשֶׂרוֹ. וּפְרָשׁ שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל מִתֵּר בְּהִנְיָה. נוֹדַע שֶׁהוּא
6 פְּטוּר מִסִּקְלָה אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹזְמוּ הָעֵדִים
7 - יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֵדֵר. וְאִם נוֹדַע אַחַר שֶׁנִּסְקָל - הֲרִי זֶה
8 מִתֵּר בְּהִנְיָה.

יום ו' כ"ט אדר ה'תשע"ה

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

11 א. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה² לְמַדוּ, שֶׁזֶה שֶׁנְּאָמַר בַּתּוֹרָה: לֹא
12 תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבְּשֶׂר - לְאָסֵר אֲבָר שֶׁנֶּחֱמַף מִן הַחֵי³.
13 וְעַל אֲבָר מִן הַחֵי⁴ הוּא אוֹמֵר לְנַח: אִף בְּשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ
14 לֹא תֹאכְלוּ. וְאִסוּר אֲבָר מִן הַחֵי נוֹהֵג בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף,
15 בְּטְהוֹרִים אֲבָל לֹא בְּטְמֵאִים⁵.
16 ב. אֶחָד אֲבָר שֵׁשׁ בּוֹ בְּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, כְּגוֹן הַיָּד
17 וְהָרֵגֶל, וְאֶחָד אֲבָר שְׂאִין בּוֹ עֶצֶם⁶, כְּגוֹן הַלְּשׁוֹן וְהַבִּיציִים
18 וְהַטְּחוֹל וְהַפְּלִיּוֹת וְחֲלָבִי⁷ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. אֲלֵא שֶׁהָאֲבָר
19 שְׂאִין בּוֹ עֶצֶם - בֵּין שֶׁחֶמֶף כִּלּוֹ בֵּין שֶׁחֶמֶף מִקְצָתוֹ⁸,
20 הֲרִי זֶה אִסוּר מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי; וְהָאֲבָר שֵׁשׁ בּוֹ עֶצֶם
21 - אֵינּוּ חֵיב עֲלָיו מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי עַד שֶׁיִּפְרַשׁ
22 כְּבָרְתוֹ: בְּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת; אֲבָל אִם פָּרַשׁ מִן הַחֵי

1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי. 2) תורה שבעל פה. 3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד, כנפש הנוטלה שאינה חוזרת, והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". 4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. 5) מחלוקת תנאים דבכר, ופסק כחכמים. 6) "אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. 7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגיליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? 8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו. 9) ככל איסורי תורה. 10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. 11) אף על פי שאכל אבר שלם. 12) שגידים ועצמות מצטרפים. 13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. 14) האבר נבדל בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי. 15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. 16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. 17) "חלקו מבפנים חייב". 18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה, ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. 19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנחתך האבר, ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. 20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי. 21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. 22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. 23) מדרבנן. 24) "מיתה עושה ניפול, שחיטה אין עושה ניפול", כלומר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קלא

מתוך מהדורת וגשל

29 בין שחתכו קדם ששתשחט אמו בין שחתכו אחר
 30 ששחטתה אמו⁴¹. ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו
 31 ואחר כך נשחט⁴², או נולד הולד וחייה פמה שנים - הרי
 32 אותו האבר אסור משום טרפה. שכל בשר שיצא חוץ
 33 למחצתו - נאסר כבשר שפרש מן החי; שנאמר: ובשר
 34 בשדה טרפה - פיון שיצא למקום שהוא לו בשדה
 35 נעשה טרפה, כמו שבארנו.
 36 י. הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים, אפלו לא
 37 נשאר אלא מעוט⁴³ - היוצא אסור, ושפנים מתר⁴⁴.
 38 ואם חתף היוצא מן האבר אחר שהחזירו ונשחטה -
 39 אותו שיצא בלבד אסור⁴⁵, ושאר האבר מת; ואם לא
 40 החזירו וחתכו והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחיטה או
 41 אחר שחיטה - מקום החתף אסור. והוא המקום שנגד
 42 האזר⁴⁶, אחר שחתף היוצא חוץ וחותף מקום החתף.
 43 יא. כל אבר עבר שיצא, וחתכו קדם שחיטה והוא
 44 בחוץ - הרי זה אבר מן החי⁴⁷ ולוקין עליו, ואפלו מת⁴⁸
 45 העבר קדם שחיטה. ואם נחתף אחר שחיטה - האוכלו
 46 אינו לוקה⁴⁹, ואפלו מת. ואם מתה הבהמה ואחר כך
 47 חתכו - האוכלו לוקה משום אבר מן החי⁵⁰.
 48 יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד
 49 והרי היא נקבה - החלב שלה אסור לשותו מספק,
 50 הואיל והוא בא מכלל האיברין ויש בה אבר אחד
 51 אסור. והרי זה פחלב טרפה שנתערב בפחלב שהורה.
 52 יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל⁵¹, בין חי
 53 בין מת - הרי זה מתר באכילה. ואפלו שליא⁵² מתרת
 54 באכילה. ושליא שיצאת מקצתה ושחט את הבהמה:
 55 אם היתה שליא זו קשורה⁵³ בולד - מה שיצא ממנה
 56 אסור⁵⁴, והשאר מת; ואם לא היתה קשורה בו - פלה

1 משום אבר מן החי. אבל היכול לחזר ולחיות, אם
 2 נשחטה הבהמה - הרי זה מתר²⁵.
 3 ז. שמת²⁶ אבר או מעכו או דכו, פגון הביצים שמעף
 4 אותן או נתקן²⁷ - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי
 5 יש בו מקצת חיים, ולפיכך²⁸ אין מסריח. ואף על פי
 6 כן אסור לאכלו ממנה שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי
 7 הוא דומה לאבר מן החי.
 8 ח. עצם שנשבר: אם היה הבשר או העור חופה²⁹ רב
 9 עכ³⁰ של עצם הנשבר ורב הקף השבר³¹ - הרי זה
 10 מתר; ואם יצא העצם לחוץ³² - הרי האבר אסור.
 11 וכשישחט הבהמה או העוף - יחתף ממקום השבר
 12 וישליכו, והשאר מתר. נשבר העצם, והבשר חופה את
 13 רבו, אבל היה אותו בשר מרסס³³ או נתאכל, כבשר
 14 שהרופא גוררו, או שהיה מתלקט³⁴ הרב ממקומות
 15 הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים³⁵, או
 16 שנסדק הבשר, או שנקדר כמין טבעת, או שנגרר הבשר
 17 מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקלפה, או
 18 שנתאכל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא
 19 הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו מורין
 20 לאסור³⁶, עד שיתרפא הבשר³⁷. ואם אכל מכל אלו -
 21 מכין אותו מכת מרדות.
 22 ט. המושיט ידו למעי הבהמה וחתף מן השחול ומן
 23 הפליות וכיוצא בהן³⁸, והניח החתיכות בתוך מעיה,
 24 ואחר כך שחטה - הרי אותן החתיכות אסורות משום
 25 אבר מן החי³⁹, ואף על פי שהוא בתוך מעיה, אבל אם
 26 חתף מן העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה
 27 - הרי חתיכת העבר או איברו מתר, הואיל ולא יצא⁴⁰.
 28 עבר שהוציא ידו או רגלו - נאסר אותו אבר לעולם,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי. (26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים. (29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא מעט וכאן מעט, ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם, ומספק מחמירים. (37) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר. (38) איברים שנטילחם אינה מטריפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים [=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא. (43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם וחותך, ומקום החתך גם כן ניתר בשחיטת הבהמה. (46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא". (47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל נחתך לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי, דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום טריפה. (50) דמתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל מחיים. (51) עובר. (52) "הוא הכיס שבתוכו יהיה העובר". (53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אסורה; שְׁמָא שְׁלִיא זו שְׁיַצָּאת מִקְצָתָה הֵלֵךְ לוֹ וְלָד
2 שְׁהִיָּה בַּהֲ55, וְוָלָד זֶה שְׁנִמְצָא בְּטֶטֶן הֵלֵכָה שְׁלִיא שְׁלוֹ.
3 וְאִין צְרִיף לֹמֵר, שְׁאָם לֹא נִמְצָא בְּטֶטֶן וְלָד כָּלֵל,
4 שְׁהִשְׁלִיא כְּלָה אֶסוּרָה.
5 יד. מְצָא בַּה עֶבֶר חִי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶן תִּשְׁעָה
6 חֲדָשִׁים גְּמוּרִין וְאֶפְשָׁר שְׁיַחֲיָה - אִינוּ צְרִיף שְׁחִיטָה,
7 אֲלֹא שְׁחִיטָת אִמּוֹ מִטְּהַרְתּוֹ. וְאִם הִפְרִיס עַל גְּבִי קִרְקַע
8 - צְרִיף שְׁחִיטָה⁵⁶.
9 טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שְׁחַט בַּהֲמָה טְרָפָה וּמְצָא בַּה
10 בֶן תִּשְׁעָה חִי - צְרִיף שְׁחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין שְׁחִיטָת
11 אִמּוֹ מוֹעֵלֶת לוֹ. וְאִם לֹא גְּמָרוּ לוֹ חֲדָשִׁין, אָף עַל פִּי
12 שֶׁהוּא חִי בְּמַעֲי הַטְּרָפָה - הִרִי זֶה אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
13 כְּאֶבֶר מֵאִמּוֹ. כֵּל עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהַחֲזִירוֹ, וְאַחַר כֵּן
14 שְׁחַט אֶת אִמּוֹ - אִין שְׁחִיטָת אִמּוֹ מוֹעֵלֶת לוֹ, וְהִרִי הוּא
15 כְּפִלּוּד וְצְרִיף שְׁחִיטָה.
16 פָּרֶק שְׁשִׁין
17 א. הָאוֹכֵל כְּזֵית מִן הַדָּם²; בְּמִזֵּיד - חֵיב כְּרַת³, בְּשׁוּגָג
18 - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְדָבָר מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁאִינוּ חֵיב
19 אֲלֹא עַל דָּם בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּלִבָּד, בֵּין טְמֵאִין בֵּין
20 טְהוּרִין. שְׁנֵאָמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם
21 לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה; וְחַיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, שְׁנֵאָמַר: זֹאת
22 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וְגוֹמֵר אֵיל וְצִבִי וְגוֹמֵר. אֲבָל
23 דָּם דְּגָיִם וְחֲגָבִים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים וְדָם הָאָדָם⁴ - אִין

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(55) ולא ניתן בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה. (56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין. (57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה. (1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איוה דם חייב; ודיני הלב הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם יחתוך בה רותח. (2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה, וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"ז, וכן משמע מגמרא כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו ברביעית. וכן בנוזר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד: גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שתיים. (5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב. (6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה. ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. (8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם. (9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השיניים. (11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינו בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמיות המטפפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דיליה (דם שלו), כי קתני "אין חייבין" דאית מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דיליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנסו בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמיים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטטף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה. (18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בדין דם האיברים. ורבינו-תם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא". (21) כריתות כא: הרי אלו בלא-תעשה. (22) ולפני-זה (פסוק י) כתוב: והכרתיו אותה מקרב עמה".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט אדר – ספר קדושה – הלכות מאכלות אסורות קלג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ה. השליל הנמצא במצי הבהמה - הרי דמו פדס
 2 הילוד²³. לפיכך: הדים הנמצא בנוס בתוך לבו - חייבין
 3 עליו²⁴ כרת²⁵, אבל שאר דמו - הרי הוא פדס האכריין²⁶.
 4 ו. הלב, בין לצלי²⁷ בין לקדרה²⁸ - קורעו ומוציא את
 5 דמו, ואחר כך מולחין²⁹. ואם בשל הלב ולא קרעו -
 6 קורעו אחר ששלו ומתור³⁰; ואם לא קרעו ואכלו³¹ -
 7 אינו חייב עליו כרת³². במה דברים אמורים? בלב העוף,
 8 שאין בו פזית דם³³; אבל אם היה לב בהמה - חייב כרת;
 9 שחרי יש בו פזית מדם שבתוך הלב, שחייבין עליו כרת.
 10 ז. הכבד, אם חתכה³⁴ והשליכה לתוך החמץ³⁵ או לתוך
 11 מים רותחין³⁶ עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל
 12 אותה³⁷ אחר כן. וכבר נהגו כל ישראל³⁸ להכהה על
 13 האור ואחר כך מבשלין אותה. בין שבשלה לבדה בין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירוה התורה מקרא "וכל... בבהמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת. (27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפי-זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמיירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). וב'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחייבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחייב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חייבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, וכדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'. (34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים ורותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיחה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם בסמפונות הכבד והוא ככנסו בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פושרים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיכה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאוה תחלה ואחר-כך בישלוה, אבל לבשלה לכתחלה (כלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדיחה אלא לאחר צלייה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-תם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צלייה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומלחו, ומותר בזה אף לקדרה. (42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מישרק שריק. (47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם ק"ג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמיחה ומקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש, ומגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב וכסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת המגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאה, אלא מצמיחה ומקומו, כמו שנתבאר

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יצלה⁵⁴. וכבר בארנו, שהשוטט בהמה חיה ועוף ולא
 2 יצא מהן דם, שהן מתריין⁵⁵.
 3 י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה
 4 יפה ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח הבשר
 5 תחלה, ואחר כך מולחו יפה יפה⁵⁶, ומניחו במלחו כדי
 6 הלוחץ מיל⁵⁷, ואחר כך מדיחו יפה יפה⁵⁸ עד שיצאו
 7 המים יפים, ומשליכו מיד⁵⁹ לתוך מים רותחין, אכל לא
 8 לפושטין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם.
 9 יא. כשמולחין הבשר - אין מולחין אותו אלא בכלי
 10 מנקב. ואין מולחין אלא במלח עבה כחול הגס⁶⁰;
 11 שהמלח דק פקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך
 12 לנפץ הבשר מן המלח⁶¹ ואחר כך ידחגו⁶².
 13 יב. כל הדברים האלו - לבשר שצריך לבשלו; אכל
 14 לצלי - מולח וצולה מיד⁶³. והרועה לאכל בשר חי -
 15 מולחו יפה יפה⁶⁴ ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל.
- 16 ואם חלטו בחמץ⁶⁵ - מתר לאכלו⁶⁶ כשהוא חי. ומת
 17 לשמות החמץ⁶⁷ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא הדם.
 18 יג. חמץ שחלט בו בשר - לא יחלט בו פעם שניה⁶⁸.
 19 וחתוכה שהאדימה⁶⁹ בתוך החמץ - היא והחמץ
 20 אסורין⁷⁰, עד שימלח⁷¹ אותה יפה יפה ויצלה⁷². בשר
 21 שהאדים⁷³, וכן ביצי בהמה וחייה⁷⁴ בקלפה שעליה⁷⁵,
 22 וכן הערף שבו המזוקים⁷⁶ שהן מלאים דם, אם חתכן
 23 ומלחן פדת - מתר לבשלו⁷⁷. ואם לא חתכן⁷⁸ וצלאן
 24 בשפור, וצלה הערף ופיו למטה⁷⁹, או שצלאן פלן על
 25 הגחלים⁸⁰ - הרי אלו מתריין.
 26 יד. ראש בהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם תלהו
 27 ובית שחיתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא ושותת.
 28 ואם היה בית השחיטה מן הצד: מזו - אסור⁸², שהדם
 29 מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ -
 30 מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם הניח בו גמי או קנה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

למעלה. מה שאין-כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב
 בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, ובלחם משנה מפרש שלצלי לא צריך
 חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמא מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו
 חוששין שמא נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה. (56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו,
 הגהות מיימוניות. (57) שמלח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צלייה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל.
 (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוחית המים הראשונים האסורים הנשארים
 על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמימות שיצא
 אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמתמיר יותר מכן, עליו להביא ראיה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין
 צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה. (60) "מילחא גללינתא". והערוך פירש גללינתא חזק כאבן. והטעם,
 שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאמר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב. (63) שאין
 צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא.
 גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות
 מיד, בלא הדחה ראוי, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו
 יפה יפה וצולו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה
 שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שמותר לאכול בשר חי בלא
 מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבוולע יותר כמו חתיכה
 שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגיד עוז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור,
 אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפירוש יותר. ודם
 האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.
 (68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא
 דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך
 החומץ, ואינו שוהה בתוכו, הדם נצמח בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שוהה
 בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט.
 (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של המגיד משנה שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי
 המליחה. ובכסף משנה פירוש אחר, ולדעתו רק לצליה מותר. וכן כתב בפירוש ב"טור" יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם
 משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאסמיק חתיכה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור
 משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו
 "ומזוקין" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטם גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתיכה ומלחיה אפילו
 לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם המגיד משנה מפרש כך. (78) לבשלו
 צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתיכה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא
 מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזוקי העורף.
 ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל. (81) והוא-הדין אם ניקב העצם
 שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש
 הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן.
 (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 כְּדֵי שְׂשֵׂאָר פְּתוּחַ יִצְאָ דָמוֹ דְּרַךְ חֶטְמוֹ - מִתָּר, וְאִם
2 לֹא - מִחוּ אֶסוֹר.
- 3 טו. אֵין מְנִיחִין כְּלֵי תַּחַת הַצְּלִי לְקַבֵּל מִימֵינוּ עַד
4 שְׂתַּכְלֶה כָּל מִרְאָה אֲדָמוּמִית שְׂבוּ. וְכִיצַד עוֹשִׂין?
5 מְשַׁלְכִין לְחוּץ הַכְּלֵי⁸⁶ מֵעַט מִלַּח⁸⁷, וּמְנִיחַ הַכְּלֵי עַד
6 שְׂיִצְלָה, וְלוֹקַח הַשְּׂמֹנִית⁸⁸ שֶׁל מַעְלָה⁸⁹, וְהַמִּים שֶׁל
7 מִטָּה שֶׁתַּחַת הַשְּׂמֹנִית אֶסוּרָה⁹⁰.
- 8 טז. פֶּת שֶׁחֲתָף עָלֶיהָ בְּשׂוֹר צְלִי⁹¹ - מִתָּר לְאֶכְלָה,
9 שְׂאִינָה⁹² אֶלָּא שְׂמֹנִית⁹³. דְּגִים וְעוֹפוֹת שֶׁמְלַחֵן זֶה עִם
10 זֶה, אֶפְלוּ בְּכָלֵי מְנַקֵּב - הַדְּגִים אֶסוּרִין⁹⁴; שֶׁהֵדָג רַפָּה⁹⁵,
11 וּבּוֹלַע דָּם הַיּוֹצֵא מִן הַעוֹף. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר אִם מְלַח
12 דָּג עִם בְּשׂוֹר בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה⁹⁶.
- 13 יז. עוֹפוֹת שֶׁהֵנִיחֵן שְׁלֵמִים וּמְלֵא חֶלְלֵן בְּשׂוֹר וּבִיִּצִים
14 וּבְשֻׁלָן - אֶסוּרוֹת, שֶׁהָרִי דָם יוֹצֵא לְחוּץ⁹⁷. וְאֵף עַל פִּי
15 שֶׁמְלַחֵן יָפָה יָפָה⁹⁸. וְאֶפְלוּ הֵיךְ הַבְּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן שְׁלוֹק
16 אוֹ צְלוּי⁹⁹. וְאִם צְלָאָן - הָרִי אֵלּוּ מִתְרוֹחֵת¹⁰⁰, אֵף עַל פִּי
17 שֶׁהַבְּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן חִי¹⁰¹, וְאֶפְלוּ פִּיהֶן לְמַעְלָה¹⁰².
- 18 יח. בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁמְלַאָן עַל דְּרַךְ זֶה בְּבִשְׂר צְלוּי אוֹ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמילחא". והדם נגור אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנוסף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותירצו שהדם נפרד לגמרי מן השמנוניות ולא נשאר אפילו משהו, ובכונן זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים. (91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון התלמוד: "כמאכל בן דרוסא", שהיה אוכל בשר כשהגיע לשליש בישולו. (92) האדמימות. (93) הואיל ונצלה. בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא. (96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם, ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה. (97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של המילוי, מגדל עוז. (98) לפני בישולם, שאין המליח מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו בהלכה י, שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה. והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו כדבריהם. (99) ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב במגיד משנה כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל" וכו', אי-אפשר ליישבו עם פירושו בעיקר הדין שלפנינו). (100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הר"ף: ודוקא לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה. (101) דקיימא-לן כבולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב הדם ומוציאו. (103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן הבשר ובולעים בני המעיים, שאין המלח מפליט את כל הדם, כמו שכתבנו בהלכה יז, מגיד משנה. (104) צלאן. (105) האיברים הפנימיים, שהמאכל טוב בחללם, כמו שכתב בפרק ז הלכה טו. (106) האדימה. (107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם זב דרך הרווחים הועירים וכבולעו כך פולטו. (108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. (109) בגמרא: "דיג כוזא חיורא". (110) אף בצלי, מה-שאיין-כן במולייתא שמוותרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה יז. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. (111) אף שאינו לבן ככסף. (112) והסכין בולעת מן הדם, רש"י. (113) חולין קיא: מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. (114) כיון שהיא רק חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל מסכין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבונו באור אם רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צונן מספיקה נעיצה בקרקע. (115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסכין לא בלעה דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד משנה). (116) שם קיב. "צונן, אגב חורפיה בלע". (117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור-המתחיל והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצונן שנחתך טעון הדחה. (118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צונן" ולא "צונן" כגירסתנו. וסתם צונן אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים ברכינו "צונן", אבל הסיוס "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו מוטעית. והמגיד משנה מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צונן צריך הדחת סכין לכתחלה או קינוח.

40 הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט משוף כמו
 41 יתר, והוא מתר. חוטין שבחלב - אסורין, ואין חיבין
 42 עליהן כרת.
 43 ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הפסלים אסר
 44 הפתויב, לא שבתוף הפסלים. וכן חלב שעל הפליות
 45 נאסר, ולא שבתוף הפליות. ואף על פי כן, נוטל אדם
 46 לכן שבתוף הפלית ואחר כך אוכל אותה, ואינו צריך
 47 לחטט אחריו.
 48 ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך
 49 לראש הירף. כשהבהמה חיה - חלב זה נראה במעים,
 50 וכשתמות - ידבק בשר בשר ויתפסה חלב זה, ואינו
 51 נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר. ואף על פי כן הרי
 52 זה אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום
 53 שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מפל
 54 סביביו, ולא נראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.
 55 ט. חלב הלב וחלב המעים, והן הדקין המלפפין - פלן
 56 מתרין, והרי הם כשמן שהוא מתר. חוץ מראש המעי
 57 שסמוך לקבה, שהוא תחלת בני מעים, שצריך לגרר
 58 החלב שעליו. וזהו חלב שעל הדקין שאסור. ויש מן
 59 הגאונים שאומר, שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי
 60 שייצא בו הרעי, שהוא סוף המעים.
 61 י. יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין. מהם
 62 משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור
 63 משום כל דם לא תאכלו - צריך לנטלו ואחר כך ימלח
 64 ויבשל הבשר, כמו שאמרנו. ואם תתכו ומלחו - אינו
 65 צריך לנטלו. וכן לצלי - (אינו צריך לנטלו). וכל חוט
 66 או קרום שהוא אסור משום כל חלב, בין לצלי בין
 67 לבשול - צריך לנטלו מן הבהמה.
 68 יא. חמשה חוטין יש בפסלים: שלשה מן הימין,
 69 ושנים מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל כל
 70 אחד מהם לשנים שנים, והשנים שמן השמאל -
 71 מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב. וחוט
 72 הטחול וחוט הפליות - משום חלב. וכן קרום שעל
 73 הטחול וקרום שעל הפסלים וקרום שעל הפליות -
 74 אסורין משום חלב. וקרום שעל דד הטחול - חיבין
 75 עליו כרת; ושאר הקרום - אסור, ואין חיבין עליו.
 76 יב. ושני קרומות יש לפלית: העליון - חיבין עליו
 77 כרת, פחלב שעל הפלית; והתחתון - הרי הוא כשאר
 78 קרומות. וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן כרת.
 79 יג. חוטי הלב וחוטי היד וחוט העקץ וחוט הלחי

1 כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באר
 2 - אסור לאכל בה רותח¹¹⁹ לעולם, שפכר נבלע הדם
 3 בתרסיה¹²⁰.

פרק שביעי

4 א. האוכל כזית חלב: במזיד - חיב כרת, בשוגג -
 5 מביא חטאת קבועה. ובפרוש אמר תורה שאינו חיב
 6 אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שנאמר: כל
 7 חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. בין שאכל מחלב
 8 שחוטת בין שאכל מחלב נבלה וטרפה שלהן. אבל
 9 שאר בהמה וחייה, בין טמאה בין טהורה - חלבה
 10 כפשוטה. וכן נפל של שלשה מיני בהמה טהורה - חלבו
 11 כבשרו, והאוכל מחלבו כזית - לוקה משום אוכל
 12 נבלה.
 13 ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל חלב
 14 ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוף שנוסף האסור
 15 בכשרה שהיה מתר, נוסף על החלב, ולפיכך לוקה
 16 שתיים.
 17 ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלבו מתר,
 18 ואפלו מצאו חי, מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו
 19 לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס על הקרקע
 20 ואינו צריך שחיטה - חלבו אסור, וחיבין עליו כרת.
 21 ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין, כשאר
 22 הבהמות.
 23 ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתף מחלב העבר שכלו
 24 לו חדשיו והוציאו - הרי זה חיב עליו פאלו תתכו
 25 מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור
 26 החלב.
 27 ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן כרת: חלב שעל
 28 הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה
 29 מתרת באכילה. לא נקראת חלב אלא לעגן קרבן
 30 בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות ויוותרת הפכד לעגן
 31 קרבן. כמו שאמרנו: חלב הארץ וחלב פליות חטה,
 32 שהוא טובם. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן
 33 לשרפה לשם נקראו חלב, שאין שם דבר טוב אלא
 34 המורם לשם. ולכך נאמר בתרומת מעשר: בהרימכם
 35 את חלבו ממנו.
 36 ו. חלב שעל הפסס ושעל בית הכסות - הוא החלב
 37 שעל הקרב. וחלב שבעקרי הירכות מבפנים - חיבין
 38 עליו כרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על

119 חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חזיר ונפלט בו. ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמה יבא להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה. יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אומר אפילו אם היא מנוקבת (מגיד משנה). (120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים ורתחים (מגיד משנה). (1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו חלב.

36 באסורין. אכל אם נמצא אחריו חלב, אם היה כשעורה
37 - מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו פזית חלב, אפלו
38 במקומות הרבה - מפין אותו מפת מרדות ומעבירין
39 אותו. מפני שהטבח נאמן על החלב.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ה

פרק שמיני

42 א. גיד הנשה נוהג בבהמה וחייה הטהורין², ואפלו
43 בנבלות וטרפות שלהן. ונוהג בשליל ובמקדשין, בין
44 קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין. ונוהג בנרף
45 של זמין ובנרף של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא
46 שעל כף הנרף בלבד, שנאמר: אשר על כף הנרף. אכל
47 שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן
48 חלב שעל הגיד - אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני
49 גידין הן: הפנימי³ הסמוך לעצם - אסור מן התורה⁴,
50 והעליון בלו⁵ - אסור מדברייהם.
51 ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף -
52 לוקה. ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מפל
53 החיצון - מפין אותו מפת מרדות⁷. וכמה שעור אכילה?
54 פזית. ואם אכל הגיד שעל הכף בלו, אף על פי שאין
55 בו פזית - לוקה⁸, מפני שהוא ככרית בפני עצמה.
56 ג. אכל פזית מגיד של זמין ופזית מגיד של שמאל⁹,
57 או שאכל שני גידים בלן אף על פי שאין בהן פזית -
58 לוקה שמונים. (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).
59 ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה; מפני שאין לו כף
60 ונרף¹⁰, אלא ירכו ארף. ואם נמצא עוף שירכו כנרף
61 הבהמה שיש לו כף - גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין
62 עליו¹¹. וכן בהמה¹² שפך ירכה ארף כשל עוף - גיד
63 הנשה שלה אסור, ואין לוקין עליו.
64 ה. האוכל גיד הנשה מבהמה וחייה הטמאים - פטור;
65 לפי שאינו נוהג בטמאה, אלא בבהמה שכלה מתרת¹³.
66 ואינו באוכל משאר גופה, שאין הגידים מפלל הבשר,
67 כמו שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד - הרי זה
68 באוכל מבשרה¹⁴.

1 התחתון שבצד הלשון מן ומפן, וכן החוטין הדקין
2 שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה
3 בזה, וקרום שעל המוח שבקרקד, וקרום שעל הביצים
4 - הכל אסורין משום דם.
5 יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום - מתר
6 לבשלן בלא קלפה. לאחר שלשים יום: אם נראה בהן
7 חוטין דקין אדמים - בידוע שהלה בהם הדם, ולא
8 יבשל עד שיקלה או עד שיחתך וימלח, כמו שבארנו;
9 ואם עדין לא נראו בהן חוטין האדמים - מתרין.
10 טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בהללן - אין
11 מחזיקין בהן דם.
12 טז. נראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין
13 מדברי סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה
14 בכלל כל חלב וכל דם - אין לוקין עליהן אלא מפת
15 מרדות; ויהיו פחצי שעור, שהוא אסור מן התורה ואין
16 לוקין עליו.
17 יז. אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין חלבים
18 עם בשר. וספין שחתך בה חלבים - לא יחתך בה בשר,
19 וכלי שהדיח בו חלבים - לא ידיח בו בשר. לפיכך צריך
20 הטבח להתקין שלש ספינין: אחת - ששוחט בה, ואחת
21 - שמחתך בה בשר, ואחת - שמחתך בה חלבים.
22 יח. ואם דרך אותו מקום שידית הטבח הבשר בתנות,
23 צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד - שמדיח בו
24 בשר, ואחד - שמדיח בו חלבים.
25 יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר כדי
26 לנאותו; שהקרום שעל החלב דק, ויתמעף כיד הטבח,
27 ויזוב החלב ויבלע בפשר. וכל הדברים האלו אסור
28 לעשותן, ואם נעשו - לא נאסר הבשר. ואין מפין את
29 העושה, אלא מלמדו אותה שלא יעשה.
30 כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שישיר ממנו את
31 הקרומות ואת החוטין האסורין. ואם מלח - מסירם
32 אחר שנמלחו. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסירו אחר
33 שנמלח ומבשל.
34 כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט או
35 קרום - מלמדו אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא
בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות. (2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק:
על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני
יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך
והוא בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד
הקצר בסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף
וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שחתת הבשר
לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. (6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף. (7) כעובר על
איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא "בריה", וגיד הנשה
כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד. (9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה. (10) שיש לו
כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעיית שלם נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. (12) גם זו בעיית
שלא נפשטה בגמרא. (13) דרשו דין זה מן המקרא: ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין
חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ו. האוכל גיד הנֶשֶׁה שֶׁל נְבֵלָה או שֶׁל טְרֵפָה או שֶׁל
 2 עוֹלָה - חֵיב שְׁתֵּימִים¹⁵. מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלַל בְּאֶסְרוֹ¹⁶ שְׁאָר גּוֹפֵה
 3 שְׁהֵיָה מֵתוֹ, נִכְלַל גַּם הַגִּיד וְנוֹסֵף עָלָיו אֶסוּר אַחֲרָיו¹⁷.
 4 ז. הַנּוֹטֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה צָרִיד לְחַטֵּט אַחֲרָיו עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר
 5 מִמֶּנּוּ כְּלָיִם. וְנֶאֱמַן הַטֵּבַח עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַן
 6 עַל הַחֶלֶב. וְאֵין לִוְקָחִין בְּשֵׁר מִכָּל טֵבַח¹⁸; אֲלֹא אִם הִיָּה
 7 אָדָם בְּשֵׁר וּמְחֻזַּק בְּכִשְׁרוֹת - הוּא שְׁשׁוּחֵט לְעַצְמוֹ
 8 וּמוֹכְרִים¹⁹ וְנֶאֱמַן.
 9 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחֻצְהָ לְאַרְצֵי²⁰; אֲבָל בְּאַרְץ
 10 יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵן שֶׁכֻּלָּה לְיִשְׂרָאֵל - לִוְקָחִין מִכָּל אָדָם.
 11 ט. טֵבַח הַנֶּאֱמָן לְמִכּוֹר בְּשֵׁר, וְנִמְצָא בְּשֵׁר נְבֵלָה או בְּשֵׁר
 12 טְרֵפָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים²¹ לְבַעֲלִים,
 13 וּמִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאֵין לוֹ חֶקְנָה לְעוֹלָם
 14 לְקַח מִמֶּנּוּ בְּשֵׁר, עַד שֶׁיִּלְךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מִפְּרִיָּין אוֹתוֹ
 15 וְיִחְזִיר אֲבֵדָה בְּדָבָר חָשׁוּב, או יִשְׁחוּט לְעַצְמוֹ וְיוֹצִיא
 16 טְרֵפָה לְעַצְמוֹ בְּמִמּוֹן חָשׁוּב; שְׁוֹדָאֵי עֲשָׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא
 17 הַעֲרָמָה²².
 18 י. הַלּוֹקֵחַ בְּשֵׁר וְשִׁלְחוֹ בֵּיד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאָרֶץ - הָרִי זֶה
 19 נֶאֱמַן עָלָיו. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְחֻזַּק בְּכִשְׁרוֹת - אֵין
 20 חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שְׂמָא יִחְלִיף²³. וְאֶפְלוֹ עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל²⁴
 21 וְאִמְהוּתֵיהֶן נֶאֱמַנִין בְּדָבָר זֶה²⁵; אֲבָל לֹא לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
 22 וּמְזֻלוֹת, שְׂמָא יִחְלִיף²⁶.
- יא. עֲשֵׂר חֲנִיּוֹת, תֵּשַׁע מוֹכְרוֹת בְּשֵׁר שְׁחוּטָה וְאַחַת
 מוֹכְרַת נְבֵלוֹת, וְלִקַּח בְּשֵׁר מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאַיְזָה
 מֵהֶן לְקַח - הָרִי זֶה אֶסוּר; שֶׁכֵּל קָבֹעַ - כְּמִחְצָה עַל
 מִחְצָה דְּמִי²⁷. אֲבָל בְּשֵׁר הַנִּמְצָא מְשֻׁלָּף בְּשׁוֹק²⁸ - הַלֵּף
 אַחַר הָרֵב; דְּכָל דְּפָרֵשׁ - מִרְבָּא פְּרִשָׁה²⁹. אִם הָיוּ רֵב
 הַמוֹכְרִים³⁰ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - אֶסוּר, וְאִם הָיוּ רֵב
 הַמוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל - מֵתוֹ.
 יב. וְכֵן בְּשֵׁר הַנִּמְצָא בֵּיד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְאֵינוֹ
 יוֹדֵעַ מִמֵּי לְקַח³¹, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבְּשֵׁר יִשְׂרָאֵל³² - מֵתוֹ.
 זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה. וְכִבֵּר אֶסְרוֹ חֲכָמִים³³ כָּל הַבְּשֵׁר
 הַנִּמְצָא, בֵּין בְּשׁוֹק בֵּין בֵּיד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת³⁴, אֵף
 עַל פִּי שֶׁכָּל הַשּׁוֹחֵטִין³⁵ וְכָל הַמוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד,
 אֲלֹא הַלּוֹקֵחַ בְּשֵׁר³⁶ וְהַנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ וְנִעְלַם מִן הָעֵין -
 אֶסוּר, אֲלֹא אִם כֵּן הִזְהָ לֹא בּוֹ סִימָן, או שְׁהִיָּה לוֹ בּוֹ
 טְבִיעַת עֵין³⁷ וְהוּא מִפִּירוֹ וְדָאֵי שֶׁהוּא זֶה, או שְׁהִיָּה
 צְרוּר וְתַתּוּם.
 יג. תֵּלָה כְּלֵי מְלֵא חֲתִיכוֹת בְּשֵׁר, וְנִשְׁבַּר הַכְּלֵי וְנִפְלוּ
 הַחֲתִיכוֹת לְאַרְץ, וְכֹא וּמְצָא חֲתִיכוֹת וְאֵין לוֹ בְּהֵן סִימָן
 וְלֹא טְבִיעַת עֵין - הָרִי זֶה אֶסוּר; שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: אוֹתוֹ בְּשֵׁר
 שְׁהִיָּה בְּכֵלֵי גִרְתוֹתָ חִזָּה או שְׂרָץ, וְזֶה בְּשֵׁר אַחֵר הוּא.
 יד. גִּיד הַנֶּשֶׁה מֵתוֹ בְּהִנָּא³⁸. לְפִיכָף מֵתוֹ לְאָדָם לְשִׁלַּח
 לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת יָרַף שְׁגִיד הַנֶּשֶׁה בְּתוֹכָהּ. וְנוֹתַן

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

- (15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. (16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסף, אלא איסור כולל. (18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן), [תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של שישה דברים) וכו'] אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדין דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממצעות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומוחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור. (20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי. (21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה. (23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חבירו ויחליפו באיסור, שהרי גזולו, ואם אינו מרויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן, אפילו עבד או שפחה נאמנין. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל. (27) והחנייות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה. ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטת או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנוגד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר. (31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמא עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר, שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהחזיק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין. אבל באבידה אין סומכין אלא על תלמיד חכם, שאין לחשוד בו שמא משקר הוא, כי בדברי מומן אין עד אחד נאמן. (38) במתנה או בכירה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קלט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לו הִרְךָ שְׁלֵמָה בְּפִנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין³⁹ שְׁמָא
 2 יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל זֶה⁴⁰ קֵדָם שְׁיִנְטֵל הַגִּיד, שְׁהֵרִי
 3 מְקוּמוֹ נִכְרִי⁴¹. לְפִיכָּה, אִם הֵיִתָּה הִרְךָ חֲתוּכָה - לֹא
 4 יִתְּנָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת בְּפִנֵי יִשְׂרָאֵל עַד שְׁיִטֵּל
 5 הַגִּיד, שְׁמָא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל⁴².
 6 טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: לֹא תֹאכֵל, לֹא תֹאכְלוּ,
 7 לֹא יֹאכְלוּ, לֹא יֵאָכֵל - אֶתְד אֶסוּר אֶכִּילָה וְאֶתְד אֶסוּר
 8 הַנָּאָה בְּמִשְׁמַע, עַד שְׁפִרְט לָךְ הַפְּתוּב כְּדֶרֶךְ שְׁפִרְט לָךְ
 9 בְּנִבְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹגֵר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנּוּ וְאֶכְלָה,
 10 וּכְחֹלֵב שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה. אוֹ עַד שְׁיִתְּפָרֵשׁ
 11 בַּתּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה שְׁהוּא מֵתָר בְּהַנָּאָה. כְּגוֹן שְׁקֻצִים
 12 וְרִמְשִׁים וְדָם וְאֶבֶר מִן הַחַי וְגַדֵּי הַנְּשֵׂה, שְׁכַל אֵלוֹ מִתְרִין
 13 בְּהַנָּאָה מִפִּי הַקְּבֵלָה אֵף עַל פִּי שְׁהֵן אֶסוּרִין בְּאֶכִּילָה.
 14 טז. כָּל מְאָכֵל שְׁהוּא אֶסוּר בְּהַנָּאָה, אִם נִהְיָה וְלֹא אָכֵל,
 15 כְּגוֹן שְׁמִכְר אוֹ נִתָּן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת אוֹ לְכָלְבִים
 16 - אֵינּוּ לֹקְהָ⁴³. וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁴⁴, וְהַדְמִים
 17 מִתְרִין⁴⁵. וְכָל דָּבָר שֶׁאֶסוּר בְּאֶכִּילָה וּמִתָּר בְּהַנָּאָה, אֵף
 18 עַל פִּי שְׁהוּא מֵתָר בְּהַנָּאָה - אֶסוּר לַעֲשׂוֹת בוֹ סְחוּרָה,
 19 וְלִכְוֵן מְלֹאכְתוֹ⁴⁶ בְּדְבָרִים אֶסוּרִים. חוּץ מִן הַחֹלֵב, שְׁהֵרִי
 20 נֶאֱמַר בוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה⁴⁷. לְפִיכָּה, אֵין עוֹשִׂין
- 21 סְחוּרָה⁴⁸ לֹא בְּנִבְלוֹת וְלֹא בְּטְרַפּוֹת וְלֹא בְּשִׁקְצִים וְלֹא
 22 בְּרִמְשִׁים.
 23 יז. הַצִּיד שֶׁנֶּנְדָּמְנוּ לוֹ חָיָה אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן,
 24 אוֹ שְׁנַצְוֵדוּ לוֹ טְמֵאִים וְטְהוּרִים - מֵתָר לְמַכְרָן. אָבָל לֹא
 25 יִכּוֹן מְלֹאכְתוֹ לְטְמֵאִים. וּמֵתָר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּחֹלֵב
 26 שְׁחֻלְבוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֶהוּ
 27 וּבְנִבְינּוֹת הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.
 28 יח. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁאֶסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה⁵⁰ - אֶסוּר לַעֲשׂוֹת
 29 בוֹ סְחוּרָה; וְכָל שֶׁאֶסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - מֵתָר לַעֲשׂוֹת בוֹ
 30 סְחוּרָה, בֵּין בְּסִפְקוֹ בֵּין בְּיָדָאוּ.
 31 **פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו**
 32 א. בְּשֶׁר בְּחֹלֵב - אֶסוּר לְבָשְׁלוֹ, וְאֶסוּר לְאָכְלוֹ מִן
 33 הַתּוֹרָה, וְאֶסוּר בְּהַנָּאָה, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאֶפְרוּ אֶסוּר
 34 כְּאֶפֶר כָּל הַנִּקְבְּרִין. וְיֵמִי שְׁיִבְשַׁל מְשִׁנֵּיהֶם כְּזֵית כְּאֶתְד²
 35 - לֹקְהָ³, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֹלֵב אִמּוֹ. וְכֵן
 36 הָאוֹכֵל⁴ כְּזֵית מְשִׁנֵּיהֶם, מִהַבְּשֶׁר וְהַחֹלֵב שֶׁנִּתְּבַשְׁלוּ
 37 כְּאֶתְד⁵ - לֹקְהָ, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֵא בִשְׁלוֹ.
 38 ב. לֹא שִׁתַּק הַפְּתוּב⁷ מְלֹאכְתוֹ הָאֶכִּילָה אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאֶסֶר
 39 הַבְּשׂוּל. כְּלוֹמֵר: וְאֶפְלוּ בִשְׁוֹלוֹ אֶסוּר, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(39 בשלימה. 40) כלומר, ישראל שראה שהירך באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישאל הרואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר. (43) מפני שבדבר מאכל, דרכו לאכילה. ועיקר "לא יאכל" נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר האוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נודמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראיה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה. כי אם הוא מדרבנן, אין ראיה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה. (49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה משמיעו רבינו דין חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיעו רבינו שמתירים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא שישו רבנן לכן וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה]. (50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה. (1) יבאר בשו"ת בחלב ואם יעור וכסה; והכח צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשו"ת וגיבנה במטפחת אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשיין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלוי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשו"ת או איפכא. (2) הבשר והחלב ביחד. ואיך משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותן לתוכו, המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. (3) שמצטרפים, כלוי שם. (4) משמע רק אוכל, אבל נהנה אינו לוקה אף על פי שאסור מן התורה בהנאה, שעל הנאת איסור אין לוקין אפילו בבשר ובחלב. למעלה בפרק ח הלכה טז כתב רבינו שהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקה. ומנמק המגיד משנה, שכל הנאה מדבר מאכל הוא שלא כדרך הנאתן, ואם כן יש לשאול למה הנהנה מבשר בחלב אינו לוקה? הלא בשו"ת בחלב אסור אפילו כדרך הנאתם, כמו שמבואר לקמן בפרק יד הלכה י'. ובלחם משנה כתב שרבינו סובר כאיסי בן יהודה בחולין קטו: שלומד איסור הנאה בבשר בחלב בקל וחומר מערלה, ואין עונשין מן הדין, כלומר, אין מטילין ענשי הגוף על עבירות שלא נאמרו בפירוש בתורה, אלא נלמדו מקל וחומר. אמנם בספר המצוות לא-תעשה קפו, כתב רבינו כדברי המכילתא פרשת משפטים, שלמדנו איסור הנאה ממה שנכפל בתורה שלש פעמים הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". (5) שלא אסרה תורה אלא דרך בישול, שם קת. (6) אלא אחרים בישול. (7) זה ביאור למה שכתב בהלכה הקודמת, שהאוכל בשו"ת בחלב לוקה והלא איסור אכילה אינו מפורש בתורה ורק נדרשת ממדות התורה ומדוע לוקה? ולזה כתב, שאכילה נכללת באיסור הבישול, ופירוש הפסוק "לא תבשל" הוא שאף הבישול אסור ואין צריך לומר האכילה, כמו באיסור הבת שהתורה כתבה רק בת הבת ונכללה בזה הבת. ואין לראות בכך מידת קל וחומר ולומר אין עונשין מין הדין, ובלשון התלמוד זה נקרא "גילוי מילתא בעלמא". וראה פרק ב מהלכות

- 1 אכילתו. כמו ששחק מלאסור הבת מאחר שאסור בת
2 הבת.
3 ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בתלב
4 בהמה טהורה, שנאמר: לא תבשל גדי בתלב אמו.⁸
5 וגדי הוא כולל⁹ ולד השור ולד השה ולד העז, עד
6 שיפרט ויאמר גדי עזים. ולא נאמר גדי בתלב אמו,
7 אלא שדבר הכתוב בהנה. אבל בשר בהמה טהורה
8 (שבשלו)¹⁰ בתלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה
9 (שבשלו) בתלב בהמה טהורה - מתר לבשל, ומתר
10 בהנה, ואין תבין על אכילתו משום בשר בתלב¹¹.
11 ד. וכן בשר תיה ועוף¹², בין בתלב תיה בין בתלב
12 בהמה - אינו אסור באכילה מן התורה. לפיכך מתר
13 לבשלו¹³ ומתר בהנה. ואסור באכילה מדברי סופרים,
14 כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי אסור בשר בתלב
15 של תורה, ויאכלו בשר בהמה טהורה בתלב בהמה
16 טהורה, שהרי אין משמע¹⁴ הכתוב אלא גדי בתלב אמו
17 ממש, לפיכך אסור¹⁵ כל בשר בתלב¹⁶.
- 18 ה. דגים ודגים - מתר לאכלן בתלב. והשוהט עוף
19 ונמצא בו ביצים גמורות¹⁷ - מתר לאכלן בתלב.
20 ו. המעשן והמבשל בחמי טבויא וכיוצא בהן - אין
21 לוקין עליהם¹⁸. וכן המבשל בשר במי חלב¹⁹ או בתלב
22 מתה²⁰ או בתלב זכר²¹, או שבשל דם בתלב - פטור,
23 ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בתלב²². אבל
24 המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בתלב - לוקה
25 על בשולו²³, ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בתלב;
26 שאין אסור בשר בתלב חל על אסור נבלה או אסור
27 חלב, שאין כאן לא אסור כולל ולא אסור מוסיף²⁴ ולא
28 אסור בת אחת.
29 ז. המבשל שליל²⁵ בתלב - חייב²⁶. וכן האוכלו. אבל
30 המבשל שליא²⁷ או עור וגידין²⁸ ועצמות ועקרי קרנים²⁹
31 וטלפים הרפים בתלב - פטור. וכן האוכלן - פטור.
32 ח. בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך הבשר
33 ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם³⁰. כיצד? חתיכה של
34 בשר שנפלה לקדרה רותחת³¹ של חלב - טועם הנכרי³²

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

איסורי ביאה הלכה ו. (8) גדי להוציא בהמה טמאה, חולין קיג: (9) שם. נאמר "וישלה יהודה את גדי העזים" וכן נאמר, "את עורות גדיי העזים" ולמדנו מכאן שבכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. (10) בספרים אחרים אינו, והוא הנכון. (11) אלא יש בו איסור בהמה טמאה. (12) אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כרבי עקיבא במשנה שם. הכסף משנה מקשה, והרי בהלכות ממרים פ"ב ה"ט כתב רבינו: "הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי וכו' זוהי הכתוב אסור לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה", מפורש שבשר חיה אסור מן התורה, הפך ממה שכתב כאן, ראה לחם משנה כאן שתיקן. (13) אפילו מדרבנן, שלא גזרו חכמים אלא באכילה לבד. ומה ששנינו שבשר חיה ועוף אסור לבשל בחלב, הכוונה לבשל ולאכול, אבל בישול עצמו לא אסור. (14) כלומר, הם יאמרו כן ויכשלו באיסור בשר בחלב. (15) באכילה. (16) אפילו בשר חיה ועוף. (17) שיש להן חלמון וחלבון ואף על פי שהן מעורות בגדין. אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר ואסור לאכלה בחלב, וטעונה מליחה לבישול בקדירה כדין בשר, מגיד משנה בשם רשב"א. עיי' בפרק ב הלכה ז במגיד משנה שם. (18) לא על הבישול משום לא תבשל ולא על האכילה אם אכל מעושן שעשנו בחלב וכן מבושל בחמי טבריה עם חלב, שלא אסרה תורה בשר בחלב אלא דרך בישול. מעושן בעיא היא בירושלמי נדרים פרק ה אם חשוב בישול. ומספק אסור ואין לוקין עליו, ומבשל בחמי טבריה אינו בישול לענין חיוב מלקות כמו ששנינו בהלכות שבת פרק ט הלכה ג: המבשל בחמי טבריה פטור. (19) מים המתחמצים מן הקפאת הגבינה ונשארים אחרי שהוציאו את הגבינה פטור ואינו לוקה, מפני שמי חלב אינם כחלב אבל אסור מדרבנן, שהרי כותח עושים ממי חלב, וקיימא לן אסור לאכול בשר בכוח. (20) בגמרא שם קיג: בחלב אמו להוציא חלב שחוטא, שכתוב אמו הראויה להיות אם ולא משנחטה (רש"י) והוא הדין מתה. (21) אבל אסור. כל אלו שאנו ממעטים בחלב אמו הוא פטור אבל אסור. (22) אבל לוקה משום נבלה בחלב מתה. (23) שהרי לא נאסר לבשל אלא בשר בחלב בלבד, לפיכך לענין בישול אין כאן אלא איסור בשר בחלב, רש"י שם. ופסק רבינו כלשון אחרון שם קיד. שלא תחלקו כלל ר' אמי ור' אסי ושניהם סוברים שלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו. (24) (ואם תשאל, הלא דעת רבינו שאיסור הנאה נקרא מוסיף, כמו שכתב בפירוש המשניות כריתות פרק ג וכאן ניתוסף איסור הנאה כשבישל החלב או הנבילה בחלב ולמה לא חל איסור בשר בחלב? יש לומר, שמפני שאין לוקין על הנאת בשר בחלב (ראה הלכה א) אין חיוב מלקות כאן גם באכילה, כי כל איסור האכילה בא מתוך שניתוסף איסור הנאה, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ובפירוש המשניות הנ"ל מבאר רבינו בעצמו טעמו של דבר ואומר, שמכיון שאיסור הנאה בבשר וחלב כלול באיסור אכילה, לפיכך אם לא חל איסור אכילה, לא נקרא שם בשר בחלב עליו ומותר בהנאה ואין כאן "מוסיף", אבל מדסתם רבינו כאן ולא כתב "מותר בהנאה" כמו שכתב בהלכה ג גבי בשר בהמה טמאה, משמע שאסור בהנאה. וכנראה חזר בו מדבריו שבפירוש המשניות. כידוע רבים הם המקומות ביד החזקה המנוגדים לפירוש המשניות, שחיבר בצעירותו. (25) עובר. (26) ששליל גם כן נקרא גדי. (27) מפני שאינה ראויה לאכילה וכן כתב רבינו פרק ד הלכה יח. (28) שם קיד. לא נזכר בברייתא שם, אלא ודאי עור כדין גידים ועצמות שמשוה אותם בכל מקום. (29) בברייתא שם, קרנים, וכן כתב רבינו שם ולמה כתב כאן עיקרי קרנים? אפשר שקרנים יבשים שם ואין בהם כל לחלוחית ולא צריך להשמיענו. ולכן כתב, שהכוונה עיקריהם הדיקים וכן כתב בטלפים הרכים, אבל עור מדובר בקשה, שהרי עורות רכים דינם כבשר. (30) בבשר שנפל לתוך חלב אם יש בבשר כדי לתת טעמו בחלב, ובחלב שנפל לתוך בשר אם יש בחלב כדי לתת טעמו בבשר. (31) שהצונן אינו בולע ואינו פולט. (32) בגמרא שם צו. גרסינן "קפילא ארמאה", היינו נכרי מומחה בטעמי המאכלים. מדברי רבינו משמע שכל נכרי נאמן, אבל בתוספות שם דבור המתחיל קפילא, כתבו, שרק מומחה נאמן, כי חושש הוא שמא יערער את האימון במומחיותו או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק א' ניסן – ספר קדושה – הלכות מאכלות אסורות קמא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אַתְּ הַקְדָּרָה: אִם אָמַר שְׂיֵשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר - אֲסוּרָה,
- 2 וְאִם לֹא - מִתְּרַת. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה - אֲסוּרָה³³. בְּמָה
- 3 דְּבָרִים אָמוּרִים? שֶׁקָּדַם וְהוֹצִיא אֶת הַחֲתִיכָה קֹדֶם
- 4 שֶׁתְּפִלַּט חֶלֶב שְׂבֻלְעָה³⁴; אֲבָל אִם לֹא סִלַּק - מְשַׁעְרִים
- 5 אוֹתָהּ³⁵ בְּשֵׁשִׁים³⁶, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶלֶב שֶׁנִּבְלַע בָּהּ וְנֶאֱסַר יֵצֵא
- 6 וְנִתְעַרַב עִם שְׂאֵר הַחֶלֶב³⁷.
- 7 ט. נֶפֶל חֶלֶב לְתוֹךְ קְדָרָה שֶׁל בָּשָׂר³⁸ - טוֹעֵמִין אֶת
- 8 הַחֲתִיכָה³⁹ שֶׁנֶּפֶל עָלֶיהָ חֶלֶב: אִם אֵין בָּהּ טַעַם חֶלֶב -
- 9 הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם יֵשׁ בַּחֲתִיכָה טַעַם חֶלֶב, אָף עַל פִּי שְׂאֵם
- 10 תִּסְחַט הַחֲתִיכָה⁴⁰ לֹא יִשְׁאָר בָּהּ טַעַם, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ
- 11 עֵתָה טַעַם חֶלֶב - נֶאֱסְרָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה. וּמְשַׁעְרִין
- 12 בְּכֻלָּהּ⁴¹: אִם הָיָה בְּכָל שְׂיֵשׁ בַּקְדָּרָה מִן הַחֲתִיכוֹת וְהִרְקַ
- 13 וְהִמְרַק וְהִתְבָּלִין כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה חֲתִיכָה זוֹ אֶחָד מִשְׁשֵׁשִׁים⁴²
- 14 מִן הַכֹּל⁴³ - הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה⁴⁴, וְהִשְׁאָר מִתֵּר⁴⁵.
- 15 י. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁלֵא נִעַר אֶת הַקְדָּרָה
- 16 בַּתְּחִלָּה⁴⁶ כְּשֶׁנֶּפֶל הַחֶלֶב אֶלָּא לְבִסּוּף⁴⁷, וְלֹא פֶסָה⁴⁸;
- 17 אֲבָל אִם נִעַר מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף⁴⁹, אוֹ שֶׁפֶסָה מִשְׁעַת
- 18 נִפְיָלָה עַד סוּף - הִרִי זֶה בְּנוֹתָן טַעַם⁵⁰. וְכֵן אִם נֶפֶל חֶלֶב

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- בנאמנותו, ולפיכך לא ישקר. (33) שהרי נבלע בה חלב. (34) לא ביאר רבינו כמה זמן תשהה. (35) את החתיכה. (36) אם יש בקדרה ששים כנגדה, היינו שביחד יהיו ששים ואחד, וראה פרק טז הלכה יז. (37) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמם שווים ולפיכך משערים בששים, וידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם (והסמיכו זאת על דין זרוע בשילה באיל נזיר, שם צח.). (38) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. (39) כלומר, נכרי, כמבואר למעלה. (40) ותפלוט את החלב שבלעה, בגמרא שם: "אפשר לסוחטו אסור". (41) שהחתיכה עצמה נעשית כולה חתיכת איסור ואוסרת כל החתיכות. (42) וטעימה אינה מועילה, שהרי הבשר עצמו אוסר ואי אפשר לעמוד על טעם בשר בבשר. (43) וביחד יהיה ששים ואחד כמו שבארנו. (44) שהיא כבר נעשית דבר אסור, כיון שהיה בה טעם חלב, בלשון התלמוד והפוסקים: "חתיכה נעשית נבילה", ולהלן נשתמש במשפט זה. (45) ואם אין ששים הכל אסור. (46) הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו והחלב אינו מפעפע לשאר החתיכות ולמרק ולפיכך בה לבדה משערים, ואם אין בחתיכה ששים כנגד החלב נעשית כל החתיכה כנבלה. (47) אחר שכבר נאסרה זאת החתיכה, זה הניעור גורם לכך, שהחתיכה שנאסרה חוזרת ואוסרת כל מה שבקדרה אם אין בכלה ששים כנגדה, שאם לא ניער כלל אינה פולטת כלום לתוך הקדירה, מכיון שהיא כדבר נפרד, כמו שאמרנו למעלה, שמטעם זה אין שאר החתיכות מצטרפות לבטל את טיפת החלב. (48) בתחלה. (49) והטור ביורה דעה סימן צב כתב, שמספיק אם ינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אחר כך מלנער כבר נתערב הטעם בכל מה שבקדירה ונתבטל, ובכסף משנה כאן מפרש, שגם דעת רבינו כך. (50) אם הטיפה נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת, ואם אין בה ליתן טעם ככולה, הכל מותר אף על פי שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה לבדה, שכיון שניער או כיסה מיד בשעת נפילה באותה שעה נעשה כל דבר שבקדרה כחתיכה אחת. (51) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השגיח על איזו חתיכה נפלה ימהר לנער או לכסות וזוה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל את החלב. (52) יטעום נכרי. (53) מזה הלשון המשמע שלא כל נכרי נאמן, אלא "קפילא ארמאה" שעליו אנו סומכים וזה מנוגד למה שנחבא למעלה בהלכה ח, וצריך עיון. (54) אם יש נכרי טועם ואם אין משערים בששים, גמרא שם. (55) שד הבהמה. (56) שם קט: רבינו כותב בראש ההלכה: "אסור מדברי סופרים" ולאחר מכאן הוא מברר את פרטי דין הכחל. (57) החלב שנשארו בכחל אחרי שחיטת הבהמה. (58) ומיצה. (59) שלבישול עם בשר לא די במריקה משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בבשר בחלב. (60) לחצו בכוח אל הכותל והוציא כל מה שעומד לצאת. (61) שם קי. כחל של מניקה שנתי לו. וראה שם בתוספות. (62) ואינו אסור אפילו מדברי סופרים כר' זירא אמר רב, כלשון ראשון, שם קט: כיון שאפילו נסחט ויצא ממנו חלב שחוטה אסור רק מדרבנן, וזה שמובלע ולא פירש אפילו מדברי סופרים מותר (רש"י שם) (אמנם דרכו של רבינו לפסוק כלשון אחרון, אבל כאן פסק כלשון ראשון מפני ששינוי בברייתא כמותו). (63) ולא קרעו. (64) כל הכחל לא רק בחלב שיצא ממנו, כי אין אנו יודעים כמה חלב פלט, שם צז. (65) כלומר, אם יש חמשים, ותשעה נגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים. ובפרק טו הלכה יח מבאר רבינו: הואיל והכחל מדבריהם, כמו שביארנו, הקלו בשיעורו. ויש מפרשים, מפני שלא הכחל אוסר אלא החלב שבו, לפיכך הכחל עצמו שהוא בשר, מצטרף לבטל את החלב. (רבו הפירושים בסוגיא של כחל, ודעתו של רבינו, כפי פירושו של המגיד משנה כאן, היא: לכתחילה צריך לצלי קריעה ומירוק, ולבישול אפילו לבדו צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, ובדיעבד בין צלאו בין בישלו לבדו אפילו בלא קריעה כלל מותר, אבל אם בשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אסור אם אין שישים נגדו). (66) מוסב על ההלכה הקודמת.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 - הכחל אסור⁶⁷, והשאָר מתר; ואם הִיָּה בַּפְּחוֹת מִשְׁשִׁים
- 2 - הכל אסור. ובין כֶּף ובין כֶּף⁶⁸, אם נָפַל לְקִדְרָה אַחֲרֵת
- 3 - אוסר אותה, ומשַׁעֲרִין בו בְּשֵׁשִׁים כְּבֵרָא שְׁוֹנָה⁶⁹;
- 4 שֶׁהַכְּחַל עֲצָמוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל נֶעֱשֶׂה פְּתִיכָה הָאֶסוּרָה⁷⁰. וְאִין
- 5 מִשְׁעָרִין בו אֵלָא כְּמוֹת שֶׁהוּא⁷¹ בַּעַת שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לֹא
- 6 כְּמוֹת שֶׁהִיָּה בְּשַׁעַת שֶׁנִּפְלָל⁷².
- 7 יד. אִין צוֹלִין אֶת הַכְּחַל שֶׁחֲתוּ⁷³ [לְמַעְלָה] מִן
- 8 הַבְּשָׂר⁷⁴ בְּשִׁפּוּד; וְאִם צָלְהוּ - הַכֹּל מִתְּרִי⁷⁵.
- 9 טו. קָבָה שֶׁבִּשְׂלָה בַּחֲלָב שֶׁבָּה⁷⁶ - מִתְּרֵת; שְׂאִינוּ חֲלָב,
- 10 אֵלָא הָרִי הוּא כְּטִנְפָת⁷⁷, שֶׁהָרִי יִשְׁתַּנֵּה בְּמַעִים.
- 11 טז. אֶסוּר לְהַעֲמִיד הַגְּבִינָה בַּעוֹר הַקָּבָה⁷⁸ שֶׁל שְׁחוּטָה.
- 12 וְאִם הַעֲמִיד - טוּעִים⁷⁹ אֶת הַגְּבִינָה: אִם יֵשׁ בָּה טַעַם
- 13 בְּשָׂר - אֶסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתְּרֵת. מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲמִיד⁸⁰
- 14 דָּבָר הַמִּתְּרֵת הוּא, שֶׁקָּבַת שְׁחוּטָה הִיא, וְאִין כָּאֵן אֵלָא
- 15 אֶסוּר בְּשָׂר בַּחֲלָב⁸¹, שֶׁשְׁעוּרוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם. אֲבָל הַמַּעֲמִיד
- 16 בַּעוֹר קָבַת נִבְלָה וְטָרְפָה וּבִהְמָה טְמֵאָה, הוֹאֵיל
- 17 וְהַמַּעֲמִיד דָּבָר הָאֶסוּר כִּפְנֵי עֲצָמוֹ - נֶאֱסָרָה הַגְּבִינָה
- 18 מִשּׁוּם נִבְלָה, לֹא מִשּׁוּם בְּשָׂר בַּחֲלָב. וּמִפְּנֵי חֻשׁוֹשׁ זֶה
- 19 אֶסְרוּ גְבִינַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
- 20 יז. הַבְּשָׂר לְבֵדוֹ מִתְּרֵת, וְהַחֲלָב לְבֵדוֹ מִתְּרֵת, וּבִהְתַּעַרְב
- 21 שְׁנֵיהֶן עַל יְדֵי בִשּׁוּל - יֶאֱסְרוּ שְׁנֵיהֶם. בְּמָה דְּבָרִים

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(67 מפני שהבשר נתן טעם בחלב שבתוך הכחל, רש"י שם. והר"ן מפרש: מפני מראית העין. (68 בין שיש ששים ובין שאין ששים. (69 ששים ביחד עם הכחל. (70 כיון שאסורו חכמים היא אוסרת עד ששים, שם מימרא של ר' יצחק. (71 שם צז: בדידיה משערינו. (72 אין משערים את הפרש הכמות שבין שעת הנפילה ובין השעה שהביאווה לפנינו, אלא משערים לפי כל כמותו כמו שהוא לפנינו, כך פירש במגיד משנה. (73 כלומר, שקרעו כדן כחל לצליה, ראה בהלכה הקודמת. (74 אף על פי שחתכו אסור לכתחילה שעדיין נוטף חלב מן הכחל על הבשר (שם קיא.) ובקרעו וחתכו וטחו, מותר אפילו למעלה מן הבשר (כסף משנה). (75 כמרימר שם. הכל מותר אפילו הבשר ואין אומרים הרי החלב ודאי נבלע בבשר ואסור - כיון שכחל איסורו מדברי סופרים לא גזרו אלא לכתחילה. (76 המכונס בה. (77 בגמרא: "חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא". ומשמע אפילו אם החלב צלול גם כן פרש הוא, ולא כשיטת רבינו תם שבחלב צלול עדיין שם חלב עליו ואסור (כסף משנה). (78 שבשר גמור הוא (פי' הרדב"ז). (79 נכרי. (80 שלא תאמר הרי כלל בידינו שדבר המעמיד אוסר בכל שהוא ועור הקיבה מעמיד הוא, לפיכך מבאר רבינו שזה נאמר כשהמעמיד הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו מותר כגון בשר בחלב, אוסר בנותן טעם בלבד. (81 ואם אינו נותן טעם אין זה בשר בחלב. (82 גמרא שם קח. "ירק בישול אסרה תורה". (83 שבוּלע, והרי הוא כבישול. (84 כשמואל פסחים עו. שסובר תתאה גבר (התחתון גובר), וכיון שלמטה חם הרי הוא בולע. ואף על פי שבכל מקום הלכה כרב באיסורים, כאן הלכה כשמואל ששינו כמותו בכרייתא שם. (85 שעד אשר הצונן שהוא למטה מקרר את החם שעליו, בולע החם קצת המצונן והבליעה מתפשטת עד כדי קליפה. ורק הבשר צריך קליפה שהוא דבר שאפשר לקלוף אותו אבל החלב שאין שייך בו קליפה מותר. (86 להסיר את החלב שיש בעין על הבשר (שם). (87 מפני שצונן בצונן מספיקה הדחה מותר לצרור וכו' ואין חוששין שמא יאכל בלי הדחה, מפני שהיא מירחה קלה (רדב"ז). (88 שם בסוגיא: "הדחה מי לא בעי". (89 וגבי חלב שלא שייך בו הדחה אין צריך שום דבר ומותר כמו שנתבאר למעלה. (90 כמליחת בשר לשימור, שאינו נוח להאכל מרוב מלח שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים. (91 ובוּלע ופולט ואוסר. (92 בלא הדחה. (93 שנאכל אף על פי שמליח הוא. ולשון הגמרא הוא שם קיב. "האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו הוא". כותח יש בו נסיוב של חלב והוא מליח ועשוי לטבל בו. (94 והוא כצונן שצריך קליפה או הדחה כמבואר בהלכה זו. (95 אף על פי שהכותח מליח הוא כיון שנאכל מחמת מלחו אינו כרותח אלא הוא כצונן. (96 כדן צונן בצונן. (97 בבית יוסף יו"ד סימן צא הביא בשם הרא"ש, שאפילו צלי צונן צריך קליפה, כי הוא רך ובוּלע. והר"ן אומר שהגמרא עומדת בצלי חם. ורבינו סתם ולא נתבררה דעתו. (98 בגמרא שם "פילי פילי" ורש"י מפרש: בקעים בקעים. (99 שהתבלין מרככים אותו נוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע (רש"י שם). (100 משנה שם קד: וכבית הלל שאוסרים, שהלכה זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. (101 אבל שלחן שמסדר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש (משנה שם). (102 מביא לידי עבירה. (103 העוף עם הגבינה. (104 כלומר, מדברי סופרים בלבד כמבואר בהלכה ד. כאן בדין זה ובדומה לו עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה שקרוב לבוא לידי איסור תורה ולאכול גם בשר בהמה שאינו גדי מפני שבתורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קמג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 כב. אין לשין העסה בקלב. ואם לש - כל הפת
 2 אסורה¹⁰⁵, מפני הרגל עברה, שמא יאכל בה בשר. ואין
 3 טשיין¹⁰⁶ את התנור באליה¹⁰⁷. ואם טש - כל הפת
 4 אסורה¹⁰⁸ עד שפסיק¹⁰⁹ את התנור, שמא יאכל בה קלב.
 5 ואם שנה¹¹⁰ בצורת הפת עד שתהיה נפרת, כדי שלא
 6 יאכל בה לא בשר¹¹¹ ולא חלב¹¹² - הרי זה מתר.
 7 כג. פת שאפאה עם הצל¹¹³, ודגים שצלצן עם הבשר¹¹⁴
 8 - אסור לאכלן בקלב¹¹⁵. קערה שאכלו בה בשר¹¹⁶
 9 ובשלו¹¹⁷ בה דגים - אותן הדגים מתר לאכלן בכותח¹¹⁸.
 10 כד. סכין שחתך בה בשר צלי¹¹⁹, וחוץ וחתך בה צנון
 11 וכיוצא בו מדברים חריפין¹²⁰ - אסור לאכלן בכותח¹²¹.
 12 אכל אם חתך בה בשר, וחוץ וחתך בה קשות או
 13 אבטיח - גורך מקום החתך¹²² ואוכל השאר בקלב.
 14 כה. אין מניחין פד של מלח בצד פד של פמך¹²³, מפני
- 15 ששואב ממנו¹²⁴, ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש
 16 בו טעם החלב. אבל מניח פד החמץ בצד פד הפמך,
 17 שאין החמץ שואב ממנו¹²⁵.
 18 כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל
 19 אחריו בשר מיד. וצריך שידיח ידי¹²⁶ ויקנח פיו¹²⁷ בין
 20 הגבינה ובין הבשר. ובמה מקנח פיו¹²⁸? בפת או
 21 בפרות, שלוועסן וכולען או פולטן. ובכל מקנחין את
 22 הפה, חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין אלו
 23 מקנחין יפה.
 24 כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה¹²⁹;
 25 אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב
 26 - אינו צריך לא קנח הפה ולא נטילת ידים.
 27 כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר
 28 עוף¹³⁰ - לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה בנינהן פדי

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

נאמר רק גדי (רדב"ז). יוצא מלשונו של רבינו שהגזירה היא העלאת עוף משום אכילתו ואכילתו משום אכילת בשר בהמה עם הגבינה, אבל בגמרא כאן משמע שהגזירה היא: העלאה של עוף משום העלאה ואכילה של בשר בהמה, ופירוש רש"י שהעלאה ואכילה נחשבות כגזירה אחת (וראה לחם משנה). (105) ואפילו לאכלה במלח (רש"י). (106) טחים. (107) שומן. (108) שהשומן נותן טעם בקרקעית התנור ונותן טעם בלחם (רש"י). (109) הא הוסק כבר נאבד טעם השומן, שם ל: (110) שם לו. "עבדינהו כעין תורא", וכפירוש הר"ף דהיינו שינה תבנית הפת. (111) אם לש עיסה בחלב. (112) אם אפה פת בתנור שטח בשומן אליה. ואם לש עיסה בחלב ושינה תבנית הפת ואפה עיסה אחרת בתנור שטח בשומן ושינה תבנית הפת בצורה אחרת מותר לאכול כל אחת לפי צורתה ואין חוששים שמא יטעה (רדב"ז). (113) בתנור אחד ואינם נוגעים זה בזה (רדב"ז). (114) לשון הגמרא פסחים עו: "ביניתא דאטוי בהדי בישרא". (115) רש"י שם מפרש הטעם: משום "ריחא מילתא היא" פירוש: הריח ממשות יש בו. ורבינו בפרק טו פוסק, ריחא לאו מילתא היא ואף על פי כן אסור כשון כדעת הר"ף בחולין סימן תתכב, שאפילו לדעת האומרים ריחא לאו מילתא היא, כאן אסור מכמה טעמים: א. שזה כמו לכתחילה, ב. זה כמו דבר שיש לו מתיירין, מפני שאפשר לאכול עם בשר, ודבר שיש לו מתיירין אסור במשהו ואפילו באלף אינו בטל וריח משהו יש בו. (116) אפילו שבישלו בה בשר, ונקט שאכלו, כדי שלא יטעו לומר דוקא בישלו במים מותר, שהן בן בנו של נ"ט. (117) בחולין קיא: "עלו", והוא הדין אם נתבשלו הדגים בקערה. (118) כשמואל שם, שאביי פסק הלכה כמותו, והטעם: משום שהוא נותן טעם בן נותן טעם, שהבשר נותן טעמו בקערה והקערה נותנת טעם בדגים, ועדיין הכל היתר. בלשון הפוסקים: נ"ט בר נ"ט, ולא נעשה בשר בחלב. ורק בבשר וחלב מותר נ"ט בר נ"ט, לפי שכל אחד מותר בפני עצמו, אבל לא בשאר איסורים (רדב"ז) ובית יוסף יורה דעה סימן צה, בשם הר"ן והרשב"א). והכלל הוא: נ"ט בר נ"ט והיתירא - מותר, נ"ט בר נ"ט דאיסורא - אסור. (119) שהוא חם. צלי לאו דוקא והוא הדין בשר מבושל חם (כסף משנה ורדב"ז). (120) כגון שומים וצלים. (121) שם קיא: הלכה בשם אביי. וטעמו של דבר, שהצנון בולע משמנונית הסכין הקרושה עליה ולפעמים אינה ניכרת ויש כאן טעם הבא מן הממש ואינו בגדר נ"ט. ורש"י שם קיב. מוסיף עוד טעם, מפני שהדבר חריף בולע יותר מדגים חמים. ומשמע מדברי רבינו, שכל הצנון אסור לאכול בחלב וכן דעת הרשב"א ור"ן, ויש חולקים עליהם ואוסרים רק כדי קליפה או נטילה (כעובי אצבע, ראה בית יוסף יורה דעה סימן צו). (122) בגמרא שם. וזה רק בחתך בשר חם, אבל בחתך בשר צונן מספיקה הדחת הקישות, מפני שלא נדבקה שמנונית הרבה על הסכין. (וגרידה פחותה מקליפה שבהלכה יו, קליפה עבה קצת, כדי שתוכל להינטל כולה כאחת (ר"ן)). (123) כותח בלשון הגמרא בצורה ארמית - כמכא, ורבינו נתן לה צורה עברית, שם קיב. (124) דרך דפנות הכלים שואב המלח מן הכותח. כתב הרדב"ז, לפי טעם רבינו אסור רק בכדים של חרס, אבל כלי מתכות מותר מפני שאין שואבים זה מזה. אבל לפירוש רש"י ותוספות שאסור להניח שמא יפול מן הכותח לתוך המלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר, אין חילוק בין כדי חרס לכדי מתכות. (125) רש"י ותוספות מפרשים לפי גירסתם בגמרא, שאפילו אם יפול מן הכותח לתוך החומץ יבטל בששים, אבל במלח ניכר הכותח הסמיך במקומו ולפיכך אינו מתבטל. ברור, שרבינו אינו גורס בגמרא את המשפט: האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה (וראה רב"ד וכסף משנה). (126) רש"י פירש מדיח שאומרים בית הלל, היינו הדחת פה, ורבינו מפרש "מדיח" שאמרו בית הלל, היינו הדחת ידים. (127) לדעת הר"ף ורש"י צריך גם הדחת הפה וגם קינוחו. (128) שם בסוגיא. (129) צריך קנח והדחה, אף על פי שבשר חיה בחלב אסור רק מדברי סופרים כמו שכתב רבינו בהלכה ד. ומה ההבדל בן בשר חיה לבשר עוף, יש לומר משום שבשר חיה דומה לבשר בהמה, לכן עשו חיה כבהמה (כסף משנה בשם הר"ן). ובתוספות שם קד: ד"ה עוף, כתבו בשם רבינו חם שאגרא התייר בשר עוף בלבד מפני שאינו נדבק בחניכיים, אבל בשר חיה נדבק ולכן אסור לאכול אחריו גבינה. (130) צריך להמתין שיעור האמור כאן.

41 אסורין באכילה ובהנאה. שְׁנָאָמַר: פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאֶה
42 הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם. כְּלוּמַר: פֶּן תִּתְרַחֵק
43 וְתִאָסֵר שְׁנֵיהֶם.

44 ז. וְהָאוֹכֵל כְּזֵית מִכֵּלָי הַכֶּרֶם, בֵּין מִן הַיֶּרֶק בֵּין מִן
45 הָעֲנָבִים - לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה. וּשְׁנֵיהֶם מִצְטַרְפִּין זֶה עִם
46 זֶה.

47 ח. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? שְׁנִיזְרַעוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל
48 בְּחוּצָה לְאַרְץ - כֵּלָי הַכֶּרֶם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּבְהִלְכוֹת
49 כֵּלָאִים יִתְבָּאֵר: אִי זֶה מִין אָסוּר בְּכֵלָי הַכֶּרֶם וְאִי זֶה
50 מִין אֵינוֹ אָסוּר, וְהֵיאָף יֵאָסֵר, וּמִתִּי יֵאָסֵר, וְאִי זֶה דְּבַר
51 מִקְדָּשׁ וְאִי זֶה אֵינוֹ מִקְדָּשׁ.

52 ט. הָעֶרְלָה כִּיצַד? כָּל הַנוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֲכָל - כָּל פְּרוֹת
53 שְׁעוֹשָׂה אוֹתוֹ אֵילָן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים מִשְׁנֻטֵעַ הָרִי הֵן אָסוּרִין
54 בְּאֲכִילָה וּבְהִנְאָה, שְׁנָאָמַר: שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם
55 עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל. וְכָל הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזֵית - לוֹקֵה מִן
56 הַתּוֹרָה.

57 י. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּנוֹטֵעַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאָמַר:
58 כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגוֹמַר; אֲבָל אָסוּר עֲרֵלָה בְּחוּצָה
59 לְאַרְץ - הַלְכָה לְמִשְׁהָ מְסִינִי, שְׁנִידָאֵי הָעֶרְלָה בְּחוּצָה
60 לְאַרְץ אָסוּרָה, וְסַפְקָה מִתָּר. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי יִתְבָּאֵר
61 דְּבָרִים הָאָסוּרִין מִשּׁוּם עֲרֵלָה וּדְבָרִים הַמְּתָרִין.

62 יא. סֶפֶק עֲרֵלָה וְכֵלָי הַכֶּרֶם: בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אָסוּר;
63 בְּסוּרְיָא, וְהִיא אֲרָצוֹת שְׂכַבְשׁ דְּוֹד - מִתָּר. כִּיצַד? הִיא
64 כֶּרֶם וְעֶרְלָה וְעֲנָבִים נִמְכָּרוֹת חוּצָה לוֹ, הִיא יֶרֶק זְרוּעַ
65 בְּתוֹכוֹ וְיֶרֶק נִמְכָּר חוּצָה לוֹ, שְׂמָא מִמֶּנּוּ הוּא זֶה שְׂמָא
66 מֵאַחַר - בְּסוּרְיָא מִתָּר. וּבְחוּצָה לְאַרְץ, אֲפִלוּ רָאָה
67 הָעֲנָבִים יוֹצְאוֹת מִכֶּרֶם עֲרֵלָה, אוֹ יֶרֶק יוֹצֵא מִן הַכֶּרֶם -
68 לוֹקֵחַ מֵהֶן; וְהוּא שְׂלָא רָאָה אוֹתוֹ בּוֹצֵר מִן הָעֶרְלָה אוֹ
69 לוֹקֵחַ הַיֶּרֶק בְּיָדוֹ.

70 יב. כֶּרֶם שֶׁהוּא סֶפֶק עֲרֵלָה אוֹ סֶפֶק כֵּלָאִים: בְּאַרְץ
71 יִשְׂרָאֵל - אָסוּר, וּבְסוּרְיָא - מִתָּר, וְאֵין צְרִיף לִזְמַר
72 בְּחוּצָה לְאַרְץ.

73 יג. חֵבִית יֵין הַנִּמְצָאָה טְמוּנָה בְּפִרְדָּס שֶׁל עֲרֵלָה -
74 אָסוּרָה בְּשִׁתְיָהּ וּמִתְרַת בְּהִנְיָה; שְׂאִין הַגָּנֵב גּוֹנֵב מִמְּקוֹם
75 וְטוּמֵן בּוֹ. אֲבָל עֲנָבִים הַנִּמְצָאִין טְמוּנִים שָׁם - אָסוּרִים;
76 שְׂמָא מִשָּׁם נִלְקֻטוּ וְהִצְנִיעַן שָׁם.

77 יד. נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ שְׂתַפִּין בְּנִטְעָה: אִם הִתְנוּ
78 מִתְחַלְתִּים הַשְׂתַּפּוֹת שֶׁיִּהְיֶה הַנְּכָרִי אוֹכֵל שְׁנֵי עֲרֵלָה
79 וְיִשְׂרָאֵל אוֹכֵל שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים מִשְׁנֵי הַתֵּר כִּנְגַד שְׁנֵי הָעֶרְלָה
80 - הָרִי זֶה מִתָּר; וְאִם לֹא הִתְנוּ מִתְחַלְתֵּה - אָסוּר. וּבִלְבָד
81 שְׂלָא יָבֵאוּ לְחֻשְׁבוֹן. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁיִּחְשַׁב כְּמָה פְּרוֹת

1 שְׁעוֹר סְעֵדָה אֲחֵרָת¹³¹, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁשׁ שְׁעוֹת, מִפְּנֵי
2 הַבָּשָׂר שֶׁל בֵּין הַשָּׁנִים¹³² שְׂאִינוֹ סֹר בְּקִנּוּחַ.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

4 א. כָּל אָסוּרִין שְׂאִמְרָנוּ הֵן בְּמִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה. וְיֵשׁ אָסוּרִין
5 אֲחֵרִים שֶׁל תּוֹרָה בְּזֶרַע הָאָרֶץ, וְהֵן: הַחֶדֶשׁ, וְכֵלָאֵי
6 הַכֶּרֶם, וְהַטְּבֵל, וְהָעֶרְלָה.

7 ב. הַחֶדֶשׁ כִּיצַד? כָּל אֶחָד מִחֻמְשָׁה מִינֵי תְבוּאָה בְּלֶבֶד
8 אָסוּר לְאָכֵל מִהַחֶדֶשׁ שְׁלוֹ קֵדָם שֶׁיִּקְרַב הָעֹמֵר בְּשִׁשָּׁה
9 עֶשְׂרֵי בְּנִיסָן, שְׁנָאָמַר: וְלֶחֶם וְקֵלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֵאָכְלוּ. וְכָל
10 הָאוֹכֵל כְּזֵית חֶדֶשׁ קֵדָם הַקְּרַבְתָּ הָעֹמֵר - לוֹקֵה מִן
11 הַתּוֹרָה, בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה
12 לְאַרְץ, בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׂלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת. אֲלֹא
13 שְׁבוּזֵן שֶׁיֵּשׁ מִקְדָּשׁ - מִשִּׁיקְרַב הָעֹמֵר הַתֵּר הַחֶדֶשׁ
14 בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַמְקוֹמוֹת הַרְחוקִין מִתָּרִין אַחַר חֻצוֹת,
15 שְׂאִין בַּיִת דִּין מִתְעַצְלִין בּוֹ עַד אַחַר חֻצוֹת; וּבְזֶמַן שְׂאִין
16 בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ - כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה. וּבְזֶמַן
17 הַזֶּה, בְּמִקְוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים - הַחֶדֶשׁ אָסוּר
18 כָּל יוֹם שְׂבָעָה עֶשְׂרֵי בְּנִיסָן עַד לְעֶרֶב, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

19 ג. הָאוֹכֵל לֶחֶם וְקֵלִי וְכֶרֶמֶל, כְּזֵית מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד -
20 לוֹקֵה שְׁלֹשׁ מִלְּקוּיֹת; שְׁנָאָמַר וְלֶחֶם וְקֵלִי וְכֶרֶמֶל לֹא
21 תֵאָכְלוּ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁשְׂלֻשְׁתָּן בְּלִאוּיִן חֲלוּקִין
22 זֶה מִזֶּה.

23 ד. כָּל תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה קֵדָם הַקְּרַבְתָּ הָעֹמֵר, אִף עַל
24 פִּי שְׂלָא נִגְמְרָה אֲלֹא אַחַר שְׁקֵרֵב - מִתְרַת בְּאֲכִילָה
25 מִשְׁקֵרֵב הָעֹמֵר. וּתְבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחַר שְׁקֵרֵב הָעֹמֵר,
26 אִף עַל פִּי שֶׁיִּתְהַה זְרוּעָה קֵדָם שְׁקֵרֵב הָעֹמֵר - הָרִי זֶה
27 אָסוּרָה עַד שֶׁיִּקְרַב הָעֹמֵר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה. וְדִין זֶה בְּכָל
28 מְקוֹם וּבְכָל זְמַן מִן הַתּוֹרָה.

29 ה. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחַר הָעֹמֵר, וְקִצְרָה, וְזָרַע מִן
30 הַחֲטִיטִים בְּקִרְקַע, וְאַחַר כֶּף קֵרֵב הָעֹמֵר הַבָּא וְעִזְזֵן
31 הַחֲטִיטִים בְּקִרְקַע - הָרִי אֵלוֹ סֶפֶק אִם הִתִּירֵן הָעֹמֵר כְּאֵלוֹ
32 הֵיוּ מְנַחֵין בְּכַד, אוֹ לֹא יִתִּיר אוֹתָן מִפְּנֵי שְׂבִטְלוֹ בְּקִרְקַע.
33 לְפִיכָף, אִם לִקְטַט מֵהֶם וְאֲכָל - אֵינוֹ לוֹקֵה, וּמִכִּין אוֹתוֹ
34 מִפֶּת מִרְדּוּת. וְכֵן שְׂבִלַת שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ מִלְּפָנֵי הָעֹמֵר,
35 וְעִקְרָה וּשְׂתַלְתָּה אַחַר שְׁקֵרֵב הָעֹמֵר, וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה
36 סֶפֶק אִם תִּהְיֶה אָסוּרָה מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת עַד שֶׁיְבוֹא הָעֹמֵר
37 הַבָּא, אוֹ לֹא תִהְיֶה אָסוּרָה, שְׁהָרִי הִשְׁרִישָׁה קֵדָם הָעֹמֵר.
38 ו. כֵּלָאֵי הַכֶּרֶם כִּיצַד? מִיֵּן מִמִּינֵי תְבוּאָה אוֹ מִיֵּן יִרְקוֹת
39 שְׁנִיזְרַעוּ עִם הַגָּפֵן, בֵּין שְׁזַרְעוּ יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁזַרְעוּ נְכָרִי, בֵּין
40 שְׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן בֵּין שְׁנֻטֵעַ הַגָּפֵן בְּתוֹף הַיֶּרֶק - שְׁנֵיהֶם

(131) "אמר מר עובקבא וכו' בסעודתא אחרייתא אכילנא". ובין סעודה לסעודה הפסק של שש שעות. וכתב הרי"ף שכן צריך לנהוג ורבינו הולך בשיטתו ומחמיר גם בבשר עוף לחכות שש שעות ולאחר ששהה שש שעות נתעכל הבשר הזה. (132) ולטעם זה אפילו לא בלע אלא לעס להאכיל לחינוק גם כן צריך לחכות שש שעות. ויש מפרשים שטעם הבשר נמשך בפה כשיעור הזה. ולדבריהם אם לעס ולא בלע מותר לאכול גבינה אחרי קינוח והדחה (וראה כסף משנה וטור יורה דעה סימן פט). (1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדיונו ואם נוהג בארץ ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתה או לאו; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספיחי שביעית כו'.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קמה

מתוך מהדורת וגשל

35 וְאָסוּר לֵאכֹל מִמֶּנּוּ. שְׁנַאֲמַר: וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי
 36 יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לֵי. כְּלוּמַר: לֹא יִנְהַגוּ בְּהֵן מִנְהַג
 37 חֲלִין וְעֵדִין קִדְשִׁים שְׁעִתִּידִין לְהִתְרַם לֹא הוֹרְמוּ. וְהָאוֹכֵל
 38 כְּזוֹת מִן הַטָּבֵל קָדֵם שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה
 39 וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - חֵיב מִיֵּתָה בִּידֵי שְׂמִים; שְׁנַאֲמַר: וְלֹא
 40 יִחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר, וְהִשְׂיִאוּ אוֹתָם עֲוֹן
 41 אֲשָׁמָה.
 42 כ. אָבֵל הָאוֹכֵל מִדְּבַר שְׁנִטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה
 43 וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְעֵדִין לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂרוֹת, וְאִפְלוּ
 44 לֹא נִשְׂאָר בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר עֲנִי - הָרִי זֶה לֹקֵה מִשּׁוּם
 45 אוֹכֵל טָבֵל, וְאִין בּוֹ מִיֵּתָה; שְׂאִין עֲוֹן מִיֵּתָה אֶלָּא
 46 בְּתְרוּמָה גְדוּלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר.
 47 כא. אֲזַהְרָה לְאוֹכֵל טָבֵל שְׂלֵא הוֹרְמוּ מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂרוֹת -
 48 בְּכֻלָּל שְׁנַאֲמַר: לֹא תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דְּגִנְךָ
 49 וְגוֹמַר. וּבְהִלְכוֹת תְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת תִּבְאָר: אִי זֶה דְּבַר
 50 חֵיב בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשָׂרוֹת וְאִי זֶה דְּבַר פְּטוּר, וְאִי זֶה דְּבַר
 51 הוּא חֵיב מִן הַתּוֹרָה וְאִי זֶהוּ הַחֵיב מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 52 וְהָאוֹכֵל כְּזוֹת מִטָּבֵל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם אוֹ מִכֻּלָּי הַכֶּרֶם
 53 וְעֵרְלָה שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.
 54 כב. הַטָּבֵל וְהַחֲדָשׁ וְהַהֶקְדָּשׁ וְסִפְיָחֵי שְׂבִיעִית וְהַכֻּלָּאִים
 55 וְהָעֵרְלָה - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִפְּרוּתֵיהֶן אֲסוּרִים כְּמוֹתָם,
 56 וְאִין לֹקֵין עֲלֵיהֶן. חוּץ מִיֵּין וְשִׁמֶן שֶׁל עֵרְלָה וְיֵין שֶׁל
 57 כֻּלָּי הַכֶּרֶם, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן כְּדָרְךָ שְׁלֹקִין עַל הַזֵּיתִים
 58 וְעַל הַעֲנָבִים שְׁלֵהֶן.
 59 כג. וַיֵּשׁ בְּקִדְשִׁים אֲסוּרִין אַחֲרֵים בְּמַאֲכָלוֹת, וְכֵלֶן שֶׁל
 60 תּוֹרָה הֵן. כְּגוֹן אֲסוּרִין שֵׁישׁ בְּאֲכִילַת תְרוּמוֹת וּבְכַוּרִים
 61 וְחֵלָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאֲסוּרִין שֵׁישׁ בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, כְּגוֹן
 62 פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵל אֶחָד מֵהֵן יִתְבָּאֵר בְּמִקוּמוֹ.
 63 כד. וְשַׁעוֹר כֹּל אֲכִילָה מֵהֵן - כְּזוֹת, בֵּין לְמַלְקוֹת בֵּין
 64 לְכָרֵת. וְכֵבֶר בְּאֶרְנוֹ אֲסוּר חֲמֵץ בְּפֶסַח וְדִינֵיו בְּהִלְכוֹת
 65 חֲמֵץ וּמִצָּה. אָבֵל אֲסוּר אֲכִילָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - אֲסוּר
 66 מִן בְּפִנֵי עֲצָמוֹ; וְכֵן אֲסוּר יוֹצֵא מִגֶּפֶן עַל הַנְּזִיר אִינוֹ
 67 שְׁנֵה כֹּל. וּלְפִיכָף יִתְבָּאֵר אֲסוּר כֹּל אֶחָד מֵהֵן וְשַׁעוֹרוֹ
 68 וְדִינֵיו בְּמִקוּמוֹ הִרְאִי לוֹ.

1 אָבֵל הַנִּכְרִי בְּשִׁנֵי עֵרְלָה עַד שִׂיאֵכֵל יִשְׂרָאֵל כְּנִגְדֵי אוֹתָן
 2 הַפְּרוֹת. אִם הִתְנַו כְּזֶה - אֲסוּר, שְׁהָרִי זֶה כְּמַחְלִיף פְּרוֹת
 3 עֵרְלָה.
 4 טו. יִרְאֶה לִי, שְׂאִין דִּין נִטַע רְבִיעִית נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ,
 5 אֶלָּא אוֹכֵל פְּרוֹת שְׁנֵה רְבִיעִית בְּלֹא פְדִיוֹן כָּלֵל; שְׂלֵא
 6 אָמְרוּ אֶלָּא הָעֵרְלָה. וְקָל וְחֶמֶר הַדְּבָרִים: וּמָה סוֹרְיָא,
 7 שְׁהִיא חֵיבַת בְּמַעֲשָׂרוֹת וּבְשִׁבְעִיעִית מִדְּבָרֵיהֶם, אִינֵה
 8 חֵיבַת בְּנִטַע רְבִיעִי, כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי;
 9 חוּצָה לְאֶרֶץ - לֹא כֹל שְׁכָן שְׂלֵא יִהְיֶה נִטַע רְבִיעִי נוֹהֵג
 10 כֵּה! אָבֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - נוֹהֵג כֵּה בֵּין בְּפִנֵי הַבַּיִת בֵּין
 11 שְׂלֵא בְּפִנֵי הַבַּיִת. וְהוֹרוּ מִקְצַת גְּאוּנִים, שְׁכָרֵם רְבִיעִי
 12 לְבַדּוֹ פוֹדִין אוֹתוֹ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאַחַר כֵּף יִהְיֶה מִתֵּר
 13 בְּאֲכִילָה. וְאִין לְדָבָר זֶה עֶקֶר.
 14 טז. פְּרוֹת שְׁנֵה רְבִיעִית כֻּלָּה - אֲסוּר לֵאכֹל מֵהֵן בְּאֶרֶץ
 15 יִשְׂרָאֵל עַד שִׁפְדוֹ. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי יִתְבָּאֵר מִשְׁפְּטֵי
 16 פְדִיוֹנָן, וְדִין אֲכִילָתוֹ, וּמֵאִמְתֵּי מוֹנִין לְעֵרְלָה וְלְרְבִיעִי.
 17 יז. כִּיצַד פוֹדִין פְּרוֹת נִטַע רְבִיעִי בְּזִמְן הַזֶּה? אַחַר
 18 שְׂאִוְסָף אוֹתָן מִכָּרְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 19 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְדִיוֹן נִטַע רְבִיעִי. וְאַחַר
 20 כֵּף פוֹדָה אֶת כֻּלָּן, וְאִפְלוּ בְּפְרוּטָה אַחַת, וְאוֹמַר: הָרִי
 21 אֵלוֹ פְדוּיִין בְּפְרוּטָה זוֹ. וּמִשְׁלִיף אוֹתָהּ פְרוּטָה לְיָם
 22 הַמֵּלַח. אוֹ מַחְלִלָן עַל שְׁנֵה פְרוּטָה מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת,
 23 וְאוֹמַר: הָרִי כֹל הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מַחְלִלִין עַל חֲטִים אֵלוֹ אוֹ
 24 עַל שְׁעוּרִים אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. וְשׁוֹרֵף אוֹתָן, כְּדִי שְׂלֵא
 25 יִהְיֶה תַקְלָה לְאַחֲרִים. וְאוֹכֵל כֹּל הַפְּרוֹת.
 26 יח. הוֹרוּ מִקְצַת הַגְּאוּנִים, שְׂאָף עַל פִּי שְׁפָדָה פְּרוֹת
 27 שְׁנֵה רְבִיעִית אוֹ חֲלָלָן - אֲסוּר לְאָכְלוֹ עַד שִׁתְּכַנֵּס שְׁנֵה
 28 חֲמִישִׁית. וְדָבָר זֶה אִין לוֹ עֶקֶר. וְיִרְאֶה לִי, שְׁזוֹ שִׁגְגַת
 29 הוֹרָאָה. וְהַטַּעַם: לְפִי שְׁכָתוּב: וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ
 30 אֶת פְּרִי. וְאִין עֲנִין הַכְּתוּב אֶלָּא שֶׁבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית
 31 תֹּאכְלוּ פְרִי בְּלֹא פְדִיוֹן, כְּכֹל חֲלִין שְׁבַעֲוֹלָם. וְאִין רְאוּי
 32 לְחַשׁ הַהוֹרָאָה זוֹ.
 33 יט. הַטָּבֵל כִּיצַד? כֹּל אָבֵל שֶׁהוּא חֵיב לְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ
 34 תְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת - קָדֵם שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ נִקְרָא טָבֵל,

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' ב

10 מבררת הגמרא: מָנָא לָן - מנין לנו שהאב זכאי בקידושה בשטר
 11 ובביאה. מבארת הגמרא: אָמַר קָרָא בענין אשה שהתגרשה
 12 מבעלה הראשון, וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר (דברים כד ב), וְאִיתְקִישׁ
 13 הַזְּוִיּוֹת לְתַנְדֵי - הוֹקְשׁוּ כֹל אֲוִפְנֵי הַקִּידוּשִׁין זֶה לְזוֹה, שֶׁהָרִי יִהְיֶתָה
 14 זו לשון הויה וקידושין, וכוללים בלשון זו כל אופני הקידושין,
 15 וכשם שלענין קידושי כסף היא ברשות אביה, כמבואר לעיל, אף
 16 לענין קידושי שטר או ביאה היא ברשותו.

1 ומעשה ידיה. משיבה הגמרא: מִהִפְרַת נְדָרִים מִיָּהּ נִפְקָא לָהּ
 2 מְרֻשׁוּתֵיהּ - מכל מקום לגבי הפרת נדרים יוצאת הבת מרשות האב
 3 כשהתקדשה, קודם מסירה לחופה, שעד עתה היה האב מיפר את
 4 נדריה לבדו, ואחר הקידושין הוא מיפר יחד עם הבעל, דְּתַנְן (נדרים
 5 6) נַעֲרָה מֵאִוְרְחָה אֲבִיהָ וּבַעֲלָהּ מִפִּירֵין לָהּ נְדָרֵיהָ, ואין הנדר מופר
 6 עד שיפרו שניהם, ונמצא שיש בקידושין אלו 'יציאה' מרשות
 7 האב, וניתן לדמות זאת ליציאה מרשות האדון.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד אדר"א' ניסן ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ד אדר ה'תשע"ה

הלכות ברכות

1 הלכות ברכות מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך
2 הוא אחר אכילה, ובאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון א. מצות עשה

3 מן התורה לברך אחר אכילת מזון

4 – לחם העשוי מאחד מחמשת

5 מיני דגן [המבוארים להלן (פ"ג

6 ה"א)], שנאמר (דברים ת, י) וְאָכַלְתָּ

7 וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל

8 הארץ הטובה אשר נתן לך. ואינו

9 חייב מן התורה בברכה זו אלא אם

10 שָׂבַע – רק באופן שאכל אכילה

11 ששבע בה, שנאמר בפסוק

12 וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ, ומשמע שלא

13 ציוותה תורה לברך אלא לאחר

14 אכילת שובע. ומדברי סופרים –

15 והחמשים תיקנו שאפילו אכל רק

16 פֶּתַח – שיעור שהוא כגודל זית

17 בינוני, מברך אחריו ברכת המזון.

18 ב. ומדברי סופרים – ומתקנת

19 חכמים –] אנשי כנסת הגדולה].

20 שצריך לברך על כל מאכל תחלה

21 קודם האכילה, ורק אחר כך –

22 אחר הברכה יאכל ויהנה ממנו.

23 וכן אם הריח ריח טוב, וברך ואחר

24 כך יהנה בו – צריך לברך עליו

25 קודם שיהנה מריחו. ואפילו אם

26 נתפחן לאכל או לשתות רק כל

27 שהוא – שיעור קטן ביותר, מברך,

28 ואחר כך נהנה. וכל הנהנה בלא

29 ברכה, מעל – כאילו נהנה מן

30 ההקדש. וכן מדברי סופרים שצריך לברך אחר כל מה שאכל וכל

31 מה שישתה, והוא שישתה רביעית – ובלבד ששתה שיעור של

32 רביעית הלוג, והוא שאכל פֶּתַח – ובלבד שאכל שיעור של כית. ו

33 ומטעמת – ואשה שטועמת מן המאכל כדי לבודק, ואינה מתכוונת

34 לאכילה, אינה צריכה ברכה לא

35 לפניה ולא לאחריה עד שתטעם

36 רביעית, משום שאין חייבים

37 לברך אלא כשיש כוונה לשם

38 אכילה ולא לטעימה, ובשיעור

39 של רביעית אף על פי שהיא רק

40 טועמת, בוודאי יש לה כוונת

41 אכילה.

42 ג. וכשם שמברכין להקב"ה על

43 ההנה – דבר שנהנים ממנו, כך

44 מברכין להקב"ה על כל מצוה

45 ומצוה קודם עשיית המצוה, ורק

46 אחר כך יעשה אותה, והטעם

47 בברכה זו, כדי להודות לה' על

48 שציוונו על קיום המצוות. וברכות

49 רבות תקנו חכמים דרך שבה

50 והודיה ודרך בקשה – כדי לשבח

51 ולהודות להקב"ה ולבקש ממנו

52 שייתן לו את צרכינו [כגון ברכת

53 חולה שנתרפא, וברכות התפילה

54 ושאר ברכות שאדם חייב לברך

55 בכל יום], כדי שעל ידי שמברך

56 את הברכות הללו יבוא האדם

57 לזכור את הבורא תמיד, אף על פי

58 שלא נהנה ולא עשה מצוה –

59 כלומר אפילו בשעה שלא היה

60 צריך לברך שום ברכה על

61 ההנאה או על המצוה.

הלכות ברכות

מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא אחר
אכילה, ובאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון,

שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ואינו

חייב מן התורה אלא אם שבע, שנאמר ושבעת

וברכת, ומדברי סופרים שאפילו אכל פֶּתַח מברך

אחריו. ב. ומדברי סופרים לברך על כל מאכל

תחלה ואחר כך יהנה ממנו. וכן אם הריח ריח טוב

וברך ואחר כך יהנה בו. ואפילו נתפחן לאכל או

לשתות כל שהוא, מברך ואחר כך נהנה. וכל הנהנה

בלא ברכה מעל. וכן מדברי סופרים לברך אחר כל

שיאכל וכל שישתה, והוא שישתה רביעית והוא

שיאכל פֶּתַח. ומטעמת אינה צריכה ברכה לא לפניה

ולא לאחריה עד רביעית. ג. וכשם שמברכין על

ההנה, כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואחר כך

יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבה

והודיה ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד אף

על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה.

פניני הלכה

כזית, ולכך נכון להיזהר שלא לאכול 'בריה' פחות מכזית [כדי
שלא יכניס עצמו לספק ברכה]. וראה ברמ"א (שם), ובסדר ברכת
הנהנין (פ"ח ה"ט), ובמשנה ברורה (סי' רי ס"ק ז"ט) שהוסיפו
עוד פרטי דינים בענין מתי נחשב לבריה. ומטעמת אינה צריכה
ברכה וכו'. ובשו"ע (סי' רי ס"ב) כתב שדין זה הוא אפילו כשהוא
בולע את הטעימה, ויש אומרים שאם הוא בולע, צריך לברך,
ופטרו את הטועם מברכה רק כשפולט את מה שבלע, ואז אפילו
על הרבה אינו צריך ברכה. וברמ"א (שם) פסק שספק ברכות
להקל. וראה בסדר ברכת הנהנין (פ"ח הי"א) ובמשנה ברורה (סי'
רי ס"ק יט) מה שכתבו בזה.

הלכה ג: כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה
אותה. ובשו"ע הרב (סי' תרנא ס"ז) הוסיף שהברכה צריכה
להיות סמוך לתחילת עשיית המצוה.

הלכה א: הרמ"א (סי' קצז ס"ד) כתב שיש אומרים שאינו חייב
לברך מהתורה אם לא שתה בסעודתו והוא תאב לשתות, ולכך
טוב להיזהר לכתחילה שיברך [ויוציא ידי חובה את האחרים] רק
מי ששתה, ובשו"ע הרב (שם ס"ז) כתב שאף על פי שאין דבריהם
עיקר, אבל טוב לחוש לדבריהם במקום שאפשר. המשנה ברורה
(סי' קפד ס"ק כב) כתב שמלשון החינוך משמע, ששיעור שביעה
המחייב בברכת המזון מן התורה אינו שווה בכל אדם, אלא כל
אחד יודע שביעתו, ואם דרכו תמיד לאכול רק כדי מחייתו, גם
זה נחשב שביעה.

הלכה ב: וכן אם הריח ריח טוב, יברך וכו'. ובשו"ע (סי' רטז
ס"א) הוסיף שלאחר ההנאה מהריח אין צריך לברך כלום. השו"ע
(סי' רי ס"א) כתב שיש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו
כגון גריגור של ענב או רימון, צריך לברך אחריו אפילו שאין בו

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

33 והזכיר אופרה ומלכות - כיון שהזכיר את שם ה' ולשון מלך
34 העולם, וענין הברכה - ואת תוכן הברכה, ואפילו שאמר את
35 הברכה בלשון חל - שאינו לשון הקודש, יצא ידי חובתו בברכה זו.
36 ז. כל הברכות בלן, צריך לכתחילה שבשעת הברכה ישמיע לאזנו
37 את מה שהוא אומר, ואם לא
38 השמיע לאזנו, יצא ידי חובתו,
39 בין באופן שהוציא בשפתיו את
40 תיבות הברכה אלא שלא השמיע
41 לאזנו, ובין שברך בלב - ואפילו
42 באופן שלא הוציא בשפתיו כלל
43 את תיבות הברכה, אלא רק חשב
44 אותן בלב, מכל מקום יצא ידי
45 חובתו.
46 ח. כל הברכות בלן, לא יפסיק
47 בין הברכה ובין הדבר שמברכין
48 עליו, בדיבור בדברים אחרים
49 שאינם שייכים לדבר שמברכים
50 עליו. ואם הפסיק, צריך לחזור
51 ולברך פעם שנייה. ואם - אבל אם
52 הפסיק בדברים שהן מענין - שהם
53 שייכים לדבר שמברכין עליו, אינו
54 צריך לחזור ולברך פעם שנייה.
55 כיצד הוא דין זה, בגון שברך על
56 הפת ולאחר שברך קדם שאכל,
57 אמר 'הביאו מלח', או 'הביאו
58 תבשיל', או שאמר 'תנו לפלוני
59 לאכל', או 'תנו מאכל לכהמה',
60 וכיוצא באלו - או שאמר דברים
61 אחרים שהם כעין דברים אלו,
62 אינו צריך לחזור ולברך קודם
63 האכילה, וכן כל כיוצא בזה.

1 ד. נמצאו כל הברכות בלן נחלקות לשלשה מינין, ואלו הם: המין
2 האחד, ברכות על ההנהגה - דבר שנהנה ממנו, והמין השני, ברכות
3 על המצוות, והמין השלישי, ברכות הודאה, שהן דרך שבח והודיה
4 ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד ולראות ממנו.
5 ה. זאת הנפח של כל הברכות,
6 עזרא ובית דין (הם הנקראים
7 אנשי כנסת הגדולה) תקנום -
8 תיקנו אותם, ואין ראוי לשנותן -
9 לומר את הברכות בנוסח אחר,
10 ולא להוסיף על הנוסח של אחת
11 מהן - מהברכות האלו, ולא לגרע
12 מהנהגה - מן הנוסח של אחת
13 מהברכות. וכל המשנה ממטבע
14 שטבעו - מהנוסח שקבעו חכמים
15 בברכות, אינו אלא טועה, אבל
16 יצא ידי חובתו. וכל ברכה שאין
17 בה הוספת השם - שם ה' ומלכות
18 - לשון מלך העולם, אינה
19 נחשבת לברכה, אלא אם בן היתה
20 סמוכה לחברתה - שהיא מיד
21 לאחר הברכה הקודמת לה,
22 ולפיכך הזכרת שם ומלכות של
23 הברכה הראשונה מועילה אף
24 לברכה זו.
25 ו. כל הברכות בלן נאמרין -
26 אפשר לאומרן בכל לשון שירצה,
27 ואין צריך לאומרן דווקא בלשון
28 הקודש, והוא - ובלבד שיאמר
29 אותן בענין שתקנו חכמים - כפי
30 תוכן הברכה שתיקנו חז"ל. ואם
31 שנה את המטבע - מן הנוסח
32 הקבוע של הברכות, הואיל

ד. נמצאו כל הברכות בלן שלשה מינין, ברכות
ההנהגה, וברכות המצוות, וברכות הודאה, שהן דרך
שבח והודיה ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד
ולראות ממנו. ה. הנפח של הברכות, עזרא ובית
דינו תקנום, ואין ראוי לשנותן ולא להוסיף על אחת
מהן ולא לגרע מהנהגה. וכל המשנה ממטבע שטבעו
חכמים בברכות, אינו אלא טועה. וכל ברכה שאין
בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה, אלא אם בן
היתה סמוכה לחברתה. ו. כל הברכות בלן נאמרין
בכל לשון. והוא שיאמר בענין שתקנו חכמים. ואם
שנה את המטבע, הואיל והזכיר אופרה ומלכות
וענין הברכה ואפילו בלשון חל יצא. ז. כל הברכות
בלן, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר. ואם לא
השמיע יצא, בין שהוציא בשפתיו בין שברך בלב.
ח. כל הברכות בלן, לא יפסיק בין הברכה ובין דבר
שמברכין עליו בדברים אחרים. ואם הפסיק צריך
לחזור ולברך שנייה. ואם הפסיק צריך
דבר שמברכין עליו, אינו צריך לברך שנייה. כיצד,
בגון שברך על הפת, וקדם שאכל אמר, הביאו מלח,
הביאו תבשיל, תנו לפלוני לאכל, תנו מאכל לכהמה
וכיוצא באלו, אינו צריך לברך. וכן כל כיוצא בזה.

פניני הלכה

שאפשר לברך בלב. וראה בדבריו ובמשנה ברורה (שם סק"ב) שהוסיפו עוד פרטי דינים בענין זה.

הלכה ח: ואם הפסיק צריך לחזור ולברך. ובמשנה ברורה (סי' קסו ס"ק לו) כתב שאפילו אם הפסיק ודיבר רק תיבה אחת, גם צריך לחזור ולברך. ואם הפסיק בדברים שהן מענין דבר שמברכין עליו וכו'. ובמשנה ברורה (סי' קסו ס"ק לו) כתב שאפילו אם הפסיק לדברים שהם רק צרכי סעודה, כגון אם דיבר להביא את הכלים שצריך לסעודה, אין זה הפסק. כתב הרמ"א (סי' קסו ס"ו), שלכתחילה לא יפסיק כלל [אפילו לצורך הפרוסה שמברכים עליה. שו"ע הרב (שם ס"ט)]. כתב הרמ"א (סי' רו ס"ג) שאסור להפסיק [בשתיקה (משנ"ב שם ס"ק יב)] בשיעור של יותר מכדי דיבור [והוא אמירת המילים 'שלוש עליך רבי' (שו"ע הרב שם ס"ג)]. וראה במשנה ברורה שם שהביא שיש כמה חילוקים בין הפסקה בדיבור להפסקה בשתיקה. השו"ע הרב (סי' רו ס"ג) כתב שדין זה שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה, הוא אפילו כשמפסיק מפני הכבוד או מפני היראה [ראה לעיל הלכות קריאת שמע (פ"ב הט"ו-ט"ז) שנתבאר מהו 'מפני הכבוד' ו'מפני היראה'] והמשנה ברורה (סי' רו ס"ק יב) הוסיף שאפילו לעניית אמן או לקדיש וקדושה וברכו, גם כן לא יפסיק.

הלכה ה: וכל ברכה שאין בה הזכרת השם וכו'. ובשו"ע (סי' ריד ס"א) הוסיף שאם המברך דילג על השם או על המלכות, ואפילו אם אמר לשון מלך אלא שדילג תיבת 'העולם', צריך לחזור ולברך. וראה בשו"ע הרב (שם) ובמשנה ברורה (שם סק"א-ב) שהביאו כמה מיני ברכות שאין צריך לומר בהן מלכות.

הלכה ו: השו"ע הרב (סי' קפה ס"א-ב) כתב שהמברך ברכת המזון, צריך שיבין את הלשון שבו הוא מברך, ואם אינו מבין, לא יצא ידי חובתו, ויש אומרים שבלשון הקודש יצא ידי חובתו אף על פי שאינו מבין, וכן נוהגים, אך ראוי להחמיר כסברא הראשונה. וראה בדבריו שהאריך בענין המברך שאר ברכות בלשון שאינו מבין. ואם שינה את המטבע וכו', יצא. ראה לעיל בהלכות קריאת שמע (פ"א ה"ז) שהובאו דברי השו"ע הרב בענין זה.

הלכה ז: ואם לא השמיע יצא וכו'. ובשו"ע (סי' קפה ס"ב, רו ס"ג) פסק שדין זה שיצא הוא רק באופן שהוציא בשפתיו [אבל אם הרהר רק בלב, לא יצא, שהרהור אינו כדיבור. שו"ע הרב (סי' קפה ס"ג)]. ובשו"ע הרב (שם) כתב שבשעת הדחק ולצורך גדול, יש לסמוך בברכות שהן מדרבנן על שיטת הרמב"ם

הרמב"ם המובאר – מהדורת חזיתריק

40 שמברכים על היין לפני הקידוש בשבת ויום טוב ומזכירים בהם את
41 קדושת היום, הרי זה מברך לאחריים, ואוכלים ושותים אף על פי
42 שאינו אוכל ושותה עמָהן – יכול לברך ולהוציא את האחרים ידי
43 חובתם בברכת האכילה או השתייה, אף באופן שאינו רוצה לאכול
44 או לשתות עמָהם, וכונתו
45 בברכה זו היא רק לצורך אחרים.
46 **יא.** כל השומע ברכה אחת מן
47 הברכות מתחילתה ועד סופה,
48 ונתפנו לצאת בה ידי חובתו שהוא
49 חייב באותה ברכה, יצא, ואף על
50 פי שלא ענה אמן אחר הברכה.
51 וכל העונה אמן אחר המברך –
52 וכל מי ששמע אדם מברך ברכה,
53 וענה אחריו אמן, והתכוון לצאת
54 בזה ידי חובתו, הרי הוא מברך
55 – הרי זה נחשב כמו שהוא עצמו
56 בירך את הברכה, ויצא ידי
57 חובתו, והוא – ובלבד שיהיה
58 המברך חיב פאותה הברכה, משום
59 שאם המברך אינו מחויב באותה
60 הברכה [כגון אם הוא שוטה או
61 קטן], אינו יכול להוציא אדם
62 אחר ידי חובתו. הנה המברך חיב
63 באותה ברכה מדברי סופרים –
64 מדרבנן, והעונה אמן אחר
65 ברכתו, היה חיב בברכה זו מן
66 התורה, לא יצא העונה ידי חובתו
67 בברכה זו, עד שיענה או ישמע את
68 הברכה מפי שהוא חיב בה מן
69 התורה כמותו.
70 **יב.** רבים שנתוועדו – קבוצת
71 אנשים שנדברו ביניהם להתאסף
72 בחבורה כדי לאכול פת או לשתות
73 יין בשולחן אחד, וברך אחד מהן
74 על הפת או על היין, וענו בלן
75 אמן, הרי אלו אנשי החבורה מתרין לאכול ולשתות, ואינם צריכים
76 לברך כל אחד לעצמו, משום שיצאו ידי חובת הברכה בשמיעתם
77 מפי האחד. אבל אם לא נתפנו לאכול פת או לשתות
78 בא מעצמו וזה בא מעצמו, הדין הוא שאף על פי שהן

1 **ט.** כל הברכות בלן, מתר לאדם טמא לברך אותן, בין באופן שהיה
2 טמא בטמאה שהוא יכול לעלות ממנה – להיטהר מן הטומאה [על
3 ידי טבילה] בו פיום – באותו היום, כגון הנוגע בשרץ או בנידה
4 [שטומאתם קלה ואינה אלא ליום אחד], ובין באופן שהיה טמא
5 בטמאה שאינו יכול לעלות ממנה
6 בו פיום, כגון הנוגע במת שצריך
7 לחכות שבעה ימים עד שיוכל
8 להטהר מטומאתו. ואסור לאדם
9 שמברך את הברכות, לברך
10 בשהוא ערב, עד שיבכה את
11 ערותו, במה דברים אמורים
12 שאסור לברך כשהוא ערום,
13 פאיש, מפני שכשהוא ערום,
14 ערותו תמיד נראית, בין כשהוא
15 עומד ובין כשהוא יושב, אבל
16 באשה אף על פי שהיא ערומה,
17 הדין הוא שישבת ופניה של מטה
18 טוחות – דבוקות ומכוסות
19 בפנייה, ומברך, מפני שבאופן
20 זה אין ערותה נראית.
21 **י.** כל הברכות בלן, אף על פי
22 שכבר ברך אותן לעצמו יצא ידי
23 חובתו בברכות אלו, מתר לו
24 לברך אותן פעם נוספת לאחריים –
25 לצורך אחרים שלא יצאו ידי
26 חובתן בברכות אלו, כדי להוציאן
27 – כדי שעל ידי ברכתו יצאו ידי
28 חובתם, חוץ מברכת ההנה שאין
29 בה מצוה – ברכה שמברכים
30 אותה על דבר שנהנים ממנו,
31 שאין בה קיום מצוה, כגון ברכה
32 על יין או על לחם, או על רית,
33 שאינו מברך לאחריים, אלא אם כן
34 נהנה עמָהן – שרק אם המברך
35 נהנה גם הוא מהדבר שרוצה
36 לברך עליו לצורך אחרים, יכול לברך את הברכה לאחריים, וכשלא
37 נהנה, אין מברך. אבל ברכת הנהיה שיש בה מצוה – שיש בה קיום
38 מצוה, כגון אכילת מצה בלילי הפסח – ברכת 'המוציא' שמברכים
39 לפני אכילת מצה בליל פסח, וקידוש היום – וברכת 'בורא פרי הגפן'

פניני הלכה

אחרים שאינם יודעים לקדש. וראה בשו"ע הרב (שם ס"ו)
ובמשנה ברורה (שם סק"כ) מה שכתבו בענין זה.

הלכה יא: כל השומע ברכה וכו'. ובשו"ע (סי' ריג ס"ג) הוסיף
שאינן יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו אם יענה אמן, אלא
כששמעה מתחילתה עד סופה, ונתכוונו המברך והשומע שיצא ידי
חובתו [ועיין בשו"ע הרב (שם ס"ד) שהביא שיש אומרים
שלמצוות דרבנן אין צריך כוונה]. ראה בשו"ע הרב (סי' ריג
ס"ו) שביאר באלו ברכות ראוי לכתחילה לברך כל אחד לעצמו
כדי להרכות בברכות, ובאלו ברכות ראוי שאחד יברך לכולם
משום 'ברוב עם הדרת מלך'.

הלכה יב: רבים שנתוועדו לאכול פת וכו'. ובשו"ע (סי' קסז
ס"א) פסק שבזמננו שאין אנו רגילים בהסיבה, הדין הוא שאפילו
אם קבעו מקום לאכילתם או שבעל הבית אוכל עם בני ביתו, אין

הלכה ט: השו"ע הרב (סי' פח ס"ב) כתב שאשה נידה חייבת
לברך את כל הברכות, ומה שנהגו שאינה מברכת, אין זה עיקר.
וראה בדבריו שהוסיף בענין מנהג זה. כתב בשו"ע הרב (סי' רו
ס"ו) שאשה שיושבת על ספסל, מותרת לברך אם היא משווה את
רגליה ואוספת אותן זו לזו, ועל ידי כן פניה של מטה מתכסים.

הלכה י: השו"ע (סי' קסז ס"ט) כתב שלקטנים יכול לברך [כל
ברכות הנהנין (שו"ע הרב שם סכ"ג)] אף על פי שאינו אוכל
עמָהם, כדי לחנכם במצוות. ובשו"ע הרב (שם) הוסיף שאפילו
לקטנים שאין חינוכם מוטל עליהם, כגון שאינם מבני ביתו. כגון
אכילת מצה בלילי הפסח וקידוש היום וכו'. ובשו"ע (סי' קסז
ס"ב) הוסיף שדין זה הוא בין בקידוש של לילה ובין בקידוש של
יום [וכעין זה כתב הרמ"א (סי' רעג ס"ד) שאפילו בקידוש של
יום בשחרית בשבת מותר לעשות כן]. וקידוש היום וכו'.
ובשו"ע (סי' רעג ס"ד) פסק שזה רק באופן שמקדש בשביל

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 האנשים האלו אוכלין מִכֶּבֶד לֶחֶם אֶחָד, מכל מקום כֹּל אֶחָד וְאֶחָד
2 מִכֶּבֶד לְעַצְמוֹ – צריך לברך את הברכות בפני עצמו, משום שכיון
3 שהם לא התכוונו לאכול בחבורה, הם נחשבים לאנשים יחידים
4 שמברכים ואוכלים כל אחד בפני עצמו. כִּמְהֵרָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁרַק
5 באופן שהתאספו בחבורה, אחד
6 מברך בשביל כולם, כִּפְתַּי וְיִין
7 בְּלֶבֶד, אֲבָל שָׂאֵר אֲכָלִין וּמִשְׁקִין,
8 אֵינָם צְרִיכִין תְּסֵבָה – הטיה על צד
9 שמאל [שזוהו סימן ששייבתם
10 היא על דעת לאכול יחד] כדי
11 לצאת ידי חובה מן האחד, אֲלֵא
12 אִם בָּרַךְ אֶחָד עַל הָאוֹכְלִים
13 והמשקים, וְעָנָה בְּלֶם אִמֵּן, הֲרֵי
14 אֵלֹהֵי הָאֲנָשִׁים שֶׁעָנָה אִמֵּן אוֹכְלִין
15 וְשׂוֹתִין – מתירים לאכול ולשתות
16 ואינם צריכים לברך בפני עצמם,
17 מפני שיצאו ידי חובת הברכה
18 בשמיעתה מפיו, אֵף עַל פִּי שְׂאֵר
19 נִתְּפָנִי לְהִסָּב כְּאֶחָד – שלא היתה
20 להם כוונה להסב ולאכול יחדיו.
21 י.ג. כֹּל הַשּׂוֹמֵעַ אֶחָד מִשְׁרָאֵל
22 מִכֶּבֶד בְּרִכָּה אַחַת מִכָּל הַבְּרִיּוֹת בְּלֶן, אֵף עַל פִּי שְׂאֵר שִׁמַּע אֶת הַבְּרִכָּה בְּלֶה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינִי תִּבֵּי כַּעֲצוּמוֹ לְבָרַךְ אֶת
23 אוֹתָהּ הַבְּרִכָּה, מכל מקום תִּבֵּי לְעֵנֹת אֲמֵן. וְאִם הָיָה הַמְּבָרֵךְ גִּי, אוֹ מִיִּן – אִפְיֻקוּרְסָא, אוֹ פוֹתֵי – שׁוֹמְרוֹנֵי, אוֹ תִּינוּק הַמִּתְלַמֵּד – תִּינוּקוֹת שֶׁל

פניני הלכה

ובשו"ע (סי' רטו ס"ג) כתב שמה שאין עונים אמן אחר תינוק, זהו רק בשעה שלומד הברכות לפני רבו, אבל בשעה שמברך בשעת חיובו, כיון שהוא 'בן חינוך' עונים אחריו אמן. ובמשנה ברורה (שם ס"ק יח) הוסיף שמשמע שרק באופן שהקטן הגיע לגיל חינוך, אבל קודם לכן אין לענות אמן על ברכתו. או שהיה גדול ושינה מטבע הברכה אין עונין אחריהן אמן. המשנה ברורה (סי' רטו ס"ק יא) כתב שדווקא כשישנה באופן שאינו יוצא ידי חובת הברכה מחמת השינוי, ואז הרי הוא כמברך ברכה לבטלה, שאסור לענות אמן אחרי ברכתו.

הלכה יד: לא יענה לא אמן חטופה. ובשו"ע (סי' קכד ס"ח) פסק שלא יאמר אמן כאילו האות א' מנוקדת בחטף [פירוש בשוא. משנה ברורה (שם ס"ק כט)], וכן שלא יחטוף וימהר לענות אותו קודם שיסיים המברך. הרמ"א (סי' קכד ס"ח) כתב שלא יפסיק באמצע תיבת אמן [כלומר, שלא יחלק את התיבה לשתיים. שו"ע הרב (שם ס"א)].

ולא אמן קצרה ולא אמן ארוכה אלא בינונית. ובשו"ע (סי' קכד ס"ח) הוסיף שיאמר אמן ארוכה קצת, כדי שיוכל לומר 'אל מלך נאמן'. המשנה ברורה (סי' קכד ס"ק מז) כתב שאם כוונתו בהגבחה הקול באמירת האמן היא כדי לזרוז את העם שיענו גם הם אמן, מותר. וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים. ובשו"ע (סי' קכד ס"ח) הוסיף שאף על פי שהשומע יודע איזו ברכה הוא מברך [כגון שהוא מכיר לפי סדר הברכות (משנ"ב שם ס"ק לב)], לא יענה אמן. וברמ"א (שם) כתב שאפילו אם אינו מחויב באותה ברכה, לא יענה אמן, אם אינו יודע איזו ברכה הוא מברך. וראה בשו"ע הרב (שם ס"א) ובמשנה ברורה (שם ס"ק לא, לג) שהביאו עוד פרטי דינים בענין זה.

האחד מברך לכולם, אלא אם כן ישבו בשולחן אחד או במפה אחת. וראה במשנה ברורה (שם ס"ק נט) שביאר את דברי השו"ע. הרמ"א (סי' קסד ס"א) כתב שבעל הבית עם בני ביתו נחשבים כמו שישבו בהסיכה [כלומר שאף על פי שישבו בלי שהסבו ביחד, מכל מקום אחד מברך לכולם, לפי שהם קבועים יחד כיון שכל בני הבית נגזרים אחר בעל הבית (שו"ע הרב שם ס"ט)]. וראה לעיל שהובאו דברי השו"ע שבזמננו צריך שיישבו בשולחן אחד. במה דברים אמורים כפת ויין בלבד אבל שאר אוכלין ומשקין וכו'. ובשו"ע (סי' ריג ס"א) פסק שבשאר אוכלים ומשקים צריך שישבו כולם ביחד כדי שהאחד יוכל לברך ולהוציא את כולם, וברמ"א (שם) כתב שיש אומרים שבשאר אוכלים ומשקים לא מועילה הסיכה או ישיבה כאחד, וצריך כל אחד לברך לעצמו, ולכן נהגו עכשיו בפירות שכל אחד מברך לעצמו. כתב השו"ע (סי' ריג ס"א) שבזמן הזה שאין אנו רגילים להסב, אין חילוק בין פת ויין לשאר אוכלים ומשקים, ובכל הדברים הדין הוא שאם ישבו [כולם בשולחן אחד או במפה אחת (שו"ע הרב שם)] ביחד, אחד מברך לצורך כולם, ואם לא, כל אחד מברך לעצמו. וראה בשו"ע הרב (שם) ובמשנה ברורה (שם ס"ק יב) שהוסיפו עוד פרטי דינים בענין זה.

הלכה יג: אע"פ שלא שמע הברכה כולה מתחלה ועד סוף. ובשו"ע הרב (סי' רטו ס"ב) הוסיף שאפילו אם שמע רק את סוף הברכה, או שלא שמע כלל את הברכה, רק שהוא יודע איזו ברכה היא, חייב לענות אמן. וראה במשנה ברורה (שם ס"ק ו) שהביא שנחלקו הפוסקים אם די שישמע רק את חתימת הברכה, או שצריך שישמע גם את הזכרת השם. ואם היה המברך גוי וכו'. וברמ"א (סי' רטו ס"ב) כתב שעונים אמן אחר הברכה של עובד כוכבים, אם שמע את כל הברכה מפיו. או תינוק המתלמד.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

42 בסוף ברכות ראשונות של קריאת שמע, וכן כל פיוצא בה מברכות
 43 שפברכיין אותן תחלה לדרך - לפני קיום הדבר, כגון הברכות
 44 שפברכיין לפני קריאת מגלה והדלקת נר הנקה, והטעם שאין עונים
 45 אמן אחר ברכות אלו, כדי שלא יפסיק בפניית אמן בין הברכה ובין
 46 הדרך שברך עליו.
 47 יח. ולמה לא יענה אמן אחר
 48 ברכת עצמו בברכת הפרות -
 49 בברכה אחרונה שמברכים אחר
 50 אכילת הפירות, וכיוצא בה, מפני
 51 שהיא רק ברכה אחת, ואין עונה
 52 אמן אלא אחר ברכה אחרונה
 53 שקדמה אותה ברכה אחרת או
 54 כמה ברכות, כגון ברכות מלך -
 55 שמונה ברכות שהיה המלך מברך
 56 בהקהל [מעמד שמקהילים את
 57 כל ישראל בחג הסוכות במוצאי
 58 שנת השמיטה], וברכות בהן גדול
 59 - שמונה ברכות שהיה הכהן
 60 גדול מברך ביום הכיפורים לאחר
 61 שקרא בתורה, וכיוצא בהן, כדי
 62 להודיע שברך השלים כל ברכותיו
 63 ולפיכך ענה אמן.
 64 יט. כל האוכל דבר האסור
 65 באכילה, בין שאכלו בידו, ובין

1 תיב בה - כלומר שרוצה לצאת בה ידי חובתו, לא יענה אמן בכלל
 2 העונים.
 3 טו. כל המברך ברכה שאינה צריכה - שאין צורך לברך אותה,
 4 הרי זה נושא שם לשוא - אומר את שם ה' לחינם, ועובר על
 5 האיסור שנאמר בתורה בעשרת
 6 הדיברות (שמות כ, ז) לא תשא את
 7 שם ה' אלהיך לשוא, והרי הוא
 8 כבוד הנשבע שבועה לשוא -
 9 שמוזכר בשבועתו את שם ה'
 10 לחינם, ואסור לענות אחריו אמן.
 11 התינוקות של בית רבן, מלמד
 12 אותן לומר את הברכות בתקנו -
 13 בשלמות בהזכרת שם ומלכות,
 14 ואף על פי שהן מברכיין לבטלה
 15 בשעת למידה, הרי זה מותר, כדי
 16 לחנכם בלימוד התורה ובקיום
 17 המצוות, ואין ענין אחריות אמן,
 18 והעונה אחריו אמן, לא יצא ידי
 19 חובתו באותה ברכה.
 20 טז. כל העונה אמן אחר
 21 בברכותיו - אחר כל ברכה וברכה
 22 מהברכות שהוא מברך, הרי זה
 23 מנגה, משום שעניית אמן
 24 משמעותה שכבר גמר וסיים את
 25 ברכותיו, וכשחזר ומברך שוב
 26 אחר כל ברכה וברכה, הרי הוא
 27 מראה שדעין עוד לא סיים,
 28 והעונה אמן אחר ברכה שהיא סוף
 29 ברכות אחרונות - שהברכה
 30 הזאת היא האחרונה בסדרת
 31 ברכות הסמוכות זו לזו, והברכות
 32 הן לאחר הדבר שמברכים עליו,
 33 הרי זה משבח, כגון אחר ברכת
 34 בונה ברחמי ירושלים שבברכת
 35 המזון, ואחר ברכה אחרונה של
 36 קרית שמע בערבית שהיא ברכת 'שומר עמו ישראל לעד', וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, עונה בה אמן אחר ברכת עצמו.
 37 יז. ולמה יענה אמן אחר ברכת עצמו בברכת בונה ברחמי ירושלים שבברכת המזון, והרי אחרת יש גם את ברכת 'ברוך אתה ה' וכו',
 38 המלך המטוב והמטיב, ואם כן לפי הכלל שנאמר לעיל [בהלכה הקודמת] שאין עונים אמן אחר ברכה שהיא באמצע הברכות, ודיה ראוי
 39 להיות שלא יענו אמן אחר ברכת 'בונה ירושלים', אלא הטעם בזה הוא מפני שברכה זו [הטוב והמטיב] בימי חכמי המשנה תקנה, וכאילו
 40 היא תוספת על ברכת המזון, אבל סוף עקר הברכות של ברכת המזון היא ברכת בונה ירושלים, ולפיכך היא נחשבת כברכה בסוף ברכות
 41 אחרונות שעונים אחריה אמן. ולמה לא יענה אמן אחר ברכת אהבת עולם [שאומרים קודם קריאת שמע], מפני שהיא נמצאת

שלא שמע הברכה שהוא תיב בה, לא יענה אמן בכלל העונים.

טז. כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם לשוא והרי הוא כגושבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן. התינוקות מלמדן אותן הברכות בתקנו. ואף על פי שהן מברכיין לבטלה בשעת למידה, הרי זה מותר, ואין ענין אחריות אמן, והעונה אחריו אמן לא יצא ידי חובתו. טז. כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מנגה, והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות הרי זה משבח, כגון אחר בונה ירושלים בברכת המזון, ואחר ברכה אחרונה של קרית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות עונה בה אמן אחר עצמו. יז. ולמה יענה אמן בבונה ירושלים, והרי אחרת ברכת הטוב והמטיב, מפני שברכה זו בימי חכמי המשנה תקנה, וכאילו היא תוספת, אבל סוף עקר הברכות של מזון

היא בונה ירושלים. ולמה לא יענה אמן אחר אהבת עולם, מפני שהיא סוף ברכות ראשונות. וכן כל פיוצא בה מברכות שפברכיין אותן תחלה לדרך, כגון ברכות שפברכיין לפני קריאת מגלה והדלקת נר הנקה, לא יפסיק באמן בין ברכה ובין דבר שברך עליו. יח. ולמה לא יענה אמן אחר ברכת הפרות וכוצא בה, מפני שהיא ברכה אחת, ואין עונה אמן אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת או ברכות, כגון ברכות מלך וברכות בהן גדול וכיוצא בהן, כדי להודיע שברך השלים כל ברכותיו ולפיכך ענה אמן. יט. כל האוכל דבר האסור, בין בידו בין בשגגה, אינו מברך

פניני הלכה

הלכה יז: ולמה יענה אמן בבונה ירושלים וכו'. ראה בהלכה הקודמת.

הלכה יח: ולמה לא יענה אחר ברכת הפירות וכו'. ובשו"ע הרב (סי' רטו ס"א) כתב שאחר ברכה אחרונה שעל אכילת פירות לדברי הכל אינו עונה אמן אחר ברכת עצמו, משום שהיא אינה המשך לברכה הראשונה שעל אכילת פירות, שהרי רשאי להפסיק ולדבר ביתניים.

הלכה יט: כל האוכל דבר האסור וכו', אינו מברך עליו וכו'. ראה בשו"ע הרב (סי' קצו ס"א) שהביא כמה שיטות בדין זה, וכתב שלענין הלכה יש להכריע שאם אכל איסור בשוגג, יברך

הלכה טו: השו"ע הרב (סי' רטו ס"ג) כתב שהמברך ברכה שאינה צריכה אינו עובר על איסור מהתורה, אלא רק על איסור דרבנן. וראה במשנה ברורה (שם סק"כ) שדעת הרמב"ם שהוא איסור מהתורה, והביא שנחלקו הראשונים והפוסקים בזה. התינוקות מלמדן אותן הברכות וכו'. ראה לעיל בהלכה י"ג.

הלכה טז: כגון אחר בונה ירושלים וכו', ואחר ברכה אחרונה של קרית שמע ערבית. ובשו"ע (סי' רטו ס"א) הוסיף שנהגו לענות אמן אחר ברכת יהלוק [שבסוף הלל], ואחר ישתבח. וברמ"א (שם) כתב שיש אומרים שאין עונים אמן רק אחר ברכת 'בונה ירושלים' שבברכת המזון, וכן המנהג פשוט במדינות אלו, ואין לשנות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ה אדר - ספר אהבה - הלכות ברכות קנא

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

- 1 שאכלו בפשגה, אינו מקבץ עליו לא בתחלה - קודם אכילתו, ולא
 2 בסוף - אחר אכילתו. ביצד, הרי שאכל מכל - אדם שאכל תבואה
 3 או פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות, ואפלו מכל
 4 דדבריהם - טבל שאינו אסור מן התורה, אלא רק מדרבנן, או
 5 שאכל מעשר ראשון [- עשירית
 6 מן התבואה או הפירות
 7 שמפרישים ונותנים ללוי] שלא
 8 נטלו כל תרומותיו - שעדיין לא
 9 הופרשו ממנו כל התרומות
 10 [תרומה גדולה ותרומת מעשר]
 11 שצריך לתת לכהן, או מעשר שני
 12 - עשירית מן התבואה או
 13 הפירות שמפרישים כדי לאכול
 14 בירושלים, והקדש - דבר
 15 שהקדיש לצורך בית המקדש,
 16 שלא נפדו כהלכתו - שלא פדה
 17 את המעשר שני או את ההקדש
 18 [שבמעשר שני והקדש יש דין
 19 שיכול לפדותם על מעות] כדנים
 20 הראוי, אינו מקבץ על אכילתו, משום שכל הדברים האלו אסורים
 21 באכילה, ואין מברכים על דבר של איסור. ואין צריך לומר שאם
 22 אכל נבלות - בהמה או עוף שמתו מעצמם או שלא נשחטו כהלכה,
- 23 וטרפות - בעלי חיים שיש פגם בגופם שסופו לגרום למותם, או
 24 ששתה יין נסך, וכיצא בהן, שאינו מברך עליהם.
 25 כ. אכל אם אכל דמאי - תבואה או פירות של עמי הארצות שיש
 26 ספק אם הפרישו מהם מעשרות, אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים
 27 - שהתירו את אכילתו רק
 28 לעניים, או שאכל מעשר ראשון
 29 שנמלקה תרומתו - שהפרישו
 30 מתוך המעשר ראשון את
 31 התרומת מעשר, אף על פי שלא
 32 נטל ממנו חשבון תרומה גדולה
 33 שבו - שלא הפרישו מהמעשר
 34 ראשון את חלק התרומה גדולה
 35 שבתוכו, והוא שהקדימו בשבילים
 36 - ובלבד שהקדימו להפריש את
 37 המעשר ראשון כשהתבואה
 38 היתה בתוך השיבולים, ולכן
 39 עדיין לא התחייב להפריש ממנו
 40 תרומה גדולה, או שאכל מעשר
 41 שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא
 42 נתן את החמש - שלא הוסיף על דמי הפדיון עוד חמישית מהסכום
 43 שהיבב לתת, בכל אופנים אלו הרי זה מקבץ תחלה וסוף - קודם
 44 ואחר אכילתו, וכן כל ביצא בהן.

יום שני כ"ה אדר ה'תשע"ה

- 45 פרק שני א. סדר ברכת המזון כך הוא: ברכה ראשונה היא
 46 ברכת 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הן את העולם כולו וכו',
 47 ברכה שנייה היא ברכת הארץ - שחותמים בה 'ברוך אתה ה' על
 48 הארץ ועל המזון, ברכה שלישית היא הברכה שחותמים בה 'ברוך
 49 אתה ה' בונה ירושלים, ברכה
 50 רביעית היא ברכת 'ברוך אתה ה'
 51 אלהינו מלך העולם וכו' הטוב
 52 והמטיב! ברכה ראשונה משה
 53 רבנו תקנה, וברכה שנייה תקן
 54 יהושע, וברכה שלישית תקן דוד
 55 ושלמה בנו, וברכה רביעית חכמי
 56 המשנה תקנוה.
 57 ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה
 58 אצל בעל הבית, ואכלו פתן -
 59 ובאמצע עבודתם אכלו פת, אין
 60 מקבצין לפניה - לפני האכילה,
 61 שכיון שחיוב הברכה לפני האוכל
 62 אינו מן התורה, אין מבטלים
 63 מלאכת בעל הבית בשבילה,
 64 ומקבצין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד - ואחר אכילתם מברכים בברכת המזון רק שתי ברכות [במקום ארבע ברכות], כדי שלא יבטלו
 65 את מלאכת בעל הבית. ברכה ראשונה בתקנה - כפי הנוסח הרגיל שתיקנו חז"ל. ברכה שנייה, פותח את הברכה בברכת הארץ, וכולל בונה
- 66 ירושלים בברכת הארץ - ואומר גם את ענין 'בונה ירושלים' בתוך
 67 ברכת הארץ, וחותם - ומסיים את הברכה בברכת הארץ, ואם היו
 68 עושין בסעודתן בלבד - ואם הפועלים היו עובדים תמורת האכילה
 69 בלבד ולא היו מקבלים תמורה אחרת על עבודתם, או שהיה בעל
 70 הבית מסב עמקן - אוכל אתם
 71 ביחד, מקבצין בתקנה ארבע
 72 ברכות - מברכים את כל ארבע
 73 הברכות כפי הנוסח הרגיל,
 74 בשאר כל אדם.

פרק שני

א. סדר ברכת המזון כך הוא, ראשונה ברכת הן.

שנייה ברכת הארץ. שלישית בונה ירושלים. רביעית הטוב והמטיב. ברכה ראשונה משה רבנו תקנה. ושנייה תקן יהושע. ושלישית תקן דוד ושלמה בנו.

וברכה רביעית חכמי המשנה תקנוה. ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית ואכלו פתן, אין מקבצין לפניה, ומקבצין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד כדי שלא יבטלו מלאכת בעל הבית. ברכה ראשונה בתקנה, שנייה פותח בברכת הארץ וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ, וחותם בברכת הארץ. ואם היו עושין בסעודתן בלבד, או שהיה בעל הבית מסב עמקן מקבצין בתקנה ארבע ברכות כשאר

מקבצין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד - ואחר אכילתם מברכים בברכת המזון רק שתי ברכות [במקום ארבע ברכות], כדי שלא יבטלו את מלאכת בעל הבית. ברכה ראשונה בתקנה - כפי הנוסח הרגיל שתיקנו חז"ל. ברכה שנייה, פותח את הברכה בברכת הארץ, וכולל בונה

פניני הלכה

הראשונות של ברכת המזון [הזן, הארץ, בונה ירושלים], חיובן הוא מן התורה.

הלכה ב: הפועלים וכו', ומברכין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד. ובשו"ע (סי' קצא ס"ב) פסק שבזמננו מברכים תמיד את כל הארבע ברכות, לפי שאין דרך בני אדם להקפיד בכך.

אחריו, אבל במזיד לא יברך לא בתחילה ולא בסוף. השו"ע (סי' קצו ס"ב) פסק שאם אכל דבר איסור ואפילו איסור מן התורה (משנ"ב שם סק"ה) במקום סכנה [כגון מפני חולי (שם)], מברכים עליו. ובשו"ע הרב (שם ס"ה) הוסיף שמברכים גם קודם אכילתו וגם אחר אכילתו, מפני שהיתר הוא אוכל ומצוה הוא עושה להציל את נפשו.

הלכה א: בשו"ע הרב (סי' קפז ס"א) כתב, ששלושת הברכות

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

1 ג. בְּרַכַּת הָאָרֶץ [שהיא ברכה שניה בברכת המזון], צְרִיף לומר בה
 2 הוֹדִיָּה - לשון הודיה לה, בְּתַחֲלֵתָהּ וּבְסוּפָהּ, וְחוֹתֶם בָּהּ עַל הָאָרֶץ
 3 וְעַל הַמּוֹזֵן, וְכָל אָדָם שֶׁלֹּא אָמַר אֶת הַתִּיבוֹת 'אֶרֶץ הַמְּדָה טוֹבָה
 4 וְרַחֲבָה' בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ. וְצְרִיף לְחֻזְכֵּיר בָּהּ -
 5 בְּבִרְכַת הָאָרֶץ, אֶת תִּיבַת 'בְּרִית'
 6 וְתִיבַת 'תּוֹרָה', וְלַהֲקָדִים אֶת
 7 הַזְכֵּרַת הַבְּרִית לְהַזְכֵּרַת הַתּוֹרָה,
 8 וְטַעַם הַקְּדָמָת 'בְּרִית' לִפְנֵי 'תּוֹרָה',
 9 מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרִית הִיא הָאָרֶץ הַזֹּאת שְׂאוֹמְרִין
 10 בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ הִיא בְּרִית מִיְלָה,
 11 שְׁנִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת
 12 - שִׁבְפַרְשַׁת בְּרִית מִיְלָה שִׁכְתוּבָה
 13 בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית ז', א'כ"ו) שְׁנִיתָנָה
 14 לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ, נֹזְכֵרָה תִיבַת
 15 'בְּרִית' שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה פַעְמִים,
 16 וְהַתּוֹרָה כְּלָה נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
 17 בְּרִיתוֹת - וְאֵילוּ בִשְׁעַת נִתְיַנַּת
 18 הַתּוֹרָה נֹזְכֵרָה תִיבַת 'בְּרִית' רַק
 19 שְׁלוֹשׁ פַעְמִים, שְׁנִיאָמַר (דְּבָרִים כ"ה,
 20 ט"ו) 'אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית וְכוּ' מְלֻבָּד
 21 הַבְּרִית אֲחֵרָה בְּרִית אֶתֶם בְּתוֹרָה,
 22 וְכָתוּב (ש"ס כ"ט, ט - י"א) 'אֶתֶם נֹצְבִים
 23 וְכוּ' לְעִבְרָה בְּבִרְתִי וְכוּ'.
 24 ד. בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית שִׁבְבִרְכַת
 25 הַמּוֹזֵן, פּוֹתֵם בָּהּ 'רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ
 26 עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
 27 עִירְךָ, או שְׁפּוֹתֶיךָ אֶת הַבְּרַכָּה
 28 בְּלִשׁוֹן 'נַחֲמֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ בִירוּשָׁלַם
 29 עִירְךָ, וְחוֹתֶם בָּהּ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם/
 30 או 'מְנַחֵם עַמּוֹ כְּבָנָיו יְרוּשָׁלַם',
 31 וְלִפְיֵךְ נִקְרְאָת בְּרַכָּה זוֹ נַחֲמָה.
 32 וְכָל מִי שֶׁלֹּא אָמַר מְלֻכּוֹת בֵּית דָּוִד
 33 בְּכַרְכָּה זוֹ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ,
 34 מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֵינֵן הַכַּרְכָּה - הַתּוֹכֵן
 35 שֶׁל הַבְּרַכָּה, לִפְנֵי שְׂאֵין נַחֲמָה
 36 גְּמוּרָה אֲלֵא בְּחֻזְרַת מְלֻכּוֹת בֵּית
 37 דָּוִד - שִׁמְלּוֹת בֵּית דָּוִד תַּחֲזוֹר
 38 לְמַלְכּוֹ עַל עַם יִשְׂרָאֵל.
 39 ה. בְּשִׁכְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִתְחִיל
 40 אֶת הַבְּרַכָּה הַשְּׁלִישִׁית שִׁבְבִרְכַת
 41 הַמּוֹזֵן בְּנַחֲמָה, וּמִסִּים אוֹתָהּ
 42 בְּנַחֲמָה, וְאוֹמֵר קְדֻשַׁת הַיּוֹם -
 43 וּמוֹסִיף דְּבָרִים בְּעֵינֵן קְדוּשַׁת הַיּוֹם
 44 שֶׁל שַׁבַּת או יוֹם טוֹב בְּאֲמִצֵּעַ

כָּל אָדָם. ג. בְּרַכַּת הָאָרֶץ צְרִיף לומר הוֹדִיָּה
 בְּתַחֲלֵתָהּ וּבְסוּפָהּ, וְחוֹתֶם בָּהּ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמּוֹזֵן.
 וְכָל שֶׁלֹּא אָמַר אֶרֶץ הַמְּדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּכַרְפַּת
 הָאָרֶץ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ. וְצְרִיף לְחֻזְכֵּיר בָּהּ בְּרִית
 וְתּוֹרָה וְלַהֲקָדִים בְּרִית לְתּוֹרָה. שֶׁהַבְּרִית הִיא הָאָרֶץ
 שְׂאוֹמְרִין בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ, הִיא בְּרִית מִיְלָה שְׁנִכְרְתוּ
 עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, וְהַתּוֹרָה כְּלָה נִכְרְתוּ
 עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת, שְׁנִיאָמַר אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית וְכוּ'
 מְלֻבָּד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אֶתֶם בְּתוֹרָה, וְכָתוּב אֶתֶם
 נֹצְבִים וְכוּ' לְעִבְרָה בְּבִרְתִי וְכוּ'. ד. בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית
 פּוֹתֵם בָּהּ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל
 יְרוּשָׁלַם עִירְךָ. או נַחֲמֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ בִירוּשָׁלַם
 עִירְךָ. וְחוֹתֶם בָּהּ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם או מְנַחֵם עַמּוֹ כְּבָנָיו
 יְרוּשָׁלַם, וְלִפְיֵךְ נִקְרְאָת בְּרַכָּה זוֹ נַחֲמָה. וְכָל מִי
 שֶׁלֹּא אָמַר מְלֻכּוֹת בֵּית דָּוִד בְּכַרְכָּה זוֹ לֹא יֵצֵא יְדֵי
 חוֹבְתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֵינֵן הַכַּרְכָּה, שְׂאֵין נַחֲמָה
 גְּמוּרָה אֲלֵא בְּחֻזְרַת מְלֻכּוֹת בֵּית דָּוִד ה. בְּשִׁכְתוֹת
 וְיָמִים טוֹבִים, מִתְחִיל בְּנַחֲמָה וּמִסִּים בְּנַחֲמָה,
 וְאוֹמֵר קְדֻשַׁת הַיּוֹם בְּאֲמִצֵּעַ. פִּיצֵד, מִתְחִיל נַחֲמֵנו
 ה' אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירְךָ, או רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל
 יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירְךָ וְכוּ', וּמִסִּים מְנַחֵם
 עַמּוֹ כְּבָנָיו יְרוּשָׁלַם או בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם, וְאוֹמֵר
 בְּאֲמִצֵּעַ בְּשַׁבַּת אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֶּה דְבָרֵינוּ רַחֵם
 וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשַּׁבָּעִי הַזֶּה
 וְנִשְׁבַּת בּוֹ וְנִנְיַח בּוֹ כְּמִצְוֹת רַצוֹנְךָ וְאֵל תְּהִי צְרָה
 וְיִגּוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתְנוּ. וּבְיָמִים טוֹבִים אוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ
 וְאֵלֶּה דְבָרֵינוּ וְנִשְׁבַּת בְּשַׁבַּת אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁבַּת בְּשַׁבַּת
 בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית יַעֲלֵה וְיִבּוֹא. ו. בְּנַחֲמָה וּפּוֹרִים מוֹסִיף
 בְּרַכַּת הָאָרֶץ וְעַל הַמּוֹזֵן וְעַל הַתְּנַסִּים וְכוּ',
 עַל הַתְּנַסִּים וְכוּ' כְּרַכָּה שְׁלִישִׁית בְּתַפְּלָה. וְיּוֹם טוֹב או רֵאשׁ
 חֹדֶשׁ שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבַּת [וצריך להזכיר באמצע ברכה שלישית
 שבברכת המזון גם את שבת, וגם את יום טוב או ראש חודש],
 מְזַכֵּיר יָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ תַּחֲלָה - אוֹמֵר קוֹדֵם אֶת הַהוֹסַפָּה
 שְׁמוֹסִיפִים בְּשַׁבַּת שֶׁהוּא יָצָה וְכוּ', וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר אֶת הַהוֹסַפָּה
 שְׁמוֹסִיפִים בְּיוֹם טוֹב או רֵאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהוּא יַעֲלֵה וְיִבּוֹא. וְכֵן
 רֵאשׁ חֹדֶשׁ טַבַּת שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבַּת [וצריך להזכיר בברכת
 המזון, את שבת, ואת ראש חודש, ואת חנוכה], מְזַכֵּיר עַל הַתְּנַסִּים
 בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ - בְּבִרְכַת שְׁנִיָּה, וְיָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ יַעֲלֵה וְיִבּוֹא
 בְּנַחֲמָה - בְּבִרְכַת שְׁלִישִׁית.

פניני הלכה

הלכה ד: וחזרתם בה בונה ירושלים וכו'. וברמ"א (סי' קפח ס"ד) כתב שיש אומרים 'בונה ברחמי ירושלים', וכן נוהגים. וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו, לא יצא ידי חובתו. ובשו"ע (סי' קפז ס"ד) הוסיף, שצריך לחזור ולברך [מתחילת ברכת המזון. שו"ע הרב (שם)].

הלכה ו: מזכיר רצה והחליצנו תחילה, ואחר כך יעלה ויבוא. וכתב המשנה ברורה (סי' קפח ס"ק יג) שבדיעבד אם החליף ואמר קודם 'יעלה ויבוא' ואחר כך 'רצה', יצא ידי חובתו.

הלכה ג: וצריך להזכיר בה ברית ותורה. ובשו"ע (סי' קפז ס"ב) כתב, 'בברכת הארץ, להרא"ש לא יאמר 'שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה וכו' ברית ותורה', שהרי כבר אומר 'על בריכתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו' - ודי בכך שמזכיר פעם אחת את ענין ברית ותורה, ואין צריך לומר גם את התיבות 'ברית ותורה']. והרמב"ם חולק. וברמ"א (שם) כתב שדברי הרא"ש הם עיקר. השו"ע (סי' קפז ס"ג) פסק, שאם לא הזכיר בברכת הארץ 'ברית ותורה' [אפילו אם חיסר רק אחת מהן], צריך לחזור ולברך [מתחילת ברכת המזון. שו"ע הרב (שם ס"ד)].

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 35 קטנים פחות מבני שלוש עשרה שנים. ועד כמה ימים אחר החתונה
 36 מברכין אותה – את ברכת החתנים? אם היה אלמון – אלמן שנשא
 37 אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון שאחר החתונה בלבד, ואם היה
 38 בחור [כלומר שעדיין לא נישא] שנשא אלמנה, או אלמון – אלמן
 39 שנשא בתולה, מברכין אותה כל
 40 שבעת ימי המשחה שאחר
 41 החתונה.
 42 י. ברכה זו – ברכת חתנים
 43 שמוסיפין בבית חתנים, היא
 44 ברכה אחרונה משבע הברכות
 45 של נשואין – שמברכים בשעת
 46 הנישואין. כמה דברים אמורים –
 47 באיזה אופן נאמרו דברים אלו
 48 שמברכים רק את הברכה
 49 האחרונה משבע הברכות של
 50 נישואין, באופן שהיו האוכלים
 51 הן שעמדו בשעת ברכת הנישואין
 52 ושמעו את הברכות – שהאנשים
 53 שאכלו את הסעודה בבית שיש
 54 בו חתן, הם אותם האנשים
 55 שעמדו בשעת ברכת הנישואין
 56 ושמעו את הברכות שבירכו
 57 בשעת הנישואין, אבל אם היו
 58 האוכלין סעודה זו, אנשים
 59 אחרים, שלא שמעו ברכות
 60 נישואין בשעת נישואין, הדין הוא
 61 שמברכין בשבילן אחר ברכת
 62 המזון, את כל שבע הברכות של
 63 נישואין, בדרך שמברכין בשעת
 64 נישואין, והוא – ובלבד שהיו שם
 65 עשרה בני אדם. וחתנים מן
 66 המניין – ואת החתנים בעצמם
 67 אפשר להחשיב גם בתוך מנין
 68 העשרה.
- ז. ברכה רביעית צריף להזכיר בה שלש מלכות. וקשםברך האורח אצל בעל הבית מוסף בה ברכה לבעל הבית. פייצד מברכו אומר, יהי רצון שלא תבוש פעל הבית בעולם הזה, ולא תפגלם לעולם הבא. ויש לו רשות להוסיף בברכת בעל הבית ולהאריך בה. ה. וקשםברכין בבית האבל, אומר בברכה רביעית, המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דין אמת שופט בצדק שליט בעולמו לעשות בו כרצונו שאנחנו עבדיו ועמו ובכל אנו חבין להודות לו ולברכו. ומבקש רחמים על האבל לנתמו כפי מה שירצה וגומר הרחמן וכו'. ט. בבית חתנים, מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם. ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים. ועד כמה מברכין אותה, אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד. ואם היה בחור שנשא אלמנה, או אלמון שנשא בתולה מברכין אותה כל שבעת ימי המשחה. י. ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים, היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין. כמה דברים אמורים, בשעה האוכלים הן שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות. אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכות נישואין בשעת נישואין, מברכין בשבילן אחר ברכת מזון שבע ברכות, בדרך שמברכין בשעת נישואין. והוא שהיו עשרה וחתנים
- 1 ז. ברכה רביעית שבברכת המזון [שהיא ברכת הטוב והמטיב].
 2 צריף להזכיר בה שלש מלכות – להזכיר בה שלש פעמים את ענין
 3 מלכות שמים. וקשםברך האורח אצל בעל הבית – וכשאורח אוכל
 4 אצל בעל הבית, ומברך ברכת המזון, מוסיף בה – בברכה רביעית
 5 שבברכת המזון, עוד ברכה לבעל
 6 הבית. פייצד מברכו – איזה נוסח
 7 של ברכה הוא מברך, אומר, יהי
 8 רצון שלא תבוש בעל הבית בעולם
 9 הזה, ולא תפגלם לעולם הבא. ויש
 10 לו – לאורח רשות להוסיף בברכת
 11 בעל הבית ולהאריך בה.
 12 ה. וקשםברכין ברכת המזון
 13 בבית האבל – בבית שיש בו אבל,
 14 אומר בברכה רביעית – מתחיל
 15 את ברכה רביעית ולאחר
 16 התיבות 'קדושנו קדוש יעקב',
 17 אומר 'המלך החי הטוב והמטיב',
 18 אל אמת דין אמת שופט בצדק
 19 שליט בעולמו לעשות בו כרצונו,
 20 שאנחנו עבדיו ועמו, ובכל אנו
 21 חבין להודות לו ולברכו', ומבקש
 22 רחמים על האבל לנתמו כפי מה
 23 שירצה, וגומר – ומסיים את
 24 הברכה באמירת 'הרחמן וכו'
 25 ישתבח להוד דורים.
 26 ט. בבית חתנים – בבית שיש בו
 27 חתן שנשא אשה, מברכין ברכת
 28 חתנים – ברכת 'אשר ברא ששון
 29 וכו'' שהיא ברכה אחרונה
 30 מהשבע ברכות שתיקנו לברך
 31 אצל החתנים, אחר ארבע ברכות
 32 אלו של ברכת המזון בכל סעודה
 33 וסעודה שאוכלין שם. ואין מברכין
 34 ברכה זו לא עבדים כנענים ולא

פניני הלכה

תנחמנו וכו' ברוך אתה ה' מנחם ציון בבנין ירושלים. השו"ע כתב (שם ס"ג) שיש אומרים בברכת זימון: 'נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו'.

הלכה ט: בבית חתנים מברכין וכו', בכל סעודה וסעודה וכו'. וברמ"א (אה"ע סי' סב ס"ז) כתב שיש אומרים שאפילו את ברכת 'אשר ברא וכו'', אין מברכים אלא באופן שאחרים אוכלים אצלו, אבל אם הוא אוכל רק עם בני ביתו, אין מברכים. ושכן נוהגים. וראה בחלקת מחוקק ובבית שמואל (שם) מה שכתבו על דבריו.

הלכה י: במה דברים אמורים, בשעה האוכלים הן שעמדו וכו'. ובשו"ע (אה"ע סי' סב ס"ז) כתב שיש אומרים שגם אנשים שהיו בשעת ברכת הנישואין, ולא אכלו את הסעודה בבית החתן, נקראים פנים חדשות, ומברכים בשבילם את כל השבע ברכות של נישואין. ושכן פשט המנהג. וראה בשו"ע וברמ"א (שם סעיף ד"ח) עוד פרטי דינים בענין פנים חדשות. ועיין עוד בערוך השולחן (שם סעיף כ"ל) שהביא את מה שכתבו הפוסקים בענין זה.

הלכה ז: כיצד מברכו, אומר יהי רצון וכו'. ובשו"ע (סי' רא ס"א) הוסיף שנוסח הברכה הוא 'יהי רצון שלא יבוש ולא ייכלם בעל הבית הזה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ויצליח בכל נכסיו, ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר, ולא ישלוט שטן במעשי ידיו, ואל יזדקק לפניו שום דבר חטא והרהור עוון מעתה ועד עולם'.

הלכה ח: וכשמברכין בבית האבל אומר בברכה רביעית המלך החי וכו'. וברמ"א (יו"ד סי' שעט ס"א) הוסיף שאומרים 'לוקח נפשות במשפט שליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו במשפט ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות ישראל הוא יגדור הפרצה הזאת מעלינו ומעל אבל זה לחיים ולשלום'. וראה בש"ך (שם סק"א) ובמשנה ברורה (או"ח סי' קפט סק"ז) שיש אומרים בנוסח אחר. השו"ע (יו"ד סי' שעט ס"ב) הוסיף שיש מוסיפים ואומרים בברכה שלישית: 'נחם ה' אלהינו את אבלי ירושלים ואת האבלים המתאבלים באבל הזה, נחמם מאבלם ושמחם מיגונם, כאמור כאיש אשר אמו

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 **יב.** שְׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר בְּבִרְכַּה שְׁלִישִׁית שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן בְּשֶׁבֶת אוֹ
2 כְּיוֹם טוֹב אֶת קִדְשֵׁי הַיּוֹם, אִם נִזְכַּר קִדְם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה רְבִיעִית
3 שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן, בְּשֶׁבֶת אוֹמֵר
4 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן שֶׁבֶת מְנוּחָה לְעַמּוֹ
5 וְיִשְׂרָאֵל לְאוֹת וּלְבָרִית קִדְשׁ בְּרוּךְ
6 אֲתָה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת, וְכִיּוֹם טוֹב
7 אוֹמֵר 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים
8 לְעַמּוֹ וְיִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה
9 בְּרוּךְ אֲתָה ה' מְקַדֵּשׁ וְיִשְׂרָאֵל
10 וְהַיּוֹמִים, וְאַחֲרַי כִּי מִתְחִיל בְּבִרְכַּה
11 רְבִיעִית שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן, וְגוֹמֵר
12 אֶת בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן. וְאִם נִזְכַּר
13 [שֶׁשָּׁכַח לְהַזְכִּיר אֶת שֶׁבֶת אוֹ אֶת
14 יוֹם טוֹב] אַחֲרַי שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה
15 רְבִיעִית, פּוֹסֵק וְחוֹזֵר לְרֵאשִׁי שֶׁהוּא
16 בְּרַכַּת הַזֶּן - צָרִיךְ לְהַפְסִיק
17 בְּאִמְצַע הַבְּרַכָּה, וְלִהְיוֹת שׁוֹב
18 לְבָרֵךְ מִתְחִילַת בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן.
19 **יג.** בְּרֵאשֵׁי הַיָּמִים, שְׁכַח וְלֹא
20 אָמַר בְּבִרְכַּה שְׁלִישִׁית שֶׁל בְּרַכַּת
21 הַמּוּזוֹן 'אֵלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
22 יַעֲלֶה וְיָבוֹא וכו', שֶׁהִיא הַחוּסְפָּה
23 שְׁמוֹסִיפִים בְּרֵאשִׁי חוֹדֵשׁ בְּבִרְכַּה
24 זו, אִם נִזְכַּר קִדְם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה
25 רְבִיעִית שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן, אוֹמֵר
26 'בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן רֵאשֵׁי הַיָּמִים לְעַמּוֹ
27 וְיִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן, וְאֵינוּ חוֹתֵם בָּהּ -
- מִן הַמְּנִין. **יב.** שְׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר בְּשֶׁבֶת אוֹ כְּיוֹם
טוֹב קִדְשֵׁי הַיּוֹם, אִם נִזְכַּר קִדְם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה
רְבִיעִית, בְּשֶׁבֶת אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן שֶׁבֶת מְנוּחָה
לְעַמּוֹ וְיִשְׂרָאֵל לְאוֹת וּלְבָרִית קִדְשׁ בְּרוּךְ אֲתָה ה'
מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת. וְכִיּוֹם טוֹב אוֹמֵר, בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן
יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ וְיִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה בְּרוּךְ
אֲתָה ה' מְקַדֵּשׁ וְיִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹמִים. וּמִתְחִיל בְּבִרְכַּה
רְבִיעִית וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכַּר אַחֲרַי שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה
רְבִיעִית, פּוֹסֵק וְחוֹזֵר לְרֵאשִׁי שֶׁהוּא בְּרַכַּת הַזֶּן.
יג. בְּרֵאשֵׁי הַיָּמִים, שְׁכַח וְלֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיָבוֹא,
אִם נִזְכַּר קִדְם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה רְבִיעִית אוֹמֵר, בְּרוּךְ
שֶׁנָּתַן רֵאשֵׁי הַיָּמִים לְעַמּוֹ וְיִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן, וְאֵינוּ
חוֹתֵם בָּהּ וּמִתְחִיל בְּבִרְכַּה רְבִיעִית וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכַּר
אַחֲרַי שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַּה רְבִיעִית, גּוֹמֵר אֶתְּהָ אֵינוּ
חוֹזֵר. וְכֵן בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וּבְחִנּוּכָה וּבְפִרְוִים שְׁכַח
וְלֹא הִזְכִּיר הַעֲנִין בְּבִרְכַּת הַמּוּזוֹן, אֵינוּ חוֹזֵר. **יד.** מִי שֶׁאֲכַל וְשָׁכַח וְלֹא בָרַךְ. אִם
נִזְכַּר קִדְם שִׁיתְאָכַל הַמּוּזוֹן בְּמַעֲוֵי חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ. וְכֵן אִם נִזְכַּר וְלֹא יָדַע אִם
בָּרַךְ אִם לֹא בָרַךְ, חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ. וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְאָכַל הַמּוּזוֹן בְּמַעֲוֵי.

יום שלישי כ"ו אדר ה'תשע"ה

פְּרָק שְׁלִישִׁי

- 49 **פְּרָק שְׁלִישִׁי א.** חֲמִשָּׁה מִיָּנִין
50 הֵן - יִשְׁנֵם חֲמִשָּׁה מִיָּנִי זֵרַעִים
51 [שְׁבִרְכַתָּם מִתְבָּרַת לְהֵלֵךְ] (הִלְכָה
52 ב'ו'), וְאֵלוֹ הֵם: חֲחִמִּים וְהַשְּׁעוּרִים
53 וְהַכְּסָמִין וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְהַשִּׁיפּוֹן.
54 חֲכָסָמִין הֵם מִמִּין חֲחִמִּים, וְשִׁבְלַת
55 שׁוּעַל וְהַשִּׁיפּוֹן שְׁנֵיהֶם הֵם מִמִּין
56 הַשְּׁעוּרִים. וְחֲמִשָּׁה מִיָּנִים הֵאלוּ,
57 כְּשֶׁהָיוּ עֲדִיין בְּשִׁבְלִים נִקְרְאוּ
58 'תְּבוּאָה' כָּל מְקוֹם, וְאַחֲרַי שְׁדִישִׁין
- א.** חֲמִשָּׁה מִיָּנִין הֵן, חֲחִמִּים וְהַשְּׁעוּרִים וְהַכְּסָמִין
וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְהַשִּׁיפּוֹן. הַכְּסָמִין מִמִּין חֲחִמִּים,
וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְהַשִּׁיפּוֹן מִמִּין הַשְּׁעוּרִים. וְחֲמִשָּׁה
מִיָּנִים הֵאלוּ, כְּשֶׁהָיוּ בְּשִׁבְלִים נִקְרְאוּ תְּבוּאָה כָּל
מְקוֹם, וְאַחֲרַי שְׁדִישִׁין אוֹתָן וְזוֹרִין אוֹתָן נִקְרְאוּ דְגָן,
וּכְשִׁטּוֹחֲנִין אֶת אֶחָד מֵהֶן וְלִשִׁין אֶת קַמְחוֹ וְאוֹפִין
אוֹתוֹ נִקְרְאוּ פֶת. וְהַפֶּת הַנְּעֻשִׂית מְאֻחָד מֵהֶן הִיא

פניני הלכה

הַלְכָה **יב:** בְּשֶׁבֶת אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר וכו', וְכִיּוֹם טוֹב וכו'. וּבְשׁוּ"ע
(סי' קפ"ז ס"ז) פֶּסֶק, שֶׁבְּשֶׁבֶת אוֹמֵר 'בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן שְׁבִתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ וְיִשְׂרָאֵל בְּאֵהָבָה לְאוֹת וּלְבָרִית
בְּרוּךְ אֲתָה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת, וְכִיּוֹם טוֹב אוֹמֵר 'בְּרוּךְ אֲתָה ה'
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן וכו'.

הַלְכָה **יג:** וְאִם נִזְכַּר אַחֲרַי שִׁיתְחִיל בְּבִרְכַה רְבִיעִית, גּוֹמֵר
אוֹתָהּ וְאֵינוּ חוֹזֵר. וְרֵאשִׁי בְּרַמ"א (סי' קפ"ז ס"ז) שֶׁכָּתַב שֶׁאִפְשֵׁר
שֶׁמִּכָּל מְקוֹם יֵשׁ לֹמֵר אֶת רֵאשִׁי חוֹדֵשׁ בְּתוֹךְ 'הַרְחַמֵּן' שְׁאוֹמְרִים
בְּסוּף בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן. אֲמָנָם בְּמִסְקֵנָה דְּבָרֵינוּ כָּתַב שֶׁנִּרְאָה לוֹ שֶׁאֵין
לְאִמּוֹ, וְשֶׁכֵּן נוֹהֲגִים. וּבְחִנּוּכָה וּבְפִרְוִים, אִם שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר

הַעֲנִין בְּבִרְכַת הַמּוּזוֹן, אֵינוּ חוֹזֵר. וּבְרַמ"א (סי' קפ"ז ס"ד) כָּתַב
שֶׁמִּכָּל מְקוֹם יוֹכֵל לְאִמְרוֹ כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְהַרְחַמֵּן' בְּסוּף בְּרַכַת הַמּוּזוֹן,
וְיֹאמֵר 'הַרְחַמֵּן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּיָמֵינוּ הֵם וכו',
וְשֶׁכֵּן הוּא הַמְנַהֵג.

הַלְכָה **יד:** אִם נִזְכַּר קוֹדֵם שִׁיתְאָכַל הַמּוּזוֹן בְּמַעֲוֵי וכו'. וּבְשׁוּ"ע
(סי' קפ"ד ס"ה) הוֹסִיף שֶׁשִׁיעוֹר זְמַן זֶה, הוּא כֹל זְמַן שֶׁאֵינוּ רֵעֵב
מִחֲמַת אוֹתָהּ אֲכִילָה, וּמִשֶׁעָשָׂה שֶׁמִּתְחִיל לְהִיּוֹת רֵעֵב, אֵף עַל פִּי
שֶׁהַמּוּזוֹן עֲדִיין לֹא תִּעַל לְגַמְרֵי, הַדִּין הוּא שֶׁאֵינוּ מְבָרֵךְ. וְרֵאשִׁי
בְּשׁוּ"ע הֵרַב (שם ס"ג) וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (שם ס"ק יח) שֶׁהוֹסִיפוּ
עוֹד פְּרָטֵי דִינִים בְּזֶה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי כ"ו אדר – ספר אהבה – הלכות ברכות קנה

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

30 באופן שיהיה ראוי לשתייה, מברך עליו פתחלה – לפני האכילה
 31 'שהכל' ולבסוף – לאחר האכילה 'בורא נפשות רבות'.
 32 ד. קמח של אחד מחמשת המינים שהוזכרו לעיל (הלכה א) שבשלו
 33 בקדרה, בין אם בישלו לבדו, בין שערכו עם דברים אחרים, כגון
 34 לביבות וכיוצא בזה – וכל
 35 המאכלים העשויים כעין זה. וכן
 36 הדגן שחלקו לשניים או פתשו –
 37 שהסיר את קליפתו על ידי
 38 הכתישה ובישלו בקדרה, כגון
 39 הרפוז – מאכל מדגן שבישלו
 40 ללא הקליפה] וירש הפרמל –
 41 מאכל מדגן שחולקים אותו
 42 לאחר שקלוהו באש] וכיוצא בזה
 43 – וכן כל המאכלים העשויים
 44 כעין זה. וכל זה – וכל המאכלים
 45 שהוזכרו הוא הנקרא בלשון
 46 הגמרא (ברכות לו, א) 'מעשה
 47 קדרה', וכן כל תבשיל של שאר
 48 מינים שאינם מחמשת מיני דגן
 49 שערב בו תוך כדי הבישול אחד
 50 מחמשת המינים, בין אם עירב
 51 קמח ובין אם עירב פת, על כל
 52 מאכלים אלו שהוזכרו בהלכה זו,
 53 פתחלה – קודם האכילה מברך
 54 עליו 'בורא מיני מזונות'.
 55 ה. כשה דברים אמורים – באיזה
 56 אופן נאמר מה שהתבאר בהלכה
 57 הקודמת שתבשיל שמעורב בו
 58 אחד מחמשת המינים ברכתו

1 בתחילת ההלכה, היא הנקראת 'פת' בכל מקום בלא לונה – שם
 2 לוואין, כלומר רק פת הנעשית מהדגנים שהוזכרו לעיל נקראת
 3 שמה 'פת' ללא תוספת כינוי כגון 'פת חיטין', מה שאין כן 'פת אורז'
 4 או 'פת דוחן' נקראים פת בצירוף שם לוואי.
 5 ב. האוכל פת, חיב לברך לפניו
 6 – לפני אכילתו 'ברוך אתה ה'
 7 אלהינו מלך העולם המוציא לחם
 8 מן הארץ'. אבל דגן שלוק כמות
 9 שהוא – שנתבשל הדגן בקליפתו
 10 ונשאר שלם כמו שיצא מהגורן,
 11 מברך לפניו – לפני אכילתו 'בורא
 12 פרי האדמה, ולאחריו – לאחר
 13 אכילתו 'בורא נפשות רבות'.
 14 אבל קמח ללא גיבול במים, מברך
 15 לפניו 'שהכל', ולאחריו 'בורא
 16 נפשות רבות'.
 17 ג. קמח של אחד מחמשת המינים
 18 שהוזכרו לעיל (הלכה א) שנקלה –
 19 שקלה מתחילה את הגרעינים
 20 ולאחר מכן טחן אותם וערכו
 21 במים או בשאר משקה, אם היה
 22 הגיבול עבה על ידי שנתן הרבה
 23 קמח במים כדי – באופן שיהיה
 24 ראוי לאכילה, ולעטו – ואכלו
 25 מברך עליו פתחלה – לפני
 26 האכילה 'בורא מיני מזונות',
 27 משום שהדרך לעשות כן
 28 לאכילה. ואם היה הגיבול רך
 29 משום ששם מעט קמח כדי –

הנקראת פת בכל מקום בלא לונה. ב. האוכל פת
 חיב לברך לפניו ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
 המוציא לחם מן הארץ. אבל דגן שלוק כמות שהוא
 מברך לפניו בורא פרי האדמה, ולאחריו בורא
 נפשות רבות. אבל קמח מברך לפניו שהכל,
 ולאחריו בורא נפשות רבות. ג. קמח של אחד
 מחמשת המינים שנקלה וערכו במים או בשאר
 משקה, אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה
 ולעטו מברך עליו פתחלה בורא מיני מזונות, ואם
 היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה, מברך עליו
 פתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות. ד. קמח
 של אחד מחמשת המינים שבשלו בקדרה, בין לבדו
 בין שערכו עם דברים אחרים, כגון לביבות וכיוצא
 בזה, וכן הדגן שחלקו או פתשו ובישלו בקדרה,
 כגון הרפוז וירש הפרמל וכיוצא בזה, וכל זה הוא
 הנקרא מעשה קדרה, וכן כל תבשיל שערב בו אחד
 מחמשת המינים, בין קמח בין פת, פתחלה מברך
 עליו בורא מיני מזונות. ה. כשה דברים אמורים,

פיני הלכה

והשו"ע (סי' רח ס"ו) כתב שצריך שיהיה ראוי גם ללעוס. אך
 במשנה ברורה (סי' כב) כתב שלא דווקא, ואפילו אם הוא רק
 עב באופן שאינו ראוי לשתייה, ברכתו מזונו. וכעין זה כתב
 בשו"ע הרב (לוח ברכות הנהנין פ"א אות ח). כתב המשנה ברורה
 (סי' כג), שאע"פ שנתבאר שקמח המעורב במים רבים עד שאינו
 ראוי לאכילה אלא רק לשתייה ברכתו היא 'שהכל', מכל מקום
 מרק שנתבשלו בו גריסים [שהם מחמישה מיני דגן], אע"פ
 שדרכו בשתייה יש לברך גם על הגריסים [על שלמים 'בורא פרי
 האדמה' ועל הצויים 'מזונות'] כיון שהגריסים הם בעינם, ומיני
 דגן אינם מתבטלים ברוב מים. ויש לברך גם על המרק כיון
 שנעשה לשתייה. אך כתב שיותר טוב לברך על דבר אחר 'שהכל'
 ולפטור את המרק.

הלכה ד: קמח של אחד מחמשת המינים וכו' בין שעירבו
 עם דברים אחרים. והוסיף השולחן ערוך (סי' רח ס"ב), שגם
 באופן שהמין מחמשת המינים הוא המיעוט בתבשיל, וכגון
 שעירב עמהם דבש הרבה יותר ממין הדגן, יש לברך 'בורא מיני
 מזונות'. וכן הדגן שחילקו או כתשו וכו'. וכתב המשנה ברורה
 (סי' ג), שגם אם הושמו בקדירה שלמים ובקליפתם, אם נתמעכו
 ע"י הבישול ברכתם 'מזונות' [ומציא כן בתבשיל החמין].

הלכה ה: כתב בשולחן ערוך הרב (סי' רד ס"ז, ריב ס"א),
 שכאשר המאכל עשוי משני עיקרים יש לברך על המין שממנו

הלכה ב: אבל דגן וכו' מברך לפניו בורא פרי האדמה. וכתב
 הרמ"א (סי' רח ס"ד) שהברכה 'בורא פרי האדמה' רק על חיטים,
 אך בשעורים מברך 'שהכל', משום שנאכלות רק על ידי הדחק.
 אמנם השו"ע (שם) כתב הלכה זו בדגן ולא חילק בין המינים.
 וכתב במשנה ברורה (סי' טו), שאם השעורים מבושלות ברכתן
 'בורא פרי האדמה'. דגן שלוק, והוסיף השו"ע (שם) שגם
 כשאכלו חי או קליות, ברכתו 'בורא פרי האדמה'. כתב האגרות
 משה (שו"ת ח"ד סי' מד), שיש לברך על חיטה תפוחה ע"י חום
 [שלוה] 'בורא פרי האדמה'. המשנה ברורה (סי' טו) הביא שתי
 דעות לגבי חיטים שבישלו אותן ללא הקליפה ונשארו שלמות,
 יש אומרים שברכתן 'בורא פרי האדמה', ויש הסוברים שברכתן
 'מזונות'. וכתב שהנכון הוא שלא יאכלן אלא בתוך הסעודה, בכדי
 לצאת מן הספק. אמנם באופן שהגרעינים נדבקו ניתן לברך
 לכתחילה 'מזונות'. ולאחריו בורא נפשות רבות. והשו"ע (שם)
 הביא שיש שנסתפקו האם יש לברך לאחריו 'בורא נפשות' כדברי
 רבינו, או שיש לברך ברכת מעין שלוש [ויאמר 'על האדמה ועל
 פרי האדמה'], ולכן כתבו שנכון לאכלם בתוך הסעודה, ולפטורם
 בברכת המזון. אבל קמח מברך לפניו שהכל. ובשו"ע (שם
 ס"ה) כתב, שדין הקמח הוא בין באופן שנטחן דק דק [ואין בו
 כל כך הנהא], ובין באופן שנטחן קצת [ויש בו קצת מטעם
 החיטים], ובין בקמח של קליות.

הלכה ג: אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה ולעטו.

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 מזונות? באופן שְהִיָּה אוֹתוֹ הַמִּין מִחֻמְשַׁת הַמִּינִים חָשׁוּב אֶצְלוֹ וְלֹא
2 הָיָה טַפְּלָה –] טַפֵּל לַתְּבַשִּׁיל]. אֲבָל אִם הָיָה אַחַד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִים
3 שָׁעֵרֵב בַּתְּבַשִּׁיל טַפְּלָה, אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֵלֶּיָּה עַל הַתְּבַשִּׁיל
4 וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְּלָה – מִיֵּן הַדָּגָן הַמְעוּרָב, מִכֵּיֵן שֶׁהַכֹּלל הוּא שְׁבֵרַת
5 הַעֵיָקָר פּוֹטֵרַת מַלְבָּרֵךְ עַל הַטַּפֵּל.
6 וְזֶה כָּלֵל בְּהַלְכוֹת בְּרִכּוֹת: כָּל
7 שְׁהוּא עֵקֶר וְעִמּוֹ טַפְּלָה – כַּאֲשֶׁר
8 הַמַּאֲכָל שְׁאוּכָל הוּא עֵיָקָר
9 הַמַּאֲכָל וַיְחַד עִמּוֹ אוֹכֵל דָּבָר
10 הַנְּטַפֵּל אֵלָיו, מְבָרֵךְ עַל הַעֵיָקָר
11 וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְּלָה, בֵּין שְׁהִיָּתָה
12 הַטַּפְּלָה מְעַרְבָת – שֶׁהַתְּבַשִּׁיל
13 יָחַד עִם הַעֵיָקָר, וּבֵין שְׁהַטַּפְּלָה לֹא
14 הָיְתָה מְעַרְבָת שְׁלֵא נַתְּבַשִּׁיל יָחַד
15 עִם הַעֵיָקָר אֲלֵא יָחַד עִם הַמַּאֲכָל
16 אֲכָל טַפְּלָה. וּבַהֲלֹכוֹת הַבָּאוֹת
17 יִתְבָּאֵרוּ שְׁנֵי אוֹפְנִים אֵלָיו.
18 ו. כִּיצַד הִיא הַטַּפְּלָה הַמְעַרְבָת
19 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּרִכְתָּהּ בַּהֲלָכָה
20 הַקּוּדְמָת? לָפֶת אוֹ כְּרוֹב שְׁבַשְׁלוֹ,
21 וְעֵרֵב בּוֹ קִמַּח שֶׁל אַחַד מִחֻמְשַׁת
22 הַמִּינִים כְּדִי לְדַבֵּק – בְּכַדִּי לְדַבֵּק
23 וּלְגַבֵּשׁ אֶת הַמַּאֲכָל, אֵינוֹ מְבָרֵךְ
24 עָלָיו 'בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנוֹת', אֲלֵא
25 'בּוֹרָא פְרִי הָאֲדָמָה' כְּבִרְכַת הַלֶּפֶת
26 וְהַכְּרוֹב, מִכֵּיֵן שֶׁהִלְפַת הִיא הַעֵיָקָר
27 וְקִמַּח זֶה טַפְּלָה. וְהַטַּעַם שֶׁמוּגַדֵּר
28 כִּיטַפֵּל, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּלל בַּהֲגֵדֵרַת
29 עֵיָקָר וְטַפֵּל הוּא שְׁכָל דְּבָר
30 שְׁמַעְרֵבִין אוֹתוֹ רַק כְּדִי לְדַבֵּק אוֹ
31 כְּדִי לִתֵּן רִיחַ אוֹ כְּדִי לְצַבֵּעַ אֶת
32 הַתְּבַשִּׁיל הַרִי זֶה טַפְּלָה לוֹ –
33 לַתְּבַשִּׁיל, וְאֵינִן מְבָרְכִים עָלָיו אֲלֵא

בְּשִׁהִיָּה אוֹתוֹ הַמִּין חָשׁוּב אֶצְלוֹ וְלֹא הָיָה טַפְּלָה, אֲבָל אִם הָיָה אַחַד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִים שָׁעֵרֵב טַפְּלָה, אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֵלֶּיָּה עַל הַעֵיָקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְּלָה. וְזֶה כָּלֵל בְּבְרִכּוֹת, כָּל שְׁהוּא עֵקֶר וְעִמּוֹ טַפְּלָה מְבָרֵךְ עַל הַעֵיָקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְּלָה. בֵּין שְׁהִיָּתָה הַטַּפְּלָה מְעַרְבָת עִם הַעֵיָקָר בֵּין שְׁלֵא הָיְתָה מְעַרְבָת. ו. כִּיצַד הִיא הַטַּפְּלָה הַמְעַרְבָת, לָפֶת אוֹ כְּרוֹב שְׁבַשְׁלוֹ, וְעֵרֵב בּוֹ קִמַּח שֶׁל אַחַד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִים כְּדִי לְדַבֵּק אוֹ אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנוֹת. שֶׁהִלְפַת הִיא הַעֵיָקָר וְקִמַּח זֶה טַפְּלָה. שְׁכָל דְּבָר שְׁמַעְרֵבִין אוֹתוֹ כְּדִי לְדַבֵּק אוֹ כְּדִי לִתֵּן רִיחַ אוֹ כְּדִי לְצַבֵּעַ הַתְּבַשִּׁיל הַרִי זֶה טַפְּלָה לוֹ. אֲבָל אִם עֵרֵב כְּדִי לִתֵּן טַעַם בַּתְּעַרְבָת הַרִי הוּא עֵקֶר. לְפִיכָּה, מִינֵי דְבַשׁ שְׁמַכְשִׁלִּין אוֹתָן וְנוֹתְנִין בְּהֵן חֲלָב חֶטָּה כְּדִי לְדַבֵּק וְעוֹשִׂין מִהֵן מִינֵי מְתִיקָה, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנוֹת, מְפָנִי שְׁהַדְּבַשׁ הוּא הַעֵקֶר. ו. כִּיצַד הַטַּפְּלָה שְׁאֵינָה מְעַרְבָת, הַרִי שְׁצִרְיָה לְאֲכָל דָּג מְלִיחַ, וְאֲכָל הַפֶּת עִמּוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִזְיַק הַמְּלַח גְּרוֹנוֹ וְלִשְׁוֹנוֹ, מְבָרֵךְ עַל הַמְּלִיחַ וּפּוֹטֵר אֶת הַפֶּת מְפָנִי שֶׁהַפֶּת טַפְּלָה לוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה. ח. הַפֶּת שְׁפִתָּהּ אוֹתָהּ פְּתִיחַ וּבְשִׁלָּה בְּקִדְרָה אוֹ לְשָׁה בְּמֶרְק, אִם הַפֶּת עֲלֶיהָ הִיא כִּי: בַּמְקָרָה הַשְּׁנִי שֶׁלֹּא אֶת הַפֶּת בַּמְרָק, אִם יֵשׁ בְּפִתְתֵינָּה כִּזֵּית – שְׁכָל פִּתִּית הִיָּה בְּגוּדֵל שֶׁל כִּזֵּית [וּאִפְּיֵלוֹ אִם נִשְׁתַּנָּה צוּרְתָהּ שֶׁל הַפִּתִּית וְאֵינִן נִשְׁתַּנָּה שׁוֹהַּ פֶּת]. אוֹ שְׁנַבֵּר שֶׁהֵן פֶּת – שֶׁהַמְרָק לֹא אֵיבַד אֶת תּוֹאֵר

פְּנִי הַלְכָה

(שם), שבמקרה שאוכל את הטפל קודם העיקר, יש לו לברך על הטפל אלא שברכתו היא 'שהכל' גם אם אין ברכת הטפל כן. אמנם המשנה ברורה (סק"י) חילק בין אופן שברכת העיקר היא 'שהכל', שיש לו לברך על הטפל 'שהכל' ולפטור את העיקר, לבין אופן שברכת העיקר אינה 'שהכל', שיש לו לברך על הטפל את ברכתו הראויה. וכתב עוד, שלכתחילה טוב להימנע מלאכול הטפל קודם העיקר [מכיון שיש החולקים על פסק הרמ"א ומצוייכים לברך רק על העיקר]. אמנם בשו"ע הרב (ס"ח) פסק, שכאשר יש לו עיקר וטפלה, וכשאוכל את הטפלה לפני העיקר אין אכילתו טפלה, כגון פת, ראוי לאכול קודם את הטפלה ולברך את הברכה הראויה לה, בכדי להרבות בברכות, ולא לסמוך על ברכת העיקר שתפטור את הטפל.

הלכה ח: אם יש בפתייתו כזית. כתב המשנה ברורה (סי' קסח ס"ק נד), שחשוב שיעור הכזית הוא לפי גודל הפתיית לפני הבישול [או הלישה], אך אין מחשבים לפי השינויים שישתנו לאחר מכן, כגון אם הפתיית תפח מחמת המשקה. וכתב עוד [וכן הוא בשו"ע הרב (סי"ח)] שלא מצרפים לשיעור את שאר הפתייתים הדבוקים בו ע"י המשקה, [אלא רק כאשר מתגבלים

עשוי רוב התבשיל. וכאשר אחד המינים הוא מין דגן יש לברך עליו גם כאשר הוא מיעוט. [וראה רמ"א (סי' רד ס"ב) המובא בהלכה הבאה].

הלכה ו: אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת הרי הוא עיקר. והרמ"א (סי' רד ס"ב) כתב, שכלל זה הוא רק באופן שיש ממשות של הדבר שנותן את הטעם, אבל דברים שאין בהם ממשות [כגון בשמים שנותנים במרקחת], אין מברכים עליהם אע"פ שנותנים טעם, אלא יש לברך רק על המרקחת. ובמשנה ברורה (סי' נז) כתב, שכלל זה נאמר רק על חמישה מיני דגן, אך בשאר המינים יש לברך על הדבר שממנו נעשה רוב המאכל. כתב המשנה ברורה (סי' רח שעה"צ ס"ק יב) שגם כאשר הקמח ניתן בשביל להשביע ואינו נותן טעם יש לברך על המאכל 'מזונות'.

הלכה ז: כיצד הטפלה שאינה מעורבת. הרמ"א (סי' ריב ס"א) הביא שתי דוגמאות לעיקר וטפל שמברך רק על העיקר: או שהדרך לאכול את הטפלה לאחר העיקר מחמת העיקר, ואינו בא אלא מחמת המאכל הראשון [שבליעדיו לא היה אוכלו], או שהדרך לאכלם יחדיו כגון עיסה ממולאת בפירות. כתב הרמ"א

<p>23 תבלין ואפייה, והיא הנקראת 'פת הנפאה בכיסנין', אף על פי שהיא 24 פת לענין חיוב חלה, מברך עליה 'בורא מיני מזונות'. ואם קבע 25 סעודתו עליה – שאכל כשיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו סעודה, 26 מברך 'המוציא'. 27 י. ארז שבשלו, או שעשה ממנו 28 פת – שטחן את האורז ומן הקמח 29 שלו עשה פת, בתחלה – קודם 30 האכילה מברך עליו 'בורא מיני 31 מזונות', ולבסוף – ולאחר 32 האכילה מברך 'בורא נפשות 33 רבות', ובלבד – אך יש לברך על 34 האורז ברכות אלו רק באופן שלא 35 יהא מערב האורז עם דבר אחר 36 משאר מינים, אלא הפת או 37 התבשיל יהיו עשויים מארז לבדו, 38 כלומר, שרוב התבשיל יהיה 39 מאורז. אבל פת העשויה מרחן או 40 פת העשויה מקמח של שאר מיני 41 קטניות, בתחלה – קודם האכילה 42 מברך 'שהכל', ולבסוף – לאחר 43 האכילה מברך 'בורא נפשות 44 רבות'.</p>	<p>1 הלחם ולא נשתנת צורתה של הפת [ואפילו אם הפתיתים פחותים 2 מכזית], מברך עליה בתחלה 'המוציא' אם נתקיימו אחד מתנאים 3 אלו. ובמקרה הראשון שבישל את הפת, אם אין בָּהֶן [–בפתיתים] 4 בָּיִת [ואפילו אם נראה שלא השתנתה צורת הפת], או שְׁעָבְרָה 5 [–השתנתה] צורת הפת בפשול 6 גם כאשר הפתיתים הם בגודל 7 של כזית] מברך עליו בתחלה 8 'בורא מיני מזונות' אם נתקיימו 9 אחד מתנאים אלו. 10 ט. עשה העשויה מבלילה רכה 11 שְׁנֵאֵפֶת בְּקִרְקַע כְּמוֹ שְׁהַעֲרִיִּים 12 שׁוֹכְנֵי הַמְּדֵבְרוֹת אוֹפִים, הוֹאִיל 13 וְאִין עֲלֶיהָ צוּרַת פֶּת – שפת זו 14 אינה כצורת לחם, מחמת כן 15 מברך עליה בתחלה 'בורא מיני 16 מזונות' ולא 'המוציא' כדיון הפת, 17 ואם קבע סעודתו עליה – שאכל 18 כשיעור שדרך בני אדם לקבוע 19 עליו סעודה מברך 'המוציא'. וכן 20 עשה שלשה ברבש או בשמן או 21 בחלב מלבד המים, או שערב בה 22 – בעיסה שנילושה במים מיני</p>
--	--

בתחלה המוציא. ואם אין בהן כזית או שְׁעָבְרָה צורת הפת בפשול מברך עליו בתחלה בורא מיני מזונות. ז. עשה שְׁנֵאֵפֶת בְּקִרְקַע כְּמוֹ שְׁהַעֲרִיִּים שׁוֹכְנֵי הַמְּדֵבְרוֹת אוֹפִים, הוֹאִיל וְאִין עֲלֶיהָ צוּרַת פֶּת מברך עליה בתחלה בורא מיני מזונות. ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא. וכן עשה שלשה ברבש או בשמן או בחלב, או שערב בה מיני תבלין ואפייה, והיא הנקראת פת הנפאה בכיסנין, אף על פי שהיא פת מברך עליה בורא מיני מזונות. ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא. י. ארז שבשלו או שעשה ממנו פת בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף בורא נפשות רבות. ובלבד שלא יחא מערב עם דבר אחר, אלא ארז לבדו. אבל פת דחן או פת של שאר מיני קטניות, בתחלה מברך

פניני הלכה

(סדר ברכות הנהנין פ"ב ה"ב), שבשיעור זה רבו בו הדעות, ולמעשה חילק זאת לארבע דרגות: א. האוכל מכשש ביצים בינוניות ולמעלה עד חצי עשרון [קרוב לכ"ב ביצים], אם הוא לא שבע ממנו יברך המוציא על כזית לחם אחר תחילה ויברך ברכת המזון לצאת לדברי הכל. ב. האוכל שיעור של חצי עשרון לדברי הכל מברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו. ג. האוכל פחות מכשש ביצים והוא לא שבע ממנו מברך בורא מיני מזונות ומעין ג', ואם שבע ממנו ייטול ידיו ויברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו, ובתנאי שאכל כשיעור ד' ביצים. ד. האוכל פחות משיעור ד' ביצים, אם הוא שבע משיעור זה יברך על כזית לחם אחר תחילה המוציא ואחר כך ברכת המזון. [בשיעור כביצה במידות זמננו ישנן שיטות רבות, ומן העיקריות שבהן: 57.6 גרם, וי"א 100 גרם].

הלכה י': ארז שבשלו וכו' מברך עליו בורא מיני מזונות. וכתב הרמ"א (סי' רח ס"ז) שרק אם נתמעך ברכתו מזונות. ובמשנה ברורה (ס"ק נו) הוסיף, שכן הדיון גם אם נתמעך קצת, אך אם לא נתמעך כלל ברכתו 'בורא פרי האדמה'. ובאופן שבישולם שלמים ללא הקליפה [כמו אורז שלנו] צידד המשנה ברורה (שם, וביה"ל ד"ה עד) שיש לברך מזונות, ואם בירך אדמה יצא. אמנם בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"א ה"א) כתב, שבין אם האורז שלם ובין אם נתמעך יש לברך שהכל, משום שאין אנו בקיאים במין האורז המוזכר בגמרא, וירא שמים יאכלנו בתוך הסעודה. ועיין בפסקי תשובות (סי' רח אות יב) שמרחיב בעניין ברכת האורז ומוציאו. ובלבד שלא יהא מעורב עם דבר אחר. והשו"ע (סי' רח ס"ז) כתב, שאין זה אלא אם האורז הוא מיעוט והמין השני הוא הרוב.

יחד דרך לישא ולא דרך דיבוק. ע"פ שו"ע הרב (ס"ק כ). כתב המשנה ברורה (ס"ק נג), שאין צריך שכל הפתיתים יהיו בגודל זה, אלא גם אם אחד מהם הוא בגודל של כזית, מברך עליו 'המוציא' ופותר בזה את כל החתיכות הקטנות. ובביאור הלכה (ד"ה ואם) כתב, שאם אוכל את החתיכות הקטנות בנפרד, מברך עליהן 'מזונות'.

הלכה טז: וכן עיסה שלשה ברבש וכו' או שעירב בה מיני תבלין ואפייה. ובשו"ע (סי' קסח ס"ז) כתב שמי הפירות והתבלין קובעים את הפת לברכת מזונות, רק באופן שיהיה טעמם ניכר בעיסה. אך הרמ"א פוסק שפת זו נחשבת לפת גמורה וברכתה 'המוציא', ורק אם יש בה הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין 'לעקיף' [עוגת דבש], שבהם הדבש והתבלין הם כמעט העיקר, ברכתה 'מזונות'. בשו"ע (שם) הוסיף עוד שני מיני מאפה הנקראים פת הבאה בכיסנין. א. פת רגילה הממולאת בפירות ומיני מתיקה. ב. מאפה שמחמת אפייתו נעשה יבש ופריך [כגון כעכים ו'קרקרים' וכדומה], וברכתם 'בורא מיני מזונות'. ואם קבע סעודתו עליה מברך 'המוציא'. וכתב בשו"ע (שם ס"ו), שקביעת סעודה נקבעת לפי השיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, ואם אוכל שיעור מועט שאין דרך אנשים לקבוע על אכילה זו, אינו מברך עליו 'המוציא', ולא נתחייב בברכת המזון. ואם אוכל כשיעור שדרך העולם לקבוע עליו סעודה, אע"פ שאינו שבע צריך לברך ברכת המזון. המשנה ברורה (ס"ק כד) הביא שתי שיטות בשיעור 'קביעות סעודה', יש הסוברים שהשיעור הוא ג' או ד' ביצים, ויש הסוברים שהשיעור הוא כסעודת קבע של בוקר או ערב. וכתב שלכתחילה יש להתמיר כדעת המחמירים, ולא לאכול יותר מד' ביצים [בכרי שלא להיכנס לספק]. ובשו"ע הרב כתב

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

<p>26 אכילתו פְּרָכָה הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמֵּין, וּלְבִסּוֹף – לְאַחַר הַאֲכִילָה אֵינוֹ 27 מְבָרֵךְ כָּלֵל.</p> <p>28 יג. וְזוֹ הִיא בְּרַכַּת אַחַת שֶׁמַּעִין 29 שְׁלֹשׁ – מַעִין שְׁלוֹשֶׁת הַבְּרֻכּוֹת 30 הַרְאֻשׁוֹנוֹת שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן 31 שֶׁנִּתְבָּאָר בַּפֶּרֶק זֶה שִׁישׁ לְבָרֵךְ 32 לְאַחַר אֲכִילַת מִינֵי דָגוּן: 'פְּרֻךְ 33 אֶתְהָה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, עַל 34 הַמַּהֲרֵה וְעַל הַכּוֹפֵלֶה, וְעַל אֶרֶץ 35 הַמִּדְבָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית 36 וְהַנְחִלָּתָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ, רַחֵם ה' 37 אֱלֹהֵינוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ וְעַל צִיּוֹן 38 מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ 39 וְשִׁמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּבְנִכְרָכְךָ עֲלֶיהָ 40 בְּקִרְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' 41 עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמַּהֲרֵה, וּבִשְׁבַת 42 וּבְיָמִים טוֹבִים, אֹמֵר בְּבִרְכָּהּ זֶה 43 בְּכֻלָּהּ – כּוֹלָל בְּתוֹךְ הַבְּרַכָּה 44 הַזֹּכֵרָה שִׁישׁ בַּהּ מַעִין קִרְשַׁת הַיּוֹם 45 שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹכִיר אֵת 46 קִדּוּשַׁת הַיּוֹם בְּבִרְכַּת הַמּוֹזוֹן.</p>	<p>1 יא. כָּל מֵאֵכֶל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּתַחֲלָה – קוֹדֵם הַאֲכִילָה 'הַמוֹצֵיאַ 2 לְחֵם, מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו בְּסוֹף – לְאַחַר הַאֲכִילָה בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן בְּסִדְרָה 3 אַרְבַּע בְּרֻכּוֹת – בְּרַכַּת הוֹן, בְּרַכַּת 4 הָאֶרֶץ, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְהַטּוֹב 5 וְהַמְטִיב (לעיל פ"ב ה"א). וְכָל 6 מֵאֵכֶל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּתַחֲלָה – 7 קוֹדֵם הַאֲכִילָה 'בוֹרָא מִינֵי מְוֹנוֹת, 8 מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו בְּסוֹף – לְאַחַר 9 הַאֲכִילָה בְּרַכַּת אַחַת מַעִין שְׁלֹשׁ, 10 חוּץ מִן הָאֶרֶץ שֶׁהִתְבָּאָר (לעיל 11 הַלְכָה י) שֶׁמְבָרְכִים עָלָיו בְּתַחֲלָה 12 'מְוֹנוֹת' וְלֵאחֲרָיו 'בוֹרָא נִפְשׁוֹת'. 13 יב. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּאִיזָה 14 אוֹפֵן נֶאֱמַר כֹּלֵל זֶה שֶׁנִּתְבָּאָר 15 בַּהֲלַכָּה הַקּוֹדֶמֶת לְגַבֵּי בְרַכָּה 16 אַחֲרוֹנָה: בְּאוֹפֵן שֶׁאֵכֶל מַפְזִית 17 וְנִמְעָלָה – שֶׁאֵכֶל שִׁיעוֹר כּוֹזֵית אוֹ 18 יוֹתֵר, בְּאוֹפֵן זֶה חַיִּיב בְּבְרַכָּה 19 אַחֲרוֹנָה: אֵכֶל הָאוֹכֵל פְּחוֹת 20 מַפְזִית, בֵּין אִם אֲכִילָתוֹ הִיא מִן 21 הַפֶּת וּבֵין אִם אֲכִילָתוֹ הִיא מִשְׁאֵר 22 אֲכִילָה, וְכֵן הַשׁוֹתֶה פְּחוֹת 23 מְרִבִּיעִית, בֵּין אִם שְׁתִּיתוֹ הִיא מִן 24 הַיַּיִן וּבֵין אִם שְׁתִּיתוֹ הִיא מִשְׁאֵר 25 מִשְׁקִים, מְבָרֵךְ בְּתַחֲלָה – לִפְנֵי</p>
---	---

בְּקִרְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמַּהֲרֵה. וּבִשְׁבַת וּבְיָמִים טוֹבִים אֹמֵר
בְּבִרְכָּהּ זֶה בְּכֻלָּהּ מַעִין קִרְשַׁת הַיּוֹם כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹכִיר בְּבִרְכַּת מוֹזוֹן.

יום רביעי כ"ז אדר ה'תשע"ה

<p>63 אכילה, הרי הוא מְבָרֵךְ אִפִּילוּ לְכַתְחִילָה בְּמִקּוֹם שֶׁנִּמְצָא בִּשְׂעָה 64 שְׁנוּפֵר, וְלֹא מִטְרִיחִים אוֹתוֹ לְחֹזֵר לְמִקּוֹם שֶׁאֵכֶל, כִּיּוֹן שְׂחָב 65 בְּשׂוּגָה, וְאִם הָיָה מְיֻדֵּי בַעֲקִירְתוֹ מִמִּקּוֹם אֲכִילָתוֹ, חוּזֵר – קָנְסוֹ אוֹתוֹ, 66 וְחֻבְהוּ עָלָיו לְחֹזֵר לְכַתְחִילָה 67 לְמִקּוּמוֹ – לְמִקּוֹם שֶׁאֵכֶל וּמְבָרֵךְ 68 שֶׁם. וְאִם בְּרֶךְ בְּדִיעֵבֵד בְּמִקּוֹם 69 שְׁנוּפֵר, וְאִפִּילוּ אִם הוּא הִיָּה מוּיָד 70 בַעֲקִירְתוֹ, וְגַם עֲכָשִׁיו הוּא מוּיָד 71 שִׁדְעָה שֶׁמַּצֵּד הַדִּין צִרִיךְ לְחֹזֵר 72 לְמִקּוּמוֹ וְהַתְעַצֵּל בּוֹה, אוֹ שְׂחָב 73 שֶׁכַּח בְּשׂוּגָה אֵלֶּא שְׂחָב מְסוּפֵק 74 אִם כִּבֵּר הַתְעַכְלָה הַאֲכִילָה 75 בְּמַעֲוֵי, יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ. וְכֵן הַדִּין 76 אִם בְּרֶךְ בְּדִיעֵבֵד בְּשְׂחָב עוֹמֵד אוֹ 77 בְּשְׂחָב מְהַלֵּךְ בְּבִיתוֹ בְּמִקּוֹם 78 אֲכִילָתוֹ, יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ.</p>	<p>47 פְּרָק רְבִיעִי א. כָּל הַמְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן אוֹ שֶׁמְבָרֵךְ בְּרַכַּת אַחַת 48 שְׂחָב מַעִין שְׁלֹשׁ בְּרֻכּוֹת שֶׁל תּוֹרָה שִׁישׁ בְּבְרַכַּת הַמּוֹזוֹן, וּמְבָרְכִים 49 אוֹתָהּ לְאַחַר שֶׁאֵכֶל פִּירוֹת מִשְׁבַּעַת הַמַּיִמִּים אוֹ שֶׁאֵכֶל דְּבַר שֶׁבְּרַכְתּוֹ 50 מוּוֹנוֹת, הִרִי הוּא צִרִיךְ לְבָרֵךְ 51 אוֹתָהּ לְכַתְחִילָה [לְמַצּוֹה מִן 52 הַמּוּבָחַר] בְּמִקּוֹם שֶׁאֵכֶל שֶׁם, כְּדִי 53 שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לְבָרֵךְ. אֵכֶל בְּשְׂחָב 54 מְהַלֵּךְ בְּבִיתוֹ, הִרִי הוּא יוֹשֵׁב 55 בְּמִקּוֹם שֶׁפֶסֶק [–שֶׁגַּמַּר אֲכִילָתוֹ] 56 וּבְרֶךְ שֶׁם. אֵכֶל בְּשְׂחָב עוֹמֵד, 57 הִרִי הוּא יוֹשֵׁב בְּמִקּוּמוֹ – בְּמִקּוֹם 58 עַמִּידָתוֹ, וּבְרֶךְ שֶׁם. שְׂכַח לְבָרֵךְ 59 בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן וְנִזְכַּר שֶׁשָׁכַח לְבָרֵךְ 60 קֵדָם שְׂחָב לְמִקּוּמוֹ – כְּלוּמַר, 61 לִפְנֵי שִׁיעוֹר עֵיכוֹל הַמּוֹזוֹן, וְהוּא 62 כֹּל זֶמַן שֶׁאֵינוֹ רַעֵב אַחֲרָי אֹתָהּ</p>
---	---

פניני הלכה

סי"ב), שמזכירים מעין המאורע בשבת, ביום טוב ובראש חודש אבל בחנוכה ובפורים אין אומרים. אומר בברכה זו. וכתב המשנה ברורה (ס"ק נח), שאומרה קודם 'כי אתה ה' טוב ומטיב'. וכתב עוד, שבדיעבד אם לא אמר אינו חוזר.

הלכה א: או ברכה אחת שמעין שלש וכו' במקום שאכל. והרמ"א (או"ח סי' קעח ס"ה) פסק, שרק בלחם בלבד צריך לברך אחריו במקום שאכל. ובמשנה ברורה (שם סי' ק"מה) כתב,

הלכה יב: והשוותה פחות מרביעית. השו"ע (סי' רי"א) הביא, שיש שמסתפקים על יין אם יש לברך ברכה אחרונה משיעור כזית ומעלה. ולכן טוב להיזהר שלא לשתות אלא או פחות מכזית או יותר מרביעית. בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ח ה"א) כתב, שהספק הוא רק על יין. והמשנה ברורה (שם סק"י) כתב שהספק הוא גם בשאר משקין.

הלכה יג: ובשבת וימים טובים וכו'. וכתב השו"ע (סי' רח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז אדר – ספר אהבה – הלכות ברכות קנט

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

<p>29 המוציא על מה שהוא רוצה להמשיך לאכול, ואחר כך גומר 30 סעודתו. 31 ד. חברים – בני חבורה אחת, כלומר, קבוצת אנשים] שהיו יושבין, 32 והיו קבועים ביחד לאכול, ויצאו באמצע סעודתם לקראת חתן או 33 לקראת בלה – כלומר, שיצאו 34 לקבל את פניהם, אם הניחו –] 35 השאירו] שם – במקום סעודתם 36 זמן או חולה, שדרכם להישאר 37 במקומם ולא לצאת לקראת חתן 38 ובלה, הרי הם חוזרין למקומן – 39 למקום הראשון שקבעו בו 40 סעודתם, וגומרין סעודתן 41 שהפסיקו בה, ואינו צריכין לקרף 42 פעם שניה ברכת המוציא, כיון 43 שעל ידי כך [שהשאירו מקצת 44 חברים] נחשב שלא נעקר 45 מקביעות סעודתם, ולא פסקה 46 סעודתם. ואם לא הניחו שם – 47 במקום סעודתם אדם, הרי זה 48 חשוב להפסק גמור, וכשהו יוצאין 49 ממקום סעודתם צריכין ברכה 50 למפרע – כלומר, צריכים לברך 51 ברכה שאחרי האכילה שהיא 52 ברכת המזון, ואינם רשאים 53 לצאת לפני שיברכו שמו ישכחו 54 לחזור ולברך, וכשהו חוזרין 55 למקום סעודתם והם רוצים להמשיך לאכול, צריכין לברך ברכה 56 לבתחלה – ברכת המוציא, כמו שמברכים תמיד בתחילת סעודה.</p>	<p>1 ולבתחלה – במקום שאין בו טורה, לא יברך ברכת מזון ולא ברכה 2 שהיא מעין השלש, אלא כשהוא יושב במקומו, וכן במקום שאכל 3 שם. 4 ב. מי שנשתפק לו אם ברח ברכת המוציא על הלחם או לא ברח, 5 אינו חוזר ומברך כשממשיך 6 לאכול, מפני שהברכה אינה מן 7 התורה אלא מדרבנן, וספק שהיא 8 רק מדרבנן הולכים בו להקל. 9 שכח לקרף ברכת המוציא, אם 10 נזכר עד שלא גמר סעודתו חוזר 11 ומברך ברכת המוציא על הלחם 12 שיאכל. ואם נזכר שלא בירך 13 לאחר שגמר סעודתו, אינו מברך 14 עוד ברכת המוציא, אפילו אם 15 הוא יכול לאכול עוד. 16 ג. היה אוכל [אדם יחיד] בבית 17 זה ופסק סעודתו ולא בירך ברכת 18 המזון והלך לבית אחר, או שהיה 19 אוכל בבית, וקרא לו חברו 20 באמצע אכילתו לברך עמו, 21 אפילו בעניני מצוה, ויצא לו בלא 22 לברך ברכת המזון לפתח ביתו – 23 מחוץ לפתח הבית, וחסר למקום 24 סעודתו, הואיל ושנה מקומו 25 באמצע אכילתו, צריך לקרף 26 למפרע ברכת המזון, על מה 27 שכבר אכל לפני שיצא ממקום אכילתו, וצריך לברכה במקומו 28 הראשון, וחוזר ומברך בתחלה –] כמו בתחילת סעודה] ברכת</p>
---	---

פניני הלכה

והרמ"א פסק, שאם שינה מקומו צריך לברך רק על מה שרוצה לאכול, אבל לא על מה שכבר אכל, וכל זה דווקא בדברים שאינם צריכים ברכה לאחריהם במקומם [כגון משקין או פירות, שיכול לברך לאחר אכילתם גם במקום אחר], אבל אם אכל דברים הצריכים ברכה לאחריהם במקומם כגון פת, אינו צריך לברך אפילו על מה שעומד לאכול. וראה להלן (הלכה ד) לעניין אם השאיר מקצת מהסעודים במקום שאכלו.

הלכה ד: לקראת חתן או לקראת בלה. וכתב בשו"ע הרב (סי' קעח ס"ו), שדווקא שיצאו לצורך מצווה עוברת [שאם לא יקיימה עכשיו לא יוכל לקיימה לאחר מכן] מועיל מה שהשאירו מקצת אנשים במקום סעודתם, אבל לצורך מצווה שאינה עוברת הרי זה כמו שיצאו לדבר הרשות, וצריכים לברך. ובמשנה ברורה (שם ס"ק יג) כתב, שיצאו לקראת חתן וכלה אין זה בדווקא, וגם אם יצאו לדבר הרשות אינו צריך לברך. ואם לא הניחו זכו' והרמ"א (סי' קעח ס"ב) פסק, שאם אכל דברים שאינם צריכים ברכה אחריהם במקומם [כגון פירות], והוא לא השאיר מקצת מהסעודים במקום שאכלו, צריך לברך רק ברכה ראשונה על מה שעומד לאכול, אבל לא ברכה אחרונה על מה שכבר אכל. ובאופן שהוא השאיר מקצת מהסעודים, או שאכל דברים שצריכים ברכה אחריהם במקומם [כגון פת] אפילו שלא השאיר מקצת מהסעודים, אינו צריך לברך כלל, ואפילו לא ברכה ראשונה. אלא שאם הסיח דעתו מלאכול עוד, צריך לברך ברכת המוציא על מה שיאכל. אמנם לכתחילה לא יצא ממקום סעודתו בלא ברכה. וראה

שלכתחילה יחמיר בכל שבעת המינים לברך במקום שאכל. אכל כשהוא מהלך וכו'. וכתב השו"ע (סי' קפג ס"א), שאם הוא היה הולך בדרך ואוכל, אינו צריך לשבת ולברך. וכתב במשנה ברורה (סי' לו), שזה דווקא כשאכילתו הייתה בהליכה, אבל אם אכילתו בדרך הייתה בישיבה צריך לברך בישיבה. שכח ברכת המזון וכו' מברך במקום שנוצר. ובשו"ע (סי' קפד ס"א) הביא, שדעת הרא"ש לחלוק, שגם בשוגג צריך לחזור [לכתחילה. ע"פ רמ"א (שם)] למקום שאכל שם ויברך שם. ואם היה מזיד וכו' ואם בירך וכו' במקום שנוצר יצא ידי חובתו. והרמ"א (שם) הביא שדעת הרא"ש שבמזיד לא יצא אפילו בדיעבד אם בירך שלא במקום אכילתו.

הלכה ב: ואם לאחר שגמר אינו מברך. וכתב בשו"ע הרב (סי' קסז ס"א), שאם הוא יכול לאכול עוד פת טוב שיברך המוציא ויאכל.

הלכה ג: כתב בשו"ע הרב (סי' קעח ס"ח), שדווקא אם שהה הרבה חוץ למקומו והפליג בדברים, חשוב להפסק בסעודה. אמנם במשנה ברורה (שם ס"ב) חולק וסובר שגם אם לא שהה הרבה והיה בדעתו לחזור מיד למקומו, חשוב להפסק בסעודה. צריך לברך למפרע. וכן פסק בשו"ע (סי' קעח ס"א). [וראה במשנה ברורה (שם ס"ז) שדין זה הוא בדיעבד, אבל לכתחילה כשרוצה לצאת ממקומו, יברך ברכת המזון לפני שיצא, רק בדיעבד אם לא בירך מתחילה לפני שיצא ממקומו, כשחוזר יברך ברכת המזון].

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 ה. וְכֵן הָיָה אֵפִילוֹ אִם בְּנֵי הַחֲבוּרָה הָיוּ מְסַבֵּינֵי לְשִׁתְּיָהּ – כְּלוּמַר,
2 לְשִׁתְּיֵית יוֹן, אוֹ לְאֻכֵּילַת פְּרוֹת שֶׁל שִׁבְעַת הַמַּיִנִּים, שֶׁהֵם דְּבָרִים
3 שְׁצָרִיכִים לְבָרֵךְ אַחֲרֵי אֲכִילַתָם בַּמָּקוֹם שֶׁאֲכָלוּ אוֹתָם, וַיִּצְאוּ לְקִרְאָת
4 חֲתָן אוֹ לְקִרְאָת כְּלָה וְלֹא הִשְׁאִירוּ מִקְצַת אֲנָשִׁים בַּמָּקוֹם שֶׁאֲכָלוּ
5 סְעוּדָתָם, שְׁצָרִיכִים לְבָרֵךְ בְּרַכַּת
6 הַמּוֹזֵן קוֹדֵם שִׁיבְאוּ, כִּיּוֹן שֶׁכָּל
7 הַמְשָׁנָה אֶת מְקוֹמוֹ מֵבֵית לְבֵית
8 בַּמַּצֵּעַ אֲכִילָתוֹ הָרִי פֶסֶק
9 אֲכִילָתוֹ, וְלִפְיֶכָּה מְבָרֵךְ לְמַפְרַע –
10 כְּלוּמַר, שְׁצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרַכָּה
11 שֶׁאַחֲרֵי הָאֲכִילָה, עַל מַה שֶּׁאֲכָל
12 לְפָנָיו שִׁיבְאוּ מִמָּקוֹם אֲכִילָתוֹ,
13 וְחֹזֵר וּמְבָרֵךְ פֶּעַם שְׁנֵי לְבִתְחִלָּה
14 –] כְּלוּמַר, בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ
15 בְּתַחֲלִית אֲכִילָתוֹ] עַל מַה שֶּׁהוּא
16 צָרִיךְ עוֹד לְאָכֹל. וְהַמְשָׁנָה אֶת
17 מְקוֹמוֹ בַּמַּצֵּעַ אֲכִילָתוֹ מִפְּנֵי
18 לְפָנָה – מוֹוִיּוֹת לְזוּוִיּוֹת בְּבֵית אֶחָד
19 – כְּלוּמַר, בְּחֹדֶר אֶחָד, אֵינִי צָרִיךְ
20 לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ, שְׁכִיּוֹן שֶׁהוּא רוֹאֵה
21 אֶת הַשּׁוֹלְחַן שֶׁאֲכָל עָלָיו, אִין זֶה
22 חֲשׁוֹב לְהַפְסֵק. אִם אֲכָל סְעוּדָתוֹ
23 בְּמִנְחָה –] בְּצַד מוֹזָרָן] שֶׁל עַץ
24 תְּאֵנָה, בֵּין אִם אֲכָל דְּבָרִים
25 שְׁצָרִיכִים לְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם בַּמָּקוֹם
26 שֶׁאֲכָלוּ אוֹתָם, וּבֵין אִם אֲכָל
27 דְּבָרִים שֶׁאִינִם צָרִיכִים לְבָרֵךְ
28 אַחֲרֵיהֶם בַּמָּקוֹם שֶׁאֲכָלוּ אוֹתָם, וְכֹא לְהַמְשִׁיךְ לְאָכֹל בְּמַעֲרָבָה –]
29 בְּצַד מַעֲרָב] שֶׁל אוֹתוֹ עַץ, וְהוּא הָדִין אִם אֲכָל בְּצַד הַצְּפוּנִי שֶׁל עַץ
30 תְּאֵנָה וְכֹא לְהַמְשִׁיךְ לְאֲכֹל בְּצִידֵה הַדְּרוּמִי, הָרִי הוּא צָרִיךְ לְחֹזֵר
31 וּלְבָרֵךְ, וְאִפִּילוֹ שֶׁמִּזְרָחָה וּמַעֲרָבָה שֶׁל תְּאֵנָה סְמוּכִים זֶה לְזֶה, אִךְ
32 מִכִּיּוֹן שֶׁהַתְּאֵנָה מַפְסִיקָה בֵּין מוֹרָחָה לְמַעֲרָבָה, וְאֵינִי רוֹאֵה אֶת
33 מְקוֹמוֹ הָרֵאשׁוֹן, וְלִפְיֶכָּה אִפִּילוֹ שִׁיּוֹן קָל כֹּה נַחֲשָׁב כְּמוֹ שִׁשְׂנֵיהָ
34 מְקוֹמוֹ מֵבֵית לְבֵית בַּמַּצֵּעַ סְעוּדָתוֹ.
35 ו. אִם בְּרַךְ עַל הַפֶּת בְּרַכַּת הַמוֹצָאִי הָרִי הוּא פֶטֶר מְבַרְכָה אֶת כָּל

לְבִתְחִלָּה. ה. וְכֵן אִם הָיוּ מְסַבֵּינֵי לְשִׁתְּיָהּ אוֹ
לְאֻכֵּילַת פְּרוֹת. שֶׁכָּל הַמְשָׁנָה מְקוֹמוֹ הָרִי פֶסֶק
אֲכִילָתוֹ, וְלִפְיֶכָּה מְבָרֵךְ לְמַפְרַע עַל מַה שֶּׁאֲכָל וְחֹזֵר
וּמְבָרֵךְ שְׁנֵי לְבִתְחִלָּה עַל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְאָכֹל.
וְהַמְשָׁנָה מְקוֹמוֹ מִפְּנֵי לְפָנָה בְּבֵית אֶחָד אֵינִי צָרִיךְ
לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ. אֲכָל בְּמִזְרָחָה שֶׁל תְּאֵנָה וְכֹא לְאָכֹל
בְּמַעֲרָבָה צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ. ו. בְּרַךְ עַל הַפֶּת, פֶּטֶר
כָּל הַפְּרָפְרִיּוֹת שְׁאוֹכְלִין בְּהֵן הַפֶּת מִמַּיִנֵי תַבְשִׁיל
וּפְרוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. אֲכָל אִם בְּרַךְ עַל הַפְּרָפְרִיּוֹת לֹא
פֶטֶר אֶת הַפֶּת. בְּרַךְ עַל מַעֲשֵׂה קְדָרָה פֶטֶר אֶת
הַתַּבְשִׁיל. וְאִם בְּרַךְ עַל הַתַּבְשִׁיל פֶטֶר מַעֲשֵׂה קְדָרָה.
ז. גָּמַר בְּלִבּוֹ מְלֵאכֵל אוֹ מְלֵשָׁתוֹת וְאַחֵר כֶּה נִמְלָךְ
לְאָכֹל וְלִשְׁתּוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שְׁנָה מְקוֹמוֹ חֹזֵר
וּמְבָרֵךְ. וְאִם לֹא גָמַר בְּלִבּוֹ אֶלָּא דַעַתּוֹ לְחֹזֵר וְלִשְׁתּוֹת
אוֹ לְאָכֹל, אֲפִילוֹ פֶסֶק כָּל הַיּוֹם כִּלּוֹ אֵינִי צָרִיךְ לְבָרֵךְ
שְׁנֵי. ח. הָיוּ שׁוֹתִין, וְאָמְרוּ בּוֹאוּ וּנְבָרֵךְ בְּרַכַּת
הַמּוֹזֵן, אוֹ בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם נֶאֱסַר לְהֵם

- הַפְּרָפְרִיּוֹת –] מַיִנֵי לִיפְתָן], שֶׁהָרִגִּילוֹת הוּא שְׁאוֹכְלִין –]שְׁמֵלְפָתִים]
בְּהֵן אֶת הַפֶּת, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה מִמַּיִנֵי תַבְשִׁיל – מִירְקוֹת וְקִטְנִיּוֹת
שְׁבֻרְתָּם 'בוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה', וּפְרוֹת – אוֹ מִפְּרִיּוֹת שְׁבֻרְתָּם 'בוֹרָא
פְרֵי הָעֵץ', וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. אֲכָל אִם בְּרַךְ עַל הַפְּרָפְרִיּוֹת 'בוֹרָא פְרֵי
הָאֲדָמָה' עַל הַתַּבְשִׁיל אוֹ 'בוֹרָא
פְרֵי הָעֵץ' עַל הַפְּרִיּוֹת], לֹא פֶטֶר
אֶת הַפֶּת שְׁבֻרְתָּה 'הַמוֹצָאִי',
שֶׁהַפֶּת אֵינָה טַפְלָה לְשֶׁאֵר דְּבָרִים,
וְאִין הָרִגִּילוֹת לְאֲכֹל אֶת הַפֶּת
בְּהֵם. אִם בְּרַךְ עַל מַעֲשֵׂה קְדָרָה
–]דִּיּוּסָה וְגִרִיסִים אוֹ מִין מֵאֲכָל
אַחַר הָעֲשׂוּי מִמַּיִנֵי דָגָן שֶׁנִּתְבַּשְׁלָן]
שְׁבֻרְתָּה 'בוֹרָא מַיִנֵי מוֹזְנוֹת', הָרִי
הוּא פֶטֶר מְבַרְכָה אֶת הַתַּבְשִׁיל
שֶׁעֲשׂוּי מִירְקוֹת וְקִטְנִיּוֹת וְכְדוּמָה,
שְׁבֻרְתָּם 'בוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה'. וְכֵן
אִם בְּרַךְ עַל הַתַּבְשִׁיל 'בוֹרָא פְרֵי
הָאֲדָמָה', הָרִי הוּא פֶטֶר אֶת
הַמַּעֲשֵׂה קְדָרָה שְׁבֻרְתָּה 'בוֹרָא
מַיִנֵי מוֹזְנוֹת'.
ז. גָּמַר בְּלִבּוֹ מְלֵאכֵל אוֹ מְלֵשָׁתוֹת
– כְּלוּמַר, שִׁסְלֵק דַעַתּוֹ וְהַחֲלִיט
בְּלִבּוֹ שֶׁאֵינִי רוֹצֵה לְאֲכֹל
וְלִשְׁתּוֹת עוֹד, וְאַחֵר כֶּה נִמְלָךְ –]
הַתְּחַרְטָן] וְרוֹצֵה לְאָכֹל וְלִשְׁתּוֹת
פֶּעַם נּוֹסֶפֶת, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שְׁנָה
אֶת מְקוֹמוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁאֲכָל שֶׁם,
הָרִי הוּא חֹזֵר וּמְבָרֵךְ בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה עַל מַה שֶּׁהוּא רוֹצֵה לְאֲכֹל
פֶּעַם נּוֹסֶפֶת. וְאִם לֹא גָמַר בְּלִבּוֹ לְהַפְסִיק לְאֲכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת, אֶלָּא
הִיתָה דַעַתּוֹ לְחֹזֵר וְלִשְׁתּוֹת אוֹ לְאָכֹל פֶּעַם נּוֹסֶפֶת, אֲפִילוֹ אִם הוּא פֶסֶק
מִלְּאֲכֹל אוֹ מִלְּשִׁתּוֹת כָּל הַיּוֹם כִּלּוֹ, אֵינִי צָרִיךְ לְבָרֵךְ פֶּעַם שְׁנֵי עַל
מַה שֶּׁהוּא רוֹצֵה לְאֲכֹל פֶּעַם נּוֹסֶפֶת.
ח. הָיוּ שׁוֹתִין יוֹן וְאָמְרוּ בּוֹאוּ וּנְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן, אוֹ בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ
קִדּוּשׁ הַיּוֹם – שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁאֲפָשֵׁר לַעֲשׂוֹת קִדּוּשׁ, וְאָמְרוּ בּוֹאוּ
וּנְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם, בְּשֵׁנֵי הָאֲוֵפִינִים הָאֵלוּ נֶאֱסַר לְהֵם לִשְׁתּוֹת עוֹד

פניני הלכה

הלכה ו: בירך על הפת וכו'. וכתב השו"ע (סי' קעז ס"א),
שדברים שאינם באים מחמת הסעודה אינם נפטרים מברכה
ראשונה בברכת המוציא שעל הפת, אך נפטרים מברכה אחרונה
בברכת המזון. ממייני תבשיל ופירות וכיוצא בהן. והשו"ע (סי'
קעז ס"א) כתב, שפרפת היא פירורי לחם דקים מאוד שהודבקו
על ידי דבש וכדומה. וביאר במשנה ברורה (שם סק"א), שהם
דברים שברכתם מזונו. כתב בשו"ע הרב (סי' קעז ס"ג), שאם
אכל את הפרפת כדי להמשיך את הלב לאכילה שאחר כך, אינו
צריך לברך על הפרפת ונפטר בברכת המזון, אבל אם אכל את
הפרפת לתענוג בלבד ולא לגרוור את הלב, צריך לברך אחריה
ברכה אחרונה. ובמשנה ברורה (שם סק"ב) כתב, שכן הדין
לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא בירך ברכה אחרונה עד שבירך
ברכת המזון יצא ידי חובתו בברכת המזון.

הלכה ח: היו שותין ואמרו בואו ונברך וכו'. והשו"ע (סי' קעט
ס"א) הביא מרבינו יונה (ברכות מב, א ד"ה אלא) והר"ן (חולין פו,
ב ד"ה ומודה), שדין אכילה שונה מדין השתיה, ולגבי אכילה כל

בשו"ע הרב (שם ס"ג) דברים נוספים שהם בכלל 'דברים הטעונים
ברכה לאחריהם במקומם' [ועיין עוד בהקדמת המשנה ברורה
לסימן קע"ח בהרחבה בעניין מחלוקת הראשונים והפוסקים
בעניין שינוי מקום].

הלכה ה: כתב השו"ע (סי' קעח ס"ג) בשם יש מי שאומר,
שהנמצא בשדה שיש בה אילנות של פירות והוא רוצה לאכול
מפירות של כל אילן ואילן שיש שם, אם היתה דעתו בשעה
שבירך על פירות אילן אחד לאכול גם מפירות שאר האילנות,
אינו צריך לברך על כולם. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק לו),
שיש סוברים שדין זה אמור דווקא אם השדה מוקפת מחיצות,
שעל ידי זה חשוב הכל כמקום אחד. ויש סוברים שמדובר בשדה
שאינה מוקפת מחיצות, ובכל זאת מחשבתו בשעת ברכה מועילה.
והוסיף השו"ע (שם), שעל פירות שנמצאים בשדה אחרת לא
מועילה מחשבה, וצריך לברך על כל אילן ואילן, ואפילו ששני
השדות קרובים זה לזה. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק לט), שדין
זה אמור גם אם השדות אינם מוקפים במחיצות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז אדר – ספר אהבה – הלכות ברכות קסא

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

פוטרת את כל היינות שבאים אחר כך, אָבַל הם מְבַרְכִין על שינוי
מין היין 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַטּוֹב וְהַמְּטִיב' – כלומר, 34
'הטוב' לו' והמטיב' לאחרים. 35
י. אין מְבַרְכִין על אֶבֶל מִכָּל מיני הָאֲבָלִים וְכֵן לֹא עַל מִשְׁקָה מִכָּל 36
מיני הַמִּשְׁקִין עַד שֵׁבִיבָא לְפָנָיו 37
ממש, ולא מועיל אם היתה דעתו 38
עליו בשעת ברכה. וְאִם בָּרַךְ עליו 39
ואחר כך הביאו אותו לְפָנָיו, הרי 40
זה חשוב ברכה לבטלה מה 41
שבירך על מה שלא היו לפניו, 42
והוא צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עליהם. 43
וכן הדין אם נטל בידו אֶבֶל כדי 44
לאכלו וּבָרַךְ עֲלֵיו, ואחר כך נָפַל 45
מִיָּדוֹ וְנִשְׁרַף או שִׁטְפוּ נֶהָר, ולא 46
היה בדעתו לאכול גם משאר 47
המאכלים. אם הוא רוצה לאכול 48
הרי הוא נֹטֵל בידו אוכל אַחַר 49
וְחֹזֵר וּמְבָרֵךְ עֲלָיו, אֵף עַל פִּי 50
שֶׁהָאוֹכַל האחר הוא מֵאוֹתוֹ הַמִּין 51
ממש שבירך עליו תחילה. וְצָרִיךְ 52
לוֹמַר 'בְּרוּךְ שָׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ 53
לְעוֹלָם' עַל בְּרִכַּת הַרְשׁוּתָה שבירך 54
על מה שנשרף או שנשטף בנהר, 55
כְּדֵי שֶׁלֹּא הִלְוִיָא בְּפִיו שָׁם שְׁמִים 56
לְבִטְלָה, ועל ידי שהוא אומר 57
'ברוך שם כבוד וכו' הרי הוא 58
משבח ומהדר את שם ה' שהוציא, ואינו חשוב שהוציא שם שמים 59
לבטלה. עוֹמֵד אֲדָם עַל אֲמַת הַמַּיִם – כלומר על שפת תעלה 60
שוורמים שם מים, וּמְבָרֵךְ שֶׁחָלַל וְשׁוֹתָה מהמים, אֵף עַל פִּי שְׁהַמִּים 61
שְׁהָיוּ לְפָנָיו בְּשַׁעַת סוּיָם הַבְּרָכָה אֵינָם הַמַּיִם שֶׁשָּׁתָה עִתָּה, מִפְּנֵי שֶׁלְּכַף 62
נִתְּכַנֵּן מִתְּחִלָּה – כלומר, שהוא התכוון שהוא ישתה את המים 63
שיבואו אחר כך, מכיון שבהכרח שהם יבואו אחר כך, ועליהם 64
דויתה ברכתו. 65
66

לאחר אמירתם [ואפילו שיברכו ברכה ראשונה פעם נוספת] עַד 1
שֶׁיִבְרְכוּ ברכת המזון או יִקְדְּשׁוּ קידוש היום, לפי שאין מעבירים על 2
המצוות, כלומר, שמכיון שהגיע זמן ברכת המזון וזמן קידוש אסור 3
לו לעכבם. וְאִם רָצוּ לְחַזֵּר וְלִשְׁתּוֹת יֵין קִדְּמוּ שֶׁיִבְרְכוּ ברכת המזון או 4
יִקְדְּשׁוּ קידוש היום, אֵף עַל פִּי 5
שֶׁאֵינָם רְשָׁאִין לעשות כן מעיקר 6
הדין, שהרי הסיחו דעתם 7
מלשנות עוד, אם אף על פי כן 8
הם באים לשנות הרי הם צָרִיכִין 9
לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן תְּחִלָּה 10
על היין שהם רוצים עתה 11
לשתות, וְאַחַר כֵּן יִשְׁתּוּ. אֶבֶל אִם 12
הם שתו יין בסעודת שבת סמוך 13
לזמן מוצאי שבת, ולא גמרו 14
לשתות עד מוצאי שבת, ובמוצאי 15
שבת אֲמָרוּ בּוֹאוּ וְנִבְדִּיל, ורוצים 16
עתה לשוב לשתות, אֵין צָרִיכִין 17
לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, 18
שהרי מי ששתה ורצה להמשיך 19
בשתיותו במוצאי שבת יכול 20
להמשיך שתייתו ואינו צריך 21
להבדיל מיד, ומכיון שאינם 22
חייבים להפסיק בשביל להבדיל, 23
אין זה חשוב להפסק מה שאמרו 24
'בואו ונבדיל'. 25
ט. הֵיוּ מְסַבֵּינִין כמה אנשים יחדיו 26
לְשִׁתּוֹת יֵין, וְכֵן לָחֵן מִיֵּין [– סוג] יֵין אַחַר מהיין הראשון ששתו, ולא 27
היה המין השני מונח מתחילה לפניהם, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שׁוֹתִין יֵין שהוא 28
בצבע אֲדָם וְהִבְיָאוּ להם יין שהוא אדום ביותר עד כדי כך שהוא 29
נראה כצבע שָׁהָר אף על פי שהם שווים בטעמם, או שהיו שותים 30
יין יָשָׁן וְהִבְיָאוּ להם יין תָּרֵשׁ שהוא פחות משובח מן הישן, אף על 31
פי שהם שווים במראם, אֵינָם צָרִיכִין לְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַיֵּין [– 'בורא פרי 32
הגפן'] פְּעַם שְׁנִיָּה, כיון שברכת היין שבירכו בתחילה הרי היא 33

פניני הלכה

השולחן, ודעתו היתה בעת ברכת הגפן גם על היין השני. או ישן
והביאו חדש וכו'. והשו"ע (סי' קעה ס"ב) פסק, שעל כל שינוי
יין מברכים הטוב והמטיב, אפילו אם הוא לא יודע שהשני
משובח מן הראשון, ובתנאי שאין השני גרוע מהראשון. וכתב
הרמ"א שהדין כן גם באופן שיש אחד חדש ואחד ישן. וביאר
במשנה ברורה (שם סק"י), שדווקא משינוי חדש לישן אבל
בשינוי מישן לחדש אינו מברך, אלא אם כן ידוע לו שהחדש טוב
כמו הישן.

הלכה י: נטל אוכל וכו' נוטל אחר וחוזר ומברך וכו'.
והשו"ע (סי' רו ס"ו) פסק, שאפילו אם היה לפניו עוד
מאותו המין שהוא החזיק בידו, גם כן צריך לחזור ולברך.
והרמ"א כתב שזה רק באופן שלא היתה דעתו עליו. ובשו"ע
הרב (שם סי"א) כתב, שאפילו הייתה דעתו בפירוש על כל
מה שהיה מונח לפניו, אין זה מועיל [וראה בבאיור הלכה
(ד"ה רק) שביאר מהי דעת השו"ע בזה]. כתב בשו"ע הרב
(סי' רו ס"א), שאם בשעה שבירך על האוכל הראשון שהיה
בדעתו לאכול לא הייתה לו דעה כלל, אלא הייתה דעתו סתמית
ללא כוונה מסוימת, אין הברכה חלה גם על מה שהיה מונח לפניו

זמן שלא נטל ידיו למים אחרונים אינו צריך לחזור ולברך. וכתב
בסדר ברכות הנהנין (פ"ה ה"ג) שייחוד לכתחילה שלא יחזור
לאכול, אבל אם אוכל אינו מברך. וְאִם רָצוּ לְחַזֵּר וּלְשִׁתּוֹת וכו'.
צְרִיכִין לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ. ובשו"ע הרב (סי' רעא ס"ד) כתב, שאם
הם מקדשים מיד על הכוס של קידוש אינם צריכים לחזור ולברך
בורא פרי הגפן, ויוצאים ידי חובתם בברכה שבירכו בתחילת
השתייה. אֶבֶל אִם אֲמָרוּ בּוֹאוּ וְנִבְדִּיל וכו'. וכתב במשנה ברורה
(סי' רצט ס"ו), שזה דווקא אם היה שותה בתוך הסעודה, אבל
אם עסק בשתייה בלבד ואמר 'בואו ונבדיל' צריך לחזור ולברך.
אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ. ובשו"ע (סי' רצט ס"ב) כתב שיש מי
שחולק על זה וסובר שצריך לחזור ולברך.

הלכה ט: כתב השו"ע (סי' קעה ס"ו), שגם יין ממין אחד
שמונח בשתי חביות חשוב כשני מינים, ומברכים עליו הטוב
והמטיב, ובתנאי שחילקו אותם לשני כלים בתוך ארבעים יום
משעת בצירתם [שאו יכול להשתנות כל אחד מהם בטעמו.
משנ"ב (שם ס"ק טז)]. וְכֵן לֵהם מִיֵּין אַחַר וכו'. ובשו"ע הרב
(סדר ברכות הנהנין פי"ב הט"ו) כתב, שהוא מברך הטוב והמטיב
אפילו באופן שהם היו מונחים שניהם מתחילה לפניו על

הרמב"ם המבואר – מהדורת חזיתריק

- 1 **יא.** דְּבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ כּוּדֵי הַסְּעוּדָה, וְהֵם רִגְלִים לְהוֹיֵת בָּאִים
2 מִחֻמַּת הַסְּעוּדָה – כְּלוּמֵר, שֶׁהֵם דְּבָרִים שְׂרִיגִלִים לְאוֹכְלֵם דּוּקָא עִם
3 הַלֶּחֶם, וְאִין דֶּרֶךְ לְאוֹכְלֵם לְבָדֵם, אִינֵן צְרִיכִין בְּרֻכָּה לֹא לְפָנֶיהֶם וְלֹא
4 לְאַחֲרֵיהֶם, כִּיּוֹן שְׂדַבְרִים אֵלּוּ הֵם צוֹרֵךְ גְּדוֹל בְּשִׁבְלֵי הַסְּעוּדָה, אֲלֵא
5 בְּרֻכַּת הַמוּצֵיא שְׂמֵבְרַךְ בְּתַחֲלָה
6 וּבְרֻכַּת הַמְּזוּן שְׂמֵבְרַךְ בְּסוֹף
7 הַסְּעוּדָה הֵרִי הֵם פּוֹטְרִין אֶת הַכֹּל,
8 כִּיּוֹן שֶׁהַכֹּל – כָּל הַדְּבָרִים הַבָּאִים
9 מִחֻמַּת הַסְּעוּדָה, טְפִלָּה לְסְעוּדָה
10 שֶׁל הַלֶּחֶם, שְׁהִיא עֵיקַר הַסְּעוּדָה.
11 וְדְבָרִים שְׂאִינֵן בָּאִים מִחֻמַּת
12 הַסְּעוּדָה – כְּלוּמֵר, שֶׁהֵם דְּבָרִים
13 שְׂאִין רִגְלִים לְאוֹכְלֵם עִם הַלֶּחֶם,
14 אֵלּא בַּמִּשְׁךְ הַזֶּה לְבָדֵם, כְּמוֹ
15 תַּמְרִים וְרִימּוֹנִים וְכוּדוּמָה, אֲפִילוֹ
16 שֶׁהֵם פָּאוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, הֵרִי הֵם
17 מְעוּנִין – [צְרִיכִים] בְּרֻכָּה לְפָנֶיהֶם,
18 וְאֲפִילוֹ אִם הִיתָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם
19 בְּתַחֲלִילָה כְּשִׁבְרֵךְ הַמוּצֵיא, אִינֵם
20 בְּכֹלל בְּרַכַּת הַמוּצֵיא שְׂבִירַךְ עַל
21 הַלֶּחֶם, כִּיּוֹן שְׂאִינֵם צוֹרֵךְ גְּדוֹל כָּל
22 כֶּךָ לְסְעוּדָה כְּמוֹ דְּבָרִים הַבָּאִים
23 מִחֻמַּת הַסְּעוּדָה, וְאִין מְעוּנִין בְּרֻכָּה
24 לְאַחֲרֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁבְּרַכַּת הַמְּזוּן
25 פּוֹטֵרֵת אוֹתָם, כִּיּוֹן שֶׁהֵם בָּאוּ תוֹךְ
26 כּוּדֵי הַסְּעוּדָה. וְדְבָרִים הַבָּאִים
27 לְאַחֵר הַסְּעוּדָה – כְּלוּמֵר, אַחֲרֵי
28 שְׂסִימוֹ לְאוֹכְלֵי אֶת הַלֶּחֶם וּבְדִלּוֹ
29 מִמֶּנּוּ, לְפָנֶי שְׂמֵבְרִכִים בְּרַכַּת
30 הַמְּזוּן [לְפָנֶי שְׂנִטְלוּ יְדֵיהֶם בְּמִים
31 אַחֲרוֹנִים], בִּין שֶׁהֵם רִגְלִים
32 לְהוֹיֵת בָּאִים מִחֻמַּת הַסְּעוּדָה – שְׂאוֹכְלֵם כּוּדֵי הַלְּמַתִּיק אֶת פִּיּוּ בְּסוֹף
33 הַסְּעוּדָה, בִּין שֶׁהֵם לֹא רִגְלִים לְהוֹיֵת בָּאִים מִחֻמַּת הַסְּעוּדָה, הֵרִי
34 הֵם מְעוּנִין בְּרֻכָּה גַם לְפָנֶיהֶם וְגַם לְאַחֲרֵיהֶם, שְׂכִיּוֹן שֶׁפִּסְקוּ מִלְּאוֹכְלֵי
35 אֶת הַלֶּחֶם שׁוּב אִין כָּל מִינֵי הַמֵּאֲכָלִים טְפִלִּים לְלֶחֶם, וְהוּרִי זֶה חָשׁוּב
36 כְּאִילוֹ אֲכַלְם שְׂלֹא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה.
37 **יב.** בְּסְעוּדַת שְׂבָתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְכֵן בְּסְעוּדַת הַקְּנוֹת הַדָּם –
- 38 שְׂאוֹכְלֵי סְעוּדָה לְאַחֵר שֶׁהִקִּיּוּ דָם בְּשִׁבְלֵי רְפוּאָה, וְכֵן בְּסְעוּדָה
39 שְׂאוֹכְלֵי בְּעַת שְׂיַצֵּא מִן בֵּית הַמְּרֻחָץ, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, שֶׁהוֹרֵךְ בְּהֵם שְׂאָדָם
40 קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַיַּיִן – כְּלוּמֵר, שֶׁהִיוּ רִגְלִים לְהַבְיֵא יַיִן לְפָנֶי כָּל
41 אֶחָד מֵהַסְּעוּדִים, אִם הוּא בְּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְפָנֶי הַמְּזוּן –
42 הַסְּעוּדָה, הֵרִי הוּא פְּטוּר גַּם אֶת
43 הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְאַחֵר הַמְּזוּן –
44 כְּלוּמֵר, אֶת כָּל הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה
45 לְאַחֵר שְׂגִמֵר סְעוּדָתוֹ קִדְם שְׂיַבְרַךְ
46 בְּרֻכַּת הַמְּזוּן, כִּיּוֹן שֶׁבְּשִׁבְתוֹת
47 וְיָמִים טוֹבִים וְכוּדוּמָה אָדָם קוֹבֵעַ
48 בְּהֵם סְעוּדָתוֹ עַל הַיַּיִן, וּבִשְׂעָה
49 שְׂבִירַךְ עַל הַיַּיִן שְׂלִפְנֵי הַמְּזוּן
50 דַּעְתּוֹ הִיתָה שִׁמְשִׁיךְ לְשִׁתוֹת גַּם
51 לְאַחֵר הַמְּזוּן. אֲכָל בְּשִׂאָר הַיָּמִים
52 שְׂאִין דֶּרֶךְ לְקוֹבֵעַ בְּהֵם סְעוּדָתוֹ
53 עַל הַיַּיִן, אֲפִילוֹ שֶׁהוּא בִּירַךְ עַל
54 הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְפָנֶי שְׂבִירַךְ
55 הַמוּצֵיא, הֵרִי הוּא צְרִיךְ לְחַזֵּר –
56 וּלְבָרַךְ בְּתַחֲלָה – בְּרַכַּת הַגֶּפֶן עַל
57 הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְאַחֵר הַמְּזוּן –
58 כְּלוּמֵר, עַל הַיַּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה
59 לְאַחֵר שְׂגִמֵר סְעוּדָתוֹ לְפָנֶי
60 שְׂבִירַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן. אִם פָּא לְהֵם
61 יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוּן – [הַסְּעוּדָה], כָּל
62 אֶחָד וְאֶחָד מְבָרַךְ בְּרַכַּת הַגֶּפֶן
63 לְעַצְמוֹ, וְלֹא יִבְרַךְ אֶחָד לְהוּצֵיא
64 יְדֵי הוֹבָה אֶת כָּל הַשּׁוֹתִים, כִּיּוֹן
65 שְׂאִין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנּוּ מְדַבְרֵי
66 מֵאֲכָל כּוּדֵי שְׂעִנְנוֹ הַכֹּל אֲמֵן אַחֵר
67 אֶחָד מֵהֶם שְׂבִירַךְ, שִׁחֻשִׁים
68 שְׂאֵם הֵם יַעֲנוּ אֲמֵן שְׂמֵא יְקִדִּימוּ
69 קֵנָה לוֹשֵׁט וַיְבוֹאוּ לְיַדֵי סַכַּת חֲנֵךְ. וְאִינוּ פּוֹטְרֵי בְּרַכָּה זֶה אֶת הַיַּיִן
70 שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְאַחֵר הַמְּזוּן, כִּיּוֹן שֶׁהִיוּ שׁוֹתֵי שׁוֹתָה בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ
71 מִמִּשְׁךְ הוּא כּוּדֵי לְהַשְׁרֹת אֶת מָה שֶׁהוּא אוֹכְלֵ, וְהִיוּ שׁוֹתֵי שׁוֹתָה
72 לְאַחֵר סִיּוּם הַסְּעוּדָה לְפָנֶי שְׂבִירַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן הוּא כּוּדֵי לְשִׁתוֹת,
73 וְהַעִיקֵר הוּא מָה שֶׁהוּא בֹא לְשִׁתִּיהָ, וְאִינוּ יוֹכֵל לְפַטוּר דְּבַר שְׂאִינוּ
74 שׁוּוֹה לוֹ בְּמַעֲלָה.

פניני הלכה

(ס"ק"ח) חילוקי דינים בזה.

הלכה יב: בשבתות וכו' שאדם קובע סעודתו על היין וכו'.
וכתב בשו"ע הרב (סי' קעד ס"ה), שאם הוא רגיל לשתות יין בתוך סעודתו גם בחול אין צריך שיהיה דעתו בפירוש על היין שהוא ישתה בתוך הסעודה, וגם דעה סתמית מועילה לזה שלא יצטרך לברך בתוך הסעודה. וכתב במשנה ברורה (שם סק"ז), שהוא הדין גם לגבי היין שלאחר המזון קודם ברכת המזון שנפטר בברכת היין שלפני הסעודה במקום שרגילים לשתות. **בא להם יין וכו' שאין בית הבליעה פנוי.** והרמ"א (סי' קעד ס"ח) פסק, שאם אמר להם 'סברי רבותי', שכוונתו לומר שתיתנו דעתכם ותהיו סבורים לצאת בברכה זו, ועל ידי זה כולם ישמעו ויכוונו לברכה ולא יאכלו בשעת הברכה ויוכלו לענות אמן, יכול אחד לברך לכולם.

על השולחן בשעת הברכה, אלא על מה שבידו בשעת הברכה. אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק כו) כתב, שבאופן כזה הברכה חלה גם על מה שהיה מונח לפניו על השולחן.

הלכה יא: דברים וכו' והם מחמת הסעודה וכו'. וכתב בשו"ע (סי' קעז ס"א), שדין זה הוא גם באופן שאוכלם עתה בלא לחם, אלא שמכל מקום אכל בסעודתו גם לחם. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"א), שיש להסתפק באופן שאינו חפץ לאכול לחם, והוא אוכל מעט לחם רק בכדי לפטור את שאר המאכלים, אם הם נפטרים בברכתה. וראה מה שכתב בזה במשנה ברורה (סק"ג). **ודברים שאינם וכו' טעונין ברכה לפנייהם.** וכתב בשו"ע (שם), שדין זה דווקא אם אוכל אותם לגמרי בלי לחם, אבל אם בתחילת וסוף אכילתו מהם אכל אותם עם לחם, אפילו שבאמצע הוא אוכלם בלי לחם, אינו צריך לברך אפילו לפנייהם. וראה במשנה ברורה

יום חמישי כ"ח אדר ה'תשע"ה

38 ברכת הזמון - וכיצד הוא הנוסח של ברכת הזמון, אם היו האוכלים
39 משלש ועד עשרה - אם מספר הסועדים ביחד הוא שלושה אנשים
40 או יותר עד תשעה אנשים, מברך האחד מהן - אחד מתוכם מומין
41 את חבריו לברך ואומר 'נברך' - נברך ביחד לה' שאכלנו משלו -
42 שהוא לבדו ון ומפרנס את כולם
43 שהכל שלו, והכל עונים - וכל
44 שאר הסועדים אומרים 'ברוך
45 שאכלנו משלו ובטובו חיינו' - לא
46 רק בסעודה זו אנו אוכלים משלו,
47 אלא כל חיינו הם רק בזכות טובו
48 יתברך, והוא [- המזמן] חוזר
49 אחרי שאר הסועדים ואומר 'ברוך
50 שאכלנו משלו ובטובו חיינו'.
51 ג. ואחר כך [- אחר שאמר
52 המזמן ברוך שאכלנו משלו
53 ובטובו חיינו] מתחיל - המזמן
54 ואומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
55 העולם הן וכו' שהיא הברכה
56 הראשונה של ברכת המזון, עד
57 שגומר ארבע הברכות שהן הון
58 את הכל, 'על הארץ ועל המזון,
59 בונה ברחמינו ירושלים, הטוב
60 והמטיב, והם - והמסובים
61 שיוצאים ממנו ידי חובה עונים
62 אמן אחר כל ברכה וברכה - אחר
63 כל ברכה שמטיים המזמן אומרים
64 כל השומעים אמן.
65 ד. היו האוכלים מעשרה ולמעלה
66 - היו האנשים הסועדים עשרה
67 או יותר מכך, מזמני בשם -
68 מזכירים שם ה' בברכת הזמון.
69 ביצד - וכיצד הוא הנוסח של ברכת הזמון בעשרה? המברך אומר
70 'נברך לאלהינו שאכלנו משלו, ומוסיף על ברכת הזמון 'אלהינו,
71 והן [- שאר הסועדים] עונים 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו
72 חיינו, ומוסיפים בענייתם למזמן 'אלהינו, והוא [- המזמן] חוזר
73 ואומר 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו, ומתחיל ברכת
74 מזון - ואחר שיומנו מתחיל המזמן לברך ברכת המזון.

1 פֶּרֶק חֲמִישִׁי א. נְשִׁים, וְעֲבָדִים כּוֹנְעִים שְׁחִיבִים בְּמִצְוֹת
2 כְּנָשִׁים, תְּיָבִין בְּכִרְפַּת הַמְּזוֹן כְּשֶׁאֵכְלוּ כוּיַת לַחֵם, וְסָפֵק יֵשׁ בְּדָבָר -
3 וַיֵּשׁ סָפֵק בְּחִיּוּב שֶׁל הַנְּשִׁים אִם הֵם תְּיָבִין מִן הַתּוֹרָה בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן
4 לְפִי שְׂאִין קְבוּעַ לָהּ זְמַן - מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב 'וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַת'
5 (דברים ח, י) וְלִמְדִים מִכֵּךְ שְׁחִיּוּב
6 בְּרַכַת הַמְּזוֹן הוּא עַל כָּל אֲכִילָה
7 שְׁאוּכְלִים כְּדֵי שְׁבִיעָה, וְאִין זֶה
8 חִיּוּב הַנוּהָג רַק בְּזִמְנָן מְסוּיָם, וְכִיּוֹן
9 שְׁנִשִּׁים חִיּוּבוֹת בְּכָל מִצְוָה שֶׁלֹּא
10 קְבוּעַ לָהּ זְמַן יִהְיֶה חִיּוּבוֹת בְּבִרְכַת
11 הַמְּזוֹן מֵהַתּוֹרָה, או שְׂאִינָן תְּיָבִין
12 מִן הַתּוֹרָה כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב בְּהַמְּשָׁךְ
13 הַפְּסוּק 'עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
14 נָתַן לָךְ', וְכִיּוֹן שֶׁנִּשִּׁים לֹא קִיבְלוּ
15 חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִינָן בְּכָלֵל
16 הַצִּיּוּי שֶׁל 'וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ
17 וּבִרְכַת', לְפִיכֵךְ כִּיּוֹן שִׁישׁ סָפֵק
18 הָאֵם הַנְּשִׁים מְחִיּוּבוֹת מִן הַתּוֹרָה
19 בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן או לֹא, אִין מוֹצִיאִין
20 אֶת הַגְּדוּלִים יְדֵי חוֹבָתָן כִּיּוֹן
21 שֶׁהוֹכְרִים הַגְּדוּלִים וְדֹאֵי חִיּוּבִים
22 בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן מִן הַתּוֹרָה, וְמִי
23 שְׂאִינָן מְחִיּוּב בְּמִצְוָה מִן הַתּוֹרָה,
24 אִינָן יִכּוּל לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁמְחִיּוּב
25 בְּמִצְוָה זוּ מִן הַתּוֹרָה. אֲכָל
26 הַקְּטָנִים, אִין סָפֵק בְּחִיּוּבָם, אִלֹּא
27 תְּיָבִין בְּכִרְפַּת הַמְּזוֹן רַק מְדַבְּרֵי
28 סוֹפְרִים - שֶׁתִּיקְנָן חֲכָמִים שֶׁקְּטָנִים
29 חִיּוּבִים בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן כְּדֵי לְחַנְּכָן
30 - כְּדֵי לְהַרְגִילָם בְּמִצְוֹת, וְאִין
31 מוֹצִיאִים אֶת הַגְּדוּלִים יְדֵי חוֹבָה
32 אִם אֵכְלוּ הַגְּדוּלִים כְּדֵי שְׁבִיעָה כִּי כָּל שְׂאִינָן מְחִיּוּב דְּבַר אִינָן
33 מוֹצִיא אֶת הַחִיּוּבִים יְדֵי חוֹבָתָן.
34 ב. שְׁלֹשָׁה שְׂאֵכְלוּ פֶת כְּאֶחָד - שְׁלוּשָׁה אֲנָשִׁים שְׁאֵכְלוּ בִּיחַד לַחֵם,
35 וְצִרִיכִים לְבָרֵךְ בְּרַכַת הַמְּזוֹן, תְּיָבִין לְבָרֵךְ בְּרַכַת הַמְּזוֹן קִדְּם בְּרַכַת
36 הַמְּזוֹן - כְּלוּמַר, לְפָנֵי שֶׁמְבָרְכִים בְּרַכַת הַמְּזוֹן, צִרִיכִים לְהוֹמִין אֶת
37 כּוֹלֵם לְבָרֵךְ בִּיחַד [וּבְלִשׁוֹן רַבִּים, כְּגוֹן שִׁיאֲמָרוּ 'בְּרַךְ'], וְאִין זֶה הוּא

פניני הלכה

ואח"כ אומרים 'נברך שאכלנו משלו וכו'.

הלכה ג: ואח"כ מתחיל ואומר 'ברוך אתה'. ובשו"ע (סי' קפג ס"ז) פסק שטוב שכל אחד יברך לעצמו בלחש עם המזמן. והרמ"א (שם) הוסיף שיקדימו לסיים את הברכה לפני המזמן כדי שיוכלו לענות אמן [כמו שביאר הרמ"א לעיל (סי' נט) לעניין ברכות קריאת שמע].

הלכה ד: נברך לאלהינו. ובשו"ע (סי' קצב ס"א) פסק שאין לומר 'אלהינו' בלמ"ד אלא אומרים נברך 'אלהינו'. שאכלנו משלו. ובשו"ע (שם) כתב, שכשמזמנים עם הזכרת השם יכול לומר 'על המזון' שאכלנו משלו.

הלכה א: אבל הקטנים וכו'. וכתב השו"ע (סי' קפו ס"ב), שאם גדול אכל רק כזית, כיון שחייב בברכת המזון רק מדברי חכמים, יכול לצאת ידי חובה מקטן. ובמשנה ברורה (שם ס"ק 1) הוסיף שכיון שקטנים ודאי חייבים רק מדברי חכמים, אינם יכולים להוציא את הנשים שיש ספק האם הן חייבות מהתורה.

הלכה ב: נברך. ובשו"ע (סי' קצב ס"א) כתב שאם יש ארבע סועדים יכול לומר 'ברכו שאכלנו משלו' אבל יותר טוב לומר 'נברך' כדי שלא להוציא את עצמו מן הכלל. נוסח ברכת הזמון. במשנה ברורה (סי' קצב ס"ב) הוסיף בשם הזוהר הק', שקודם הזמון צריך לומר 'תן לנו הכוס ונברך' או 'בואו ונברך'. ומוסיף שהמנהג שהמסובים עונים 'יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם',

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 ה. הפוער בבית התנים - הסועד בבית שהחתן גר בו, משיתחילו
2 להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכניח כגון כשהתחילו לשרות את
3 השעורים בשביל השיכר לסעודת הנישואין, ועד שלשים יום אחר
4 הנשואין - וכן האוכל בבית החתן עד שלושים יום אחרי הנישואין,
5 מברך 'נברך שהשמחה במעוני
6 שאכלנו משלו' - כשמברך ברכת
7 הזימון מוסיף את המילים
8 'שהשמחה במעוני, והן עונין -
9 והסועדים עונים, ברוך שהשמחה
10 במעוני שאכלנו משלו ובטובו
11 חיינו, ואם היו עשרה - ובזימון
12 של עשרה, שמזכירים את השם
13 בברכת הזימון, מברך 'נברך
14 לאלהינו שהשמחה במעוני
15 שאכלנו משלו, והם עונים -
16 והסועדים עונים ברוך לאלהינו
17 שהשמחה במעוני שאכלנו משלו
18 וכו'. וכן סעודה שעושים אותה
19 אחר הנשואין מקמת הנשואין -
20 וגם אחר שלושים יום, אם עושים
21 סעודה בגלל שמחת הנישואין
22 שאומר המזמין לקרואים אני
23 מזמין אותכם בגלל שמחת
24 הנישואין עד שנים עשר חדש,
25 מברך שהשמחה במעוני אבל
26 אחרי שנים עשר חדש אין
27 סעודה שהיא בגלל הנישואין.
28 ו. הכל תיבן בברכת הזמון ברוך
29 שתניין בברכת הזמון - כל מי
30 שחייב בברכת הזמון, חייב גם
31 בברכת הזימון. אפלו פתנים
32 שאכלו קדש קדשים בעודה כגון
33 לחם הפנים ושתי הלחם ושירי
34 מנחות, שהכהנים אוכלים בשביל
35 לכפר לבעלים ולא כדי לשבוע,
36 ובכל זאת חייבים בברכת הזמון,
37 לכן חייבים גם בזימון. וכן שני פתנים וישראל אחד שאכלו פאה,
38 ואכלו הפתנים תרומה וישראל חלין וכיון שלשיראל אסור לאכול
39 תרומה, היה אפשר לומר שאין זה נחשב שאוכלים ביחד כדי
40 להצטרף לזימון, אף על פי כן תניין בזמון, שכיון שהכהנים יכולים
41 לאכול מהחולין שהישראל אוכל, יכולים להצטרף לזימון. נשים
42 ועבדים שיש ספק האם חייבים מהתורה לברך או שפטורים
- מהתורה מלברך, וקטנים שחיובם לברך הוא רק מדין חינוך, תניין
בזמון כחייבין בברכת הזמון - מאותו הדין שחייבים לברך ברכת
הזמון [נשים מהתורה או מדברי סופרים וקטנים מדין חינוך], כך
חייבים לברך גם ברכת הזימון.
ז. נשים ועבדים וקטנים אין
מזמיני עליהם - אינם מצטרפים
להשלים לשלושה לזימון, אבל
מזמיני לעצמן - אם אכלו שלושה
נשים, או עבדים, או קטנים ביחד
יכולים לזמן לעצמם. ולא תהא
חבורה של נשים ועבדים וקטנים -
אם אכלו נשים ועבדים וקטנים
ביחד אינם מצטרפים לזימון מפני
הפריצות - כיון שיש חשש שאם
יצטרפו ביחד לסעודה יבואו לידי
עבירה, אלא הדין שזמנים
לעצמם הוא רק כשיש שלושה
נשים לעצמן, או שלושה עבדים
לעצמן, או שלושה קטנים לעצמן,
ובלבד שלא יזמנו בשם - ואם הם
מזמנים בעשרה אינן אומרים
נברך אלהינו. אנדרגינס -] אדם
שיש לו גם סימני זכר וגם סימני
נקבה, ונחשב סוג של אדם
לעצמו, לא זכר ולא נקבה [מזמן
למינו - מצטרף לזימון עם
אנדרוגינוסים אחרים ואינו מזמן
לא לנשים ולא לאנשים - ואינו
מצטרף לזימון לא עם זכרים ולא
עם נקבות, מפני שהוא ספק -
כיון שלא הכריעו חכמים האם
אדם זה דינו כזכר או כנקבה.
והטמטום -] שסימני המין שלו
מכוסים ויש ספק האם הוא זכר
או נקבה [אינו מזמן כלל ואפילו
לא עם טמטום אחר כיון שיכול
להיות שאחד מהם זכר והשני נקבה. קמן היודע למי מברכין - קטן
שמבין שבברכת הזמון צריך להדר ולרומם את ה', מזמיני עליו -
אפשר לצרפו לזימון, ואף על פי שהוא כבן שבע כבן שמונה ועדיין
אינו חייב במצוות, ומצטרף - ומצטרפים קטן זה בין למנין שלשה -
כשיש שני גדולים וקטן זה, בין למנין עשרה - כשיש תשעה גדולים
וקטן זה, מצטרף למנין עליו. והנכרי לימן עליו. והנכרי אין

פניני הלכה

ביחד סעודה אינם מצטרפין לזימון. וכתב הרמ"א שאם שלושתם
אוכלים ביחד מלחם של אדם אחר, כיון שאוכלים מאותה כיכר
יכולים לזמן. נשים וכו' חייבים בזימון כחייבין בברכת הזמון.
ובשו"ע (סי' קצ"ט ס"ז) פסק שרק אם אוכלות עם שלושה אנשים
חייבות בזימון, אבל אם אוכלות שלוש נשים לבד אינן חייבות
בזימון, אלא יש להן רשות לזמן. ובשו"ע הרב (סי' קצט ס"ו) כתב
שאם שלושה אנשים ושלוש נשים אוכלים ביחד רשאים להתחלק
ולזמן כל קבוצה בפני עצמה.

הלכה ז: קמן היודע למי מברכין. והרמ"א (סי' קצט ס"י)
פסק, שאין מצטרפים קטן לזימון עד שיהיה כבן שלוש עשרה שנים.

הלכה ה: משיתחילו להתעסק וכו', וכן סעודה שעושים
אותה אחר וכו'. וכתב השו"ע (אבה"ע סי' ס"ב סי"ג) שבזמנו
אין אומרים שהשמחה במעוני קודם הנישואין, וכן אחר הנישואין
אומרים שהשמחה במעוני רק בשבעת ימי המשתה.

הלכה ו: וכן כהנים וישראלי שאכלו כאחד. וכתב השו"ע (סי'
קצו ס"ג) שאם כהן ושני זרים אוכלים כאחד, והכהן אוכל חלה
שלישראל אסור לאכול, והזרים אוכלים פת של עכו"ם, והכהן
נזהר מפת של עכו"ם, כיון שאף אחד מהם אינו יכול לאכול
מהמאכלים של חבירו, אינם מצטרפים לזימון. כתב השו"ע (סי'
קצו ס"ג), ששלושה בני אדם שמודרים הנאה זה מזה שאכלו

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

1 אבל עדיין לא טבל, אין לו עדיין דין של ישראל, ולכן אין מִזְמֵנִין
2 עָלָיו.
3 ה. אין מִזְמֵנִין - אין מצרפים לזימון אֶלָּא על מי שְׁאֵכַל מִכֹּזֵית פת
4 [- לחם] וְיַעֲלֶה אִבֵּל אִם אֵכַל לַחֵם פְּחוֹת מִכֹּזֵית, אינו יכול
5 להצטרף לזימון. שְׂבֻעָה שְׁאֵכְלוּ
6 פת, וְשִׁלְשָׁה אֶכְלוּ עִמָּהּ יֵרֵק או
7 ציר - מיץ היוצא מן הדגים
8 כשכובשים אותם ונעשה חוק
9 כחומץ ומטבל בו וְכִיּוּצָא בָּהּ,
10 ואפילו רק ישתה כל משקה אחר
11 חוץ ממים, אף על פי שאין עשרה
12 שאכלו לחם, כיון שיש רוב
13 הניכר של עשרה אנשים שאכלו
14 לחם, מִצְטָרְפִין האוכלים את
15 הירק או הציר לעשרה לזמון
16 בָּשֵׁם - לומר 'אלהינו' [כמבואר
17 לעיל (הלכה ד)]. והוא - ובלבד
18 שִׁיחָא הַמְּבָרֵךְ מֵאוֹכְלֵי הַפֶּת ומי
19 שאכל רק ירק וכיוצא בזה אינו
20 יכול לזמן, אֶבֶל שֶׁשָׁה שְׁאֵכְלוּ פת
21 וְאַרְבָּעָה יֵרֵק, אין מִצְטָרְפִין
22 לעשרה כדי לומר 'אלהינו' עד
23 שִׁיחָו אוֹכְלֵי הַפֶּת רֹב הַנֶּכֶר שזה
24 שבעה אנשים, אבל שישה אינם
25 נקראים רוב ניכר. בָּמָה דְּבָרִים
26 אֲמֹרִים שאפשר לצרף את מי
27 שאכל ירק או ציר, בְּעֶשְׂרָה -
28 בשביל צירוף עשרה, כדי לומר
29 ברוך 'אלהינו', אֶבֶל בשביל צירוף שִׁלְשָׁה, צָרִיךְ שִׁיאֵכַל כָּל אֶחָד מֵהֶן
30 בְּיֹזֵית פֶּת ואין זה מספיק שאחד מהם יאכל ירק או ציר. וְאַחַר כֵּן
31 מִזְמֵנִין - ורק אחרי שיש שלושה שאכלו לחם, חל עליהם חובת
32 הזימון, ואו אפשר לזמן.
33 ט. שְׁנַיִם שְׁאֵכְלוּ [לחם] וְנִמְרֹו מִלְּאֵכֵל וְאַחַר כֵּן כָּא שְׁלִישִׁי וְאֵכַל
34 גם הוא, אִם יִכְלוּן לְאֵכֵל עִמּוֹ כָּל שְׁהוּא אֶפְלוּ מִשְׂאֵר אֶכְלוּן -

מִזְמֵנִין עָלָיו. ח. אין מִזְמֵנִין אֶלָּא על מי שְׁאֵכַל
מִכֹּזֵית פת וְיַעֲלֶה. שְׂבֻעָה שְׁאֵכְלוּ פת וְשִׁלְשָׁה אֶכְלוּ
עִמָּהּ יֵרֵק או ציר וְכִיּוּצָא בָּהּ, מִצְטָרְפִין לזמון
בָּשֵׁם. והוא שִׁיחָא הַמְּבָרֵךְ מֵאוֹכְלֵי הַפֶּת. אֶבֶל שֶׁשָׁה
שְׁאֵכְלוּ פת וְאַרְבָּעָה יֵרֵק, אין מִצְטָרְפִין עד שִׁיחָו
אוֹכְלֵי הַפֶּת רֹב הַנֶּכֶר. בָּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּעֶשְׂרָה.
אֶבֶל שִׁלְשָׁה, צָרִיךְ שִׁיאֵכַל כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּיֹזֵית פת
וְאַחַר כֵּן מִזְמֵנִין. ט. שְׁנַיִם שְׁאֵכְלוּ וְנִמְרֹו מִלְּאֵכֵל
וְכָא שְׁלִישִׁי וְאֵכַל, אִם יִכְלוּן לְאֵכֵל עִמּוֹ כָּל שְׁהוּא
אֶפְלוּ מִשְׂאֵר אֶכְלוּן, מִצְטָרְפִין עִמָּהּ. וְחֵכֶם גְּדוּל
שְׂבֻמְסָבִין הוא שְׂמָבֵרֵךְ לְכָלוּ, אף על פי שִׁלְא כָּא
אֶלָּא בְּאַחַרזֵינָה. י. שִׁלְשָׁה שְׁאֵכְלוּ כָּאֶחָד אֵינָן
רִשְׁאִין לְחַלֵּק. וְכֵן אֲרַבְּעָה וְכֵן חֲמִשָּׁה. שֶׁשָׁה יֵשׁ לָהֶן
לְחַלֵּק עד עֶשְׂרָה. עֶשְׂרָה אֵינָן רִשְׁאִין לְחַלֵּק עד
שִׁיחָו עֶשְׂרִים. שְׂפָל זִמֵּן שִׁיחֲלִקוּ וְתִהְיֶה בְּרִפְת הַזְמֵנִין
לְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק בְּזִמּוֹן הַפֶּל, יֵשׁ לָהֶן לְחַלֵּק.
י.א. שִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם שְׂבָאוּ מִשְׁלֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל
שִׁלְשָׁה שְׁלִישָׁה אֵינָן רִשְׁאִין לְחַלֵּק. וְאִם כֶּכָּר זִמֵּן כָּל

שְׂפָל זִמֵּן שִׁיחֲלִקוּ וְתִהְיֶה בְּרִפְת הַזְמֵנִין לְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק בְּזִמּוֹן הַפֶּל -
כלומר, שאם החלוקה אינה מבטלת מן הנחלקים את חובת הזימון
או את אמירת שם ה', וכך היו עושים גם כשכולם היו מומנים
ביחד, יֵשׁ לָהֶן לְחַלֵּק - מותר להם להתחלק אלו מאלו.
י.א. שִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם שְׂבָאוּ מִשְׁלֵשׁ חֲבוּרוֹת - שכל אחד מהם אכל
בחבורה אחרת של שִׁלְשָׁה חבורה, ועדיין לא זימנו

פניני הלכה

מים אחרונים, מצוה עליהם ליטול שוב מים ראשונים ולאכול
כזית פת כדי שיוכלו להצטרף לזימון. וְחֵכֶם גְּדוּל שְׂבֻמְסוֹבִים
וְכוּ'. ובשו"ע (סי' רא ס"א) כתב, שאם יש אורח צריך לכבד אותו
בזימון כדי שיברך את בעל הבית, ואם בעל הבית מוותר על ברכת
האורח, יכול לכבד את מי שהוא רוצה.

הלכה י: ששה יש להם ליחלק. וכתב הב"ח (סי' קצג ס"ד
ד"ה אבל), שדעת הרמ"א שמצוה לברך ביחד משום 'ברוב עם
הדרת מלך'. והט"ז (שם סק"ג) מבאר בדעת הרמ"א, שאין עניין
שיזמנו כל השישה ביחד כיון שבכל קבוצה בפני עצמה יש קצת
'ברוב עם הדרת מלך' וגם מעלה של ריבוי ברכות, שאם יברכו
בנפרד יהיה עוד זימון, וזה שקול ליהדרת מלך' הגדולה שיש
כשמברכים ביחד. עשרה אינם רשאים ליחלק, וכתב השו"ע
(סי' קצג ס"א) שאם מחמת רוב האנשים יהיו כאלו שלא ישמעו
את המזמן מותר להם להתחלק לקבוצות של פחות מעשרה.

הלכה יא: שלושה שישבו לאכול. ובשו"ע (סי' קצג ס"ד)
שרק אם בירכו המוציא ואכלו קצת חייבים בזימון אבל אם עדיין
לא בירכו המוציא אינם חייבים בזימון.

בן שבע. ובשו"ע הרב (סי' קצט ס"ט) כתב גדול מכן שש. אבל
קטן מכן שש אפילו יודע למי מברכים אין מזמנים עליו.

הלכה ח: אבל שלושה צריך שיאכל כל אחד מהם כזית פת.
ובשו"ע (סי' קצז ס"ג) פסק שלכתחילה צריך שכל השלושה
יאכלו פת, אבל אם אירע שאכלו שניים פת ואחד אכל מזוונת,
או ירק, או אפילו שתה [כל משקה חוץ ממים. כמבואר (שם
ס"ב)], ינסו השניים לשדלו לאכול פת, ואם אינו מסכים לאכול
פת מצטרף לזימון גם ללא אכילת הפת. ובשו"ע הרב (סי' קצז
ס"ב) פסק שאפשר לזמן אפילו אם השלישי שתה רק מים.
ובמשנה ברורה (שם סק"כ) הוסיף, שדין זה שמי שלא אכל פת
יכול להצטרף לזימון הוא רק אם אכל [או שתה] שיעור שמחייב
בברכה אחרונה.

הלכה ט: שנים שאכלו וכו'. ובשו"ע (סי' קצז ס"א) הוסיף
שהייתם לתת לו לאכול כדי שיצטרף עמהם. ועוד כתב שאם
אמרו 'הב לן ונברך' ואחר כך בא השלישי, אין השלישי מצטרף.
והרמ"א (שם) הוסיף שכן יהיה הדין אם נטלו מים אחרונים, שאין
השלישי מצטרף לזימון. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"א), שאם נטלו

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 בחבורות אלו, והתקבצו כולם לחבורה אחת, אינן רשאין לחלק -
 2 צריכים לחזור לחברתם ולזמן עמהם, כיון שהתחייבו לזמן
 3 בחבורתם, וביציאתם מהחבורה הם מבטלים שם את חובת היום.
 4 **ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו - ואם הצטרף כל**
 5 **אחד מהם לברך את ברכת היום**
 6 **בחבורתו, ולא בירך איתם ברכת**
 7 **המוון, רשאין לחלק - אינם**
 8 **צריכים לחזור לחבורתם לברך**
 9 **ואינן חייבין בזמן - ואף על פי**
 10 **שמברכים ביחד ברכת המוון**
 11 **אינם חייבים לזמן בחבורה הזאת,**
 12 **כיון שכבר זמנו עליהן. שלשה**
 13 **שישבו לאכול - שהחליטו לאכול**
 14 **ביחד, אף על פי שקל אחד ואחד**
 15 **אוכל משלו ואינם אוכלים**
 16 **ממאכל אחד ביחד אינן רשאין**
 17 **לחלק וחייבים לברך את ברכת**
 18 **היום.**
 19 **יב. שתי חבורות שהיו אוכלות**
 20 **בבית אחד, בזמן שמקצתן -**
 21 **שקצת מחבורה זו וקצת מחבורה**
 22 **זו רואין אלו את אלו, מצטרפין**
 23 **לזמן אחד - יכול אחד מהם לזמן**
 24 **לשתי החבורות, ואם לאו - ואם**
 25 **אין מקצת חבורה אחת רואה את**
 26 **מקצת החבורה השניה, אלו**
 27 **מוזמנין לעצמן ואלו מוזמנין לעצמן.**
 28 **ואם יש שמש אחד ביניהן המביא**
 29 **את צרכי הסעודה לשתי**
 30 **החבורות, שהוא הולך ומשמש**
 31 **בחבורה זו לחבורה זו, כיון שהוא**
 32 **נמצא בבית החבורות מצטרפין**
 33 **לזמן אחד אף על פי שאין מקצת**
 34 **אלו רואין מקצת אלו, והוא**
 35 **שישמעו שתייהן - שתי החבורות**
 36 **כל דברי המברך - את כל ברכת**
 37 **היום מן כבוד - באופן ברור.**
 38 **יג. שלשה שאכלו ויצא אחד מהן**
 39 **לשוק לפני שזימנו, קוראין לו -**
 40 **מודיעים לו שהם הולכים לזמן**
 41 **כדי שיבין לשמע מה שהן אומרים -**
 42 **את ברכת היום, ומוזמנין עליו - ומברכים ברכת היום והוא עונה**
 43 **להם והוא בשוק - ואינו צריך לבוא מהשוק כדי לענות, אלא יכול**
- לענות במקומו ויצא ידי חובתו בברכת היום, ולכשיחזור למקומו
 שאכל שם יברך ברכת המוון לעצמו כיון שצריך לברך ברכת המוון
 במקום שאכל. אבל עשרה שאכלו ויצא אחד מהן לפני שזימנו, אין
 מוזמנין עליו - אין מצרפים אותו להזכיר שם ה' בברכת היום עד
 שיחזור וישב במקומו עמהם.
יד. שלשה שאכלו פאחת יקדם
אחד מהן וברך לעצמו ללא זימון,
מוזמנין עליו - אחרי שבירך ברכת
המוון אחד מהשניים שלא זימנו
מוזמן ואותו שבירך עונה עמהם
לזימון, ויצאו השנים ידי חובת
זמן, והוא לא יצא בזמן זה, מפני
שאין זמן למפרע - שאין זימון
אחרי ברכת המוון.
טו. שנים שאכלו ביחד, כל אחד
ואחד מברך לעצמו ברכת המוון,
ולא יוציאו ידי חובה אחד את
השני, ואם היה אחד יודע לכוון
בברכת המוון ואחד אינו יודע
לכוון בברכת המוון, זה שידע
לכוון מברך בקול רם כדי שהשני
ישמע כל מילה מהברכה, והשני
עונה אמן אחר כל ברכה וברכה,
ויצא ידי חובתו - ידי חובת ברכת
המוון. וכן קטן מברך לאביו - כדי
להוציא את אביו ידי חובה. ועבד
כנעני מברך לרבו - כדי להוציא
את רבו ידי חובה, ואשה מברכת
לבעלה - כדי להוציא את בעלה
ידי חובה, ויוצאין ידי חובתן, אבל
אמרו חכמים תבוא מארה -]
קללה] למי שאשתו ובניו מברכין
לו - מוציאים אותו ידי חובה
בברכת המוון.
טז. כמה דברים אמורים שיצאו
ידי חובתן - שמי שמע ברכת
המוון מקטן, עבד ואשה, יוצא ידי
חובה, בזמן שאכלו ולא שבעו -
שלא אכלו היוצאים מהם שיעור
שבעים ממנו, שהן חייבין לברך
רק מדברי סופרים משום שאכלו כוית, אך אינם חייבים לברך מן
התורה. ולפיכך מוציאין אותן - את הזכרים הגדולים, קטן שחייב
לברך מדברי סופרים או עבד או אשה שספק אם חייבים לברך

פניני הלכה

השומע לכוון מילה במילה לכל דברי המברך. ובשו"ע הרב (סי' קפה ס"א) כתב, שיש אומרים שאם המברך בלשון הקודש, השומע יוצא ידי חובתו אף על פי שאינו מבין הלשון [מה שאין כן בשאר לשונות שלדברי הכל אינו יוצא ידי חובתו אם אינו מבין הלשון] ולכן הנשים ועמי הארץ שאינם מבינים לשון הקודש, יוצאים ידי חובתם בשמיעה מהמברך בזימון בלשון הקודש. והוסיף שכן נוהגים, אע"פ שראוי להחמיר כסברא הראשונה. ובמשנה ברורה (סי' קצג ס"ג) הביא מנהג זה, והוסיף שיותר טוב שיאמרו אחר המברך מילה במילה בלחש, אם יש באפשרותם.

הלכה יב: בבית אחד. וכתב השו"ע (סי' קצה ס"א) שכן הדין בשני בתים, אבל אם רשות הרבים מפסיקה בין שני הבתים אינם מצטרפים. וכתב בשו"ע הרב שאפילו הם נמצאים בבית אחד ורואים אלו את אלו, בכל זאת מצטרפים רק אם התאספו מלכתחילה לכן. והוא שישמעו שתייהן כל דברי המברך. וכתב בשו"ע הרב (סי' קצה ס"ד), שצריך לשמוע את המזמן כשמברך כל ברכת המוון, ולפחות עד סוף ברכת 'הזן את הכל'.

הלכה טו: ואחד אינו יודע. וכתב השו"ע (סי' קצג ס"א) שאם אינו מבין לשון הקודש אינו יוצא ידי חובה. והוסיף שצריך

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

1 מהתורה או מדברי סופרים, מִיָּדִי [- ידִי] חוֹבְתָן. אֶבֶל אִם אָכַל וְשָׁבַע
 2 - אם אכל שיעור ששבע ממנו שְׁנֵתְחִיב בְּכִרְבַת הַמְּזוּז מִן הַתּוֹרָה,
 3 אִין אִשָּׁה או קָטָן או עֶבֶד מוֹצִיאִין אוֹתוֹ יְדֵי חוֹבַת בְּרַכַת הַמְּזוּז, כִּיּוֹן
 4 שֶׁכָּל חֲתִיב בְּדָבָר מִן הַתּוֹרָה, אִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדִי חוֹבְתָ - אינו
 5 יכול לצאת ידי חובה אֶלָּא רק
 6 מאדם החֲתִיב בְּאוֹתוֹ תְּדַבֵּר מִן
 7 הַתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ, וכיון שאשה ועבד
 8 יש צד שאינם חייבים לברך מן
 9 התורה, וקטן חייב לברך רק
 10 מדברי חכמים, אינם יכולים
 11 להוציא ידי חובתם את הזכרים
 12 הגדולים שאכלו ושבעו שוודאי
 13 חייבים לברך מהתורה.

14 יִז. הַנִּכְנָס אֶצֶל אַחֵרִים שלא אכל איתם סעודה וּמִצָּאָן מְבָרְכִין
 15 בְּרַכַת הַזְּמִין, אִם מִצָּא את הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר נִבְרָךְ וְכוּ' - שאכלנו משלו,
 16 הוּא עוֹנֵה אַחֵרָיו בְּרוּךְ וּמְבָרֵךְ ואינו עונה 'ברוך שאכלנו משלו'
 17 כשאר הסועדים, וְאִם מִצָּא את הַאוֹכְלִים עוֹנִין בְּרוּךְ שְׁאָכַלְנוּ וְכוּ' -
 18 משלו ובטובו חיינו, הוּא עוֹנֵה
 19 אַחֵרֵיהֶם אֲמֵן כּדִין שְׁעוּנִים אֲמֵן
 20 על כל ברכה.

אִתֵּן קָטָן או עֶבֶד או אִשָּׁה מִיָּדִי חוֹבְתָן. אֶבֶל אִם
 אֶבֶל וְשָׁבַע שְׁנֵתְחִיב בְּכִרְבַת הַמְּזוּז מִן הַתּוֹרָה, אִין
 אִשָּׁה או קָטָן או עֶבֶד מוֹצִיאִין אוֹתוֹ. שֶׁכָּל חֲתִיב בְּדָבָר מִן הַתּוֹרָה, אִין מוֹצִיאִין
 אוֹתוֹ מִיָּדִי חוֹבְתוֹ אֶלָּא חֲתִיב בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ. יִז. הַנִּכְנָס אֶצֶל
 אַחֵרִים וּמִצָּאָן מְבָרְכִין בְּרַכַת הַזְּמִין, אִם מִצָּא הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר נִבְרָךְ וְכוּ', הוּא עוֹנֵה
 אַחֵרָיו בְּרוּךְ וּמְבָרֵךְ. וְאִם מִצָּא הַאוֹכְלִים עוֹנִין בְּרוּךְ שְׁאָכַלְנוּ וְכוּ', הוּא עוֹנֵה
 אַחֵרֵיהֶם אֲמֵן.

יום שישי כ"ט אדר ה'תשע"ה

21 פְּרָק שִׁישִׁי א. כָּל אִדָּם הַאוֹכֵל את הַפֶּת שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּרַכַת
 22 הַמוֹצִיא לחם מן הארץ, צְרִיךְ נְטִילַת יָדַים תְּחִלָּה וְסוּף - צְרִיךְ לִיטוֹל
 23 את שתי ידיו במים לפני אכילתו
 24 [ונטילה זו נקראת 'מים
 25 ראשונים'], וכן צריך ליטול ידיו
 26 לאחר אכילתו [ונטילה זו נקראת
 27 'מים אחרונים']. וְאִם על פִּי שְׁהִיא
 28 פֶּת חֲלִין, ואין מגע הידיים מטמא
 29 את החולין, וְאִם על פִּי שְׁאִין יָדָיו
 30 מְלַבְּלוֹת - שאינו יודע שנגע
 31 במקום הטינופת, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ לָחֵן
 32 טְמָאָה - ואינו יודע שנגע
 33 בטומאה, מכל מקום לא יאכל עד
 34 שְׁיַטֵּל שְׁתֵּי יָדָיו, מפני שייתכן

שנגע במקום הטינופת או בדבר טומאה ולא שם לבו לכך, שכן
 הידיים עסקניות הן ומרבות למשמש. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁמְבּוֹלוֹ בְּאֶחָד
 משבעה מִשְׁקָין - כגון פת
 מחמשת מיני דגן שאין מברכים
 עליה המוציא וטבלה במשקה, או
 פירות וירקות שטבלם במשקה,
 צְרִיךְ נְטִילַת יָדַים תְּחִלָּה.
 ב. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו בֵּין לְאֹכִילָה -
 בין לפני אכילת פת [או פירות
 שטיבולם במשקה], בֵּין הַנוֹטֵל
 לְקִרְיַת שְׁמַע - לפני קריאת שמע
 של שחרית, בֵּין הַנוֹטֵל לְתַפְלָה -
 לפני אחת מכל התפילות, מְבָרֵךְ
 בְּתַחֲלָה - לפני נטילתו אֲשֶׁר

פְּרָק שִׁישִׁי

א. כָּל הַאוֹכֵל הַפֶּת שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו הַמוֹצִיא, צְרִיךְ
 נְטִילַת יָדַים תְּחִלָּה וְסוּף. וְאִם על פִּי שְׁהִיא פֶּת
 חֲלִין, וְאִם על פִּי שְׁאִין יָדָיו מְלַבְּלוֹת וְאִינוֹ יוֹדֵעַ
 לָחֵן טְמָאָה, לא יאכל עד שְׁיַטֵּל שְׁתֵּי יָדָיו. וְכֵן כָּל
 דָּבָר שֶׁמְבּוֹלוֹ בְּמִשְׁקָין צְרִיךְ נְטִילַת יָדַים תְּחִלָּה.
 ב. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו, בֵּין לְאֹכִילָה בֵּין לְקִרְיַת שְׁמַע
 בֵּין לְתַפְלָה, מְבָרֵךְ בְּתַחֲלָה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו

פניני הלכה

הלכה טז: אבל אם אכל ושבע וכו'. ובשו"ע הרב (סי' קפו ס"ג) הוסיף שקטן אינו יכול להוציא אשה שאכלה כדי שביעה בברכת המזון.

הלכה יז: הנכנס אצל אחרים וכו'. ובשו"ע הרב (סי' קצח ס"ב) הוסיף, שאם שתה רביעית מאיזה משקה ולא בירך עדיין ברכה אחרונה ונכנס אצלם, יכול לומר ברוך 'שאכלנו' משלו.

הלכה א: כל האוכל הפת שמברכין עליה המוציא. ובשו"ע (סי' קנח ס"א) הוסיף, שהאוכל פת שמברכים עליה בורא מיני מזונות כגון פת הבאה בכיסנין, אין צריך ליטול ידיו. וכל זה בתנאי שלא קבע על פת זו את סעודתו, אבל אם קבע סעודתו עליה צריך ליטול ידיו. ובשו"ע הרב (שם) הוסיף, שיברך 'על נטילת ידי'. בשו"ע הרב (סי' קנח ס"ג) כתב, שכיום רוב העם לא נוהגים ליטול ידיים לדבר שטיבולו במשקה, ומביא שיש שלימדו עליהם זכות משום שסומכים על דעת מקצת מן הראשונים שאמרו שבזמן הזה שכולנו טמאי מתים ואיננו אוכלים תרומה בטהרה, לא הצריכו חכמים נטילה לדבר שטיבולו במשקה, ואין למחות בידיהם מאחר שיש להם על מי לסמוך. אך כתב שהעיקר הוא כדעת המחייבים ליטול ידיים אף לדבר שטיבולו במשקה [וראה להלן (הלכה ב) לענין ברכה].

הלכה ב: כל הנוטל ידיו בין לאכילה וכו' מברך בתחלה 'אשר קדשנו וכו''. ובשו"ע (סי' קנח ס"ד) פסק שלא יברך על נטילת ידיים על דבר שטיבולו במשקה. ומבאר המשנה ברורה (שם סק"כ) שטעמו הוא מכיון שיש מהראשונים שסוברים שבזמננו לא נוהגים ליטול ידיים לדבר שטיבולו במשקה [כפי שנתבאר לעיל הלכה א], ולכן אין לברך מפני שספק ברכות להקל. כל הנוטל ידיו וכו' בין לתפלה מברך בתחלה 'אשר קדשנו וכו''. ובשו"ע (סי' צב ס"ה) פסק לגבי תפילת שחרית, שאם נטל ידיו בבוקר והסיה דעתו, ייטול ידיו לפני התפילה ולא יברך [וכן פסק לגבי תפילת מנחה וערבית (סי' רלג ס"ב)]. והרמ"א (סי' צב שם) מוסיף שלא יברך אפילו אם הוא יודע שידיו מלוכלכות. ובבית יוסף (סי' צב סעיף ד"ה ד"ה וי"א) מבאר הטעם שאין לברך, משום שיש סוברים שאין חובה ליטול ידיים לפני התפילה, וספק ברכות להקל. בשו"ע (סי' קנח ס"א) פסק, שהנוטל ידיו יברך לפני הנטילה. אמנם כתב שנהגו העולם שלא לברך עד אחר נטילה, משום שפעמים אין ידיו נקיות ואינו יכול לברך לפני הנטילה, לכן יברך לאחר שנטל מים ראשונים ושפשף ידיו, לפני שמטיל עליהם מים שניים. והרמ"א (שם) כתב שיכול לברך עליהם גם אחר נטילה קודם ניגוב, משום שהניגוב גם הוא חלק ממצוות נטילת ידיים. ובמשנה ברורה (שם ס"ק לט) כתב שמנהג העולם לברך אחר הנטילה קודם הניגוב.

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 קדְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָנְנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְאִם שְׁנִטְלַת יָדַיִם אֵינָה אֵלָּא
2 תַּקְנָה מִדְּבַר חֻמְרִים, אֹמֵר וְצִוּוּנוּ מִשּׁוּם שֶׁזֶּה מִצְוַת חֻמְרִים
3 שְׁנִצְטָנוּ בְּתוֹרַת לְשִׁמְעַת מִהֵן – בְּקוֹל דְּבַר חֻמְרִים, שְׁנִצְטָנוּ (דְּבָרִים יז,
4 יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵף וְגו' תַּעֲשֶׂה, וְכַסְמִימִים דְּבַר חֻמְרִים
5 מְקִימִים בְּכָךְ אֶת מִצְוֹת ה'. וְיָמִים
6 אַחֲרֵיכֶם אֵין מְכַרְבֵּין עֲלֵיהֶן, מִשּׁוּם
7 שְׂאִינֶם – שְׂאִין נוֹטְלִים אוֹתָם אֶלָּא
8 מִפְּנֵי הַסְּפָנָה – מִפְּנֵי סִכְנַת מִלַּח
9 סְדוּמִית שְׁמַטְמָא אֶת הָעֵינַיִם.
10 וְלִפְדָּךְ – מִכִּיּוֹן שְׁטַעַם נְטִילַתָם
11 מִפְּנֵי הַסִּכְנָה, תִּבְּ אֶדָם לְהַזְהֵר בְּהֵן
12 יָתֵר – יוֹתֵר מִנְטִילַת יָדַיִם שֶׁלִּפְנֵי
13 הָאֲכִילָה, מִפְּנֵי שְׂדִין שְׁנַתְקָן
14 מִחַמַּת סִכְנָה חֲמוּר יוֹתֵר מִדְּבַר
15 אִיסוּר.
16 ג. נְטִילַת יָדַיִם בֵּין תְּבַשִּׁיל
17 לְתַבְשִׁיל – בֵּין אֲכִילַת שְׁנֵי
18 תְּבַשִּׁילִים שְׁוִיִּים, כְּגוֹן שְׁנֵי
19 תְּבַשִּׁילִים שֶׁל גְּבִינָה אוֹ שְׁנֵי
20 תְּבַשִּׁילִים שֶׁל בֶּשֶׂר רְשׁוּת הִיא בֵּיד
21 הָאָדָם [אֵינָה מִצְוָה כְּנִטְלַת יָדַיִם
22 שֶׁלִּפְנֵי הָאֲכִילָה וְכַמִּים אַחֲרוֹנִים
23 שֶׁלֹּאֲחֵר הָאֲכִילָה], כְּלוּמֵר, רָצָה
24 לִיטוֹל, נוֹמָל, רָצָה שֶׁלֹּא לִיטוֹל,
25 אֵינּוּ נוֹמָל [וְנִטְלָה זוֹ נִקְרָאת 'מִים
26 אֲמַצְעִים]. וּפְרוֹת שֶׁל חֲלִין שֶׁלֹּא
27 טַבֵּל אוֹתָם בְּמַשְׁקָה, אֵינּוּ צָרִיכִין
28 נְטִילַת יָדַיִם – אֵין צָרִיךְ לִיטוֹל
29 עֲבוּרָם אֶת יָדָיו, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין
30 בְּסוֹף – בֵּין לִפְנֵי אֲכִילַתָם וּבֵין
31 אַחֲרֵי אֲכִילַתָם. וְכָל הַנוֹמָל יָדָיו לְפְרוֹת, הֲרֵי זֶה מְנַפְּסֵי הַרוּחַ –
32 גְּאוּתָן, לִפִּי שְׁמַחְמוּר עַל עֲצֻמוֹ דְּבַר שְׂאִין בּוֹ חֲדוּב, וּמְרָאָה עֲצֻמוֹ
33 שְׁהוּא מְרַדֵּק בְּמִצְוֹת יוֹתֵר מִכָּל אָדָם, וְהָרִי זוֹ גְּאוּוֹה וְגִסּוּת רוּחַ.
34 כָּל אֶת הַמְּלָח – מִדְּדָת אֶת הַמִּלַּח, צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּאַחֲרֹנָה – צָרִיךְ
35 לִיטוֹל יָדָיו אַחֲרֵי הַמִּדְּוִדָה, שְׂמָא יֵשׁ בּוֹ – שְׂמָא מְעוּרָב בְּמִלַּח מִין

וְצָנְנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם. שֶׁזֶּה מִצְוַת חֻמְרִים, שְׁנִצְטָנוּנוּ
בְּתוֹרַת לְשִׁמְעַת מִהֵן שְׁנִצְטָנוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר
יוֹרֵף. וְיָמִים אַחֲרֵיכֶם אֵין מְכַרְבֵּין עֲלֵיהֶן, שְׂאִינֶם
אֶלָּא מִפְּנֵי הַסְּפָנָה. וְלִפְדָּךְ תִּבְּ אֶדָם לְהַזְהֵר בְּהֵן
יָתֵר. ג. נְטִילַת יָדַיִם בֵּין תְּבַשִּׁיל לְתַבְשִׁיל רְשׁוּת,
רָצָה נוֹטֵל רָצָה אֵינּוּ נוֹטֵל. וּפְרוֹת שֶׁל חֲלִין אֵינּוּ
צָרִיכִין נְטִילַת יָדַיִם בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, וְכָל
הַנוֹטֵל יָדָיו לְפְרוֹת הֲרֵי זֶה מְנַפְּסֵי הַרוּחַ. כָּל אֶת
הַמְּלָח צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּאַחֲרֹנָה, שְׂמָא יֵשׁ בּוֹ
מְלָח סְדוּמִית אוֹ מְלָח שְׁטַבְעוֹ כְּמִלַּח סְדוּמִית,
וְיַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו וְיִסְמָא. מִפְּנֵי זֶה תִּבְּכֵין לִטֵּל
יָדַיִם בְּסוֹף כָּל סְעוּדָה, מִפְּנֵי הַמְּלָח. וְכַמְחֲנָה
פְּטוּרִים מִנְטִילַת יָדַיִם בְּתַחֲלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִים
בְּמַלְחָמָה, וְתִבְּכֵין בְּאַחֲרֹנָה מִפְּנֵי הַסְּפָנָה. ד. עַד
הֵיכָן הִיא נְטִילַת יָדַיִם, עַד הַפְּרָק. וְכַמָּה שְׁעוֹר
הַמִּים, רְבִיעִית לְכָל שְׂתֵי יָדַיִם. וְכָל שְׁחוּצָץ בְּטַבִּילָה
חוּצָץ בְּנִטְלַת יָדַיִם. וְכָל הָעוֹלָה לְמִדַּת הַמְּקָנָה עוֹלָה
לְשְׁעוֹר רְבִיעִית. ה. כָּל הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם אִם
הַטְּבִיל יָדָיו בְּמֵי מְקָנָה, אֵינּוּ צָרִיךְ דְּבַר אַחֵר. וְאִם

פניני הלכה

עצמו (שבת סב, ב), שמשום שנטל ידיו במים מלוא חופניים, נתנו לו מן השמים טובה מלוא חופניים. וכל שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידיים. ראה בשו"ע (סי' קסא ס"א-ג) פרטי הדינים בזה. וכתב במשנה ברורה (שם סק"א) שהכלל בחציצה הוא שאם היה דבר חוצץ על רוב היד, הרי זה חציצה, אפילו אם אינו מקפיד על כך. ואם היה דבר חוצץ בשיעור מועט, חוצץ רק אם מקפיד עליו. וכתב בשו"ע (סי' קס ס"ב) שיש אומרים שאין נוטלים מים ראשונים אלא במים בלבד, ויש אומרים שגם מי פירות ויין כשרים לנטילה, אלא שאסור ליטול ביין, שלא יהיה כמולול בדבר חשוב, שמפני חשיבותו קובע ברכה לעצמו. ויש אומרים שאין נוטלים ביין, אבל נוטלים במי פירות בשעת הדחק. והוסיף הרמ"א שלדעת הסוברים שמי פירות כשרים אף שיכרו או מי דבש המבושלים כשרים לנטילה. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק סד) שלהלכה יש להורות כדעה האחרונה ולהקל ליטול במי פירות בשעת הדחק.

הלכה ה: כתב השו"ע (סי' קנט ס"כ), המטביל ידיו מברך על נטילת ידיים. והרמ"א כתב שצריך לברך על טבילת ידיים או

הלכה ג: ובמחנה פטורים מנטילת ידיים בתחלה מפני שהן טרוודים במלחמה. כתב השו"ע (סי' קנח ס"ח) 'מי שהיה במדבר או במקום סכנה ואין לו מים, פטור מנטילת ידיים'. וכתב בשו"ע הרב (שם סי"ד), שאינו צריך להימנע מלאכול פת אפילו אם יש לו דבר אחר לאכול, לפי שבמקום סכנה לא גזרו כלל נטילת ידיים.

הלכה ד: נטילת ידיים עד הפרק. השו"ע (סי' קסא ס"ד) הביא שתי דעות עד איזה פרק צריך ליטול ידיו, לדעה ראשונה עד פרק היד, מקום חיבור היד עם הזרוע. ולדעה שניה עד פרק האצבעות, מקום חיבור האצבעות עם כף היד. וכתב שראוי לנהוג כדעה הראשונה. ובביאור הלכה (שם ד"ה וראוי) כתב שאין זה רק דין לכתחילה שראוי לנהוג כן, אלא צריך להחמיר מעיקר הדין ליטול כל ידיו, והמקל בזה הוא בכלל מולול בנטילת ידיים. אבל הוסמך להקל על הדעה השניה בשעת הדחק, כשיש לו רק מעט מים לנטילה, אין מוחין בידו. שיעור המים רביעית לכל שתי ידיים. וכתב השו"ע (סי' קנח ס"י), שאף על פי ששיעור נטילת ידיים הוא רביעית, יוסיף ליטול בשפע, כדברי רב חסדא שהעיד על

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

33 ללא כיסוי. [ג] ועשית מלאכה כהן - מים שנעשתה בהם מלאכה.
 34 [ד] והפסד המונע את הבהמה מלשתות מנהן - מים שהתקלקלו עד
 35 שאינם ראויים לשתית בהמה. ביצד פוסלים ארבעה דברים אלו
 36 את המים? מים שנשתנו מראיהן מהמראה הרגיל של מים, בין אם
 37 עמדו המים בכלים, ובין אם עמדו
 38 בקרקעות, בין אם השתנו מחמת
 39 דבר שנפל לתוכן כגון שנפל
 40 לתוכם דיו, או דבר אחר שמשנה
 41 את מראה המים, ובין אם השתנו
 42 מחמת מקומן - מחמת שעמדו
 43 במקום שיש בו לכלוך הגורם
 44 לצבע המים להשתנות, הרי אלו
 45 פסולין לנטילה. וכן אם נתגלו
 46 גלוי האוסר אותן מן השתיה - אם
 47 המים התגלו באופן שאסור
 48 לשתותם ולרחוץ בהם מפני
 49 הסכנה, נפסלו גם לענין נטילת
 50 ידים.
 51 ח. כל מים שנעשה כהן מלאכה
 52 - שהשתמשו עמה למלאכה,
 53 נעשו שופכין - הרי הם כמים
 54 טרוחים ומלוכלכים המיועדים
 55 לשפיכה, ופסולים לנטילת ידים.
 56 ביצד - איזו מלאכה הנעשית
 57 במים פוסלת אותם לנטילה? מים
 58 שאובין - שנשאבו וכבר עמדו
 59 בתוך כלים שהיה [ניקה] כהן
 60 בליים, או ששקה [טבל] כהן
 61 פתו, וכן מלאכות אחרות ביצא
 62 כזה, בין אם עמדו המים בשעה שנעשה בהם מלאכה בתוך בליים
 63 ובין אם הם עמדו בקרקעות, הריהם פסולין לנטילת ידים. אבל אם
 64 הדיח כהן בליים מודחין [שטופים] או חדשים לא פסלן והם כשרים

1 ליטול ידיו מכלי. ואם הטבילן במים הכשרים למקוה שאין כהן שיעור
 2 מקוה - שאין בהם שיעור ארבעים סאה, או הטבילם במים שאובין
 3 שבבקרע - מים שהיו בתוך כלים ונשפכו על הקרקע, שהם אינם
 4 כשרים למקוה ואף אם יש בהם שיעור ארבעים סאה. הדין הוא
 5 שלא עשה כלום - לא הועילה
 6 טבילתו לטהר ידיו, וצריך לחזור
 7 וליטול ידיו כדין. שאין המים
 8 השאובין מטהרין את הידים אלא
 9 בנטילה - בנטילת ידים מכלי
 10 כדין, אבל טבילת ידים אינה
 11 כשרה אלא אם כן טובל במים
 12 הכשרים לטבילה במקוה שיש
 13 בהם ארבעים סאה.
 14 ו. כל הנטיל ידיו, צריך להזהר
 15 בארבעה דברים: [א] במים עצמן
 16 יש להיזהר שלא יהו [- יהיו]
 17 פסולין לנטילת ידים, וכפי
 18 שיתבאר להלן (ה"דס) מהם
 19 הדברים הפוסלים את המים. [ב]
 20 ובישעור - יש להיזהר בכמות
 21 המים, שיהא כהן שיעור של
 22 רביעית לכל שתי ידים - רביעית
 23 אחת לשתי ידים, וכפי שנתבאר
 24 לעיל (הלכה ז). [ג] ובכלי כלומר,
 25 שיהיו המים שנטילין כהן בתוך
 26 כלי והנטילה תהיה מהכלי. [ד]
 27 ובנטיל כלומר, שיהו המים באים
 28 מכה נתן - שיישפכו המים על
 29 ידיו על ידי פעולת שפיכה
 30 הנעשית בהם, ולא יישפכו מאליהם, וכפי שיתבאר להלן (היי"ג).
 31 ז. ארבעה דברים פוסלין את המים לנטילה: [א] שנוי מראה - מים
 32 שהשתנה המראה הרגיל שלהם. [ב] וגלוי - מים שעמדו מגולים

פניני הלכה

הלכה ז: וכן אם נתגלו גילוי האוסר אותן מן השתיה נפסלו.
 וכתב במשנה ברורה (סי' קס"ק כג) שבזמן הזה אין חוששים
 לגילוי, ונוטלים מהם לידים. אבל אם ידוע ששתה מהם נחש,
 אסור ליטול מהם. בשו"ע (סי' קס"ד) הכריע שמוותר ליטול
 ידים במים ששתה מהם כלב, או שאר בהמה חיה ועוף. אמנם
 במשנה ברורה (שם ס"ק כג) הביא שיש מחלקים שאם שתה מהם
 חזיר או כלב, פסולים משום מיאוס, ושאר בהמה חיה ועוף ששתו
 מהם אינם פוסלים את המים. והביא שבשעת הדחק אפשר להתיר
 אף בכלב וחזיר. כתב במשנה ברורה (סי' קס"ק כג) שמים
 פסולים שנתערבו במים כשרים, אם המים הכשרים הם רוב,
 מתבטלים המים הפסולים, ומשלימים אפילו לשיעור רביעית,
 ובתנאי שלא נשתנה מראה המים הכשרים מחמת המים הפסולים.

הלכה ח: כל מים שנעשה בהם מלאכה נעשו שופכים.
 ובשו"ע (סי' קס"ב) הוסיף, שאם הכניס כלי עם יין במים כדי
 לצננו, המים פסולים לפי שנעשה מלאכה במים. וכתב המשנה
 ברורה (שם סק"ט), שאם לא הכניס את הדבר למים כדי לעשות
 בו שינוי, אלא כדי לשמור על המצב הקיים, וכגון שהכניס יין
 למים כדי שלא יתחמם, או שהכניס דגים למים בשביל שלא
 ימותו, כשרים. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ד) שאם המים נמצאים
 בכלי שיש בו סימנים המראים את מידת הדבר שבתוכו, והכניס

על שטיפת ידיים. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק צו)
 שהאחרונים כתבו שיברך על נטילת ידיים, אך אם המים פסולים
 לנטילה וכשרים רק לטבילה, יברך על טבילת ידיים. הטבילין
 במים שאין בהם שיעור מקוה וכו' לא עשה כלום. השו"ע
 כתב (סי' קנט ס"ד), שיש אומרים שאפילו אם אין בהם ארבעים
 סאה, אם ידיו מתכסות מן המים, ידיו טהורות. ויש להקל
 כשיטתם. והמשנה ברורה (שם ס"ק פז) כתב שיש להקל כשיטתם
 רק בדיעבד או במקום הדחק. והוסיף על כך בביאור הלכה (ד"ה
 ויש), שאם אחר כך יזדמן לו עוד מים, שייטול ידיו שוב בלא
 ברכה, כיון שדעת רוב הראשונים שטבילה בפחות מארבעים סאה
 אינה מועילה. בשו"ע הרב (סי' קנט ס"ז) הביא שיש אומרים
 שכשטובל ידיו בכלי שאינו מחובר לקרקע, נחשב הדבר כנטילה
 כשרה מכלי ולא כטבילה, ואין צריך שיהיה במים שיעור ארבעים
 סאה כדין טבילה, אלא די שיהיה בהם רביעית כדין נטילה. ויש
 אומרים שנטילה מכלי אינה כשרה אלא באופן שהמים נשפכים
 על ידיו מכוח שפיכת אדם, אבל כשטובל ידיו בכלי אין זה נחשב
 לנטילה כשרה. והביא שם מחלוקת האם בשעת הדחק אפשר
 לסמוך על דעת המתירים או לא, ולמעשה כתב שיש לחוש לדעת
 האוסרים, ולכן כשאנו יכול ליטול ידיו מהכלי שיטבול ידיו בכלי
 בלא ברכה, ויכרוך ידיו במפה ויאכל.

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 לנטילת ידיים. מים שהנחתום בהן את הפעקין] –
 2 מיני מאפה] בשעת האפייה, כדי לרכבם, פסולין לפי שריכוך
 3 הכעכים במים היא מלאכה. והמים שהוא חופן] – לוקח] מהן בידי
 4 בשעת לישה כדי לשים על הכעכים, כשרים, כיון שהמים שבחפניו
 5 הם שנגעשו בהן מלאכה –
 6 שהמלאכה נעשתה במים שהיו
 7 בידיו שעזמם ירכך את הפת, והם
 8 אכן פסולים לנטילה, אבל המים
 9 שהפז מהן ונותרו בכלי, הרי הן
 10 כבשרותן, לפי שבהם לא נעשה
 11 מלאכה.
 12 ט. כל מים שנספלו משתית
 13 הפלג – שאינם ראויים לשתיית
 14 כלב, כגון שהיו המים מרים, או
 15 מלוהוין, או עכורין – מלובלבים,
 16 או שהיה ריחן רע, עד שמחמת
 17 פגמים אלו לא ישתה אותן הפלג,
 18 אם עמדו המים בפלים, הרי הם
 19 פסולין לנטילת ידים, ואם עמדו
 20 בקרקעות, הרי הם כשרים
 21 להטביל בהן את הידים, מים של
 22 מעיינות חמי טבריה, במקומן –
 23 במקום נביעת המים בקרקע,
 24 מטבילין בהן את הידים, לפי
 25 שחמי טבריה דינם ככל מעיינות
 26 ומקוואות שכשרים לטבילה. אבל
 27 אם נטל מהן כלי – אם שאב מים
 28 מחמי טבריה בכלי ונטל ידיו
 29 ממנו, או שהפליג] – הרחיק] מהן
 30 אמה למקום אחר – שנקו מים
 31 מחמי טבריה בתוך גומא במרחק
 32 אמה מהם, אין נטילין מהן, לא מים אחרונים –
 33 מים שניים, מפני שאינן ראויין לשתיית הנחתום, מפני שהם מרים
 34 מאוד.
- 35 י. יש לנוטל לתן על ידיו מעט מעט – לכתחילה צריך הנוטל את
 36 ידיו לשפוך את המים מעט מעט בכמה נתינות, עד שיתן בשעור –
 37 עד שלבסוף ייתן על ידיו שיעור רביעית, משום שבאופן זה רחיצתו
 38 עולה יפה. ואם נתן הרביעית בלה בשטיפה אחת – בבת אחת, ולא
 39 שפך על ידיו מעט מעט, כשר.
 40 נוטלין ארבעה או חמשה אנשים
 41 את ידיהן, כשירידהן עומדות זה
 42 בצד זה, או יד זה על גבי יד זה,
 43 בשטיפה אחת לכולם יחד, ובלבד
 44 שיפזו ידיהם ויותירו רווח בין יד
 45 אחת לחברתה, כדי שיבוא ביניהן
 46 המים וישטפו את היד כולה, ולא
 47 תהיה יד חברו חוצצת בין ידו
 48 לבין המים, ובתנאי שיהיה באותה
 49 השטיפה כדי רביעית לכל אחד
 50 ואחד – שיהיה במים שיעור
 51 רביעית אחת לכל אדם לשתי
 52 ידיו.
 53 יא. אין נוטנין] – נוטלים] לידים
 54 לא בדפנות הפלים – חתיכה
 55 מכלי שבור שיש לה בית קיבול,
 56 ולא בשולי המחץ – כלי גדול
 57 העשוי מחרס, שיש לו מתחתיו
 58 בצדו האחורי עוד בית קיבול,
 59 ולא פתחים – שברי חרס, ולא
 60 במגופת החבית – מכסה שמכסים
 61 וסוגרים עמו את החבית, והטעם
 62 שאין נוטלים בהם, משום שהם
 63 אינם יכולים לעמוד בפני עצמם
 64 ולהחזיק רביעית מים, אלא אם
 65 כן סומכים ומשענינים אותם על
 66 דבר אחר. ואם תקן המגופה לנטילה – אם ישר את תחתיה
 67 שתוכל להחזיק מים בלא סמיכה על דבר אחר, נוטלין ממנה לידים.
 68 וכן החמץ – כלי שעשוי מעור, שתקנה – שעשה לה בית מושב

פניני הלכה

היו ידיו נקיות ולא היה עליהן לכלוך או חציצה, ישפוך על ידיו רביעית בבת אחת, ואין צריך למים שניים [וראה עוד ברמ"א (שם) במה שהוסיף בזה]. ובמשנה ברורה (שם ס"ק כא) ביאר, שהנטילה הראשונה היא כדי להסיר הכלוך, ומאחר שנחסר משיעור הרביעית צריך ליטול לאחר מכן מים ראשונים ושניים, אבל אם ידיו נקיות, ישפוך את כל הרביעית בבת אחת וממילא אינו צריך למים שניים. אמנם הביא, שיש אומרים שצריך ליטול רביעית מים על כל יד, וגם מים שניים. וכתב שכן ראוי לנהוג לכתחילה אם מצויים לו מים. ובשו"ע הרב (שם ס"ו) כתב שנוהגים לשפוך על כל יד ג' פעמים. ובלבד שיהיה באותה השטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד. ובשו"ע (שם) פסק שהשני אינו צריך רביעית. והוסיף שדין זה הוא דווקא באופן שהשני מניח ידיו מתחת ידי הראשון, והמים נשפכים בבת אחת על ידי הראשון ומשם על ידיו, אך הביא שיש אומרים שדין זה הוא גם כשהשני נוטל מיד לאחר הראשון. ובשו"ע הרב (שם ס"ז) הכריע כסברא הראשונה, וכתב שבשעת הדחק יש להקל כסברא השנייה.

הלכה יא: כתב השו"ע (סי' קנט ס"ה) שכלי שנעשה מלכתחילה באופן שאינו יכול להחזיק מים אלא על ידי סמיכה, נחשב כלי

בו בשר ולפי עליית גובה המים הוא מדד את משקל הבשר, המים פסולים משום שהדבר נחשב לעשיית מלאכה במים. ושהוא חופן מהן בשעת לישה כשרים. וכתב הרמ"א (סי' קס"ב) שאף אם ידיו מלוכלכות מהעיסה המים שהכניס בהם ידיו נשארו כשרים. והט"ז (סי' ק"ג) כתב שדעת רבינו שאם ידיו מלוכלכות מהעיסה המים פסולים משום שנעשה בהם מלאכה. וכן הכריע המשנה ברורה (סי' ק"יח).

הלכה ט: או עכורין וכו' בכלים פסולין לנטילת ידים ובקרקעות כשרים להטביל בהן. ובשו"ע (סי' קס"ט) פסק שאם הם עכורים עד שאינם ראויים לשתיית כלב, פסולים גם לטבילת ידיים. כתב השו"ע (סי' קס"ח) שטעם פסול חמי טבריה הוא משום שהם מרים ואינם ראויים לשתיית כלב. וכתב שלפי זה, אם ימצאו מים חמים נובעים שמימיו ראויים לשתיית כלב, נוטלים ממנו.

הלכה י: כתב השו"ע (סי' קס"ב ס"ב) שהנוטל ידיו, אם היו ידיו מלוכלכות או שהיה עליהן דבר החוצץ, ייטול פעם אחת להעביר מידי הכלוך או הדבר החוצץ, ופעם שניה לטהר ידיו, ופעם שלישית לטהר המים שנטמאו מידי מחמת הנטילה. אבל אם לא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט אדר - ספר אהבה - הלכות ברכות קעא

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

35 על שתי יָדָיו בבת אחת, או יָטָה הַחֲבִית עַל יָדָיו וַיִּטֹּל - שיטה את
 36 החבית על צידה כדי שיישפכו ממנה המים, ואחר כך יניח את ידיו
 37 תחת קילוח המים, ואף זה נחשב לשפיכה מכוח נותן. או נוטל יָדוֹ
 38 אחת - ידו השמאלית, וְצָק בָּזוּ עַל זוֹ - בידו הימנית על ידו
 39 השמאלית, וְחֹזֵר וְצָק בְּרֵאשׁוֹנָה -
 40 בידו השמאלית שכבר נטלה על
 41 ידו הַשְּׂנֵיָה - הימנית. וְהַקּוֹף, וכן
 42 כל שאר בעלי חיים, נוטל לְיָדָיו -
 43 נתינתו כשרה. ואין הנטילה
 44 פסולה אלא באופן שבאו המים
 45 על ידי הנוטל מאליהם, אבל אם
 46 באו על ידי פעולה שנעשתה בהם
 47 על ידי אחר, אף אם על ידי קוף,
 48 נטילתו כשרה.
 49 יד. השקת - צינור מים רחב,
 50 שְׂדוּלָה הָאָדָם מים מן הנהר או
 51 מבור מים בְּיָדוֹ אוּ בְּגִלְגֹּל
 52 ששואבים עמו מים מהבור, וְנוֹתֵן
 53 לְתוֹכָהּ - ושופך את המים אל
 54 תוך השוקת, וְהַמִּים נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה
 55 בְּאֵמָה - והמים זורמים מן השוקת
 56 בתוך תעלה, וְהוֹלְכִין הַמִּים בֵּין
 57 הַשְּׂדוֹת, וְהַמִּשְׁקִין תְּרִיקוֹת, או את
 58 הַבְּהֵמָה - שהיא שותה מהם,
 59 וְהַנִּיחַ הַנוֹטֵל את יָדָיו בַּשְּׂקֵת
 60 בַּמְרַחֵק גְּדוֹל מִהַמְקוֹם בו שפך
 61 אדם את המים אל השוקת, וְעֵבְרוּ
 62 הַמִּים וְשָׂטְפוּ עַל יָדָיו, לֹא עֲלֵתָה
 63 לוֹ נְטִילָה, שְׁהָרִי אֵין בָּאֵן נוֹתֵן עַל
 64 יָדָיו משום שהמים זורמים מאליהם מחמת שיפוע התעלה, ולא
 65 מכוח האדם שנתן בהם את המים. וְאֵם הָיָה יָדָיו קְרוֹבוֹת לַשְּׂפִיכָה
 66 הַדְּלִי - אם הניח הנוטל את ידיו סמוך למקום בו שפך האדם את
 67 המים אל השוקת, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמִּים שְׂטֵפוּ עַל יָדָיו מִכַּחַת תְּנִית
 68 הָאָדָם - במקום כזה שהמים באו על ידי של הנוטל מכוח האדם

1 שתוכל לעמוד ולהחזיק מים בלא סמיכה, נוֹתֵן בָּהּ לְיָדָיו. אָבָל
 2 שֶׁק וְקָפָה - כלים שבררך כלל אינם ראויים להחזיק מים, ואין
 3 משתמשים בהם למים. אֵף עַל פִּי שֶׁתִּקְנָן שִׁיבּוּלוֹ לַהַחֲזִיק מִים, אֵין
 4 נוֹתֵן מִקֵּן לְיָדָיו, משום שלנטילת ידים צריך כלי שנעשה כדי
 5 להשתמש בו למים. וְלֹא יִתֵּן
 6 לְחֶבְרוֹ בְּחֶפְזוֹ - לא ימלא מים
 7 בידיו וישפוך על ידי חברו, לפי
 8 שְׂאֵין חֶפְזוֹ כְּלִי - שהידים אינן
 9 כלי, ואין נוטלים ידים אלא מכלי.
 10 וְכֵלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ שְׂבִירָה הַמְּטַהֵרֵת
 11 אוֹתָם מִיְדֵי טְמֵאָה - שניקב בהם
 12 נקב בשיעור שמחמתו הם אינם
 13 מקבלים טומאה, ואף אם הם היו
 14 טמאים הם נעשים טהורים, אֵין
 15 נוֹתֵן בָּהֶן לְיָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂבִיר
 16 כְּלֵים, ואין נוטלים ידים אלא
 17 בכלי שלם.
 18 יב. כָּבֵל מִיּוֹנֵי הַכֵּלִים נוֹטֵלִין
 19 לְיָדָיו, וְאֶפְלוּ בְּכֵלִים שֶׁאֵינֵם
 20 מקבלים טומאה, כגון כְּלֵי גְּלָלִים
 21 - כלים העשויים מגלגלי בהמה,
 22 וְכֵלֵי אֲדָמָה - כלים העשויים
 23 מטיט שלא הוסקו בכבשן. וְהוּא
 24 [-ובלבד] שְׂהָיָה שְׂלָמִים - ולא
 25 יהיו נקובים או שבורים, וכפי
 26 שהתבאר בהלכה הקודמת. כְּלֵי
 27 שְׂאֵינֵם מְחֻזְּקִים רְבִיעִית - שמפני
 28 קוּטְנֵן אֵינֵם יִכּוֹל לַהֲכִיל בְּתוֹכוֹ
 29 מים בשיעור רביעית, או כלי
 30 גדול שיכול להכיל בתוכו שיעור רביעית, אלא שְׂאֵין בוֹ רְבִיעִית,
 31 אֵין נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְיָדָיו.
 32 יג. הַכֵּל פְּשָׁרִים לִתֵּן לְיָדָיו - לטפוח מים לנטילת ידים, אֶפְלוּ חֲרָשׁ
 33 שוֹטָה וְקָטָן שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת. וְאֵם אֵין שָׁם אַחַר שִׁיטוֹל עַל יָדָיו, מִנִּית
 34 הַכֵּלֵי שֶׁל הַנְּטִילָה בֵּין בְּרִיּוֹ, וְצָק [-שופך] עַל יָדָיו נַעֲנוּעַ הַבְּרִיּוֹ

פניני הלכה

יטה החבית על ידיו וייטול. בביאור הלכה (סי' קנט ס"ד ד"ה עלתה) כתב בשם הגר"א שלדעת הפוסלים נטילה על ידי קוף [ראה להלן], גם נטילה על ידי הטיית החבית פסולה. ופסק שלכתחילה טוב להחמיר בזה. כתב השו"ע (סי' קנט ס"ט) שחבית שיש בה ברוז, פותח הברז ונוטל המים על ידיו, ונחשב שבאו המים על ידיו מכוח אדם. ובתנאי שיחזור ויפתח את הברז בכל שפיכה ושפיכה. והקוף נוטל לידיים. השו"ע (סי' קנט ס"ב) כתב שיש פוסלים נטילה על ידי קוף. והרמ"א (שם) כתב שיש להחמיר שלא ליטול על ידי קוף. ובמשנה ברורה (שם ס"ק עד) כתב בשם הגמגן אברהם שבדיעבד נטילתו כשרה. ובשם האליהו רבה כתב שאם נטל ידיו על ידי קוף, יחזור וייטול בלא ברכה. ורק אם אין לו מים יכול לסמוך על נטילה זו.

הלכה יד: השוקת וכו' לא עלתה לו נטילה. וכתב השו"ע (סי' קנט ס"ז), שאם שפך את המים מחוץ לצינור, והמים זרמו שלשה טפחים על הארץ עד שהגיעו אל הצינור, יכול לטבול ידיו בהם, כיון שמים שאובים שהמשיכם על הקרקע, כשרים. וראה במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ב) מה שכתב לבאר באילו אופנים הצינור כשר לטבילה.

וכשר לנטילה, כיון שזו צורת ההשתמשות בכלי זה. וכן כלי מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה, וכשסותם את הנקב העליון באצבעו אין המים יוצאים מהנקבים התחתונים, ועל ידי שמסיר את אצבעו מהנקב העליון יוצאים המים מהנקבים התחתונים, כשר לנטילה, ואף שהכלי אינו יכול להחזיק את המים בלא שיסתמו הנקב, משום שזה דרך השימוש בכלי ונעשה מלכתחילה שישתמשו בו כך. וכלים שנשברו שבירה המטהרת אותם מידי טומאה. וכתב המשנה ברורה (סי' קנט ס"ק ח) שאם ניקב בשיעור שהמשיקים יוצאים מבעד הנקב אבל אינם יכולים להיכנס אל תוך הכלי, נוטלים ממנו אפילו אם הנקב נמצא בתחתית הכלי. אמנם אם יש לו כלי אחר יש להחמיר ולא ליטול הימנו.

הלכה יג: אפילו חרש שוטה וקטן. ובשו"ע (סי' קנט ס"א) הוסיף שאף נתינה שנעשתה על ידי גוי או נידה, כשרה. והרמ"א (שם) כתב שקטן פחות מכן שש שנים, יש אומרים שדינו כקוף שיש שסבורים שאין נטילתו כשרה [ראה להלן]. והמשנה ברורה (סק"ע) כתב בשם הגר"א שאין להחמיר בזה משום שקוף אינו בכלל אדם, אבל קטן אף שאין בו דעת אינו גרוע משוטה שנטילתו כשרה.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

29 המים הראשונים שהם טמאים למקום שכבר נטל ויטמאו את
 30 הידים, ולכן יגביה את ידיו כדי שלא ירדו המים הראשונים ויגרמו
 31 טומאה לידים. וְאַחֲרוֹנִים - ובנטילת מים אחרונים, לאחר אכילת
 32 פת, צריך שישפיל ידיו למטה לאחר הנטילה, כְּדִי שַׂיֵצֵא כָּל בֶּחַ
 33 הַמַּלְחָה [- החריפות שיש במלח]
 34 שְׁעַל יָדָיו. מִים ראשונים דינם
 35 שְׁנִטְלִין בֵּין עַל גְּבִי כְּלִי בֵּין עַל גְּבִי
 36 קַרְקַע, ומים אחרונים דינם שאינן
 37 נִטְלִין עַל גְּבִי קַרְקַע. מִים ראשונים
 38 נִטְלִין בֵּין בְּחֻמֵי הָאוֹר [- מים
 39 שהוחמו על ידי אש] וּבֵין בְּצוּנָה,
 40 ומים אחרונים אין נִטְלִין בְּמִים
 41 חֻמִּין, והוא - ודין זה הוא רק
 42 באופן שיהיו חמים בשיעור שהיה
 43 סולדת בהן - שהידי נכויות מהן,
 44 מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אֶת הַחֻמָּה,
 45 שְׂכָן אֵינוֹ יָכוֹל לִפְשֹׁשׁ - לשפשף
 46 את ידיו בהן ולנקותן, מחמת
 47 חומם הרב, אֲבָל אִם הָיוּ הַמִּים
 48 פּוֹשְׂרִין, נִטְלִין מֵהֶן בְּאַחֲרוֹנָה -
 49 למים אחרונים.
 50 י.ז. נוטל אדם ידיו שחרית -
 51 לנטילת ידים של שחרית, וּמִתְּנָה
 52 עֲלֵיהֶן - ועושה תנאי [אפילו
 53 לכתחילה] שתועיל הנטילה
 54 עבור נטילת ידים לאכילה לְכָל
 55 הַיּוֹם, ואינו צריך לטל ידיו לְכָל
 56 אֲכִילָה וְאֲכִילָה, והוא [- ובתנאי] שלא הפיח דעתו בהן מלשמן

1 ששפך את המים אל השוקת, ולא מחמת שיפוע התעלה, עֲלֵתָה לוֹ
 2 נְטִילָה.
 3 טו. מִים שְׁנִסְתַּפְּקוּ לוֹ אִם נַעֲשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה הפוסלת את המים
 4 או לא נַעֲשֶׂה, או הסתפק אם יש בהן פְּשִׁעוֹר רביעית או שְׂאֵין בָּהֶן,
 5 או הסתפק אם הן טְהוֹרִין או
 6 טְמָאִין - פסולים או כשרים
 7 לנטילה, ונטל ידיו במים אלו, וכן
 8 סָפַק נִטְלָה יָדָיו סָפַק לא נטל יָדָיו,
 9 סָפַק טְהוֹר - ידיו טהורות מספק,
 10 ואינו צריך ליטול ידיו, שְׂכָל סָפַק
 11 שְׁבִטְהָרָת יָדַיִם - כל ספק אם ידיו
 12 טהורות או לא, טְהוֹר.
 13 טז. בנטילת מים ראשונים [-
 14 נטילת ידים שלפני אכילת פת],
 15 צריך שישפיל ידיו למעלה לאחר
 16 הנטילה, כדי שלא יצאו המים
 17 שנטל מחוץ לפרק [- מקום חיבור
 18 כף היד עם הזרוע] וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ
 19 אֶת הַיָּדַיִם - כלומר, שהמים
 20 הראשונים שנטל עד הפרק הם
 21 טמאים מחמת שקיבלו טומאה
 22 מהידיים, עלולים לצאת אל מחוץ
 23 לפרק היד [ששם אין מצוות
 24 נטילת ידים], והמים שנייה
 25 שנטל לאחר מכן ויגיעו מחוץ
 26 לפרק, לא יטהרו את המים
 27 הראשונים הנמצאים שם [מכיון
 28 שאינם מטהרים אלא בתוך הפרק ולא מחוצה לו], וירדו בחזרה

פניני הלכה

הברכה יאמר את הפסוק שאו ידיכם קודש וברכו את ה'. ובערוך השולחן (שם ס"ז) כתב על כך 'ואנו אין נוהגין כן כדי שלא להפסיק בין נטילה לברכה'. ואחרונים אינן נִטְלִין עַל גְּבִי קַרְקַע. ובשו"ע (סי' קפא ס"ב) פסק, שלא ייטול על גבי קרקע אלא בכלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם, ואם אין לו כלי, ייטול על גבי עצים דקים וכיוצא בהן [כמו אבנים דקים וקוצים, שנבלעים בהם המים ואינם מתקבצים במקום אחד. משנה ברורה (שם סק"ו)]. ולענין ליטול על גבי רצפה [של אבן], ראה בשו"ע הרב (שם ס"ב) ובמשנה ברורה (שם). וכתב בשו"ע הרב (שם) שמותר ליטול מים אחרונים במקום שאין אנשים עוברים שם, ולכן מותר ליטול אפילו תחת השולחן, ואף על פי שלפעמים מסלקים את השולחן, מכל מקום יתנגבו המים בינתיים. מים ראשונים בין בחמי האור. ובשו"ע (סי' קס"ו) הוסיף אפילו הן חמין שהידי סולדת בהם. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק כז) שיש מחמירים שלא ליטול במים חמים שהידי סולדת בהם, וכתב בשם האחרונים, שאם אין לו מים אחרים אין להחמיר בזה. אחרונים אין נִטְלִין בחמין והוא שיהיו חמין שהידי סולדת בהן. ובשו"ע הרב (סי' קפא ס"ג) הביא שיש אוסרים אפילו בחמין שאין הידי סולדת בהם, וכתב שיש להקל בדברי סופרים. ובמשנה ברורה (שם סק"ז) כתב, שבאופן שיש לו רק מים פושרים, בוודאי אין להחמיר.

הלכה טז: מים שנסתפק לו אם נעשה בהן מלאכה וכו'. ובשו"ע (סי' קס"א) הוסיף שיש מי שאומר שאם יש לו מים אחרים יחזור וייטול ידיו כדי לצאת מן הספק. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ג) שאם יודע שידיו טהורות אלא שנוול בהן ספק אם נתייבבו בנטילה, וכגון שנסתפק האם הסיח דעתו מהן, מעמידים אותן בחזקתן ואינו צריך לחזור וליטול אפילו לצאת ידי ספק.

הלכה טז: כתב השו"ע (סי' קפא ס"ד), שאין צריך ליטול מים אחרונים אלא עד הפרק השני של האצבעות [מפני שלמעלה ממקום זה לא מגיע לכלוך המאכל. משנ"ב (סק"י)]. וכתב בשו"ע הרב (שם), שאין שיעור למים של נטילה זו, ואינם כמים ראשונים שצריך בהם שיעור רביעית. ובמשנה ברורה (שם) כתב שצריך להקפיד להדיח במים אחרונים לפחות עד הפרק השני של ידיו. מים ראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה. ובשו"ע (סי' קסב ס"א) פסק שאם נוטל את ידיו עד מקום חיבור היד עם הזרוע, אינו צריך להגביה את ידיו. והרמ"א כתב שיש חולקים. ובאופן הגבחה הידיים, ראה ברמ"א (שם ס"א) ובשו"ע הרב (ס"ו) ובמשנה ברורה (סק"ד). ויחזור ויטמאו את הידיים. וכתב השו"ע (שם), שאם שפך על שתי ידיו רביעית בפעם אחת, כיון שאין שם מים טמאים כלל, אינו צריך להגביה את ידיו. והרמ"א הוסיף שיש אומרים שאם שופך על ידיו ג' פעמים אינו צריך להיזהר בזה, וכן נהגו להקל.

ואחרונים צריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא וכו'. ראה בשו"ע הרב (סי' קפא ס"ה) שהוסיף 'ולכן אין לרחוץ ידיו תוך הכלי, אלא ישפוך עליהם, כדי שתרד הזוהמא'. באליה רבה (סי' קסב ס"א) כתב בשם השל"ה, שלאחר הגבחה הידיים קודם

הלכה יז: כתב במשנה ברורה (סי' קסד סק"א) שצריך להיזהר שתהיה הנטילה בהכשר כל הדברים הנצרכים לנטילת ידיים לאכילה, כגון בכלי שלם ושאר פרטי הדינים [ראה לעיל הלכות ר"טו], ואף שבנטילת ידיים של שחרית אין כל כך הקפדה בכל

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיריק

1 מנגיעה במקום טינופת, אָבַל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׁמִירַת יָדָיו, צָרִיךְ
 2 לְטַל יָדָיו בְּכָל עֵת שְׁצָרִיף נְטִילָה, כְּגוֹן לַתְּפִילָה אוֹ לַאֲכִילָה.
 3 יח. לֹט [- כּוֹרֵךְ] אָדָם אֶת יָדָיו בְּמִפְּה וְאוֹכֵל בְּהֵן פֶּת אוֹ דָּבָר
 4 שְׁמֹבּוּלוֹ בְּמִשְׁקֵין - מֵאֲכַל שֶׁמִּטְבִּילוֹ בְּאֶחָד מִשְׁבַּע הַמִּשְׁקִים, אִף
 5 עַל פִּי שְׁלֹא נָטַל אֶת יָדָיו, וְאֵין
 6 חוֹשִׁים שְׁמָא יִיגַע בַּפֶּת אוֹ
 7 בְּמֵאֲכַל שֶׁהִטְבִּילוֹ בַּמִּשְׁקָה, בִּידְיוֹ
 8 שְׁלֹא נִטְלָן. הַמֵּאֲכִיל לְאַחֲרֵים, אֵינוֹ
 9 צָרִיף נְטִילַת יָדָים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין חַיִּיב
 10 נְטִילָה אֲלֵא עַל זֶה שְׁאוּכַל,
 11 וְהַאֲוֵכַל, צָרִיף נְטִילַת יָדָים וְאִף עַל
 12 פִּי שְׁאֵינוֹ נוֹגַע בְּמֵאֲכַל אֲלֵא אַחַר
 13 הוּא הַמֵּאֲכִילוֹ, מִשּׁוּם גִּוְרָה שְׁמָא
 14 יִיגַע בְּמֵאֲכַל. וְהוּא הָדִין לְאוֹכֵל
 15 בְּמִגְרָפָה [- כֹּהן] שְׁצָרִיף נְטִילַת
 16 יָדָים, שְׁמָא יִבּוֹא לִיגַע בְּמֵאֲכַל.
 17 יט. אֲסוּר לְהֵאֲכִיל לְמִי שְׁלֹא נָטַל
 18 יָדָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת
 19 הַאֲוֵכַל לְתוֹךְ פִּי וְהָאֵדָם הַאֲוֵכַל
 20 אֵינוֹ נוֹגַע בְּמֵאֲכַל, מִשּׁוּם
 21 שֶׁמְכַשִּׁיל אֶת הַאֲוֵכַל בְּאֲכִילָה
 22 לְלֹא נְטִילַת יָדָים, וְעוֹבֵר עַל
 23 אִסוּר לַפְּנֵי עֵיווּר לֹא תִתֵּן
 24 מִכְשׁוֹל [וּיקרא יט, יד]. וְאֲסוּר לְזַלְזֵל
 25 בְּנְטִילַת יָדָים, וְצוּי הִרְבָּה -
 26 וְצוּיִוּיִם רַבִּים צוּי חֻקִּים עַל

דַּעְתּוֹ מִהֵן, אָבַל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, צָרִיף לְטַל יָדָיו
 בְּכָל עֵת שְׁצָרִיף נְטִילָה. יח. לֹט אָדָם אֶת יָדָיו
 בְּמִפְּה, וְאוֹכֵל בְּהֵן פֶּת אוֹ דָּבָר שְׁמֹבּוּלוֹ בְּמִשְׁקֵין אִף
 עַל פִּי שְׁלֹא נָטַל יָדָיו. הַמֵּאֲכִיל לְאַחֲרֵים, אֵינוֹ צָרִיף
 נְטִילַת יָדָים. וְהַאֲוֵכַל, צָרִיף נְטִילַת יָדָים וְאִף עַל פִּי
 שְׁאֵינוֹ נוֹגַע בְּמֵאֲכַל אֲלֵא אַחַר הוּא הַמֵּאֲכִילוֹ. וְהוּא
 הָדִין לְאוֹכֵל בְּמִגְרָפָה שְׁצָרִיף נְטִילַת יָדָים.
 יט. אֲסוּר לְהֵאֲכִיל לְמִי שְׁלֹא נָטַל יָדָיו אִף עַל פִּי
 שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּי. וְאֲסוּר לְזַלְזֵל בְּנְטִילַת יָדָים.
 וְצוּי הִרְבָּה צוּי חֻקִּים עַל נְטִילַת יָדָים וְהִזְהִירוֹ עַל
 הַדָּבָר. אָפְלוֹ אֵין לוֹ מִים אֲלֵא כְּדִי לְשִׁתּוֹ, נוֹטֵל
 יָדָיו בְּמִקְצָתָן וְאַחַר כֵּן אוֹכֵל, וְשׁוֹתֵה מִקְצָתָן.
 כ. צָרִיף אָדָם לְנַגֵּב אֶת יָדָיו וְאֲחַר כֵּן יֵאֲכַל, וְכָל
 הַאֲוֵכַל בְּלֹא נִגּוֹב יָדָים כְּאוֹכֵל לְחֵם טָמֵא, וְכָל
 הַנּוֹטֵל יָדָיו בְּאַחְרוּנָה, מְנַגֵּב וְאַחַר כֵּן מְכַרֵּף. וְתַקֵּף
 לְשִׁתּוֹ לְחֵם טָמֵא. וְכָל
 לְנְטִילַת יָדָים בְּרַפְּת הַמְזוּזָן, וְלֹא יִפְסִיק בִּינְיָהוּן בְּדָבָר
 אַחֵר. אָפְלוֹ לְשִׁתּוֹ מִים אַחַר שְׁנוֹטֵל יָדָיו בְּאַחְרוּנָה אֲסוּר עַד שְׁיִכְרֵף בְּרַפְּת הַמְזוּזָן.

פניני הלכה

הלכה יט: אסור להאכיל למי שלא נטל ידיו. וכתב במשנה ברורה (סי' קסג ס"ק יא) שדווקא אם ידוע שלא נטל ידיו, אבל בספק, מותר להאכיל [וראה עוד בדבריו לענין נתינה לעני במקום שיש ספק אם נטל ידיו].

הלכה כ: וכל האוכל בלא ניגוב ידים כאוכל לחם טמא. ובשו"ע (סי' קנח ס"ג) פסק, שהמטביל ידיו, או ששופך רביעית מים על שתי ידיו בבת אחת, או ששופך רביעית מים על כל יד, יכול לאכול בלא ניגוב. ובשו"ע הרב (שם ס"ז) כתב, שיש אומרים שגם בשפיכת רביעית מים בבת אחת צריך לנגב ידיו משום מאיסות, ורק בטבילת ידיים הקילו חכמים שלא לנגב ידיו. וכתב שיש להחמיר כדבריהם. ובמשנה ברורה (שם ס"ק מו) הביא שאפילו במטביל ידיו, אם דעתו קצה עליו לאכול בידיים רטובות, יש בו משום מיאוס, ולא יאכל בלא ניגוב. וכל הנוטל ידיו באחרונה מנגב ואחר כך מברך. ובשו"ע (סי' קפא ס"ח) כתב, שיש אומרים שמים אחרונים אינם צריכים ניגוב [משום שהם באים רק לנקות את הידיים, וגם בלא ניגוב הן נקיות. משנה ברורה (שם ס"ק יח)], והביא שלדעת הרמב"ם מנגב ואחר כך מברך. ובמשנה ברורה (שם ס"ק יט) הביא שלכתחילה טוב שינגב ידיו, כדי לצאת ידי שניהם. וראה עוד בזה בשו"ע הרב (שם ס"ז). ולא יפסיק ביניהן בדבר אחר אפילו לשתות מים וכו'. ובשו"ע הרב (סי' קעט ס"ה) כתב, שאם לאחר שנטל מים אחרונים רוצה לאכול ולשתות [ולברך על אכילתו], ולחזור וליטול לאחר מכן מים אחרונים סמוך לברכת המזון, רשאי, מפני שהמים הראשונים נעשו כמים בעלמא, ואינו צריך לסמוך להם ברכת המזון. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק א), שיש להזהר לכתחילה שלא יפסיק אפילו במעט דיבור משום שתיכף לנטילה ברכה [והוסיף שמתעם

דברים אלו, אך נטילה זו שונה מכיון שהיא לאכילה. נוטל אדם ידיו שחרית וכו'. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"א) שלא רק בנטילת שחרית מועיל תנאי אלא גם בשאר נטילות, כגון נטילת ידיים לצורך דבר שטיבולו במשקה, או כשיוצא מבית הכסא. ומתנה עליהן לכל היום. ובשו"ע (שם) הוסיף שדין זה הוא אפילו שלא בשעת הדחק. ובשו"ע הרב (שם) כתב, שכיום נהגו שלא להתנות על הנטילה, מפני שיש אומרים שאין תנאי מועיל אלא בשעת הדחק [משום שחששו שמא יבואו להאכילו דבר האסור כשיראוהו אוכל בלא נטילה, שיסברו שהוא גוין]. וראה בדבריו ובמשנה ברורה (שם ס"ב ובשע"צ ס"ג) פירטי דינים מהי שעת הדחק. ואינו צריך ליטול ידיו לכל אכילה ואכילה. ובשו"ע (שם) כתב, שאם מצוים לו מים [כלומר, שאינו צריך לטרוח אחריהם. שו"ע הרב (שם)], טוב שיחזור ויטול ידיו, אבל לא יברך. והוא שלא הסיח דעתו מהן. וכתב בשו"ע הרב (שם) שאם הניחן בבתי ידיים [- כפפות], אין לך שמירה מעולה מזו.

הלכה יח: לט אדם את ידיו במפכה ואוכל בהן פת וכו'. וכתב השו"ע (סי' קסג ס"א), שדין זה הוא דווקא אם אין מים מצויים לפניו במרחק יותר מארבעה מילין, ולאחריו מיל [במידות זמננו שיעור מיל הוא: 960 מטר, ויש אומרים 1,152 מטר]. ובשו"ע הרב (שם) הוסיף שהוא הדין אם הוא מסופק אם ימצא מים במרחק זה. וראה עוד בשו"ע הרב (שם) שדין זה הוא בין באדם שהולך בדרך ובין באדם שיושב בביתו, שצריך ללכת ארבעה מיל אם יודע שימצא מים. אמנם במשנה ברורה (שם ס"ג) כתב בשם האחרונים שהיושב בביתו אינו מחויב לטרוח אלא עד מרחק מיל. המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידים. בשו"ע הרב (שם ס"ב) הוסיף, שאף אם המאכיל נוגע בפת, לא גזרו עליו נטילת ידיים.

יום שבת קודש א' ניסן ה'תשע"ה

24 - ואחריו מסב השני בחשיבות, למעלה מן הראשון לצד ראשו דהיינו
25 משמאלו ושלשי לו למטה ממנו - ואחר כך מסב השלישי למטה מן
26 הראשון לצד רגליו דהיינו מימינו, ונמצא שהראשון יושב בין השני
27 לשלישי, ובאופן זה אם ירצה הראשון לשוחח עם חברו מבלי לזקוף
28 את עצמו ישוחח עם השלישי
29 שיושב מימינו.

30 **ב. פעל הפות מברך ברכת**
31 **המוציא לחם מן הארץ, ומשלים**
32 **ברכה - ומסיים את הברכה ורק**
33 **אחר כך בוצע** [-פורס] מן הלחם
34 בשביל כל הסועדים. **והאורח**
35 **מברך ברכת המזון בקול ומוציא**
36 **את כולם ידי חובת ברכת המזון,**
37 **והטעם שהאורח הוא המברך הוא**
38 **כדי שברכה יבא על כל הסועדים,**
39 **וכפי שתיקנו חכמים, ואם היו בלן**
40 **בעלי הפית, גדול שבכלן - הגדול**
41 **בחכמה מבין כולם הוא בוצע את**
42 **הלחם בשביל כל הסועדים וכן**
43 **הוא מברך ברכת המזון.**

44 **ג. אין הוצע - הפורס רשאי לצוע - לפרוס את הלחם עד שביאו**
45 **מלח ולפתן** [- דבר הנאכל יחד עם הלחם] **לפני כל אחד ואחד מן**
46

1 **פרק שביעי א. מנהגות רבים - מנהגים רבים נהגו חכמי ישראל**
2 **בפעודה, וכלן דרך ארץ הן - מנהגים אלו הם מנהגי דרך ארץ ודרך**
3 **כבוד שבין אדם לחברו. ואלו הן: בשנכנסין לפעודה - כשכמה אנשים**
4 **יחדיו עומדים להיכנס למקום הסעודה כדי לסעוד את סועדתם, גדול**
5 **שבכלן - הגדול בחכמה שבין**
6 **כולם נוטל ידיו לסעודה תחלה** [-
7 הראשון] מפני כבודו, ואחריו
8 שאר הסועדים נוטלים ידיהם,
9 ואחר כך נכנסין למקום הסעודה
10 ויושבין מסבין - כדרך שנהגו
11 לאכול כשהם יושבים על המיטה
12 מוטים לצד שמאל, ונדול מסב
13 בראש - הגדול מביניהם מסב
14 ראשון, שני לו למטה ממנו -
15 ואחריו מסב השני לצד רגלי
16 הראשון המסב על מיטתו כשהוא
17 מוטה לצד שמאל, והיינו שהשני
18 מסב מימנו של הראשון אחרי
19 רגליו, ועל ידי כך נמצא שהראשון
20 יוכל לשוחח איתו מבלי לזקוף את
21 עצמו. אם היו שלוש מסות -
22 כלומר, אם הם שלושה הסועדים יחדיו ויושבים על שלש מיטות,
23 גדול מסב בראש - הגדול מביניהם מסב ראשון, ושני לו למעלה ממנו

פניני הלכה

לבצוע, הגם שמעיקר הדין בעל הבית קודם לו. אמנם במשנה
ברורה (שם ס"ק עד) נראה שהסתפק האם יש לנהוג כך. אך כתב
שבאופן שכל אחד בוצע לעצמו מכיכר נפרדת מן הראוי שבעל
הבית יכבד את הגדול לבצוע תחילה [שהרי באופן זה לא שייך
הטעם שבעל הבית בוצע כדי שיחלק לסועדים בעין יפה, שהרי
באופן זה כל אחד פורס לעצמו]. **האורח מברך וכו'.** וכתב
השו"ע (או"ח סי' רא ס"א), שדין זה הוא אפילו כשבעל הבית
גדול וחשוב יותר מהאורח. והוסיף עוד, שבאופן שבעל הבית
רוצה לזמן בעצמו, רשאי ואינו מחויב לכבד בזה את האורח.
והוסיף הרמ"א (שם), שכמו כן יכול בעל הבית לכבד בזה אפילו
מישהו אחר [דהיינו אפילו מישהו שאינו צריך לברך ברכת בעל
הבית, כגון, באופן שהוא משלם לבעל הבית דמי אכילתו. משנ"ב
(סק"ז)]. בערוך השולחן (או"ח סי' רא ס"ג) הסתפק האם גם
בזמננו נוהג דין זה שיש לכבד את האורח בזימון, שהרי בזמננו
כל אחד מן הסועדים מברך בעצמו ברכת המזון, ואם כן נמצא
שאפילו אם האורח לא יזמן הוא יאמר ברכה זו שהרי הוא מברך
בעצמו. כתב במשנה ברורה (סי' קסו ס"ק סח), שגם באופן שאין
אחד הבודע בשביל כולם, אלא כל אחד מברך על כיכר בפני
עצמו, יש להקדים את הגדול שיבצע לעצמו ראשון לפני כולם.
גדול שבכולן בוצע. ובשו"ע הרב (או"ח סי' קסו ס"ט) הוסיף,
שכמו כן יכול הגדול ליתן רשות לאחר לבצוע כרצונו. במשנה
ברורה (סי' קסו ס"א) הוסיף, שגם בזמננו שכל אחד מברך
לעצמו ולא יוצאים כולם בברכת המזון, יש לכבד את הגדול
בזימון משום דרך ארץ.

הלכה ג: אין הוצע רשאי וכו'. ובשו"ע הרב (או"ח סי' קסו
ס"ח) הוסיף, שגם באופן שהמתנה תגרום לעיכוב, יש להמתין.

זה יש להיזהר שלא לשהות שהייה מרובה לאחר הנטילה, וכל
שכן שלא לעסוק באיזה עסק]. אך אם צריך להפסיק בדבר נחוק,
או בדיעבד אם הפסיק, ייטול ידיו שנית, כדי שיהיה תיכף לנטילת
מים אחרונים ברכה.

הלכה א: גדול שבכולן נוטל ידיו תחילה. והשו"ע (או"ח סי'
קסו ס"ב) הביא, שהרא"ש נהג ליטול ידיו אחרון כדי שלא
להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא. ובביאור הלכה (שם)
כתב, שבאופן שכל אחד אוכל מלחם מיוחד לעצמו וכל אחד
מברך לעצמו [כפי הנהוג בזמננו], לא שייך הטעם של מנהג
הרא"ש, וחזר המנהג שהגדול נוטל ידיו תחילה.

הלכה ב: כתב השו"ע (סי' קסו ס"א), שיש להתחיל לפרוס את
הלחם לפני הברכה, וישאיר את הפרוסה מחוברת לכיכר באופן
שאם יאחז בה ויגביה את כל הכיכר, היא לא תיפרד מהכיכר אלא
כל הכיכר תתרום יחד איתה ולא יחתוך יותר מכך, ואחרי הברכה
יפריד את הפרוסה מן הכיכר. והוסיף הרמ"א (שם) שדין זה הוא
דווקא בימות החול, אבל בשבת [והוא הדין ביו"ט. משנ"ב (שם
סק"ז)] לא יחתוך כלל לפני הברכה אלא יתחיל לחתוך רק אחרי
הברכה. ובמשנה ברורה (סי' רעד ס"ה) כתב, שהגם שבשבת
ויו"ט לא יחתוך כלל לפני הברכה, המדקדקין נהגו לעשות רושם
דק עם הסכין במקום שרוצה לחתוך שם. ובשו"ע הרב (סי' קסו
ס"ג) כתב, שעוגה דקה שאפשר לשברה ברגע אחד ללא שהות
זמן, לא יתחיל לחתוך לפני הברכה. **בעל הבית וכו' בוצע.** וכתב
השו"ע (או"ח סי' קסו ס"ד), שדין זה הוא אפילו באופן שהאורח
הוא גדול וחשוב יותר מבעל הבית. ובשו"ע הרב (או"ח סי' קסו
ס"ט) כתב, שבאופן זה, נהגו שבעל הבית יחלוק לו כבוד ויכבדו

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

25 שִׁיבְצֵעַ גַּם מִלֶּחֶם שֶׁל חֲטָיִים הַחֹשֵׁב יוֹתֵר וְגַם מִכֹּכֵר שֶׁלֹּמָה. פְּסֻעוֹת
 26 שֶׁבֶת וּבִסְעוֹדֹת יָמִים טוֹבִים חַיִּב לְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כִּכְרוֹת לֶחֶם, וְהֵינּוּ
 27 שְׁנוּטָל אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ, וּבּוֹצֵעַ אֶחָת מֵהֶם. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִפְרוֹס אֶת
 28 שְׁתֵּיהֶן, אֲלָא דִּי בִכָּךְ שִׂיאֲחוּ אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ.
 29 ה. הַבּוֹצֵעַ – הַפּוֹרֵס בַּעֲבוּר כֹּל
 30 הַסּוּעֵדִים, נוֹתֵן פְּרוּסָה לְפָנָיו כֹּל
 31 אֶחָד וְאֶחָד עַל הַשּׁוֹלְחָן, וְהָאֶחָד –
 32 מִקְּבֵל הַפְּרוּסָה] נוֹטָל בְּיָדוֹ אֶת
 33 הַפְּרוּסָה מִן הַשּׁוֹלְחָן, וְאֵינוֹ נוֹתֵן
 34 בְּיַד הָאוֹכֵל – אֲבָל לֹא יִיתֵן
 35 הַבּוֹצֵעַ אֶת הַפְּרוּסָה לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל
 36 הַמִּקְּבֵל, אֲלָא אִם בֵּן הוּא אֹכֵל –
 37 חוּץ מִמִּקְרָה שֶׁהַמִּקְּבֵל הִיא בְּתוֹךְ
 38 יָמֵי אֲבָלוֹת עַל פְּטִירַת אֶחָד
 39 מִקְּרוֹבָיו. וְהַבּוֹצֵעַ הוּא שְׁפוּשֵׁט יָדוֹ
 40 תַּחֲלָה וְאוֹכֵל – הַבּוֹצֵעַ הוּא זֶה
 41 שְׁפוּשֵׁט אֶת יָדוֹ רֵאשׁוֹן לִיטּוֹל אֶת
 42 פְּרוּסָתוֹ מִן הַשּׁוֹלְחָן, וְאוֹכֵלָה לְפָנָיו
 43 שָׂאֵר הַסּוּעֵדִים וְאֵין הַמִּסְבִּין
 44 רִשְׁאִין לְטַעַם עַד שֶׁיִּטְעַם הַמִּכְבֵּר –
 45 וְאֵין לִשְׂאֵר הַסּוּעֵדִים רִשְׁוֹת
 46 לְהַקְדִּים וּלְטַעֵם מִפְּרוּסַת הַלֶּחֶם
 47 לְפָנָיו שֶׁהַבּוֹצֵעַ שְׁבִירָךְ וְהוֹצִיא אֶת
 48 כּוֹלָם בְּבִרְכַת הַמוֹצֵיא יִטְעוּם

1 הַסּוּעֵדִים, אֲלָא אִם בֵּן נִתְפָּנֵנוּ לְאֹכֵל פֶּת חֲרֵבָה – חוּץ מִבְּאוּפֵן שְׂאֵין
 2 בְּדַעְתָּם לְאֹכֵל בִּסְעוּדָה זֹו אֶת הַלֶּחֶם עִם מִלַּח אוֹ לִיפְתֹן, אֲלָא
 3 לְאֹכֵל אֶת הַפֶּת כְּמוֹ שֶׁהִיא. וְאֵינוֹ בּוֹצֵעַ – וְלֹא יִבְצֵעַ לֹא פְּרוּסָה
 4 קְטָנָה מְדִיד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּצֵר עֵין – כְּאֵדָם קִמְצוֹ, וְלֹא פְּרוּסָה
 5 גְּדוּלָה יִתֵּר מִכְּבִיצָה – יוֹתֵר
 6 מִשִּׁיעוּר שֶׁל כְּבִיצָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 7 נִרְאָה כְּרַעֲבָתוֹ, וּבִשְׁבֶת יֵשׁ לוֹ
 8 לְבַצֵּעַ פְּרוּסָה גְּדוּלָה – וּבִסְעוֹדֹת
 9 שֶׁבֶת הוּא רִשְׁאֵי לְבַצוֹעַ פְּרוּסָה
 10 גְּדוּלָה אִפִּילוֹ יוֹתֵר מִשִּׁיעוּר
 11 כְּבִיצָה וְאֵינוֹ נִרְאָה בּוֹה כְּרַעֲבָתוֹ.
 12 וְאֵינוֹ בּוֹצֵעַ אֶת הַלֶּחֶם אֲלָא
 13 מִמְּקוֹם שֶׁשְׂשֵׁל יָפָה יָפָה – בַּחֲלֵק
 14 הָאִפּוּי הַיֵּטֵב.
 15 ד. מִצְוָה מִן הַמִּכְבֵּר לְבַצֵּעַ מִכְּבֵּר
 16 שֶׁלֹּמָה וְלֹא מִלֶּחֶם שֶׁכֵּבֵר פְּרוּס.
 17 וְאִם הָיְתָה שָׂם כֹּכֵר שֶׁלֹּמָה שֶׁל
 18 שְׁעוּרִים – הַעֲשׂוּיה מִשְׁעוּרִים, וְגַם
 19 הַיֵּתָה שֶׁם פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם שֶׁל
 20 חֲטָיִים – הַעֲשׂוּי מִחֲטָיִים, שֶׁלֶּחֶם זֶה
 21 חֲשִׁיבוּתוֹ יִתְרָה עַל לֶחֶם הַעֲשׂוּי
 22 מִשְׁעוּרִים, מִנִּיחַ אֶת הַפְּרוּסָה
 23 בְּתוֹךְ הַשְּׂלֵמָה – יַחַד עִם הַשְּׁלֵמָה
 24 וּבּוֹצֵעַ – וּפּוֹרֵס מִשְׁתֵּיהֶם יַחַד, בְּיָדוֹ

פניני הלכה

הרמ"א (או"ח סי' קסח ס"א), שכל זה באופן שהוא רוצה כעת לאכול משתייהן, אבל באופן שרוצה לאכול רק אחד משני המינים, יברך רק על אותו מין שהוא רוצה כעת לאכול ואינו צריך לאכול את המין האחר מחמת חשיבותו או מחמת שלמותו. כתב בשו"ע הרב (שם ס"א), שאם יש לו לחם שלם העשוי משיפון ולחם פרוס העשוי מחיטה, יברך על הלחם העשוי מחיטה, ואינו צריך לברך על שניהם יחד [כיון ששיפון לא הוזכר בפירוש בתורה בין המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל]. נוטל שתייהן בידו ובוצע וכו'. וכתב בשו"ע הרב (או"ח סי' רעד ס"ב), שאינו צריך לאחוז את שתי הכיכרות בשעה שפורס, אלא די בכך שאוחז את שתייהן בשעת הברכה.

הלכה ה: כתב במשנה ברורה (סי' קסז ס"ק פט), שבשבת האבל פורס כשאר בני אדם, משום שאין לנהוג מנהגי אבלות בשבת בפרהסייה. ואין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום המברך. וכתב השו"ע (שם סט"ו), שדין זה אמור דווקא באופן שכל הסועדים אוכלים מהכוכר שבצע המברך, אבל באופן שיש לכל אחד כיכר לחם בפני עצמו ואוכל מכיכרו, יכולים לאכול מיד ואינם צריכים להמתין עד שהמברך יאכל. במשנה ברורה (שם ס"ק עז) הביא בשם הפרי מגדים (א"א ס"ק לה), שדין זה הוא אפילו באופן שכל אחד בירך בעצמו ברכת המוציא, ולא יצאו ידי חובה מברכת הבוצע [וכפי הנהוג בווננן]. ואין הבוצע רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי רוב המסובין. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ג), שדין זה אמור דווקא באופן שהסועדים העונים אמן יוצאים ידי חובת ברכת המוציא מברכתו, אבל באופן שאינם יוצאים ידי חובה בברכתו אינו צריך להמתין מלבצוע עד שסיימו את עניית האמן.

עוד כתבו בשו"ע הרב (או"ח סי' קסז ס"ח) ובמשנה ברורה (שם ס"ק כה), שימתין למלח או לליפתן לפני שיברך את ברכת המוציא ולא לאחריה. והוסיף במשנה ברורה (שם), שבדיעבד אם כבר בירך קודם שהביאו את המלח או ימתין קצת קודם שיאכל כדי שיביאו את המלח או הלפתן. כתב השו"ע (סי' קסז ס"ה), שאם אוכל לחם נקי או לחם שהוא מתובל [בתבלין או במלח] אינו צריך להמתין למלח ולפתן. וכתב בשו"ע הרב (או"ח סי' קסז ס"ח), שגם באופנים אלו, אם רוצה להמתין למלח וליפתן, רשאי, אף על פי שנגרם לו מכך הפסק בין הנטילה לברכה. אלא אם כן נתכוונו וכו'. והרמ"א (או"ח סי' קסז ס"ה) הוסיף, שבכל אופן יש מצוה שיהיה מלח על השולחן לפני שיבצע את הלחם, ודבר זה מגן מן הפורענויות. ואינו בוצע לא פרוסה קטנה. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ד), שהמנהג הוא לפרוס פרוסה שהיא לכל הפחות בגודל של כחצי זית. ולא פרוסה יתר מכביצה. וכתב הרמ"א (סי' קסז ס"א) שבאופן שבוצע עבור כמה סועדים, יבצע פרוסה גדולה אפילו יותר מכביצה, כדי שיוכל לתת לכל אחד מפרוסה זו בשיעור כזית.

הלכה ד: מצוה מן המזבחה לבצוע מניכר שלמה. והשו"ע (או"ח סי' קסח ס"א) הוסיף, שאפילו באופן שהלחם השלם אינו לחם נקי, ומלבד זאת הוא גם קטן, ויש לפניו לחם נוסף שהוא נקי וגדול יותר אך אינו שלם, יברך על הלחם השלם. כתב במשנה ברורה (סי' קסח ס"א), שאם כבר נטל את פרוסת הלחם [שאינה שלמה] בידו כדי לברך עליה, ולפני שבירך הביאו לפניו כיכר לחם שלמה, לא יניח את הפרוסה מידו ויטול את הכיכר השלמה אלא יברך על שתייהן יחד. ואם כבר בירך על הפרוסה לבדה, ולפני שבצע ממנה הביאו לו כיכר לחם שלמה, יבצע רק את הפרוסה שבירך עליה. מניח פרוסה בתוך שלמה וכו'. וכתב

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

34 חשש זה, אם בא להם יין בתוך המזון - אם הגישו לסועדים יין
35 באמצע הסעודה כל אחד ואחד מברך לעצמו ברכת 'בורא פרי
36 הגפן', ולא יצאו כולם ידי חובת הברכה על ידי שמיעה מאחד
37 הסועדים, מפני שאם ברח אדם - אם אחד מהם יברך ויוציא את
38 כולם, יענה העונה אמן בשעת
39 הקליעה - יש לחשוש שמא בזמן
40 שיסיים את הברכה, אחד
41 השומעים יבלע דבר מאכל ויענה
42 אמן כשהוא בולע ועל ידי זה
43 יבוא לידי ספק של חנק, ולכן יש
44 לנהוג שבאמצע הסעודה כל
45 אחד מברך בעצמו. ואין מסתכלין
46 בפני האוכל - בפני אדם בשעת
47 אכילתו, ולא במנתו, וטעם הדבר
48 הוא כדי שלא לבישו.
49 ז. השמש העומד לפני המסבין -
50 המשרת שמשרת את הסועדים
51 בסעודה אינו אוכל עמהן
52 בסעודה, ודרך רחמנות היא, לתן
53 לתוך פיו - לתת לו לאכול מכל
54 תבשיל ותבשיל בשעת אכילתם,
55 כדי ליטב דעתו - כדי שלא יהיה
56 לו צער כשיראה אותם אוכלים
57 והוא אינו אוכל. ואם נתנו לו
58 לשותת יין, מברך 'בורא פרי
59 הגפן על כל בוס ובוש שנותנין לו, ואינו נפטר בברכה שבירך על
60 הכוס הראשונה, מפני שאין שתיתו תלויה ברצונו אלא ברצונו -
61 כיון ששתית הכוס הנוספת אינה תלויה ברצונו אלא ברצונו
62 שירצו לתת לו כוס נוספת, ואם כן נמצא שאחר כל כוס ששותה
63 הוא מסיח דעתו מלשתות עוד שהרי אינו יודע שייתנו לו עוד,
64 ומשום כך עליו לברך שוב, שהרי הדין הוא שבאופן שאדם מסיח
65 דעתו מלשתות עוד ולבסוף התחרט וברצונו לשתות עוד עליו
66 לברך שוב.

1 מפורסתו. ואין הנוצץ רשאי לטעם מפורסת הלחם עד שיכלה אמן
2 מפי רב המסבין - עד שרוב הסועדים יסיימו את עניית האמן ורק
3 לאחר מכן יטעם מן הלחם. ואם רצה הנוצץ לחלק כבוד לרבו או
4 למי שהוא גדול ממנו בהקמה, ויניחנו לפשט ידו קדם לו - וברצונו
5 לכבדו לפשוט ידו ליטול פרוסת
6 לחם ולאכלה לפניו, הרשות בידו
7 - רשאי לעשות כן ואינו מחויב
8 לאכול ראשון לפני כולם.
9 ו. שנים האוכלים יחד מתוך
10 קערה אחת, ממתניין זה לזה
11 בקערה - אם אחד מהם עדיין לא
12 הגיע למקום הסעודה או
13 שהפסיק באמצע אכילתו, על
14 השני לכבדו ולהימנע מלאכול מן
15 הקערה, ולהמתין עד שחברו
16 יאכל יחד אתו, אבל באופן שהם
17 שלשה הסועדים יחד, אין ממתניין
18 - אם אחד מהם הפסיק את
19 אכילתו, השניים האחרים אינם
20 מחויבים להפסיק את אכילתם
21 ולהמתין לו. גמרו מהן שנים - אם
22 שניים מתוך שלושת הסועדים
23 סיימו את אכילתם וברצונם
24 לברך ברכת המזון, השלישי
25 מפסיק עמהן - על הסועד
26 השלישי להפסיק את אכילתו כדי לענות יחד איתם לזימון, ולאחר
27 מכן הוא יכול להמשיך באכילתו. אבל אם גמר רק אחד מהן את
28 אכילתו וברצונו לברך, השנים אין מפסיקין לו - השניים האחרים
29 אינם מחויבים להפסיק את אכילתם כדי לזמן איתו, אלא אוכלין
30 והולכין - ממשיכים לאכול עד שגומרין אכילתם. אין משיחין
31 בפעודה - אין לדבר בשעת הסעודה כדי שלא יבא לידי ספק של
32 חניקה, שעל ידי הקול שמוציא מגורנו בשעת הדיבור יפתח הקנה
33 המיועד לאוויר הנשימה ויכנס לשם המאכל שבפיו, ויחנק, ומפני

פניני הלכה

שאם הם לא הפסיקו את האכילה והשלישי זימן עליהם והם
לא ענו לו לזימון, אין לזימון זה שום משמעות וכאילו לא
עשה כלום. אין משיחין בסעודה. וכתב השו"ע (או"ח סי' קע
ס"א), שאפילו מי שנתעטש באמצע הסעודה לא אומרים לו
אסותא [לבריאות]. והוסיף במשנה ברורה (שם סק"א), שאין
לדבר אפילו בדברי תורה. עוד כתב במשנה ברורה (שם), שכל
זה באמצע האכילה ממש, אבל בין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.
אם בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. וכתב
הרמ"א (או"ח סי' קעד ס"ח), שהמנהג הוא שיוציאים ידי חובה
מברכת אחד מהם ובתנאי שהמברך יאמר לפני ברכתו 'סברי
רבתי' [דהיינו, שיפסיקו לאכול וייתנו לב לברכתו. משנה ברורה
(שם ס"ק מה)]. והשומעים ישמעו ויכוונו לברכתו, ולא יאכלו
באותו זמן, ויענו אמן ויוציאו ידי חובה מברכתו. אמנם כיום אין
נוהגים כלל שאחד מברך ומוציא את כולם בברכתו אלא כל אחד
מברך לעצמו [ולא רק באמצע הסעודה], וכמבואר בשו"ע הרב
(או"ח סי' קסז ס"ח) ובמשנה ברורה (סי' ריג ס"ק יב).

הלכה ז: ודרך רחמנות היא ליתן לפיו מכל תבשיל ותבשיל.
וכתב השו"ע (סי' קסט ס"א), שכל מאכל שיש לו ריח טוב [וכמו
כן כל מאכל שיש לו טעם חמוץ. משנה ברורה (שם סק"א)] וגורם

הלכה ו: גמרו מהן שניים השלישי מפסיק עמהן. וכתב
השו"ע (או"ח סי' ר ס"א), שאפילו אם הוא מסרב להפסיק את
אכילתו הם מוזמנים איתו, ואפילו שהוא לא יענה להם. והם
מקיימים בזה מצוות זימון, כל עוד שהוא עומד שם. והוסיף
במשנה ברורה (שם סק"ג) שאמנם הם קיימו בזה מצוות זימון,
אבל הוא לא קיים מצוות זימון כיון שהוא לא ענה לברכת הזימון
יחד איתם. כתב השו"ע (שם ס"ב) שכשהאחד הפסיק את האכילה
כדי לזמן עם השניים האחרים, הוא רשאי להמשיך באכילה מיד
אחרי שיגמרו את הזימון, דהיינו אחרי שיאמרו 'ברוך שאכלנו
וכו'. וכתב הרמ"א, שיש אומרים שעליו להמתין עד שיגמרו את
הברכה הראשונה של ברכת המזון והיינו אחרי שיאמרו 'הזן את
הכל', וכן נוהגים. גמר אחד מהן, השנים אין מפסיקין לו
וכו'. וכתב השו"ע (שם ס"א), שאם אכן השניים אינם
מפסיקים כדי לזמן עימו, הרי הוא מחויב להמתין עד
שהאחרים יגמרו את סעודתם ויזמנו יחד, ואינו רשאי לברך
לברו וללכת, שהרי הוא מחויב בזימון. והוסיף בזה במשנה
ברורה (שם סק"ח), שאם הוא צריך לצאת לעניין נחוץ מאד
רשאי לברך לברו, אבל לכתחילה טוב יותר שהשניים האחרים
יתנהגו לפנים משורת הדין ויפסיקו את אכילתם כדי לזמן
איתו אף על פי שאינם מחויבים בזה. עוד כתב השו"ע (שם),

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

29 **ט.** אין מניחין בשר חי - אין להניח בשר שאינו מבושל על הפת, כיון שהפת נמאסת על ידי כך, ואין מעבירין בוס מלא משקה, מעל הפת שמא יישפך מהכוס על הפת והיא תימאס על ידי כך, ואין סומכין את הקערה בפת - אין להשעין ולסמוך על הפת, קערה שיש בה מאכל או משקה באופן שאם הם יישפכו על הפת זה עלול להמאיסה. ואין זורקין את הפת ולא את החתיכות, ולא את האכלים שאין להם קלפין - ולא מאכל שהוא ללא קליפה, כגון תותים וענבים ותאנים, מפני שהן נמאסין על ידי זריקתם, ומתיר להמשיך יין בצנורות בכתית חתנים - מותר להזרים יין בתוך צינורות בבית החתונה, כפי הנהוג לעשות כן בפני החתן והכלה לסימן טוב, וכן זורקין לפניו - מותר לזרוק לפני החתן והכלה קליות - גרעינים של תבואה קלויים] ואגוזים בימות החמה, אכל לא בימות העשמים מפני שנגמאסין - כיון שבימות הגשמים יש טיט על הקרקע מחמת הרטיבות של הגשמים, והקליות והאגוזים עלולים להימאס על ידי זריקתם. ואין נוטלין ידים ביינו, בין חי - בין ביין שעדיין לא עירבו בו מים ובין מווג - ובין ביין שכבר עירבו בו מים, וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין דרך בויזי ובעיטה - אין לאבד מן העולם שאר מאכלים ומשקאות באופן שנראה בדרך ביוזין.

1 **ח.** יצא אחד מן המסבין באמצע הסעודה כדי להשתין מים, נוטל ידו אחת ונכנס - כשעומד להיכנס בחזרה למקום הסעודה ייטול את היד שנגעה במי הרגילים, ואחר כך ייכנס למקום הסעודה. דבר עם חברו והפליג - ושהה בחוץ זמן רב כשעה או שעתיים, כשחזר נוטל שתי ידיו ונכנס למקום הסעודה, ואם היו מסבין לשתיה - ובאופן שהוא יצא בזמן שכבר סיימו את האכילה, ואין בדעתם לאכול עוד בסעודה זו, אלא בדעתם רק להמשיך בשתיה, נכנס ויושב במקומו ומסתובב לכיוון אחר ולא לכיוון שאר הסועדים, ונוטל ידיו שמ, ולא ייטול ידיו כשהוא מחוץ למקום הסעודה, ואחר כך מחזיר פניו לאורחים - ורק אחרי שייטול ידיו יסובב בחזרה את פניו לכיוון האורחים. ולמה נוטל במקומו - ומהו הטעם שבאופן שהם מסובין לשתיה עליו ליטול את ידיו דווקא כשהוא בתוך מקום הסעודה ולא בחוץ? הטעם הוא: שמא ידמו שלא נטל ידיו מפני שאין שם אכילה - משום שאם ייטול ידיו בחוץ לפני שייכנס, יחשוש שחבריו יחשבו שלא נטל את ידיו שהרי הם לא ראו אותו נוטל ידיו, והם יחשבו שכיון שהוא נכנס רק לשתיה ולא לאכילה משום כך לא הקפיד ליטול את ידיו, וכדי שלא יחשדו אותו שביטל מצוות נטילת ידיו, עליו ליטול ידיו בפנים לעיניהם.

פניני הלכה

בשאר המאכלים שהנתינה מהם לשמש היא רק מידת חסידות ולא חיוב גמור, עליו לברך שוב על כל מה שנותנים לו אפילו באופן שיש שם בסעודה אדם חשוב, שהרי לא בטוח שהאדם החשוב יקפיד לנהוג מידת חסידות.

הלכה ח: כתב במשנה ברורה (סי' קסד ס"ק יג), שאם יצא רק כדי להשתין מים אינו מברך על הנטילה, אפילו כשידיו נגעו במי רגילים. אבל אם יצא ושהה בחוץ זמן רב, או באופן שיצא כדי לעשות צרכיו או שנגע במקום מטונף ממש, יברך על הנטילה. יצא אחד מן המסובים וכו'. וכתב הרמ"א (או"ח סי' קע ס"א), שאם לא נגע כלל במי הרגילים וכן לא נגע במקום הטינופת אינו צריך ליטול ידיו כלל. והוסיף הרמ"א, שכל זה דווקא כשיצא להטיל מי רגילים אבל אם יצא לעשות צרכיו בכל אופן צריך ליטול ידיו. נוטל ידו אחת. וכתב במשנה ברורה (סי' קע ס"ד), שאם שתי ידיו נגעו במי רגילים, עליו ליטול את שתי ידיו. דיבר עם חברו והפליג נוטל שתי ידיו. והביא במשנה ברורה (סי' קע ס"ט) בשם האחרונים, שאם במשך כל הזמן שדיבר עם חברו, החזיק לחם בידו אינו צריך ליטול ידיו שוב, כיון שלא הסיח דעתו.

הלכה ט: ואין סומכין את הקערה בפת. וכתב השו"ע (או"ח סי' קעא ס"א), שכל זה דווקא באופן שהקערה מלאה בדבר שאם תתהפך הקערה זה ימאס את הלחם [וכל שכן באופן שתחתית הקערה אינה נקיה ועלולה להמאס את הלחם. משנה ברורה

לאדם להיות תאב לאכילתו, צריך לתת ממנו לשמש לפני שהוא עצמו אוכל. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ג), שדי בכך שייתן לו מעט מן המאכל, ואינו צריך לתת לו יותר מכך. כתב במשנה ברורה (שם), שבאופן שהשמש אוכל יחד איתם בשולחן לא צריך לתת לו מן המאכל לפני האכילה. כתב בביאור הלכה (שם ד"ה לשמש), שהלכה זו אינה דווקא בשמש אלא היא נוהגת בכל אופן שאדם אחר עומד לידו בשעה שאוכל, שצריך לתת לו לאכול ממאכלים אלו [שיש להם ריח]. ולכן נוהגים שאדם הנכנס לבית חברו בשעה שאוכל קוראים לו לאכול. כתב השו"ע (או"ח סי' קע ס"ג), שיש לסועדים להשאיר מעט ממאכלם, והשמש אוכל שאריות אלו. ואם נתנו לו יין מברך על כל כוס וכוס שנותנים לו. וכתב במשנה ברורה (סי' קסט ס"ק יב), שאם בשעה שצריך על הכוס הראשונה היתה דעתו בפירוש לפטור את כל היין שיינתנו לו, אינו צריך לברך שוב על הכוסות האחרות. כתב השו"ע (או"ח סי' קסט ס"ג), שאינו מברך ברכה אחרונה על כל כוס וכוס אלא יברך רק לבסוף. כתב השו"ע (שם), שכשאוכל לחם בסעודה ובירך על הפרוסה הראשונה ואחר כך הביאו לו פרוסה נוספת, אם יש שם בסעודה אדם חשוב שהשמש בטוח שהוא רואי ידאג לכך שיינתנו לו לחם כל צרכו, אינו צריך לברך שוב 'המוציא', שהרי לא הסיח דעתו מאכילת הלחם, אבל אם אין שם אדם חשוב, עליו לברך שוב על כל פרוסה שנותנים לו. וכתב על זה במשנה ברורה (שם ס"ק יג), שכל זה בלחם או בשאר מאכלים בעלי ריח טוב הגורמים לאדם הרואה אותם להיות תאב לאכילתם שצריך לתת מהם לשמש [וכמבואר לעיל], אבל

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

לנקות את מקום האכילה לפני שיטלו ידיהם הוא, משום שיש
 לחשוש ששאר שם פרוורין של לחם שיש בהן שיעור של פניית
 שאסור להלף עליהן וכן לרחץ עליהן במים משום שהם נמאסים על
 ידי כך, ואם פירוורים אלו יישארו שם בזמן שנוטלים ידיהם יש
 חשש שהם יירטבו ממי הנטילה.
 אבל פרוורין שאין בהן שיעור של
 פניית, מותר לאבדן פני ולכן אין
 צורך לסלקם.
יב. הביאו להן - לסועדים מים
 לנטילה - לנטילת מים אחרונים,
 הסדר הוא שכל שמברך ברכת
 המזון הוא נוטל ידיו תחלה - מי
 שעומד להיות המזמן הוא נוטל
 ידיו ראשון, כדי שלא ישב הגדול
 וידיו מוקהמות עד שיטל אחר -
 כדי שהמזמן שהוא הגדול
 בחכמה מבין כולם לא יצטרך
 לשבת כשידיו מלוכלכות
 ולהמתין עד ששאר הסועדים
 ייטלו את ידיהם, ושאר הפועדין
 נוטלין ידן בסוף - לאחר
 שהראשון נטל ידיו זה אחר זה -
 לפי סדר ישיבתם בשולחן. ואין
 מברכין זה את זה בברך זה -
 בנטילת מים אחרונים, ליטול
 קודם, מפני שאין מברכין את
 השני להקדימו לפניו בידים
 מוקהמות - כשידיו מלוכלכות
 ודוינו בנטילת מים אחרונים, ולא
 בברכים ולא בנשרים - וכן אין
 לכבד את חברו בהליכה בדרך שיקדימו וילך לפניו, וכן אין
 להקדים את חברו בשעה שהם הולכים על גשר, אלא יש לכבד את
 השני רק כשנכנסים בפתח תראוי למוזוה ולא כשנכנסים בפתחים
 שלא ראוי להיות שם מוזה, ובגון בכניסה לבית הכסא ובית
 המרחץ מחמת שאין דרך כבוד לכבד במקומות אלו, ומכבדים רק
 בשעת בניהם ולא כשיוצאים מהמקום.

1 **י.** אסור לאורחים לבל כולם ממה שלפניהם - מהמאכלים
 2 והמשקאות שהוגשו לפניהם ולתן את המאכל או המשקה ביד בניו
 3 או ביד בתו של בעל הבית, משום שיש לחשוש ששאר יתבטל בעל
 4 הסעודה, שהרי ייתכן שאין לו אלא מה שהביא לפניו - שאין לו
 5 עוד מאכלים מלבד מה שכבר
 6 הגיש להם, ואם יעשו כן נמצאו
 7 הקטנים נוטלין אותו - את
 8 המאכל והולכין, ובכך יגרו
 9 לבעל הבית בושה, כיון שאין לו
 10 עוד מאכלים כדי לתת לאורחים.
 11 לא ישלח אדם לתת לחברו הבית
 12 מלאה בניו ושמן צף על פיה -
 13 ומעל היין צף שמן, משום שיש
 14 לחשוש ששאר ישלח לו אדם אחר
 15 הבית שבלקח שמן - הבית המלאה
 16 בשמן [ללא יין] וידמה שהיא יין
 17 ושמן הוא שעל פניה בלבד - והוא
 18 יטעה ויחשוב שגם הבית זו מלאה
 19 ביין [כמו החבית הקודמת
 20 שנשלחה לו] ורק למעלה צף שמן
 21 ויזמן אורחים מחמת שהוא חושב
 22 שיש לו יין להגיש לפניהם,
 23 ולבסוף כשיבוא לתת להם מן
 24 היין הוא יגלה שאין לו כלל יין
 25 אלא רק שמן ויתבטל מחמת
 26 שאין לו יין להגיש להם. על כן
 27 אין לשלוח הבית יין שמעל היין
 28 צף שמן, כדי שאם ישלחו לו
 29 הבית שמן הוא יידע שאין כאן יין
 30 אלא רק שמן, ולא יזמן אורחים
 31 על סמך הבית זו. וכן כל פיוצא ברכים אלו - כל הדברים הדומים
 32 לדברים אלו המביאין לידי בושה לבעל הסעודה, אסורין לעשותם.
 33 **יא.** גמרו מלאכל - כשסיימו את הסעודה ועומדים לברך ברכת
 34 המזון מסלקין את השלחן הקטן העומד לפני כל אחד ואחד מן
 35 הסועדים, ומברכין את המקום שאכלו בו - ומנקים את מקום
 36 האכילה ואחר כך נוטלין את ידיהן למים אחרונים. והטעם שיש

פניני הלכה

ידיו משום שאין לנהוג בייזון בדברי מאכל, אך כתב (סי' קס"ק
 סד) שבשעת הדחק מותר ליטול בשאר משקין.

הלכה י: אסור לאורחין ליטול כולם ממה שלפניהם וליתן
 ביד זכו'. ובמשנה ברורה (סי' קע סק"מ) הביא, שיש אומרים
 שבאופן שיש על השולחן מאכלים בשפע וודאי שלא יחסר להם,
 מותר לאורחים לתת להם. וכל שכן אחרי שכבר גמרו את הסעודה
 ונשאר מן המאכלים, שמוותר לתת להם ממה שנשאר, והביא שיש
 חולקים בדבר ואוסרים בכל אופן. כתב בבניאר הלכה (סי' קע
 סי"ט ד"ה אורחים), שאורחים המגיעים לסעודה [בבית, נישואין,
 וכיוצא בזה] אין מן הראוי להגיע לקראת סיום הסעודה, כיון
 שיתכן שכבר אין לבעל הבית מה להגיש לפניהם ויגרום לו
 בושה.

הלכה יא: כתב השו"ע (או"ח סי' קפ ס"ג), שכיום שלא נוהגים
 לסלק את השולחן, ונוטלים ידיים מחוץ לשולחן, לא צריך לנקות
 את מקום האכילה לפני ברכת המזון שהרי אין חשש שהלחם

(סק"ו), אבל באופן שאין חשש שימאס את הלחם מותר. כתב
 השו"ע (או"ח סי' קעא ס"א), שמותר לאדם להשתמש בלחם
 לצרכיו, באופן שהלחם לא יהיה מאוס על ידי שימוש זה, אבל
 באופן שהלחם יהיה מאוס על ידי זה, אין לעשות כן. והוסיף
 במשנה ברורה (שם סק"ג), שגם בשאר מאכלים אין להשתמש
 באופן שיימאסו על ידי זה. עוד כתב במשנה ברורה (שם סק"ד),
 שמותר להשתמש בלחם לצרכי רפואה גם באופן שהלחם נהיה
 מאוס על ידי כך, וכמו כן כל שימוש שדרך העולם לעשות בו
 שימוש זה והוא לצורך האדם, מותר אף על פי ששימוש זה גורם
 להמאס את הלחם. מפני שהן נמאסין. ובמשנה ברורה (שם
 סק"ט) כתב, שאסור לזרוק את הלחם אפילו באופן שלא ימאס
 כלל על ידי כך, כיון שזה זלזול בכבוד הלחם. ומותר להמשיך
 יין בצניורות וכו'. וכתב השו"ע (שם ס"ד), שמותר לעשות זאת
 רק באופן שהוא מקבל את היין בכלי כדי שלא יישפך לקרקע,
 שבאופן זה היין אינו הולך לאיבוד. ואין נוטלין ידיים ביין.
 והוסיף במשנה ברורה (שם סק"ח), שגם בשאר משקים לא ייטול

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

29 ואם היה השמש תלמיד חכמים - תלמיד חכם, מחוץ כפתול - מורח
 30 את השמן בקיר ולא בראש השמש, כדי שלא יצא מבקשם לשוק
 31 שהרי זה גנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם.
 32 טו. אף על פי שאין ברכת המזון מענינה יין - שאין חיוב לברך את
 33 ברכת המזון על כוס יין, אם ברהך
 34 על היין - אם הוא רוצה לברך
 35 ברכת המזון על כוס יין [אפילו
 36 שאין חיוב בכך] כמנהג שאמרנו,
 37 יש לנהוג הלכות אלו: צריך שיהיה
 38 הכוס של ברהך מבפנים - צריך
 39 לרחוץ במים את הכוס בחלקו
 40 הפנימי וכמו כן ישטה אותו במים
 41 מבחוץ, וימלאנו יין חי - יין
 42 שעדיין לא עירבו בו מים, אך לא
 43 ימלא את כל הכוס ביין, ויבין
 44 שיגיע לברכה הארץ - ולפני
 45 שיתחיל לברכת הארץ שהיא
 46 הברכה השניה של ברכת המזון,
 47 נותן לתוכו מעט מים כדי שיהיו
 48 והא ערב לשאתה ולא יהיה חזק
 49 מדי. ואין משיחין על כוס של
 50 ברכת המזון - אין לסועדים
 51 לשוחח כל זמן שהמוזן עדיין
 52 מברך ברכת המזון אלא הכל
 53 שוקטין עד שתכלה ברכת המזון
 54 ותהיו וישתו - על כל הסועדים
 55 לשותק עד אחרי שהמברך סיים
 56 את ברכת המזון, ויברך ברכת 'בורא פרי הגפן' על היין וישתו את
 57 היין.

1 יג. אחרי שגמרו לטל ידיו במים אחרונים ונגבו את ידיו מן
 2 הנטילה וברכו ברכת המזון, והביאו לפניהם את המגמר - בשמים
 3 המונחים על גבי גחלים כדי להריח את הריח הטוב מהעשן העולה
 4 מהם, הדין הוא שהגדול שברהך ברכת המזון הוא מברהך על המגמר
 5 ברכת הריח, ומוציא את כולם
 6 בברכתו וכלם עונים אמן על
 7 הברכה.
 8 יד. אם היה שם יין והם רוצים
 9 לברך ברכת המזון על הכוס,
 10 מביאין כוס המחיק רביעית או
 11 יתר על רביעית - המכיל כמות
 12 בשיעור של רביעית או יותר
 13 מכך, ומביאין מין בשמים לריח
 14 טוב, אוהו את הכוס של היין ביד
 15 ימינו ואת הכפשים בשמאלו,
 16 ומברהך ברכת המזון, ואחר כך
 17 מברהך על היין ברכת 'בורא פרי
 18 הגפן', ושותה את היין, ואחר כך
 19 מברהך ברכת הריח על הכפשים -
 20 על הבשמים ומריח מריחם הטוב.
 21 אם היו הכפשים שם ערב -
 22 שמריח ריח ערב ויבוצא בו - או
 23 דבר הדומה לשמן, שבדברים
 24 אלו נשאר ממשותם על ידו גם
 25 לאחר מכן, מחוץ בראש השמש -
 26 לאחר שהריח ממנו מורח את
 27 השמן שנשאר בידו, על ראשו
 28 של המשרת ששימש אותו בסעודה כדי שלא יישאר הריח על ידו.

בפתח הראוי למזונה ובשעת פניסה. יג. גמרו לטל
 ידיהו ונגבו ידיהו וברהכו ברכת המזון והביאו את
 המגמר, הגדול שברהך ברכת המזון הוא מברהך על
 המגמר וכלם עונים. יד. אם היה שם יין, מביאין
 כוס מחזיק רביעית או יתר על רביעית, ומביאין מין
 בשמים. אוהו את היין בימינו ואת הכפשים
 בשמאלו ומברהך ברכת המזון. ואחר כך מברהך על
 היין ואחר כך מברהך על הכפשים. אם היו הכפשים
 שם ערב וכיוצא בו, טחו בראש השמש. ואם היה
 השמש תלמיד חכמים טחו כפתול, כדי שלא יצא
 מבשם לשוק. טו. אף על פי שאין ברכת המזון
 מענינה יין, אם ברהך על היין כמנהג שאמרנו, צריך
 שיהיה הכוס של ברהך מבפנים וישטה אותו
 מבחוץ. וימלאנו יין חי, ויבין שיגיע לברכה הארץ
 נותן לתוכו מעט מים כדי שיהיה ערב לשאתה. ואין
 משיחין על כוס של ברכת המזון. אלא הכל שותקין
 עד שתכלה ברכת המזון ותהיו וישתו.

פניני הלכה

אמנם במקום שיש סכנה בכך, אין צריך לכבד בכל אופן.

הלכה טו: כתב בשו"ע הרב (או"ח סי' קפב ס"א), שמנהג
 העולם הוא, שאין חיוב לברך ברכת המזון על הכוס, וברכת
 המזון על הכוס הוא רק מצוה מן המובחר. וגם זה רק באופן שיש
 שם לכל הפחות שלושה סועדים. אבל ביחיד נהגו שלא לברך על
 הכוס כלל. צריך שידחה הכוס של ברכה וכו'. וכתב במשנה
 ברורה (או"ח סי' קפג ס"א), שכמו כן יכול לקנחה במפה היטב
 [מבפנים ומבחוץ. שער הציון (סק"א)] עד שתהיה נקיה. כתב
 השו"ע (שם ס"א), שאם הכוס נקי ואין בו שיורי לחם, לא צריך
 לשוטפו ולהדחתו. וכתב במשנה ברורה (שם ס"א) שגם באופן
 זה טוב לשוטפו ולהדחתו, ורק באופן שהוא לגמרי נקי וצח, לא
 צריך לשוטפו ולהדחתו. ובכף החיים (שם ס"ד) כתב שש"פ
 המבואר בזה הק', יש לשטוף ולהדחת את הכוס במים אפילו
 באופן שהוא נקי וצח לגמרי. וימלאנו יין חי וכוון שיגיע וכו'.
 וכתב הרמ"א (שם ס"ב) שאם היין אינו חזק כל כך ונכפי היינות
 המצויים בזמננו לא צריך לערב בו מים. ואין משיחין על כוס
 של ברכת המזון וכו'. וכתב השו"ע (שם ס"ו), שמשנתנו את
 הכוס ביד המברך אסור לו לשוחח, ולשאר הסועדים אסור לשוחח
 מהשתחיל המברך ברכת המזון. ובשו"ע הרב (שם ס"ו) כתב,
 שלכתחילה נכון להיזהר שכל הסועדים לא ישוחחו כבר מזמן
 שנתנו את הכוס ביד המברך, אפילו שעדיין לא התחיל לברך.

יירטב ממי הנטילה, שהרי נוטל ידיו מחוץ לשולחן. וכתב המשנה
 ברורה (סק"ט), שבאופן שנוטלים ידיים בתוך כלי על השולחן
 יש לנקות את השולחן מפירורי הלחם. אבל פירורין שאין בהם
 כזית וכו'. וכתב בשערי תשובה (שם ס"ג), שאם כל הפירורים
 יחד יש בהם שיעור כזית, אף על פי שכל פירור בעצמו הוא פחות
 משיעור כזית אסור לאבדם. מותר לאבדן ביד. וכתב השו"ע (שם
 ס"ד) שאיבוד פירורים שאין בהם כזית יכול לגרום לעניות, אף
 על פי שמעיקר הדין מותר לעשות כן. וכתב במשנה ברורה (שם
 ס"ו), שכל זה באופן שדורך עליהם שזה ביוזן גדול, אבל אם
 זורקם למים אין חשש בכך.

הלכה יב: כל שמברך ברכת המזון הוא נוטל ידיו תחילה.
 ובשו"ע (או"ח סי' קפא ס"ו) פסק, שבאופן שיש חמישה סועדים
 או פחות מכך, אז הדין הוא שהמברך נוטל ידיו ראשון, אבל אם
 יש שם יותר מחמישה סועדים, אז מתחילים מן הקטן ונוטלים
 אחד אחרי השני לפי סדר ישיבתם, עד שיגיעו לחמישה
 האחרונים, ואז ייטול המברך הראשון מבין החמישה האחרונים.
 שאין מכבדין וכו' ולא בדרבנים. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' רמב
 ס"ז), שחבורה ההולכת יחד בדרך, יש לכבד את הגדול [ראה
 בשו"ע (שם) אופן הכיבוד], ורק באופן שאינם הולכים יחד אלא
 כל אחד הולך לדרכו, אז נאמרה ההלכה שאין מכבדים בדרכים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד אדר – א' ניסן ה'תשע"ה

46 חוץ מעשרה שהם מחיבי מיתת בית דין ואין עליהם
47 פרת, והם: מסית, ומדיח, ונביא-שקר, ומתנבא בשם
48 עבודה זרה, וזקן ממרא, וכן סורר ומורה, וגונב נפש
49 מישאאל, ורוצח, ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו.
50 כל-אחד מאלו אם נתקיימה עליו העדות — נהרג ואם
51 לא ידעו בו או שלא היה אפשר לבית דין להרגו —
52 הרי הוא מתיר עצמו למיתה, אלא שאינו עומד בכרת.
53 דע כללים אלו וזכרם.

54 המצוה השמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
55 אשת איש, והוא אמרו: "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
56 שכבתך לזרע" (ויקרא יט, כ). ויש בענש העובר על לאו
57 זה הפרש, והוא: אם היתה אשת איש זו נערה מארשה
58 (אחר קידושין לפני נשואין) — שניהם חייבים סקילה, כמו
59 שבאר הכתוב (דברים כב, כא); ואם היתה בת כהן —
60 היא נשרפת, והוא בחנק, כלומר: הבעל; ואם היתה בת
61 ישאאל והיתה בעולה (נשואה) — חייבים שניהם חנק
62 כל-זה אם נתקיימה העדות; אבל אם לא נתקיימה — הרי
63 הוא בכרת. במה דברים אמורים? כשהיה מזיד, ואם היה
64 שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נכפל הלאו בעברה
65 זו והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תנאף" (שמות כ,
66 יד; דברים ה, יז), כנחת בזה האזהרה על ביאת אשת איש.
67 ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "לא תנאף, למה
68 נאמר? לפי שהוא אומר: (ויקרא כ, י) ענש שמענו, אזהרה
69 לא שמענו — תלמוד לומר: "לא תנאף". ובספרא:
70 "אשר ינאף את-אשת איש אשר ינאף את-אשת רעהו"
71 וגו' ("מות-יומת הנאף והנאפת") (שם), ענש שמענו אזהרה
72 לא שמענו — תלמוד לומר "לא תנאף", אחד האיש
73 ואחד האשה. ולא עשו "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
74 שכבתך" (ויקרא יח, כ) אזהרה — לפי שהוא לאו שאינו
75 כולל נואף ונאפת, אלא אזהרה לנואף בלבד. וכן בשאר
76 העצרות אי אפשר להם שלא ילמדו אזהרה גם לאשה,
77 אמרו (ספרא): "לא תקרבו לגלות ערוה" (שם ו, ו) — הרי
78 כאן שנים להזהיר האיש על-ידי האשה, והאשה על-ידי
79 האיש". ובגמרא סנהדרין (נא) אמרו: "הכל היו בכלל
80 נואף ונאפת, הוציא הכתוב (פרט בנפרד) את-בת כהן
81 לשרפה ואת-נערה מארשה לסקילה". וכבר קדם לנו
82 (הפסוק: "אשר ינאף.. מות יומת הנואף והנאפת") פרוש דבר
83 זה בהקדמת מאמר זה (השורש (הכלל) השביעי).

84 המצוה השמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
85 הנדה בזמן טמאתה, כלומר: כל-שבעת הימים. והוא
86 אמרו: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא תקרב" (ויקרא יח,
87 יט); וגם כל-זמן שלא טבול אחר שבעת הימים היא
88 נדה. והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת; ובשוגג
89 — חייב חטאת קבועה.

יום ראשון כ"ד אדר ה'תשע"ה

2 יום ראשון כ"ד אדר ה'תשע"ה
3 מצות לא תעשה שנב.
4 שמז. שמו.
5 המצוה השנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
6 אחי האב, והוא אמרו: "ערות אחי-אביך לא תגלה"
7 (ויקרא יח, יד) עד שגם שוגג באחי אביו חייב שתי
8 חטאות, כמו שבארנו באביו. ובגמרא סנהדרין (כד).
9 אמרו: הבא על אחי אביו — חייב שתיים לדברי הכל,
10 דכתיב: "ערות אחי-אביך לא תגלה".

11 ודע שענין אמרי "נתקיימה העדות" (בכל איסורי עריות —
12 כתנאי לקיים בהם דיני מיתה) הוא שיהיו שם שני עדים
13 כשרים מתרים בו או יותר, ובית דין כשר של עשרים
14 ושלושה שהעדות נגבית לפניהם, ויהיה זה בזמן (שבת
15 המקדש קיים, ותנאים נוספים) שדיני נפשות נוהגים.
16 ופשוט הוא, שכל-העריות האלה שקדם זכרן (שהזכרנו
17 קודם) נאמר בהן הכרת בלשון התורה, והוא אמרו אחר
18 שמנן: "כי כל-אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכתרו
19 הנפשות העשת" (שם, כט), וכן כל-מה שהזכרנו מהן
20 שחייבים עליו מיתת בית דין, גם הוא לשון התורה. אבל
21 שנוי מיני המיתה שאמרנו מקצתן בסקילה ומקצתן
22 בחנק ומקצתן בשרפה, הרי יש מהם שבאו בקבלה
23 (חז"ל) ומהן מפרשים בכתוב. וכבר נתבאר דיני כל-
24 העצרות האלה במסכת סנהדרין ומסכת כרתות ובכמה
25 מקומות ביבמות וכתבות וקדושין.

26 וכבר נתבאר בריש כרתות (משנה ב) שכל-חטא שחייבים
27 על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת קבועה — חייבים על
28 "לא הודע שלו" (כאשר הוא מסופק אם חטא) אשם תלוי.
29 וענין אמרם "חטאת קבועה" הוא שתהיה מן-הבהמה
30 דוקא: כשבה או שעירה. ואם תעין בכל-מצות לא-
31 תעשה אחת אחת ותתבונן בענשים שזכרו בכל-מצוה
32 ומצוה מהן תמצא, שכל-חטא שחייבים על זדונו פרת
33 ועל שגגתו חטאת — אותה החטאת — חטאת קבועה,
34 חוץ משני חטאים שחייבים על זדון כל-אחד מהם פרת
35 ועל שגגתו חטאת שאינה קבועה, אלא היא "עולה-
36 ויורד" (= קרבן המשתנה לפי יכולת המקריב); ואותם שני
37 החטאים הם טמאת מקדש וטמאת קדשיו (לא תעשה עו,
38 וקכט). פונתי באמרי טמאת מקדש: טמא שנוכנס לעזרה:
39 וטמאת קדשיו; טמא שאכל בשר קדש.

40 וכן יתבאר לך, שכל-מצות לא-תעשה שחייבין על זדונה
41 פרת חייבין על שגגתה חטאת, חוץ מחטא אחד, והוא:
42 המקדף (לא תעשה ט), שזדונו ככרת ואין חייבין על
43 שגגתו חטאת. וכן יתבאר לך, שכל-אדם שחייב מיתת
44 בית דין — איזו מיתה שתהיה — הרי אותו אדם בכרת
45 גם כן אם לא המיתו אותו בית דין או שלא ידעו בו,

47 המצוה הש"ס — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק
48 וישאל מי שנשקחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר
49 לו להוליד, והוא אמרו ותעלה: "לא יבא פצוע דבא
50 וקרות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם בעל פת וישאל
51 אחרי הקדושין — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
52 בפסק ט' מיבמות (עו).

53 המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית
54 את אברי התשמיש של זכרים מכל-מין של בעלי החיים
55 וישנה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו ותעלה אחר
56 שהזכיר מעוף וכתות ונתוק וקרות — "ובארצכם לא
57 תעשו" (ויקרא כב, כד), בא הפרוש (ספרא אמור): "ובכם
58 לא תעשו". והעובר על לאו זה — לוקה, כלומר:
59 המסרס משהו מאיזה מין שיהיה. ובפסק שמונה
60 שרצים (שבת ק"ז) אמרו: "תניא מנין לסרוס באדם
61 שהוא אסור? תלמוד לומר: "ובארצכם לא תעשו".
62 ואפלו מסרס אחר מסרס — חיב. דאמר רבי חיבא בר
63 אבון אמר רבי יוחנן: הכל מודים במחמץ אחר מחמץ
64 שהוא חיב, שנאמר: "לא תאפה חמץ" (שם ה' י) ו"לא
65 תעשה חמץ" (שם ב, יא); במסרס אחר מסרס שהוא
66 חיב, שנאמר: ומעוף וכתות וכו'. אם על פרות חיב,
67 על נתוק לא כל-שכן! אלא להביא נותק אחר פורת
68 שהוא חיב". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות
69 בפשט (שם) ויבמות (עה).

יום שלישי כ"ו אדר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

74 המצוה הקס"א — האזהרה שהזהרנו כהן גדול בלבד
75 מלשא אלמנה, והוא אמרו ותעלה: "אלמנה וגרושה
76 וחקלה זנה את-אלה לא יקח" (ויקרא כא, יד) וכפל
77 (באיסור מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה
78 וחקלה וזונה (למרות שכבר הוא מזהר על כך ככל כהן
79 הדיוט) לענין שבאריהו בגמרא קדושין (עו). והוא: שאם
80 ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחקלה,
81 וכעלה כהן גדול — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה
82 כהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה
83 וחקלה זונה בזמן שהן פסדר — חיב על כל-אחת
84 ואחת", ובארו שזה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר",
85 שחלו אלו הענינים לפי הפסדר שבפסוק, שתהיה תחלה
86 אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חקלה, ואחר-
87 כך תהיה זונה. והזכרנו לזה, מפני שהיא אשה אחת
88 ובבעילה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו.
89 וכלל הוא אצלנו (שם עו): אין אסור חל על אסור
90 אלא אם-כן היה אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף
91 חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור
92 האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על

יום שני כ"ה אדר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

4 המצוה הנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק
5 בפורים, והוא אמרו ותעלה: "ולא תתחמק בם" (דברים
6 ז, א), ובאר ההתחמקות מה היא ואמר: "בתוך לא-תתן
7 לבנו ובתו לא-תקח לבנך" (שם) ובפרוש אמרו במסכת
8 עבודה זרה (לו): "דרך תננות אסרה תורה". העובר על
9 לאו זה יש בענישו הפרש והוא: אם בא עליה בפרהסיא
10 (לעיני רבים) — הרי ההורגו בשעה שהוא עושה את-
11 העברה, כבר קיים את-ענישו כמו שעשה פינחס בזמרי
12 (במדבר כה, ח) אמרו (סנהדרין פא): הבעל ארמית קנאין
13 פוגעין בו, ודוקא בתנאים שאמרו, והם: שיבעול
14 בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה (בדיוק כפי
15 שהתרחש אצל פנחס זמרי) אכל אם לא עשה זה
16 בפרהסיא, או שפרש ולא פגע בו קנאים — הרי הוא
17 מחיב פרת. אכל לא נתבאר בו פרת זה בלשון התורה.
18 אמרו: "לא פגעו בו קנאים מהו?" ונתבאר שהוא בכרת,
19 שנאמר: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב וגו' יכרת
20 ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה" (מלאכי ב, יא-יב), אמרו:
21 מקלל דבכרת. כשמתבאר אם כן שאדם בעל ארמית
22 בעדים והתראה — לוקה מדאורייתא, ודע זאת. וכבר
23 נתבאר דיני כל-הדברים האלה בעבודה זרה (לו):
24 ובסנהדרין (פב).

25 המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי
26 (גברים של) עמון ומואב וקא — אפלו אחר שנתגירו,
27 והוא אמרו ותעלה: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'"
28 (דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגור
29 עמוני ומואבי שבעל ישראלית בנשואין — לוקין
30 שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבאר דיני מצוה זו
31 בפסק ח' מיבמות (עו) ובסוף קדושין (עד).

32 המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק
33 את-המצרים ומלהתרחק מלהתחמק בהם אחר שנתגירו,
34 והוא אמרו ותעלה: "לא-תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר
35 נתבאר דיני שתי המצות האלה, כלומר: דיני מצרי
36 וַאֲדוּמִי (אזהרה נד, נדפסה לקמן). בפסק ח' מיבמות (שם)
37 ובסוף קדושין (עו).

38 המצוה הנ"ד — אזהרה שהזהרנו מלהרחיק ורע
39 עשו אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזהרים לכל נרחק
40 מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו ותעלה:
41 "לא-תתעב אדמי כי אחיך הוא" (שם).

42 המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלבוא
43 על פת וישאל, והוא אמרו ותעלה: "לא יבא ממזר
44 בקהל ה'" (שם, א). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר
45 נתבאר דיני מצוה זו בפסק ח' מיבמות (עה) ובסוף
46 קדושין (עד).

מתוך מהדורת חזק

- 1 תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו
2 באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו
3 שבארנו במקומו במסכת פרתות בפרושנו (פירוש
4 המשניות" פרק ג משנה ד); ואם יהיו על הסדר (בדוגמה
5 שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר
6 שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל
7 אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה
8 ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה על
9 כל אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל
10 אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על
11 כל אחת ואחת, ויהי בלן מזהר עליהן בלאו אחד? דע
12 שבגלל ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
13 וזונה וחללה — להשמיענו שדינו בהן כמו דין בהן
14 הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב בהן הדיוט
15 מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתקדה אחת מהן
16 בלאו אחד, נעשו בלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה
17 מאישה לא יקחו" (שם כא, ז). הואיל ויחד הגרושה
18 בלאו, ויהי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כן לוקה
19 על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין
20 אמרם בגמרא קדושין (עז): "כשם שחלוקה גרושה
21 מחללה וזונה בכהן הדיוט, כן חלוקה בכהן גדול". ושם
22 נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת
23 ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה
24 נתבאר לך שהלאו על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה,
25 ולפיכך לוקה על כל-אחת ואחת. ושם (עח). נתבאר,
26 שאין בהן הדיוט חייב מלקות משום אחת מהן עד שיקח
27 (יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל
28 — אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
29 אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
30 הדיוט הוא) מה-טעם קאמר: (כלומר): מה-טעם "לא
31 יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אוהרה על
32 הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא)
33 בשלמות ביבמות וקדושין.
- 34 המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר בהן גדול
35 מלבוא על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו
36 יתעלה: "ולא יחלל זרעו בעמיו" (שם טו). ופרשו שבהן
37 הדיוט נאסרו עליו הנשואין (ב"גרושה" וזונה" ויחללה" —
38 האסורים על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם ז),
39 ולקוחין הם הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שייבעול,
40 כמו שבארנו לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף
41 קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף-על-פי שנה אסור
42 ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה") ופסלה (עשאה חללה
43 לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה משום זה, כיון שלא
44 נתפרשה אזהרה לכך. אבל בהן גדול באו בו שני לאוין:
45 אחד "לא יקח" והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל
46 זרעו" והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא
47 קדושין (עח). אמרו: "ומודה רבא בכהן גדול באלמנה,
- 48 שאם בעל ולא קדש שלוקה, "ולא יחלל זרעו" אמר
49 רחמנא — והרי חלל". ושם אמרו: "כהן גדול באלמנה
50 — לוקה שתיים: לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום
51 "לא יחלל". ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט
52 הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי
53 שהיא המיחדת בלאו על כהן גדול והיא כשרה לכהנה,
54 ובבעילה זו חללה ופסלה לכהנה. אבל גרושה זונה
55 וחללה הרי דינו בשלשמן כדיון בהן הדיוט, כלומר:
56 שכל-אחת מהן פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן
57 הכהן הגדול חלול מעיקרו), ולא כפל אסורן על כהן גדול
58 (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא
59 לענין שהזנה פתחי לך (אזהרה קסא — כדי לייחד לאו לכל
60 אחד).
- 61 המצוה הל"ח — הצווי שנצטוה בהן גדול לשא
62 בתולה (שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו יתעלה:
63 "והוא אשה בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו
64 (כתובות ל). "עושה היה רבי עקיבא ממזר אפלו מחכי
65 עשה". ובארנו את-זה, כגון: שבעל בהן גדול מי שאינה
66 בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
67 אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר
68 שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות יא): "ומצוה על
69 הבתולה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ר' מיבמות
70 (כט), ובמקומות בכתבות (צז) וקדושין (סח).
- 71 המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה
72 שהזהר הבהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה
73 מאישה לא יקחו" (שם ז). וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן שבא)
74 עליה — חייב מלקות.
- 75 המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הבהן מלשא
76 זונה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה),
77 והוא אמרו: "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז)
78 וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן שבא) עליה — חייב מלקות.
- 79 המצוה הקנ"ט — האזהרה שהזהר הבהן מלשא
80 חללה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול
81 מכהונה — מתחללת), והוא אמרו: "אשה זונה וחללה"
82 (שם); וכשבא (ויש גורסין: כנ"ל) עליה — חייב מלקות.
- 83 **יום רביעי כ"ז אדר ה'תשע"ה**
- 84 **מצות לא תעשה שנג.**
- 85 **מצות עשה קמט.**
- 86 המצוה השנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתענג
87 באחת מפלה-עצמיות ואפלו בלי ביאה, כגון החבוק
88 והנשוק וכיוצא בהן מפעלות הננות, והוא אמרו יתעלה
89 באזהרה על זה: "איש איש אל-כל-שאר בשרו לא
90 תקרבו לגלות ערוה" (ויקרא יח, ו) כאלו אמר: לא
91 תתקרבו אליהם קרבה המביאה לגלות ערוה. וישון

48 — היא שמתר לאכלה, משמע מזה, שאת שאין בה
 49 סמנים אלו — אסור לאכלה, וזה לאו הבא מכלל עשה,
 50 שהוא עשה לפי הכלל שבידינו לפיכך אמרו בסמוך
 51 ללשון זה: "אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה?
 52 תלמוד לומר: את-הגמל" — כמו שנבאר במצות
 53 לא-תעשה (קעב). הנה נתבאר, שאמרו "אתה תאכלו"
 54 — מצות עשה. והפנה במצוה זו היא מה שהזכרתי לה,
 55 והוא: שאנו נצטוינו לדרוש סמנים אלו בכל-בהמה
 56 וחסיה, ואז יהא מתר לאכלה, ודין זה — הוא המצוה.
 57 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (ו.) ובמסכת
 58 חלין (נט.).

יום חמישי כ"ח אדר ה'תשע"ה

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

59 **המצוה הק"ן** — הצווי שצטוינו לבדק גם בסמני
 60 העוף, והוא שרק כמה מינים ממנו יהיו מותרים. וסמני
 61 העוף לא נאמרו מן-התורה אלא השגו בהקירה, כי
 62 כאשר אנו מתבוננים בכל-המינים שנתבאר אסורם
 63 (בתורה, ובפרטות) אחר אחר, מוצאים אנו בהם דברים
 64 הפוללים אותם ("צר השווה" — פרטים משותפים), והם
 65 סמני עוף טמא וזה שצטוינו לדרוש בעופות ולומר: זה
 66 טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספרי:
 67 "כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות
 68 עשה". הנה נתבאר מה-שצטוינו עליו; וכבר נתבאר דיני
 69 מצוה זו במסכת חלין (נט.).

70 **המצוה הקנ"א** — הצווי שצטוינו לבדק גם בסמני
 71 חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל
 72 לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה
 73 שלפניה, והפסוק שנגמרו בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו
 74 מכל שרץ העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג'
 75 ממסכת חלין (מו.).

76 **המצוה הקנ"ב** — הצווי שצטוינו לבדק בסמני
 77 דגים והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו
 78 מכל אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין
 79 (סו:): שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה
 80 שאמר "זה אכול" שומע אני שזולתו לא תאכל, ולא
 81 הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה
 82 תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות
 83 עשה הוא כמו שהזכרתי לה, שאנו נצטוינו לדרוש בסמנים
 84 אלו ונאמר: זה מתר לאכלו וזה אינו מתר, כמו שבאר
 85 הכתוב ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה שהרהר לה טמאה
 86 וגו'" (שם ב, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים —
 87 לפיכך יהיה כל-מין ומין מארבעת מיני הסמנים האלה
 88 מצוה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחסיה, וסמני
 89 העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם,
 90

1 ספרא (אחרי שם): "לא תקרבו לגלות ערוה", אין לי אלא
 2 שלא יגלה, מנין שלא יקרבו? תלמוד לומר: "ואל-אשה
 3 בנדת טמאתה לא תקרב" (שם, ט), אין לי אלא נדה בל
 4 תקרב ובל תגלה, ומנין בכל-הערויות שהן בכל תקרבו
 5 ובל תגלו? תלמוד לומר: "לא תקרבו לגלות ערוה".
 6 ושם (שם כט) נאמר: "ונקרתו הנפשות העשית", מה
 7 תלמוד לומר? לפי שנגמרו: "לא תקרבו" יכול יהיו
 8 חביבין כרת על הקריבה — תלמוד לומר "העשית", לא
 9 הקרבות. וכבר נכפל הלאו באסור הדברים המכפרים
 10 האלה ואמר: "לבתי עשות מחקות התועבת" (שם, ל)
 11 אכל אמרו: (בפסוק שנאמר כהקדמה לאיסור כל העריות)
 12 "כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו
 13 וכמעשה ארץ-כנען וגו' לא תעשו" (שם, ג), אינו מזהיר
 14 בשני לאוין אלו מחקות התועבת בלבד, אלא מזהיר
 15 בהם מהתועבת עצמן שבאר אחר כך, כלומר שהביא
 16 שני לאוין פלליים על כל-הערויות. וכאשר הזהיר על
 17 מעשה ארץ מצרים ומעשה ארץ כנען — וזה כולל
 18 כל-מה-שהיו עושים, השחיתות ועבודת האדמה ומרעה
 19 המקנה וישוב הארץ גם כן, לפיכך חזר ובאר שאותם
 20 המעשים שהזהירתיך מהם הם אלו ואלו: ערות לא תגלה
 21 וערות לא תגלה (כלומר, פרט כל תועבה בפני-עצמה), וכמו
 22 שבאר בסוף הענין ואמר: "כי את-כל-התועבת האל עשו
 23 אנשי-הארץ" (שם, כו). ולשון ספרא (שם): "יכול לא יבנו
 24 בנינות ולא ישעו פרמים כמותם (וגם זה, לכאורה, כולל
 25 ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תלמוד לומר:
 26 "ובחקותיהם לא תלכו" (שם, ג), לא אמרתי אלא בחקים
 27 החקוקים להם ולאבותיהם". ושם אמרו: "ומה היו
 28 עושין? האיש נושא איש והאשה נושאה אשה ואשה
 29 נשאת לשני אנשים". הנה נתבאר שהלאוין האלה שהם
 30 כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם
 31 אזהרה על ביאת כל-הערויות על דרך הכלל. וחזר וכפל
 32 את-הלאו בהן, כל-ערוה לבדה. וכבר בארנו אנו את
 33 כל-דיני המצוה הזאת בפרק ז' מסנהדרין (משנה ד)
 34 בפרוש המשנה ובארנו שלוקין עליהם. וממה-שאתה
 35 צריך לדעת, שכל-אשה שחביבים על ביאתה כרת — הרי
 36 הולך מאותה הביאה שיש בה חיוב כרת נקרא: ממזר,
 37 והוא שקראו ה' ממזר, בין שאותה הביאה בנדון בין
 38 בשגגה — הולך ממזר, חוץ מן-הנדה בלבד שהולך
 39 ממנה אינו ממזר אלא נקרא: בן-הנדה. וכבר נתבאר
 40 ענין זה בפרק ד' מיבמות (טט.).

41 **המצוה הקמ"ט** — הצווי שצטוינו לבדק בסמני
 42 (הכשרות של) בהמה וחסיה, הינו: שיהיו מעלי גרה
 43 ופרסתן סדוקה, ואז מתר לאכלן. וזה שאנו מצוים לבדק
 44 אותן בסמנים אלו — הוא מצות עשה, והוא אמרו:
 45 "זאת חסיה אשר תאכלו וגו'" (שם יא, ב). ולשון ספרא
 46 (פרשת שמייני): אתה תאכלו — אותה באכילה ואין
 47 בהמה טמאה באכילה, כלומר: את שיש-בה סמנים אלו

מתוך מהדורת חזק

47 טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו
48 לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו" (ויקרא יא,
49 יא). והאוכל מבשרם פזית — לוקה.

50 המצוה הקע"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
51 העוף, כגון הזבובים והדבורים והצרעים וזולתם מן
52 המינים האלה, והוא אמרו במשנה תורה: "וכל שרץ
53 העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, יט). ולשון
54 ספרי: "וכל שרץ העוף וכו' — מצות לא-תעשה",
55 והאוכלם — לוקה.

56 המצוה הקע"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
57 הארץ, כגון התולעים והחפושיות והדומה להם, וזהו
58 הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-השרץ
59 השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא).
60 והאוכל מהם משהו (אם היתה זו בריה שלמה) — חיב
61 מלקות.

62 המצוה הקע"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול השרץ
63 המתהוה מן-העפושים, אף-על-פי שאינו מין מסיים
64 ואינו נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו: "ולא תטמאו
65 את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (שם, מד).
66 ולשון ספרא (פרשת שמיני): "השרץ הרמש על-הארץ —
67 אף-על-פי שאינו פורה ורובה", וזהו החלוק שיש בין
68 אמרו "השרץ השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה קעו) ובין
69 אמרו "השרץ הרמש". לפי שהשרץ השורץ — הוא
70 השרץ שיש בו כח המוליד את המין והרי הוא משרץ
71 (מוליד שרצים) על הארץ; והשרץ הרומש — הוא השרץ
72 המתהוה מן-העפושים שאינו מוליד כמוהו, וגם האוכל
73 ממנו — לוקה.

74 המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בעלי
75 החיים המתהוים בתוף החרצים והפרות משניצאו וירמשו
76 על פני אותו החרץ או אותו הפרי, אפלו מצאנום
77 אחר-כך בתוף האכל — אסור לאכלם, והאוכלם —
78 לוקה, והוא אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא
79 תאכלום כיו-שקץ הם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת
80 שמיני): "להביא את שפרשו לארץ וחרו".

יום שבת קודש א' ניסן ה'תשע"ה

81 מצות לא תעשה קעט.

82 קפ. קפח.

83 המצוה הקע"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול איזה
84 שרץ שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין שרץ העוף
85 בין שרץ המים בין שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה:
86 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא
87 תטמאו בהם ונטמתם בהם" (ויקרא יא, מג). זה לאו בפני
88 עצמו ולוקצין עליו, והוא כעין אסור כולל. לפיכך האוכל
89 דבר משרץ הארץ — לוקה שמים: אחת משום "וכל-
90 השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא),

1 שקראו לכל-אחד עשה לבדו. וכבר נתבאר גם דיני
2 מצוה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' מפרסכת חלין
3 (שם).

4 המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול
5 בהמה טמאה וחייה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, ה):
6 "אף את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל
7 ואת-הארנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה
8 טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר:
9 "וכל-בהמה מפרסת פרסה וגו', מעלת גרה בבהמה אתה
10 תאכלו" (שם יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסימנים
11 יחד מזוהרים על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מכלל
12 עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא
13 מכלל עשה — עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה
14 עלינו שאר בהמה וחייה טמאה וחיבנו על אכילתן
15 מלקות בקל וחרמ, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש
16 בהן סימן טהרה אחד — לוקין עליו, קל וחרמ לשאר
17 בהמה וחייה שאין בהן סימן טהרה כלל — שלוקין
18 עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת שמיני) בכל-זה, אמרו:
19 "אתה תאכלו" — אותה באכילה ואין בהמה טמאה
20 באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-תעשה מנין? תלמוד
21 לומר: "את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה", אין לי אלא
22 אלו בלבד, שאר בהמה טמאה מנין? ודין (קל וחומר)
23 הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא-תעשה
24 על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה,
25 אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן! נמצאו: הגמל
26 והארנבת והשפן והחזיר — מן-הכתוב, ושאר בהמה
27 טמאה — מקל-וחרמ: ונמצאת מצות עשה שלהן —
28 מן-הכתוב (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), ומצוה בלא-
29 תעשה — מקל-וחרמ. אלא שקל-וחרמ זה לגלוי מלתא
30 בעלמא הוא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה
31 "בין השורות" והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה
32 במפורש), פדרף שאמרו בכתו", כמו שנקאר במקומו (לא
33 תעשה שלו — שיעור פח). ולפיכך כל-האוכל פזית מבשר
34 בהמה או חיה טמאה מאיזה מין מהן שיהיה — לוקה
35 מדאורייתא. ודע זאת (כלומר: כיון שיעקר האיסור אנו
36 יודעים גם מבלי ללמוד "קל וחומר" — אין זה בסתירה ל"אין
37 מזהירין מן הדין" — ולוקה).

38 המצוה הקע"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול עוף
39 טמא, והוא אמרו באותם המינים: "ואת-אלה תשקצו
40 מן-העוף לא יאכלו" (ויקרא יא, ג). וגם האוכל מהם פזית
41 מבשרם — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם
42 השמים שלפניה בפרק ג' מחלין (נט).

יום שישי כ"ט אדר ה'תשע"ה

43 מצות לא תעשה קעג. קעה.

44 קעו. קעז. קעח.

45 המצוה הקע"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול דג

- 1 ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ".
- 2 וכן האוכל דבר משרץ העוף — לוקה שתיים: אחת
- 3 משום "שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד,
- 4 טו) — (לא תעשה קעו), ואחת משום "אל-תשקצו
- 5 את-נפשתיכם בכל-השרץ". ואם אכל בעל חי אֶחָד
- 6 בלבד והיה אותו החי מעופף ושרץ על הארץ, כִּף
- 7 שהוא שרץ העוף ושרץ הארץ — יהיה חַיֵּב עָלָיו אַרְבַּע
- 8 מלקיות (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין המלקות). ואם
- 9 נוסף על כִּף שהוא גם משרץ המים — יהיה חַיֵּב עָלָיו
- 10 שש מלקיות: המלקות החמישית משום דג טמא שנגאמר
- 11 בו: "מבשרם לא תאכלו" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה
- 12 קעג), והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-
- 13 נפשתיכם בכל-השרץ השרץ", לפי שהוא כולל גם שרץ
- 14 המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים חוץ ממה
- 15 שנגאמר: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
- 16 ולפי הפללים האלה אמרו בגמרא מפות (טו): "אכל
- 17 פוטיטא (שרץ המים). ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של
- 18 שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) —
- 19 לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה — לוקה
- 20 שש". והו פרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או
- 21 ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיטא וכו' (שיטה
- 22 זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכח לאו
- 23 אחד — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד
- 24 היה הלאו האמור קיים. וכמספר האיסורים שהצטרפו —
- 25 לוקה). וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא
- 26 בהפוך הפללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד.
- 27 והוא: שאם התבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחזבו
- 28 שלש מלקיות מלאו אֶחָד והוא: "אל-תשקצו את-
- 29 נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה,
- 30 ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אֶחָד בשום פנים, כמו
- 31 שבארו בגמרא חלין (קב): וכבר הקדמנו קלל זה
- 32 ובארנוהו במה פעמים, ויבואו לך ממנו דגמאות לקמן
- 33 (לא תעשה קצה, שיחט).
- 34 והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא:
- 35 שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים
- 36 ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ
- 37 העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם
- 38 בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את-
- 39 נפשתיכם", שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ",
- 40 והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ
- 41 השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת
- 42 משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ העוף — אחת
- 43 משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים לבדו — אחת
- 44 משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
- 45 ומחמת שלאו זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על שרץ
- 46 הארץ שתיים, לפי שאפלו באו לנו אֶלֶף לאוין מפרשים
- 47 בלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות
- 48 אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר:
- 49 "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל",
- 50 "שרץ הארץ לא יאכל", כִּף אֶלֶף פעמים — לא יתחייב
- 51 עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו
- 52 את-הפלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטנז לוקה
- 53 שתיים כיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב,
- 54 יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוברים כן אלא זה היה
- 55 מוור בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוורים
- 56 בעיניהם באמרו ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו
- 57 שתיים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום
- 58 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור
- 59 בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרשים והאלמים.
- 60 אֶחָדוֹר להשלים את-הענין שהתחלתי לבארו ואמר
- 61 (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכון
- 62 ל"חלק" או "תוספת" של תבונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין
- 63 לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של
- 64 איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו
- 65 במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנה חי באיזה זרע מן
- 66 הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאויר העולם, אף-על-
- 67 פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חייב מלקות
- 68 אחת, לפי שנגאמר בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו
- 69 במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעח), ואם רחש על פני
- 70 הארץ ורמש בה ("רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו
- 71 מוליד) — חייב על אכילתו שתיים: אחת משום: "לכל-
- 72 השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם,
- 73 מב) — (לא תעשה קעח), ואחת משום: "ולא תטמאו
- 74 את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם,
- 75 מד) — (לא תעשה קעו), [וכל-השרץ השרץ על-הארץ
- 76 שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא)] ואם ארע נוסף לאלו
- 77 [שלא יהא] שיהא פורה ורובה — חייב עליו שלש
- 78 מלקיות: השתיים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום:
- 79 "וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם)
- 80 — (לא תעשה קעו) [ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-
- 81 השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב)], ואם נוסף לכך שיהא
- 82 מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ
- 83 העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) — (לא
- 84 תעשה קעד) ואם נוסף לכך שיהא שוחה במים עם שהוא
- 85 מעופף, כמו שאנו רואים תמיד במינים רבים — יתחייב
- 86 עליו חמש מלקיות, מלקות חמישית זו משום: שרץ
- 87 המים, שבא לאו הכוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו
- 88 את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם,
- 89 מג) — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לכך שיהא חי זה
- 90 בעצמו המתנהג מן האוכל גם עוף — יתחייב במלקות
- 91 ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו"
- 92 (שם, יג) — (לא תעשה קעד). ואל תתמה על כִּף שיתנהג
- 93 עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו רואים לעתים קרובות
- 94 עופות מתהווים מן-העפופים והם יותר גדולים מן האגוז
- 95 הקטן ואל תתפלא על שמיין אֶחָד בעצמו הוא עוף טמא
- 96 והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו לו

מתוך מהדורת חזק

26 אָפּלוּ אוֹכַל יתּוּשׁ – לוֹקֵה שֶׁלֹּשׁ: מִשּׁוּם שֶׁרָץ הַשֶּׁרֶץ,
27 וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁרָץ הָעוֹף. וְאָמְרוּ עוֹד (מכּוּת טו):
28 הַמְשֻׁקָּה נִקְבְּיוּ – עוֹבְרֵי מִשּׁוּם: אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־
29 נַפְשֵׁיכֶם. וְכֵן מֵאֵן דְּשִׁתִּי מֵיָא (הַשּׁוֹתָה מִיָּם) בְּקִרְבָּא
30 דְּאִמְנָא, וְהוּא כְּלֵי שֶׁל מְקִיז דָּם – עוֹבְרֵי מִשּׁוּם:
31 אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם. וְהוּא הַדִּין בְּאַכִּילַת הַלְּכוּיִים
32 וְדְבָרִים הַמְּאֹסִים וּשְׂתִיַת דְּבָרִים הַמְּגַעְלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב
33 בְּגֵי אָדָם קָהָה מֵהֶם – כְּלֵי־זֶה מִזְהֵרִים עֲלָיו, אֲכַל אֵין
34 תִּבְיָם עֲלָיו, מְלָקוּת, לְפִי שֶׁפְּשִׁטָּה דְקָרְא אִינוּ אֶלָּא
35 בְּשֶׁרֶץ בְּלָבָד: אֲכַל מִפִּין אוֹתוֹ עַל אֱלוּ מַכַּת מְרֻדוֹת. הִנֵּה
36 נִתְבָּאָר לָךְ מְכַל־מַה־שֶׁהַקְדַּמְנוּ שֶׁפְּסוּקָה זֶה, שֶׁהוּא "אֶל־
37 תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּר שֶׁרָץ הַמֵּיִם
38 בְּלָבָד, שֶׁלֹּא בָּא עֲלָיו לְאוּ מִיַּחַד חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.
39 הַמְצָנָה הַמְשַׁלְּמָה מָאָה וּשְׁמֹנִים – הַאֲזַהְרָה
40 שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְּאָכּוֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תֹאכְלוּ
41 כְּלֵי־נִבְלָה" (דְּבָרִים יד, כא) וְהֹאכְל מִבֶּשֶׂר נִבְלָה כְּזֵית –
42 לוֹקֵה.
43 הַמְצָנָה הַקַּפ"ח – הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְּאָכּוֹל בֶּשֶׂר
44 שׁוֹר הַנְּסָקָל (בַּעַל חַי שְׁחִיב סְקִילָה, כְּגוֹן שְׁהֵרַג אָדָם) וְאֶפְלוּ
45 גִּשְׁחַט קָדָם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמְשַׁנְּגָמַר דִּינוֹ נֶאֱסָר בְּאַכִּילָה
46 אֶף־עַל־פִּי שֶׁנֶּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֵּה:
47 "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ" (שְׁמוֹת כא, כח). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָאָה
48 (פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים): "שׁוֹר שֶׁיֵּצֵא לְסֶקָל וְקָדְמוֹ הַבְּעָלִים
49 וּשְׁחִטוּהוּ – בְּשָׂרוֹ אֲסוּר בְּאַכִּילָה", לְכֵן נֶאֱמַר: "וְלֹא
50 יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ". וְהֹאכְל מִבֶּשֶׂר כְּזֵית – לוֹקֵה.

26 ומפתה. מקשה הגמרא: אִיתִיבִיהּ אַבְיֵי לְרַבָּה, שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה
27 בְּשׁוּבוֹת (לד), הֹאמְרוּ לְחַבֵּירוֹ אַנְסַת וּפִיתִית אַת בְּתִי, וְהוּא אֹמֵר
28 לֹא אַנְסַתִּי וְלֹא פִיתִיתִי, מִשְׁבִּיעַךְ אֵינִי וְאֹמֵר אֲמֵן, חֵיבִיב קִרְבֵּן
29 שְׁבוּעָה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן פּוֹרֵר, לְפִי שֶׁאִינוּ מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְכֵן
30 שֵׁאֵף אִם הִיָּה מוֹדָה הִיָּה פִּטְרוֹ, אֵין כֹּאֵן כְּפִירַת מִמּוֹן. וּמִכֵּן שִׁנְקַט
31 רַבִּי שְׁמֵעוֹן לִשׁוֹן 'שְׁאִינוּ מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ' נִרְאָה שֶׁזֶה כַּבֵּל
32 דִּינוֹ קִנְסוֹת, וּמִצְמָא שְׁפִטוֹר מְקַרְבֵּן מִשּׁוּם דְּלֹא עָמַד בְּדִין, וְעַדִּין יֵשׁ
33 לְזֶה שֵׁם 'קֶנֶס' שֵׁאֵם יוֹדֵה יִפְטֹר, הֵא אִם עָמַד בְּדִין, דִּישׁ לְזֶה דִּין
34 'מִמּוֹן' וּמִשְׁלֵם עַל פִּי עֲצָמוֹ, קָרְבֵּן שְׁבוּעָה נִמְי מִיַּחֲיִיב עַל כְּפִירַתוֹ,
35 שְׁהִי לֹא שִׁיךְ כֹּאֵן הִטְעַם שְׁאִינוּ מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְאִילוּ
36 לְפִי דְבַרֵּי רַבָּה רַבִּי שְׁמֵעוֹן פּוֹטְרוֹ גַם כֹּאֵן מְקַרְבֵּן שְׁבוּעָה, כִּיּוֹן
37 שְׁעִיקְרוּ קֶנֶס.
38 הַשִּׁיב לָךְ רַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּמִשְׁנָה, לְדְבָרֵיהֶם דְּרַבֵּן קַמְרָא לְהוּ –
39 אִמְרוּ אַת דְּבַרְיוֹ כְּטַעְנָה אֶף לְשִׁיטַת חַכְמֵיִם הַחוּלְקִים עֲלָיו, וְכֵן
40 אִמְרוּ לְהֵם, לְדִידִי וְלִשְׁתִּיתִי, אֶף עַל גֵּב דְּבַר עָמַד בְּדִין וּנְתַחֲיִיב
41 בְּקִנְס, שְׁדִינוּ כִּמִּמּוֹן לְכֹל דִּינוֹ הַתּוֹרָה, מְכַל מְקוֹם דְּרַבֵּן קַמְרָא פְּטִירָה
42 מְקַרְבֵּן שְׁבוּעָה, מְדַכְתִּיב 'בְּכַחַשׁ', וּפִירְטָה שֵׁם הַתּוֹרָה רַק כְּפִירַת
43 דְּבַר שֶׁהוּא מִמּוֹן מַעִיקְרוֹ, וְלֹא דְּבַר שְׁעִיקְרוֹ קֶנֶס, אֶלָּא לְדִידֵיבוּ
44 וְלִשְׁתִּיתְכֶם שֶׁאַתֶּם סוֹבְרִים יֵשׁ חֵיבוֹב קִרְבֵּן שְׁבוּעָה בְּכִפִּירַת
45 תְּבִיעָה שֶׁל אוֹנֵס וּמַפְתָּה לְאַחַר שְׁעַמְד בְּדִין, אוֹדוּ לִי מִיַּתָּה חֵיבָא
46 דְּלֹא עָמַד בְּדִין – תּוֹדוּ לְדְבָרֵי רַבָּה בְּדַעַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן קִרְבֵּן שְׁבוּעָה שׁוֹנָה
47 הָאוֹנֵס אוֹ הַמַּפְתָּה קוֹדֵם שְׁעַמְד בְּדִין, שֶׁאֵין לְחִיבּוֹ קִרְבֵּן שְׁבוּעָה,
48 דְּבִי קָא תְּבַע, קְנָסָא קָא תְּבַע – שְׁכֹאשֶׁר תּוֹבְעוּ הָאֵב, אַת הַקֶּנֶס הוּא
49 תּוֹבַע,

1 תְּכוֹנוֹת הָעוֹף וּפְעֻלוֹתָיו וְתִכּוֹנוֹת שֶׁרָץ הָעוֹף. הִלָּא תִּרְאֶה
2 פְּרוּשֵׁי כָּל־הֵרֵאשׁוּנִים שֶׁמִּנּוּ בְּכֹלֵל אֱלוּ הַשֶּׁשׁ מְלָקִיּוֹת דָּג
3 טָמֵא וְשֶׁרֶץ הַמֵּיִם, וְזֶה נְכוֹן וְלֹא אֲכַחֲשֵׁנוּ, לְפִי שֶׁאֲפָשַׁר
4 שִׁיָּהָ דָּג וְיִהְיֶה שֶׁרָץ הַמֵּיִם, כִּף גַּם־כֵּן יִהְיֶה עוֹף וְיִהְיֶה
5 שֶׁרָץ הָעוֹף, וְזֶה הַפּוֹטְיָתָא, שֶׁהִיָּה עוֹף וְשֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ
6 הָאֶרֶץ וְשֶׁרֶץ הַמֵּיִם – וְלְפִיכֵף תִּבְיָין עֲלֵיהָ אֶרְבַּע,
7 וְהִנְמָלָה לוֹקֵה עֲלֵיהָ חֲמִשׁ. וְהִנְמָלָה זֶה הַאֲמוּרָה, הִיא
8 הַנְּמָלָה הַמְּעוֹפֶפֶת הַמֵּתְהַנֶּה מִעַפּוֹשׁ הַפְּרוֹת שְׁאִינָה פּוֹרָה
9 וְרוֹבָה – חֵיב עֲלֵיהָ אַחַת מִשּׁוּם: שֶׁרָץ שֶׁפָּרַשׁ מִן־הָאֶקָל
10 (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲדָה), וְאַחַת מִשּׁוּם: שׁוֹרָץ עַל הָאֶרֶץ (לֹא
11 תַעֲשֶׂה קַעֲו), וְאַחַת מִשּׁוּם: רוֹמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ (לֹא תַעֲשֶׂה
12 קַעֲו), וְאַחַת מִשּׁוּם: שֶׁרָץ הָעוֹף (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲדָה), וְאַחַת
13 מִשּׁוּם: שֶׁרָץ הַמֵּיִם (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲט) וְהַצָּרְעָה שֶׁגַם הִיא
14 מִתְהַנֶּה מִן־הָעַפּוֹשׁ, נוֹסֵף בָּהּ עַל אֱלוּ שֶׁהִיא עוֹף וְשֶׁרֶץ
15 הָעוֹף. וְאֵין מִן הַנְּמָנָע שְׁתַּתְּהִיָּה הַצָּרְעָה אוֹ הַנְּמָלָה
16 וְזוֹלָתָן מִמֵּינֵי הַמְּעוֹפְפִים וְהַשּׁוֹרְצִים מִן־הָעַפּוֹשִׁים וּבְתוֹף
17 הַפְּרוֹת אֶלָּא אֶצֶל הַהִמּוֹן, שֶׁאֵין לְהֵם יְדִיעָה בְּמַדְעֵי
18 הַטְּבַע, אֶלָּא מְדַמִּים שֶׁכֹּל־מִין אֵי אֲפָשַׁר שִׁיתְהַנֶּה דְבַר
19 מִמֶּנּוּ אֶלָּא מְזַכֵּר וְנִקְבָּה כִּיּוֹן שֶׁהֵם רְוֵאִים שֶׁהַדְּבַר כִּף עַל
20 הָרַב. וְזָכוֹר כְּלָלִים אֱלוּ וְהֵבֵן עֲנֵין זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דְבַר
21 דְבַר עַל אֶפְנֵיו (מִשְׁלֵי כה, יא). וְכֵן בְּאַרְתֵי לָךְ אֶת
22 הָעַנְיָנִים שֶׁבָּהֶם תִּכְחוֹן וְתֵאמַר: בַּעַל חַי זֶה תִּבְיָים עַל
23 אֲכִילָתוֹ כִּף וְכֵן מְלָקִיּוֹת, וְזֶה אֵין תִּבְיָין עֲלָיו אֶלָּא כִּף
24 וְכֵן. וּמִן הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהֹאכְל בַּעַל חַי
25 שֶׁלֵּם אֵין חוֹשְׁשִׁין לְשַׁעוּרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בוֹ "כְּזֵית", אֶלָּא

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' ב

1 מ'וכחש' למעט קנס של אונס ומפתה עם שאר הקנסות מטעם
2 שאין עיקרן ממון, היינו כְּגוֹן שֶׁעָמַדָה הַנְּעֵרָה בְּדִין, וְחִיבּוֹ בֵּית דִּין
3 אֶת הַמַּפְתָּה לְשֵׁלֵם לְאִבִּיהָ, וְנִקְבָּה לְאַחַר מִכּוֹן, שְׁכִיּוֹן שְׁעִידִין לֹא
4 גָבַהּ הָאֵב אֶת הַקֶּנֶס קוֹדֵם שְׁבַגְרָה, סוֹבֵר רַבִּי שְׁמֵעוֹן שֶׁהִיא זוֹכֵה בּוּ,
5 וּמִיָּתָה בְּבַגְרוֹתָה קוֹדֵם שְׁבַגְתָּה אֶת הַקֶּנֶס, דְּהִתְבַּם, כִּי קָא יָרִית אִבִּיהָ,
6 מִיָּתָה יְרִידָה קָא יָרִית – שְׁבַמְקַרְהָ זֶה אֵין הָאֵב גוֹבַהּ אֶת הַקֶּנֶס מִכּוֹן
7 עֲצָמוֹ אֶלָּא מִחֲמַת שִׁירְשׁוֹ מִבְּתוֹ, וְבֹאוּפֵן זֶה לֹא שִׁיךְ לְלִמּוּד
8 מִן־נִתְּן' שֶׁאֵין חֵיבוֹב קִרְבֵּן שְׁבוּעָה בְּכִפִּירַתוֹ, שְׁכֵן מֵיעוּט זֶה נִאֲמַר רַק
9 כִּשְׁהַתְּשׁוּלוֹם הוּא לְאִבִּיהָ, שְׁנֵאֲמַר 'וְנָתַן לְאִבִּי הַנְּעֵרָה', אֲבָל כֹּאשֶׁר
10 הַנְּעֵרָה עֲצָמָה זוֹכֵה בְּקֶנֶס יֵשׁ לָהּ בּוּ זְכוּת אֶף קוֹדֵם שְׁבַגְתָּה, וְנִמְצָא
11 בְּשַׁמְקַרְהָ זֶה אֵין קֶנֶס שֶׁל אוֹנֵס וּמַפְתָּה חֲלוּק מִשְׁאֵר קִנְסוֹת, וְלִכֵּן
12 הַצָּרְךָ רַבִּי שְׁמֵעוֹן לְמַעַט קֶנֶס זֶה עִם שֶׁאֵר קִנְסוֹת מְקַרְבֵּן שְׁבוּעָה
13 מִמָּה שְׁנֵאֲמַר 'וכחש', וּמִטַּעַם שֶׁאֵין עִיקְרָן מִמּוֹן.
14 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הֵבֵי, שֶׁהִבְרִייתָ עוֹסֶקֶת כְּשֶׁעַמַּד בְּדִין וְחִיבּוּדוֹ
15 בֵּית דִּין לְשֵׁלֵם אֶת הַקֶּנֶס, אִם כֵּן קָשָׁה, מַדּוּעַ אִמְרוּ רַבִּי שְׁמֵעוֹן יֵצְאוּ
16 אֱלוּ שְׁתֵּן קֶנֶס, הִרִי מִמּוֹן הוּא, שֵׁאֵם יוֹדֵה בְּחִיבּוֹ יִצְטַרַךְ לְשֵׁלֵם.
17 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחְמָן בְּרִי יִצְחָק, כּוֹוֹנַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן לֹמַר
18 יֵצְאוּ אֱלוּ שֶׁעִיקְרָן קֶנֶס, וְאֶף שְׁלֵאֲחַר הַעַמְדָה בְּדִין יֵשׁ לוֹ דִּין מִמּוֹן,
19 מְכַל מְקוֹם כִּיּוֹן שֶׁעִיקְרָן הַתְּשׁוּלוֹם הוּא קֶנֶס נִתְמַעַט מְקַרְבֵּן שְׁבוּעָה,
20 לְפִי שֶׁאִינוּ דוֹמְה לְחִיבּוּבֵים הַכְּתוּבִים בְּפִרְשָׁה שְׁעִיקְרָן מִמּוֹן.
21 נִמְצָא עֵתָה שְׁלֹדְבַרֵי רַבָּה בְּדַעַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן קִרְבֵּן שְׁבוּעָה שׁוֹנָה
22 מִשְׁאֵר דִּינוֹ הַתּוֹרָה, וְאֶף שֶׁקֶנֶס שְׁלֵאֲחַר הַעַמְדָה בְּדִין נִחְשַׁב 'מִמּוֹן'
23 שֶׁהַמוּדָה בּוּ חֵיבִי, מְכַל מְקוֹם אֵינוּ מִתְחַיִּיב עֲלָיו קִרְבֵּן שְׁבוּעָה, כִּיּוֹן
24 שְׁעִיקְרוֹ קֶנֶס. הַגְּמָרָא מִבִּיאָה אֶת קוּשִׁית אַבְיֵי, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ תִּתְבָּאָר
25 מְחִלוּקַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן וְחַכְמֵיִם לְגַבִּי חֵיבוֹב קִרְבֵּן שְׁבוּעָה בְּאוֹנֵס

ישעיה ג כד-כו

כד וְהָיָה תַּחַת בָּשֶׁם מִקַּיְהוּה וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קִרְחָה וְתַחַת פְּתִיגֵל מַחְגֶּרֶת שֶׁקַּבְּרָה בְּיַתְדֵי תַּחַת יָפִי: כה מְתִיךְ בַּחֲרִב יִפְלוּ וְגִבּוֹרֵתְךָ בְּמִלְחָמָה: כו וְאָנֹכִי וְאֶבְלֹי פְּתַחְיָה וְנִקְתָּה לְאַרְצֵי

תִּשָּׁב:

ישעיה ד א

א וְהִחְזִיקוּ שְׁבַע נְשִׁים פְּאִישׁ אֶחָד בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר לְחַמְנֹי נֹאכַל וְשִׁמְלֹתֵנוּ נִלְבַּשׁ רַק יִקְרָא שְׁמֶךָ עֲלֵינוּ אֶסָּף חֲרַפְתָּנוּ: (ס)

רש"י

(כד) והיה תחת בשם מק. מקום שהיו מתבשמות בו יהיה נימק: ותחת חגורה נקפה. מקום שחגרה שם יהיה ניקף נחתך בחבורות ורשומי מכות כמו ואחר עורי נקפו (איוב יט) ונקף סככי היער (לקמן י'): ותחת מעשה מקשה. מקום שהיו עושות בו המעשה האמור למעלה הלוך וטפוף תלכנה והוא בגובה הראש שם תהיה מקשה קרחה מכה המקרחת את הראש. מקשה ל' דא לדא נקשן (הניאל ה) ואני הייתי מפרשו תחת המעשה מקשה מקום שהיו שם חגורות נותנות טסי הזהב העשויות מקשה בטדי"ץ בלע"ז אלא שהוא נקוד פתח והוא במסורה בעשרה נקודים פתח ואין אחד מהם דבוק לתיבה של אחריו וכל מעשה שהוא דבוק לתיבה של אחריו נקוד קמץ: ותחת פתיגיל. והוי (ס"א הרי) כשתי תיבר' פתי גיל כלי שהוא מביאן לידי גילה והוא בית הרחם האמור למעלה פתהן חלוף

אותה גילה תהיה מחגורת שק בכל מתניה: כי תחת יופי. כי זאת הוגנת להיות להם תחת יופי שהיו משתחצות בו: (כה) מתיך. גבוריך מתי מלחמותיך היוצאים בצבא במניין: (כו) ואנו. ל' אנינה: פתחיה. שערי עיירות ובתים בכל שעריה' יהא הספד: ונקתה. ותרוקן מכל, כמו וגם אני נתתי להם נקיון שינים (עמוס ד) ובל' משנה יצא פלוני נקי מנכסיו: לארץ תשב. מגובה לשפלות, ישבו לארץ ידמו (איכה ב) בתשעה באב: (א) והחזיקו. ויאחזו: שבע נשים באיש אחד. מרוב אלמנות רבות, באיש אחד מבקשות ממנו שישא אותן: אסוף. הטמן חרפתנו כמו ואספתו אל תוך ביתך (דברים כ"א) שהאשה כשהיא נשואה אין נוהגין בה מנהג הפקר. ומדרש אגדה נבוכדנאצר גזר שלא יבעלו אשת איש שלא יענשו לכן היו מבקשות שיהא עליהן שם אישוי:

מצודת דוד

(כד) תחת בושם. במקום שהיו מתבשמות שם יהיה שמה המקה והמסה: ותחת חגורה. במקום שהיו חוגרות שם בתכשיטי פאר שמה יהיה שבירה ורציצה: ותחת מעשה מקשה. במקום שהיו מתקשטות בעדי זהב מעשה מקשה שמה יהיה קרחה כי יפול שער ראשן והוא דבר מגונה ומאוס: ותחת פתיגיל. במקום שהיו חגורות בחגורה של פאר שמה יהיה מחגורת שק בעבור הצער והאבל: כי תחת יופי. ר"ל כי כן ראוי והגון להם במקום שהיו מייפות א"ע בפני הנואפים והוא מקרא קצר ומאליו יובן: (כה) מתיך. אנשיך יפלו בחרב האויב: וגבורתך. הגבורים שבך אשר לא ימסרו עצמן לחרב האויב ויצאו למולם למלחמה עכ"ז שמה במלחמה יפלו בחרב כי האויב יתגבר עליהם: (כו) פתחיה. בכל פתחי הבתים יהיה אנינות ואבלות: ונקתה. תהיה נקיה וריקנית מכל טובה ותשב לארץ בשפל המצב: (א) והחזיקו. ארז'ל ג'נ גזר על עמו שלא יאנסו הנשואות לאיש ועל שיתרבו האלמנות יחזיקו שבע נשים באיש אחד

מצודת ציון

(כד) מק. ענין המסה והמגה כמו המק בשרו (זכריה יד): נקפה. ענין שבירה ורציצה כמו ואחר עורי נקפו (איוב וט): מקשה. תכשיט הנעשה מהקשת הקורנס: קרחה. ענין נפילת השער כמו קרח הוא (ויקרא יג): פתיגיל. חגורה רחבה של משי ואין לו דומה. ויתכן שהוא לשון מורכב כי פתי הוא תרגומו של רחב כי ירחיב ה' את גבולך (דברים יב) ת"א ופתי, וגיל הוא ענין שמחה כי הדרך לחגור בה בשמחות לרקד בה במחולות או הוא מלה מורכבת לשון פתיל גיל ר"ל אבנט הנעשה מפתילים (ועיין בתוי"ט בעדיות פרק ג) ופתיל ענינו חוט כמו פתיל תכלת (במדבר כח) וגיל ענינו אבנט מל' הגליונים הנאמר למעלה: (כה) מתיך. אנשיך כמו מתי מספר (בראשית לד): (כו) ואנו. מל' אנינות: ואבלו. מל' אבלות: ונקתה. מל' נקי: (א) והחזיקו. ענין אחיזה: אסוף. הכנס כמו ואין איש מאסף (שופטים יט):

להנשא לו: לאמר. וכה תאמרנה אל תחוס לדאוג על צורך הספוק והמוזון כי נאכל לחמנו ונלבש שמלתנו ואין לנו עליך כלום רק יקרא שמך עלינו, לומר שאתה בעל שלנו ואנו נשואות לך: אסוף. כנוס החרפה מאתנו שלא יאנסו אותנו חיל

משלי ז יד-כו

יד זבחי שלמים עלי היום שלמתי נדרי: טו עליבן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך: טז מרבדים רבדתי ערשי חטבות אטון מצרים: ז נפתי משכבי מר אהלים וקנמון: יח לכה נרוה דדים עדהפקר נתעלסה באהבים: יט פי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק: כ צרור הכסף לקח בידו ליום הכסף יבא ביתו: כא הטותו ברב לקחה בחלק שפתיה תדיחני: כב הולך אחריה פתאם בשור אלמבח יבוא ובעכם אלמוסר אויל: כג עד יפלה חץ פבדו פמהר צפור אלפח ולא ידע פריבנפשו הוא: כד ועתה בנים שמעו לי והקשיבו לאמרי פי: כה אלישט אלדרכיה לבך אליתתע בנתיבותיה: כו פירבים חללים הפילה ועצמים פלהרגיה: כז דרכי שאול ביתה ירדות אלחדרימות:

רש"י

הקב"ה שכינתו וכל טוב נתן לעו"ג: (כ) צרור הכסף. הטובים שבהם הרג: ליום הכסף. לזמן המועד הקבוע וכן בכסה ליום חגנו (תהלים פא): (כא) הטתו. לאותו חסר לב אליה: ברוב לקחה. שהיא למודה להרגיל בכך אנשים: בחלק שפתיה. בדבור חלקלק תדיחני מן הדרך: (כב) וכעס. זה ארס נחש: אל מוסר אויל. כנחש הממהר לרוץ בשליחות הקב"ה ליסר האויל המחויב למקום ב"ה כן זה רץ אחריה עד שנכשל בה ויפלה חצה את כבדו: (כג) כמהר צפור. לרוץ אל הפח ואינו יודע כי הפח נפרש שם בנפשו של צפור: (כד) ועתה בנים שמעו לי וגו':

מצודת ציון

(טו) לשחר. ענין דרישה: (טז) מרבדים. מצעות נאים לקשוט כמו מרבדים עשתה לה (לקמן לא): ערשי. מטתי כמו ערש יצועי (תהלים קלב): חטבות. ענין כריתה וחתוך כמו חוטבי עצים (יהושע ט): אטון. תרגום של מיתריהם (שמות כו) הוא אטוניהון: (יז) נפתי. ענין הזלה והתכה כמו נופת תופנה (לעיל ה): מור אהלים וקנמון. שמות מיני בושם: (יח) נתעלסה. ענין שמחה כמו כחיל תמורתו ולא יעלוס (איוב כ): (כ) צרור. ענין קשר כמו צרור כספו בשקר (בראשית מ"ב): הכסא. עניינו זמן קבוע כמו בכסה ליום חגנו (תהלים כא): (כא) לקחה. ענין למוד והרגל כמו הלוקחים לשונם (ירמיה כג): (כב) וכעס. הוא ארס הנחש וכן ברגליהם תעכסנה (ישעיה א): (כג) יפלה. ענין בקוע כמו פולח ובוקע (תהלים קמ"א): כבדו. הכבד שהמרה תלוי בה: פח. רשת: (כה) ישט. ענין נטיה והסרה: תתע. מלשון תועה: (כו) חללים. הרוגים:

שפתיה הדיחה אותו מדרך הישר: (כב) הולך. והרי הוא הולך אחריה פתאום כמו השור הבא מעצמו אל מקום המטבח: וכעס. וכאשר ירוץ הנחש מהרה בשליחות המקום לייסר האויל בארסו כן חיש מהר נמשך אחריה: (כג) עד יפלה. עד אשר נכשל בה וחצה יפלה את כבדו כי מאבד עולמו על ידה: כמהר. הרי הוא כצפור הממהר לעוף אל הפח בעבור הנאה מועטת לאכול מהזרעונים אשר בה ואינו יודע כי האכילה ההיא תהיה באבדן נפשו כן הוא מאבד עולמו בעבור הנאת שעה: (כד) ועתה בנים. הואיל ושמעתם שכן הוא לזאת שמעו לי ואל תהיו כמוהו: (כה) אל ישט. אל יסור לבך אל הדרך ההולך לבית הזונה ואל תתע מדרך הישר ללכת בנתיבותיה: (כו) הפילה. הזונה המחלקת אמריה: ועצומים. מספר עצום ורב: (כז) ביתה. דרך ההולך אל ביתה היא דרך שאול ויורדת אל חדרי מות כי בקל יתפתה ומאבד עולמו:

מצודת דוד

(יד) זבחי שלמים עלי. מאז היה עלי זבחי שלמים והנה היום שלמתי נדרי והבאתים ויש א"כ עמדי בשר השלמים: (טו) על כן. הואיל ויש עמדי בשר להאכילך לזה יצאתי לקראתך לשחר פניך לבוא אלי והנה מצאתיך: (טז) מרבדים. קשטתי מיטתי בקשוט הראוי: חטבות. בדי המטה המה חטבות ביושר רב ומסוגרים המה במיתרי פשתן הבא ממצרים הנאות ביותר: (יז) נפתי. התכתי על משכבי מור וגו' להביא הריח: (יח) נרוה. נשבעה באהבים עד הבקר ונשמחה בה: (יט) כי אין האיש. אל תפחד מבעלי כי איננו בכיתו כי הלך בדרך רחוק: (כ) צרור הכסף. אל תחוש פן בלילה יבוא מדרכו כי לקח בידו צרור כספו ויתאחר בדרך עד כי יתום הכסף לקנות בכולם סחורות רבות: ליום הכסף. לזמן המיועד אשר קבע יבוא הנה, והזמן עדיין לא בא: (כא) הטתו. אמר שלמה הן ראיתי שהיא הטתה אותו אחר דעתה ברוב הרגל דבריה אשר היא למודה לפתות בני אדם ובחלקת מאמר שפתיה הדיחה אותו מדרך הישר: (כב) הולך. והרי הוא הולך אחריה פתאום כמו השור הבא מעצמו אל מקום המטבח: וכעס. וכאשר ירוץ הנחש מהרה בשליחות המקום לייסר האויל בארסו כן חיש מהר נמשך אחריה: (כג) עד יפלה. עד אשר נכשל בה וחצה יפלה את כבדו כי מאבד עולמו על ידה: כמהר. הרי הוא כצפור הממהר לעוף אל הפח בעבור הנאה מועטת לאכול מהזרעונים אשר בה ואינו יודע כי האכילה ההיא תהיה באבדן נפשו כן הוא מאבד עולמו בעבור הנאת שעה: (כד) ועתה בנים. הואיל ושמעתם שכן הוא לזאת שמעו לי ואל תהיו כמוהו: (כה) אל ישט. אל יסור לבך אל הדרך ההולך לבית הזונה ואל תתע מדרך הישר ללכת בנתיבותיה: (כו) הפילה. הזונה המחלקת אמריה: ועצומים. מספר עצום ורב: (כז) ביתה. דרך ההולך אל ביתה היא דרך שאול ויורדת אל חדרי מות כי בקל יתפתה ומאבד עולמו:

י סבכה שהתחיל בה מפיה – טהורה, עד שיגמור את קרקרתה. התחיל בה מקרקרתה – טהורה, עד שיגמור את פיה. שבים שלה – טמא בפני עצמו. החוטין שלה – טמאין משום חבור. סבכה שנקרעה, אם אינה מקבלת את רב השער – טהורה.

פ ר ק ע ש ר י מ ו ת ש ע ה

א נימי הסדין והסודרין והפרטין והפליון של ראש – שש אצבעות; של אפקרסין – עשר. נימי סגוס והרדיד והחלוק והטלית – שלש אצבעות. נימי כפה של זקנה, והגמדין של ערביין, והקלקין, והפנדא, והמעפרת, והפרגוד – נימיהן כל שהן.

ב שלש כסתות של צמר, שש של פשתן, שלשה סדינין, שתים עשרה מטפחות, שני סבריקין, חלוק אחד, טלית פירוש ברטנורא

י קרקורתה. שולים ותחתית, כמו קרקות הכלים: עד שיגמור את פיה. שפתה העליונה. שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה: שבים שלה. מלשון השבשים והשהרונים. ציור שעושים על הסבכה לנוי, עומד על מצחה ומקיף מאוזן לאוזן. ובפני עצמו נמי חשיב, שהוא עשוי להסירו משם ולתת אותו בסבכה אחרת: החוטין שלה. שבהן קושרים הסבכה על הראש: טמאים משום חיבור. שאם נטמאת הסבכה נטמאו החוטים עמה. דאלו החוטים בלא סבכה לא היו מקבלים טומאה: אם אינה מקבלת את רוב השער של הראש, טהורה:

כט א נימי הסדין. נימין היוצאים מן הסדין, והן חוטים שרגילים לצאת מן האריג בין מן הצדדים בין מלמעלה בין מלמטה. אם נגע שרץ בנימין, נטמא הסדין. והוא שינוע בתוך השיעור המפורש במתניתין. וכן אם נגע שרץ בסדין, נטמאו הנימין עד מקום השיעור המפורש. ומשם ולחוץ טהורים, שאין הנימין חיבור לכל כגד אלא עד מקום השיעור המפורש בהן: טרטיין. כמין כובעים: פליון. סדין שמתעמף בו כולו: אפקרסין. כמו אפקרסותו אינה מעכבת דפרק ואלו מנלחים [מיעד קמן כ"ב]. והוא לבוש התחתון ופתוח מכתפיו וכשלוש קושרו: סגוס. כגד של צמר עב וכולו ציציות, וקורים לו בערבי אלבורנו"ם: רדיד. ציעף דק שהאשה מכסה בו ראשה. ותכס בציעף, תרגום ירושלמי רדיד: גומדין. כגד שהוא אמה על אמה, ומכסין הערבים חוטמן ופיהם בזמן הקור. ופירוש גומד אמה, כדכתיב (שופטים ג ט"ז) ולה שתי פיות גומד ארכה: קלקין. אריג של שער ויש לו נימין: פונדא. יש מפרשים אזור חלול ורחב. ויש מפרשים הבגד התחתון שנותנים על הבשר לשמור שאר הבגדים שלא יטנפו בויעה: מעפרת. תרגום ויתחפש באפר (מלכים א כ"ד) ואשתני במעפרא. סודר שמעטפים בו הראש: פרגוד. מסך שתולין על פתחי המלכים: כל שהן. בין רב בין מעט היא חיבור. וכולהו אחריני ששיעורן מפורש, כשיעור הוא חיבור מה שיתר מבשעור לא היו חיבור לא לטומאה ולא להזאה:

ב שלש כסתות של צמר. תפורות זו עם זו כשלל של כובסין. אי נמי, ארוגות יחד, כעין האורגים מפות שרובן להניח הפרש בין מפה למפה ומחוברות בחוטי השתי ואין בו ערב. וכל הני דתנן, הכא כל אחד כמנינו או פחות הוא חיבור, ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמאו כולן, ואם היו טמאין והווה מאפר הפרה באחד מהן נטהרו כולן. ויותר על מנין זה לא היו חיבור לא לטומאה ולא להזאה: סבריקין. אית דתני ספריקין. אית דמפרשי מכנסים, ואית דמפרשי

משניות מבווארות – קהתי

בכתיפיו, וכשלושבים אותו קושרים אותו בכתף, עֶשֶׂר – באורך עשר אצבעות הן חיבור. **נימי סגוס** – נימי המעיל של צמר עבה, וְהַרְדִּיד – ונימי הצעיף של ששים, וְהַחֲלוּק וְהַטְּלִית – ונימי החלוק והטלית, **שֵׁשׁ אֶצְבָּעוֹת** – באורך שלוש אצבעות הן חיבור. **נימי כפה של זקנה** – היינו כיפה של ראש שהיתה נקראת בשם "כיפה של זקנה" (רמב"ם), וְהַגְּמָדִין **שֵׁל עֶרְבִיִין** – כגד שהערביים נותנים על פניהם בזמן הקור, וְהַקְּלָקִין – כגד עשוי מאריג של שערות עזים, וְהַפְּנֵדָא – אזור חלול ובו כיס; ויש מפרשים: גופיה הסופגת את הזיעה (רמב"ם), וְהַמְּעַפְרֵת – סודר שמעטפים בו את הראש, וְהַפְּרָגוּד – מין מסך; ויש מפרשים: מין לבוש עליון מרוקם (תרגום ירושלמי של כתונת פסים – פרגוד מצוייר). **נימיהן** – של כל הבגדים הללו, **כָּל שֵׁהֵן** – אפילו הן ארוכות מאד הרי הן חיבור.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

אגב ענין הנימין ששינוי במשנה הקודמת דנה משנתנו בכגדים שנתחברו זה לזה בתפירה או באריגה, אם הם נחשבים חיבור. **שֵׁשׁ כִּסְתוֹת שֵׁל צֶמֶר** – המחוברות בתפירה, כדרך שעושים הכובסים, שמחברים בתפירה כמה בגדים, כדי שלא יאבד אחד מהם, או לסימן שהם שייכים לאדם אחד; ויש שמחוברות באריגה, כדרך שאורגים כמה טליתות ביחד ומניחים בין טלית לטלית חוטי שתי בלי ערב; **שֵׁשׁ שֵׁל פֶּשֶׁתָן** – שש כסתות של פשתן המחוברות בתפירה או באריגה, **שֵׁלֶּשָׁה סְדִינִין, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מְטַפְחוֹת, שְׁנֵי סְבָרִיקִין** – מין מכנסיים; ויש מפרשים: שרוולי חיפוי לעבודה, **חֲלוּק אֶחָד, טְלִית אֶחָת, קְלָבָקֵרִין אֶחָד** – קלובקרין היינו כסות עבה של צמר (ולחן נבאר למה באה פיטקה זו כאן). **חֲבֹר לְטִמְאָה** – שאם נגעה טומאה באחד מהם, נטמאו כל המחוברים עמו, וְלַהֲזִיָּה – שאם היו טמאים, והווה על אחד מהם ממי אפר הפרה האדומה, נטהרו כולם. **יָתֵר מְכַאֵן** – משלוש כסתות של צמר, משש של פשתן,

ב א ו ר מ ש נ ה י

סְבָכָה שֶׁהִתְחִיל בָּהּ מִפִּיהָ – שהתחיל בקליעתה משפתה העליונה שסביב הראש, **טְהוֹרָה** – אינה מקבלת טומאה, **עַד שְׁיִגְמֹר אֶת קְרָקְרָתָה** – את שוליה המכוונים כנגד הקדקוד. **הִתְחִיל בָּהּ מְקָרְקְרָתָה** – התחיל בקליעת הסבכה משוליה, **טְהוֹרָה** – אינה מקבלת טומאה, **עַד שְׁיִגְמֹר אֶת פִּיהָ** – שפתה העליונה, שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה. **שָׁבִים שְׁלָה** – התכשיט של הסבכה, המקיף אותה סביב למצח מאוזן לאוזן, **טְמֵא בְּפָנָי עֲצָמוֹ** – אפילו ניטל מהסבכה הרי הוא מקבל טומאה בפני עצמו, ואינו חיבור לסבכה, שכן עשוי הוא להסירו מסבכה זו וליתנו בסבכה אחרת. **הַחוֹטִין שְׁלָה** – של הסבכה, שקושרים בהם את הסבכה על הראש (רמב"ם), או שתלויים בה לנוי (תפארת ישראל). **טְמֵאִין מְשׁוּם חֲבֹר** – כלומר בזמן שהם מחוברים לסבכה, הרי הם חיבור לה לענין טומאה, שאם נטמאה הסבכה, נטמאו החוטים עמה, וכן להיפך; אבל החוטים בפני עצמם אינם מקבלים טומאה. **סְבָכָה שְׁנִקְרָעָה, אִם אֵינָה מְקַבֵּלֶת אֶת רֹב הַשֶּׁעַר** – של הראש, **טְהוֹרָה** – אינה מקבלת טומאה, שנתבטל שימושה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה דן בידות הבגדים והכלים, עד איזה שיעור נחשבות הידות חיבור לכליהן. **נימי הסדין** – הנימין היוצאות מן הסדין, והם חוטי השתי שמשיר האורג בשפת הסדין לנוי, וְהַסּוּדְרִין – ונימי הסודרין, וְהַטְּרִטִין – ונימי הטרטין, כמין כובע, וְהַפְּלִיוֹן **שֵׁל רֹאשׁ** – ונימי הפליון של ראש, היינו מטפחת שנותנת הנשים על ראשן (רמב"ם). **שֵׁשׁ אֶצְבָּעוֹת** – נימי הבגדים האלו באורך שש אצבעות הן חיבור לבגד, שאם נטמא הבגד נטמאו הנימין, ואם נטמאו הנימין נטמא הבגד; אבל יותר משש אצבעות אינו חיבור; **שֵׁל אֶפְקָרְסִין** – נימי הלבוש התחתון, הפתוח

אחת, קְלֶבְקֶרֶן אֶחָד – חֲבוּר לְטִמְאָה וְלַהֲנִיָּה; יְתֵר מִכָּאן – חֲבוּר לְטִמְאָה, וְאֵינוֹ חֲבוּר לַהֲנִיָּה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לֹא לְטִמְאָה.

ג חוּט הַמְשַׁקְלֶת – שְׁנַיִם עֶשֶׂר; שֵׁל חֲרָשִׁין – שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר; שֵׁל בְּנִיִּין – חֲמִשִּׁים אַמָּה. יְתֵר מִכָּאן, אִם רָצָה לְקַיֵּם – טָהוֹר. שֵׁל סִדְרִין וְשֵׁל צִרְיִין – כָּל שֶׁהָיוּ.

ד חוּט מֵאֲזֵנַיִם שֵׁל זֶהָבִים, וְשֵׁל שׁוֹקְלֵי אֲרָגְמָן טוֹב – שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. יָד הַקֶּרֶדֶם מֵאֲחֲרָיו – שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: טֶפַח – טָהוֹר.

ה חוּט מֵאֲזֵנַיִם שֵׁל חֲנֻנִים, שֵׁל בְּעֵלֵי כֶּתִים – טֶפַח. יָד הַקֶּרֶדֶם מִלְּפָנָיו – טֶפַח. שְׁרֵי יָד הַפְּרָגוֹל – טֶפַח. יָד

פירוש ברטנורא

כמין בתי דים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם הזרועות עד האצילים: גלופקריין. כסות עבה של צמר שלובשים בעת הקרירות: חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה. לחומרא. אם נגעה טומאה באחד מהן הוא חיבור ונטמאו כולם, ואם הוזה אחד מהן לא הוא חיבור, ולא טהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד: ר' יוסי אומר אף לא לטומאה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג חוט המשקלת. הבנאים מחוקקים בידם חוט ובראשו עופרת ומורידים אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום: חרשין. נגריין של עין: ושל בנאים. הבונים החומות הגבוהות והגדולות. וחוט המשקלת דרישא דלא הוא אלא שנים עשר, מיירי במיוחד לבנינים קטנים: יתר מבין. יותר ממדות אלו שמנו חכמים בכל אחד ואחד, אע"פ שהוא רוצה בקיומן, טהור אותו העודף על המדה ולא הוא חיבור לכלי: ושל סידיים. המחוס פני הכותל כסוד וגם הם צריכים למשקלת, וכן הציירים שמציירים צורה בכתלים: כל שהן. בין רב בין מעט היו חיבור:

ד חוט מאזניים. חוט שאוחזים בו המאזנים בשעה ששוקלים בהן: ר' יוסי אומר טפח טהור. אם יד הקרדום גדול כל כך שיוצא טפח לאחר ידו, לא חשבו יד, לפי שמויק לו למלאכתו, וכל היד כולו טהור. כך פירש מורי. ואין הלכה כר' יוסי:

ה יד הקרדום מלפניו. דרך האוחז ביד הקרדום כשרוצה לחתוך בו אינו אוחז ממש בראש הקתא שמא יחליק ויפול מידו אלא מניח מעט לאחר ידו, והשיעור שיש בין יד האדם לברזל קורא מלפניו, והיוצא לאחר ידו קורא מאחוריו באיך כבא. והא דלא מפרש כבבא זו דין שלפניו ושל אחריו, משום

משניות מבוארות – קהתי

הלכך יש שיעור לחוט המשקלת שלהם, ואילו הסידיים והציירים צריכים לבחון את הכותל כולו בכת אחת, לפיכך אין לחוט המשקלת שלהם שיעור, שהכל לפי גובה הכותל ("תפארת ישראל").

ב אור משנה ד

חוט מאזניים – החוט הקשור בקנה המאזניים באמצעו כדי לאחזם בו בשעה ששוקלים בהם, שֵׁל זֶהָבִים – של שוקלי זהב, וְשֵׁל שׁוֹקְלֵי אֲרָגְמָן טוֹב – שהם דברים יקרים, שֵׁל אֶצְבָּעוֹת – שיעור של שלוש אצבעות באורך החוט הוא חיבור למאזנים, שמחמת חשיבותם של הדברים ששוקלים במאזנים הללו השקילה היא מדוקדקת מאד, ולכן החוט הוא קצר ("תפארת ישראל"). יָד הַקֶּרֶדֶם מֵאֲחֲרָיו – דרך האוחז בקת הקרדום, שאינו אוחז ממש בראש הקת, שמא יחליק הקרדום ויפול מידו, אלא מניח מעט לאחר ידו, והחלק היוצא לאחר ידו היינו יד הקרדום מאחוריו. שֵׁל אֶצְבָּעוֹת – עד שלוש אצבעות הוא חיבור לקרדום, יתיר מכאן אינו חיבור. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: טֶפַח טָהוֹר – אם הקת ארוכה כל כך עד שיוצא טפח לאחר ידו, אין הקת חשובה "יד" לקרדום, לפי שקשה שימוש בקת כזו, הלכך הקת כולה טהורה.

בארנו משנתנו לפי הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש: יד הקרדום מאחוריו – חלק מן הקת היוצא מחוץ לחור של הקרדום, שלוש אצבעות – חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור. רבי יוסי אומר: טפח טהור – מה שיותר מטפח טהור, שאינו חיבור, אבל טפח הסמוך לברזל טמא, שהוא חיבור. ברם, יש תמיהים על פירוש הרמב"ם, שהרי לפירושו צריך רבי יוסי לומר: טפח טמא. ולא טפח טהור. אלא שאולי גרס הרמב"ם במשנתנו: "רבי יוסי אומר: טפח". וכן אמנם הגירסה בתוספתא (תוספות אנשי סס).

ב אור משנה ה

חוט מאזניים – כמו שבארנו במשנה הקודמת, שֵׁל חֲנֻנִים – ששוקלים בהם דברים שאינם יקרים כל כך, ואינם מדקדקים לשקול בצמצום, עין בעין, או שֵׁל בְּעֵלֵי כֶּתִים – ששוקלים דברים שבביתם לצורך עצמם, ואפילו שוקלים דברים יקרים אינם מדקדקים כל כך לשקול בצמצום ("תפארת ישראל"). טֶפַח – של החוט חיבור למאזנים. יָד הַקֶּרֶדֶם מִלְּפָנָיו – מה שיש בקת ממקום האחיה בה עד הברזל (ולפי הרמב"ם, שהבאנו בשולי המשנה הקודמת: הקת כולה בצד שאוחזים

משלושה סידיים וכו', חֲבוּר לְטִמְאָה, וְאֵינוֹ חֲבוּר לַהֲנִיָּה – לחומרה, שאם נגעה טומאה באחד מהם, נטמאו כולם; ואם היו טמאים, והוזה על אחד מהם, לא נטהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד. ומה שנקטה משנתנו "חלוק אחד. טלית אחת" וכו', משום סיפא הוא, להשמיענו, שיותר מחלוק אחד או טלית אחת וכו', אמנם חיבור לטומאה אבל אינו חיבור להזיה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לֹא לְטִמְאָה – יתיר מכאן אף לטומאה אינו חיבור. ואין הלכה כרבי יוסי.

במפרשים מבואר, שבענין הנימין ששינו במשנה הקודמת, אף חכמים מודים, שעד השיעור המפורש בכל בגד ובגד חיבור לטומאה ולהזיה, אבל יתיר מכאן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזיה (ברטנורא: "סדרי טהורות").

ב אור משנה ג

פועלים הבאים לבחון כותל או עמוד וכיוצא בזה, אם הוא קוף וישר, משתמש במכשיר הנקרא "אנך", והוא משקלת של עופרת או של מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט. משנתנו דנה בחוט המשקלת, עד איזה שיעור הוא מקבל טומאה, שכן החוט בפני עצמו אינו מקבל טומאה, אלא משום שהוא חיבור למשקלת המתכת, המקבלת טומאה, ובה המשנה למד במשקולות של בעלי מלאכה שונים, עד איזה שיעור החוט הוא חיבור למשקלת.

חוט הַמְשַׁקְלֶת – הרגילה, שמשתמשים בה הבנאים לבניינים קטנים (ברטנורא); ויש פורשים: חוט המשקלת שמשתמש בו כל אדם ("סדרי טהורות"). שְׁנַיִם עֶשֶׂר – טפחים של החוט הם חיבור למשקלת; שֵׁל חֲרָשִׁין – חוט המשקלת של נגרים, שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר – טפחים של החוט הם חיבור למשקלת; שֵׁל בְּנִיִּין – חוט המשקלת של הבנאים הבונים חומות גבוהות ומגדלים, חֲמִשִּׁים אַמָּה – של החוט הם חיבור למשקלת. יְתֵר מִכָּאן – יותר מן השיעורים הללו שקבעו חכמים בכל משקלת ומשקלת, אִם רָצָה לְקַיֵּם – כלומר אף אם רצה לקיים את החוט באורך שלמעלה מן המידה, טָהוֹר – העודף על השיעור, כלומר לא זו בלבד שאינו חיבור, ואם נטמאה המשקלת, אותו העודף על השיעור אינו טמא, אלא שאינו מקבל טומאה כלל ("תפארת ישראל"; "משנה אחודנה"). שֵׁל סִדְרִין וְשֵׁל צִרְיִין – חוט המשקלת של סידיים, המסיידים את הכתלים, וכן של ציירים העושים ציורים על הכתלים, שאף הם זוקקים למשקלת, כָּל שֶׁהָיוּ – אפילו החוט ארוך הבה, הוא חיבור למשקלת. יש מבארים הטעם, לפי שהבנאים והחרשים אינם כוחנים אלא חלקים חלקים של מלאכתם,

מִקְבֵּת (שָׁל יָד) שֶׁל מִפְתָּחֵי אֲבָנִים – טַפַּח.

ו חוט מאזניים של צמרים, ושל שוקלי זכוכית – מִפְּחִים. יד המקור – מִפְּחִים. יד המעצד של לגיונות – מִפְּחִים.

יד הקרנס של זֶהָבִים – מִפְּחִים; ושל חרשין – שְׁלֵשָׁה מִפְּחִים.

ז שירי הדרבן מלמעלן – אֲרֻבָּה. יד הבריד – אֲרֻבָּה. יד הקרנס של נבוש – חֲמִשָּׁה. יד בן הפטיש – חֲמִשָּׁה; ושל הפטיש – שְׁשָׁה. יד הקרנס של בקוע ושל עדר – שְׁשָׁה. ויד מקבת של סתתין – שְׁשָׁה.

פירוש ברטנורא

הבא חשיב הנך דשיעורן טפח, ובאידך בבא חשיב הנהו דשיעורן שלש אצבעות: פרגל. מחוגה. קומפשו"ו בלע"ז. והחרשים צריכים לעשות בו צורות עגולות: מקבת. פטיש של ברזל שראשו אחד חד ובו נוקבים ופוסלים את האבנים, ועל שם כך נקרא מקבת. ולשון מקרא הוא, ומקבות והגרון כל כלי ברזל (מלבי"ם א' ז): מפתחי אבנים. לשון פתחי חותם:

ו של צמרים. מוכרי צמר. ומעמא דהנך שיעורן במפחים, מפני שתופס בהן בשתי ידיו. והיינו נמו מעמא דכל הנך דיות דלקמן ששיעורן במפחים. וכל אותן ששיעורן טפח, לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת: מקור. קורנס חד שמנקרים בו הרחים. ועל שם שמנקרים בו קרוי מקור: יד המעצד של לגיונות. גרסינן. והוא כלי מכלי הרצוחים, ראשו עגול, ונושאים אותו אנשי החיל במלחמה. ובערבי קורים לו מבריו"ן: של זהבים. המכים על זהב לעשות טסין דקין: ושל חרשים. של ברזל:

ז שירי הדרבן מלמעלן. המרדע. הדרבן ראשו אחד יש בו ברזל כעין מרצע שבו מלמד הפרה לתלמיה והוא קרוי דרבן, ובראשו השני ברזל רחב מיוחד לתוך בו שרשים ושמו חרחור. ושיעור יד המרדע, למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים חשובים חיבור, ולמטה לצד החרחור שבעה טפחים הסמוכים לו הוו חיבור, כדלקמן. ומה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן ושבעה לצד החרחור אינו חיבור, ואם נגע שם טומאה לא נטמא לא החרחור ולא הדרבן: בדיד. כלי ברזל שבו חופרים גומות סביב האילן כדי שיהיוק מימיהן. ועל שם הגומות שקרוין בדידן נקרא הכלי החופר בהן בדיד: של נבוש. פטיש שמקשים בו על

משניות מבוורות – קהתי

למכור, שדרושה בה הזירות, טַפְּחִים – באורך שני טפחים הוא חיבור למאזניים, לפי שאוחזים בחוט בשתי ידיים. יד המקור – כלי שמנקרים (קודחים) בו את אבני הריחיים, טַפְּחִים – חיבור. בתוספתא שנו: "את שדרכו לאחוז בידו אחת. כגון יד הקרנס, טפח: ואת שדרכו לאחוז בשתי ידיו. כגון יד המקור, טפחיים". יד המעצד שֶׁל לְגִיּוֹנוֹת – מין גרון שחיללים נושאים במלחמה, ובשעה שמשתמשים בו אוחזים בקתו בשתי ידיים, טַפְּחִים – של הקת הם חיבור. יד הקרנס שֶׁל זְהָבִים – צורפי זהב, המכים בקורנס על הזהב לעשות טסים דקים, טַפְּחִים – חיבור; וְשֶׁל חֲרָשִׁין – יד הקורנס של חרשי ברזל, היינו נפחים, שהקורנס שלהם גדול יותר וצריך יד ארוכה יותר, שְׁלֵשָׁה טַפְּחִים – הם חיבור. יש מבארים הטעם, שמפני שהברזל שמכה עליו הוא חם, לפיכך מרחיק מקום אחיזת שתי ידיו בקת כשיעור טפח מהקורנס שבראש הקת ("תפארת ישראל").

באור משנה ז

שְׁרֵי הַדְּרָבָן מִלְּמַעַל, אֲרֻבָּה – נשבר מקל המרדע שבראשו הדרבן לכוון בו את הבקר בחרישה, ונשתיירו ממנו למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים, הרי הם חיבור לדרבן; פחות מכאן אינו חיבור ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"; עיין לעיל כהב); ויש מפרשים משנתנו במרדע שלם, שארבעה טפחים הסמוכים לדרבן הם חיבור, יתיר מכאן אינם חיבור לדרבן (ברטנורא); ויש מוסיפים לפירוש זה, שלפיכך נקטה המשנה לשון "שירי הדרבן", ולא סתם "יד הדרבן". כדי להשמיענו שלא זו בלבד שיותר מארבעה טפחים אינו חיבור, אלא אף פחות מארבעה טפחים אינו חיבור, היינו בשירי. שאם נשבר המרדע, ונשתייר חלק לצד הדרבן, אין שירי חיבור לדרבן אלא אם כן יש בהם ארבעה טפחים. אבל אם נשתיירו בו פחות מארבעה טפחים אינם חיבור. ברם, מתחילת עשייתו אפילו פחות מארבעה טפחים חיבור ("סודי סהרות"). יד הבריד – כמין מעדר שחופרים בו חפירות סביב לאילנות, שיתכנסו בהן המים (ועל שם החפירות הקרויות – במסכת מועד קטן ד, א – "בדידן" נקרא המעדר הזה "בדיד"). אֲרֻבָּה – טפחים של היד הם חיבור. יד הקרנס שֶׁל נְבוֹשׁ – שמנכשים בו, כלומר שעוקרים בו עשבים רעים מתוך התבואה והירקות (הר"ם; "תפארת ישראל"); ויש מפרשים; פטיש שמוצצים בו אבנים (ומבי"ם; ברטנורא). חֲמִשָּׁה – טפחים של היד הם חיבור. יד בן הפטיש – של פטיש קטן, חֲמִשָּׁה – טפחים הם

ב). טַפַּח – הוא חיבור לקרדום; יתיר מכאן אינו חיבור. במפרשים מבואר, שלפיכך לא סודרו שני דיני הקרדום, ידו מלפניו וידו מאחוריו. במשנה אחת, זה ליד זה, משום שהתנא נקט את ההלכות לפי סדר השיעורים: במשנה הקודמת נפרטו דברים ששיעורם שלוש אצבעות, ובמשנתנו – דברים ששיעורם טפח. שְׁרֵי יַד הַפְּרָגוֹל, טַפַּח – פרגול היינו מחוגה, ויש לה יד לאחיה, ובאה המשנה להשמיענו, שאם שברה יד הפרגול, ונשתייר בה כשיעור טפח, הרי שירי היד חיבור לפרגול; אבל אם נשאר בה פחות מטפח, אינו חיבור, שבפחות מטפח אין הפרגול ראוי לשיעור (מחרים, מובא ב"תוספות יום טוב"). יד מִקְבֵּת (שָׁל יָד) – המפרשים אינם גורסים "של יד" – שֶׁל מִפְּתָחֵי אֲבָנִים – המפתחים פיתוחים באבנים (מקבת היינו נמין קורנס חד שבו נוקבים ופוסלים אבנים). טַפַּח – של היד חיבור למקבת; ומפרש בעל "תפארת ישראל": "היינו כשיעור כדי שיאחזנו בידו, ולא יתיר, כדי שלא יעכבנו במלאכתו".

בענין "שירי יד הפרגול" נדחקים המפרשים, למה נקטה כאן המשנה "שירי"; וכן גם להלן (משנה ז ומשנה ח): "שירי הדרבן", "שירי החרחור", נדחקים המפרשים בבירור הלשון "שירי".

בעל "תוספות יום טוב" כותב: "צריך לומר, שכן רגילים לקרות "שירי יד". וכמו להלן בדרבן ובחרחור שקוראים להם גם כן בלשון "שירי".

בעל "תפארת ישראל" כותב: נראה לי, שממה שנקטה כאן המשנה לשון "שירי" נמצאנו למדים, שאין כל שיעורי טפח שבמשנתנו שורים, ששיעור הטפח שבפרגול היינו: אפילו כשנשברה יד הפרגול, דווקא אם נשאר טפח הרי זה חיבור, וכל שכן אם נשאר יותר מזה; אבל אם נשאר פחות מטפח, אינו חיבור, מאחר שאינו ראוי לשימוש. והוא הדין כשהיה מתחילה פחות מטפח שאינו חיבור, אלא שמשנתנו נקטה כדרכו של דבר, שנשברה ונשתייר רק טפח, שאלו מתחילה, כלום יעשה אדם יד לפרגול שאינה ראויה לו? אבל שאר שיעורי טפח שבמשנתנו היינו אפילו בפחות מטפח הרי זה חיבור, אבל רק עד טפח בלבד, ולא יתיר מכן. לפיכך כגון זה לא שייך לשון "שירי".

אבל בעל "סודי סהרות" מפרש יד הפרגול – טפח הוא חיבור, יותר מטפח אינו חיבור. ונקטה המשנה לשון "שירי יד הפרגול" ולא "יד הפרגול" סתם, משום שהתנא רוצה ליתן שיעור ביד הפרגול בין מלמעלה בין מלמטה, לא פחות מטפח ולא יותר מטפח, והיינו בשירי יד הפרגול, שנשברה היד, צריך שישאר טפח, אבל פחות מטפח טהור. ברם, אם עשאו מתחילתו ביד פחות מטפח טמא.

באור משנה ו

חוט מאזניים – כמו שבארנו במשנה ד, שֶׁל צְמָרִים – מוכרי צמר במשקל, שדרכם לשקול חבילות גדולות, וְשֶׁל שׁוֹקְלֵי זְכוּכִית –

ח שְׂרִירי תְּרַחֵר מְלֻמְטָן – שְׁבַעַה. יד מְגַרְפָּה שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים – בֵּית שְׂמַאי אומְרִים: שְׁבַעַה; בֵּית הֵלֵל אומְרִים: שְׁמוֹנֶה. שֶׁל סִידֵן – בֵּית שְׂמַאי אומְרִים: תְּשַׁעַה; בֵּית הֵלֵל אומְרִים: עֶשְׂרֶה. יתֵר מִפָּאן, אִם רָצָה לְקַיֵּם – טַמְאָ. וְיָד מְשַׁמְשֵׁי הָאוֹר – כָּל שֶׁהוּא.

פ ר ק ש ל ו ש י מ

א פְּלִי זְכוּכִית – פְּשׁוּטִיתָן טְהוּרִין, וּמְקַבְּלִיתָן טַמְאִים; נִשְׁפְּרוּ – טְהוּרוֹ; חֲזוֹר וְעֵשָׂה מִהֵן פְּלִים – מְקַבְּלִין טַמְאָה מִפָּאן וְלִהְפֹּא. הַמְבֻלָּא וְהַאֲסַקְטָלָא שֶׁל זְכוּכִית – טְהוּרִין. אִם יֵשׁ לָהֶן לְזַבּוּ – טַמְאִים. שׁוּלֵי קַעְרָה וְשׁוּלֵי אֲסַקְטָלָא

פירוש ברטנורא

האבנים ומשברים אותן: בן פטיש. הפטיש הקטן קרוי בן פטיש, והגדול שמו פטיש: של בקוע. קדרום שמבקעים בו עצים: של עזרה. שחופרים בו הקרקע לזריעה. כמו אשר במערר יעדרון (ישעיה ז'): של פתתים. חרובי אבנים והמקצעים ומשוין אותן:

ח מגרפה. שגורפים בה תנור וכירים או הטיט. תרגום יעים, מגרפתיא: ושל סיידים. שגורפים בה את הסיד: יתר מכּן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים ביד המגרפה, אם רוצה בקיום זה האורך היתר: טמא. אם נטמא הכלי. וכן אם נגעו טומאה בכל זה האורך של יד, נטמא הכלי עמו, רהוי חיבור לכלי: יה משמשי האור. כגון יד של שפוד ואסכלה ומרחשת ושאר כלים שתשמישן על ידי האור:

ל א כלי זכוכית. הך מתניתין תנינן לעיל בפרק ב' ובפרק ט"ו. ואידי דבעי למתני דין הך כלים של זכוכית הדר תנא לה הכא: טבלא. שולחן: אסקוטלא. בלשון לע"ז קורים לקערה שקוטל"א. והכא מיירי בקערה פשוטה שאין לה בית קיבול, אלא שמתחתיה מחובר לה בית קיבול קטן המשמש כשכופין הכלי על פניו, כעין שיש לכוסות של כסף ושל זכוכית שלנו: יש להן לבזבז. שפה סביב, הלבובו עושהו כלי שיש בו בית קיבול: שולי קערה ושולי אסקוטלא.

משניות מבוארות – קהתי

סיידים, שגורפים בה את הסיד, בית שְׂמַאי אומְרִים: תְּשַׁעַה – טפחים חיבור; בית הֵלֵל אומְרִים: עֶשְׂרֶה – טפחים חיבור. יתֵר מִפָּאן – יותר מן השיעורים הללו שמנו חכמים ביד של כל כלי וכלי (החל במשנה ד ועד כאן; ועיין ברטנורא שלפירושו מוסבה פסיקה זו על יד המגרפה בלבד). אִם רָצָה לְקַיֵּם – אם בעל הכלי רוצה לקיים את היד של הכלי כמו שהיא, יתירה על מידתה, טַמְאָ – אף היתיר על השיעור טמא, אם נטמא הכלי, וכן אם נגעו טומאה ביד, בכל מקום שהוא, נטמא היד, ונטמא הכלי עמה, שכל היד נחשבת חיבור לכלי. אבל בסתם, שלא חשבו הבעלים על יד הכלי שרוצים בקיום העודף על השיעור אין זה חיבור (יסודי טהורות). וְיָד מְשַׁמְשֵׁי הָאוֹר – יד הכלים שמשמשים בהם על האש, כגון יד של שפוד או של מרחשת, כָּל שֶׁהוּא – אפילו היד ארוכה מאד, הריהי חיבור, לפי שהשתמש בכלים אלו מרחיק את עצמו מן האש, הלכך צריכים הם יד ארוכה.

באור משנה א

פרק זה, שהוא האחרון במסכתנו, דן בכלי זכוכית; וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שטומאת כלי זכוכית היא מדרבנן, שהואיל ותחילת עשייתם היא מן החול, לפיכך גזרו בהם חכמים ככלי חרס. ומכל מקום מיטמאים הם מגבם (שלא ככלי חרס), הואיל ונראה תוכם ככרם. משנתנו פותחת בהלכה כללית, שכבר נשנתה בתחילת פרק ב' וחזרה ונשנתה בתחילת פרק טו.

פְּלִי זְכוּכִית, פְּשׁוּטִיתָן טְהוּרִין – כּדִּין כלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם כן יש להם "תוך" ("אליהו רבא"), וּמְקַבְּלִיתָן – והכלים שיש להם בית קיבול, טַמְאִים – מקבלים טומאה. נִשְׁפְּרוּ – הכלים, טְהוּרוֹ – מן הטומאה שקיבלו קודם שנשברו; וכן אם נשברו כשהם טהורים, שבריהם אינם מקבלים טומאה. חֲזוֹר וְעֵשָׂה מִהֵן – מן השברים, פְּלִים – שלמים, מְקַבְּלִין טַמְאָה מִפָּאן וְלִהְפֹּא – אבל אינם חוזרים לטומאתם הישנה, שמשנשברו בטלה טומאתם, וכשחזרו ועשה משבריהם כלים, דינם ככלים חדשים שלא נטמאו עדיין. הַטַּבְּלָא וְהַאֲסַקְטָלָא שֶׁל זְכוּכִית, טְהוּרִין – אינם מקבלים טומאה, לפי שהם כלים פשוטים. הַטַּבְּלָא היינו לוח המשמש כשולחן, והאֲסַקְטָלָא היינו כמין צלחת פשוטה שאין לה בית קיבול, אלא שמאחוריה יש בית קיבול קטן, ובאה המשנה להשמינו, שאף על פי שכלי עץ כגון אלו טמאים, מכל מקום כשהם של זכוכית טהורים, שדינם כדין כלי חרס. אִם יֵשׁ לָהֶן לְזַבּוּ – מסגרת על שפתה מסביב, טַמְאִים – מקבלים טומאה, שהלבוז עושה אותם כלי שיש לו תוך. שׁוּלֵי קַעְרָה וְשׁוּלֵי אֲסַקְטָלָא שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהַתְּקִינָן לְתַשְׁמִישׁ – שנשברו הקערה והאסקוטלא ונשאר שוליהן, שיש להם

חיבור; וְשֶׁל הַפְּטִישׁ – הגדול, שְׁשָׂה – טפחים הם חיבור. יָד הַקַּרְדָּם שֶׁל פְּקוּעַ – שמבקעים בו עצים, וְשֶׁל עֲדִיר – שעודרים בו את הקרקע, שְׁשָׂה – טפחים של היד הם חיבור. וְיָד מְקַבְּתָא שֶׁל סִתְתִין – מסתתי אבנים, שמחליקים בו את האבנים שסתתו, שְׁשָׂה – טפחים של היד הם חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור.

באור משנה ח

שְׂרִירי תְּרַחֵר מְלֻמְטָן, שְׁבַעַה – כבר בארנו (לעיל כה, ב), שהמרדע יש לו בראשו האחד מסמר והוא הדרבן, וראשו האחר כנכס לתוך ברזל, הנקרא חזחור. שבו חופרים את הקרקע ואף מנקים בו את העפר מן המחרשה, ובאה המשנה ללמד, שאם נשבר מקל המרדע ונשתיירו ממנו למטה לצד החרחרו שבעה טפחים. הרי הם חיבור לחרחרו; פחות מכאן אינם חיבור ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"; עיין לעיל כה, ב); ויש מפרשים משנתנו במרדע שלם (כמו ב"שיירי הדרבן ארבעה" ששנינו במשנה הקודמת). ששבעה טפחים של המרדע הסמוכים לחרחרו הם חיבור, ומה שהוא יותר משבעה אינו חיבור לחרחרו; וכבר שנינו במשנה הקודמת, שמה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן, אינו חיבור; נמצא שאם נגעו טומאה במרדע במקום שאינו חיבור לא לחרחרו ולא לדרבן, היינו חוץ משבעה שלצד החרחרו חוץ מארבעה שלצד הדרבן, לא נטמא לא החרחרו ולא הדרבן (ברטנורא); ויש מוסיפים לפירושו של ברטנורא (כמו בענין "שיירי הדרבן" שהבאנו במשנה הקודמת). שלפיכך נקטה המשנה "שיירי החרחרו". ולא "יד החרחרו" סתם, כדי להוסיף ולהשמיענו ששבעה טפחים הם גם השיעור הקטן ביותר (המינימלי). והיינו בשייריו. שאם נשבר המרדע, ונשתייר בו חלק לצד החרחרו, אין שייריו חיבור לחרחרו אלא אם כן יש בהם שבעה טפחים, אבל אם נשתיירו בו פחות משבעה טפחים, אינם חיבור. ברם, אם מתחילת עשייתו היה פחות משבעה טפחים לצד החרחרו, הריהו חיבור ("יסודי טהורות"). – ומה שחילק התנא את דיני המרדע, ושנה את שיירי הדרבן במשנה הקודמת ושיירי החרחרו במשנתנו, ולא נקטם כאחד: שיירי הדרבן ארבעה ושיירי החרחרו שבעה. לפי שרצה התנא לסדר את ההלכות לפי סדר השיעורים, החל בשלוש אצבעות (משנה ד). וגמור בעשרה טפחים (בסוף משנתנו). מכאן נקט תחילה שיירי הדרבן ארבעה. ואחר כך יד של חמישה. יד של ששה. ואחר כך שיירי החרחרו שבעה ("אליהו רבא"). יָד מְגַרְפָּה שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים – שגורפים בה את האפר מן התנור, או את הטיט, בֵּית שְׂמַאי אומְרִים: שְׁבַעַה – טפחים של היד חיבור למגרפה; בֵּית הֵלֵל אומְרִים: שְׁמוֹנֶה – טפחים חיבור. שֶׁל סִידֵן – יד מגרפה של

שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהִתְקִינָה לְתַשְׁמִישׁ – טְהוּרִין. קְרָטְסָן, או שֶׁפֶן בְּשׁוּפִין – טַמְאִין.
ב אֶסְפְּקָלְרִיא – מְהוּרָה. וְתַמְחֻזִי שֶׁעָשָׂא אֶסְפְּקָלְרִיא – טַמְא. וְאִם מִתְחַלָּה עָשָׂא לְשֵׁם אֶסְפְּקָלְרִיא – מְהוּר.
 תְּרֻדָּה שֶׁהוּא נֹתֵנוּ עַל שְׁלֶחֶן, אִם מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא – טַמְא; וְאִם לֹא – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמְא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גַּמְרִי
 מְטַהֵר.

ג כּוֹס שֶׁנִּפְגַּם רְבוֹ – מְהוּר; נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרַבּוֹ – מְהוּר; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם מְפָנֵר הוּא אֶת רֹב הַמַּיִם –
 מְהוּר. נִקְבַּי, וְעָשָׂא בֵּין בִּבְעֵץ בֵּין בִּזְפַת – מְהוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בִּבְעֵץ – טַמְא; וּבִזְפַת – מְהוּר.
ד צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ – טַמְאָה; וּגְדוּלָה שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ – מְהוּרָה. שֶׁל פְּלִימוֹן שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ – מְהוּרָה, מְפָנֵי שְׁהוּא

פירוש ברטנורא

כשנשבר מקום תשמישן נשאר הבית קיבול קטן והופכו ומשתמש בו, ואפילו הכי מהורים, דלא חשיבי השולים כלי, מפני מקום השבר שמויק לידים כשאוהים בו: קְרָטְסָן או שֶׁפֶן. תיקנם ועשאו חלקים עד שראויין להשתמש באותו בית קיבול, טמאים, דלא הוו תו שבר כלי: בְּשׁוּפִין. כלי שצורפין וחרשי ברזל מסירים בו החלודה ומחליקים בו הכלים. תרוגם הצרופים, שופינא. ל"מ"א בלע"ז:

ב אֶסְפְּקָלְרִיא. מראה של זכוכית שהאשה רואה בה את פניה. ובלע"ז אֶסְפְּקָלְרִיא. ואפילו יש לה בית קיבול מהורה, לפי שאינה עשויה לקבל אלא לראות צורת הפנים: תַּמְחֻזִי. כמין קערה גדולה של זכוכית: תְּרֻדָּה. כף של זכוכית: וְאִם לֹא. אם כשנותנו על השלחן או על דבר פשוט הוא מתגלגל לכאן ולכאן ונשפך מה שבתוכו, לפי שתחתיו חד ואינו עומד: ר' עֲקִיבָא מְטַמְא. הואיל ויש לו בית קיבול. והלכה כר' עֲקִיבָא:

ג כּוֹס. של זכוכית: שֶׁנִּפְגַּם רְבוֹ מְהוּר. דחשיב שבר כלי: נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרַבּוֹ. שהשלש פנימות עומדות ברובו של כוס ולא כמיעוטו: מְהוּר. אע"פ שאינו מפור את רוב המים: אִם מְפָנֵר הוּא אֶת רֹב הַמַּיִם מְהוּר. אבל כמיעוט, טמא. ואין הלכה כר' שמעון: בְּעֵץ. כבדיל: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר בִּבְעֵץ מְטַמְא. דהכל הולך אחר המעמיד, וחשיב ככלי מתכות. ואין הלכה כר' יוסי:

ד צְלוּחִית. כעין צלוחית של זכוכית שלנו שיש להן צוואר ארוך: שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ. שניטל פיה. שניטל צווארה: וּבְגְדוּלָה. שאינה יכולה ליטל בידו אחת אלא בשתי ידיו קרויה גדולה, ושיכולה ליטל בידו אחת קרויה קטנה: שֶׁל פְּלִיטוֹן. של שמן אפרסמון: מְהוּרָה. דתו לא חויה למלאכתה: מְפָנֵי שְׁהוּא מְהוּרָה אֶת הַיָּד.

משניות מבוארות – קהתי

מְפָנֵר הוּא אֶת רֹב הַמַּיִם – שבתוכו, מְהוּר – כדין כלי שבור; אבל אם אינו מפור את רוב המים, הריהו עדיין טמא. הרמב"ם גורס במשנתנו: נפגם בו שליש ברובו. והוא מפרש בפירושו למשנתנו: שליש גובהו ברוב היקפו. ברם, בחיבורו (הלי' כלים יב, ג) הוא כותב להיפך: נפגם בו שליש היקפו ברוב גובהו (עיין השגת הראב"ד שם, שמפרש כדרך שבארנו לעיל). נִקְבַּי – הכוס, וְעָשָׂא – ותיקנו, בֵּין בִּבְעֵץ בֵּין בִּזְפַת – בין שסתם את הנקב בבעץ, היינו כבדיל, בין שסתמו בזפת, מְהוּר – הכוס, שאין סתימה זו מועילה בו, לפי שאין הבעץ והזפת נדבקים כל כך בזכוכית. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בִּבְעֵץ – אם סתם את הנקב בבעץ, טַמְא – שסתמת בעץ בזכוכית סתימה מעולה היא; וּבִזְפַת – אבל אם סתם את הנקב בזפת, מְהוּר – שאינה סתימה. רבי יוסי הולך לשיטתו, שכן שנינו (לעיל ג, ז): "קומקום (של חרס) שניקב ועשאו בזפת. רבי יוסי מטהר. שאינו יכול לקבל את החמין כצונן". ואף כאן בכוס של זכוכית: בזפת טהור – הואיל ואינו יכול לקבל חמין כצונן (הגר"א). ואין הלכה כרבי יוסי.

יש מפרשים, שטעמו של רבי יוסי האומר: בבעץ טמא. לפי שהכל הולך אחר המעמיד, והואיל והבעץ הוא המעמיד של הכוס, הריהו חשוב ככלי מתכת (הר"ש; ברטנורא). ברם, בתוספתא שנו, שטמא משום כלי זכוכית (ולא משום כלי מתכת). עיין "משנה אחרונה".

באור משנה ד

צְלוּחִית קִטְנָה – של זכוכית, שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ – היינו צווארה, טַמְאָה – שעדיין ראויה היא לשימוש, הואיל ואפשר לאחזה ביד אחת למטה מפיה ולהיזהר שלא תיסרט היד בחידודי הפה; וּגְדוּלָה שֶׁנִּטְמַל פִּיהָ – אבל צלוחית גדולה, שאינה יכולה ליטל ביד אחת אלא בשתי ידיים, אם ניטל צווארה, מְהוּרָה – שהואיל וצריך לאחזה בשתי ידיים, אי אפשר להישמר שלא תיסרט היד בפנימות הצוואר השבור, והרי שאינה ראויה עוד לשימוש ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב טעם אחר, וזה לשונו (הלי' כלים יב, יא): "צלוחית קטנה, הניטלת ביד אחת, שניטל פיה – מקבלת טומאה, מפני שאין מניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה; אבל גדולה הניטלת בשתי ידיים, שניטל פיה – טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניס ידו לתוכה".

אבל יש מעירים, שלפי הרמב"ם לא מובן טעם ההבדל שנקט בשיעור

מאחריהם בית קיבול, אף על פי שהתקינן לתשמיש, שהפך אותם ומשתמש בבית הקיבול שמאחריהם, מְהוּרִין – שאין השוליים נחשבים כלים מפני מקום השבר שמויק לידים כשאוהים בו. קְרָטְסָן – החליקים כמין אדמה ועשאו ראויים לשימוש, או שֶׁפֶן בְּשׁוּפִין – שפשף את שפתם בפצירה והסיר את עוקציהם, טַמְאִין – מקבלים טומאה, הואיל ועשאו כלי קיבול שאפשר להשתמש בהם.

באור משנה ב

אֶסְפְּקָלְרִיא – ראי של זכוכית, מְהוּרָה – אינה מקבלת טומאה, ואפילו יש לה בית קיבול, לפי שאינה עשויה לקבלה, אלא לראות צורת הפנים. וְתַמְחֻזִי – קערה גדולה של זכוכית, שֶׁעָשָׂא אֶסְפְּקָלְרִיא – שמרקו וליטשו ועשאו ראוי – טַמְא – עדיין הוא מקבל טומאה, שלא נתבטל בזה מתורת כלי קיבול, שעדיין ראוי לתשמישו הראשון. ואין המירוק חשוב שינוי מעשה, לפי שאין כאן שינוי צורה ("משנה אחרונה"). וְאִם מִתְחַלָּה עָשָׂא לְשֵׁם אֶסְפְּקָלְרִיא – שבתחילה עשה את התמחוי לשם ראי, אף על פי שפעמים משתמש בו גם כקערה (תוספתא). מְהוּר – אינו מקבל טומאה, כיון שמתחילה אינו עשוי לקבלה. תְּרֻדָּה – כף גדולה של זכוכית, שְׁהוּא נֹתֵנוּ עַל שְׁלֶחֶן – שהוא רגיל להניחו על השולחן, וכיון ששוליו עגולים הריהו נוטה על צידו, אִם מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא – שאף על פי שהוא נוטה על הצד, אין מה שבתוכו נשפך לגמרי ונשאר בו כל שהוא, טַמְא – מקבל טומאה, כדין כלי קיבול; וְאִם לֹא – שאינו מקבל כל שהוא, שכשנותנו על השולחן הוא מתהפך ונשפך מה שבתוכו, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמְא – שעל כל פנים נחשב כלי קיבול, הואיל והוא מקבל כשאוהו בידו, וזהו דרך תשמישו, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גַּמְרִי מְטַהֵר – שכיון שאין התרווד מקבל להיות שמור בתוכו, אלא כדי לאכול ממנו מיד, אין זו נקראת קבלה ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

באור משנה ג

כּוֹס – של זכוכית, שֶׁנִּפְגַּם רְבוֹ – פגימה אחת שהיא ברוב היקפו, מְהוּר – כדין שבר כלי; ואפילו נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרַבּוֹ – שלוש פגימות הנמצאות ברוב היקפו של הכוס (הרא"ש). מְהוּר – אף על פי שאינו מפור את רוב המים שבתוכו; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם

סורחת את היד. לגיגין גדולים שנפלט פיהן – טמאין, מפני שהוא מתקנן לכבשין. והאפרכס של זכוכית – מהורה. אמר רבי יוסי: אשריך פלים, שנכנסת בטמאה, ויצאת במהרה.

ס ליק מסכת כלים מסכת אהלות פרק ראשון

א שנים טמאים במת – אחד טמא טמאת שבעה, ואחד טמא טמאת ערב. שלשה טמאין במת – שנים טמאין טמאת שבעה, ואחד טמא טמאת ערב. ארבעה טמאין במת – שלשה טמאין טמאת שבעה, ואחד טמא טמאת ערב. פיצוד שנים? אדם הנוגע במת – טמא טמאת שבעה; ואדם הנוגע בו – טמא טמאת ערב.

פירוש ברטנורא

הבא לתת ידו לתוכה לקחת מן הפליטין להריח בו, ידו נסרכת ונשרטת ונקרעת, סורחת, כמו סורכת בכ"ף, לשון סרכא: לגיגין גדולים. כמו כדון גדולים: מתקנן לכבשין. שכובשים בהן ירק במלח ובחומץ ומניחין אותן שם להתקיים: אפרכס. כלי עשוי לרחים, שרחב מלמעלה וקצר מלמטה בשוליו, ונותנים בו חמין הרבה בפעם אחת והן יורדים מעט מעט לתוך הרחים ונשחים שם ודוגמתו מצינו בריש חגיגה (דף ג') עשה אוגך כאפרכסת, שמכנים הרבה ומוציא קמעה: אשריך כלים. מסכת כלים: שנכנסת בטמאה ויצאת במהרה. מתחלת באבות הטומאות, ומסיימת האפרכס של זכוכית מהורה:

מסכת אהלות

א שנים טמאים במת אחד טמא טמאת שבעה. כולה מתניתין מפרש לה ואולי: אדם הנוגע במת, טמא טמאת שבעה. דכתיב (במדבר י"ט) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה, שהמת אבי אבות הטומאה הוא: אדם הנוגע בו טמא טמאת ערב. דכתיב (שם) והנפש הנוגעת תמא עד הערב, לפי שהוא נעשה וד הטומאה וכל וד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב. אבל הכמים נגרו על הנוגע בטמא מת בעודו מחובר למת שיהיה טמא שבעה:

משניות מבוארות – קהתי

מסכת אהלות

באור משנה א

המשניות א-ד בפרקנו דנות בדרגות טומאת המת.

שנים טמאים במת — יש שניים הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **אחד טמא טמאת שבעה** — ימים, **ואחד טמא טמאת ערב** — כמבואר להלן. **שלשה טמאין במת** — וכן יש שלושה הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **שנים טמאין טמאת שבעה, ואחד טמא טמאת ערב** — כמבואר במשנה ב. **ארבעה טמאין במת** — וכן יש ארבעה הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **שלשה טמאין טמאת שבעה, ואחד טמא טמאת ערב** — כמבואר במשנה ג. **פיצוד שנים** — טמאים במת, ואחד מהם טמא טמאת שבעה ואחד טמא טמאת ערב? **אדם הנוגע במת, טמא טמאת שבעה** — שנאמר (במדבר י"ט): "הנוגע במת לכל נפש אדם, וטמא שבעת ימים", לפי שהמת הוא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וכל אב הטומאה שמחמת טומאת מת טמא שבעה ימים; **ואדם הנוגע בו** — בטמא המת, **טמא טמאת ערב** — שנאמר (שם ס"ט, כב): "והנפש הנוגעת תמא עד הערב", ופירשו את הכתוב: "והנפש הנוגעת" במי שנטמא במת, טמא טמאת ערב. לפי שהנוגע בטמא מת אינו אלא ראשון לטומאה. במפרשים מבואר, שבמשנתנו מדובר בכגון שאדם נגע בטמא מת לאחר שהלה כבר פירש מן המת (ובלשון הגמרא: בטומאה "שלא בחיבורין"); אבל אם נגע בו כשהוא עדיין נוגע במת ("בטומאה בחיבורין") אף השני טמא טמאת שבעה, כאילו נגע אף הוא במת עצמו. ברם, לדעת הרמב"ם טומאה זו (טומאה בחיבורין) אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ודווקא לענין תרומה וקדשים, אבל לניזיר ועושה פסח, אף אם נגע בטמא מת בשעת חיבורו למת, אינו טמא אלא טומאת ערב כדן תורה (הל' טומאת מת ה, ב). ויש סוברים, ש"טומאה בחיבורין" היא מן התורה (עיין גמרא ותוספות עבודה זרה לו, ב; ועיין נושאי כליו של הרמב"ם, שם).

הצלוחיות, שהקטנה ניטלת ביד אחת והגדולה ניטלת בשתי ידיים, והלא אין ההלכה תלויה בכך כלום אלא בגודל פיה של הצלוחית, אם הוא רחב או צר? (**יסודי טהרות**); **של פליטון** — צלוחית קטנה של שמן למשחה, העשוי מעלי ורד ומבשמים אחרים, **שנפלט פיה** — צווארה הצר, **טהורה** — שאינה ראויה לשימוש, **מפני שהיא סורחת** — פוצעת, **את היד** — שהבא ליתן את האצבע לתוכה להוציא קצת שמן, ידו נשרטת ונפצעת (רמב"ם). **לגיגין גדולים** — כדים גדולים של זכוכית, **שנפלט פיהן** — צווארם הרחב, **טמאין** — שעדיין ראויים הם לשימוש, **מפני שהוא מתקנן לכבשין** — שכובשים בהם ירקות במלח ובחומץ, ומניחים אותם שם להתקיים, ואין מסתפקים מהם אלא לפרקים (רמב"ם; דא"ש), ואף כשבאים ליטול מתוכם את הכבשים, אין צורך לאחוז את הלגינים בידיים, אלא מוציאים את הכבשים משם בכלי ("משנה אחרונה"), או שנוטלים בידיים מתוכם כשהם עומדים על הארץ, ומתוך שפיהם רחב אין היד נשרטת (**יסודי טהרות**). **והאפרכס של זכוכית** — כלי של רחיים בצורת משפך, שנותנים לתוכו חיטים, והוא מוציאם קימעה קימעה לתוך הריחיים, **טהורה** — לפי שאינה כלי קיבול, שמה שנותנים לתוכה אינו בשביל להיות שמור שם אלא להוציאו לריחיים מיד ("משנה אחרונה"). **אמר רבי יוסי: אשריך פלים** — מסכת כלים, **שנכנסת בטמאה** — פתחת ב"אבות הטומאות", **ויצאת בטהרה** — וסיימת בפסיקה: "האפרכס של זכוכית מהורה".

בתוספת רבי עקיבא איגר מובאת הערה: אף שרבי יוסי היה רבו של רבי, מכל מקום היו להם סודי משנה קודם רבי. וכן מובא בתוספות (בבא קמא צד, ב), שהמשניות היו קודם רבי, אלא שהוא סדרם. ובעל "משנה אחרונה" כותב: "לא על המשניות הללו אמרה, שרבי יוסי קדם לרבי שסידר המשניות, אלא כל התנאים היו בידם משניות סדורות מרובותיהם, ורבי יוסי גם הוא היו בידו משניות סדורות, וסיים גם כן מסכת כלים בטהרה. ואפילו לא סיים ב"אפרכס טהורה", אלא שפרק זה של כלי זכוכית נשנה בסוף, קודם לו "יצאה בטהרה", שמן התורה כלי זכוכית טהורים.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דוחה הגמרא: **אי משום הא לא איריא** - אם זו הראיה, אינה מוכרחת, וניתן לדחותה ולומר **שקסברי** - התנא של הברייתא סובר,

דף עד עמוד ב: שהבוי אינה חיה ואינה בהמה, אלא **ברייה בפני עצמה היא**, ולפיכך צריכה התורה לרבות שחלבה אסור. ובהכרח כן הוא, **דאי לא תימא הכי** - שאם לא תאמר כך, **הא דאמר רב אידי בר אבין** על הברייתא הדורשת מהפסוק הנאמר באיסור אכילת דם (ויקרא ז כו) 'לעוף ולבהמה' לרבות כל דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה וכו', ותמוה, שכן מה יש לרבות עוד מלבד עוף ובהמה האמורים בענין, וביאר רב אידי בר אבין **ש'אף כל'** שאמרה הברייתא **ל'אטווי'** [-בא לרבות] **בוי**, שאף דמו אסור באכילה. ומעתה, אם **בוי ספיקא הוא**, יקשה וכי **איצטריך קרא לרבוי ספיקא**, הרי פשוט שדמה אסור, כיון שדם אסור בין בבהמה ובין בחיה. **אלא** בודאי סובר רב אידי, שכיו היא **ברייה בפני עצמה, ושאיני** מחיה ובהמה ומשום כך הוצרכה התורה לרבות בפירוש איסור אכילת דמה. ואם כן, **הכא נמי** - אף הברייתא שלפנינו, סוברת ש**ברייה היא ושאיני**, ולפיכך צריכה התורה לרבות שחלבה אסור.

הגמרא מבארת כיצד למדים מהפסוק איסור אכילה ושתיה ביום הכפורים: **תנו רבנן**, נאמר בתורה (ויקרא טז כט), 'בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם', **יכול** הייתי לפרש שהמצוה היא **שישב בחמה או בצנה כרי שיצטער** ויתענה, **תלמוד לומר** בהמשך הפסוק **יכל מלאכה לא תעשו**, ללמדנו, **מה** [-כשם ש]איסור **מלאכה הוא בשב ואל תעשה**, דהיינו הימנעות ממלאכה, **אף מצות עניו נפש הוא בשב ואל תעשה**, היינו הימנעות מתענוג המבטל את העיניו, ואין זה שייך אלא באיסור כגון אכילה שתיה ורחיצה.

שואלת הגמרא: אף לאחר שלמדנו שכוונת הכתוב לעינוי שהוא בשב ואל תעשה, **ואימא** - עדיין יש לי לפרש ולומר שהכוונה **היבא דיתבי בשימשא ותיים ליה** - אם הוא יושב בחום השמש וחם לו, **לא נימא ליה קום תוב בטולא** - אסור לו

לקום ולישב בצל, וכן אם **יתבי בטולא וקריר ליה** - יושב בצל וקר לו, **לא נימא ליה קום תוב בשימשא** - אסור לו לקום ולישב בהתחמם בחום השמש, ונמצא מענה את נפשו בשב ואל תעשה. משיבה הגמרא: אי אפשר לפרש כן, שכיון שהוזכר איסור מלאכה סמוך למצות עינוי יש ללמוד, **דומיא דמלאכה** - מצות העינוי דומה לאיסור מלאכה, **מה מלאכה לא חלקת בה**, אלא היא אסורה בכל אופן, **אף ענוי** האמור בפסוק הוא בדבר שלא תחלוק בו אלא בכל אופן הוא מצווה בו, ולפיכך בודאי אין הכוונה לשיבה בחמה או בצל, שהרי לפי זה נמצא שאינו מצווה בעינוי אלא אם כבר יושב שם, אך אם אינו יושב שם אינו מצווה לשבת כדי להתענות.

ברייתא נוספת הדורשת באופן אחר: **תניא אידך, תענו את נפשתיכם, יכול ישב בחמה ובצנה ויצטער, תלמוד לומר יכל מלאכה לא תעשו, מה איסור מלאכה הוא דבר שחייבין עליו כרת במקום אחר, כגון בשבת, אף ענוי נפש הוא דבר שחייבין עליו כרת במקום אחר, והיינו עינוי מאכילה, ואי זה זה** - היכן מצונו חיוב כרת על אכילה, **זה הגול ונתר**. שואלת הברייתא: אם כן, **אימא** - ארבה, שמצות עינוי ביום הכפורים היא מניעה מאכילת **הגול ונתר** בלבד, **שהן ככרת** למי שאוכל מהם כל השנה, **ולא אביא את המכל שאינו ככרת** אלא במיתה בידי שמים, ומנין לנו שהאוכל טבל ביום הכיפורים מתווסף עליו חיוב כרת. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** - לכן כפלה התורה 'תענו' 'ועניתם את נפשתיכם' (שם טז לא), **ריבה** הכתוב שחיוב עינוי הוא אף בדבר שאין בו חיוב כרת במקום אחר. מוסיפה הברייתא ושואלת: **אימא** את **המכל** החמור **שהוא כמיתה בידי שמים, ולא אביא את הנבילה שאינה כמיתה** אלא בלאו ועונשה מלקות. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר תענו' ועניתם את נפשתיכם, ריבה** שחיוב עינוי הוא אף בנבילה. שואלת הברייתא: ועדיין **אימא** את **הנבילה שהוא בלאו, ולא אביא את החולין שאינן בלאו**. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר תענו' ועניתם את נפשתיכם, ריבה** שחיוב עינוי הוא אף בחולין. ועדיין **אימא** החולין **שאין בקום אכול** - שאין מצוה לאכול, **ולא אביא את התרומה שהיא בקום אכול** - שיש מצוה באכילתה. **תלמוד לומר תענו' ועניתם את נפשתיכם, ריבה** לאסור אפילו תרומה. ועדיין **אימא** את **התרומה שאינה בבל תותירו'** - שאין איסור להותירה ולא לאכלה, **ולא אביא את תפנדשים שהן בבל תותירו'** - שחייב לאכלם ואסור להותירם. **תלמוד לומר תענו' ועניתם את נפשתיכם, ריבה** אפילו קדשים.

דף עד עמוד ב: **אתא קרא לרבוי ספיקא**. בתמיהה אטו קמי שמיא ספיקא הוא אי בהמה הוי אי חיה הוי: **הא דאמר רב אידי בר אבין**. בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא.) אף כל לאתווי כוי דקתני התם כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדים וכו': **מה**. מצות מלאכת שבת שב ואל תעשה הוא אף מצות עינוי שב ואל תעשה דבר המבטל ממך את העינוי הוא ואין זו אלא כגון הני דמתניתין לא יאכל ולא ישתה ולא ירחץ: **מה מלאכה לא חלקת בה**. בכל צדדיה אסורה אף עינוי נמי שאיסורו בכל צדדיו קאמר יצאו חמה וצנה שאם ישב הרי הוא בעינוי ואם לא ישב אינו מצוה לישב: **מה מלאכה דבר שחייבין עליו במקום אחר**. כרת כי הכא כגון בשבת אף עינוי בדבר אכילה קאמר שמצינו שחייב עליו במקום אחר כגון פיגול ונותר:

משנה

1 משנתינו עוסקת בדין המפתה שלא בפני עדים, אך הוא עצמו
 2 מודה בכך: 'האומר פתיתי את בתו של פלוני, אף שאין עדים על
 3 כך, משלם בנשת ופגם על פי עצמו, כיון שהודאת בעל דין נחשבת
 4 כמאה עדים לחייב ממון, ואין משלם את הקנס של חמשים שקלים,
 5 לפי שהמודה בקנס פטור.
 6 המשנה מביאה דוגמאות נוספות לחיובי ממון וקנס: 'האומר, נגבתי
 7 דבר מחבירי, ואין עדים על כך, משלם את הקרן על פי עצמו, משום
 8 שהוא חיוב ממון. ואין משלם תשלומי כפל שחייבה התורה את
 9 הגנב, ולא תשלומי ארבעה והמשה שחייבה תורה את הגונב שור
 10 או שה וטבחו או מכרו, לפי שאלו תשלומי קנס, והמודה בו פטור.
 11 דוגמא נוספת: האומר המית שורי את פלוני, שחייב לשלם כופר,
 12 או שאמר המית שורי את שורו של פלוני, שחייב לשלם את דמי
 13 השור, הרי זה משלם על פי עצמו, כיון שהם תשלומי ממון. אבל
 14 אם אמר המית שורי את עבדו של פלוני, שחייבתו תורה לשלם
 15 שלשים שקלים, שהוא קנס, אין משלם על פי עצמו.
 16 התנא מבאר את הכלל בדינים אלו: זה הכלל, לידע מהו קנס, כל
 17 המשלם יתר על מה שהיקר, כגון גנב המשלם כפל, שלשים שקלים
 18 של עבד, או חמשים שקלים של אונס ומפתה, שלפעמים התשלום
 19 גדול מהנזק, זהו קנס, ואינו משלם על פי עצמו, ואילו המשלם
 20 כשיעור נזקו, הרי זה נחשב לממון, ומשלם על פי עצמו.

גמרא

21
 22
 23
 24 שנינו במשנה: 'האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בנשת ופגם
 25 על פי עצמו'. מקשה הגמרא: מדוע נקט התנא דווקא אופן של
 26 פיתוי, ולייתי אנפתי את בתו של פלוני, שיש בזה חידוש גדול
 27 יותר, שנאמר לומר על עצמו שעשה מעשה פריצות שכזה.
 28 מתרצת הגמרא: 'לא מפעיא קאמר - שנה התנא דין זה באופן
 29 שכתב את הדין המיוחד יותר, עד שאין צורך לכתוב את הדין
 30 הפשוט, כלומר, לא מפעיא - אין צריך לומר שהאומר אנפתי את
 31 בתו של פלוני, דלא קא פגים לה - שאינו פוגמה כל כך, שהרי אינו
 32 אומר שהסכימה להיבעל לו, דבודאי משלם בנשת ופגם על פי
 33 עצמו. אלא האומר פתיתי, דקא פגים לה - שבדבריו הוא פוגמה
 34 ביותר, שהרי הוא מוציא עליה לעו שהסכימה להיבעל לו, אימא
 35 - היינו יכולים לומר שלא משלם על פי עצמו, כיון שאם נאמין לו
 36 ונחייבו לשלם בנשת ופגם נחוק בכך את הלעו, שיחשבו בני אדם
 37 שהתברר לבית דין שאמת הדבר, קא משמע לן התנא, שאין
 38 חוששים ללעו, ומשלם בנשת ופגם על פי עצמו.
 39 הגמרא מביאה ברייתא החולקת על משנתינו וסוברת שחוששים
 40 ללעו. אומרת הגמרא: מתניתין - משנתינו, האומרת שהמפתה
 41 משלם בנשת ופגם על פי הודאת עצמו, דלא כי האי תנא - אינה
 42 סוברת כתנא זה, דתניא בברייתא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום
 43 רבי שמעון, האומר פתיתי את בתו של פלוני, לא רק מקנס הוא
 44 פטור, אלא אף בנשת ופגם אינו משלם על פי עצמו, משום שלא
 45 כל הימנו - אין לו נאמנות, שיפגום בדבריו את בתו של פלוני,
 46 וירציא עליה קול שזינתה.
 47 הגמרא מבררת האם ביד הנערה למחול על הלעו. שואלת
 48 הגמרא: אמר ליה רב פפא לאביי, ררבי שמעון החושש ללעו, ניהא
 49 לה לדידה מאי - מה הדין באופן שרצונה של הבת לקבל את דמי
 50 הבושת והפגם, אף שמזמת כן יצא עליה לעו. השיב לו אביי: אף
 51 שהבת עצמה מסכימה, דלא לא ניהא ליה לאביה בהוצאת לעו
 52 זה, שאף לו יש בושה בדבר, ואין הסכמת הבת מועילה. המשיך
 53 רב פפא ושאל: באופן שניהא ליה לאביה, מאי השיב לו אביי:
 54 דלא לא ניהא להו לבני משפחה בלעו כזה, שאל רב פפא: באופן
 55 שניהא להו אף לבני משפחה, מאי אמר לו אביי: אי אפשר דלא

56 חד במדינת הים דלא ניהא ליה - לא יתכן שלא יהא אחד מבני
 57 המשפחה הנמצא במקום רחוק, שלא יסכים ללעו זה, ואין לבית
 58 דין לחייבו בבושת ופגם, שבכך הם מחזקים את הלעו המביישם.

59 שנינו במשנה: 'האומר נגבתי משלם את הקרן וכו', המית שורי את
 60 פלוני או שורו של פלוני, הרי זה משלם על פי עצמו. הגמרא
 61 מביאה מחלוקת בענין חיוב חצי נזק בשור תם שנגח, האם הוא
 62 קנס או ממון, ומנסה להוכיח ממשנתינו כאחד הצדדים: איתמר,
 63 פלגא ניקא - חצי נזק שחייבה התורה שור תם שנגח, רב פפא
 64 אמר, פלגא ניקא ממונא - ממון הוא, והמודה בו חייב לשלם. רב
 65 הונא בריה דרב יהושע אמר, פלגא ניקא קנסא, והמודה בו פטור.
 66 הגמרא מבארת את סברותיהם: רב פפא אמר פלגא ניקא ממונא,
 67 משום דקפבר, פתם שוורים, אף שאינם מוחזקים כנגחנים, לאו
 68 בחזקת שימור קיימי - אינם בחזקת משומרים מלהזיק אלא רגילים
 69 ליגח, ואם לא שמרוהו הבעלים ומחמת כן נגח, הרי זו פשיעה,
 70 וברין הוא דמשלם בנשת - ומצד הדין היה ראוי לחייבו לשלם את
 71 כל הנזק, ורחמנא הוא דתניס עליה - והתורה היא שחסה עליו
 72 ופטרה אותו מחצי נזק, דאפתי לא אעד תוראי - כיון שעדיין לא
 73 הועד השור ליגח. נמצא שמה שהוא חייב בחצי נזק אינו קנס אלא
 74 ממון גמור, שחייב בו מעיקר הדין.

75 רב הונא בריה דרב יהושע אמר, פלגא ניקא קנסא, משום דקפבר
 76 פתם שוורים בחזקת שימור קיימי - סתם שור מוחזק כשומר, שאינו
 77 נוגח ומזיק, ואף שלא שמרו בעליו, בדין הוא דלא לישלם כלל,
 78 ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנימריה לתוראי - והתורה קנסה
 79 אותו ולשלם חצי נזק כדי שמאכן ולהבא ישמרו.

80 הגמרא מנסה להוכיח כאחד הצדדים במחלוקת מכמה משניות,
 81 ונתנת סימן לזכירת המשניות: סימן, היוזק - הניזק והמוזק
 82 בתשלומין, מה - מה בין תם למועד, והמית - המית שורי את
 83 פלוני, כלל - זה הכלל כל שמשלם על פי עצמו.

84 הגמרא מנסה להוכיח שחצי נזק הוא חיוב ממון: תנן במשנה (ב"ק
 85 י"ג) לגבי שור תם שהיקר, הניזק והמוזק בתשלומין - משתתפים
 86 בתשלום. ובשלא לא לאן דאמר פלגא ניקא ממונא, היינו דשייך
 87 ניזק בתשלומין - מובן שנחשב הדבר כאילו הניזק משתתף
 88 בתשלום, שהרי מעיקר הדין היה ראוי שיקבל נזק שלם, ואמרה
 89 תורה שיקבל רק חצי נזק, הרי שהמוזק משלם חצי והניזק מפסיד
 90 חצי. אלא לא לאן דאמר פלגא ניקא קנסא, השתא דלא ידריה קא
 91 שקיל - הרי אפילו החצי שהוא מקבל אינו מגיע לו מצד הדין,
 92 בתשלומין איתיה - וכי נחשב שהוא משתתף בתשלום הנזק
 93 ומפסיד בזה שמקבל רק חצי נזק, הלא מעיקר הדין לא היה עליו
 94 לקבל כלום.

95 דוחה הגמרא: אין כוונת המשנה שהניזק והמוזק משתתפים
 96 בתשלום הנזק של הנגיחה, ולא נצרכא - לא הוצרכה המשנה
 97 לומר 'הניזק והמוזק בתשלומין, אלא לענין פחת נבילה, שאם
 98 פחתו דמי הנבילה לאחר הנגיחה, קודם שהספיק למוכרה, אין
 99 המזיק חייב לשלם לו על הפסד זה, אלא המזיק משלם רק את
 100 הפחת שהיה בשעת המיתה, והניזק מפסיד את הפחת שהתווסף
 101 לאחר מכן, ובכך נחשב כאילו הוא משתתף בתשלום הנזק.

102 תמחה הגמרא: וכי החידוש במשנה זו הוא שפחת נבילה מטיל על
 103 הניזק, הלא כבר שנינו במשנה בבבא קמא (ט"ו), 'בשוזיק, חב המזיק
 104 לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ, והנינא - ושנינו בברייתא (שם י"ג)
 105 בביאור משנה זו, שבכך שכתב התנא 'תשלומי נזק' שוו לשלון
 106 השלמה, ולא כתב 'משלם את הנזק', הוא מלמד שהבעלים מטפלין
 107 בנבילה, כלומר, שהבעלים מקבלים את הנבילה בשויה מיד
 108 לאחר הנגיחה, והמוזק משלם להם את שווי השור כשיעור
 109 שהפחיתה המיתה עצמה את שווי.

110 מתרצת הגמרא: הוצרך התנא לכתוב פעמיים דין זה שהבעלים
 111 מטפלים בנבילה, חדא פתם, וחדא במועד. מבארת הגמרא את

כתובות. אלו נערות – פרק שלישי דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצו
 רש"י תוספות

1 **משנה פתיה** – בגמרא מפרש אמאי לא תנא "אנסתי". ואינו משלם קנס – בבבא
 2 קמא נפקא לן מודה בקנס פטור מ'אשר ירשיעון אלהים" – פרט למרשיע את עצמו.
 3 **המית שורא את פלוני** – והריני חייב בכופר. הרי זה משלם על פי עצמו – קסבר כופרא
 4 ממונא. **עבדו של פלוני** – והריני חייב שלשים סלע. אינו משלם – דקנס ניהו, שאפילו
 5 אין יפה דינר נותן שלשים. **גמרא דלא פנים**
 6 לה – אין לעו של אנוסה גדול כלעו של
 7 מפתה, וכיון דלאו פגם דילה הוא – מדימנין
 8 ליה למשקל מיניה ברשת ופגם על פיו. אימא לא
 9 – נדימניה להחזיק את הלעו. לא כל הימנו –
 10 שיוציא עליה לעו מונה בעיר. ניהא לה ליהרה
 11 – לשאת את הלעו כדי להשתכר הממון. לא
 12 ניהא להו לבני משפחה – ובית דין אין עליהם
 13 לעשות דבר להחזיק בושתם. פלגא ניוקא –
 14 שחיבה תורה שור תם. וממונא – ומשלם על
 15 פי עצמו. לא בחזקת שימור קיימי – אם לא
 16 ישמרום בעלים בחזקת שיקור – ואינם בחזקת
 17 משתמרים מאלהים שלא זיקוק. אלא מויקין
 18 אפילו ניוקא דלאו אורחיה, הלכך על מרייתו
 19 רמיא לנטייתיה. וזה שלא שמרו – בדין הוא
 20 דלשלם כולה, אלא דרחמנא חס עליה, ומיהו,
 21 מה משלם – בדין משלם. כי חייב דנישפחיה
 22 – שזיסיף שמייה על שמייתה. תנן – בבבא
 23 קמא. הניוק והמויק בתשלומין – שניהם
 24 מפסידין דבר. סלקא דעתך דחבי קאמר:
 25 תרייהו מטי לזו בהאי פסידא, דניוק מפסיד
 26 פלגא, ומויק פלגא. היינו דשייר ניוק בתשלומין
 27 – דמפסיד פלגא בממוניה. דלאו דירה שקיל –
 28 דמה שנטול – בחנם גטל. בתשלומין איתיה –
 29 בתמיה. לא נצרכא אלא לפחת נבילה – הא
 30 דקתני ניוק בתשלומין, לאו בפלגא דקא שביק
 31 קאמר, אלא בהזוא פלגא ניוקא נמי דקני ליה
 32 רחמנא – מפסיד כל פחת שפחתה נבילה
 33 דמיהו משעת מיתה עד שעת העמדה בדין,
 34 ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו
 35 וכמה היהו נבילה יפה בשעת מיתה, ומשלם
 36 החצי. אבל מה שהחלו דמי נבילה משעת מיתה
 37 עד שעת מכירה – אין המויק משלם כלום
 38 באותו פחת. ובבבא קמא (יב.) יליף לה מקראי,
 39 ואשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניוק דתי.
 40 תשלומי נוק מלמד שהבעלים מנפלין בנבילה –
 41 תנא דברייתא דריש לישנא דמתניתין, דתנן
 42 בבבא קמא: משלם תשלומי נוק במיטב הארץ.
 43 ותנא עלה דברייתא, דהאי דנקט תנא דמתני
 44 תשלומי נוק, ולא תנא משלם את הנוק –
 45 לאשמעינן אתא, שהניק נוטל את נבילתו
 46 ומטפל בה ומוכרה, והמויק משלם עליה מה
 47 שחיבתו תורה, אם תם – חצי, ואם מועד –
 48 הכל. ותרתי למה ליה לרבי למיסתם במתני
 49 דבעלים מנפלין בנבילה? דקא משלם כוליה –
 50 דרזי בהפסד דהי. מניפו – אינו גובה אלא מגוף
 51 השור, ואם אין בו כדי חצי נוק – יפסיד
 52 המותר. מן העלייה – מן המיטב שבכספי מדיק.
 53 דגבי תם כתיב (שמות כא) "וחצו את כספך",
 54 מגופו, ובמועד כתיב (שם) "שלם ישלם שור".
 55 ואם איתא דפלגא ניוקא קנסא – ניתני נמי
 56 שהתם אינו משלם על פי עצמו, ומועד משלם על פי עצמו.
 57 אף שי חילוק זה ביניהם: שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם, ותם שהמית – אפילו חצי כופר, כדינו בניזקין, לא משלם. דכתיב "בעל השור נקי", ודרשינן (בבא קמא מא.ב.)

1 **משנה האומר**: "פתיתי את בתו של פלוני" – משלם
 2 ב'זשת ופגם על פי עצמו, ואין משלם קנס. האומר
 3 "גנבתי" – משלם את הפרן על פי עצמו, ואין משלם
 4 תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. "המית שור
 5 את פלוני" או "שורו של פלוני" – הרי זה משלם על
 6 פי עצמו. "המית שור עבדו של פלוני" – אין משלם
 7 על פי עצמו. זה הפלל: כל המשלם יתר על מה
 8 שהזיק – אינו משלם על פי עצמו. **גמרא וליתני**
 9 "אנסתי"! לא מבעיא קאמר; לא מבעיא "אנסתי"
 10 דלא קא פגים לה, דמשלם ב'זשת ופגם על פי עצמו,
 11 אבל "פתיתי" דקא פגים לה – אימא לא משלם על
 12 פי עצמו – קא משמע לן. מתניתין דלא פי האי
 13 תנא; דתניא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי
 14 שמעון: אף ב'זשת ופגם אינו משלם על פי עצמו,
 15 לא כל הימנו ש'פגום בתו של פלוני. אמר ליה
 16 רב פפא לאבבי: ניהא לה לדידה מאי? דלמא לא
 17 ניהא ליה לאביה, ניהא ליה לאביה מאי? דלמא לא
 18 ניהא להו לבני משפחה. ניהא להו לבני משפחה
 19 מאי? אי אפשר דלמא חד במדינת תם דלא ניהא
 20 ליה. "האומר גנבתי משלם את הפרן וכו'". איתמר,
 21 פלגא ניוקא; רב פפא אמר: פלגא ניוקא ממונא, רב
 22 הונא בריה דרב יהושע אמר: פלגא ניוקא קנסא. רב
 23 פפא אמר: פלגא ניוקא ממונא, קסבר: סתם שוורים
 24 לאו בחזקת שימור קיימי, וברין הוא דמשלם פוליה,
 25 ורחמנא הוא דחיים עליה, דאפתי לא איעד תורא.
 26 רב הונא בריה דרב יהושע אמר: פלגא ניוקא קנסא.
 27 קסבר: סתם שוורים בחזקת שימור קיימי, וברין הוא
 28 דלא לישלם כלל, ורחמנא הוא דקנסיה, כי היכי
 29 דינמריה לתוריה. סימן: היוזק מה והמית כלל. תנן:
 30 הניזק והמויק בתשלומין. בשלמא למאן דאמר פלגא
 31 ניוקא ממונא – היינו דשייד ניוק בתשלומין. אלא
 32 למאן דאמר פלגא ניוקא קנסא – השתא, דלאו דירה קא שקיל, בתשלומין איתיה? לא
 33 נצרכא אלא לפחת נבילה. פחת נבילה תנינא: תשלומי נוק מלמד שהבעלים מנפלין בנבילה.
 34 דא פתם וחדא פמועד. וצרכא, דאי אשמעינן תם – משום דאפתי לא איעד, אבל מועד
 35 דאיעד – אימא לא. ואי אשמעינן מועד – משום דקא משלם פוליה, אבל תם – אימא לא,
 36 צרכא. הא שמעינן: מה בין תם למועד? שהתם משלם חצי נוק מגופו, ומועד משלם נוק
 37 שלם מן העלייה. ולא קתני שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם על פי עצמו!
 38 תנא ושייר. מאי שייר דהאי שייר? שייר חצי כופר. אי משום חצי כופר – לאו שיירא הוא,
 39 הא

1 **וליתני** אנסתי – היה חדוש טפי דפטור, אף על גב דמודה ששעה פריצות. **רבי** שמעון
 2 בן יהודה אומר אף ברשת ופגם אינו משלם על פי עצמו – אומר רבינו יצחק. דאי
 3 קאי רבי שמעון בן יהודה אמתניתין דהכא, הא דמשמע בריש "נערה" לקמן (מבא, דלרבי
 4 שמעון, אי דקא תבע ברשת ופגם – מוהיב ליה קרבן שבועה – היינו משום דהתם תבעו
 5 האב תחלה, ואין שייך לומר לאו כל הימנו בו
 6 כדקאמר הכא. ואין צריך לומר דרתי תנאי
 7 אליבא דרבי שמעון. ועוד אומר רבינו שמעון בן
 8 אברהם: דההיא דלקמן איכא לאקמוי בבת גרים,
 9 וניהא לה לדידה ולאביה, דליכא למימר דלמא
 10 איכא חד במדינת תם דלא ניהא ליה. ומיהו, אי
 11 קאי רבי שמעון אמתניתין דשבועה, דמיייתי לקמן
 12 בריש "נערה" (שם) – על כרחך תרי תנאי אליבא
 13 דרבי שמעון.
 14 **האומר** גנבתי בו' – מוציא שם רע, ורוא בשן
 15 ועין דלא תנא – איכא למימר דאתאי
 16 בזה הכלל.
 17 זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק בו' –
 18 ואפילו למאן דאמר בפרק "שור שנגח
 19 ארבעה וחמשה" (בבא קמא מא.) דכופר היינו דמי
 20 המויק, לא חשיב יותר ממה שהזיק, אף על פי
 21 שפעמים שזה מויק יותר מניוק – דרדין נפשו
 22 הוא נותן.
 23 לא נצרכא אלא לפחת נבילה – אף על גב
 24 דלאו דירה שקיל, מכל מקום כיון דחבי ליה
 25 רחמנא חצי נוק – חשבינן ליה בתשלומין מה
 26 שפחתה הנבלה. והכא לא שייך למימר קרנא
 27 דתורך קבירא ביה, כדאמרינן ב"המניח" בסופו
 28 (בבא קמא לד.א), דהתם דאי ש'נרג השור,
 29 שייך לומר חכי, דאין לו למכור שורו בשביל כן,
 30 שסבור שישבחי, אבל הכא, מיד כשנרג – יש לו
 31 למכור, שידוע שפחתה הנבילה ותסריח.
 32 **תנינא** תשלומי נוק מלמד שהבעלים מטפלים
 33 בנבילה בו' – הכי דיקא לה בבבא
 34 קמא (יב.). חתי בניוק לא קתני, אלא בתשלומי
 35 נוק בו'. אי משום חצי כופר לאו שירא הוא
 36 שייך לומר פירכא היא, אלא שינויא הוא, דלא
 37 חיקשי למאן דאמר פלגא ניוקא ממונא מאי שייר
 38 – דשייר חצי כופר, ומשני: לא שייר כלום, וחצי
 39 כופר לאו שירא הוא. וכן איכא בניוד בפרק
 40 "שלשה מינים" (לחב.) גבי אי משום "לא חיל" –
 41 לאו שירא הוא. וכן בפרק "החליל" (סוכה נד.א),
 42 וזהו דהתם מגומגם טפי.
 43 הא

1 הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר – וליכא שירא, דאי משום
2 דמועד משלם כופר שלם ותם אינו משלם אלא חצי כופר – הא לאו שירא הוא, דהא
3 תנן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, וכופר בכלל. ואם תאמר: אבתי ליחגי דמועד אף
4 כשהוא בסקילה משלם כופר, ותם כשהוא בסקילה אינו משלם כופר כלל, דהביאורו לבית
5 דין וישלם לך, דהוא עצמו אינו משתלם אלא
6 מגופו, כדאמרין בפרק "שור שנגח ארבעה
7 וחמשה" (בבא קמא מבא), ויש לומר: דרך נמי לא
8 הוי שיר, דהוי בכלל דהא דקתני תם מגופו ומועד
9 מן העלייה, ומיהו תימה: דלא אשכחן בהדיא
10 בשום מקום שהיה אומר רבי יוסי הגלילי דתם
11 משלם חצי כופר. ואי משום דרייש רבי יוסי
12 הגלילי בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (שם)
13 "נקי" מדמי ולדות, ולא דריש "נקי" מחצי כופר,
14 מכלל דסבר דחייב – ודלמא לעולם סבר דפטור,
15 וטעמא משום דפטור מחצי כופר לא איצטרך
16 קרא, וכדשהויר בסקילה לא שייך כופר,
17 דהביאורו לבית דין וישלם לך. וכשאין השור
18 בסקילה, כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים,
19 פטור מדרבה, דאמר התם (גמא), שור שהמית בן
20 חורין שלא בכונה – פטור, שנאמר "השור יסקל
21 וגם בעליו יומת" – בומן שהשור בסקילה בעלים
22 משלמין כופר כו! ונראה דהכי פירושו: דהא מני
23 רבי יוסי הגלילי היא, דאמר תם משלם חצי כופר.
24 פירושו: דלא ממעט חצי כופר מ"נקי", ולא דוקא
25 משלם קאמר, אלא היה משלם אם היה לו ממה
26 להשתלם. ולשום תנא לא היה חצי כופר שיר כי
27 אם לרבי אלעזר, דרייש "נקי" מחצי כופר, ולית
28 ליה דרבה. וכשאין השור בסקילה – מועד
29 משלם, ותם אינו משלם. הוא דנקט רבי יוסי
30 הגלילי טפי מרבי עקיבא, דרייש, "נקי" מדמי
31 עבד, דלדידיה נהי דחצי כופר לא הוי שיר – דמי
32 עבד הוי שיר.

1 **הא מני רבי יוסי הגלילי היא, דאמר: תם משלם**
2 **חצי כופר. תא שמע: "המית שורי את פלוני", או**
3 **"שורו של פלוני" – הרי זה משלם על פי עצמו. מאי**
4 **לאו בתם? לא, במועד. אבל בתם מאי – אינו משלם**
5 **על פי עצמו. אדתני ספא: "עבדו של פלוני" אינו**
6 **משלם על פי עצמו – ניפלוג וניתני פרידה: במה**
7 **דברים אמורים – במועד, אבל תם אינו משלם על**
8 **פי עצמו! פולה במועד קמייירי. תא שמע, זה הפלל: כל**
9 **המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי**
10 **עצמו. הא פחות ממה שהזיק – משלם על פי עצמו!**
11 **לא תימא: הא פחות ממה שהזיק, אלא אימא: הא**
12 **במה שהזיק – משלם על פי עצמו. אבל פחות מאי**
13 **אינו משלם על פי עצמו. ליתני: זה הפלל: כל**
14 **שאינו משלם במה שהזיק – אינו משלם על פי עצמו,**
15 **דמשמע פחות ומשמע יתר! תיובתא. והלכתא: פלגא**
16 **ניזקא קנסא. תיובתא והלכתא?! אין, מעמא מאי**
17 **איתותב – משום דלא קתני במה שהזיק. לא פסיקא**
18 **ליה, ביון דאיפא חצי נזק צרות דהלכתא גמירי לה**
19 **דממונא הוא – משום הכי לא קתני. והשתא דאמרת**
20 **פלגא ניזקא קנסא, האי פלגא דאכל אימרי, ושונרא**
21 **דאיכל תרנגולו רכרבי – משונה הוא, ולא מגבינן**
22 **בבבלי. אבל וזמרי – אורחיה הוא, ומגבינן. ואי תפס**
23 **לא מפקינן מיניה. ואי אמר: אקבעו לי זמנא לארין**
24 **ישראל, מקבעינן ליה, ואי לא אויל, משמתנין ליה.**
25 **בין כך ובין כך משמתנין ליה. דאמרין ליה: סליק**
26 **היזקך, מדרבי נתן. דתניא, רבי נתן אומר: מינן שלא**
27 **יגדל אדם פלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע**
28 **בתוך ביתו – שצאמר: "ולא תשים דמים בביתך".**

1 הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר – ודריש להאי "נקי" לדרשה
2 אחריתי, לדמי ולדות – אם נגח אשה ויצאו ילדיה. הלכך לא היה ליה לפלוני בנייירו
3 בכופר. וכי תימא: הוה ליה לפלוני, דהאי פלגא הואי כוליה – והיא בכלל רישא היא,
4 דקתני: תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, ותנא בניזקין, הוה הדין לכופר. מאי לאו
5 בתם – ואי משום דקתני בה "זמית שורי את
6 פלוני" דחייבו כופר, ותם לאו בר כופר הוא –
7 הא מני רבי יוסי הגלילי היא. אדתני עבדו של
8 פלוני כו' – דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא
9 בעבד. ניפלוג בדידה – בבן חורין. ובבהמה נמי
10 הוה מצי לשניי חילוק, ולמיתני דאיכא דלא
11 משלם על פי עצמו. כמה דברים אמורים –
12 דמשלם על פי עצמו במועד כו'. כולה במועד
13 קמייירי – במועד אתא לאשמעינן, דאף הוא
14 יש בו חילוק, דאיכא ביה מידי דלא משלם על
15 פי עצמו, ומאי נידו – נגיחת עבד. ואי הוה תני
16 כדקאמרת – הוה שביק נמי לאורחיה, דרישא
17 איירי במועד וסיפא ניתני תם. ומא לי שבקה
18 תנא לאורחיה יבני נזק לולג מן חורין לעבד,
19 מה לי שבקה במויק ולולג ממועד לתם. יתר על
20 מה שהזיק – כגון נגיחת עבד. וכן אונס, ומפתה,
21 ומוציא שם רע, ותשלומי כפל, ותשלומי
22 ארבעה וחמשה. תא פחות ממה שהזיק – כגון
23 חצי נזק דתם. הכי גרסינן: ליתני כל שאינו
24 משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.
25 והלכתא פלגא ניזקא קנסא – דהואיל וכל חצי
26 נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה. לאו על
27 מריה הוה רמיא למינטריה בהכי, אלא קנסא
28 הוא, כי היכי דלוסיק ביה נטירותא. מעמא מאי
29 איתותב – כלומר, תיובתא מאי היא? משום
30 דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו
31 משלם על פי עצמו – דלישתמע מינה נמי חצי
32 נזק – הא לאו תיובתא היא. ביון דאיכא חצי
33 נזק – דמשתלם בנזקי בתמה במהלכת והתיזה
34 צרות מתחת גרליה והזיקה, דתנן בבבא קמא
35 (זא), דמשלמת חצי נזק. ובהוואו חצי נזק קיימא
36 לן בבבא קמא דהלכתא גמירי לה מסיני שהיא
37 תולדה של רגל, ופטורה ברשות הרבים כי רגל.
38 וניזקי רגל לאו קנסא ניהו אלא ממונא, שהרי
39 מועדת מתחילתה, וגבי צרות הוא דאקיל
40 רחמנא. וכיון דממונא הוא, משלם על פי עצמו,
41 משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו
42 משלם כמה שהזיק, דהא איכא האני. דאכל
43 אימרי – שתנן טלאים חיים ואכלם. פשינה הוא
44 – אין דרכו בכך, וכל נזק משונה בבהמה הוי
45 תולדה דקרן תמה, שאף היא משונה, שאין
46 דרכה בכך, וחצי נזק הוא דמשלם. וכיון דקנסא
47 הוא – לא מגבינן ליה בדיניי בבלי, שאין שם
48 סמיכה בזקנים ולא מקרו מומחים, וגבי קנס
49 כתיב (שמות כב) "ירשיען אלהים". אורחיה הוא
50 – והוה להו נזקי דשן, ושן משלמת נזק שלם,
51 וממונא הוא וגובין אותו בכלל. ואי תפס – ניזק
52 ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזק, דאין צריך
53 לצעוק לפנינו. לא מפקינן מיניה – וגבי פלגא
54 נזקיה. ואי – לא תפיסי, ואמר קמן: קבעו לי
55 זמנא בארעא דישראל, השיאורו לילך עמי לרחן לפני דיניי ארץ ישראל – קבעינן ליה. בין כך ובין כך – בין שרצה נזק לילך לארץ ישראל, בין שאינו רוצה. משמתנין ליה –
56 למויק, מיהא להרוג אותו כלב ולסלק היוזקה.

הדרן עלך אלו נערות

39 **נערה** לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב
40 הרי הן של עצמו – תימה: תינח קנס,
41 אלא בושת ופגם דממונא הוא – דאחין בעי
42 למחזיו ושמא מקריא דלעיל דנפיק בושת ופגם
43 איתקוש אהרדיף כפרישתי לעיל).
לאביה

32 **לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב – הרי הן של עצמה, עמדה בדין עד שלא פגרה –**
33 **הרי הן של אב. מת האב – הרי הן של אחין. לא הספיקה לעמוד בדין עד שבפגרה – הרי הן**
34 **של עצמה. רבי שמעון אומר: אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב – הרי הן של עצמה.**

הדרן עלך אלו נערות

29 **נערה שנתפתתה – בושיתה ופגמה וקנסה של אביה,**
30 **והצער בתפוסה. עמדה בדין עד שלא מת**
31 **האב – הרי הן של אב. מת האב – הרי הן של אחין.**

הדרן עלך אלו נערות

57 **משנה** נערה שנתפתתה. והצער בתפוסה – והצער נמי לאביה, באנוסה. בתפוסה. לישנא דקרא "ותפשה ושכב עמה" (דברים כב). לא הספיקה לעמוד בדין וכו' – כיון דלא עמדה
58 בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו. ואמרין לקמן (גמא), אין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו תורה בבתו, ויליף לה מקרא. מת האב – משעמדה בדין בנערותיה, בין בגרה קודם מיתה
59 בין לא בגרה. הרי הן של אחין – דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב. רבי שמעון אומר – אף על פי שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי ליה, ובגמרא יליף טעמא.
מעשה

כתובות דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצט

60 פוסקים הלכה כדבריו. מתרצת הגמרא: אין – אכן, אנו פוסקים
 61 כמותו על אף שהקשינו עליו ממשנתנו, שהרי **מַעֲבָרָא מַאי אִתְּוַתְּב**
 62 – מה היתה הקושיא עליו מהמשנה, **מִשּׁוּם דְּלֹא קָהְנִי שְׁקַס הוּא**
 63 'כל שאינו משלם **מִמָּה שְׁהוּיָק**, שישתמע מכך שאף המשלם פחות
 64 ממה שהוּיָק זהו קנס, ואין זו קושיא כל כך, שהטעם שלא כתב כן
 65 התנא הוא משום ד**לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ** – שאין זה כלל קבוע השייך
 66 בכל מקום, **בֵּין דְּאִיבָא** – שיש חיוב תשלום **חֲצִי נֶזֶק צְרוּרוֹת** –
 67 בהמה שהתזיה צרוּרוֹת מתחת רגליה בדרך הילוכה והזיקה,
 68 שמשלם חצי נזק, **וְהִלְבְּתָא גְּמִירֵי לָהּ** – שהלכה למשה מסיני היא
 69 דְּחִיבֵי זֶה **מְמוֹנָא הוּא**, כיון שזו תולדה של 'רגל' שהוא ממון, **מִשּׁוּם**
 70 **הָכִי לֹא קָהְנִי** שכל שאינו משלם כמה שהזיק זהו קנס, כדי שלא
 71 ישתמע שאף חיוב צרוּרוֹת הוא כן. וממילא ניתן לומר שבאמת
 72 חיוב חצי נזק של שור תם הוא קנס, ואין לדייק מלשון המשנה
 73 שהמשלם פחות ממה שהזיק זהו חיוב ממון.
 74 הגמרא מבארת כיצד נהגים למעשה בענין תשלומי חצי נזק של
 75 תם. אומרת הגמרא: **וְהִשְׁתַּא דְּאִמְרַת שְׁהַלְכָה הִיא דְּפִלְגָא נִיזְקָא**
 76 **קָהְנָא**, אם כן, **הִיא פְּלִגָא דְּאִבְל אִימְרֵי** – כלב שחנק טלאים ואכלם,
 77 **וְכֵן שׁוֹנֵרָא דְּאִבְלֵי תְּרַנְגוּלֵי דְּרַבְרָבִי** – חתול שאכל תרנגולים גדולים,
 78 שאין דרכם בכך **וּמְשׁוֹנָה הוּא הִזִּיק זֶה**, וכל נזק משונה הוא תולדה
 79 של קרן, ובשלשת הפעמים הראשונות משלם חצי נזק שהוא קנס,
 80 **וְלִכְּן לֹא מְנַבְּיָן** – אין גובים אותו **בְּפְּבָל**, כיון שאין שם דינים
 81 שהוסמכו על ידי הסנהדרין הגדולה שבירושלים, ובקנס כתוב
 82 (שמות כב ה) **'אֲשֶׁר יִרְשָׁעֵן אֲלֵהֶם'** שמשמע דינים סמוכים. **אֲבָל אִם**
 83 **אֵבֶל הַחַתּוּל זֹמְרֵי** – תרנגולים קטנים, **אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכו בכך,
 84 וזו תולדה של שן שמשלמת נזק שלם, וממון הוא ולא קנס, ולכך
 85 **מְנַבְּיָן** נזק זה בבבל, כיון שאין צריך לזה דינים סמוכים.
 86 ממשיכה הגמרא לבאר את דין הקנס: **יֵאָף שְׁאִין גּוֹבִים חֲצִי נֶזֶק**
 87 **בְּבָבֶל** לפי שהוא קנס, מכל מקום **אִי תִּפְסֵם הַנִּזְק מִנְּכַסֵּי הַמְזִיק**
 88 **מֵעֲצָמוֹ**, ללא רשות בית דין, **לֹא מְפָקִינָן מִיְנֵיהּ** – אין מוציאים ממנו,
 89 כיון שמצד הדין יש לו זכות בממון זה, אלא שביט דין אינם
 90 רשאים לדון דינים אלו, אך אם עשה דין לעצמו, אין מוציאים
 91 ממנו.
 92 דין נוסף: **וְאִי לֹא תִּפְסֵם הַנִּזְק**, אך **אִמְרַת** לבית דין, **אִקְבָּעוּ לִי וְיִמְנָא**
 93 **לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל** – תקבעו לי זמן שבו יתחייב המזיק לעלות עמי לארץ
 94 ישראל, לרון בבית דין סמוכים שבכוחם לחייבו קנס, **מְקַבְּעִינָן לֵיהּ**
 95 – קובעים לו זמן ומחייבים את המזיק לעלות עמו לארץ ישראל.
 96 **וְאִי לֹא אִוִּיל** – ואם המזיק אינו רוצה ללכת עימו, **מְשַׁמְתִּינָן לֵיהּ** –
 97 מנדים אותו, עד שיהגה כחיובו ויעלה לארץ ישראל.
 98 הגמרא מבארת שבכלב או חתול אלו יש דין נוסף. אומרת הגמרא:
 99 **בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף** – בין אם המזיק רוצה לעלות לארץ ישראל בין אינו
 100 רוצה, **מְשַׁמְתִּינָן לֵיהּ** למזיק מצד אחר, משום **דְּאִמְרִינָן לֵיהּ סִלִּיק**
 101 **הַיּוֹקֵף** – סלק את המזיק שברשותך, והיינו את אותו כלב או חתול
 102 שהזיקו בצורה משונה, וחיוב זה הוא **מְדַרְבֵּי נֶזֶק**, **דְּבִי נֶזֶק**
 103 **אוֹמְרֵי מִנֵּן שְׁלֵא יִגְדֵל אֲדָם כְּלָב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ**, שיכול לגרום נזק,
 104 **וְכֵן לֹא יַעֲמִיד סוּלָם רְעוּעֵי וְחָלַשׁ וְעִשׂוּי לְהַשְׁבֵּר בְּקִלּוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ**,
 105 **שְׁנֵאמַר (דברים כב ה) 'עֲשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֵּף וְלֹא תִשֵּׂם דְּמַיִם בְּבִיתְךָ'**.
 106 הדרן עלך אלו נערות
 107 פרק רביעי – נערה שנתפתחה
 108 הפרק שלפנינו דן בארבעה ענינים: א. בתחילת הפרק נמשך עדיין
 109 הנידון של הפרק הקודם בענין קנס של אונס ומפתה, ומבואר מי
 110 מקבל את תשלומי הקנס. ואגב כך מובאים דיני אב שקידש את
 111 בתו מי זכאי בממון כתובתה. ב. דיני 'מוציא שם רע', בעל
 112 שהוציא שם רע על אשתו שזינתה לאחר האירוסין. ג. זכויות
 113 וחובות שיש לאב בבתו בקטנותה ובנערותה, וכן זכויות וחובות
 114 שיש לבעל כלפי אשתו. ד. החובות של הבעל כלפי אשתו הבאים
 115 בתורת 'תנאי בית דין', שכל הנושא אשה עושה זאת על דעת כן.

משנה

116 שנינו במשנה לעיל (טז) שהמפתה נותן שלשה דברים והאונס
 117 המשך בעמוד צח

1 משום שיש טעם אחר לכך שלא שנה התנא את החילוק בין תם
 2 למועד לענין כופר, והיינו מחמת ד**הָא מְנִי** – כדעת מי המשנה
 3 שנייה, כרבי יוסי הגלילי היא, **דְּאִמְרַת שׁוֹר תָּם שְׁהָרַג אָדָם, מְשַׁלֵּם**
 4 **חֲצִי כּוֹפֵר**, ונמצא שאין חילוק ביניהם לענין חיוב כופר. ואף
 5 שמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר, הרי זה בכלל החילוק
 6 שכתוב במשנה, שמועד משלם נזק שלם, ותם חצי נזק. נמצא
 7 שלמאן דאמר שחצי נזק הוא קנס, הדין היחיד ששייר התנא הוא
 8 תשלום על פי הודאת עצמו, שתם אינו משלם על פי עצמו ומועד
 9 משלם.
 10 מנסה הגמרא להביא ראיה ממשנתנו: **תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵינוּ**
 11 **(ע"א), הָאוֹמֵר הַמֵּית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי וְאִנִּי חַיִּיב לְשַׁלֵּם כּוֹפֵר, אוֹ**
 12 **שָׂאֵמֵר הַמֵּית שׁוֹרִי אֶת שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְאִנִּי חַיִּיב לְשַׁלֵּם אֶת הַנּוֹק,**
 13 **הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ. מַאי לָאוּ** – האם אין משנתנו עוסקת
 14 אף בשור תם, ומבואר שחייב לשלם חצי נזק על פי עצמו, ומוכח
 15 שחצי נזק הוא חיוב ממון ולא חיוב קנס, ומתחייב על פי עצמו.
 16 דוחה הגמרא: **לֹא** – אין משנתנו עוסקת בתם, אלא רק **בְּמוֹעֵד,**
 17 שלדברי הכל חיובו הוא ממון ולא קנס, ולכן משלם על פי עצמו.
 18 מקשה הגמרא: אם כן, שמשנתנו עוסקת רק במועד, **אֲבָל תָּם**
 19 **מַאי** – מה היא הדין במודה ששורו התם הזיק, למאן דאמר שחצי
 20 נזק הוא קנס, הרי **אִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, ואם כן קשה, **אֲדַתְנִי** –
 21 עד שהתנא שונה ב**סִיפָא** כדוגמא לדין שבו אין אדם משלם קנס
 22 על פי עצמו את האופן של האומר המית שורי את עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי,
 23 **שְׁאִינוּ מְשַׁלֵּם קַנְס שְׁלִשִּׁים שְׁקָלִים עַל פִּי עֲצָמוֹ**, ניפלונו וניתני בְּרִיחָה
 24 – היה לו לחלק באותו מקרה עצמו של הריגת בן חורין שהוכרי
 25 ברישא, ולומר כך, **בְּמָה דְּרָבִים אֲמוּרִים** שאם הודה ששורו הרג
 26 אדם חייב לשלם, **בְּמוֹעֵד, אֲבָל תָּם שְׁהָרַג אָדָם אִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי**
 27 **עֲצָמוֹ**, כיון שזהו קנס, ומודה בקנס פטור.
 28 מתרצת הגמרא: הרי אף לדברייך היה התנא צריך לְשַׁנוֹת מהרישא
 29 לסיפא, שברישא מדובר בתם ובסיפא במועד, וכיון שכן, **כּוּלְהָ**
 30 **בְּמוֹעֵד קָמְרִירֵי** – העדיף התנא לְשַׁנוֹת את המשנה כולה רק במועד,
 31 ולחלק בין עבד לבן חורין, ולחדש שאף במועד יש אופן של קנס,
 32 והיינו באופן שהרג שורו המועד עבד כנעני, שבוה אינו מתחייב
 33 על פי עצמו.
 34 הגמרא מנסה להוכיח נידון זה מסיום משנתנו: **תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ**
 35 **בְּסוּף מִשְׁנֵינוּ (ע"ב), זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל הַמְשַׁלֵּם יִתֵּר עַל מַה שְׁהוּיָק**, כגון
 36 חיוב כפל בגנב, **אִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, משום שהוא קנס. ויש
 37 לדייק מכך, **הָא** – אבל אם משלם פחות ממה שְׁהוּיָק, וכגון שור תם
 38 המשלם רק חצי נזק, **מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, ומוכח לכאורה שחצי נזק
 39 הוא חיוב ממון, ולכן מתחייב על פי עצמו.
 40 דוחה הגמרא: **לֹא תִימָא** – אל תדייק מהמשנה **'הָא פְּחוֹת מִמָּה**
 41 **שְׁהוּיָק'** משלם על פי עצמו, **אֲלֵא אִימָא** – כך תדייק, **הָא 'כִּמְה**
 42 **שְׁהוּיָק'** – המשלם כשיעור הנזק בדיוק, **מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, אבל
 43 כשמשלם בשיעור אחר, בין יותר ובין פחות, הרי זה קנס, ובכלל
 44 זה גם חצי נזק שהוא פחות משיעור הנזק, והוא קנס.
 45 מקשה הגמרא: אם כן, שרק המשלם כשיעור הנזק זהו ממון, **אֲבָל**
 46 **הַמְשַׁלֵּם פְּחוֹת מִמָּה שְׁהוּיָק, מַאי, אִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, אם כן
 47 קשה, ליתני במשנה נוסח מדויק יותר, **זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שְׁאִינוּ מְשַׁלֵּם**
 48 **כְּמָה שְׁהוּיָק אִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ**, 'מלשון זו מְשַׁמְעֵנָּה גַם שֵׁאֵם
 49 משלם פחות ממה שהזיק, כגון חצי נזק, זהו קנס, וּמְשַׁמְעֵנָּה גַם שֵׁאֵם
 50 משלם יתר ממה שהזיק, כגון כפל, זהו קנס. ומדוע כתב התנא 'כל
 51 המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו', שזו לשון
 52 שניתן לטעות בה, ולסבור שהמשלם פחות ממה שהזיק, זהו ממון
 53 ומשלם על פי עצמו. אומרת הגמרא: **תִּיבְתָא** – אכן זו פירכא על
 54 הסובר שחצי נזק הוא קנס, כיון שמדיוק משנתנו ניתן ללמוד
 55 שזהו חיוב ממון.
 56 הגמרא פוסקת את ההלכה: **וְהִלְבְּתָא, פְּלִגָא נִיזְקָא קָהְנָא, ואִינוּ**
 57 **משלם על פי עצמו.**
 58 תמחה הגמרא: **תִּיבְתָא וְהִלְבְּתָא** – איך יתכן שמצד אחד אנו
 59 פורכים את שיטת הסובר שחצי נזק הוא קנס, ומצד שני אנו

כתובות דף מב עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שני)

52 אָמְן׃ שׂוּ לִשׁוֹן קַבֵּלְתָּ שְׂבוּעָה׃ וַאֲחֵר כְּךָ הוֹדָה שֵׁשִׁיךְ בְּשׂוּבוֹתָ׃
53 וּאֵכֶן אָנֹכִי אִם אִו פִּיִּתְהָ אֵת בְּתוֹ׃ הַרְי הוּא תְּיִיב קְרֹן חוֹמֵשׁ וְאִשְׁמ׃ וְקִרְן
54 הַיִּינוּ תְּשִׁלּוּמֵי קַנְס׃ בּוֹשֶׁת וּפְגָם׃ שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה אֵת הָאוֹנֵס אִו
55 הַמִּפְתָּה׃ וְעַל תְּשִׁלּוּמִים אִלו מוֹסִיף חוֹמֵשׁ׃ וּמַבִּיא אִשְׁמ גִּזְלוֹת׃ רַבִּי
56 שְׁמַעְיֹן חוֹלֵק וּפּוֹטֵר אֵת הַנִּשְׁבַּע לִשְׁקֵר מַחֲמוֹשׁ וְאִשְׁמ׃ לַפִּי שְׂאִיִּנוּ
57 מְשִׁלָּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ - שְׁהַמּוּדָה בְּקַנְס פִּטוֹר מִלְּשִׁלָּם׃ וּרְק עַדִּים
58 יִכּוּלִים לַחֲיִיבוּ בְּקַנְס׃ וְנִמְצָא שְׂבַשְׂעָה שִׁתְּבַעוּ חֲבִירוֹ עַל הָאוֹנֵס
59 וְהַפִּיתוּ׃ אַף אִם הִיָּה מוּדָה לֹו שְׂאֵכֶן אִנֹּס אִו פִּיִּתְהָ לֹא הִיָּה
60 מַתְּחִיב׃ וְאִילוֹ חִיּוֹב חוֹמֵשׁ וְאִשְׁמ הוּא רֶק כִּשְׁכַּפֵּר בְּמִמּוֹן׃ וּכְאֵן אֵין
61 זֹו כַּפִּירַת מִמּוֹן׃ אָמְרוּ לֹו חֲכָמִים׃ אַף עַל פִּי שְׂאִיִּנוּ מְשִׁלָּם קְנָס עַל
62 פִּי עַצְמוֹ׃ וּמִצָּד זֶה אֵין לַחֲיִיבוּ חוֹמֵשׁ וְאִשְׁמ׃ אֵכֶל מְשִׁלָּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם
63 עַל פִּי עַצְמוֹ׃ שְׁהָרִי זֶה חִיּוֹב 'מִמּוֹן׃ וְכִיּוֹן שְׂאֵם הִיָּה מוּדָה בְּאוֹנֵס אִו
64 בְּפִיתוּי הִיָּה מִשְׁלָם בּוֹשֶׁת וּפְגָם׃ חִיבֵי עַל כַּפִּירָה זֹו חוֹמֵשׁ וְאִשְׁמ׃
65 עֵתָה מִבִּיאָה הַגַּמְרָא סַפְק בִּנְיָדוֹן זֶה שֶׁל חִיּוֹב קָרְבַן שְׂבוּעָה׃ אֵךְ
66 בְּאֻפוֹן הַדּוּמָה לְמִשְׁתַּנִּינוּ׃ בָּעָא מֵיִנְיָה אַבְי מְרַבָּה׃ הַאֲזִמֵּר לְחֵבִירוֹ
67 אָנֹכְתָּ וּפִיתִית אֵת בְּתִי׃ וְכַבֵּר הַעֲמָדְתִּיךָ בְּדִין עַל כָּךְ׃ וְהִיעִידוּ עַדִּים
68 שְׂאֵנֶסְתָּ אִו פִּיתִית אֵת בְּתִי׃ וְנִתְחִיבָתָּ לִי בְּבֵית דִּין בְּתִשְׁלוּמֵי מִמּוֹן׃
69 וְהוּא מְכַחֵשׁ וְאוֹמֵר׃ לֹא אָנֹכְתִי וְלֹא פִיתִיתִי׃ וְלֹא הַעֲמָדְתִּי בְּדִין וְלֹא
70 נִתְחִיבָתִי לְךָ מִמּוֹן׃ וְנִשְׁבַּע עַל דְּבַרְיֹו׃ וְלְאַחֵר מַכֵּן הוֹדָה שֵׁשִׁיךְ
71 בְּשׂוּבוֹתָ׃ וּאֵכֶן אָנֹס אִו פִּיִּתְהָ׃ וְעַמְד בְּדִין וְהַתְּחִיבֵי מִמּוֹן׃ וְהַסַּפֵּק
72 הוּא לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעְיֹן׃ הַסּוּבֵר בְּמִשְׁנָה בְּשׂוּבוֹתָ שְׁכַפִּירָה בְּמַעֲשָׂה
73 אֹנֵס אִו פִּיתוּי אֵינְהָ מַחֲיִיבַת קָרְבַן שְׂבוּעָה׃ כִּיּוֹן שְׂאֵן זֹו כַּפִּירַת
74 מִמּוֹן׃ שְׁהָרִי אִם הִיָּה מוּדָה הִיָּה נִפְטָר׃ כְּאֵי - מֵהַ הַדִּין בְּמַקְרָה
75 שְׂכַבֵּר חֲיִיבוּהוּ בֵית דִּין בְּתִשְׁלוּמִים עַל פִּי עַדִּים׃ הָאֵם כִּיּוֹן דְּכַבֵּר
76 עַמְד בְּדִין וְהַתְּחִיבֵי לְשַׁלָּם קַנְס בּוֹשֶׁת וּפְגָם׃ מְמוֹנָא הוּאִי - הַרְי זֶה
77 כִּמְמוֹנ׃ שְׁהָרִי אִם יוֹדָה בְּכָךְ יִתְחַיב׃ וְכִיּוֹן שְׂכַפֵּר וּנִשְׁבַּע לִשְׁקֵר
78 מִתְּחִיבֵי עֲלֵיהָ קָרְבַן שְׂבוּעָה וּכְן חוֹמֵשׁ׃ אִו דְּלָמָּא׃ אַף עַל גַּב דְּכַבֵּר
79 עַמְד בְּדִין׃ וְאִם יוֹדָה יִתְחַיב׃ מִכַּל מִקּוּם קְנָס הוּוִי - יֵשׁ לְחִיּוֹב זֶה דִּין
80 'קַנְס'׃ כִּיּוֹן שִׁטוֹר חִיּוֹב הוּא מַדִּין קַנְס׃ וְלֹא חֵיבָה תּוֹרָה קָרְבַן
81 שְׂבוּעָה אֵלָא בְּכַפִּירַת דְּבַר שְׁעִיקְרוּ מִמּוֹן׃ כַּכְּפִידוֹן אִו הַלּוֹאָה׃ וְלֹא
82 עַל דְּבַר שְׁעִיקְרוּ קַנְס׃
83 פַּשְׁט רַבְהָ לְאֵבְיִי אֵת סְפִיקוֹ׃ אָמְרָ לִיהִ׃ כִּיּוֹן שְׂכַבֵּר עַמְד בְּדִין וְבְאוֹ
84 עַדִּים וְנִתְחַיבֵי בְּבֵית דִּין לְשַׁלָּם׃ מְמוֹנָא הוּוִי׃ וּמִיִּתְחִיבֵי עֲלֵיהָ קָרְבַן
85 שְׂבוּעָה׃
86 אַבְיִי מַקְשָׁה עַל תְּשׂוּבַתוֹ שֶׁל רַבְהָ מְבַרְיִיתָא׃ אֵיִתְּיִבִיָּה אַבְיִי לְרַבְהָ׃
87 שָׂנִינוּ בְּבַרְיִיתָא׃ רַבִּי שְׁמַעְיֹן אֲזִמֵּר׃ יְבֹול הֵייתִי לוֹמֵר שְׁהָאֲזִמֵּר
88 לְחֵבִירוֹ אָנֹכְתָּ וּפִיתִית אֵת בְּתִי׃ וְאַתְהָ חֵיבֵי לְשַׁלָּם לִי קַנְס וּבוֹשֶׁת
89 וּפְגָם׃ וְהוּא אֲזִמֵּר׃ לֹא אָנֹכְתִי וְלֹא פִיתִיתִי אֵת בְּתִי׃ וּפּוֹטֵר אֵת עַצְמוֹ
90 מִכַּל חִיּוֹב׃ אִו הָאוֹמֵר לְחֵבִירוֹ׃ הַמִּית שׁוֹרְףָּךְ אֵת עֲבָדְךָ הַכּוֹנְעַנִי וְאַתְהָ
91 חֵיבֵי לְשַׁלָּם לִי שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים שְׁקַנְסָה הַתּוֹרָה אֵת מִי שְׁשׂוֹרוֹ הוֹרֵג
92 עַבְדֵּךְ׃ וְהוּא אֲזִמֵּר׃ לֹא הַמִּית שׁוֹרֵי אֵת עַבְדְּךָ׃ אִו שְׂאָמְרָ לֹו עֲבָדְךָ
93 הַכּוֹנְעַנִי הַפְּלִת אֵת שִׁינִי׃ וְכֵן אִם אִמַּר סִימִיתָּ אֵת עֵינִי׃ וְהָרִי אַנִּי יוֹצֵא
94 לַחֲרוֹת בְּדִין הַתּוֹרָה שְׁהָעַבְדֵּי יוֹצֵא לַחֲרוֹת בְּהַפְּלַת הַשֶּׁן אִו סִימוּי
95 הַעֵין עַל יַדִּי הָאָדוֹן׃ וְהוּא אֲזִמֵּר׃ לֹא הַפְּלִיתִי אֵת שֵׁינְךָ וְלֹא סִימִיתִי
96 אֵת עֵינְךָ׃ וְנִשְׁבַּע הַנִּתְבַּע בַּחֲדָר מִכַּל מִקְרִים אִלו עַל כַּפִּירַתוֹ׃
97 וְלְאַחֵר מַכֵּן הוֹדָה שֵׁנִשְׁבַּע לִשְׁקֵר׃ יְבֹול הֵייתִי לוֹמֵר שְׁהָאֵי חֵיבֵי קָרְבַן
98 שְׂבוּעָה׃ תְּלַמּוֹד לְזִמְרָה בְּפָרְשַׁת קָרְבַן שְׂבוּעָה (ויקרא ה כא) 'וְכַחֵּשׁ
99 בְּעֵמִיתוֹ כַּכְּפִידוֹן׃ אִו בְּתִשְׁמוֹתֵיךָ׃ אִו כִּנּוֹל׃ אִו עֲשֵׂק אֵת עֵמִיתוֹ׃ אִו
100 מֵצָא אֲבָדָה וְכַחֵּשׁ בָּהּ׃ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר׃ מַה אֵלוֹ הַדְּבָרִים שְׁפִירְטָה
101 תּוֹרָה מְיֻחָדִין בְּכָךְ שֶׁהֵן חִיּוֹב מְמוֹן וְלֹא קַנְס׃ אַף אִנּוּ נָרְבַה מַכֵּךְ
102 לַחֲיּוֹב קָרְבַן שְׂבוּעָה אֵת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן מְמוֹן׃ יֵצְאוּ אֵלוֹ - הַקַּנְסוֹת
103 הַשְּׂנוּיִם שֶׁהוֹכְרוּ לַעֵיל וְאוֹנֵס וּפִיתוּ׃ שְׁלִשִׁים שֶׁל עַבְדֵּךְ׃ יַצִּיאת
104 הָעַבְדֵּךְ בִּשְׁן וְעֵין׃ שֶׁהֵן קְנָס׃ וְאֵין בְּהֵם חִיּוֹב קָרְבַן כִּשְׂכַפֵּר וּנִשְׁבַּע
105 לִשְׁקֵר׃

1 המשנה מבארת שב'ממון' (שאינו קנס) הגמיע לכת, יש לאב זכות
2 אף קודם העמדה בדין, והוא מורישו לבניו: **מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וּבִצְרָאתָהּ**
3 **של הנערה, שהאב זוכה בהן, אף על פי שלא נִקְבְּתָה את שְׂכַר**
4 **פעולתה בחיי האב, אם מֵת האב, הרי הן שֵׁל אֲחֵינוּ כְּשֹׁאֵר נְכָסֵי**
5 **האב, כִּיּוֹן שְׁחִיּוּב זֶה שֶׁהִשְׁתַּעֲבַד לָהּ אֹתוֹ אִם שְׂעַבְדָּה אֶצְלוֹ הוּא**
6 **חֵיּוֹב גָּמוּר, שֵׁאִינוּ יִכּוּל לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ, וְזִכְהָ הָאֵב בְּאוֹתוֹ חֵיּוֹב, וְהוּא**
7 **מורישו לבניו לאחר מיתתו.**
8 * * *
9 **גמרא**
10 שנינו במשנה, 'נערה שנתפתחה, בושתה ופגמה וקנסה של אביה,
11 הוצער בתפוסה'. מקשה הגמרא: **כְּאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לָן - מֵהָ חִידוּשׁ**
12 **הַתּוֹנָא בְּדִין זֶה, וְהָרִי תֵּינִיָּא - כְּבַר שָׂנִינוּ דִּין זֶה בְּמִשְׁנָה לְעֵיל (לז),**
13 **הַמְּפַתָּה נוֹתֵן לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, וְהָאוֹנֵס אֲרֻבְעָה דְּבָרִים, הַמְּפַתָּה נוֹתֵן**
14 **בוֹשֶׁת וּפְגָם וְקַנְס, מוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹנֵס שְׁנוֹתֵן אֵת הַצֵּעֵר, לְבַד מַחֲיּוֹב**
15 **קַנְס בּוֹשֶׁת וּפְגָם, וְזֶה חִידוּשָׁה מִשְׁתַּנִּינוּ.**
16 **מתרצת הגמרא: 'לְאֵבִיךָ' אֵיְצְטְרִיךָ לִיָּה - הַחִידוּשׁ בְּמִשְׁנָה הוּא**
17 **שְׁחִיּוּבִים אִילוֹ אֵינֶם נִתְּנִים לְנַעֲרָה, אֵלָא לְאֵבִיָּה.**
18 **ממשיכה הגמרא ומקשה: לְאֵבִיךָ נְפִי שְׂפִיָּא - אַף דִּין זֶה פּוֹטֵר**
19 **הוּא, וְנִלְמַד מִהַמְּשַׁנָּה לְעֵיל, מְדַקָּא יְהִיב מְפַתָּה - מִמֵּה שְׁחִיבָה**
20 **הַמְּשַׁנָּה לַעֵיל אֵת הַמִּפְתָּה לְשַׁלָּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם וְקַנְס, וְדֹאֵי הַכוּוָּנָה**
21 **שִׁשְׁלָם כֵּן לְאֵבִיָּה, דְּהָיָי לְעֵצְמָהּ הוּא נוֹתֵן, אַמַּאי יְהִיב מְפַתָּה - מִדּוּעַ**
22 **חֵיבֵי הַמִּפְתָּה לְשַׁלָּם לָהּ, מְדַעַתָּה עַבְדֵּךְ - הָרִי מְרַצוּנָה בֵּא עֲלֵיהָ,**
23 **וּמַחֲלָה לֹו עַל כָּל הַתְּשִׁלּוּמִים שְׁחִיבִיתוֹ תּוֹרָה, וְשׂוֹב קֶשֶׁה מַה**
24 **הַחִידוּשׁ בְּמִשְׁתַּנִּינוּ.**
25 **מתרצת הגמרא: 'עֲמָדָה בְּדִין' אֵיְצְטְרִיכָא לִיָּה - הַוצַרְכָּה הַמִּשְׁנָה**
26 **לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֵת הָאוֹפוֹן שֶׁעַמְדָה הַבֵּת בְּדִין בְּחֵי הָאֵב, וְמֵת הָאֵב**
27 **לְאַחֵר שְׁעַמְדָה בְּדִין, וְלְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁנִידוֹן זֶה הוּא פְּלוּגְתָא**
28 **(מִחֲלֻקָּתוֹן) דְּרַבִּי שְׁמַעְיֹן וְרַבְּנָן, הָאֵם הַקַּנְס בְּרִשׁוֹת הָאֵב מִיִּד לְאַחֵר**
29 **הַעַמְדָה בְּדִין, וּבְנִיו יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ, אִם שְׁהֻקְנָס שֵׁיךְ לְאֵב רֶק לְאַחֵר**
30 **שָׁנַגְבָּה בְּפוּעַל, וְכִיּוֹן שְׂמֵת קוֹדֵם גְּבִייתוֹ, הַבֵּת זִכְהָ בֹו.**
31 * * *
32 **נחלקו במשנתנו חכמים ורבי שמעון ממתי זוכה האב בקנס,**
33 **לדעת חכמים משעת העמדה בדין, ולרבי שמעון רק לאחר**
34 **שגבאו. הגמרא בהמשך תביא נידון דומה לגבי חיוב קרבן שבוועה,**
35 **אמנם תחילה מביאה הגמרא משנה בשבועות בענין חיוב קרבן**
36 **שבוועה, שגם בו נחלקו רבי שמעון וחכמים, ומסתפקת בדעת רבי**
37 **שמעון שם. קרבן שבוועה' (המכונה גם 'אשם גזילות') בא במקרה**
38 **שאדם תבע את חברו ממון שחייב לו, והלה כפר בו ונשבע**
39 **לשקר, והודה על כך לאחר מכן, שדינו הוא לשלם את הקרן,**
40 **להוסיף עליו חומש, וכן להביא קרבן אשם על שבוועתו. שנאמר**
41 **(ויקרא ה כא-כג) 'כֹּפֵשׁ כִּי תִּחָּטֵא וּמַעֲלָה מַעַל בְּה' וְכַחֵּשׁ בְּעַמִּיתוֹ**
42 **כַּכְּפִידוֹן אִו בְּתִשְׁמוֹתֵיךָ - (להלואה) אִו כִּנּוֹל אִו עֲשֵׂק אֵת עֵמִיתוֹ**
43 **(שלא שילם שכר שכירו) אִו מֵצָא אֲבָדָה וְכַחֵּשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל**
44 **שְׁקֵר וְגו' וְהָיָה כִּי יִחָּטֵא וְאִשְׁמ, וְהִשִּׁיב אֵת הַגְּלוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל אִו אֵת**
45 **הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עֲשָׂה אִו אֵת הַכְּפִידוֹן אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ אִו אֵת הָאֲבָדָה**
46 **אֲשֶׁר מֵצָא וְגו', וְשַׁלַּם אֹתוֹ בְּרָאשׁוֹ (שלא את הקרן, שהוא ראש**
47 **הממון), וְחִמְשְׁתּוֹ יוֹסֵף עֲלָיו וְגו'. וְאֵת אֲשֶׁמוֹ יְבִיא לָהּ/ אֵיל תְּמִים**
48 **מִן הַצֵּאֵן כַּכְּרַךְ לְאִשְׁמ אֵל הַכְּהֵן.**
49 **תנן הָתָּם - שָׂנִינוּ בְּמִסַּכֵּת שְׂבוּעוֹת (לז), אִדָּם הָאוֹמֵר לְחֵבִירוֹ אָנֹכְתָּ**
50 **וּפִיתִית (אִו פִּיתִית) אֵת בְּתִי, וְהוּא מְכַחֵשׁ וְאוֹמֵר לֹא אָנֹכְתִי וְלֹא**
51 **פִּיתִיתִי. אִמַּר לֹו הָאֵב, מְשִׁבְעֶךָ אֵינִי שְׁלָא עֵשִׂית כֵּן, וְאָמַר הֵלָּה**

1 מעשה ידיה - שעשתה בחיאי אביה. אף על פי שלא נתנה - כגון שכר פעולה. מת האב
 2 הרי הוא של אחים - המשבא לעולם זכה בו האב. ולא דמי לקנס, דלא הוי ממון עד
 3 שעמד בדין ועידוהו, דהא אי מודה מיפטר. מציאתה - בגמרא פריך: ממאן גביא?
 4 **גמרא** לאביה איצטריכא ליה - דלא תנן. מרמא יתיב מפתה - קנס ובושת ופגם -
 5 פשיטא דלאביה נינהו. דאי לדידה - הא אחלה
 6 גביה. אנסת ופיתית - או פייתית. חייב - קרן
 7 וחומש ואשם, אם הודה אחרי כן, וזהו אשם
 8 גוללות. שאינו משלם קנס על פי עצמו - אלא
 9 על פי עדים. וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבע
 10 הוה מיפטר, כי כפריה, נמי אין זו שבועת כפירת
 11 ממון. אבל משלם בושת ופגם - דממונא הוא,
 12 ואשתבח דממונא כפריה. ולקמן מפרש טעמא
 13 דרבנן, דקא סברי: סתם טוען אנסת - לא תבע
 14 אלא בושת ופגם, ולא נשבע זה על כפירת קנס.
 15 בעא מיניה אבוי מרבה - בר נחמני, דרביה הוה.
 16 כיון דעמד בדין - כרי. ואי הוה מודי ליה קמן
 17 - הוה משלם, שכבר חיבבהו בית דין ראשון
 18 על פי עדים, השתא ממונא כפריה - וחיבי. או
 19 דלמא אף על גב דעמד בדין - ואי מודה הוה
 20 מייחבי, אפילו הכי לא מייחבי בכפירתו קרבן
 21 שבועה, הואיל ועיקרו קנס, ולא חיבה תורה
 22 קרבן שבועה אלא על פקדון ותוספת די וכיצא
 23 בקו. הפלת את שיני - נמי קנסא הוא, שהרי
 24 ממונא הוא, כאחד מן החמורים.
 מאי

1 **לאביה** נמי פשיטא מדקא יתיב מפתה - אף על גב דאיכא למימר דהא דמייחבין מפתה,
 2 היינו בטקנה דלא שייך בה מחילה, וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מבר, מכל
 3 מקום משמע ליה דבערה איירי, דפשטא דמתניתין א"אלו נערות" דרישא קאי.
 4 **רבי** שמעון פטר שאינו משלם קנס על פי עצמו - תימיה לרבינו יצחק: תיפוק ליה דאפילו
 5 בעושק ההלואה גופיהו דכתבי בקרא, לא מייחבי
 6 קרבן אלא כשייחד לו כלי להלוואתו ולעשוק
 7 (בבא מציעא מח.א), וכאן בקנס מה ייחוד שייך
 8 כאן? דמייירי בלא עמד בדין, דבעמד - היינו מייחבי
 9 ליה לאביי בסמוך! ואומר רבינו יצחק: כגון שייחד
 10 לו כלי כך לכשיעמוד בדין בבית דין ויתחייב לו,
 11 דהא כלי זה מייחד לו לגבות ממנו דמי אונס. ואם
 12 תאמר: וכי נימא דסבר רבי שמעון דאדם מקנה
 13 דבר שלא בא לעולם? דאפילו אם תמצי לומר
 14 דאם אמר: "כלי זה הוא שלך אם ירדו גשמים
 15 היום", החשב דבר בא לעולם - היינו משום
 16 דכלי שנותן לו הוא בעולם, וזהו בו למפרע
 17 כשירדו גשמים. והא דקאמר "אם ירדו" - תנאה
 18 בעלמא הוא. אבל הכא - אין נותן לו הכלי מיד,
 19 אלא משייחדו לו לגבות הימנו קנס אם יתחייב
 20 כשיעמוד בדין, והא לא בא לעולם הוא! וכי תימא
 21 הכי נמי - אם כן נחשבה בחייו הנך תנאי אחיבי
 22 בפרק "דאומר" בקדושין (סב.ב) דסבירא ליה אדם
 23 מקנה דבר שלא בא לעולם. דהא פריך נמי תתם:
 24 ונחשוב נמי רבי עקיבא! ואומר רבינו יצחק: דרבי
 25 שמעון חזא ועוד קאמר. חזא - דייחוד אינו
 26 מועיל, דדבר שלא בא לעולם הוא. דאינו מתחייב
 27 כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך. ועוד,
 28 אפילו קונה בייחוד - אין כאן כפירת ממון, שאין
 29 משלם קנס על פי עצמו. ואי מודה - מיפטר.
 30 ורבנן אית להו דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם,
 31 ולא מייחי תתם אלא אותן תנאים שהוכרו שם.
 32 **ונשבע** הוהיה לרבי שמעון מהו - קצת קשה:
 33 דבדק מתניתין לא פליגי, אלא דלרבנן
 34 בושת ופגם קא תבע. ולרבי שמעון קנס קא תבע
 35 אבל אם היה מפרש בחידיא דקנס קא תבע - היה
 36 פטור לרבנן כמו לרבי שמעון. אם כן אמאי בעי
 37 אליבא דרבי שמעון טפי מלרבנן? דהכי נמי הוה
 38 מצי למבעי לרבנן, אם פירש דקנס קא תבע, ואהויא ברייתא דמייחי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לרבי שמעון. **או** דלמא אף על גב דעמד בדין קנסא הוא ומודה בקנס פטור - כן כתוב
 39 בכל הספרים. אבל קונטרס פירש: או דלמא אף על גב דעמד בדין, ואי מודה ביה מייחבי, אפילו הכי לא מייחבי קרבן שבועה, כיון דעיקרו קנס, ולא הוי דומיא דפקדון דקרא. משמע מתוך
 40 פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דברים היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו, או להורישו לבניו, דמאי שנא? ולא מייבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא, משום דכתבי
 41 'וכחש', ובעינן דומיא דפקדון דעיקרו ממון, כדפירשתי. והיה דלקמן דחק לפרש כן, דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתינתין דרבי שמעון פטר בו, וקאמר: טעמא דלא עמד בדין, הא עמד
 42 בדין - דמשלם על פי עצמו בו. משמע דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא. וקשה: שצריך לחזוק הספרים ועוד: דאדרתין ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיק לגבות בו
 43 ואי אמרת ממונא הוי להורישו לבניו בו - תקשי ליה לנפשיה, דאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר, אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה, כדפירשתי! ועוד: אמאי איצטריך לשנויי:
 44 כי קאמר רבה - בשאר קנסות, נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה דהוי ממון להתחייב בהודאתו כשעמד בדין, דהא אפילו בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב
 45 בהודאתו והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מרבי שמעון פטר. טעמא - דלא עמד בדין, הא עמד בדין - דמשלם על פי עצמו, מייחבי קרבן שבועה - ליקשי אביי לנפשיה, הואיל ופשיטא
 46 ליה בבולוהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהודאתו! ונראה לפרש: דאביי מספקא ליה אליבא דרבי שמעון, לפי שמצינו במשנתניו דלרבי שמעון לא הוי ממון להורישו לבניו, להכי מבעיא ליה
 47 אי לא חשיב נמי לרבי שמעון ממון לענין קרבן שבועה והודאה, אי לאו. ואתרייהו מבעיא ליה, כדגרסינן בכל הספרים, דהא בהא תליא: דאי מייחבי בהודאתו - אם כן כפר ליה ממונא,
 48 ומייחבי קרבן שבועה. ואי מיפטר בהודאה - אם כן לאו מיד כפר ליה. ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי: כי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו, דלא מצי למימר ממון הוי להתחייב בהודאה,
 49 דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה - מכלל דאי מודה מיפטר. ולקמן דאמר אביי: הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו - הכי פירושה: הא עמד בדין ובורה מוטה, דמינה ירית, מייחבי קרבן
 50 שבועה. **אמר** ליה ממונא הוי מייחבי עליה קרבן שבועה - והוא הדין דאי מודה ביה מייחבי, דהא בהא תליא. ויש שמתחוקי "מייחבי עליה קרבן שבועה", דהא לקמן קאמר רבה: כי
 51 קאמינא ממונא הוי להורישו לבניו, ולא גרסינן אלא: "ממונא הוי", ולא פירש עד לבסוף דלענין להורישו לבניו קאמר. ואומר רבינו יצחק: דאין למוחקו בשביל כך. דהא למאי דמסיכי כי קאמר
 52 רבה בשאר קנסות - הדר ביה, דמעיקרא השיב לאביי דממונא הוי הקנס דאונס ופיתוי. ונראה לרבינו יצחק דרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי; והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה, וכשסתר
 53 לו אביי - חזר בו, ואמר: לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי, אלא לענין להורישו לבניו. וכן משמע, וכששוב הקשה לו ממתניתין אמאי קשו בה עשרים ותרתי שני? הוה ליה לחזור מדבריו,
 54 אלא ודאי מרבותיו קבל. **הפלת** את שיני וסימית את עיני - ואם תאמר: מה ייחוד כלי שייך גבי עבד? דהא מיד כשהפיל את שינו - קנה העבד בעצמו. דגבי עבד גלי רחמנא שזוכה
 55 בעצמו מיד כשהפיל שינו, כדאמרין ב"מורבד" (בבא קמא ע.א), ותו לא הוי קנס! ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימא את עינו, דיצא בשינו ונותן לו דמי עינו, ומייחד לו כלי על דמי עינו.
 56 או שחבטו על מעשה ידיו, ומייחד לו כלי על זה. דהא מוכח בבבא קמא דמאן דאית ליה יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו - סבר דאין צריך גט שחריו, ורבי שמעון אית ליה בחדיא דצריך גט
 57 שחרורו! ויש לומר: דסימא את עינו אין צריך ייחוד, דאין ייחוד גדול מזה, שהרי העבד תובע את גופו מרבו ששחרורו ויכתוב לו גט שחרורו. ואם תאמר: פשיטא דלא מייחבי קרבן שבועה על
 58 העבד, דאפילו רבי אליעזר דרבי רובי ומיעוטי, ומרבה קרקעות לשבועה - לענין קרבן שבועה פטר בפרק "שבועת הפקדון" (שבועות לו.ב), דרייש "מכל" ולא כל, והוא הדין בעבדיו
 59 ויש לומר: דאף על גב דבקרקעות אין קרבן - בעבד יש קרבן, דהכי נמי אשכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות, ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין, כדאמרין ב"השואלי"
 60 (בבא מציעא ק.ב).

1 **מאי** לאו בשעמד ברין — ואם תאמר: בשלמא לרבי יוחנן דסגי ביהוד כלי, דסבירא ליה
 2 דמעות קונות — אתי שפיר, דאף על גב דייחד לו כלי לקנס וקני ליה — מכל מקום דין
 3 קנס עליו לענין קרבן שבועה, ולענין כמה דברים, עד שיבא לידו. אלא לריש לקיש, דלא מייחב
 4 קרבן שבועה אלא כשנטלו ממנו חזרו והפקידו אצלו — אמאי פטר רבי שמעון הכא? הואיל
 5 ועמד ברין ונטלו הימנו — ממון גמור הוא! ואומר

6 רבינו שמשון בן אברהם: דלריש לקיש מצי למימר
 7 דמיירי שנתן לו כלי בתורת משכון לקנסו, וחזר
 8 והפקידו אצלו. והואיל ולא נתן לו אלא בתורת
 9 משכון — לא חשיב ממון. אף על פי שדיה בידו,
 10 תימה לרבינו יצחק: בהפיל את שטו וסימא את עינו
 11 אמאי לא מייחב קרבן שבועה? הא מתחייב
 12 בהודאתו, כיון שעמד ברין ופטרהו בית דין, ואין לו
 13 עליו כלום! ושמא כיון דאתי מחוסר גט שררה,
 14 אם היה מודה שסימא את עינו — לא היה יוצא
 15 לחירות.

16 **לא** בשלא עמד ברין — ואם תאמר: אי בלא עמד
 17 ברין — פשיטא דלא מייחב קרבן שבועה,
 18 דלא מדי כפריה, דאי מודה מיפטר, ומה צריך קרא
 19 ד"בוכש"י לכך? הוזה ליה לאקשוי: תלמוד לומר
 20 "בוכש"י? אשר ירשעון אלהים" מיבעי ליה
 21 דכפריך לקנס: תלמוד לומר "בוכש"י? ותלמוד לומר
 22 "ונתן" מיבעי ליה! ויש לומר: דהכא לא בעי
 23 לאקשוי הכי, דאיכא למימר אסמכתא בעלמא
 24 הוא, אבל לקמן פריך שפיר, כי היכי ד"בוכש"י היה
 25 לדרשא גמורה לענין שאר קנסות — הכי נמי היה
 26 לדרשא גמורה לענין אונס ופתוי.

27 **[תשלומי]** כפל ותשלומי ארבעה וחמשה — רבי
 28 איניש מידי דבי מודה מייחב, ותבע מידי דבי מודה
 29 מיפטר, דהכא הכל קייץ. מורנו הרב רבי מאיר
 30 תוספות ישנים כתב ד.

31 **דאחין** בעי מיהויה — בשלמא לרדי — הוא קנס
 32 לכל מילי, מדגלי רחמנא לענין קרבן
 33 שבועה. אלא לדיך, דאחין בעי למיהויה תימה. וכי
 34 רבה לא ידע מלניתין? ותריך רבינו יצחק ברבי
 35 אברהם: דרבה דאמר דממון הוי להורישו לבניו —
 36 היינו כשאין הבת קיימת, אבל מתניתין איירי
 37 כשהבת קיימת, דאז אק ראי להורישו לבניו כל זמן
 38 שלא בא לידו, משום דאין אדם מוריש וכות בתו
 39 לבנו. ואבי דאקשוי ליה — לא ניתא ליה לאיפלוגי
 40 דבאי, ורבה נמי הודה לו.

41 **ונתן** לחוד — וגי' מצי'א שם רע דכתיב "ונתנו"
 42 לאבי הנערה" איכא למימר: "ונתן" לחוד,
 43 "ונתנו" לחוד. **א'** הכי תלמוד לומר "בוכש"י
 44 תלמוד לומר "ונתן" מיבעי ליה. בשלמא לרדי
 45 מ"נתן" לא גמרי מידי, וכולה מילתא ילפינן
 46 מ"בוכש"י, דאף דלא הוי ממון להורישו לבניו —
 47 ילפינן מהתם, מדגלי רחמנא גבי קרבן שבועה. אלא
 48 לדיך דילת מ"נתן" דלא הוי ממונא עד שעת
 49 נתינה, ולא זכי אבי אורח העמדה ברין כמו קודם, אם
 50 כן "ונתן" מיבעי ליה, ואין צריך קרא ד"בוכש"י על
 51 כך, דפשיטא דכיון דאי מודה מיפטר — פטור נמי
 52 מן קרבן שבועה.

53 **כי** אצטרך קרא כגון שעמדה ברין ובגרה ואור
 54 כך תתה דכי ירית מינה דידה קא ירית — ואף
 55 על גב הדשתא ממון גמור הוא שלא בא לידו מבח קנס, ואי מודה — מייחב, אפילו הכי פטור
 56 מקרבן שבועה מ"בוכש"י. והיינו דפריך למואי דשני השתא: יצאו אלו שוק קנס? ממון הוא! אבל
 57 עד השתא הוה אתי ליה שפיר דקרי ליה קנס! והואיל ובא לידו מבח קנס, ואי מודה — מיפטר.

58 אבל השתא, דמוקמינן לקרא כבי האי גוונא, כגון שעמדה ברין ומתה, שלא בא לידו מבח הקנס אלא מבח ירושה, ומלתא דפשיטא היא דאי מודה — מייחב, אמאי קרי ליה קנס? ומשני: תני יצאו
 59 אלו שעיקרן קנס, והשתא כולוהו קנסות משעמד ברין ממונא הוי מייחב בהודאתו, ואפילו הכי גזירת הכתוב היא מ"בוכש"י דפטור מקרבן שבועה. והכי נמי אפילו לרבי אלעזר דאמר נשבעין על
 60 הקרקעות — גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה, אף על גב דמייחב בהודאתו. **ה'** עמד ברין דמשלם על פי עצמו כו' — ולבריו דרבה קאמר לה: בשלמא לרדי, דסבירא לי דבכל קנסות
 61 אפילו עמד ברין אינו משלם על פי עצמו, ולעולם חשיב קנס לרבי שמעון עד שיועיל לידו, כדשמעין מ"בוכש"י — אתי שפיר, דכל היכא דמייחב על פי עצמו — מייחב נמי קרבן שבועה, כגון עמדה
 62 ברין ובגרה ומתה, דמינה ירית. אלא לרדיך — הא כל קנסות שעמד ברין, או באונס ומפתה שעמדה ברין ובגרה ומתה, אף על גב דמייחב בהודאתו פטור מקרבן שבועה — חוקשי.

1 **מאי** לאו בשעמד ברין — בבית דין אחד, ובאו עדים באותו בית דין, והייבזהו בית דין על
 2 פיהם, ועכשיו זה תובעו מה שחייבזהו בית דין, וחזר וכפר, וקתני: פטור. בשלא עמד ברין
 3 — ועדיין לא העידו עדים. והא מדרישא — מלתייהו דרבנן דאיפילונו עליה והייבזהו
 4 קרבן שבועה איירי בשעמד ברין, מכלל דסיפא, כלומר רבי שמעון, דאתא לאיפלוגי
 5 עלייהו — דבכוותה איירי. אין לי — שיתחייב

6 קרן וחומשו ואשם. כפילא מי איכא — מי יימר
 7 דגנב, דתבעיה כפילא? ועוד: דלמא מודי
 8 ומיפטר. אלא פשיטא כשעמד ברין — והא
 9 דקתני יצאו אלו שוק קנס — לקמן מפרש לה
 10 שעיקרן קנס, או ליתני רישא — דכולה, "רבי
 11 שמעון אומר" או ליתני סיפא כו' מאי שנא
 12 דאיפסיק ותנא "רבי שמעון אומר" בי מציעי?
 13 ומודינא לך לענין קרבן שבועה — דלרבי שמעון
 14 אף על גב דעמד ברין לא מייחב עליה קרבן
 15 שבועה, להורישו לבניו — משעמד ברין ומת עד
 16 שלא הספיק לגבות הרי הוא של אחיה ולא
 17 שלה. עשרין ותרתיני שנין — הן הדי ימי שרתה
 18 של רבה, ומת, וישב רב יוסף בראש, וסייעהו מן
 19 השמים דפרקה, להוית לו לשם. שזידיה רבה
 20 חריק, ולכך קראוהו "עיקר הרים", ורב יוסף היה
 21 בעל שמעות ומשנה וברייתא לכך קרייתיה
 22 "סיני". וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו —

23 משעמד ברין בשאר קנסות ולא מיפטר הו
 24 בהודאה. יתן לחוד ונתן לחוד — "יתן" משמע
 25 לשון צוה, ולעולם. "ונתן" משמע דבר הנתן
 26 כבר. אי הכי — דשאני קנס דאונס ומפתה
 27 משאר קנסות, דאפילו עמד ברין נמי לאו ממונא
 28 הוא. תלמוד לומר "בוכש"י — בתמיכה כלומר, מאי
 29 איירא דנסיב לה הש"ס לפטורא מ"בוכש"י כי
 30 היכי דילף שאר קנסות, כלומר, מדלא דמי
 31 לתשומת יד למיהו עיקר תחילתו ממון —
 32 תיפוק ליה הדשתא נמי לאו ממונא הוא,
 33 דרחמנא אמר "ונתן", דלא ויחתה לו תורה עד
 34 שעת נתינה. כי איצטרך ובכש — לקנס דאונס
 35 ופתוי, למליפזוהו שרא קנסות לפטורא
 36 מ"בוכש"י משום דעיקרן קנס, ולא מצי למילף
 37 מ"ונתן". כגון שעמדה ברין ובגרה — דלרבי
 38 שמעון ידדה הוא. דכי היכי דפליג במתניתין
 39 בלא הספיקה לגבות עד שמת האב — הכי נמי
 40 פליג בלא הספיקה לגבות עד שבגרה, דקאמר
 41 תנא קמא הרי של אב, ולרבי שמעון הרי הוא
 42 של עצמה, ואם מתה אחיה כן — ירית לא אביה
 43 מכח ידדה. והוי ממון גמור, ואף על גב דלא
 44 מטא לידה. דלגבי דידה לא הוה שאני משאר
 45 קנסות, דמשעת העמדה ברין ממונא הוא, וכי
 46 מייטא — ירית הוא כל כות שדיה לה בו. הלכך
 47 מ"ונתן" לא מצי למיפטר, ונסיב תלמודא
 48 מ"בוכש"י, ומשום דעיקרו קנס. אי הכי —

49 דבשעמד ברין אוקימתה, וכבר נעשה ממון —
 50 היכי קתני יצאו אלו שוק קנס? הא ממון ניעהו
 51 שאינו משלם קנס כו' — ואי הוה מודי הוה
 52 מיפטר. אלמא, טעמא דרבי שמעון משום דאי
 53 הוה מודי מיפטר הוא, והא ליתא אלא כשלא
 54 עמד ברין. הכי גרסינן: והא עמד ברין דמשלם
 55 על פי עצמו קרבן שבועה נמי מייחב. רחמנא
 56 ומודה

1 **מאי** לאו בשעמד ברין, לא, בשלא עמד ברין, והא
 2 מדרישא בשעמד ברין, סיפא נמי בשעמד ברין!
 3 דקתני רישא: אין לי אלא דברים שמשלמין עליהם
 4 את הקרן, תשלומי כפל, תשלומי ארבעה וחמשה,
 5 והאונס, והמפתה ומוציא שם רע - מניין? תלמוד
 6 לומר: "ומעלה מעל", ריבה. היכי דמי? אי דלא עמד
 7 ברין - כפילא מי איכא? אלא פשיטא - בשעמד
 8 ברין, ומדרישא בשעמד ברין - סיפא נמי בשעמד
 9 ברין! אמר ליה: יבלינא לשנויי לך: רישא - בשעמד
 10 ברין, וסיפא - בשלא עמד ברין, וכוילה רבי שמעון
 11 היא, ושינויי דחוקי לא משינוין לך. דאם בן אמרת
 12 לך: ליתני רישא "רבי שמעון אומר" או ליתני סיפא
 13 "דברי רבי שמעון". אלא, כולה בשעמד ברין, ורישא
 14 רבנן וסיפא רבי שמעון, ומודינא לך לענין קרבן
 15 שבועה, דרחמנא פטריה מ"בוכש"י. וכי קאמינא כמון
 16 הוי - להורישו לבניו. איתביה: רבי שמעון אומר:
 17 אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב - הרי הן של
 18 עצמה, ואי אמרת כמון הוי להורישו לבניו - לעצמה
 19 אמאי? דאחין בעי מיהויה! אמר רבא? האי מילתא
 20 קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתיני שנין, ולא
 21 איפרק, עד דתיב רב יוסף גרישא ופירקה: שאני
 22 התם דאמר קרא: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי
 23 הנערה חמשים פסין" - לא זיכתה תורה לאב אלא
 24 משעת נתינה. וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו
 25 לבניו - בשאר קנסות. אלא מעתה, גבי עבד, דכתיב:
 26 "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו" הכי נמי לא
 27 זיכתה תורה לאדון אלא משעת נתינה! "יתן" לחוד
 28 "ונתן" לחוד. אי הכי, תלמוד לומר "ובכש"י? תלמוד
 29 לומר "ונתן" מיבעי ליה! אמר רבא: פי איצטרך
 30 "ובכש"י" - כגון שעמדה ברין, ובגרה ומתה. דהתם
 31 פי קא ירית אביה - מיניה דידה קא ירית, אי הכי
 32 יצאו אלו שוק קנס? כמון הוא! אמר רב נחמן בר
 33 יצחק: יצאו אלו שעיקרן קנס. איתביה: רבי שמעון
 34 פובר, שאינו משלם קנס על פי עצמו. טעמא, דלא
 35 עמד ברין. הא עמד ברין, דמשלם על פי עצמו -
 36 קרבן שבועה נמי מייחב! רבי שמעון לדבריהם דרבנן
 37 קאמר להו: לרדי, אף על גב דעמד ברין רחמנא
 38 פטריה מ"בוכש"י. אלא לרדיכו, אודו לי מיהת היכא
 39 דלא עמד ברין, דכי קא תבע - קנסא קא תבע.

ומודה פטריה — מקרבן שבועה. מוכחש בעמיתו — שלא פירש בו אלא דברים שעיקרן ממון. ומודה

1 יצאו
 2 אלו שעיקרן קנס, והשתא כולוהו קנסות משעמד ברין ממונא הוי מייחב בהודאתו, ואפילו הכי גזירת הכתוב היא מ"בוכש"י דפטור מקרבן שבועה. והכי נמי אפילו לרבי אלעזר דאמר נשבעין על
 3 הקרקעות — גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה, אף על גב דמייחב בהודאתו. **ה'** עמד ברין דמשלם על פי עצמו כו' — ולבריו דרבה קאמר לה: בשלמא לרדי, דסבירא לי דבכל קנסות
 4 אפילו עמד ברין אינו משלם על פי עצמו, ולעולם חשיב קנס לרבי שמעון עד שיועיל לידו, כדשמעין מ"בוכש"י — אתי שפיר, דכל היכא דמייחב על פי עצמו — מייחב נמי קרבן שבועה, כגון עמדה
 5 ברין ובגרה ומתה, דמינה ירית. אלא לרדיך — הא כל קנסות שעמד ברין, או באונס ומפתה שעמדה ברין ובגרה ומתה, אף על גב דמייחב בהודאתו פטור מקרבן שבועה — חוקשי.
 6 [רב]

1 לבניו, וזה רק כשעדיין לא עמד בדיון, אבל אחר שמעמד בדיון
 2 והתחייב לו חבירו קנס, ומת התובע, גובים יורשיו את הקנס. וכן
 3 יש לקנס זה דין 'ממון' לענין זה שאם יודה בו הנתבע, לא יפטר
 4 בהודאתו, אלא חייב לשלם כמודה בממון רגיל.
 5 נמצא שלדברי רבה סובר רבי שמעון שקנס אחר העמדה בדיון
 6 נחשב כממון לענין זה שאדם מורישו לבניו, אף שעדיין לא גבאו.
 7 מקשה אביו על כך: אִיתִיבֵיה אבִי לרבה, שנינו במשנתנו (לעיל
 8 אבא), רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נערה שנתפתתה, אִם לֹא הִסְפִּיקָה לְגִבּוֹת אֵת
 9 הקנס עַד שְׁמַת הָאָב, אף אם כבר חיבבהו בית דין לשלמו, הֲרֵי הֵן
 10 ו-דמי הקנס), שֶׁל עֲצָמָה, וְלֹא שֶׁל אֲחִיהָ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא זָכָה בְּהַם הָאֵב
 11 בחייו כדי שיורישנו לבניו. וְאִי אֲמַרְתָּ שְׁלֹדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּל קֵנֵס
 12 לאחר העמדה בדיון מִמּוֹן הוּי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, אִם כֵּן לְעֲצָמָה אֲמַר
 13 – מדוע היא נוטלת את דמי הקנס, דִּאֲחִין קָעֵי מִיָּהוּ – צריך הקנס
 14 להיות של האחיים, כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵר זָכָה הָאֵב בְּקֵנֵס מַחֲיִים, והורישו
 15 לבניו, שֶׁהֵם אֲחֵי הַנַּעֲרָה.
 16 אָמַר רַבָּא, הֵיא מִלְתָּא שֶׁהִקְשָׁה אֲבִי לרבה, קָשָׁא בְּהַ רַבָּה וְרַב
 17 יוֹסֵף עֲשִׂרִין וְתַרְתֵּין שָׁנִין, וְלֹא אִירַק – נתקשו בו רבה ורבי יוסף
 18 עשרים ושתיים שנה, וְלֹא הִיָּה לְהֵם תִּירוּךְ, עַד דִּנְפֹטֵר רַבָּה וְתִיבָה
 19 רַב יוֹסֵף בְּרִישָׁא ו-נתמנה להיות ראש ישיבה תחתיו, וּפְרִיקָה –
 20 סייעוהו מן השמים ועלה בידו ליישב קושיא זו, שֶׁאֵינִי הָתָם – בחיוב
 21 קנס באונס ומפתה, דִּאֲמַר רַבָּא וְנִתְּן הָאִישׁ הַשֶּׁכֵּב עִמָּה לְאִבֵּי הַנַּעֲרָה
 22 חֲמִישִׁים בְּסָף (דברים כב ט), וממה שנאמר וְנִתְּן דוֹרְשִׁים שֶׁלֹּא וְיִבְתָּה
 23 תוֹרָה אֵת הַקֵּנֵס לְאָב, אֲלֵא מִשְׁעַת נִתְּיָה – משעה שנתן לו האונס
 24 או המפתה את דמי הקנס, וְלֹא מִשְׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין, וְלִכְךָ אִמַּר
 25 רבי שמעון במשנה, שאין האב מוריש לבניו קנס זה אף לאחר
 26 העמדה בדיון, אלא אם כבר גבה אותו. וְכִי קָאָמַר רַבָּה לְאֲבִי,
 27 שֶׁקֵּנֵס לְאִתְּרָה הַעֲמָדָה בְּדִין מִמּוֹנָא הוּי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, זֶה בְּשָׂאָה
 28 קְנִיסוֹת חוץ מאונס ומפתה, שֶׁהֵם נַחֲשָׁבִים מִשְׁעַת מִשְׁעַת הַעֲמָדָה
 29 בְּדִין, ומאותה שעה מורישם לבניו, משום שלא כתוב בהם לשון
 30 נתינה.
 31 הגמרא מקשה על תירוצו של רבי יוסף: אֲלֵא מִעֲתָה שֶׁכָּל חֵיבּוֹב מִמּוֹן
 32 שכתוב בו לשון נתינה, זיכתה אותו התורה לבעליו רק משעת
 33 גבייה ולא משעת העמדה בדיון, אִם כֵּן לְבָנֵי עָבֵד שֶׁהִרְגוּ שׁוֹר
 34 המועד, דְּבִתְיָב בְּסָף שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו (שמות כא לב), הֲכִי
 35 נִמְי – האם גם בזה נאמר שלא וְיִבְתָּה תוֹרָה קֵנֵס זֶה לְאֲדֹנָיו, אֲלֵא
 36 מִשְׁעַת נִתְּיָה, ומדוע אמר רבי יוסף, שֶׁבִּשְׂאָר קִנְסוֹת זֹכֵבָה בְּחֵן
 37 משעת העמדה בדיון, ומאותה שעה יכול להורישם לבניו, וְלֹא
 38 פירש שחיוב שלושים של עבד אינו בכלל זה.
 39 מתרצת הגמרא: אין לדמות את הדברים, אלא לשון יִתֵּן לְחֹדֶר –
 40 יש לה משמעות בפני עצמה, ולשון וְיִתֵּן לְחֹדֶר – יש לה משמעות
 41 בפני עצמה, שלשון יִתֵּן האמורה בשלשים של עבד, משמעותה
 42 ציווי להבא, שעליו לתת את המעות, והיינו שהקנס שייך לו מזמן
 43 שצויו בית דין את המזיק לתת את הקנס. ואילו לשון וְיִתֵּן
 44 האמורה באונס משמעותה מעשה שהיה כבר, שנתן את המעות,
 45 ויש לדרוש שאין הקנס של האב, עד שיקבלו בפועל ויתקיים בו
 46 יִתֵּן בלשון עבר.
 47 מקשה הגמרא: אִי הֲכִי שֶׁלְרַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוֹנָה קֵנֵס שֶׁל אֹנֵס וּמִפְתָּה
 48 משאר קנסות, לפי שכתוב בהם וְיִתֵּן, ולומדים שאין זה ממונו של
 49 האב עד שעת נתינה, אִם כֵּן מִדּוּעַ אִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִיתָא
 50 'תְּלִמּוּד לּוֹמֵר וְכֹחַשׁ' כמקור לכך שאין קרבן שבועה בא על קנס,
 51 והיינו משום שאין עיקרו ממון וכמו שאר החיובים המפורטים בו.
 52 בפסוק, הרי לדברך, 'תְּלִמּוּד לּוֹמֵר וְכֹחַשׁ' – מִיָּבֵעַ לִיֶּה – היה לרבי
 53 שמעון לומר, שהרי דין זה שאין קרבן שבועה על קנס של אונס
 54 ומפתה נלמד ממה שנאמר בהם וְיִתֵּן, שאינם ממונו של אב עד
 55 שיגיעו לידי, ואין חייב על כפירתם קרבן שבועה אף אם כבר עמד
 56 בדיון, ואין צריך ללמוד זאת מ'זכחש' כמו שלומדים שאר קנסות,
 57 שאין בהם קרבן שבועה משום שאין עיקרן ממון.
 58 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, כִּי אֲצִמְרִיךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְדִירוּשׁ

1 מסיים אביו את קושייתו: מֵאִי לֹא – האם אין הברייתא עוסקת
 2 בְּאוֹפֵן שְׁעָמֵד בְּדִין ונתחייב קנסות אלו על פי עדים, ואחר כך כבר
 3 בהם ונשבע לשקר, ואף בזה סובר רבי שמעון שפטור מקרבן
 4 שבועה, והיינו כיון שעיקר החיוב הוא קנס, ואין זה דומה לאופנים
 5 שהובאו בפסוקים, שעיקרם ממון, והיינו שלא כדברי רבה, האומר
 6 שאחר העמדה בדיון נעשה דין הקנס כממון, והיינים עליו קרבן
 7 שבועה.
 8 השיב לו רבה: לֹא – אין הברייתא עוסקת כשעמד בדיון, אלא
 9 בְּשִׁלָּא עָמֵד בְּדִין, ובוזה לדברי הכל חיובו הוא 'קנס', ולכן הוא פטור
 10 מקרבן שבועה.
 11 מקשה הגמרא על דחייו זה: וְהָא מְרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִיתָא הַמְּבִיאָה
 12 את דעת חכמים עוסקת בְּאוֹפֵן שְׁעָמֵד בְּדִין, וְדֵאִי שִׁפְיָא נִמְי
 13 המביאה את דעת רבי שמעון החולק עליהם עוסקת בְּשְׁעָמֵד בְּדִין.
 14 ומוכיחה הגמרא שהרישא עוסקת כשעמד בדיון: דְּקָתְנֵי בְּרִישָׁא
 15 בדעת חכמים, אִין לִי שִׁיחָא אֲדָם חֵיִיב קִרְבָּן שְׁבוּעָה וְחֹמוֹשׁ אֲלֵא
 16 בְּדָבָרִים שְׁמִשְׁלִמִין עֲלֵיהֶם אֵת תְּקֵרָן בַּלְבַּד, כלומר, בחיובי 'ממון'
 17 כגזילה ופקדון, אבל תְּשִׁלוּמֵי אֲרֻפְעָה וְהַמְּשָׁה
 18 של הגונב שור או שדה וטבחו או מכרו, וְכֵן תְּשִׁלוּמֵי קֵנֵס שֶׁל הָאוֹנֵס
 19 וְהַמְּפָתָה וְמוֹצִיא שֵׁם רַע, מִנֵּן שאף הכופר בהם ונשבע לשקר חייב
 20 קרבן שבועה וחומש, תְּלִמּוּד לּוֹמֵר לְגַבִּי קִרְבָּן שְׁבוּעָה וְיִמְעָלָה מְעָל'
 21 (ויקרא ה כא), רִיבָה הַכְּתוּב בַּכִּפּוּלִת לִשׁוֹן זֹו אף את המועל וכופר
 22 בתשלומי קנס, ומבררת הגמרא: הֲכִי דְמִי – באיזה אופן דיברו
 23 חכמים, אִי דִלָּא עָמֵד בְּדִין, כְּפִילָא מִי אִיבָא – וכי יש חיוב כפל או
 24 שאר קנסות, והרי עדיין לא התחייב בהם, וכיון שאם יודה בהם
 25 עתה יפטר נמצא שאין כאן כלל כפירת ממון, ופשוט שאינו
 26 מתחייב בקרבן שבועה. אֲלֵא שְׁפִישָׁא שְׁמִדוּבֵר בְּשְׁעָמֵד בְּדִין
 27 והתחייב בתשלומי הקנס על פי עדים, ואחר כך כשתבעו הלה,
 28 כבר ונשבע לשקר, והודה, וסוברים חכמים שכיון שכבר חיבבהו
 29 בית דין בתשלומי הקנס, ואם יודה עתה בחיוב זה יתחייב לשלם,
 30 דינו ככופר בממון וחייב קרבן שבועה. וּמְרִישָׁא הַמְּבִיאָה אֵת דַּעַת
 31 חכמים עוסקת בְּשְׁעָמֵד בְּדִין, שִׁפְיָא נִמְי, המביאה את דברי רבי
 32 שמעון החולק עליהם עוסקת בְּשְׁעָמֵד בְּדִין, שהרי מחלוקתם היא
 33 באותו אופן, ומוכח מברייתא זו שלדברי רבי שמעון אין חיוב קרבן
 34 שבועה על קנס אף לאחר שעמד בדיון, ושלא כדברי רבה.
 35 רבה מתרץ את הקושיא מהברייתא: אָמַר לִיָּה לְאֲבִי, וְכִילְגָא לְשִׁנּוּי
 36 לָךְ – יכול אני לתרץ ולומר לך שבאמת הרישא עוסקת בְּשְׁעָמֵד
 37 בְּדִין, ולכן חייב קרבן שבועה, ואילו הרישא עוסקת בְּשִׁלָּא עָמֵד
 38 בְּדִין, ולכן פטור מקרבן שבועה, והברייתא כולה דַּעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן
 39 היא. וְאִמְנָם לֹא אֲתַרְךָ לֵךְ כֵּן, כִּיּוֹן דְּשִׁנּוּי דְּחִיקָו לֹא מִשְׁנִינֵן לָךְ –
 40 איני חפץ להשיבך דברים דחוקים, דָּאֵם אֲתַרְךָ לֵךְ כֵּן, אֲמַרְתָּ לִי –
 41 תֵּאמַר לִי שִׁישׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּךְ, אִם כֹּל הַבְּרִיתָא רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,
 42 לִיתְנֵי רִישָׁא – היה לתנא לשנות בתחילת הברייתא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 43 אָמַר, או לִיתְנֵי שִׁפְיָא – או שיאמר התנא בסיום הברייתא דְּרַבִּי
 44 רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁמִּלְשׁוֹן זֹו הִינּוּ לְמַדִּים שֶׁכָּל הַבְּרִיתָא נִאֲמָרָה
 45 בשיטתו, אבל עתה שנינו באמצע הברייתא 'רבי שמעון אומר',
 46 משמע שהאומר ברישא אינו מדברי רבי שמעון.
 47 ממשיך רבה ואומר: אֲלֵא כֵךְ אֲתַרְךָ לֵךְ, באמת הברייתא כולה
 48 עוסקת בְּשְׁעָמֵד בְּדִין, כְּקוֹשִׁייתְךָ, וְכֵן יֵשׁ לומר בודאי שהרישא היא
 49 דַּעַת רַבָּנִין הַמְּחִיִּיבִים קִרְבָּן שְׁבוּעָה אֵת הַכּוֹפֵר בְּקֵנֵס אֲחֵר הַעֲמָדָה
 50 בְּדִין, וְשִׁפְיָא כְּשִׁטַּת רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַפּוֹטְרוֹ אף לאחר העמדה בדיון.
 51 ומחמת ראייה זו אני חוזר בי ממקצת דברי, וּמוֹדִינָא לָךְ – אני מודה
 52 לדברך לְעֵנִין קִרְבָּן שְׁבוּעָה, דְּרַבְּחִינָא בְּרִישָׁא מִ'וְכַחַשׁ' – שהתורה
 53 פטרה אותו בכך שלא כתבה אופן של קנס בתוך שאר האופנים
 54 המוזכרים בפסוק של 'זכחש', שֶׁמִּנּוּיִם בּוֹ רַק חֵיבּוֹבֵי מִמּוֹן וְכַפְקָדוֹן,
 55 גזילה והלאוהא, וּמִפְסוֹק זֶה מוכח שלעולם אין חיוב קרבן שבועה
 56 בכפירת קנס, ואף לאחר שעמד בדיון. וְכִי קָאָמַינָא – ומה שאמרתי
 57 שלדעת רבי שמעון קנס לאחר העמדה בדיון מִמּוֹן הוּי, כּוֹונָתִי
 58 היתה רק לענין לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, כלומר, אף שאין אדם מוריש קנס

58 לבעל רצון שיהיה לה רווחים לאחר מותו, והוא מעדיף שמעשה
 59 ידיה יהיו שייכים לבניו, ואלמנתו תטול מנכסיו רק את מזונותיה,
 60 אולם בְּתוּ, נִיחָא לִיהּ בְּתַרְוִיחָה – רצון האב שבתו תרויח ממון, כדי
 61 שירצו אנשים לישא אותה, ולכן הוא חפץ שמעשי ידיה יהיו שלה,
 62 מלבד המזונות שהיא נוטלת מנכסי האחים. ואין ראייה מאלמנתו
 63 לענין בתו, שמעשי ידיה של היתומים.
 64 הגמרא תמדה על המקשן מדין אחר שמצאנו (ב"ב קלט) לגבי
 65 מזונות הבת. אדם שמת והניח נכסים מרובים, נוטלים הבנים את
 66 הנכסים וזנים את הבנות. אך אם הניח נכסים מועטים, שאין בהם
 67 כדי שיונו הבנים והבנות שנים עשר חדש, נוטלות הבנות את
 68 הנכסים, והבנים יחזרו על הפתחים. תמדה הגמרא: לְמִימְרָא –
 69 האם רצונך לומר דְּבַתּוּ צְדִיפָא לִיהּ מֵאַלְמָנָתוּ – שהוא חפץ בטובת
 70 בתו יותר ממה שהוא רוצה בטובת אלמנתו, ולכן אתה מקשה על
 71 רב ששת המדמה אותם זה לזה, וְהָאִמֵר רַבִּי אֲבָא, אִמֵר רַבִּי יוֹסֵי,
 72 אדם שמת והניח אשה ובת, עָשׂוּ אֵת דִּין הָאֲלָמָנָה אֲצֵל הַבַּת, בְּדִין
 73 הַבַּת אֲצֵל אַחִיו, בְּאוֹפֵן שֶׁהַשְּׂאִיר הָאֵב נִכְסֵין מוֹעֲטִין, כלומר, מֵה
 74 הַבַּת אֲצֵל אַחִיו – כמו באופן שהשאר האב בניו ובנות, ויש לו רק
 75 נכסים מועטים, אמרו החכמים שְׁפַת נְיוֹנָת מְנַכְסֵי הָאֵב, וְאִילוּ
 76 הָאִחִין יִשְׁאַלּוּ עַל הַפְּתָחִים, אֵף אֲלָמָנָה אֲצֵל הַבַּת – כאשר הותר
 77 אחריו בת ואלמנה ואין לו אלא נכסים מועטים המספיקים
 78 למזונות אחת מהן, הדין הוא שהאלמנה נְיוֹנָת מְנַכְסֵי הָאֵב, וְאִילוּ
 79 הַבַּת תִּשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים לְצוּרֵךְ מוֹזוֹנוֹתֶיהָ. ומוכח מדברי רבי יוסי
 80 שהאדם מעדיף לזון את אלמנתו מאשר את בתו, ואם כן אף לגבי
 81 מעשה ידים מסתבר שהוא חפץ יותר בהרווחה שתהיה לבתו.
 82 מתרצת הגמרא את דעת המקשן: לְעַנְיָן וְיִלּוּחָא – לענין זולזול
 83 בכבודה, אֲלָמָנָתוּ צְדִיפָא לִיהּ מִבַּתּוּ, שהאדם חס יותר על כבוד
 84 אלמנתו מעל כבוד בתו, ולכן כשיש נכסים מועטים, הוא מעדיף
 85 שאלמנתו תתפרנס מהן ובתו תחזר על הפתחים. אבל לְעַנְיָן
 86 הַרְוִיחָה, בְּתוּ צְדִיפָא לִיהּ מֵאַלְמָנָתוּ, שאדם רוצה שבתו תרויח
 87 ממון, כדי שתוכל להינשא בדמים אלו, אך לגבי אלמנתו אינו
 88 חפץ בכך, ולכן אין לפשוט את הספק של רבי אבינא, האם מעשי
 89 ידיה של הבת שייכים לאחיה, מהדין שמעשי ידיה של האלמנה
 90 שייכים ליתומים.
 91 רב יוסף מקשה ממשנתנו על סברת רב ששת, שבת הניזונת מן
 92 האחים מעשי ידיה שלהם, כדין אלמנה הניזונת מן היתומים,
 93 שמעשי ידיה שלהם: מִתֵּיב רַב יוֹסֵף, שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה (לעיל מב.), מַעֲשֵׂה
 94 יְדֵיהּ וּמִצִּיאָתָהּ שֶׁל הַבַּת, הֵרְאוּיִם לְהִיטּוּת שֶׁל אֲבִיהּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא
 95 נִבְּתָהּ אוֹתָם בְּחַי הָאֵב, אִם מֵת הָאֵב אַחֲרֵי שֶׁהָיָה לָהּ זְכוּת בָּהֶם,
 96 הֵרִי הֵן שָׁל אַחִיו, וְאִינֵן שֶׁלָּהּ, כִּיּוֹן שֶׁכִּבֵּר זְכָה בָּהֶם הָאֵב בְּחַיּוֹ
 97 וְהוֹרִישָׁם לְבָנָיו. ויש לדייק, מַעֲשֵׂה – הטעם שהאחים זוכים במעשי
 98 ידיה הוא כיון דְּעִשְׂתָּה אֵת הַמְּלָאכָה בְּחַיֵּי הָאֵב, וכיון שזכה בהם
 99 האב, הוֹרִישָׁם לְבָנָיו, הֵא – אבל מעשה ידיה שעשתה לְאַחֵר מִיתָת
 100 הָאֵב, שֶׁלֹּא זָכָה בָּהֶם הָאֵב בְּחַיּוֹ, הֵרִי הֵם לְעֲצָמָהּ, ולא לאחים.
 101 מסיימת הגמרא את הקושיא: וּמֵאֵי לָאו – האם אין משנתנו
 102 עוסקת אפילו בְּבַת הַנְּיוֹנָת מִן הָאֲחִים, ואף על פי כן אינם נוטלים
 103 את מעשה ידיה, ושלא כדעת רב ששת.
 104 דוחה הגמרא את קושיית רב יוסף: לָאו – אין המשנה עוסקת בבת
 105 הניזונת מהאחים, אלא בְּבַת שְׂאִינָה נְיוֹנָת, וכגון שלא הוריש האב
 106 נכסים כלל, וכיון שאינה ניזונת משלהם ודאי אינם נוטלים את
 107 מעשה ידיה, אך יתכן שאם היתה ניזונת מהם היו נוטלים את
 108 מעשי ידיה.
 109 מקשה הגמרא על הדחיה: אֵי מְדוּבֵר בְּמִשְׁנָה בְּבַת שְׂאִינָה נְיוֹנָת
 110 מְנַכְסֵי הָאֲחִים, אִם כֵּן מֵאֵי לְמִימְרָא – מה החידוש בדברי המשנה,
 111 אם לומר שהאחים יורשים את זכות האב במעשי ידיה, הרי דין
 112 פשוט הוא, שכיון שזכה האב בנכסים מורישם לבניו, ואם כדי
 113 שנדייק שמעשי ידים שעשתה לאחר מיתה אינם לאחיה, הרי גם
 114 זה פשוט, שאם אינה ניזונת מהם אין מעשי ידיה שלהם, וְאִפִּילוּ
 115 לְמֵאֵן דְּאִמֵר שְׂכּוֹל הָרֵב לְזִמְרָא לְעֵבֵד כְּנַעֲנִי שְׁלוּ, עָשָׂה עִמִּי מְלָאכָה

1 וְאִין כֵּן כְּפִירַת מִמּוֹן, שְׁהֵרִי מוֹדָה בְּקִנְיֵן פְּטוּר, וממילא אין לחייבו
 2 קרבן שבועה.
 3 מבארת הגמרא במה נחלקו עליו חכמים: וְרַבִּין בְּקָרִי, אִמְנָם אִם
 4 הִיָּה תוֹבַע בְּפִירוּשׁ אֵת הַקֵּנֵס אִינוּ חַיִּיב קִרְבָּן שְׁבֻעָה, אִךְ אִין זֶה
 5 כֵּךְ, אֵלֵא פִי קָא תְּבַע הָאֵב, בּוֹשֵׁת וּפְגָם קָא תְּבַע, שֶׁהֵם תְּשׁוּמֵי
 6 מִמּוֹן, וְלֹא אֵת תְּשׁוּלֵם הַקֵּנֵס, וּכְפִירַתוֹ שֶׁל הַלָּה כְּפִירַת מִמּוֹן הִיא,
 7 וְחַיִּיב קִרְבָּן שְׁבֻעָה.
 8 הגמרא מבררת עתה את סברות המחלוקת של רבי שמעון
 9 והכמרים. מבררת הגמרא: בְּמֵאֵי קָא מִיפְלִגִי – במה נחלקו רבי
 10 שמעון והכמרים, כלומר, מדוע לרבי שמעון אנו אומרים שהאב
 11 תובע את הקנס, ולחכמים אנו אומרים שהוא תובע את הבושת
 12 והפגם. מבארת הגמרא: אִמֵר רַב פְּסָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבֵר, לֹא שְׂכִיב
 13 אִינִישׁ מִיְדֵי דְקִיָּין וְתְּבַע מִיְדֵי דְלֹא קִיָּין – אין אדם מניח מלתבוע את
 14 הקנס, שסכומו ידוע וקצוב לחמשים שקלים, ותובע תחתיו בושת
 15 ופגם, שאין שומתם ידועה, אלא צריכים בית דין לשום אותו בכל
 16 נערה בפני עצמה, וכיון שתביעתו היא על הקנס, אף כפירת
 17 ושבועת הלה היא על הקנס, וכפירת קנס אינה מחייבת קרבן
 18 שבועה. וְאִילוּ רַבִּין בְּקָרִי, לֹא שְׂכִיב אִינִישׁ מִיְדֵי דְבֵי מוֹדֵי בֵיהּ לֹא
 19 מִיפְטָר – אין אדם מניח מלתבוע בושת ופגם, שאם יודע בו הלה
 20 יתחייב לשלמו, וְתְּבַע מִיְדֵי דְבֵי מוֹדָה בֵיהּ מִיפְטָר – ותובע תחתיו
 21 את הקנס, שאם יודע בו הנתבע יפטר מלשלם, וכיון שתביעתו
 22 היא על הבושת והפגם, והלה כבר ונשבע לשקר, חייב קרבן
 23 שבועה.
 24 העולה מהסוגיא, שנחלקו חכמים ורבי שמעון בשלשה ענינים: א.
 25 נחלקו במשנתנו (אבא) ממתי קנס של אונס ומפתה נחשבים כממון
 26 התובע, ואם הודה בו אינו נפטור, לחכמים משעת העמדה בדין,
 27 כאשר קנסות, ולרבי שמעון דחו רק משעת גבייה. ב.
 28 במשנה בשבועות (ה) בחיוב קרבן שבועה על כפירת אונס ומפתה,
 29 לחכמים חייב קרבן שבועה משום שהתביעה היא על חלק הממון,
 30 ולרבי שמעון פטור מקרבן שבועה משום שהתביעה היא על
 31 הקנס. ג. נחלקו ברבייתא בקרבן שבועה על דבר שעיקרו קנס,
 32 לחכמים אחר שנתחייב בבית דין דינו כממון וחייב על כפירתו
 33 קרבן שבועה. ולרבי שמעון כיון שעיקרו קנס, לעולם אין עליו
 34 חיוב קרבן שבועה.
 35 * * *
 36 שנינו במשנה (מב.), 'מעשה ידיה ומציאתה אף על פי שלא גבתה,
 37 מת האב הרי הן של אחין'. מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי אֲבִינָא
 38 מִרַב שֵׁשֶׁת, בְּתַ הַנְּיוֹנָת מִן הָאִחִין – בת שמת אביה, שתיקנו חכמים
 39 שתהיה ניזונת מנכסי האב שירשו אחיה, והוא מתחייב על כך
 40 בכתובה שכתב לאמה, מַעֲשֵׂה יְדֵיהּ שְׁעוּשָׁה אַחֲרַי מִיתָת הָאֵב, לְמִי
 41 הֵם שְׂכִיבִים, לָהּ אוּ לְאֲחִיהּ. וצדיד הספק, האם האחים בְּמִקּוּם אֵב
 42 קִיָּיִם, כלומר, כיון שהם זנים אותה, דינם שזה לדין האב כלפי
 43 בתו, מֵה הָתָם מַעֲשֵׂה יְדֵיהּ לְאֵב, הֵאָא נְמִי, כְּשִׁמַּת הָאֵב, מַעֲשֵׂה יְדֵיהּ
 44 לְאֲחִין, אוּ דְלִמָּא, לֹא דְמֵי לְאֵב – אין האחים דומים לאב, שכן הָתָם
 45 מְדִידֵיהּ מִיְהוֹנָא – כשהאב חי, הרי הבת ניזונת מנכסיו, ולכן מעשי
 46 ידיה של האב, אֲבָל הֵאָא, בְּבַת הַנְּיוֹנָת מִן הָאֲחִים, לָאוּ מְדִידֵיהּ
 47 מִיְהוֹנָא – אינה ניזונת מנכסיהם, אלא מהנכסים שהוריש להם
 48 האב, ונכסים אלו משועבדים לה מדין הכתובה.
 49 פושטת הגמרא את הספק: אִמֵר לִיהּ רַב שֵׁשֶׁת, הַנְּיוֹנָת – ניתן
 50 לפשוט ספק זה ממה ששנינו במשנה להלן (צה), אֲלָמָנָה נְיוֹנָת
 51 מְנַכְסֵי יְתוּמִים שִׁירְשׁוּ מֵאֲבִיהֶם, שֶׁכֵּךְ הַתְּחִיב לָהּ בַּעֲלָהּ בְּכַתּוּבָתָהּ,
 52 וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהּ שֶׁל הָאֲלָמָנָה שְׁלָחַן – של היתומים, שכיון שהיא ניזונת
 53 מנכסיהם, מעשה ידיה שלהם. וכן יש לומר לגבי בת הניזונת מן
 54 האחים, שכיון שהיא ניזונת מהנכסים שהוריש להם האב, מעשי
 55 ידיה של האחים.
 56 מקשה הגמרא: מִי דְמֵי – וכי בת הניזונת מן האחים דומה לאלמנה
 57 הניזונת מנכסי יתומים, הֵרִי אֲלָמָנָתוּ, לֹא נִיחָא לִיהּ בְּתַרְוִיחָה – אין

כתובות. נערה שנתפתה – פרק רביעי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רה

תוספות

1 **[רבי** שמעון סבר כו' – והשתא פליגי בתרתא, בעמד בדין ובדלא עמד בדין. אבל קשה. דסוף סוף,
 2 כיון דצריך לומר דפטור מקרבן אף על גב דאי מודה מייחבי – אם כן בתנא דחק לחלק בין
 3 קס זה לשאר קטנות. אלא הוה ליה למימר: כי קאמר רבא דמונא הוי – לענין הדא הוא ועוד קשה:
 4 לאביי, אמאי תלי רבי שמעון קרבן שבועה בחורא? אדרבה, הוה תליא בקרבן שבועה ועוד:
 5 היכי הוה בעי למילף הוהא מקרבן? הרי קרקעות,
 6 דפטור מקרבן, אף על גב דאי מודה מייחבי ועוד. הא
 7 דאמר לקמן הא עמד בדין דמשלם כו' – כשמע
 8 אאנתס ומפתה, דקאי ביה, אם עמד בדין – חייב קרבן,
 9 אף על גב דלא בגרה ומתה? ומפרש רבינו יצחק, דאביי
 10 מיבעיא ליה כיון דאינו מוריש לבניו אפילו עמד בדין
 11 לרבי שמעון במתניתין, משום דאין אדם מוריש זכות
 12 בתו לבנו, וחשיב זכות בתו כל זמן שלא בא לידו –
 13 הוא הדין לענין שבועה, דראוי למעטו מירבחה? אף
 14 כשמעון גומר הוא לענין הוראה, כשעולה
 15 כשעמד בדין – מכל מקום שם קנס עליו, כיון דאם
 16 היה מודה באונס ופיתוי ולא היה מודה שעמד בדין –
 17 פטור. וסוף הסוגיא מכל מקום לא יתיישב.
 18 **בת** הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי –
 19 דמאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה,
 20 כדררשיה לקמן מיהתנחלתם, אלא מדרבנן בעי,
 21 מדרבנן לעצמה במנות, ומבשריייה עלה האלמנה.
 22 ומיבעיא ליה: כיון דניזונת משלוק, מי חתקינו להו
 23 רבנן מעשה ידיה תחת מזונות, או לא? וכן משמע כל
 24 הסוגיא. ולקמן דבעי מאי טעמא דרב, הוה מצי
 25 למיבעי נמי מאי טעמא דרב ששה, דמאורייתא
 26 מודה דהוה לעצמה. אלא נקט רב משום דקאמר
 27 בהדיא דמעשה ידיה לעצמה, אף מדרבנן. וקצת
 28 מגמגמ רבינו שמעון בן אברהם: דהבא משמע דטפי
 29 הוה מעשה ידיה שלה, כיון שניזונת בעל כרחם
 30 בתנאי בית דין, ממה שהיתה ניזונת מדרעת. ולקמן
 31 בריש "אלמנה" (גמרא). גבי אלמנה משמע איפכא,
 32 דאירבה: כיון שניזונת על ידי תנאי בית דין – הוה
 33 מעשה ידיה שלוק טפי ממה שהיתה ניזונת מדרעת,
 34 וצריך עיון, ויודחק לחלק בין אלמנה לבת נדוהא ליה
 35 בחורוהו. דמכל מקום סברא הוי איפכא:
 36 **עשו** אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין – ואם
 37 תאמר: אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה
 38 נכסים מוטעין בשלמא גבי בת אצל אחין – מפרש
 39 בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קלטב). כדי שיונה אלו
 40 ואלו עד שיבגרו. אבל הבא אין שייך אותו שיעור,
 41 שהאלמנה יש לה לעולם מזונות ונראה לרבינו יצחק,
 42 דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת תקנה לאלמנה ותנו
 43 לה מה שהיה ליקח לבת, והיינו עד שתיבגר הבת. אבל
 44 כשאין אלא אלמנה ובנים, או אלמנה ובת, שהבת
 45 יורשת – לא עשו תקנה בשביל האלמנה. ומשום
 46 אלמנה לא רצו להפקיע בח הירושה אלא כשכבר
 47 הפקיעו בשביל הבת, ובשביל הבת הפקיעו טפי, לפי
 48 שהיא יורשת כשאין בנים. וכן משמע בירושלמי בפרק
 49 "מי שמת", דאמר רחמנא: אין האלמנה דוחה את הבנות
 50 ולא הבנות דוחות את האלמנה, ופעמים שהאלמנה
 51 דוחה את הבנות על ידי בנים, ואת הבנים על ידי
 52 הבנות. **לא** בשאינה ניזונת – פירוש: מן האחים,
 53 אבל מן האב היתה ניזונת. ומשום הכי פריך: אי בשאינה ניזונת – מאי למימרא? דפשיטא דלאחר
 54 מיתת האב לעצמה. ומשום הדיא גופה – דמות האב הרי הן של אחין – נמי לא איצטרך, הואיל
 55 וניזונת היתה מן האב פשיטא דירשקו אותו. ואית ספרים דלא גרסי מאי למימרא, אלא גרסי: אי

1 **ומודה בקנס פטור** – דהרי לא תבעו אלא קנס לבדו, ועליו נשבע. וכיון דאי אורי ליה קנס
 2 לא משלם, כי כפרה נמי לאו ממונא כפריה. **בת הניזונת מן האחין** – שכן הוא תנאי
 3 כתובה בפרקין (כתובות נבב). כן נוקבן ודיווחין ליה מינאי, אינון יהון יתבין בביתא ומיתנון
 4 מנכסיי עד דתלקוהו לגוברין. **לאו מירדהו** – אלא מתנאי כתובה אמר. **אלמנה ניזונת מנכסי**
 5 **יתומים** – דהאי נמי תנאי כתובה הוא. בפרקין:
 6 את תתא יתבא בביתא ומיתנונא מנכסי כל ימי מיגר
 7 ארמולותין. **ומעשה ידיה שלחן** – אלמא במקום
 8 אב קיימי. **בתו ניהא ליה בחרוונה** – שתרזח
 9 מעשה ידיה לבד מפרנסתה. **אלמנה אצל הבת** –
 10 מי שמת והניח אלמנה ובה. **נכסים מוטעין** –
 11 שאין בהן כדי פרנסת שנים עשר חודש. כדאמר
 12 בפרק "מי שמת" בבבא בתרא. וקתני: הבנות יזונו
 13 הנהנים ישאלו על הפתחים. **מעמא רבחי האב** –
 14 עשתהו, וזכה בו האב להורישו לבניו. **הא לאורי**
 15 **מיתת האב** – עשתהו, הוי לעצמה. **מדאצטרך**
 16 לתנא לאשמעינן, **לא בשאינה ניזונת** – כיון
 17 שלא היו נכסים. **מאי למימרא** – דיוקא לא
 18 אצטרך לאשמעינן דעשתהו לאחר מיתת האב
 19 לעצמה, ואי לאשמעינן היא גופה דמה עשתה
 20 בחי האב לאחים – פשיטא. דהא זכה ביה אב,
 21 דמונא הוא ולא קנסא. **אפילו למאן דאמר** –
 22 במסכת גיטין (יבא) פלוגתא. **להעדפה** – לעולם
 23 לדיוקא דילה איצטרך, לאשמעינן דמעשה ידיה
 24 לאחר מיתת אב לעצמה, ובשאינה ניזונת. **דלא**
 25 **תימא זכות שזיכתה תורה לאב בביתו ממון הוא**
 26 **להורישו לבנים**. ודקשיא לך, במאי יתוון, הא
 27 לא גרעה מעבד עברי? כי אצטרך לאשמעינן –
 28 להעדפה. **שמעשה ידיה עתף על מזונותיה,**
 29 **אצטרך לאשמעינן.** **אמר רבא וכו' נכרא רבה**
 30 **כרב יוסף** – דאותבה להא תיובתא, לא הוה ידע
 31 דאיבא העדפה, ומצי לדחוי ולשוני בשאינה
 32 ניזונת ולהעדפה, ואפילו הכי אותבה? אלא על
 33 כדריך רב יוסף טעמא ידע, דתיובתא מעלייתא
 34 היא, והכי קשיא ליה ממונתינא אדרב ששת.
 35 **קתני** – מתניתין מציתא עין מעשה ידיה,
 36 ולמה לי למינתי? והא לא שייך למינתי אף על
 37 גב שלא גבתה – דממאן גבתה? **אלא לאו הכי**
 38 **קאמר מעשה ידיה כבצייאתה** – דמה עשתה
 39 בחי האב לאב ולירשין, ומה עשתה לאחר
 40 מיתת האב – לעצמה. מה מצייאתה כו' –
 41 דמצייאתה פשיטא לן דלעצמה, הא אפילו בחי
 42 האב לא זכי בתא אלא כהא דאן כסובה על
 43 שלחנו, כדאמרין בבבא מציעא (יבב), ומשום
 44 איבה, דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו, כדתנן
 45 בפרקין: האב אינו חייב במזונות בתו, ואי אמרת
 46 מצייאתה לעצמה – תו לא ידבך לה מזונות.
 47 ולקמן בפרקין נמי אמרין: וזאי במצייאתה משום
 48 איבה. אבל אחין – על כרחיהו מתוונא מנכסי
 49 האב. **דכתיב והתנחלתם אותם** – עבדים כנענים.
 50 **זכות בתו** – זכות שזיכתה לו תורה בביתו. **ואימא**
 51 **כפתוי הבת וקנסות** – דאנתס וחבלות הכתוב
 52 מדבר. אבל מעשה ידיה, דמצי דשכיח וחסרי בה
 53 ממונא, דהא מיתנונא מינייהו – אימא דידהו הוי. **צערא דגופא הוא** – רצערא לא זכי ליה
 54 רחמנא לאב, כדתנאי ב"הובול" (בבא קמא פזב). בבנו ובבתו הקטנים – יעשה להם סגולה.

שפצעה

1 בשאינה ניזונת אפילו למאן דאמר כו', וכן עיקר. ומיירי בשאינה ניזונת לא מן האב ולא מן האחין, דאחר מיתת האב אית לן למילף דומיא דבחי האב. ופריך אנפיה: אמאי ממה האב הרי הן של אחין? אלא גרסי: אי
 2 אב עצמו אין לו, כיון שאינה ניזונת ממנו. **לא** גרסינן "כי טוב לו", דבספרי (פרשת ראה) לא מפיך ליה מהא קרא, אלא דריש לה מ"כשכיר כתובש יהיה עמך" ופריך אנפיה: אמאי ממה האב הרי הן של אחין? אלא גרסי: אי
 3 כתובש יהיה עד שנת הובול, אבל "כי טוב לו עמך" – אינו אלא סיפור דברים בעלמא. **מגיד** שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו – תימא: אמאי איצטרך קרא להכי? הא הדי גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה
 4 לאביה אלא מ"לאָמַד", מה אמה מעשה ידיה לרבה – אף בת מעשה ידיה לאביה, ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת. כדאמרין בפרק קמא דקידושין (זא). ונראה לרבינו שמעון בן אברהם:
 5 דלא איצטרך האי קרא אלא משום קטנה. דהקשיא לא איצטרך אלא לנערה, אבל לקטנה לא צריך הקשיא. והשתא זבני מוזבן לה – מעשה ידיה מיבעי. ואי נמי: אי לאו האי קרא הוה אמניא לאמה –
 6 לקטנה איצטרך לאשמעינן, דאין מעשה ידיה לאחין דומיא דאמה, ולא הוה ירעינן נערה. אבל תימא: דהשתא זבני מוזבן לה הוי קול חומרא, ונימא דיו. (ותוספת ישנים כ"ד).
 7 **הבולות** ידעה – ואם תאמר: וכי אב קיצץ ידיה לא תהיה תכלה של אב? והלא מפסיד מעשה ידיה, ואמרין ב"הובול" (בבא קמא פזב). דפשיטא ליה דמייירי פתחות קטנות, שאין בהן ביטול מלאכה, דאי יש
 8 גדולה לעבד, דמי שבת טענה לרבו, ורבנן אמרי: יתן הכול לעבד, וילקח בהן קרקעות, והוא אוכל פירותיו ויש לו מור: דפשיטא ליה דמייירי פתחות קטנות, שאין בהן ביטול מלאכה, דאי יש
 9 בהם – הפסד מעשה ידיה אמאי אין מוריש לבנו כמו שמוריש מעשה ידיה? להכי פריך ידעה ינהו.

כתובות. נערה שנתפתתה - פרק רביעי דף מג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

תוספות

1 **שפצעה** בפניה — ואם תאמר: תקשי הך ברייתא לרב וריש לקיש, דמשמע ב"החובל"
2 (בבא קמא פ"ג, דפליגי ארבי יוחנן דאמר פצעה בפניה דהוי דאב! ויש לומר:
3 דבפחת דער הנערות — מודו כולי עלמא דהוי דאב, שמפסיד במה שהיה יכול למוכרה.
4 והתם פליגי במה שהיא נפחתת גם מערות ואילך. וסבר רבי יוחנן דכל הפחיתא הויא דאב,
5 הואיל ונעשה לה בעד שהיא ברשות אב. אי נמי:
6 בפחיתא מכירה — מודו כולי עלמא דהויא דאב,
7 והתם פליגי במה שנפחתה לקידושין. דסבירא
8 להו לרב וריש לקיש דלא זכיא ליה רחמנא אלא
9 קידושין ממש. וורבינו יצחק בן אברהם פירש: אף
10 על גב דפליגי בפצעה בפניה, בקצץ לה ידיה —
11 מודו כולי עלמא דהוי דאב. ומוקימי הך ברייתא
12 דהכא בחבולת גדולות, וסברי נמי דאין אדם
13 מוריש מעשה ידיה לאוזנין.
14 **מעמא** דהשיאה וגרשה וכו' — משום מאן
15 דאמר מעיין גורם (בבמות ס"ב, דייק
16 לה מספא. ואם תאמר: ותקשי ליה מרישא,
17 דמשמע דמול גורם! ויש לומר: דמצי למימר דנקט
18 רישא אנג סיפא. ורבינו יהודה בן נתן מוקי כולה
19 מתניתין באשה אחת, ומפרש הכי: טעמא
20 דהשיאה וגרשה אתר שאירסה. ונתארמלה. הא
21 השיאה ונתארמלה — תו לא הוי מצי למימר
22 השיאה שנית. ואין נראה לרבינו יצחק: דאם בן
23 לא הוה מצי מוכח אלא למאן דאמר מול גורם.
24 דלמאן דאמר מעיין גורם — אבתי הוי מצי למתני
25 תו השיאה, ואם בן תקשי ליה ממתינת דהכא.
26 **ומינבא** מאימת גביא — פירש בקונטרס: אי
27 משעת אירוסין, דהא מהדיא שעתא
28 איחייב ליה בתקנתא דרבנן, או דלמא עד שעת
29 כתיבה דהויא מלוה בשטר, לא טרפא ממשעבדי.
30 וקשה לרבינו יצחק: דמאי שייכא הך בעיא הכא?
31 ועוד: מדנקט מאימת גביא — משמע דבשואה
32 בעי מאיה זמן טורפת. ואמאי? ליבעי אי כל
33 אירוסות טרפי ממשעבדי או לא! ונראה לרבינו
34 יצחק: דדוקא בהך דמיידי רבי יהודה בה, במאירא
35 את בתו ובגרה ואחר כך ניסת, קא בעי. דאי
36 טעמא דמודא משום דלא נכתבו ברשותו — הוי
37 טעמא משום דבשעת כתיבה מחלה לשיעבודא,
38 דלא תקינו ליה רבנן לאב אלא כשלא מחלה, ואם
39 בן אידי גופה נמי לא גביא מידי. או דלמא טעמא
40 דרבי יהודה לאו משום דמחלה לשיעבודא קמא
41 קאמר, אלא משום דלא תקינו לאב זכיה בשלא
42 נכתבה ברשותו. ומיזיה, היכא דלא נכתבה כלל —
43 פשיטא דהוי דאב, כגון שגירשה מן האירוסין,
44 ואם בן גביא מזמן ראשון. ודחוק להעמיד כולה
45 שמעתין אליבא דרבי יהודה. ונראה לרבינו
46 שמשון בן אברהם: דאליבא דרבנן בעי. ובעי טפי
47 הכא מבעלמא היכא דליבא אב, דהכא אם
48 נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין — היתה
49 הכתובה של אב, וכי היכי דמפסיד כחו האב
50 בשעת נשואין — מספקא ליה אם גם היא מפסדת.
הכא

1 **שפצעה בפניה**. **אָמַר רב זירא** **אָמַר רב מתנה**
2 **אָמַר רב, וְאָמְרֵי לָהּ, אָמַר רבי זירא** **אָמַר רב**
3 **מתנה אָמַר רב: בַּת הַנְּיֻזְנִת מִן הָאֵחָיו - מַעֲשֵׂה**
4 **יָדֶיהָ לְעֵצְמָהּ, דַּכְתִּיב: "וְהַתְּנַחֲלֶתְם אוֹתָם לְבָנֵיכֶם**
5 **אֲחֵרֵיכֶם"** **אוֹתָם לְבָנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם לְבָנֵיכֶם, מִגִּיד**
6 **שֶׁאִין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוֹת פְּתוּ לְבָנוֹ, אָמַר לָיָה אָבִימִי**
7 **בַּר פִּפְי: שְׁקוּד אֲמָרָה, שְׁקוּד כְּמוֹ - שְׂמוּאֵל, הָא**
8 **רַב אֲמָרָה! אֵימָא אֶף שְׁקוּד אֲמָרָה. אָמַר מִר בַּר**
9 **אֲמִימִר לְרַב אֲשֵׁי: הָכִי אֲמַרֵי הַנְּדֻרְעֵי, הִלְכְּתָא פּוֹתִיָּה**
10 **דְּרַב שֵׁשֶׁת, רַב אֲשֵׁי אָמַר: הִלְכְּתָא פּוֹתִיָּה דְּרַב.**
11 **וְהִלְכְּתָא פּוֹתִיָּה דְּרַב. מִשְׁנָה הַמְאָרֵס אֶת פְּתוּ**
12 **וְגִרְשָׁה, אֵירְסָה וְנִתְאַרְמְלָה - כְּתוּבָתָהּ שְׁלֹו. הַשִּׁיאָה**
13 **וְגִרְשָׁה, הַשִּׁיאָה וְנִתְאַרְמְלָה - כְּתוּבָתָהּ שְׁלֹה. רַבִּי**
14 **יְהוּדָה אוֹמְרִי: הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. אָמְרוּ לוֹ: (אָם)**
15 **מִשְׁהַשִּׁיאָה - אֵין לְאִבֵּיהָ רְשׁוּת בַּהּ. גְּמָרָא מַעְמָא -**
16 **דְּהַשִּׁיאָה וְגִרְשָׁה, הַשִּׁיאָה וְנִתְאַרְמְלָה, אֲבָל נִתְאַרְמְלָה**
17 **תְּרֵי זְמַנֵּי - תוּ לֹא הָיָא לְאֵינְסוּבֵי. וְאֲנָב אוֹרְחֵיהּ**
18 **קָא סְתִים לָן תְּנָא כְּרַבֵּי, דְּאָמְרוּ: תְּרֵי זְמַנֵּי הָיָא**
19 **חֻזְקָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִי: הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. מְאִי**
20 **מַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תְּרוּוּיָּהוּ:**
21 **הוּאִיל וּמְשַׁעַת אֵירוּסִין זְכָה בְּהוּן הָאָב. מְתִיב רַבָּא:**
22 **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִי: הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל אָב, וּמוֹרָה רַבִּי**
23 **יְהוּדָה בְּמָאָרֵס אֶת פְּתוּ כְּשֶׁהָיָא קְטַנָּה, וְגִבְרָה, וְאֲחַר**
24 **כִּדְ נִשְׂאת - שֶׁאִין לְאִבֵּיהָ רְשׁוּת בַּהּ. אֲמַאי? הָכָא**
25 **נְמִי לֵימָא: הוּאִיל וּמְשַׁעַת אֵירוּסִין זְכָה בְּהוּן הָאָב!**
26 **אֵלָּא, אֵי אֲחַמְרִי הָכִי אֲחַמְרִי: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי**
27 **תְּרוּוּיָּהוּ: הוּאִיל וְגִרְשׁוֹתוֹ נִכְתְּבִין, וּמוֹנְבָא מְאִימַת**
28 **גְּבִיָּא? אָמַר רַב הוֹנָא: מְנָה, מְאִתִּים - מִן הָאֵירוּסִין,**
29 **וְתוֹסַפְת - מִן הַנְּשׂוּאִין. וְרַב אֲסִי אָמַר: אֲחַד זֶה**
30 **וְאֲחַד זֶה - מִן הַנְּשׂוּאִין. וּמִי אָמַר רַב הוֹנָא הָכִי?**
31 **וְהָאֲחַמְרִי: הוּצִיאָה עָלָיו שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת, אַחַת שֶׁל**
32 **מְאִתִּים וְאַחַת שֶׁל שְׁלֹשׁ מְאוֹת. וְאָמַר רַב הוֹנָא:**
33 **פְּתָתָה לְגְבוֹת מְאִתִּים - גְּזָבָה מְזֻמָּן רְאִשׁוֹן, שְׁלֹשׁ**
34 **מְאוֹת - גְּזָבָה מְזֻמָּן שְׁנִי. וְאִם אֵיתָא - תִּיגְבִי**
35 **מְאִתִּים מְזֻמָּן רְאִשׁוֹן, וּמְאָה מְזֻמָּן שְׁנִי! וְלְטַעֲמִיד**
36 **תִּיגְבִי חֲמִשׁ מְאוֹת כּוּלָם, מְאִתִּים מְזֻמָּן רְאִשׁוֹן, תִּלְת**
37 **מְאָה מְזֻמָּן שְׁנִי! אֵלָּא: חֲמִשׁ מְאוֹת מְאִי מַעְמָא לָא**

38 **גְּבִיָּא - פִּיּוֹן דְּלֹא פְּתַב לָהּ "צְבִיתִי וְאוֹסִפִּית לָךְ תִּלְת מְאָה אֲפֹאֲתִים", הָכִי קָאָמַר**
39 **לָהּ: אֵי מְזֻמָּן רְאִשׁוֹן גְּבִיָּאת - גְּבִיָּא מְאִתִּים, אֵי מְזֻמָּן שְׁנִי גְבִיָּאת - גְּבִיָּא תִלְת מְאָה.**
הכא

דסבר רב הונא חוב ראשון מזמן ראשון, ותוספת מזמן שני — הכי נמי תיגיב מאתים מזמן ראשון, ומאה מזמן שני! כיון דלא כתיב בה — בכתובה שניה. צביתי ואוספית לך תלת מאה מאתים — שמע מינה לא להוסיף על הראשונה בא, ולא תגבה השניה אלא אם כן הראשונה בטלה.

54 ורק אם נישאה שלש פעמים ומתו בעליה הרי היא 'קטלנית'
55 ואסורה להנשא לרביעי.

57 שנינו במשנה: השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה וכו', רבי יהודה
58 אומר, הכתובה הראשונה של אב. מבררת הגמרא: מאי מעמא דרבי
59 יהודה, שכתובתה מבעלה הראשון לאביה היא, והרי בשעת
60 הגבייה היא ברשות עצמה. מבארת הגמרא: רבה ורב יוסף דאמרי
61 תרווייהו – אמרו שניהם טעם זה, הואיל ומשעת אירוסין שאז
62 נכתבה הכתובה, ובה פהו האב, ואף שהגבייה נעשית לאחר
63 שנישאה והתגרשה, הממון שייך לאב.
64 רבא מקשה על דברי רבה ורב יוסף מבריייתא: פתיב רבא, שנינו
65 בבריייתא על דין משנתינו, רבי יהודה אומר, הכתובה הראשונה –
66 מנישואיה הראשונים, של אב, ומודה רבי יהודה למר שהיא פתו
67 בשהיא קטנה, ובגרה, ואחר כך נשאת, שאין לאביה רשות בה, ורק
68 באופן שנישאת קודם שבגרה אמר רבי יהודה שכתובתה לאביה.
69 ואם טעמו של רבי יהודה הוא מפני שזכה האב בכתובה משעת
70 אירוסין, אמאי – מדוע כשנישאת אחר שבגרה כתובתה לעצמה,
71 הלא נמי לימא – גם באופן זה יש לרבי יהודה לומר שהיא של
72 אביה, הואיל ומשעת אירוסין, שהיתה קטנה, ובה פהו האב.
73 רבא מבאר את דברי רבה ורב יוסף באופן אחר: אלא אי אתמר רבי
74 אתמר – כך שנינו בטעמו של רבי יהודה, רבה ורב יוסף דאמרי
75 תרווייהו, הטעם שהאב נוטל את כתובתה מנישואיה הראשונים
76 אינו מחמת שזוכה בה משעת אירוסין, אלא הואיל וברשותו
77 נכתבו – חיוב מנה או מאתים נכתבים בשטר הכתובה סמוך
78 לנישואין, וכיון שבאותה שעה שמתחייב הכתובה בשטר כתובתה
79 היא עדיין קטנה וברשות אביה, וזכה בה האב, ואף על פי שזכה
80 אותה לאחר נישואין, אבל אם בגרה קודם שנישאת, נמצא
81 שכתובת הכתובה היתה לאחר שבגרה ויצאה מרשות אביה, ואף
82 שהאירוסין היו ברשות אביה, מכל מקום כתובתה לעצמה,
83 כמבואר בבריייתא.

85 לאחר שהתבאר שאפילו לדעת רבי יהודה אין הולכים אחר שעת
86 האירוסין אלא אחר שעת כתיבת הכתובה, מבררת הגמרא ממתי
87 חל שעבוד הכתובה על נכסי הבעל, לגבי בביתיה מנכסים
88 משועבדים. מבררת הגמרא: ומינקא מאיבת נביא – מאיזה זמן
89 ראויה הכתובה להיגבות מנכסים משועבדים, כלומר, אם בזמן
90 שגירשה הבעל אין לו נכסים, ורוצה האשה לגבות מנכסים שהיו
91 בידו בשעה שהתחייב לה, והשתעבדו לה, ואחר כך מכרם או
92 נתנם במתנה, האם היא יכולה לגבות מקרקעות שמכר הבעל
93 בעת האירוסין, כיון שבאותו זמן כבר היה הבעל חייב לה כתובתה
94 מכח תנאי בית דין, והשתעבדו נכסיו, או שאינה יכולה לגבות
95 מהם, כיון שבאותו זמן עדיין לא נכתבה כתובתה, והרי זה כחוב
96 בעל פה שאינו נגבה ממשועבדים, ורק אם היו נכסים אלו ברשותו
97 לאחר שכתב לה את שטר הכתובה חל עליהם שעבוד, וגובה
98 אותם.
99 הגמרא מביאה בזה מחלוקת אמוראים: אמר רב הונא, יש חילוק
100 בדבר, מנה של בעולה ומאיתים של בתולה, שהם עיקר חיוב
101 כתובה וחל חיובם בשעת אירוסין, גובה מן האירוסין – אף
102 מלקוחות שקנו בעת האירוסין, הגם שבאותה שעה עדיין לא
103 נכתב שטר הכתובה. ואילו תוספת כתובה, שזוהו סכום שהוסיף
104 הבעל להתחייב לה מרצונו בשעת כתיבת הכתובה, גובה רק
105 מלקוחות שקנו את נכסי הבעל מן הנשואין, שהרי חיוב זה אינו
106 קיים כלל קודם להתחייבות הבעל בעת הנישואין. ורב אשי אמר,
107 אחר זה ואחר זה – בין מנה ומאתים ובין תוספת, גובה רק מן
108 הנשואין. והטעם לכך, כיון שהיא עצמה מתרצה לכך שלא יחול

1 מדובר בבריייתא כגון שפצעה החובל בפניה, ופחת שוויה להמכר
2 בשוק כאמה עבריה, ובאופן כזה האב נוטל את דמי החבלה,
3 משום שהפסידו בכך שאם ימכרנה יקבל פחות דמים.
4 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שאמרו בשם רב שאין אדם
5 מוריש לבניו זכות שזיכתה לו תורה בבתו: אמר רב וירא, אמר רב
6 מתנה אמר רב, ואמרי לה – ויש אומרים שמועה זו כך, אמר רבי
7 וירא אמר רב מתנה אמר רב, פת הניזנית מן האחין, מעשה היה
8 לעצמה ולא לאחיה, דכתיב 'והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם'
9 (ויקרא כה מז) ודורשים 'אותם' – את העבדים אתם מורשים לבניכם,
10 ולא בנותיכם לבניכם, מניד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו.
11 אמר ליה אבימי בר פפי, מימרא זו שאמרת בשם רב, 'שקוד' אמרה.
12 מבארת הגמרא: שקוד מנו – מי הוא האמורא המכונה 'שקוד', והו
13 שמואל, לפי שהיה שוקד לומר את דבריו כפי ההלכה, והלכה
14 כמותו בדיני ממונות. תמזה הגמרא: והא רב אמרה ולא שמואל.
15 מתרצת הגמרא: אימא – אמור בדברי אבימי, שלא רק רב אמרה,
16 אלא אף שקוד אמרה.
17 הגמרא מבררת את ההלכה בנידון זה: אמר מר בר אמימר לרב
18 אשי, הכי נהרדעי – כך אמרו בני נהרדעא, הלכתא בנותיה
19 דרב ששת, שאמר לעיל (א) שבת הניזונת מהאחים, מעשי ידיה
20 שלהם. רב אשי אמר, הלכתא בנותיה דרב, שאין מעשי ידיה
21 שלהם, כיון שאין אדם מוריש זכות בתו לבניו, כולל זכות שיש לו
22 במעשה ידיה. פוסקת הגמרא: והלכתא בנותיה דרב.

משנה

24 המשנה הקודמת (א) דנה למי ניתנים תשלומי קנס וממון של
25 'אונס ומפתה', ואגב כן דנה משנתנו בענין כתובת נערה, אם היא
26 לאביה או לעצמה: אב המאיר את בתו הקטנה או הנערה, ונרשע
27 בעלה לאחר האירוסין קודם שנשאה, ולאחר מכן ארסה אביה
28 לאחר, ונתארמלה – מת בעלה השני לאחר האירוסין, דמי כתובתה
29 שגובה משני ארוסיה שלו – של אביה, כיון שאירוסין אינם
30 מוציאים מרשות אב, ועדיין זכויות הממון שלה שייכים לו.
31 אך אם השיאה אביה, ונרשע בעלה לאחר הנישואין, ולאחר מכן
32 השיאה – נישאת שוב לאחר, ונתארמלה – ומת בעלה השני לאחר
33 הנישואין, כתובתה משני בעלים אלו שלה, כיון שבשנשאת
34 לראשון יצאה מרשות אביה, וכשהיא באה לגבות כתובת אלו,
35 אינה ברשותו.
36 רבי יהודה חולק על הדין האחרון ואומר, הכתובה הראשונה –
37 מבעלה הראשון, שגירשה, של אב. אמרו לו חכמים, (א)
38 משהשיאה אביה, אין לאביה רשות בה, וכתובתה שלה.

נמרא

41 שנינו במשנה, 'השיאה וגרשה, השיאה ונתארמלה, כתובתה
42 שלה'. מדייקת הגמרא: מעמא – נקט התנא דוקא אופן זה והשיאה
43 ונרשע השיאה ונתארמלה, אבל אם נתארמלה תרי זמני – שתי
44 פעמים, מהראשון ומהשני, תו לא תויא לאינסובי – יותר אינה
45 ראויה להינשא לשלישי, כיון שהיא נחשבת 'אשה קטלנית'
46 הגורמת לבעליה מיתה, ומשום שלא רצה התנא לשנות אופן שיש
47 בו פרענות, שהאשה אסורה להנשא, לכך נקט אופן שהתגרשה
48 מהראשון והתאלמנה מהשני, ומותרת להנשא לשלישי. ואף שאין
49 מכך נפקא מינה לענין כתובתה, מכל מקום אנב אורחיה קא פתיים
50 לו תנא – בדרך אגב סתם לנו התנא פדברי רבי, אמר, 'בתרי זמני
51 תויא תוקי' – דבר הקורה פעמיים, נחשב כ'חזקה', כלומר זו
52 הוכחה שכך היא הרגילות ואין זה מקרה, ושלא כדעת חכמים
53 הסוברים שרק בשלש פעמים אנו מחשיבים את הדבר ל'חזקה',

56 של המוכר, יכול לגבות רק מאותם שקנו מהמוכר לאחר כתיבת
 57 השטר השני. ואמר רב פפא, ומודה רב נחמן, דאי אוסיף ביה בשטר
 58 השני דיקלא שלא היה כתוב בשטר הראשון, לתוספת כתובה –
 59 השטר השני נכתב רק עבור התוספת שבו, ואין השטר הראשון
 60 בטל.
 61 הגמרא מבררת באיזה אופן אמור דינו של רב נחמן. אומרת
 62 הגמרא: פשיטא – דבר זה פשוט הוא, שאם השטר הראשון נכתב
 63 בנכסו של מכר, ואילו השטר השני כתוב בנכסו של מתנה, אף אם
 64 לא הוסיף כלום בשטר השני, אין השטר הראשון בטל, כיון דליפות
 65 כחו של הלוקח הוא דכתב ליה לשטר השני, ויפוי הכח במתנה
 66 יותר מבמכר הוא משום דינא דכר מכר, כלומר, אדם הבא
 67 למכור את שדהו, ואחד משכניו שמיצר [גבול] שדהו סמוך
 68 לשדה זו רוצה לקנותה, עליו למכרה לו, ואם עבר ומכרה לאדם
 69 אחר יכול אותו שכן הסמוך לשדה ליתן ללוקח את הדמים ולטול
 70 את השדה, ואילו המקבל מתנה מחבירו, אין השכן בעל המיצר
 71 יכול לסלקו בדמים. וממילא אם היה בידו רק שטר המכר, היה
 72 השכן יכול לסלקו בדמים, וכשהוסיף וכתב לו שטר מתנה הועיל
 73 לו שלא יוכל להלה לסלקו מהקרקע, ולכן אין אומרים שביטל
 74 השני את הראשון.
 75 מוסיפה הגמרא: וכל שכן שאם היה השטר הראשון על נתינת
 76 השדה בלשון מתנה, והשטר השני בלשון מכר, דאמרינן שאין
 77 השטר הראשון בטל, כיון שיש תוספת בשטר השני, ומשום דינא
 78 דבעל חוב הוא דכתב כן, כלומר, בשטר מתנה יש חסרון, שאם
 79 בעלי חובותיו של הנותן מוציאים את הקרקע מיד המקבל, אינו
 80 יכול לחזור על הנותן ולגבות ממנו את דמי הקרקע, ולכן הוסיף
 81 וכתב לו שטר מכר, כדי שאם יוציאה מידו יוכל לחזור עליו
 82 ולגבות ממנו את הסכום הכתוב בשטר, והרי זה כתוספת, שאמר
 83 רב פפא שבוה מודה רב נחמן שאין השטר הראשון בטל.
 84 מבארת הגמרא: כיון שאם אחד במכר ואחד במתנה אין הראשון
 85 בטל, אלא באיזה אופן אמר רב נחמן שהשטר השני ביטל את
 86 הראשון, היינו אי – או באופן ששיניהם בכתב, או באופן ששיניהם
 87 בכתב, דכיון שלא הוסיף כלום בשטר השני, ביטל השטר השני
 88 את השטר הראשון.
 89 הגמרא מביאה שני טעמים בדינו של רב נחמן: מאי טעמא דרב
 90 נחמן, שביטל השטר השני את הראשון. רפרם אמר, אימרי אודיני
 91 אודי ליה – מתוך שבעל השטר מוציא אף את השטר השני שזמנו
 92 מאוחר מזמנו של הראשון, יש כאן הודאה שהשטר הראשון
 93 מוויף, שאין דרך המוכר לכתוב שני שטרות על מכירה אחת. ורב
 94 אהא אמר טעם נוסף, אימר אחליה לשיעבודיה – מתוך שבעל
 95 השטר מוציא אף את השטר המאוחר, זו ראייה שהוא מחל על
 96 השעבוד של השטר הראשון, ולכן כתב לו המוכר או הנותן שטר
 97 חדש, ונמצא שהשטר הראשון מבוטל.
 98 הגמרא מבררת מה החילוק בין שתי הסברות. מבררת הגמרא: מאי
 99 בינייהו – איזו נפקא מינה יש ביניהם לענין הדין, הרי שניהם
 100 סוברים שהשטר הראשון בטל. מבארת הגמרא: איכא ביניהו
 101 שלשה נידונים: א. אודיעי פהדי – האם עדי השטר הראשון
 102 נפסלים, לדעת רפרם שהקונה מודה שהשטר מוויף, נפסלים
 103 העדים שחתמו בו. ולדעת רב אחא אינם נפסלים. ב. ולשלומי פדי
 104 – האם חייב הלוקח לשלם את הפירות שאכל בשדה זו, בין זמנו
 105 של השטר הראשון לזמנו של השטר השני, לדעת רפרם שהלוקח
 106 מודה שהשטר הראשון מוויף, עליו לשלם את אותם פירות שאכל
 107 בזמן שלא היתה השדה שלו, ולרב אחא אינו צריך לשלם, כיון
 108 שהיתה השדה שלו מזמן השטר הראשון, אלא שמחל רק על
 109 השעבוד שבו עד זמן השני. ג. ולמסקא – לענין תשלום מיסי
 110 הקרקע בין זמן השטר הראשון לזמן השטר השני, מי חייב
 111 לשלמה, לרפרם הם מוטלים על המוכר, כיון שהודה הלוקח שלא
 112 היתה הקרקע שלו, ולרב אחא חייב בכך הקונה, שהיתה הקרקע
 113 שלו.

המשך בעמוד רכד

1 הקא נמי – אף לגבי קושייתך, מדוע לא אמר רב הונא שתגבה
 2 מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני, היינו טעמא דלא נביא – שייך
 3 אותו טעם לומר שאינה גובה כן, מדיא כתב לה בשטר השני
 4 'אוסיפית לך מאה אמאתים', שמשמעות לשון זו היא שזו תוספת
 5 חדשה, אלא סתם וכתב לה שלש מאות יחד, משמעות הלשון היא
 6 דאחלי אחליה לשיעבודא קמא – שבכתיבת השטר השני מחלה
 7 האשה על השעבוד שבשטר הראשון, ולכן אם רצונה להשתמש
 8 בשטר השני ולגבות שלש מאות, גובה הכל מהזמן השני, ואינה
 9 יכולה להשתמש בשטר הראשון, אף לא לגבי המאתים הכתובים
 10 בו. ומה שאמר רב הונא בסוגייתנו שגובה 'מנה ומאתים מן
 11 האירוסין, ותוספת מן הנשואין', ולא אמר שמחלה לו האשה על
 12 שעבוד הכתובה מזמן אירוסין על ידי כתיבת הכתובה בזמן
 13 נישואין, היינו משום שכך כתב לה בכתובה 'והוספתי לך מאה זו'
 14 על מה שתקנו חכמים, והוה נוסח הכתובה שכל אדם כותב
 15 לאשתו, ומשמע מלשון זו שאינה מוחלת לו על השעבוד של
 16 המנה או המאתים שזמנן אירוסין, אלא הוסיף לה שעבוד נוסף
 17 של מאה מזמן הנישואין.

18 הגמרא מבררת את דברי רב הונא: אמר רב – כך אמר רב הונא,
 19 אם הוציאה עליו שתי כתובות, אחת של מאתים ואחת של שלש
 20 מאות, אי פשיטא פהאי נביא – אם תרצה תגבה מאתים בשטר
 21 הראשון, מהזמן הראשון, אי פשיטא פהאי נביא – אם תרצה תגבה
 22 שלש מאות בשטר השני, מזמן שני. ונמצא שלדבריו ראשי אדם
 23 להחזיק שני שטרות שנכתבו בוה אחר זה, ולגבות באיזה שטר
 24 שירצה.

25 מבררת הגמרא: לימא פליגא דרב נחמן – האם יש ללמוד מכך
 26 שרב הונא חולק בוה על דעת רב נחמן, דאמר רב נחמן, שני שטרות
 27 היוצאין בזה אחר זה – ראובן שמכר או נתן לשמעון שדה אחת,
 28 וביד שמעון שני שטרות על מכירה או נתינה זו, וזמנו של האחד
 29 מוקדם לשל חבירו, ביטל השטר השני את השטר הראשון, ואינו
 30 יכול להשתמש בראשון, ולכן, אם לאחר שקנה את השדה באו
 31 הנושים במוכר וגבו ממנו את השדה מחמת חובותיו של המוכר
 32 אליהם, דינו של הלוקח לגבות את דמי השדה מהמוכר. ואם אין
 33 למוכר קרקעות, גובה הלוקח מלוקחות שקנו אחריו קרקעות
 34 מהמוכר, כיון ששטר המכירה שבידו משעבד לו את נכסי המוכר
 35 לענין זה, אמנם כיון שהשטר הראשון מבוטל, אינו גובה אלא
 36 מאותם שקנו אחריו הזמן השני. ולכאורה רב הונא האומר שאשה
 37 המחזיקה שתי כתובות יכולה לגבות אף בשטר הראשון, יחלוק על
 38 דינו של רב נחמן ויסבור שאף בשני שטרות מכר יכול הלוקח
 39 להשתמש גם בשטר הראשון.

40 דוחה הגמרא: לאו מי איתמר עליה – וכי לא שנינו על דברי רב
 41 נחמן, אמר רב פפא, ומודה רב נחמן, דאי אוסיף ביה דיקלא,
 42 לתוספת כתובה – שאם בשטר המוכר השני הוסיף המוכר ללוקח
 43 עץ דקל שלא היה כלול בשטר הראשון, הרי שני השטרות
 44 כשרים, כיון שלא כתב את השני כדי לבטל את הראשון, אלא כדי
 45 להוסיף עליו, ויכול לגבות אף מלקוחות שקנו אחר זמן השטר
 46 הראשון, קודם זמנו של השטר השני. והקא נמי כשהוציאה עליו
 47 שתי כתובות, אחת של מאתים ואחת של שלש מאות, אף רב נחמן
 48 יסבור שאין השטר הראשון בטל, דהא אוסיף לה מידי – שהרי יש
 49 תוספת בשטר השני של מאה זו, ולכן שני השטרות כשרים הם.

50 הגמרא עוברת לדון בדברי רב נחמן ורב פפא: נביא, אמר רב נחמן,
 51 שני שטרות מכר או מתנה היוצאין על קרקע אחת בזה אחר זה –
 52 זמנו של האחד מוקדם לזמנו של האחר, ביטל השטר השני את
 53 השטר הראשון, ואם גבו ממנו את הקרקע ובא לגבות מלקוחותיו

1 **הכא** נמי כדאוסוף לה — פירוש: שכתב בכתובה שניה יותר מבראשונה. אבל אין לפרש
 2 שכתב "צביתי ואוספית כך וכך" — דאם כן היתה גובה שתוקן, כדאמרין לעיל.
 3 **משום** דינא דבר מצרא — ויצניע אותו של מוכר. דאם דינא שנינים — אית בה דינא דבר
 4 מצרא. דאפילו מתנה שכתוב בה אחריות אית בה דינא דבר מצרא. ונראה דאם הלוקח

5 עצמו מערן דלא שייך דינא דבר מצרא — דביטל
 6 שני את הראשון. וש מפרשים: דלא דוקא נקט
 7 משום דינא דבר מצרא, דאפילו לא שייך דינא
 8 דבר מצרא — לא ביטל שני את הראשון, דנפקא
 9 מינה לענין דרך, דאפילו למאן דאמר (בבא בתרא
 10 ד,טו.) מוכר עין רעה מוכר — נותן בעין יפה נותן.
 11 **אימר** אחולי אחליה לשעבודא — תימה: מה
 12 אחליה לשעבודא שייך גבי מתנה? ונראה לרבינו
 13 יצחק: כגון שבין זמן הראשון לזמן שני קנה הנותן
 14 שדה אצל שדה הניתן, והשתא אחליה מקבל
 15 מתנה לשעבודא, ולא יוכל לטעון דינא דבר
 16 מצרא. ועוד אמר רבינו שמעון בן אברהם:
 17 דנפקא מינה אם לזה נותן בין זמן הראשון לזמן
 18 שני שיטרפו בעלי חוביו מאותה שדה, ואי נמי אם
 19 יאכל הנותן פירות בין זמן ראשון לשני.
 20 **איכא** בנייהו אורועי סהדי — תימה גדולה
 21 הוא מה שפירש בקונטרס לפסול העדים, דאין
 22 יכול לפסול העדים בענין זה? ונראה לרבינו יצחק:
 23 דאם יש לזה מקבל מתנה שום שטר אחר,
 24 שהעדים עליו חתומים בו — מרעין ליה לשטרא.
 25 הואיל והוא מודה שחן פסולין, אי נמי — לפסול
 26 חתימתן קאמר, דאימר יופי זיקף, הואיל והוא
 27 מודה שהשטר הזה מוזיקף. **והלכתא** אחד זה
 28 ואחד זה מן הנשואין — תימה לרבינו יצחק:
 29 שהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנשואין,
 30 אף על גב דאוסוף לה, ופליגא אדרב נחמן דאמר
 31 לעיל אי אוסף דיקלא לתוספת — אדעתא
 32 דתוספת כתביה, ולא ביטל שני את הראשון. וזהו
 33 תימה: דהלכתא כרב נחמן דביני, ורפרם ורב אחא
 34 איפולגו אליביה, ודייקינן נמי בשליה "דכתובי"
 35 (כתובות פט,ב.) כותיהו ואומר רבינו יצחק: דהכא,
 36 אף על גב דאיכא תוספת — ביטל את הראשון.
 37 ותעמא — משום דליכא שטר כתובה באירוסין
 38 אלא מתנאי בית דין, הלכך נתבטל מתנאי ראשון
 39 על ידי שטר. אבל לעיל, דאיכא שני שטרות,
 40 כשהוסף בשני — לא ביטל את הראשון, הואיל
 41 שהוא בידו עדיין, ואם תאמר: וכיין דאיירי
 42 מיליתיהו דרב הונא רב אסי בדלא כתב לה —
 43 אם כן תפשוט מהכא הא דבעי בפרק קמא דבבא
 44 מציעא (ז,ז.) אי ארוסה אית לה כתובה בדלא
 45 כתב לה? ויש לומר: שאינו רוצה לפשוט אלא מן
 46 המשנה או מבריתא. ואף על גב דאיכא לאוכוחי
 47 ממילתא דרבי אלעזר בן רבי שמעון ורבנן — הא

1 **הכא** נמי — מדלא כתב "ואוספית לה מאה אמאתים קמאי", אלא כתב זמן שני לכל
 2 השלש מאות, ולא בלשון מוסף על השטר הראשון — שמע מינה אחילתיה לשעבודא
 3 קמא. ואם באת לגבות שטר השני — תגבה מזמן שני. אבל גבי תוספת, המוסף בכל
 4 כתובות על מנה מאתים כותבין בו "ואוספית לה על מאי דתקן רבנן", הלכך לא
 5 אחילתיה לשעבודא קמא, וכדקאי קאי. **אמר טר**

6 — אדרב הונא קאי, דאמר: אם באת לגבות
 7 מאתים כו'. שני שפירוש — של שדה אחת, של
 8 מוכר או מתנה, וכתבן ראוהו לשמעון, אחד
 9 בניסן ואחד בסיון. ביטל שני את הראשון — ואם
 10 כתב לו אחריות וטרפוהו ממנו — אין גובה אלא
 11 מזמן שני. והכא נמי, נימא ראשון ביטל ליה,
 12 דאחליה לשעבודיה קמא. דאי מוסף בה דיקלא
 13 — בשטר בתרא. לתוספת כתביה — ולא
 14 לבטולי לקמא, אלא דאי מזמן שני אתי למגבי
 15 — ליקני עיקר ותוספת, ואי ניהא ליה בקמא
 16 משום קדיים — לא ליקני תוספת. והכא נמי הא
 17 אוסף לה — דכתב לה שלש מאות. ליהויה כחו
 18 כתביה — ואי נמי לא אוסף ביה לא ביטל את
 19 הראשון, אלא דלא ליתו בני מצרא לערערי
 20 עליה. דקיימא לן: מתנה לית בה משום דינא
 21 דבר מצרא. דינא דבעל חוב — דאי אתי בעל
 22 חוב וטרפין ליה מינה — קבל עליו אחריות
 23 בשטר השני, דנהדר ויגבי מינה ממת
 24 הכתובים כאן. **מאי בגמרא** — ביטל. אודי ליה —
 25 בעל השטר שהראשון מוזיקף היה, ונתרצה על
 26 האחר לגבות מזמן שני. אורועי סהדי —
 27 החתומים בראשון. לרפרם — פסולים. לרב
 28 אחא — כשרים. ולשלומי פירי — שאכל לוקח
 29 בין זמן ראשון לזמן שני, לרפרם משלם.
 30 ולמספא — לפרוע מס דהקרקע למלך מזמן
 31 ראשון לזמן שני. לרפרם — על המוכר לפרוע,
 32 לרב אחא — על הלוקח לפרוע. **מאי** הוי עליה
 33 דכתובה — מאימת גביא. **משנה** ויניתה —
 34 באירוסין, והיא נערה. הרי זו בתנן — ואפילו
 35 נתגירה פחותה מבת שלש שנים, דבחוקת
 36 בתולה היא. דכי כתיבא סקילה בנערה
 37 המאורסה — בישראל כתיבא. דכתיב "כי
 38 עשתה נבלה בישראל". אין לה לא פתח בית
 39 אביה — אין צריך להוציאה אל פתח בית אביה.
 40 ולא **מאה** סלע — אם נמצא בעל שקרן ועדי
 41 וזממין, דכולה פרשה בישראל כתיבא. הרי זו
 42 בסקילה — בגמרא יליף לה. הרי היא כבת
 43 ישראל לכל דבריה — ויש לה פתח בית אב
 44 ומאה סלעים. יש לה אב ואין לה פתח בית אב
 45 — כגון שאין לו בית. ובשאלית קמיירי.
 46 **גמרא**

1 **הכא** נמי היינו מעמא דלא גביא, מדלא כתב לה
 2 "ואוספית לה מאה אמאתים" — אחולי אחילתיה
 3 לשעבודא קמא. **אמר טר:** אי בעיא פהאי - גביא, אי
 4 בעיא פהאי גביא לימא פליגא דרב נחמן, דאמר רב
 5 נחמן: שני שטרות היוצאין בזה אחר זה - ביטל שני
 6 את הראשון! לאו מי איתמר עלה, אמר רב פפא:
 7 ומודה רב נחמן דאי אוסף ביה דיקלא לתוספת
 8 פתביה - הכא נמי, הא אוסף לה מידי. **גופא,**
 9 **אמר רב נחמן:** שני שטרות היוצאין בזה אחר זה
 10 - ביטל שני את הראשון, אמר רב פפא: ומודה
 11 רב נחמן דאי אוסף ביה דיקלא - לתוספת פתביה.
 12 פשימא, ראשון בכמר ושני במתנה - ליהויה כחו
 13 הוא דכתב ליה, משום דינא דבר מצרא. וכל שכן
 14 ראשון במתנה ושני בכמר, דאמרין: משום דינא
 15 דבעל חוב הוא דכתב בן. אלא, אי שניהם בכמר,
 16 שניהם במתנה - ביטל שני את הראשון. **מאי מעמא?**
 17 **רפרם אמר:** אימר אודוי אודי ליה. רב אחא אמר:
 18 אימר אחולי אחליה לשעבודיה. **מאי בינייהו?** איכא
 19 בינייהו אורועי סהדי, ולשלומי פירי, ולמספא. **מאי**
 20 **הוי עליה דכתובה?** תא שמעי: דאמר רב יהודה אמר
 21 שמואל משום רבי אלעזר ברבי שמעון: מנה מאתים
 22 מן האירוסין, ותוספת - מן הנשואין. **והקמים**
 23 **אומרים:** אחד זה ואחד זה מן הנשואין. **והלכתא:**
 24 אחד זה ואחד זה מן הנשואין. **משנה** הניורת -
 25 שנתגירה בתה עמה ויניתה - הרי זו בחנן. אין לה
 26 לא פתח בית האב, ולא מאה סלע. היתה הורתה
 27 שלא בקדושה ולידתה בקדושה - הרי זו בסקילה,
 28 ואין לה לא פתח בית האב, ולא מאה סלע. היתה
 29 הורתה ולידתה בקדושה - הרי היא כבת ישראל
 30 לכל דבריה. יש לה אב ואין לה פתח בית האב,
 31 יש לה פתח בית האב ואין לה אב - הרי זו
 32 בסקילה, לא נאמר "פתח בית אב" אלא למצוה.
 33 **גמרא**

נמי מימרא היא, דרב יהודה אמר שמואל אמרה משמיה, ואינה ברייתא. וממתניתין דהמארא את בתו ליכא לאוכוחי, דאיכא לאוקמה בדכתב לה. ואם תאמר: ותפשוט מהא דהניא לעיל
 מודה רבי יהודה במארא את בתו ובגרה ונשאת, שאין לאביה רשות בה ועל כדרך בדלא כתב לה מיירי, דאי כתב לה — היא שלו, הואיל וברשותו נכתבה, כדאמר לעיל. ואי ארוסה אין
 לה כתובה — פשיטא דאין לה בה כלום! ונראה לרבינו שמעון בן אברהם: דלעולם איכא לאוקמה בדכתב לה. ומיירי כגון שהוסף לה בשעת נשואין. דסלקא דעתא הואיל ומנה מאתים שלו
 — תוספת נמי שלו, קא משמע לן. **הניורת** שנתגירה בתה עמה — הא דלא נקט הניורת שנתגירה סתמא — משום דאיירי בפחותה מבת שלש, דאין רכזה להתגיר אלא עם אמה. ועוד:
 דאין סכרא שיטבילה על דעת בית דין, שאין מטבילין גר קטן על דעת בית דין אלא אם כן הוא תובע להתגיר, והאת פחותה מבת שלש — אין בה דעת לתבוע. לכן נקט שנתגירה בתה
 עמה, והטבילה על דעת אמה. ועוד: משום דבעי למתניא היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה.

אין לה פתח בית אב כו' הוי זו בסקילה — תימה: דתיקשי מהכא למאן דאמר בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב.) נקטעה יד העדים — פטר, דבעינן קרא כדכתיבו! ויש לומר: דשאני הכא,
 דגלי קרא "ומתה" — לרבות הורתה שלא בקדושה, היינו נמי אין לה אב. אבל קשה: דהקשי ליה מבריתא דבער שרובה כברים סוקלין אותה על שער בית דין, דריש "בשערך" — ולא
 בשערי כרים, ואמאי לא פטרינן לה לגמרי? ויש לומר: דרבו כברים היו "שערך" שערי בית דין, ולא שער העיר.

כתובות. נערה שנתפתתה – פרק רביעי דף מד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י

1 **מנא** הני מילי – משום דכתיב "בישראל" קא בעי. ואימא לרבנות הורחה ולידתה
 2 בקדושה הדיא ישראלית מעלייתא היא – תימא: דגבי חליצה, דדרשינן (בבמות
 3 קב"א) מ'נקרא שמו בישראל' דאין כשר לדין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל, אלמא
 4 ממעטי מ'בישראל' אפילו הורחו ולידתו בקדושה! וכי תימא: דהתם משום הדרתו שלא
 5 בקדושה לא אצטרף למעוטי, ד'מקרב אחיך'
 6 ידענן בכל דין דבענן הורחו ולידתו בקדושה,
 7 ואיתיר גבי דין חליצה "בישראל" עד שיהא אביו
 8 ואמו מישראל – אחתי איכא לאקשו: אימא
 9 ד'בישראל' אתא למעוטי הורחו שלא בקדושה
 10 אפילו לחליצת בני גרים, ד'מקרב אחיך' לא
 11 דרשינן אלא למיפסליה לדין ישראל, אבל גר
 12 חבירו – מצי דיין, כדרדשינן תהם: "עליך" הוא
 13 דבענן "מקרב אחיך" כיו ואומר רבינו יצחק: כיון
 14 דהורחו ולידתו בקדושה – ישראל מעליא הוא,
 15 כדאמרין הכא, אם כן הכי נמי בני גרים, כיון
 16 שדורחן ולידתן בקדושה – הוה ישראל מעלייתא,
 17 וקרינא בהו "עליך". והואיל וכן – בלא "נקרא
 18 שמו בישראל" נפקא לן שפסול גר לחליצת בני
 19 גרים, דבענן "מקרב אחיך" עד שתהא אמו
 20 מישראל. ולהכי איתיר "בישראל" לאצרכו אביו
 21 מישראל.
 22 **ואימא** לרבנות הורחה ולידתה שלא בקדושה
 23 – תימא: אדרבה, אית לן לאוקמי קרא
 24 בדדמ' ויש לומר: כיון דמרבין הורחה שלא
 25 בקדושה – אם כן גלי לן קרא ד'בישראל' לאו
 26 דוקא, ואם כן ממילא נרבה אפילו לידתה שלא
 27 בקדושה. **אם** כן בישראל מאי אתני ליה –
 28 תימא לרבינו שמשון בן אברהם: דינמא אתני ליה
 29 שלא ילקח ולא ישלם מאה כספו ואומר רבינו
 30 יצחק: דסברא איהו יתום לכל הכתוב בפרשה.
 31 ועוד אומר רבינו יצחק: דלענין מלקות ומאה כסף
 32 לא איצטרף למעוטי מ'בישראל', דמ'בתולת
 33 ישראל' ולא בתולת גרים ממעטין להו. השתא
 34 אתי שפיר דלא תיקשי: אמאי איצטרף בתולת
 35 ישראל ולא בתולת גרים, תיפוק ליה מ'בישראל',
 36 ואף על גב דלגבי מיתה כתיב – מכל מקום גמרינן
 37 מינה קנס, כדמשמע בסמוך, דקאמר: טעמא דכתב
 38 רחמנא "נערה", הא לאו הכי הוה אמנא אפילו
 39 קטנה, והכתיב "אם אמת וגו'", אלמא דילפינן קנס
 40 ממיזתה, אלא דהא, אי לא כתיב "בתולת ישראל"
 41 – הוה אמנא דאפילו הורחה ולידתה שלא
 42 בקדושה הוה מרבין מ'ומתה', ובישראל אתני
 43 שלא ילקח ולא ישלם מאה כסף. אבל השתא דשמענן לה מ'בתולת ישראל' – על כרחך "בישראל" אתא למעוטי הורחה ולידתה שלא בקדושה.
 44 **המוציא** שם רע על היתומה פטור כו' – תימא: דתקשי ליה ממתניתין, דקתי הורחה שלא בקדושה ולידתה בקדושה – הרי זו בסקילה, ואיהו לן פתח בית אב, ולא מאה כסף, משמע:
 45 הא ישראלית גמורה דכותה, שאין לה אב – יש לה מאה כסף. ולעיל נמי תנן גירות פחותה מבת שלש יש לה קנס, ויש לומר דמוקי מתניתין. אליבא דרבי עקיבא, דאמר לעיל
 46 (לח"א) נערה שנתארסה ונתגרשה – קנסה לעצמה, דריש: "אשר לא אורסה" – לאביה, הא אורסה – לעצמה. והכא נמי דריש "לאבי הנערה", הא אין לה אב – לעצמה. אבל רבי יוסי
 47 רבי חנינא דהבא אליבא דרבי יוסי הגלילי קאמר דפטור. דכי היכי דריש לעיל הא אורסה אין לה קנס – הכי נמי דריש הכא "לאבי הנערה", הא אין לה אב – אין לה קנס. ורבא דפליג
 48 עליה סבר דאפילו לרבי יוסי הגלילי חייב, מדתני אמי, דריש ליה מקרא, ומסתבר דלא פליג: שום תנא אהדיא דרשא. והשתא פריך הכא רבי יוסי בר אבין מדתני "אם מאן ימאן" לרבנות
 49 יתומה לקנס, דרבי רבי יוסי הגלילי. הכי גרס רבינו גונאל. וכן במכילתא גרס: דרבי רבי יוסי הגלילי. ופריך מרבי יוסי הגלילי ארבי יוסי הגלילי לרבי יוסי ברבי חנינא. וכן משמע בהדיא
 50 בירושלמי, דרבי יוסי ברבי חנינא אליבא דרבי יוסי הגלילי קאמר לה, ומתניתין רבי עקיבא. ופריך נמי מלרבות יתומה לקנס דרבי רבי יוסי הגלילי, ומשני נמי כדמשני הכא. אבל התם קאמר
 51 מלתיה אאנת ואמפתיה. ולא אלמוציא שם רע. **בתולת** ישראל ולא בתולת גרים – ואם תאמר: אמאי איצטרף "אם מאן ימאן" לרבנות יתומה, מ'בתולת ישראל' נפקא, מדמשמע דדוקא
 52 בת גרים ולמאי דפדיש הקנטרס דיתומה לאו מרביא משתמעא – נחא. ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דאי לאו דמרבין יתומה מימאן ימאן – לא הוה דרשינן "בתולת ישראל" ולא
 53 בתולת גרים, אלא לדרשה אחרית. כיון דמשום בת גרים לא צריך קרא דמיונתן לאבי הנערה" נפקא. ולא היה סברא לומר דלא איצטרף קרא אלא לדיוקא הא יתומה בת ישראל יש לה
 54 קנס, אבל השתא דמרבין יתומה – ליה לן למעוטי מ'לאבי הנערה' בת גרים, דרשינן שפיר "בתולת ישראל" ולא בתולת גרים. **הא** לאו הכי הוה אמנא אפילו קטנה והכתיב ואם אמת
 55 היה – נראה לרבינו יצחק ולא בעי רב אחא למילף קנס ממתיה, דכל היכא דלא מחייב מיתה לא מחייב קנס. ולא בעי למימר נמי הואיל וקרא איירי בגדולה – כל דינן שבפרשה אין נהגין
 56 אלא בגדולה. אלא הכי פריך: טעמא דכתב רחמנא "נערה" ב"הא", הא לאו הכי הוה אמנא אפילו קטנה במשמע, והיינו משום דכיון דלא כתיב "הא" – ביטל משמעות נערה, דמשמע דדוקא
 57 גדולה, והא כתיב "אם אמת וגו'" וקטנה לאו בת עונשין היא, ואפילו הכי כתב "נערה" חסר – אלמא משום חסרון "הא" אינו מבוטל משמעות נערה דהוי גדולה. והשתא לא קשה מידי לרבין
 58 מנא להו מוהיבי סקילה בבל על הקטנה, והא קרא בבת עונשין איירי: דהא הכא לא בעי למעוטי קטנה מקנס שדוקא בבת עונשין איירי, אלא מדפרשינן. ולא תקשי נמי אמאי איצטרף
 59 "בתולת ישראל", תיפוק ליה מ'בישראל' דגבי סקילה – דהא לא לפינן מהדרי. **הא** כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע – ורבי מאיר נמי הוה דריש הכי, אי לאו משום ד"לו תהיה
 60 לאשה" דריש לעיל (מ"ב) במהוה עצמה. ואם תאמר: הואיל ומסתבר למדרש דכל מקום שנאמר "נער" אפילו קטנה במשמע, כרבנן, נמא לרבי מאיר דדוקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי,
 61 אבל בכל מקום נדרש דאפילו קטנה במשמעו ואומר רבינו יצחק: דהיינו טעמא דרבי מאיר, דאי דדוקא באונס ומפתה אתא קרא ד"לו תהיה לאשה" – ליכתוב בהו "נערה" מלא. כמו במוציא
 62 שם רע, והוה אמנא כאן נערה היא בכל מקום כו', ומדכתיב "לו תהיה לאשה" במהוה עצמה, בא ללמד דבכל מקום שנאמר "נער" כמו כאן – במהוה עצמה מיירי.

סוקלין

1 **גמרא** מנא הני מילי? אומר ריש לקיש, דאמר קרא: **וְיָמְתָה** – לרבנות הורחה שלא בקדושה ולידתה
 2 בקדושה. **אי הכי, מילקא נמי ילקי, ומאה סלע**
 3 **נמי לשלם! אומר קרא: "ומתה" – למיתה נתרבתה,**
 4 **ולא לקנס. ואימא: לרבנות הורחה ולידתה בקדושה!**
 5 **היא ישראלית מעלייתא היא. ואימא לרבנות הורחה**
 6 **ולידתה שלא בקדושה! אם כן "בישראל" מאי אתני**
 7 **ליה? אומר רבי יוסי בר חנינא: המוציא שם רע על**
 8 **היתומה – פטור, שנאמר: "ונתנו לאבי הנערה" –**
 9 **פרט לזו שאין לה אב. מתיב רבי יוסי בר אבין,**
 10 **ואיתמא רבי יוסי בר יודיא: "ואם מאן ימאן אביה"**
 11 **– לרבנות יתומה לקנס, דרבי רבי יוסי הגלילי. הוא**
 12 **מותיב לה והוא מפרק לה: בכא עליה ואחר כך**
 13 **נתתמה. רבא אומר: חייב. ממאי – מדרגתי אמי:**
 14 **"בתולת ישראל" ולא בתולת גרים. אי אמרת בשלמא**
 15 **כי האי גונאן בישראל מתייב – היינו דאיצטרף קרא**
 16 **למעוטי גרים, אלא אי אמרת בישראל פהאי גונאן**
 17 **פטור, השתא בישראל פטור – בגרים מופעיא?!**
 18 **אמר ריש לקיש: המוציא שם רע על הקטנה –**
 19 **פטור, שנאמר: "ונתנו לאבי הנערה", נערה כלא דבר**
 20 **הכתוב. מתקיף לה רב אחא בר אבא: מעמא דכתיב**
 21 **פה "הנערה" הא לאו הכי – הוה אמנא אפילו**
 22 **קטנה, הא פתיב: "ואם אמת היה תדבר הנה לא**
 23 **נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח**
 24 **בית אביה וסקלוה" – וקטנה לאו בת עונשין היא!**
 25 **אלא, כאן – נערה, הא כל מקום שנאמר "נער" –**
 26 **אפילו קטנה במשמע, הני שליא: שלש מדות בנערה:**
 27 **כאן לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה –**
 28 סוקלין

סוקלין

כתובות דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) ריא

נמרא

56 מהברייתא ששנה אמי, נאמר בפסוק לגבי מוציא שם רע כי
57 הוציא שם רע על בתולת ישראל (דברים כב ט), ודרשו 'בתולת
58 ישראל' ולא בתולת גרים, כלומר, שהמוציא שם רע על אשתו
59 הגיורת, שזינתה בעודה ארוסה, אינו נענש במלקות ומאה כסף,
60 ואי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא כִּי הָאִי גִוּוֹנָא בְּיִשְׂרָאֵל מִיְהִיב – דרשה זו מובנת
61 אם תאמר שבת ישראל יש חיוב קנס ומלקות אף בנערה הדומה
62 לגיורת, והיינו ביתומה שאין לה אב, שדומה לגיורת שאף היא
63 אינה מתייחסת לאביה והיא ביתומה מאב, היינו דְּאִצְמְרִיךְ קְרָא
64 לְמַעוּזֵי גְרָם – לכן הוצרך הפסוק למעט גיורת מקנס ומלקות. אִלָּא
65 אִי אִמְרַת כַּדְעַת רַבִּי יוֹסֵי בַר חֲנִינָא, שגם בְּיִשְׂרָאֵל כִּי הָאִי גִוּוֹנָא –
66 באופן דומה לגיורת, והיינו יתומה, פְּטוּר, אם כן קשה, הֲשָׂמָא
67 בְּיִשְׂרָאֵל פְּטוּר, בְּגָרִים מִיַּעֲזָא – אם המוציא שם רע על בת ישראל
68 יתומה פטור מקנס, כיון שאין לה אב, וכי יש צורך לומר שהמוציא
69 שם רע על בת גרים שהוא פטור, והרי אף הגיורת היא כמי שאין
70 לה אב, ובודאי אין לה קנס. אלא ודאי המוציא שם רע על יתומה
71 בת ישראל חייב, ולכך הוצרכה התורה למעט מוציא שם רע על
72 גיורת.

73 הגמרא דנה במוציא שם רע על קטנה: אִמְר רִישׁ לְקִישׁ, הַמוֹצִיא שֵׁם
74 רַע עַל אִשְׁתּוֹ הַקְּטָנָה, וטען שזינתה בעודה מאורסת, ונמצא
75 ששיקר בדבריו, פְּטוּר מִקְנָס וּמִלְקוֹת, שְׁנַאֲמַר 'וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה
76 כֶּסֶף וְנָתַנוּ לְאָבִי הַנְּעִירָה' (דברים כב ט), 'נְעִירָה' מֵלֵא דְּפַר הַכְּתוּב – יש
77 לדרוש מכך שבפסוק זה כתוב 'נערה' מלא, בשונה מכל התורה
78 שכתוב בה 'נער' חסר ה"א שהמשמעות היא שגם קטנה במשמע,
79 שבאה התורה ללמד שבמוציא שם רע אין חיוב על קטנה אלא רק
80 על נערה.

81 הגמרא מקשה מדוע נזקק ריש לקיש ללימוד מיוחד למעט קטנה
82 מפרשת מוציא שם רע: מִתְקִיף לָהּ רַב אֶהָא בַּר אֶמָא, נִמְצָא לְפִי
83 דְּבִרִיךְ, דְּטַעְמָא דְּכְתִיב בָּהּ 'הַנְּעִירָה' – הטעם שאנו ממעטים קטנה
84 מפרשת מוציא שם רע הוא רק משום שכתבה התורה 'נערה'
85 מלא, הָא לֹא חֲבִי – אבל לולי מיעוט זה הוּוּה אֶמִינָא – הייתי סבור
86 שֶׁאִפְּלוּ קְטָנָה בְּכָלל הַפְּרִשָּׁה, וצריך לשלם לאביה קנס, וכי יתכן
87 לומר כן, וְהָא כְּתִיב בַּפְּרִשָּׁה זֶה יוֹאֵם אִמְתָּה הִיא הַדְּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצָאוּ
88 כְּתוּבִים לְנַעֲרָה, וְהוֹצִיאֻהָ אֶת הַנְּעָרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ וּסְקָלוּהָ' (דברים
89 כב כ-כא), וְהִרִי קְטָנָה לֹא פַת עֲזָנְשִׁין הִיא – אינה נענשת על מה
90 שעשתה, קודם הגיעה לגיל מצוה, וכיון שבודאי אין העונש
91 שבפרשה זו אמור בקטנה, יש ללמוד שאף שאר הפרשה אינה
92 עוסקת בקטנה, וגם עונש הבעל כשהתברר שהוציא עליה שם רע
93 לא נאמר באופן שהאשה קטנה, ומדוע הוצרך ריש לקיש ללמוד
94 את דינו מלשון 'נערה' הממעט קטנה.

95 מתרצת הגמרא: אֲבָן אָף לְרִישׁ לְקִישׁ אֵין צוֹרֵךְ לִמְעַט קִטְנָה, אִלָּא
96 כוונת ריש לקיש היא ללמוד מפרשה זו למקומות אחרים שכתוב
97 בהם 'נער' חסר, שדווקא בָּאָן נִכְתַּב 'נְעִירָה' מלא, מפני שהפרשה
98 אינה עוסקת בקטנה אלא רק בנערה שהיא בת עונשים, ומתוך זה
99 נלמד, הָא כָּל מְקוֹם אַחַר בְּתוּרָה שְׁנַאֲמַר 'נַעֲרָה' חסר, כגון באונס
100 ומפתה, אִפְּלוּ קְטָנָה בְּמִשְׁמַעַי, ואם אנס או פיתה קטנה, חלים עליו
101 כל דיני הפרשה.

102 הברייתא שלפנינו מבארת שבנערה מאורסה שזינתה יש שלשה
103 אופני מיתה: תְּנִי שְׁלֵמָא בְּרִייתָא, שְׁלֹשׁ מִדּוֹת – אופני מיתה בְּנַעֲרָה
104 המאורסה שזינתה, והעידו על כך עדים. האופן הראשון, בָּאָן לָהּ
105 (ו-העידו עליה) עֲדִים כְּשֵׁהוּא בְּבֵית חֲמִיָּה – בבית בעלה לאחר
106 שנישאת, ומעידים שְׂוִינְתָּה בְּבֵית אֲבִיהָ, בעודה ארוסה,
107

1

2 שנינו במשנה, 'היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, הרי
3 זו בסקילה'. שואלת הגמרא: מָנָא הֵינִי מִיָּלִי – מנין נלמד דין זה,
4 שאם לידתה בקדושה דינה כבת ישראל, הלא כל פרשת מוציא
5 שם רע נאמרה רק בבת ישראל. משיבה הגמרא: אִמְר רִישׁ לְקִישׁ,
6 דְּאִמְר קְרָא (דברים כב כא) 'וּסְקָלוּהָ אֲנָשִׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה', ותיבת
7 'וּמָתָה' מיותרת, ובאה לְרַבּוֹת נַעֲרָה שֶׁהוֹרְתָה שְׁלֵמָא בְּקִדּוּשָׁה וְלִידְתָּהּ
8 בְּקִדּוּשָׁה, שדינה בסקילה.

9 שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם כן, שריבתה אותה התורה בפירוש,
10 מִיָּלְקָא נְמִי נִילְקִי, וּמָאָה פְּלַע נְמִי לְשַׁלֵּם – יהא הדין שאם נמצא
11 הדבר שקר, ילקה הבעל וישלם מאה סלע, כדין מוציא שם רע על
12 בת ישראל, ומדוע אמרה המשנה שבדינים אלו אינה נחשבת כבת
13 ישראל. מתרצת הגמרא: אִמְר קְרָא 'וּמָתָה', רק לְעַנּוּן חיוב מִיתָה
14 נִתְרַבְּתָה גִיּוֹרַת זֶה, שאם זינתה חייבת סקילה, ולא התרבתה לְקָנָס
15 במקרה שהבעל שיקר והוציא עליה שם רע, וכן אין הבעל לוקה.
16 שואלת הגמרא: וְאִמָּא – שמא נאמר שהמילה 'וּמָתָה' באה לְרַבּוֹת
17 רק נַעֲרָה שֶׁהוֹרְתָה וְלִידְתָּהּ בְּקִדּוּשָׁה, שדינה בסקילה כבת ישראל.
18 משיבה הגמרא: תְּהִיא – נַעֲרָה שֶׁהוֹרְתָה וְלִידְתָּהּ בְּקִדּוּשָׁה,
19 וְיִשְׂרָאֵלִית מְעַלְיָתָא הִיא – ישראלית גמורה היא, ואין צורך בדרשה
20 מיוחדת לומר שדינה כבת ישראל ונסקלת.

21 מוסיפה הגמרא ושואלת: וְאִמָּא שֶׁהַפְּסוֹק בֹּא לְרַבּוֹת נַעֲרָה
22 שֶׁהוֹרְתָה וְלִידְתָּהּ שְׁלֵמָא בְּקִדּוּשָׁה, כלומר גויה שהתגיירה וזינתה
23 כשהיא ארוסה, שנסקלת. ואילו במשנה (ע"א) התבאר שדינה
24 בתנן. משיבה הגמרא: אִם כֵּן, שגם גויה שהתגיירה דינה בסקילה
25 כבת ישראל, הפסוק 'עֲשֵׂתָהּ נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל' מָאִי אָהֵי לִיהּ – מה
26 הועיל לנו, כלומר מה הוא בא למעט. ולכן אין מרבית מ'וּמָתָה'
27 אלא גיורת שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה.

28 הגמרא דנה בדין מוציא שם רע על יתומה: אִמְר רַבִּי יוֹסֵי בַר חֲנִינָא,
29 הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַיְתוּמָה מֵאֵב, שֶׁהֵבִיא עֲדִים שֶׁזִּינְתָה בְּעוּדָה
30 ארוסה והומו, פְּטוּר מִקְנָס שֶׁל מֵאָה כֶּסֶף, שְׁנַאֲמַר (דברים כב ט)
31 'וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתַנוּ לְאָבִי הַנְּעִירָה, פְּרִט לִז, שְׂאִין לָהּ אֵב.
32 הגמרא מביאה קושיא על הלכה זו: מִתִּיב רַבִּי יוֹסֵי בַר אֲבִין,
33 וְאִיתָמָא רַבִּי יוֹסֵי בַר זְבִידָא, שנינו בברייתא, נאמר בתורה בפרשת
34 מפתה 'וְאִם מָאָן יִמָּאָן אֲבִיהָ לְתַתָּה לוֹ, כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִתְרָה הַבְּתוּלָה'
35 (שמות כב טו), ובפסוק זה יש לְרַבּוֹת יְתוּמָה לְקָנָס, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי
36 הַגְּלִילִי. כלומר, כפל הלשון מלמד שגם אביה יכול למאן שתינשא
37 בתו למפתה, וגם היא יכולה למאן להנשא לו, ומחמת מיאון זה
38 הוא מתחייב בקנס ושהרי מפתה הנושא את המפתה פטור מקנס,
39 ואף שאין בפסוק ריבוי מיוחד לכך שיש ליתומה קנס, הבין התנא
40 ש'לֵאבִי הַנְּעִירָה' האמור כאן אינו בדווקא, אלא אף ביתומה
41 הממאנת יש חיוב קנס, ואם היא ממאנת להנשא לו נותנו לנערה
42 עצמה, ואם כן מדוע המוציא שם רע על יתומה פטור מקנס, ואין
43 אומרים שיתן הקנס לנערה.

44 מביאה הגמרא את התירוץ לקושיא זו: הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק
45 לָהּ – המקשה עצמו תירץ את קושייתו, שדברי רבי יוסי הגלילי
46 המחייב קנס ליתומה מפתה אמורים בְּאֹפֶן שְׂמָא עֲלֵיהּ הַמְּפַתָּה
47 קודם שהתייתמה, וכיון שבאותה שעה היה לה אב התחייב
48 המפתה בקנס, וְאַחַר כֵּן נִתְרַבְּתָה, ובאופן זה לא פקע חיובו אלא
49 נותן את הקנס לנערה עצמה, אבל המפתה יתומה או המוציא שם
50 רע על יתומה פטור מקנס, כיון שנאמר בפרשיות אלו שהנתינה
51 היא 'לאבי הנערה', וזו אין לה אב, וכדברי רבי יוסי בר חנינא.
52 הגמרא מביאה שיש מחולק על רבי יוסי בר חנינא בענין מוציא
53 שם רע על יתומה: רַבָּא אִמְר, המוציא שם רע על היתומה חייב.
54 ומבארת הגמרא: מָמָאִי – מהיכן למד זאת רבא, מִדְּתַנִּי אָמִי –
55

56 ומביא עדים שזינתה בשעת האירוסין, דינה בַּסְּקִילָה, ואין אומרים
 57 הואיל ואם היתה מזונה עתה היה דינה בחנק, אי אף כשבאו עדים
 58 עתה על זנות של שעת אירוסין יהא דינה בחנק, אלא דנים אותה
 59 כדין נערה מאורסה שזינתה, שהיא בסקילה. וכמו שאמר תורה
 60 בפירוש שאין נישואין משנים את דינה, כך יש לומר שאין בגרות
 61 משנה את דינה, ולכן אמרה הברייתא שאף אם השתנה גופה
 62 ובגרה בין הזנות לבין ההעמדה בדין, אין דינה משתנה, אלא
 63 נסקלת כדין נערה מאורסה שזינתה. אמנם זהו רק בפרשת מוציא
 64 שם רע, אבל הברייתא הראשונה אינה עוסקת באופן שהבעל
 65 הוא שהוציא עליה שם רע והביא עדים, אלא באופן שבאו עדים
 66 מעצמם על האשה שזינתה, ולכן נתבאר בה שאף כשזינתה
 67 בעודה נערה מאורסה, אם ההעמדה בדין היתה רק לאחר שבגרה
 68 והשתנה גופה, השתנה גם דינה, ונהרגת בחנק.
 69 דוחה הגמרא את תירוצו של רבא: אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב
 70 הוֹשֶׁעַ לְרַבָּא, אַמְנַם חִידְשָׁה הַתּוֹרָה בְּפִרְשַׁת מוֹצֵיא שֵׁם רַע שְׁשִׁינּוּ
 71 מֵאִירוּסִין לְנִישׁוּאִין אִינוּ מְשַׁנָּה אֶת דִּינָהּ, אֲךָ דְּלִמָּא בִּי חֲדִית רַחֲמֵנָא
 72 הִכָּא דְלֵא אִישְׁתֵּי גוּפָא – שְׁמָא חִידוּשׁ הַתּוֹרָה הוּא רַק בְּאוּפֵן כּוּחַ
 73 שְׁלָא הַשְׁתַּנָּה גּוּפָה, אֲלֵא רַק נִישׂוּאָה בִּינְתֵימִי, שְׁבוּה דְנִים אוּתָהּ
 74 כְּשַׁעַת הָעֵבֶרְיָה, אֲכַל הִכָּא דְאִישְׁתֵּי גוּפָא – בְּאוּפֵן שְׁהַשְׁתַּנָּה גּוּפָה
 75 בִּינְתֵימִי, שְׁבִגְרָה, לֵא חֲדִית רַחֲמֵנָא – שְׁמָא בּוּזָה לֵא חִידְשָׁה הַתּוֹרָה
 76 שְׁדִינִים אוּתָהּ כְּדִין נַעֲרָה שְׁזִינְתָה וְכַפִּי שְׁהִיָּה בַּעַת הָעֵבֶרְיָה, אֲלֵא
 77 יִתְכֵּן שְׁדִינָה מְשַׁתְּנָה לְדוּנָה בַּחֲנֵק, כְּבּוּגְרַת שְׁזִינְתָה, וְאִף בְּמוֹצֵיא
 78 שֵׁם רַע, וְכִיּוֹן שְׁחִידוּשׁ הַתּוֹרָה בְּנִשׂוּאָה אִינוּ מוֹכִיחַ שְׁאִף בְּבוּגְרַת
 79 הַדִּין כֵּן, וְאִף עַל פִּי כֵּן אִמְרָה הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שְׁדִין הַבּוּגְרַת
 80 בְּסִקִּילָה, הִרִי זֶה רֵאִיָּה שְׁהַבְּרִייתָא סוֹבְרַת שְׁאִין שִׁינּוּ הַגּוּף מְשַׁנָּה
 81 אֶת הַדִּין, וְאִם כֵּן אִף בְּאוּפֵן שְׁהַעֲדִים מַעֲיָדִים עַל זְנוּת שְׁלֵא אִירוּסִין
 82 שְׁלָא בְּאוּפֵן שְׁלֵא הוּצֵאת שֵׁם רַע, כְּלוֹמַר שְׁבָאוּ מַעֲצָמִים וְלֵא הַבִּיאַם
 83 הַבְּעַל, תְּסַבּוּר הַבְּרִייתָא שְׁשִׁינּוּ הַגּוּף אִינוּ מְשַׁנָּה אֶת הַדִּין, וְחַוּהוּ
 84 שְׁלֵא כְּמִבּוּאָר בְּרִייתָא הָרֵאשׁוֹנָה, שְׁאִם הַשְׁתַּנָּה גּוּפָה וּבְגֵרָה,
 85 הַשְׁתַּנָּה דִּינָה, וְנִידוּנִית בַּחֲנֵק.
 86 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לומר שְׁנִידוּן זֶה תְּלוּי בְּמַחְלוּקַת נְטָאִים, הָאִם שִׁינּוּ
 87 הַגּוּף מְשַׁנָּה אֶת הַדִּין: אֲלֵא אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי רַבִּי חֵיקִי, נִידוּן זֶה הָאִם
 88 כְּשֶׁהַשְׁתַּנָּה גּוּפָה אִישְׁתֵּי קְטָלָא: וְלֵא אִישְׁתֵּי קְטָלָא, תְּנָא הִיא –
 89 נַחֲלָקוּ בּוּ תְּנָאִים. וּמַחְלוּקַתָּם הִיא לִגְבֵי הָעוֹבֵר עֲבִירָה בְּשׁוּגַג
 90 וּמַחְיִיב לְהַבִּיא קֶרֶבן חֲטָאָה, שְׁתָּם אִדָּם מְבִיא עַל חֲטָאוֹ כְּבִשָּׁה
 91 אוּ שְׁעִירַת עֵזִים, וְאִילוּ נִשִּׂיא מְבִיא שְׁעִיר, וְכַהֲן גְּדוּל שְׁנִמְשַׁח
 92 בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מְבִיא פֶּרֶי. דְּתֵּן בְּמִשְׁנָה (הַרְיוּתָּ), נִשִּׂיא אוּ כַהֲן גְּדוּל
 93 שְׁחָטָאוֹ בְּשׁוּגַג הַתְּחִיבּוּ בַּחֲטָאָה עַד שְׁלֵא – קוּדָם שְׁתִּמְנּוּ
 94 לְתַפְקִידִים אֵלּוּ, וְאַחַר כֵּן נְתַמְנּוּ לְנִשְׂאוֹת אוּ נִמְשַׁחוּ לְכַהֲוֹנָה
 95 גְּדוּלָה, תְּרִי הֵן בְּתִירוּמוֹת לַעֲנִין זֶה, וּמְבִיאִים כְּבִשָּׁה אוּ שְׁעִירָה.
 96 וְהִינּוּ כִּיּוֹן שְׁשִׁינּוּ הַגּוּף שְׁאִירַע בָּהֶם אִינוּ מְשַׁנָּה אֶת דִּינָם, אֲלֵא
 97 חִיבּוּם הוּא כְּפִי שְׁדִיָּה שְׁשַׁעַת הַחֲטָא, שְׁהִיּוּ הַרְיוּתוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן
 98 חוֹלַק וְאִמְרַי, אִם נוֹדַע לָהֶם שְׁחָטָא עַד שְׁלֵא נְתַמְנּוּ, וְנִמְצָא שֶׁגַם
 99 מַעֲשֵׂה הַחֲטָא וְגַם יָדִיעַת הַחֲטָא הַמְּחִיבַת קֶרֶבן, הִיּוּ קוּדָם
 100 שְׁהַתְּמַנּוּ, תְּחִיבִים כְּבִשָּׁה אוּ שְׁעִירָה כְּהַרְיוּתוֹת. אֲבָל אִם נוֹדַע לָהֶם
 101 שְׁחָטָאוֹ רַק מִשְׁתִּמְנּוּ לְתַפְקִידִים אֵלּוּ, פְּטוּרִים מִלְּהַבִּיא קֶרֶבן חֲטָאָה
 102 כָּלָל, כִּיּוֹן שְׁבִזְמֵן הַחֲטָא הִיּוּ הַרְיוּתוֹת, וּבַעַת הַיָּדִיעָה הַמְּחִיבַת
 103 קֶרֶבן, הַשְׁתַּנָּה גּוּפָם לְנִשְׂאֵי אוּ כַהֲן גְּדוּל, וְכִיּוֹן שְׁכָךְ הַשְׁתַּנָּה
 104 דִּינָם לְהַתְּחִיבַת בְּשְׁעִיר אוּ בְּפֶרֶי, וְכִיּוֹן שְׁלֵא הִיּוּ הַחֲטָא וְהַיָּדִיעָה
 105 בְּאוּתוֹ גּוּף, פְּטוּרִים לִגְמָרִי. נִמְצָא שְׁנַחֲלָקוּ חַכְמַיִם וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 106 בְּמַחְלוּקַת זֶה, הָאִם שִׁינּוּ הַגּוּף מְשַׁנָּה אֶת הַדִּין, וְאִף כֵּן נִאֲמַר כֵּן,
 107 שְׁהַבְּרִייתָא הָרֵאשׁוֹנָה סוֹבְרַת כְּשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁשִׁינּוּ הַגּוּף
 108 מְנַעֲרָה לְבוּגְרַת מְשַׁנָּה אֶת דִּינָה מְסִקִּילָה לְחַנֵּק, וְאִילוּ הַבְּרִייתָא
 109 הַשְּׁנִיָּה סוֹבְרַת כְּחַכְמַיִם שְׁאִין שִׁינּוּ הַגּוּף מְשַׁנָּה אֶת הַדִּין, וְלִכֵּן אִף
 110 אַחַר שְׁבִגְרָה דִּינָה בְּסִקִּילָה.

1 סוֹקְלִין אוּתָהּ עַל פְּתַח בֵּית אִבִּיהָ, שְׁנַאֲמַר (דְּבַרִּים כֵּב כ-א) וְאִם אָמַת
 2 הִיָּה הַדְּבָר הַזֶּה לֵא נִמְצָאוּ בְּתוּלִים לְנַעֲרָה, וְהוֹצִיאָה אֶת הַנְּעָרָה אֶל
 3 פְּתַח בֵּית אִבִּיהָ וְסָקְלָהּ, וּפְסוּקִים אֵלּוּ עוֹסְקִים בְּאוּפֵן שְׁבָאוּ עֲדִים
 4 לְאַחַר שְׁנִישְׂאוֹתָ, שְׁנַאֲמַר (שֵׁם כֵּב יז) אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי
 5 וְאֶקְרַב אֵלָיָה, וְהִינּוּ שְׁכַבְרָה נְשָׂאָה, וּמְדוּבַר בְּזוּנוֹת שְׁלֵא אִירוּסִין,
 6 שְׁנַאֲמַר (שֵׁם כֵּב כא) בִּי עֲשֵׂתָה נְבִלָה בִּישְׂרָאֵל לְזוּנוֹת בֵּית אִבִּי.
 7 וְהַטַּעַם שְׁנִסְקֵלְתָּ בַּפְּתַח בֵּית אִבִּי, כְּלוּמַר – כְּאִילוּ אִמְרִים לְאִבִּיהָ
 8 וְאִמָּה, רָאוּ גִידוּלִים רַעִים שְׁגִידְלָתְּם, שְׁבַעֲעוּדָה בְּבִיתְכֶם זִנְתָה, שְׁלֵא
 9 יִסְבְּרוּ בְּנֵי אָדָם שְׁזִינְתָה בְּבֵית חַמֵּיהָ.
 10 הַאֲוּפֵן הַשְּׁנִי: פָּאוּ לֵה עֲדִים כְּשֶׁהִיא מְאוּרְסַת וְעַדִּין בְּבֵית אִבִּיהָ,
 11 וּמַעֲיָדִים שְׁזִינְתָה בְּבֵית אִבִּיהָ, בְּעוּדָה מְאוּרְסַת. הַדִּין הוּא שְׁסוֹקְלִין
 12 אוּתָהּ עַל פְּתַח שְׁעַר הָעִיר שְׁבוּ זִנְתָה, שְׁנַאֲמַר (שֵׁם כֵּב כג-כד), בִּי יִהְיֶה
 13 נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאֻרְשָׁה לְאִישׁ וּמְצָאָה אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה,
 14 וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שְׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים
 15 וְנָתוּרִי.
 16 הַאֲוּפֵן הַשְּׁלִישִׁי: נַעֲרָה מְאוּרְסַת שְׁפָרְתָה וְזִינְתָה, וְלִכְפּוּף בְּנֵרָה –
 17 מְלֵאוּ לֵיה שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים מַתְחִילַת יָמֵי נַעֲרוּתָהּ, קוּדָם שְׁהַעֲמִידוּהָ
 18 בְּדִין, תִּידוּן פְּתָנֵק, כִּיּוֹן שְׁאִם הִיָּתָה מְזוּנָה עַתָּה, הִיָּה דִינָה בַּחֲנֵק,
 19 שְׁלֵא נִאֲמַר דִּין סִקִּילָה אֲלֵא בְּנַעֲרָה, לִכֵּן אִף כְּשִׁזִּינְתָה בְּעוּדָה
 20 נַעֲרָה, אִם לֵא דְבוּזָה עַד שְׁבִגְרָה, דִּינָה בַּחֲנֵק.
 21 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בִּין הַדִּין הַשְּׁלִישִׁי שְׁבַבְרִיתָא זֶה לְבִין
 22 בְּרִייתָא אַחֲרָת. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: לְמִימָרָא – יֵשׁ לוֹמַר וְלַלְמוּד מִהַדִּין
 23 הָאֲחֵרוֹן שְׁבַבְרִיתָא, דְּכָל הִכָּא דְאִישְׁתֵּי גוּפָא אִישְׁתֵּי קְטָלָא –
 24 שְׁבַכְל מְקוּם שְׁהַשְׁתַּנָּה גּוּף הַנִּידוּן לְמִיתָה, מְשַׁתְּנָה גַם אוּפֵן מִיתָתוֹ,
 25 כְּלוֹמַר, הִרִי מְבּוּאָר בְּרִייתָא שְׁאִף שְׁנַעֲרָה שְׁזִינְתָה דִינָה בְּסִקִּילָה,
 26 מְכַל מְקוּם אִם לֵא הַעֲמִידוּהָ בְּדִין עַד שְׁבִגְרָה דִינָה בַּחֲנֵק, כִּיּוֹן
 27 שְׁהַשְׁתַּנָּה גּוּפָה לְבוּגְרָת, וּבּוּגְרַת שְׁזִינְתָה דִינָה בַּחֲנֵק, לִכֵּן אִף
 28 שְׁהִיא עֲצָמָה זִינְתָה בְּעוּדָה נַעֲרָה, מְכַל מְקוּם הַשְׁתַּנָּה דִּין מִיתָתָה
 29 לְחַנֵּק, וְרִמְיָהּ – וְקַשָּׁה עַל כֵּךְ מִמָּה שְׁשִׁינּוּ בְּרִייתָא אַחֲרַת לְגַבִּי
 30 מוֹצֵיא שֵׁם רַע, נַעֲרָה הַמְּאוּרְסָה שְׁזִינְתָה, וּמְשַׁכְּפָרָה וְנִישְׂאוֹת הוּצֵיא
 31 עֲלֵיהָ בַּעֲלָה שֵׁם רַע, וְהַבִּיא עַדִּי שְׁקֵר שְׁזִינְתָה בְּנַעֲרוּתָהּ בְּעוּדָה
 32 מְאוּרְסַת, וְהוּזְמוּ הָעַדִּים, הוּא אִינוּ לוֹקֵה וְאִינוּ נוֹתֵן מָאָה סְלַע,
 33 מְשׁוּם שְׁבּוּזָם שְׁהוּצֵיא עַלֶּיהָ שֵׁם רַע הִיָּתָה בּוּגְרָת, וְאִילוּ פִּרְשַׁת
 34 מוֹצֵיא שֵׁם רַע עוֹסְקַת בְּנַעֲרָה, אֲבָל הִיא – הַנַּעֲרָה עֲצָמָה, וְכֵן
 35 זֻמְמִיָּה – הָעַדִּים שְׁהַעֲיָדוּ שְׁזִינְתָה וְהוּזְמוּ, מְקִדְמִין – מְשַׁכְּמִים
 36 בְּבוּקֵר לְהַבִּיאַם לְבֵית הַסְּקִילָה. וְהִנֵּה בְּבִרְיָתָא זֶה נִאֲמַר שְׁאִם זִינְתָה
 37 בְּעוּדָה נַעֲרָה וְהַעֲיָדוּ עַלֶּיהָ עֲדִים אַחַר שְׁבִגְרָה, דִּינָה בְּסִקִּילָה, וְאִין
 38 אִמְרִים שְׁכִיּוֹן שְׁהַשְׁתַּנָּה גּוּפָה לְבוּגְרָת, הַשְׁתַּנָּה גַם דִּינָה לִידוּן
 39 בַּחֲנֵק.
 40 קוּדָם שְׁתַּתְּרַךְ הַגְּמָרָא אֶת הַסְּתִירָה, מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת לְשׁוֹן
 41 הַבְּרִייתָא. תְּמַחָה הַגְּמָרָא: הִיא וְזֻמְמִיָּה סְלֵקָא דְעֵתָהּ – וְכִי יִתְכֵּן
 42 שֶׁגַם הַנַּעֲרָה עֲצָמָה וְגַם הָעַדִּים שְׁהַעֲיָדוּ שְׁזִינְתָה נְסִקְלִים, וְהִרִי
 43 מִמָּה נַפְשָׁךְ, אִם הִיָּה הַדְּבַר אֲמַת, רַק הִיא נְסִקְלָתָה, וְאִם הִיָּה הַדְּבַר
 44 שְׁקֵר, רַק הָעַדִּים נְסִקְלִים. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא: אֲלֵא כּוּוֹנַת הַבְּרִייתָא,
 45 אוּ הִיא – אִם הִיָּה הַדְּבַר אֲמַת, אוּ זֻמְמִיָּה – בְּמַקְרָה שְׁהוּזְמוּ,
 46 מְקִדְמִין לְבֵית הַסְּקִילָה.
 47 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, מוֹצֵיא שֵׁם רַע קְאָמְרָת – וְכִי רְצוּנָךְ
 48 לְהַקְשׁוֹת מִדִּין מוֹצֵיא שֵׁם רַע הַמְּבּוּאָר בְּרִייתָא, שְׁאִין אִמְרִים בּו
 49 שְׁאִם הַשְׁתַּנָּה גּוּפָה הַשְׁתַּנָּה דִּינָה, אִין זֶה רֵאִיָּה, דְּשִׂאנִי – שׁוּנָה הִיא
 50 פִּרְשַׁת מוֹצֵיא שֵׁם רַע, דְּהִידוּשׁ הוּא שְׁחִידוּשָׁה הַתּוֹרָה בְּפִירוּשׁ
 51 שְׁחִיבּוּ מִיתָתָה הוּא לְפִי שְׁעַת הָעֵבֶרְיָה, וְלֵא לְפִי הוּזְמַן שְׁדִינִים
 52 אוּתָהּ, וְהִרֵאִיהָ לְכֵךְ, דְּהָא נְכַנְסָה לְחוּפָה וְלֵא נְבַעֲלָה בְּעֵלְמָא –
 53 שְׁהִרִי סָתָם אִשְׁתֵּי אִישׁ שְׁנִישְׂאוּהָ אִף שְׁעַדִּין לֵא נְבַעֲלָה וְזִינְתָה,
 54 מִיתָתָה כְּדִין נְשׂוּאָה, וְלֵא בְּסִקִּילָה כְּאוּרְסָה כִּיּוֹן שְׁהִנְשׂוּאִין
 55 מְשַׁנִּים אֶת דִּינָה, וְאִילוּ מוֹצֵיא שֵׁם רַע עַל אֲשַׁתוֹ לְאַחַר הַנִּישׂוּאִין,

כתובות. נערה שנתפתחה – פרק רביעי דף מה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) ר"ג רש"י

1 **אמר** רבא מוציא שם רע קאמרת שאני מוציא שם רע דחידוש הוא — נראה דמתחלה
2 מקשה ממוציא שם רע, משום דסלקא נעתה דהתלמוד דמסברא אמרין ביה
3 דתידון בסקילה, ולא אמרין הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא. הילכך מקשה דגבי נערה
4 המאורסה נמי לית לן למימר דאישתני קטלא. ומשני רבא: שאני מוציא שם רע דחידוש הוא.

5 ולא מסברא אמרין ביה הכי, אלא משום
6 דאשכחן דחזית ביה רחמנא כי האי גונא, דלא
7 אמרין הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא. והא
8 דנטק נכנסה לחופה ולא נבעלה — לאו דווקא,
9 אלא הכי נמי דהוה מצי למנטק ונבעלה — למאן
10 דמוקי מוציא שם רע דווקא נבעל, ואלא נטק
11 למאן דמוקי אף על גב דלא בעל, ולפי זה לא
12 גרסינן "בעלמא", דאי גרסינן נכנסה לחופה ולא
13 נבעלה בעלמא בחנק — ממשע דהכא במוציא
14 שם רע חייב סקילה אפילו זינתה אחר חופה —
15 הא ליתא, דזינתה אחר חופה אפילו במוציא שם
16 רע בחנק, ולפי זה, הא דתני לעיל: באו לה עדים
17 בבית חמיה שזינתה בבית אביה, בסקילה — צריך
18 לדחוק לרבא דאיידי במוציא שם רע, דאי לא
19 הוציא שם רע — הוא לרבא בחנק, דכיון
20 דאישתני דינא אישתני קטלא, ובדין דהוה ליה
21 לאסוקי לעיל בההיא ברייתא באו לה עדים בבית
22 חמיה שזינתה בבית אביה, ולא הוציא שם רע
23 בחנק, דהשתא הוה נפליג ברידה, ולא הוה ליה
24 למנטק בסיפא סרחה ולבסוף גרדה — אלא משום
25 דעיקר ברייתא אתא לאשמועינן דיני פתח בית
26 אב, וכיון דקאי מציעתא בנערה המאורסה בכאו
27 לה עדים בבית אביה — מסיק נמי סרחה ולבסוף
28 גרדה בבית אביה, במה שעומד בו השתא, והוא
29 דקאמר: ואילו מוציא שם רע, אף על גב דהכל
30 איידי במוציא שם רע — הכי פירושו: ואילו מוציא

31 שם רע על האירוסין, דאיידי ביה קרא — הוי בסקילה. אבל קצת קשה: דתני בשמעתין (לקמן
32 מ"א) לא אמר לעדים טווא והעידוני, וכן מעידין מאלדין — היא חוממיה מקדימין לבית
33 הסקילה. אלמא, אפילו בלא הוצאת שם רע לא אמרין הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא
34 ומיהו, יש לומר: דאף על גב דלא אמר לעדים — הוי הוציא שם רע, וחזית ביה רחמנא,
35 ורבינו שמואל מפרש: שאני מוציא שם רע דחידוש הוא — שהרי נכנסה לחופה ולא נבעלה
36 בעלמא בלא הוצאת שם רע, חזינה אחר חופה — בחנק, ואילו מוציא שם רע כי האי גונא,
37 שזינתה אחר גישואן — בסקילה. דהכי משתמע: קראי, דכתיב: "ואם אמת היה בו" ולא
38 נמצאו בתולים לנערה וסקלה", משמע דבכל ענין שלא נמצאו לה בתולים היא בסקילה,
39 ואפילו זינתה תחתיו. ואף על גב דכתיב "אל פתח בית אביה", ובזינתה תחתיו אין כאן פתח
40 בית אביה — היינו משום דלא שייך לומר ראו גידולים שגידלתם, הוי כמו יש לה אב ואין
41 לה פתח בית אב. או אין לה אב, דהויא בסקילה אף על גב דליכא פתח בית אביה. היינו
42 חידוש, דבעלמא בלא הוצאת שם רע זינתה אחר חופה — בחנק, כדררשינן לקמן: מאורסה
43 ולא נשואה, שנכנסה לחופה ולא נבעלה, ובמוציא שם רע — בסקילה. והשתא אתי נמי
44 שפיר את דלא נטק בברייתא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת שם
45 רע תידון בחנק, דהא מודה רבא דלא אמרין הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא. אבל קשה
46 לרבינו יצחק לפירוש זה: דהא לקמן (מ"ב), דרשינן "לזנות בית אביה" — פרט שמסר האב
47 לשלוהו הבעל, וכל שכן היכא שנכנסה לחופה. וההוא קרא ד"לזנות בית אביה" במוציא שם
48 רע בהדיא כתיב. **דלמא** כי חזית רחמנא היכא דלא אישתני גופא — ואף על גב דלעיל
49 ב"אלו נערות" (ל"ח), קרי לבעלה אישתני גופא — הכא לא חשיב אישתני גופא, אפילו
50 למאן דלא חשיב במוציא שם רע אלא נבעל, דהא כבר היתה בעולה מן הנואף, אבעלה
51 ונואף הוא חשיב לה שנינו הגוף, דלא מיידי רבא אלא בשנינו הגוף אחר העבירה.
52 **תנאי** היא דתניא בר — ואם תאמר: והא הכא ליכא אלא שינוי דינא, והכי מיתי
53 לאישתני גופא דלעיל: ויש לומר: דלא מפליג לעיל בין אישתני גופא לאישתני
54 דינא, אלא לרבא דאמר מוציא שם רע חידוש הוא, הילכך פריך ליה כיון דאמרת דחידוש
55 הוא ואינה סברא — אם כן יש לנו להעמיד פחות שנוכל, דהיינו לא אישתני גופא. אבל
56 לרב נחמן דאית ליה דמסברא קאמר דלא אישתני קטלא, ולא מחידושא — לדידה ליכא
57 פלוני בין אישתני דינא לאישתני גופא, הילכך מיייתי שפיר תנאי היא. אי נמי יש לומר: דלא

58 גופא. ואינו חושש אלא להביא תנא יסבר כברייתא דשילא, ולא משבשין לה מקמי איך ברייתא. משום דברייתא דשילא לא מתייבא כי רבי חיאי רבי אושעיא, אבל לאיך ברייתא לא
59 מיייתי שום ראייה מדרבנן דרבי שמעון. ותדע, דהא במקסא משבשין להדיא דשילא.

1 סוקלין אותה על פתח בית אביה — דהכי כתיב "הוציאו את הנערה אל פתח בית אביה",
2 והאי בבאו עדים בבית חמיה כתיב — דהא במוציא שם רע כתיב, דמפרש ביה קרא
3 "וצרקב אליה", אלמא: כשניסת. ראו גידולים שגידלתם — כלומר, מבית זה יצאת הנבלה,
4 שבו זינתה. באו לה עדים בבית אביה — קודם שנשאת. סוקלין אותה על שער העיר —

5 דכתיב "כי יזדה נערה בתולה מאורסה וגו'
6 והוצאתם את שניה אל שער העיר ההיא".
7 תידון בחנק — כי דהכי דאילו זנאי השתא לאו
8 סקילה איכא אלא חנק, דכי כתיב סקילה —
9 בזינתה נערה כתיב, שנאמר "כי יזדה נערה
10 בתולה" וגו', השתא נמי בחנק, דכיון דאשתני
11 גופא בין חטא להעמדה בדין — אשתני קטלא
12 לכדהשתא. הוציא עליה שם רע — שכנסה
13 משגגרה, ולא מצא לה בתולים, ובא לבית דין.
14 הוא אינו לוקה — אם כיוצא. ואינו נותן מאה
15 סלע — דכי כתיב "ויסרו אותו" מלקות, "וענשו
16 אותו" מנהא — נבערה כתיב, וזה עקמת שפתי
17 גורמין לו ליענש, כדמותרין לקמן, ועקמת
18 שפתי בבוגרת הואי. היא — אם אמת היה.
19 וזופמיה — עדים שהיו מעידים על זנותה,
20 ונמצאו זוממין. מקדימין לבית הסקילה —
21 כלומר, ישכימו בבוקר לשם. כי אין להם נס
22 המלטמן מן המיתה הזאת. היא וזופמיה סלקא
23 דעתך — אם אמת היה אין שקר. אלא או היא
24 — אם אמת. או וזופמיה — אם שקר. לבית
25 הסקילה — אלמא, אף על גב דאשתני גופא,
26 ואילו זנאי השתא בת חנק היא — לא אמרין
27 אישתני קטלא. מוציא שם רע קאמרת —
28 לאורובי אסרחה ולבסוף בגרה, דתני תנא
29 דאיידי בבאו לה עדים בבית אביה. שאני —
30 מיתה בבאו לה ידי הוצאת שם רע דבעל,

31 משנשאת. דחידוש הוא — ולא אמרין בה דמשום דאישתני דינא, דאי זנאי השתא —
32 בת חנק היא, נימא אישתני קטלא דהך דונאי נבערה. דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה
33 בעלמא וזינתה בחנק ב' — ותדע, דהא בלא בגרה נמי, ובלא הוצאת שם רע, ואפילו
34 נבערה — אשתני דינא הוא. דאילו זנאי השתא חנק הוא דאיכא, הואיל ונכנסה לחופה
35 אף על פי שלא נבעלה, כדתינא ולקמן (מ"ב): "נערה" — ולא בוגרת, "בתולה" — ולא
36 בעולה, "מאורסה" — ולא נשואה. מאי לא נשואה? אי נימא נשואה ממש — היינו ולא
37 בעולה אלא לאו, נכנסה לחופה ולא נבעלה. אלמא, אילו זנאי השתא — בת חנק היא.
38 ואילו מוציא שם רע — עליה השתא, וזנאי קודם בניסה לחופה — בסקילה. אלמא,
39 בהוצאת שם רע לא אמרין דמשום דאישתני דינא, אילו זנאי השתא — לישתני קטלא
40 הבא על ידי זנות דמעיקרא, והילכך, כי בגרה נמי וניסת — לא אמרין במוציא שם רע
41 דמשום דאישתני דינא דהשתא אישתני קטלא דמעיקרא. ודלמא כי חזית — כלומר, הא
42 ראייה דמיייתין מסתם מוציא שם רע לכאן — לאו ראייה היא לכאן, דהתם הוא דאף
43 על גב דאישתני דינא, דאילו זנאי השתא לא אישתני קטלא דהא דונאי מעיקרא — משום
44 דלא אישתני גופא הוא, וחידוש שחידשה תורה, באישתני דינא — חזית, באישתני גופא
45 — לא חזית. אבל גרדה — אישתני גופא היא, ואי בבאו לה עדים בבית אביה — אית
46 לך למימר סרחה ולבסוף בגרה בחנק, במוציא שם רע נמי משגגרה הוה ליה למיתני חנק.
47 **אלא אמר רב נחמן בר יצחק** — הא דתני שילא תידון בחנק, הואיל ואישתני גופא אישתני
48 קטלא, ותניא אחריתא בסקילה, ואף על גב דאשתני גופא לא אישתני קטלא — תנאי
49 היא. **אישתני ולא אישתני** — אי אמרין אישתני קטלא או לא אישתני קטלא — תנאי
50 היא. **חטאו עד שלא נתמנו** — נשיא ומשוח, שאין קרבנם כשל יחיד, שהנשיא מביא
51 שער, ומשוח מביא פר. **הרי הן כהדיוטות** — בבשבה ושעירה, שאף על פי שנשתנה גופם
52 — לא נשתנה קרבנם. **אם נודע להם עד שלא נתמנו** — דהוה ליה ידיעה וחטאה בחד
53 גופא — חייבין כהדיוטות. **משנתמנו** — דהוה ליה חטאה בשעת קרבן יחיד, וידיעה בשעת
54 קרבן נשיא. **פשוין** — לגמרי. אלמא, דמשום דאישתני גופא — אישתני קרבן.

מיייתי שום ראייה מדרבנן דרבי שמעון. ותדע, דהא במקסא משבשין להדיא דשילא.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64

אימור דשמעין לרבי שמעון דאיל אף בחר ידיעה – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דמכל מקום מייתי שפיר מרבי שמעון דתידון בחנק לכל הפחות, כיון דבחסאה מייחייבא בסקילה ובבגרות מייחייבא חנק. מידי דהוה אנתוקן שנתערבו בנסקלן גידוקן בחנק, כיון שאינו יכול לקיים בו מצות סקילה! ולא דמי לקרבן, כיון דלא ידע הי קרבן לאיתוי – פטור, ולא שייך למימר דביא קרבן קטן שבהם, דאפילו ביא גדול לא יתפבר אם הוא מחייב קטן, ונמצא מביא חולין לעורה.

הנערה שהיתה כבר – ומחבא שמעין דכל היכי קאמר הבא סוקלין אותה על פתח בית דין? קטלא, דבחר מעיקרא אוליין. **על** פתח בית דין – לאו דווקא על פתח בית דין, אלא חוץ לבית דין כי היכי דלא יתחזי בית דין ורצחין, כדאמרין בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מבב.) אמילתא אחריתא. אבל קשה לרבינו יצחק; כיון דמסתמא בית דין לא חוץ לשלש מחנות יתב, היכי קאמר הבא סוקלין אותה על פתח בית דין? הא ילפינן התם ביכול הנסקלין מפריס הנשרפין, וצריכין לסקל חוץ לשלש מחנות! ותיריך רבינו יצחק: הדבא בעיר שרובה נכרים – בטלה קדושת היקף חומה, ואין צריך להוציאה לחוץ לחומה, דחומה כמלא דליתא. דהא עיירות המוקפות חומה משתלחין מצורעים מהם, כדאמרין במסכת כלים (פרק א משנה ז) וכושיא רובה נכרים – אין משתלחין, משום דבטלה קדושת חומה.

סוקלין אותה על פתח שער העיר הוויא – היינו עיר סרסרה בו, כדאמרין לקמן מעבודה זרה שסוקלין אותו על פתח העיר שעבד בו. **המוציא** שם רע לוקה ונותן מאה סלע גרסינן, ותו לא. ולא גרסינן בין בעל בין לא בעל, דהא איכא דאמרי מוקי לה והוא שבעל.

רבי יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום – פיש הקנטוס: משום "לא תלך רכיל", אף על גב דהוי לאו שאין בו מעשה – לוקין עליו, ואין נראה לרבינו תם, דללקן בעי התלמוד: אזורה למוציא שם רע מנלן ומשקי; מילא תלך רכיל". משמע דלא מהני אלא לאזורה, אבל לא למלקי. ועוד: כל אדם שמחוקף אשתו מזונה, לילק מילא תלך רכיל! ועוד הקשה רבינו יצחק: דאי לוקה מילא תלך רכיל לרבי יהודה – אמאי צריך "ויסור"? ומיזו, לרבינו שמשון בן אברהם נראה דהא לאו פירכא היא, דאי לא כתיב "ויסור" לא היה מוקמין "לא תלך רכיל" לאזורה דמוציא שם רע, אבל השתא דשמעין דלקי מ"ויסור" אנו צריכין למצוא אזורה, מוקמין לאזורה, דלא עש אלא אם כן הוהי. ונראה לרבינו תם: דלוקה – היינו מכת מדרדות לכלול עלמא. דהא דקאמר רב פפא מאי לוקה ממון? – לא אתא לאפילוגי אהא דמפרש דלוקה הינו מכת מדרות, אלא דאינו נראה לו להעמיד הדין דבעל לוקה ולא בעל אינו לוקה במלכות ממש, דאין לו לשנות אינו לוקה הוואל ומדרבנן מיהא לקי, ועוד: דאין נראה לו שניח התנא לשנות מאה סלעים דכתיב בהדיא בקרא, וישנה מלקות שאינו מפורש, דבכל הנהו מתינתין דלעיל לא קתני מלקות גרידא אלא בהדי מאה סלע, ואף על גב דלרבי יהודה בעלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואפילו הכי לא לקי בלא בעל – הבא שאני, דגלי קרא דלא לקי אלא דווקא כשבעל, ואם תאמר: לרבי יהודה דאמר לוקין על לאו שאין בו מעשה, אמאי איצטרך "ויהי אם בן הכות הרשע"? דבפרק קמא דסנהדרין (יא, ובמכות (דב, פריך) ותיפוק ליה מילא תענה, ומשנ: דהוא ליה לאו שאין בו מעשה ויש לומר: דלרבי יהודה איכא לשונוי משום דהוי לאו שניתן לאזורה מיתת בית דין, ועוד: דהא דלוקין על לאו שאין בו מעשה – מחבא הוא דקיימא ליה לרבי יהודה, בפרק קמא דמכות (הב, כדאמרין התם דרבי יהודה גמר ממוציא שם רע ועדים וממני.

אימור דשמעין ליה בו' – כלומר, ליכא למאן דאמר הכא אישתני קרבן משום שינויא דגופא. מדלא מחייב להו רבי שמעון לנדה להם משנתננו, לאיתווי בהשתא. אלא פטורין לגמרי קאמר, וטעמא דידיה משום דבעי ידיעה וחטאה בחד גופא. **דאיל אף בחר ידיעה** – כלומר, שעת החטא מחייבתו כשבה, ושעת ידיעה מחייבתו שיעיר. לפיכך אין כאן אחד מכל הקרבנות שחייבתו תורה, דאיל בחר ידיעה – דשינוי הגוף, ולא איל בחר חטאה – כי ההיא דתני שילא תידון בחנק, מי שמעת ליה: אם כן – דהכי שמעת ליה – ליתני כי השתא, האמר ליה בו' – ששינוי הוא. לתנא – דתנא קמיה לזא דתני שילא, הנערה – "הוציאו את הנערה", ולא כתב "הוציאוה". שהיתה כבר – ואף על פי שאינה עבשו, רחמנא ניצלן מהאי דעתא – כיחוד ממנו טעמו של דבר, מפני שתלוי בהנתת הלב, כדמפרש לקמן: זו מעשיה גרמו לה בו', על פתח בית אביה – אם באו עדים משניסת. על שער העיר שעבד בה – ואפילו נידון בעיר אחרת, שערך למעלה – כי ימצא בקרבן באחד שערך וגו', דהא דהאי באותו שער שעבד בו עבירה, ונאמר שערך למטה – "הוציאת את האיש ההוא אל שערך" וגו'. שערך זה כעבודת האה, כתיב (דברים יז) "הוציאת את האיש הזה או את האשה ההיא אשר עשו וגו'. גמר פתח מפתח ופתח משער – אסמכתא דרבנן בעלמא, כתיב הכא "אל פתח בית אביה", וכתיב במשכן (במדבר ד) "מסך פתח שער החצר". מה פתח האמור במשכן – שער עמו, אף פתח האמור כאן – שער עמו, והדר גמר האי שער מ"שערך" האמור בעבודה זרה, ללקות – מלקות במוציא שם רע, מ"ויסוריו אותו". לוקה מכל מקום – בין בעל ובא לבית דין והוציא שם רע על ידי בעלתו, ואמר לא מצאתי לכתך בתולים, בין לא בעל ובא לבית דין ואמר: באו לי עדים שיזנה בבית אביה, וחזי היא לפניכם. פלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן – לקמן במשמעותן, כרבנן – דאמר: פרשת מוציא שם רע בין בעל בין לא בעל, ובתיב ביה "ויסור וענשו", כרבי אליעזר בן יעקב – דאמר לקמן: לא נאמר פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל, הלכך מאה סלע לא מחייבין ליה אלא כשבעל, אבל מלקות, דמשום אזוהרת "לא תלך רכיל" (ויקרא יט) הוא – לקי ואפילו לא בעל, דהא הלך רכיל. ואי משום דהוי לאו שאין בו מעשה – רבי יהודה לטעמיה, דאמר: לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, במסכת מכות (הב, וב"שחיטת חולין" (פגא), והוא שבעל – כרבי אליעזר בן יעקב, וקסבר תנא קמא אליבא דרבי אליעזר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ומלקות ממוציא שם רע – חידוש הוא, ומ"ויסוריו אותו" נפקא, דהא קודא כשבעל כתיב. רבי יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום – דמלקות משום אזוהרת "לא תלך רכיל" הוא, ולא שאין בו מעשה לוקין עליו, אמר רב תנמן בר יצחק – לוקה מכל מקום דקאמר – מדרות, דרבנן.

רב

לוקה **המוציא שם רע** – לוקה ונותן מאה סלע, והוא שבעל. **רבי יהודה אומר: ללקות לוקה מפל מקום.** וכבר רבי יהודה ללקות לוקה מפל מקום? ונתנאי, רבי יהודה אומר: בעל – לוקה, לא בעל – אינו לוקה! אמר רב נחמן בר יצחק: לוקה מפת מדרות, מדרבנן. **רב**

העיר שחטא בה, דתגו רבנן בברייתא, נאמר בתורה לגבי עובד
 עבודת כוכבים (דברים יז ט) 'והוצאת את האיש ההוא או את האשה
 ההוא וגו' אל 'שעריך' וגו' וסקלתם באבנים ומתו, ו'שעריך'
 שהוזכר בפסוק זה 'שער העיר שעבד בו'. שואלת הברייתא: אמה
 אומר, שהכוונה לשער שעבד בו, או אינו אלא שער העיר שנידון בו
 למיתה. משיבה הברייתא: נאמר 'שעריך' למטה - בסוף הפרשה,
 לגבי מעשה הסקילה, ונאמר 'שעריך' למעלה - בתחילת הפרשה,
 לגבי מעשה העון, שנאמר (שם יז ב-א) 'כי ימצא בקרבך באחד
 שעריך וגו' וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם, מה 'שעריך'
 האמור למעלה הוא שער שעבד בו, שהרי בזה הפסוק עוסק, אף
 'שעריך' האמור למטה לגבי הסקילה, היינו שער שעבד בו.
 דבר אחר - יש לדרוש מפסוק זה דרשה נוספת, 'שעריך', ולא 'שערי'
 עובדי כוכבים, שאם עבד עבודה זרה בעיר שרובה גוים, אין
 סוקלים אותו בשער העיר, כיון שבעיר כזו אין שער העיר קרוי
 'שעריך', אלא שער בית דין הוא המכונה 'שעריך'.
 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש דרשה נוספת מפסוק זה, והרי
 האי - תיבה זו של 'שעריך', הא אפיקתיה - הרי כבר הוצאת
 ודרשת אותה בגזירה שוה ללמד שנסקל בשער העיר שעבד בו.
 מתרצה הגמרא: אם כן, שבא התורה רק ללמד שהוא נסקל
 בשער העיר שעבד בו, ל'מא קרא' - היה הפסוק כותב רק 'שער',
 מא - מדוע נכתב 'שעריך', ששם מ'נת תרתי' - יש ללמוד מזה שני
 דברים, שהסקילה נעשית בשער העיר שעבד בו, וגם שזוהו דווקא
 בעיר שרובה ישראל.
 הגמרא ממשיכה לברר את המקור לדינים שבברייתא. שואלת
 הגמרא: אשכחן עבודת כוכבים - מצאנו את הלימוד לכך שהעובד
 עבודה זרה נסקל בשער העיר שעבד בו, וכן שיש צורך שתהא זו
 עיר שרובה ישראל, נערה המאורסה מ'מא' לו, שאם זינתה בעדה
 ארוסה והעידו עליה לאחר שנישאת, שכתבה התורה שיש
 לסוקלה בפתח בית אביה, מנין שאם אין לה פתח בית אב, סוקלים
 אותה בשער העיר. ואם זו עיר שרובה גוים נסקלת בשער בית דין.
 מתרצה הגמרא: אמר רבי אבהו, גמר - למה התנא בגזירה שוה
 לשון 'פתח' שנאמר בנערה המאורסה 'והוציאו את הנערה אל
 פתח בית אביה' (דברים כב כא), מלשון 'פתח' האמור בחצר המשכן
 'את מסף פתח שער החצר' (במדבר יז כ), ו'פתח' נלמד מ'שער',
 שכוונתו שחצר תיבת 'פתח' מחוברת ל'שער', כך גם בנערה
 המאורסה שנאמר רק 'פתח' הרי זה כאילו נכתב גם 'שער', ו'שער'
 של נערה מאורסה ו'שנחשב כאילו נכתב בו' נלמד מ'שעריך'
 האמור בעבודה זרה, ששם הכוונה לשער העיר, ללמד שאף
 בנערה המאורסה אם אין לה פתח בית אב, נסקלת בשער העיר
 שזינתה בה, ואם רוב אנשי העיר גוים, נסקלת בשער בית דין.

הסוגיא להלן עוסקת בדין מוציא שם רע, ומבארת באילו אופנים
 נאמרה פרשה זו: תגו רבנן, המוציא שם רע על אשתו שזינתה
 בעודה ארוסה, והביא עדים על כך והזנו, לוקה ונותן מאה סלע,
 רבי יהודה חולק ואומר, ללקות, אכן לוקה הבעל מפל מקום - בכל
 מקרה, אך לגבי קנס של מאה סלע, יש חילוק, אם פעל, נותן מאה
 סלע, ואם לא פעל אינו נותן.
 מבארת הגמרא את המלוקות: קא מיפליגי בפלוגתא - נחלקו
 חכמים ורבי יהודה במלוקות דרבי אליעזר בן עקיב ורבנן (להלן)
 מ.ה. האם עונשו של המוציא שם רע הוא דוקא כשבעל וקבי
 קאמר - וכך מתפרשת הברייתא, המוציא שם רע לוקה ונותן מאה
 סלע, בין פעל בין שלא פעל, וזהו פדעת רבנן, החולקים על רבי
 אליעזר בן עקיב וסוברים שעונש הבעל הוא אף כשלא בעל. רבי
 יהודה אומר, ללקות, לוקה הבעל מפל מקום, אך לגבי מאה סלע,
 אם פעל נותן מאה סלע, ואם לא פעל אינו נותן, וזהו פדעת רבי
 אליעזר בן עקיב, שפרשה זו נאמרה רק כשבא עליה, ומכל מקום
 אמר רבי יהודה שלוקה, והיינו מחמת שעבר על לאו של 'לא תקף
 רכיל בעמיק' (ויקרא יט טז).

דוחה הגמרא: אימור דשמעין ליה לרבי שמעון, דאזיל אף פתר
 ידעה - מדברי רבי שמעון מוכח רק ששעת ידיעת החטא גם כן
 קובעת את הדין, ולכן אם השתנה הגוף בין מעשה החטא לבין
 ידיעת החטא, פטור, אך דאזיל פתר ידעה ולא אזיל פתר חטאה,
 מי שמעת ליה - וכי ניתן ללמוד מדבריו שרק שעת הידיעה קובעת
 ולא שעת עשיית החטא. והרי אם כן, שידעה לבדה קובעת, לית
 קרבן כי דהשתא - היה עליו להביא קרבן כפי מצבו כעת, כיון
 משנה יביא פ' ונשיא יביא שעיר, ולא היה לרבי שמעון לפוטרו
 לגמרי, ואם כן לא מצאנו תנא הסובר ששינוי הגוף משנה את
 הדין, כדברי הברייתא של שילא.

מחמת כן מסיקה הגמרא שהברייתא של שילא משובשת: האמר
 ליה - הרי אמר לו רבי יוחנן לתנא - למי ששנה לפניו את הברייתא
 של שילא, תני - שנה בברייתא, טרחה ולבסוף בגרה 'תידון
 בפיקלה', ולא 'תידון בתנא'. ונמצא שלכל הידיעות אף אם נשתנה
 גופה אין מיתתה משתנית.

הגמרא מבררת מדוע אף אחר שבגרה נידונית בסקילה כנערה.
 מקשה הגמרא: ואמאי - מדוע דינה בסקילה, הרי נערה המאורסה'
 (דברים כב ט) אמר ר' חמא לגבי חיוב סקילה, והא - והרי בשעה זו
 בוגרת היא. מתרצה הגמרא: אמר רבי אילעא, אמר קרא לגבי
 מוציא שם רע 'והוציאו את הנערה', ותיבת 'נערה' מיותרת, שהרי
 יכלה התורה לכתוב 'והוציאוה', אלא כוונת התורה בלשון
 'הנערה' לזו שהייתה כבר נערה, בזמן הזנות, ואף שעתה כבר בגרה.
 לפי המבואר עתה, שאם זינתה בנערותה ובגרה אין מיתתה
 משתנית, אלא היא בסקילה כנערה, מבררת הגמרא את דברי
 הברייתא שהובאה לעיל (ע"א), ובה שנינו, נערה המאורסה
 שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע, הוא אינו לוקה ואינו נותן
 מאה סלע, היא וזוומתיה מקדימין לבית הסקילה. מקשה הגמרא:
 אמר ליה רבי הונאי לרבי אילעא, אי הכי - אם כך, שחיוב סקילה
 הוא אף כשזינתה בנערותה ואחר כך בגרה, אם כן, כשהוציא
 עליה שם רע בבגרותה שזינתה בנערותה, והתברר ששיקר,
 מילקא נמי לילגי ופאה סלע נמי לישלם, ומדוע אמרה הברייתא
 שאינו לוקה ואינו משלם, ומה החילוק בין עונש האשה לעונש
 הבעל. אמר ליה רבי אילעא, ר' חמא ניצולו מהא דעתא - יצילנו ה'
 מדעה זו, שאתה מדמה את דין הבעל לדין האשה. אך לא ביאר
 לו רבי אילעא מה באמת החילוק ביניהם. השיב לו רבי חנינא,
 אדרבה, ר' חמא ניצולו מדעתא דידך - יצילנו ה' מדעתך, שאינך
 מבאר את החילוק בין הדינים.

מבארת הגמרא: ומעמא מאי - ומה באמת טעם החילוק בין הבעל
 לאשה. אמר רבי יצחק בר אבין, ואתימא רבי יצחק בר אבא, זו -
 האשה, מעשיה גרמו לה להתחייב מיתה, שזינתה, וזה - הבעל,
 עקומת שפתיו - שהוציא עליה שם רע בפיו גרמו לו להתחייב
 מלקות וקנס. ולכן, זו שמעשיה גרמו לה, הרי כשהיא ונא, נערה
 ונאי - כשזינתה היתה נערה, ולכן עונשה בסקילה. וזה שעקומת
 שפתיו גרמו לו, הרי אימת קא מתייב - מתי הוא מתחייב בעונש,
 הריא שעתא - באותה שעה שהוציא שם רע, והריא שעתא בוגרת
 הווי - ובאותה שעה היא כבר בוגרת, ולא נאמרו בה העונשים
 הכתובים בפרשת מוציא שם רע.

הגמרא מביאה מבררת את מקום סקילת נערה
 המאורסה: תגו רבנן, נערה המאורסה שזינתה, ולאחר שנישאת
 העידו עדים על כך, סוקלין אותה על פתח בית אביה. אם אין לה
 פתח בית אב, סוקלין אותה על פתח שער העיר הריא שזינתה בה.
 ובשער שרובה עובדי כוכבים, סוקלין אותה על פתח בית דין.
 ממשכיבה הברייתא: פיוצא בקרב אתה אומר, העובד עבודת
 כוכבים, סוקלין אותו על שער העיר שעבד בו. ובשער שרובה עובדי
 כוכבים, סוקלין אותו על פתח בית דין.
 הגמרא מבררת את המקור לדינים האמורים בברייתא. שואלת
 הגמרא: מ'מא תני מילי - מנין לתנא שסוקלים את החוטא בשער

59 משיבה הגמרא: הפסוק ההוא מִיִּצְיָה לִיָּה – נצרך לְכַדְרֵי פְּנֵהָ בְּן
 60 יָאִיר, שדרש כך, וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע, מִכָּאֵן אֲמַר רַבִּי פְּנֵהָ בְּן
 61 יָאִיר, אֵל יִתְרָה אָדָם כִּיֹּם הַרְהוּרִי עֲבִירָה, וְיָבֵא מִתּוֹךְ כָּךְ לְיָדִי
 62 מִזְמָאָה פְּלִילָה, שהרי נאמר בפסוק שאחריו (שם יא) כִּי יִהְיֶה בָךְ
 63 אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה לְיָלֶה. ממשיכה הגמרא ומבארת:
 64 וְרַבִּי נְתָן, מֵאִי מַעְמָא לֹא אֲמַר שהאיסור להוציא שם רע נלמד
 65 מֵהָאִי – מהפסוק 'לֹא תִלַּךְ רֵכִיל'. משיבה הגמרא: הפסוק ההוא
 66 נאמר כְּאֹהֲרָה לְבִית דָּוִד, שְׁלֹא יִהְיֶה הַדִּין רָךְ לִזְהָ וְיִקְשֶׁה לִזְהָ, אלא
 67 ינהג עם שניהם בשווה, וְרֵכִיל' הוא כאילו נאמר 'רַךְ לִי תִהְיֶה'.

68 הגמרא מביאה את המשך הברייתא, המבארת את אופן הבאת
 69 העדים על ידי הבעל, שבזה חייבה התורה את המוציא שם רע:
 70 אם המוציא שם רע לא אָמַר לְעֵדִים בּוֹאוּ וְהִעִידוּנִי שֵׁאֲשֵׁנִי זִינְתָה,
 71 וְהָן מְעִידִים אוֹתוֹ מֵאִלְיָהוּ – מעצמם, ואחר כך הוֹמַר, הוּא – הבעל
 72 אֵינִי לֹקֵחַ, וְאֵינִי נֹתֵן מֵאָה פְּלֵעִים, שהרי לא הוציא עליה שם רע.
 73 אבל הוּא – האשה עצמה וְכֵן זֻמְמִיָּה – העדים שהעידו שזינתה
 74 והוֹמַר, מְקַדְּמִין – משכימים בבוקר להביאם לְבֵית הַסֶּקֶל.
 75 תמא הגמרא: הוּא וְזֻמְמִיָּה פְּלֵקָא דְעֵתְךָ – וכי תעלה על דעתך
 76 שגם האשה וגם העדים נסקלים, והרי אם עדותם אמת רק היא
 77 נסקלת, ואם הוֹמַר רק הם נענשים. מתרצת הגמרא: אֲלֵא אוּ שְׁהָיָא
 78 נהרגת, והיינו כשלא הוֹמַר, אוּ שֻׁמְמִיָּה נהרגים וְמְקַדְּמִין לְבֵית
 79 הַסֶּקֶל, אם הוֹמַר.
 80

81 הגמרא מבררת האם מוציא שם רע הוא רק כששילם ממון
 82 לעדים. התבאר בברייתא לעיל שאם הבעל לא הביא את העדים,
 83 אינו לוקה ואינו משלם. מדייקת הגמרא: מַעְמָא שהבעל פטור
 84 מעונש הוא משום דְלֹא הוּא – לעדים, שיבואו ויעידוהו, הוּא
 85 – אבל אם אָמַר לְהוּ שִׁיעִידוּ, אֵף עַל גַּב דְלֹא אֲגִידְנָהוּ – אף שלא
 86 שילם להם שכר על כך, לוקה ומשלם. והוּ לְאֲפֻזְיָ – להוציא
 87 ולמעט משיטתו דְרַבִּי יְהוּדָה, דְתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, המוציא שם
 88 רע אֵינִי חַיִּים מִלְּקוּת וְקַסֵּי, עַד שִׁישְׁבּוּ עִידִים שִׁיעִידוּ שִׁקְרָא שֵׁאֲשֵׁנִי
 89 זינתה.
 90

91 מבררת הגמרא: מֵאִי מַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה שְׁחִיב הִבְעַל הוּא רַק אִם
 92 שילם שכר לעדים. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֶבְיָה, אֲתִיָּא 'שִׁמְיָה'
 93 'שִׁמְיָה' – דִּין זֶה נִלְמַד מִגִּזְרֵיהּ שׁוּהַ שֶׁל הַלְשׁוֹן 'שִׁמְיָה' האמורה
 94 כֹּאן, לְגַבִּי מוֹצִיא שֵׁם רָע, וְנִמְרָה גַם לְגַבִּי רִיבִית, כְּתִיב הִקָּא וְדִבְרִים
 95 כִּי (יד) יִשָּׂם לָהּ עֲלִילַת דְבָרִים, וְכְתִיב הִתָּם, לְגַבִּי רִיבִית, לֹא תִשְׁמִין
 96 עֲלִיו נִשְׁפָּר (שמות כב כד), מֵה 'שִׁמְיָה' האמורה לְהִלְךְ, בְּרִיבִית, הֵינִי
 97 מְמוֹן, שהמלוה נוטל מהלוה תוספת ממון, אֵף 'שִׁמְיָה' האמורה
 98 כֹּאן, בְּמוֹצִיא שֵׁם רָע, הַכוּוּנָה לְמִמּוֹן, שִׁשִּׁילֵם הִבְעַל מִמּוֹן לְעֵדִי
 99 הַשֶּׁקֶר. אֲמַר רַב נְחֻמִּי בְּרִי יִצְחָק, וְכֵן תַּנִּי וְכֵן שֵׁנָה רַב יוֹסֵף צִידוּנִי
 100 בְּרִיתָא זֹו שֵׁנִשְׁנָתָה בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, אֲתִיָּא – דבר זה נלמד
 101 בגזירה שוה 'שִׁמְיָה' 'שִׁמְיָה', שאין הבעל חייב עד שישכור עדי
 102 שֶׁקֶר.

103 הגמרא מביאה כמה ספיקות בשיטת רבי יהודה, שחייב הבעל הוא
 104 רק אם שכר עדי שֶׁקֶר: פְּעִי רַבִּי יְהוּדָה, שְׁכָרֵן כְּתִיבָה – אם הבעל
 105 שכר את עדי השֶׁקֶר תְּמוּרַת קֶרֶקַע וְלֹא תְּמוּרַת כֶּסֶף, מֵהוּ – האם
 106 יענש הבעל כאשר נמצאו זוממים, האם כיון שדין זה נלמד
 107 מריבית, ואין איסור ריבית בהלואת קֶרֶקַע, אף מוציא שם רע אינו
 108 נענש אלא כאשר שכר העדים בכסף או מטלטלין. או שהלימוד
 109 מריבית הוא שכשם ששם יאש תשלום ממון, כך במוציא אסור זה
 110 מדובר ששילם לעדים ממון, ואף שקרקע בכלל ממון. עוד הסתפק
 111 רבי ירמיה: אם הבעל שכר את שני העדים יחד בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה
 112 פְּרוּטָה, שאין בו איסור ריבית, מֵהוּ, ואם תרצה לפשוט שבפחות
 113 משהו פרוטה ודאי אין זה נחשב לממון, יש להסתפק אם שכר את
 114 שְׁנֵיהֶם כאחד בְּפְרוּטָה, ונמצא שהבעל שילם פרוטה על שכירות
 115 זו, אך כל אחד מהם קיבל פחות משהו פרוטה, מֵהוּ.

המשך בעמוד רכה

1 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין הברייתות בשיטת רבי
 2 יהודה: רַב פְּפָא אָמַר, באמת טובר רבי יהודה שאין חיוב מלקות
 3 באופן שלא בעל, ומֵאִי אִם פְּעַל לֹקֵחַ' דְתַנְיָא הִתָּם – בברייתא
 4 השניה, אין הכוונה למלקות הגוף אלא לעונש מְמוֹן, ו'לוקה' הוא
 5 מלשון עונש. והוּ דְכַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּרִיתָא הַרְאֵשׁוּנָה, שמשלם
 6 מאה סלע רק אם בעל, ולוקה אף כשלא בעל.

7 שואלת הגמרא: וְכֵן יִתְבַּן לִיָּה – וכי יתכן שהתנא קורא לתשלומי מְמוֹן
 8 בשם 'מְלִקוּת'. משיבה הגמרא: אֵין – כן, ומצינו לשון זו במקומות
 9 נוספים, וְהָא (תנן) [תַּנְיָא] – וכך שנינו בברייתא. בענין מי שאמר
 10 'ערכי עלי', שצריך לתת לבדק הבית את ערך עצמו, לפי מה
 11 שקצבה התורה לכל גיל לזכר ולנקבה, הָאֲמַר חֲצִי עֶרְכִי עָלַי, נֹתֵן
 12 חֲצִי עֶרְכִי. רַבִּי יוֹסֵי רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, לֹקֵחַ וְנֹתֵן עֶרְכִי שְׁלָם,
 13 ולכאורה קשה, לֹקֵחַ אֲמַר – מה הטעם להענישו במלקות, והרי
 14 לא עבר כל איסור, וְאֲמַר רַב פְּפָא, שכונות רבי יוסי שאדם זה
 15 'לֹקֵחַ' פְּתִשְׁלוּם עֶרְכִי שְׁלָם, הרי שמשלמים התנאים בלשון
 16 מלקות לענין תשלומי ממון.

17 אגב כך שהובאה כאן ברייתא זו, מבררת הגמרא את שיטת רבי
 18 יוסי. מבררת הגמרא: מֵאִי מַעְמָא שְׁמַחֲיִיבו רַבִּי יוֹסֵי בְּעֶרְךָ שְׁלָם,
 19 והרי לא נדר אלא חצי. מבארת הגמרא: וְיָוָה – גזרו חכמים באופן
 20 שאמר 'חֲצִי עֶרְכִי', אֲטוּ – משום מקום שאמר 'עֶרְכִי חֲצִי', וְהָאֲמַר
 21 'עֶרְכִי חֲצִי' עליו לשלם מעיקר הדין ערך שלם, כיון דְהוּוּ לִיָּה אֲמַר
 22 שְׁהִנְשִׁמָּה תְּלוּיָהּ בּוּ, כלומר, בכל חצי מגוף האדם יש אברים
 23 שהנשמה תלויה בהם ואי אפשר לחיות בלעדיהם, והמערך אבר
 24 שהנשמה תלויה בו, כגון האומר 'ערך ראשי עלי', משלם ערך
 25 שלם, שכיון שאינו יכול לחיות בלעדיו, הרי זה כאילו אמר ערך
 26 כולו עלי. וכדי שלא יטעו בין 'ערך חצי' לבין 'חצי ערכי' אמר רבי
 27 יוסי שלעולם משלם ערך שלם.

28 הגמרא מביאה ברייתות המבארות את המקור לחיובי מוציא שם
 29 רע בממון ומלקות. נאמר בתורה בפרשת מוציא שם רע (דברים כב
 30 יד-ט) וְלֹקֵחַ וְקָנִי הַעִיר הַהוּא אֶת הָאִישׁ וְיִסְרוּ אֹתוֹ, וְעִנְשׁוּ אֹתוֹ
 31 מֵאָה כֶּסֶף וְנָתַנוּ לְאִבֵי הַנְּעִרָה פִי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל פְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל
 32 וְלֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוֹכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יְמֵיָּהּ. תַּנּוּ רַבִּינָן, נאמר בפסוק
 33 וְעִנְשׁוּ אֹתוֹ, זֶה עוֹנֵשׁ מְמוֹן, שֶׁל הִבְעַל לְשִׁלְּם קַסֵּי מֵאָה סִלְעִים,
 34 וְזֶה עוֹנֵשׁ מִלְּקוּת, וְהוּ עוֹנֵשׁ מִלְּקוּת.

35 שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר שאמרה הברייתא ש'וְעִנְשׁוּ'
 36 זֶה עוֹנֵשׁ מְמוֹן, משום דְכְּתִיב בהמשך הפסוק וְעִנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף
 37 וְנָתַנוּ לְאִבֵי הַנְּעִרָה, אֲלֵא מֵה שאמרה הברייתא ש'וְיִסְרוּ' זֶה מִלְּקוּת,
 38 מְנַלְךְ, שְׁמֵא הַכוּוּנָה לְהַכָּאָה בְּעַלְמָא או לתוכחת דברים. משיבה
 39 הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֶבְיָה, לְמִדְּנֵי גְבוּרָה שׁוּהַ 'סִרְו' שנאמר במוציא
 40 שם רע, מ'סִרְו' שנאמר לְגַבִּי בֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, שֵׁנִאֲמַר (דברים כא יח)
 41 'אֵינְנֵנוּ שְׁמַעַת בְּקוֹל אֲבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ, וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם',
 42 וְכֵן יֵשׁ לְלִמּוּד 'סִרְו' האמור בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד מ'בֵּן' האמור בו,
 43 שֵׁנִאֲמַר (שם) 'כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, וְיִבֵּן זֶה לְמַדְנֵנוּ מ'בֵּן'
 44 האמור בפרשת מלקות, שנאמר (שם כה ב) וְיִהְיֶה אִם בֵּן תְּבוֹת
 45 תְּרַשָּׁע, וכמו שבפרשת בן סורר ומורה כתוב 'וְיִסְרוּ' וגם 'בֵּן', כך
 46 בפרשת מוציא שם רע שכתוב בה 'וְיִסְרוּ', הרי זה כאילו נאמר בה
 47 אֵף 'בֵּן', ולומדים 'בֵּן' ושכאילו נכתב במוציא שם רע מ'בֵּן' שכתוב
 48 במלקות. להוכיח ש'וְיִסְרוּ' פירושו מלקות.

49 מבררת הגמרא: הרי כלל בידינו שלא ענש הכתוב אלא אם כן
 50 הזדירה, ואם כן אֲוִהֲרָה לְמוֹצִיא שֵׁם רָע מְנַלְךְ – היכן נאמר איסור זה
 51 שמתחת כן הוא לוקה. משיבה הגמרא: רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמַר, אַזְהַרְתָּ
 52 הוּא מֵמָה שֵׁנִאֲמַר (ויקרא טו טז) לֹא תִלַּךְ רֵכִיל בְּעַמִּיךָ, רַבִּי נְתָן אֲמַר,
 53 אַזְהַרְתָּ הוּא מ'וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע' (דברים כג ט), וכונות הפסוק
 54 היא להשמר מכל דיבור רע, ולשון 'השמר' נחשבת כלאו.

55 הגמרא מבארת מדוע כל אחד מהאמוראים מֵיָאֵן בדרשתו של
 56 חבירו. שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֶלְעָזָר, מֵאִי מַעְמָא לֹא אֲמַר שאזהרת
 57 מוציא שם רע נלמדת מֵהָאִי – מהפסוק וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע'.

1 **אתיא** שימה שימה - נראה דלא גורה שוה גמורה היא, מדבעי בסמוך שכן בקרקע או
 2 בפחות משהו פרוטה מהו? אף על גב דאין רביה בקרקע, אלא דווקא דמיא דכסף
 3 ואוכל. ולא בפחות משהו פרוטה, מדאמר בריש "איזהו נשך" (בבא מציעא סא.א): למה לי
 4 דכתב דרמנא לא בגול, לאו ברביה, לאו באונאה? ואם יש רביה בפחות משהו פרוטה -
 5 הא איצטרך לאו ברביה לפחות משהו פרוטה.

6 חנך נמי לא יליפני מניה, דמה לרביה - שכן
 7 ישנה בפחות משהו פרוטה. והא דאמר בערבין
 8 (לא.א) גבי בתי ערי דומה: רביה הוא, אלא
 9 שהתורה התירו - התם חשיב רביה לפי
 10 שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו. אבל אם
 11 אדם לוח שדה שאם שטפה נהר יפרע לו שדה
 12 חצוי, או עשר גפנים טעונות פגין או בוטר, באחת
 13 עשרה - דלכולי עלמא בקרקע דמיא לשבויה
 14 ולכל דבר, שמא כי האי גוונא לא הוי רביה
 15 בקרקע.

16 **בשלמא** לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב
 17 ופרשו השמלה - תימה: דעל כרחך
 18 בשיש עדים שזוהתה איירי, דמשום שלא ימצאו
 19 על השמלה דם בתולים אין להורגה - אם כן מה
 20 תועלת יש בפרשת השמלה? דפשיטא דלא
 21 מיתבחישי עדים בשביל כך, דיש לתלות שהנואף
 22 הטהו ויש לומר: דסבר דלא מתייב, אלא אם כן
 23 העיז פניו לשנות הידוע, שמחזיף להראות
 24 השמלה בלא בתולים לבית דין, ונמצא שקר,
 25 שהיא מלאה דם.

26 **דברים** ששם לה - לא מלשון שמלה דריש,
 27 דהא מפרש בברייתא דמייתי "שמלה"
 28 כשמלה חדשה. אלא לישנא דקרא נקט "ושם לה
 29 עלילות דברים".

ואימא

30 **מאה סלעים**, היא וזוממיה מקדימין לבית הפקילה. היא וזוממיה סלקא דעתך? אלא: או
 31 היא או וזוממיה מקדימין לבית הפקילה. מעמא - דלא אמר להו, הא אמר להו - אף על
 32 גב דלא אגרינהו. לאפקי מדרבי יהודה, דתנאי, רבי יהודה אומר: אינו חייב עד שישבור
 33 עדים. מאי מעמא דרבי יהודה? ואמר רבי אבהו. אתיא "שימה" "שימה", פתיב הקא:
 34 "ושם לה עלילות דברים" וכתוב התם: "לא תשימון עליו נשך", מה לחלן מומן - אף פאן
 35 מומן. אמר רב נחמן בר יצחק. וכן תני רב יוסף ציריני בי רבי שמעון בן יוחאי: אתיא
 36 "שימה" "שימה". פני רבי רמיה: שרין בקרקע מהו. בפחות משהו פרוטה מהו. שניהם
 37 בפרוטה מהו? פני רב אשי: הוציא שם רע על הנישואין הראשונים מהו, על נשואי אחיו
 38 מהו? פשוט מיהא חדא, דתני רבי יונה: "את פתי נתיח לאיש הזה" לזה - ולא לביבם.
 39 מאי רבנן ומאי רבי אליעזר בן יעקב? דתנאי: כיצד הוצאת שם רע? בא לבית דין, ואמר:
 40 "פלוגי, לא מצאתי לבתך בתולים". אם יש עדים שזוהתה תחתיו - יש לה פתובה מנה.
 41 אם יש עדים שזוהתה תחתיו יש לה פתובה מנה? בת סקילה היא! הכי קאמר: אם יש
 42 עדים שזוהתה תחתיו - בסקילה, וזנתה מעיקרא - יש לה פתובה מנה. נמצא ששם רע
 43 אינו שם רע - הוא לוקה ונתן מאה סלע, בין פלע ובין לא פלע. רבי אליעזר בן יעקב

1 **רב פפא אמר** - לעולם מלקות ממש, ומאי "בעל לוקה לא בעל אינו לוקה" דקאמר בך
 2 ברייתא - מומן דמאה סלע קאמר. חצי ערב - לפי שניו. דערך קצוב בפרשה לפי
 3 השנים. נירה חצי ערב - דמשמע חצי ערך שלם, שקצוב לו לפי שנים. אפוי ערך חציו
 4 - "עלי", והאומר "ערך חציו עליו" או "ערך ראשי" או "לבי עלי" - נותן ערך שלם. דהוה
 5 ליה מעריך אבר שהשגמה תלויה בו, וגבי ערבין

6 כתיב (ויקרא כז) "בערבך נפשות", שהמערך
 7 אבר שהשגמה תלויה בו - נותן קצבה שנתנה
 8 בו תורה. ויפסו מויפסו ויסרו מכן - כתיב הכא
 9 "ויסרו אותו", וכתיב גבי סורר ומורה "ויסרו".
 10 מה לחלן בן עמו - אף כאן בן עמו, היינו
 11 "ויסרו" דהכא מ"ויסרו" דהתם. וההוא "ויסרו"
 12 דהתם מ"בן" שעמו, דלגמריה ל"בן" שעמו על
 13 "ויסרו" דהכא, והדר יליף "בן" דאיידין הכא
 14 מ"בן" דהיה אם בן הכות', מה התם מלקות -
 15 אף הכא מלקות. ונשמרת מכל דבר רע - וכל
 16 מקום שבאמר "השמר" "פ"י ראל" - אינו אלא
 17 לא תעשה. לכדרכי פנחס - במסכת עבודה
 18 זרה. שלא יהרהר כיום ויבא לידי מומאה בלילה
 19 - דסמך ליה "כי יהיה בך אישי וגו', רך לוח -
 20 ורכיל, לשון רך לי תהיה. לא אמר לעדים -
 21 המעידים לך זנותה. שכן בקרקע - לרבי
 22 יהודה, מהו כיון דמרבית גמר - כסף או אוכל
 23 בעיקו, דהוה מטלטלין. כדכתיב לענין רביה, או
 24 דלמא לממון הוא דגמר גזירה שוה. ואפילו
 25 מקרקעי. על נשואין הראשונים - כנסה ולא
 26 הוציא שם רע וגרשה והחזירה, ואחר כך מוציא
 27 שם רע: לא מצאתי בתולים לנישואין קמאי. ולא
 28 ליבם - אין יבם שהוציא שם רע על נישואי
 29 אחיו בכלל פרישה זו, לטעון טענת בתולים.
 30 אפשיטא ליה בעיא בתרייא. וזנתה מעיקרא
 31 יש לה פתובה מנה - קסבר: כנסה בחזקת
 32 בתולה ונמצאת בעולה - יש לה פתובה מנה.
 33 בשרי בתולים - עדים שזימנו או יכחישו את
 34 אלו, וכשירו את בתך בתולה גמורה. כשרי
 35 בתולי בתי - עדים המזימין את עדיו. שלא
 36 מצינו שחלק הכתוב - "משכבי אשה כתיב"
 37 שני משכבותיה שוין לכל משפט עריות. כמציא
 38 שם רע חלק - שאם הביא עדים שנבעלה
 39 ארוסתו שלא כדרכה, ונמצאו זוממין - אינו
 40 נותן מאה סלע. דלא מצאתי בתולים' כתיב,
 41 במקום בתולים. אינו חייב עד שיבעול שלא
 42 כדרכה ויוציא שם רע כדרכה - כלומר
 43 כשבעל נאמרו דברים, ובעילתו אפילו היא
 44 שלא כדרכה. כי הזכי דלא חלק בשאר עונשין.
 45 אבל ביאה של זנות שהוא מוציא לעז עליה -
 46 צריך שיאמר על ביאה כדרכה, ולקמן מפרש
 47 לה.

אודי

36 **אמר:** לא נאמרו דברים תללו אלא בשבעל. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב - תיינו דכתיב: "ובא אליה".
 37 לרבנן - מאי "ובא אליה" "ואקרב אליה"? "ובא אליה" - בעלילות, "ואקרב אליה" - בדברים. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב
 38 - היינו דכתיב: "לא מצאתי לבתך בתולים". אלא לרבנן - מאי "לא מצאתי לבתך בתולים"? לא מצאתי לבתך כשרי בתולים.
 39 בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב - תיינו דכתיב: "ואלה בתולי בתי", אלא לרבנן מאי "ואלה בתולי בתי"? ואלה כשרי בתולי בתי.
 40 בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב - תיינו דכתיב: "ופרשו השמלה", אלא לרבנן מאי "ופרשו השמלה"? אמר רבי אבהו: פרשו
 41 מה ששם לה. פדתניא: "ופרשו השמלה" מלמד שבאין עדים של זה ועדים של זה, ובזוררין את הדבר בשמלה חדשה. רבי
 42 אליעזר בן יעקב אומר: דברים פכתבן, שמלה ממש. שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: אף על גב שלא
 43 מצינו בכל התורה פולה שחלק הפתוב בין ביאה בדרבה לביאה שלא בדרבה למפות ולעונשין, אבל מוציא שם רע - חלק: אינו
 44 חייב עד שיבעול שלא בדרבה, ויוציא שם רע בדרבה. כמאן? אי פרבנן - אף על גב דלא פלע, אי כרבי אליעזר בן יעקב -

אודי

כתובות. נערה שנתפתה - פרק רביעי דף מז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י

תוספות

1 **ואימא** לדידה — תימיה: היכי מצי למימר שיהא שלה? הא אמרינן בפרק קמא דקידושין
2 (ד.ב.) ואצטרף למכתב "כי יקח" ואצטרף למכתב "ויצאה חנם", דאי כתב רחמנא
3 "כי יקח" הוי אמנא כספא וידה הוי, כתב רחמנא "ויצאה חנם" ואומר רבינו יצחק: דהתם
4 לפי מסקנא דשמעתין קאמר, דאמר: יצאה דכוותה קא ממעט. אבל אי לאו היה שום
5 משמעות מ"ויצאה חנם" שיהא של אב —
6 מיתורא לא היה אמרינן שיהא שלו.
7 **השתא** אביה מקבל קידושה דכתיב את בתי
8 נתתי וגו' — תימיה: למאי דסלקא דעתין השתא,
9 אמאי איצטרף "ויצאה חנם"? דמקדשה בכסף
10 שמעינן מ"כי יקח", ומ"א בתי" שמעינן לה דלא
11 הוי לדידה.
12 **ואימא** הני מילי קטנה — ואף על גב דקרא
13 בבת עונשין מיירי, הכי קאמר: בתי
14 נתתי כשדחתה קטנה. ואם תאמר: הא לקטנה לא
15 איצטרף קרא, השתא זבוגי מזבין לה — כסף
16 קידושה מיבעיא? דבבב"ג קאמר בסמוך גבי
17 מעשה ידיתו ויש לומר: דגבי מעשה ידית קאמר
18 שפיר, דכיון שיש לו כח למכור מעשה ידית לאתר
19 — פשיטא שהם שלו. אבל מה ענין קידושין אצל
20 מביירה אף על גב דיכול האדון ליעירה בכסף
21 קנייתה — היינו משום דגזירת הכתוב הוא דיכול
22 ליעירה בכסף קנייתה, אבל שאר קידושין —
23 אימא דאת אב וזכה בתן כלום. ועוד יש לומר:
24 דאמעשה ידית פשיטא ליה שהם שלו כל זמן
25 שיכול למכרה, דהיינו עד נערות. אבל משום
26 דמצי מזבין לה עד נערות — לא שמעינן שיהא
27 שלו כסף קידושין שיהא מתקדשת בו לעולם.
28 ועוד: ד"את בתי נתתי" אינו מיותר, ואיצטרף
29 אפילו לקטנה, דאיצטרף לאשמעינן דאב נאמן
30 אביו את אב בתו. ולפי המסקנא על ברחק לא אתא
31 אלא להכי. והא דדרשין השתא אביה מקבל
32 קידושה — היינו מפשטיה דקרא.
33 **ממונא** מאיסורא לא ילפינן — ואם תאמר:
34 נילף מהפרת נדרים, דאביה יכול
35 לקדשה, דהיינו איסורא מאיסורא, וממילא
36 שמעינן דכספא דאביה הוי, כדאמר לעיל: השתא
37 אביה מקבל קידושה — אחי שקלה כספא? ויש
38 לומר: דאיסורא דאית ביה ממונא מאיסורא דלית
39 ביה ממונא — לא ילפינן.
40 **יצאיה** דכוותה קא ממעט — פירש בקונטרס
41 בלשון שני, וכן פירש רבינו חננאל:
42 דכוותה — היינו מה דהתם בענדה, אף הכא נמי
43 להאי אדון מרבינן כסף בענדה. אלא פירוש
44 דאבתי תקשה: ואימא לדידה! אלא פירוש
45 הקונטרס עיקר. והשתא, כיון דשמעינן מהאי קרא
46 דכספא דאביה הוי — סברא הוא דאיהו נמי
47 מקבל. והשתא אביה שקיל כסף קדושה ואידי
48 תקדוש נפשה

49 **לענין** הפרת נדרים נפקא לה מרשותו — הכי נמי הוה מצי למימר דלענין אבילת תרומה
50 נפקא לה מרשותו, דאם בת כהן לישראל היא — אינה אוכלת בתרומה, כדאמרינן
51 ב"יש מותרות" (יבמות פ"א). אלא ניהא ליה למנטק הפרת נדרים, שהפסידי כחו שזיהו לו בה
52 לחפר נדריה. דומיא דיצאת אדון שמפסיד מעשה ידית.
53 **זכאי** במציאתה משום איבה — מדאורייתא ליכא למילף שהתא מציאתה לאביה כמו
54 שקדושה לאביה, דשאני קידושין דלא קטרחא בהו כלל, אבל מציאתה דקטרחא
55 להגביה מציאתה. וכהאי גוונא עביד צריכותא בריש קידושין (ד.א.) דלא נגרמין מעשה ידית
56 מקדושה דלא קא טרחא בהו כלל. ואם תאמר: נילף מתרווייהו, דהשתא ומה הניך דמחמת
57 גופא קא אתו דאב, מציאה כל כלי שכן? ויש לומר: דמה לתוך — שהאב נפסד על ידיהו,
58 דעל ידי קידושין הוא דמפקעת עצמה ממנו, ומעשה ידית משום דקא מיתונא מיניה, כדאמרינן בריש קידושין (שם).

1 **אידי ואידי** כדרכה בעינן — כיון דאמר דברים ככתבן, היאך אתה קורא "לא מצאתי לה
2 בתולמי"? אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה. **משנה** האב זכאי כבתו
3 — בקטנות ובנערות. בקדושה בכסף — שכסף קידושה שלו. ובכשר — שאם קבל שטר
4 אירוסין עליה — הרי זו מקודשת. **כביאה** — רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין. ומקבל
5 את ניסה — אם נתגרשה מן האירוסין, וקודם
6 שבגרה. אבל בגרה או ניסת — שוב אין לו רשות
7 בה. ואינו אוכל פירות בחייה — אם נפלו לה
8 קרקעות בירושה מבית אמה — אין אביה אוכל
9 פירותיהן, אלא עושין לה סגולה. בחייה — אלא
10 אם כן מתה והוא יורשה. יתר עליו הבעל —
11 שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה, ואוכל
12 פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו.
13 וחייב כמזונותיה וכפרקנה — אם נשבת, שהוא
14 תנאי בית דין, כדתנן במתני'. בקבורתה —
15 דאמרינן לקמן: קבורתה תחת כתובתה
16 שהכניסה לו מבית אביה, הוא יורשה במיתתה.
17 משני חלילין — להספד, קלמל"ש. **גמרא**
18 בכסף מנלן — דכסף קידושה לאביה. אין כסף
19 — באמה העבריה כתיב. ובקדושין פריך: האי
20 מבעי ליה לגופיהו אין כסף לאדון זה — בצאתה
21 מרשותו בסמיני נערות, כדילפינן בקדושין
22 דביוצאה בסמיני משתעי קרא. אבל יש כסף
23 לאדון אחר — כשיוצאה מרשותו. ומצי אב —
24 שאין אדון לבת ישראל אלא אביה. חוץ מזה
25 שנמכרה לו. **ואימא** לדידה הוי — וקרא כי אתא
26 לאשמעינן אתא, שהיא נקנית לבעל בקדוש
27 כסף. והכי תרשיה: אין כסף ביצאה זו, אבל יש
28 כסף ביצאה אחרת. ולעולם ידדה הוי. **ואימא**
29 הני מילי — דאמרה תורה "את בתי נתתי" —
30 שכיוונו נתינתה. קטנה דלית לה יד — לקדש
31 עצמה. ואף על גב דגבי מוציא שם רע כתיב,
32 והיא נערה הוה — דלמא הכי קאמר: את בתי
33 נתתי בקטנותה, ועתה נערה. אלא היא בהפרת
34 נדרים כתיב — מסקנא דקושיתא דהא, ולא
35 שניגיא הוא. וכי תיפא נילף — כסף קידושה
36 מנקסה שיוכתה תורה לאב. כפושט ופנס —
37 דאמרינן בי"אלו נערות" (כתובות מ"ב) שהוא של
38 אב. שייך בה — בידו לטול ממון ולביישה
39 בבושת זה, למוסרה לביאת קידושין למנוול
40 ולמוכה שחין. אלא — כי פרכת אימא לדידה,
41 הכי תשני: מסתברא כי קא ממעט קרא יציאתה
42 מרשות אב בקדושין, מתורת יציאתה מרשות
43 אדון בסמיני. יצאה דכוותה קא ממעט — מה
44 כסף ידציאת אדון, אי הוה התם כסף, דאדון
45 שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי, כפדין גרעונה,
46 דמגרעת עמו ויוצאה, והמותר נתנת לו. אף כי
47 קאמר נמי יש כסף ביצאה אחרת — דאדון
48 שהיא יוצאה ממנו בעי למחוי, ולא לדידה. ואי
49 אמרת לדידה הוה — לא קא ממעט יציאה דכוותה. כך מפורש בשאלתות דרב אחאי
50 גאון. ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט — מה דהתם נערה, אף הכא נערה. וקשיא
51 לי: אבתי אימא לדידה! ובמסכת דרשין פירשתיה בלשון שמעתי, ובקשי. **וחא לא דמי**
52 — יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה, ולא יציאה דכוותה היא. **אבתי מיחסרי**
53 מסייה לחופה — ועדיין היא ברשות האב לירושה ולמעשה ידית. נפקא לה מרשותיה
54 דעד עכשיו היה מיפר לבדו, ועתה מיפר בשותפות עם בעלה. כשמי ובביאה מנלן —
55 דביד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחו. איתקוש הויות להרדי — מה כסף ברשות אביה
56 — אף קידושי שטר וביאה ביד אביה, וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו ילפינן בקידושין.
57 משום

1 **אידי ואידי** כדרכה בעינן — כיון דאמר דברים ככתבן, היאך אתה קורא "לא מצאתי לה
2 בתולמי"? אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה. **משנה** האב זכאי כבתו
3 — בקטנות ובנערות. בקדושה בכסף — שכסף קידושה שלו. ובכשר — שאם קבל שטר
4 אירוסין עליה — הרי זו מקודשת. **כביאה** — רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין. ומקבל
5 את ניסה — אם נתגרשה מן האירוסין, וקודם
6 שבגרה. אבל בגרה או ניסת — שוב אין לו רשות
7 בה. ואינו אוכל פירות בחייה — אם נפלו לה
8 קרקעות בירושה מבית אמה — אין אביה אוכל
9 פירותיהן, אלא עושין לה סגולה. בחייה — אלא
10 אם כן מתה והוא יורשה. יתר עליו הבעל —
11 שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה, ואוכל
12 פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו.
13 וחייב כמזונותיה וכפרקנה — אם נשבת, שהוא
14 תנאי בית דין, כדתנן במתני'. בקבורתה —
15 דאמרינן לקמן: קבורתה תחת כתובתה
16 שהכניסה לו מבית אביה, הוא יורשה במיתתה.
17 משני חלילין — להספד, קלמל"ש. **גמרא**
18 בכסף מנלן — דכסף קידושה לאביה. אין כסף
19 — באמה העבריה כתיב. ובקדושין פריך: האי
20 מבעי ליה לגופיהו אין כסף לאדון זה — בצאתה
21 מרשותו בסמיני נערות, כדילפינן בקדושין
22 דביוצאה בסמיני משתעי קרא. אבל יש כסף
23 לאדון אחר — כשיוצאה מרשותו. ומצי אב —
24 שאין אדון לבת ישראל אלא אביה. חוץ מזה
25 שנמכרה לו. **ואימא** לדידה הוי — וקרא כי אתא
26 לאשמעינן אתא, שהיא נקנית לבעל בקדוש
27 כסף. והכי תרשיה: אין כסף ביצאה זו, אבל יש
28 כסף ביצאה אחרת. ולעולם ידדה הוי. **ואימא**
29 הני מילי — דאמרה תורה "את בתי נתתי" —
30 שכיוונו נתינתה. קטנה דלית לה יד — לקדש
31 עצמה. ואף על גב דגבי מוציא שם רע כתיב,
32 והיא נערה הוה — דלמא הכי קאמר: את בתי
33 נתתי בקטנותה, ועתה נערה. אלא היא בהפרת
34 נדרים כתיב — מסקנא דקושיתא דהא, ולא
35 שניגיא הוא. וכי תיפא נילף — כסף קידושה
36 מנקסה שיוכתה תורה לאב. כפושט ופנס —
37 דאמרינן בי"אלו נערות" (כתובות מ"ב) שהוא של
38 אב. שייך בה — בידו לטול ממון ולביישה
39 בבושת זה, למוסרה לביאת קידושין למנוול
40 ולמוכה שחין. אלא — כי פרכת אימא לדידה,
41 הכי תשני: מסתברא כי קא ממעט קרא יציאתה
42 מרשות אב בקדושין, מתורת יציאתה מרשות
43 אדון בסמיני. יצאה דכוותה קא ממעט — מה
44 כסף ידציאת אדון, אי הוה התם כסף, דאדון
45 שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי, כפדין גרעונה,
46 דמגרעת עמו ויוצאה, והמותר נתנת לו. אף כי
47 קאמר נמי יש כסף ביצאה אחרת — דאדון
48 שהיא יוצאה ממנו בעי למחוי, ולא לדידה. ואי
49 אמרת לדידה הוה — לא קא ממעט יציאה דכוותה. כך מפורש בשאלתות דרב אחאי
50 גאון. ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט — מה דהתם נערה, אף הכא נערה. וקשיא
51 לי: אבתי אימא לדידה! ובמסכת דרשין פירשתיה בלשון שמעתי, ובקשי. **וחא לא דמי**
52 — יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה, ולא יציאה דכוותה היא. **אבתי מיחסרי**
53 מסייה לחופה — ועדיין היא ברשות האב לירושה ולמעשה ידית. נפקא לה מרשותיה
54 דעד עכשיו היה מיפר לבדו, ועתה מיפר בשותפות עם בעלה. כשמי ובביאה מנלן —
55 דביד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחו. איתקוש הויות להרדי — מה כסף ברשות אביה
56 — אף קידושי שטר וביאה ביד אביה, וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו ילפינן בקידושין.
57 משום

כתובות דף מו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) ר"ט

54 **בְּסָפָא** – שהיא תקדש את עצמה וגם תיטול את כסף הקידושין
55 לעצמה.
56 הגמרא מנסה ללמוד דין זה מפסוק אחר: **אָמַר קְרָא** לגבי הפרת
57 נדרים (במדבר ל יז) **בְּנִעְוִיָּהּ בֵּית אֲבִיהָ**, ויש לדרוש מפסוק זה שְׂכָל
58 שִׁכְחָה הבא בזמן נְעוּרִים, לְאֲבִיהָ הוא.
59 דוחה הגמרא גם לימוד זה: וְאֵלֶּא – לפי לימוד זה, יש להקשות, הֲאֵ
60 דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מִנֵּן שְׂמַעְשָׁה הֵבַת שִׁיר לְאֲבִיהָ, שְׂנֵאמַר
61 (שמות כא יז) וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלוֹ לְאִמָּהּ, ויש לדרוש מייחור
62 המילה לְאִמָּהּ, מָה אִמָּהּ מַעֲשָׂה יְדִיהָ שִׁיכִים לְרַבָּה – לאדון שלה,
63 אִף בַּת, מַעֲשָׂה יְדִיהָ לְאֲבִיהָ, וְקָשָׁה, לְמָה לִּי לִימוּד זֶה, תִּישׁוּב לִיה –
64 יש ללמוד זאת מִבְּנִעְוִיָּהּ בֵּית אֲבִיהָ, שִׁכְחָה שִׁכְחָה נְעוּרִים לְאֲבִיהָ,
65 ובכלל זה מעשי ידיה. אֵלֶּא הטעם שאין לומדים כן, משום דְּהוּא
66 – פסוק זה, 'בנעוריה בית אביה', בְּהַפְרַת נְדָרִים הוּא דְּרַבְתִּי, ומלמד
67 את גוף הדין שהאב מפר את נדרי בתו הנערה, משום שהיא
68 ברשותו לענין הפרת נדרים.
69 מוסיפה הגמרא ואומרת: וְכִי תִּמְאָ גִילָף מִיָּנָה – ואם תאמר
70 שאמנם הפסוק 'בנעוריה בית אביה' עצמו נאמר בהפרת נדרים
71 אך נלמד ממנו שאף כסף קידושיה שייך לאב. אין לומר כן, שהרי
72 מְמוֹנָא מְאִיפוּרָא לֹא יִלְפִינָן – אין ללמוד דיני ממונות מאיסורים,
73 ואף שלגבי איסור נדר יש לאב זכות להפירו, אין ללמוד מכך שאף
74 ממון הקידושין שייך לו.
75 הגמרא מנסה ללמוד ממקומות אחרים שכסף הקידושין של
76 הנערה שייך לאביה: וְכִי תִּמְאָ גִילָף מְקַנְסָא – נלמד שהאב זוכה
77 בכסף קידושיה מהאמור בתורה לגבי אונס ומפתה, שנותן את
78 הקנס לאבי הנערה. דוחה הגמרא: מְמוֹנָא מְקַנְסָא לֹא יִלְפִינָן – אי
79 אפשר ללמוד את דין כסף הקידושין, שזו זכות ממון, מחיוב קנס,
80 כיון שדין קנס הוא חידוש של התורה שחייבים לשלמו, ואין
81 ללמוד ממנו דינים אחרים.
82 ממשיכה הגמרא ושואלת: וְכִי תִּמְאָ גִילָף מִתְּשֻׁלְמוֹי בּוֹשֶׁת וְיָפְסָם
83 שמשלם האונס והמפתה, שהם תשלומי 'ממון', ואף על פי כן הם
84 שייכים לאב, כמבואר לעיל (מ). דוחה הגמרא: שְׂאֵנִי – שונה הוא
85 דינם של בּוֹשֶׁת וְיָפְסָם, דְּאֲבִיהָ נִמְיָ שְׂרִיף בֵּיה – כיון שיש לאב שייכות
86 לתשלומים אלו, שהרי יכול לבייש ולפגום את בתו באותו בושת
87 שביישה האונס, על ידי שימסרנה האב לביתא קידושין למנוול
88 ומוכה שחין, ויטול על כך שכר, והאונס או המפתה הפסידו,
89 שמתוך שזילזל אותה לא ירצו בני אדם לקדשה, ולכך משלם
90 ממון זה לאביה, ואין מכאן ראייה שאף כסף קידושיה שלו.
91 אחר שדחתה הגמרא את אפשרויות הלימוד מפסוקים אחרים,
92 חוזרת הגמרא ללימוד הראשון, שלומדים כן מדרשת הפסוק
93 'ויצאה חנם אין כסף', שאין כסף לאדון בשעה שיוצאת ממנו
94 בסימני נערות, אבל יש כסף לאב בשעה שהבת יוצאת מרשותו
95 על ידי קידושין, ואמנם לעיל הקשינו על כך שזא כוונת הפסוק
96 רק להשמיענו שמתקדשת בכסף, אך מנין שהכסף ניתן לאביה.
97 אֵלֶּא, הלימוד שכסף הקידושין ניתן לאב הוא מסביר, מְסַתְבֵּרָא,
98 דְּכִי מְמַעֵט רְחֻמָּנָא יִצְיָאָה דְּרַבּוּתָהּ קָא מְמַעֵט – מסתבר לומר
99 שכאשר מיעטה התורה את יציאת הבת מרשות האב בקידושין,
100 מכלל יציאתה מרשות האדון, שמדובר ב'יציאות' דומות זו לזו,
101 וכשם שלגבי יציאת האדון המיעוט הוא שאין כסף למי שהיא
102 יוצאת ממנו, והיינו האדון, כך לגבי יציאתה מרשות האב, הריבוי
103 הוא שיש כסף למי שהיא יוצאת ממנו, והיינו לאב.
104 שואלת הגמרא: אֵלֶּא אפשר לדמות את היציאות זו לזו, וְהָא לֹא
105 דְּמִיָּה הָא יִצְיָאָה לְהָא יִצְיָאָה – והרי אין יציאת הבת בקידושין דומה
106 ליציאת האמה בסימנים, דְּהָתָם, לְגַבֵּי אָדוֹן, נִפְקָא לָהּ מִרְשׁוּתָהּ –
107 יוצאת האמה מרשותו לְגַבֵּי עַל ידי סימנים, אבל ב'יציאה דְּאָב על
108 ידי קידושין, אין זה יציאה גמורה, שהרי אֲבִיתִי מְסַתְבֵּרָא – עדיין היא
109 חסירה מְסַתְבֵּרָא לְחוּפָא כדי להוציאה מרשותו לגמרי, שכל זמן שלא
110 נמסרה לחופה לשם נישואין עדיין היא ברשותו לגבי ירושתה

1 הרי אֵדִי וְאֵדִי – גם ביאת הבעל וגם ביאת הזנות, דְּרַבָּה בְּעִינָן –
2 צריך שיהיו כדרכה, שהרי אם זינתה שלא כדרכה, לא איבדה
3 בתוליה, ואילו הבעל טוען 'לא מִצְאֵתִי לְבַתְּךָ בְּתוּלִים', ואם ביאת
4 הבעל היתה שלא כדרכה, מנין לו שאין לה בתולים. מתרצת
5 הגמרא: אֵלֶּא מימרא זו נאמרה כשיטת רבי אליעזר בן יעקב, וכפי
6 ששִׁלַּח רַב כְּהֵנָא מְשַׁמֵּיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, שְׂאֵינּוּ תִּיב מַלְקוֹת וּמְמוֹן עַד
7 שְׂיַעֲוֵל דְּרַבָּה, וְיִוצֵיאָ שֵׁם רַע שְׂזִינְתָה בְּכַדְרָה.

משנה

8 בתחילת הפרק (מב). שנינו שמעשה ידיה ומציאתה של בת שייכים
9 לאביה. משנתנינו ממשכיכה לבאר את זכויות האב בתו, וכן את
10 זכויות הבעל באשתו: וְכַאֲמַר וְכַאֲמַר בְּתוּ הַקְטָנָה או הנערה,
11 בְּקִדּוּשֶׁיהָ בְּכֶפֶף – שכסף קידושיה שלו. ובקידושיה בְּשִׁטְרָה, שאם
12 קיבל שטר קידושין עליה, הרי היא מקודשת, ובקידושיה בְּבִיָּאָה,
13 שיכול למוסרה למי שירצה, להתקדש בביאה. וְכַאֲמַר בְּמִצְיָאתָה –
14 מציאה שמצאה, וְכַמְעֶשֶׂה יְדִיהָ – במלאכה שעשתה. וְכַהֲפַרְתָּ
15 נְדָרֶיהָ – שיכול האב להפר את נדריה. וְכַן מְקַבֵּל אֶת גִּיטָה מִיַּד
16 בעלה, אם רצה לגרשה בעודה ארוסה. מביאה המשנה זכות ממון
17 שאינה שייכת לאב: וְאֵינּוּ אוֹכֵל פִּירוֹת בְּחֵיָהּ – אם ירשה בתו
18 נכסים מבית אמה, אין האב זכאי בהם ולא בפירויהם.
19 המשנה מפרטת את זכויות הבעל באשתו: נְשִׂאתָה הַבַּת, וזכה הבעל
20 בזכויות שהיו לאב, במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה,
21 ובדבר זה יִתֵּר עָלָיו הַבַּעַל – זכות הבעל מרובה משל האב, שְׂאוּכֵל
22 פִּירוֹת בְּחֵיָהּ של אשתו מנכסים שנפלו לה בירושה. ומביאה
23 המשנה את חובות הבעל לאשתו: וְחֵיִיב הַבַּעַל בְּמִזְוִנוּתֶיהָ,
24 וּבְפָרְקוּנָה – לפדותה, אם נשבת, וְכַן בְּבִדּוּתָהּ, כשמתה בחייו. רַבִּי
25 יְהוּדָה אוֹמֵר, אִפְּלִי עֵנִי שְׂבִישְׂרָאֵל, שמתה אשתו, לֹא יִפְחוֹת
26 מְלֵהבֵיא שְׁנֵי חֲלִילָיו, וּמְקִוּנָתָ לְצוּרֵךְ הַסְפִּידָה.

גמרא

29 שנינו במשנה: 'האב זכאי בבתו בקידושיה בְּכֶפֶף'. שואלת הגמרא:
30 מְנַלְן – מנין לנו שכסף הקידושין לאביה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב
31 יְהוּדָה, אָמַר קְרָא לגבי אמה עבריה שיוצאת מרשות האדון
32 כשהביאה סימני נערות (שמות כא יא) 'וְיִצְאָה חֲנָם אִין כֶּסֶף' – שאינה
33 צריכה לשלם לאדון כסף עבור יציאתה. ויש לדרוש, אִין זְכוּת כֶּסֶף
34 לְאָדוֹן זֶה, שיוצאת ממנו, וְיֵשׁ זְכוּת בְּכֶפֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמִנּוּ – ומי
35 הוא אותו 'אדון אחר', זה אֲבִיהָ, שיש לו זכות בכסף קידושיה.
36 דוחה הגמרא: וְאֵימָא שכסף זה הוא לְדִידָה – לבת עצמה, והפסוק
37 מלמד רק שאין כסף ביציאה זו, שיוצאת מרשות האדון, אבל יש
38 כסף ביציאה אחרת, והיינו כשיוצאת מרשות אביה להתקדש,
39 שיש כסף קידושין, אך יתכן שהוא שלה.
40 מבארת הגמרא באופן אחר מנין שהאב זכאי בקידושי כסף של
41 בתו: הַשְּׂתָא – עתה, הרי בקטנותה ובנעוּתָה הדין הוא שאֲבִיהָ
42 מְקַבֵּל אֶת קִדּוּשֶׁיהָ ומקדשה למי שירצה, דְּרַבְתִּי (דברים כב טו) 'אֵת
43 בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה', וכי יתכן דְּאִיהִי שְׂקֵלָא בְּסָפָא – שהבת נוטלת
44 את כסף הקידושין לעצמה, והרי לא מסתבר שבחנם זיכתה לו
45 התורה את קבלת קידושיה.
46 דוחה הגמרא גם ראייה זו: וְאֵימָא – ועדיין יש לומר ולדחות, שמה
47 שאמרה התורה 'את בתי נתתי', שביד האב ליתנה למי שירצה,
48 הֲנִי מִיָּלִד – דבר זה נאמר רק בְּקִמּוּנָה, דְּלִית לָהּ יָד – שאין לה
49 אפשרות לקדש את עצמה, שהרי אין לה דעת, ולכן זיכתה התורה
50 לאב שיוכל לקדשה, אֲבָל נְעָרָה, דְּאִית לָהּ יָד – שיש לה אפשרות
51 לקדש את עצמה, שהרי היא כגדולה לכל דבר, שמקחה מקח
52 וממכרה ממכר, שזא נאמר דְּאִיהִי תְּקַדֵּשׁ נְפִשָּׁה, וְאִיהִי תִשְׁקוּל

55 ברשות אביה היא, ויכול להפר נדריה.

56 * * *

57 שנינו במשנה בין זכויות האב בבתו: וּמְקַבֵּל אֶת גִּיטָהּ. והיינו באופן
58 שנתגרשה מן האירוסין ועדיין לא בגרה. מבררת הגמרא: מְגַלֵּן דִּין
59 זה. מבארת הגמרא: דְּתַנֵּי בַּעֲנִין אִשָּׁה הַמֵּתַגְרֶשֶׁת מִבְּעֵלָה וְנִשְׁאֵת
60 לאחר (דברים כד א) 'וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר, אֵיתָקוּשׁ
61 – הַקִּישָׁה הַתּוֹרָה יִצְאָה לְהַוִּיָּה – גִּירוּשִׁין לְקִידוּשִׁין, וְכֹשֶׁם שֶׁאֵב
62 זכאי לקדש את בתו וכמו שנדרש לעילו, כך בידו לקבל את גיטה.

63 * * *

64 שנינו במשנה לגבי דיני אב ובתו: וְאִינוּ אוֹכְלִי פִּירוֹת בְּחֵיבָהּ. מביאה
65 הגמרא מחלוקת תנאים בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, הָאֵב אֵינוּ אוֹכְלֵי פִּירוֹת
66 של קרקעות שנפלו לבתו בירושה בְּחֵיבָהּ בְּתוֹ, וְרַק לֵאחֵר מִיתַתָּה
67 הוא יורשה, ואף גוף הקרקע שלו. רַבִּי יוֹסֵף רַבְרִי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאֵב
68 אוֹכֵל פִּירוֹת בְּחֵיבָהּ בְּתוֹ.

69 הגמרא מבארת את טעם המחלוקת: פְּמֵאי קָמִיפְלִגִי – באיזו סברא
70 נחלקו התנאים. תַּנּוּ קָמָא כְּבֵר, בְּשִׁלְמָא בְּעַל – מובן הדבר לגבי
71 בעל, דַּתְקִינּוּ לֵיהּ רַבֵּנּוּ שִׁיאֵבֵל פִּירֵי שֶׁל קִרְקָעוֹת אִשְׁתּוֹ, דָּאֵם בֵּן
72 מִיַּמְנַע וְלֹא פְרִיק – שאם יהיו הפירות של האשה, ימנע מלפדותה
73 אם נשבתה, ולכן תיקנו חכמים שיהיו פירות נכסיה שלו, ותמורת
74 זאת חיבדוהו לפדותה, אֶלְא אֵב, מֵאי אֵיבָא לְמִימַר – וכי מה יש לך
75 לחשוש בו, שמחמת כן נזכה לו את הפירות, האם ניתן לחשוש
76 דְּמִיַּמְנַע וְלֹא פְרִיק – שימנע מלפדותה, אם נשבתה, אין הדבר כן,
77 משום דְּפִלְאוּ הָבֵי פְרִיק לָהּ – גם אם לא יקבל דבר יפדה את בתו
78 ויחוס עליה, מחמת רחמיו עליה, ולכן סובר תנא קמא שאין סיבה
79 לתקן שפירות נכסיה יהיו לאביה. וְאִילוּ רַבִּי יוֹסֵף רַבְרִי יְהוּדָה כְּבֵר,
80 אֵב נִמְי מִיַּמְנַע וְלֹא פְרִיק – אף האב עשוי להימנע מלפדותה,
81 דְּכֵבֵר, בִּימָא נְקִיטָא עֵילוּת, תִּיּוּל וְתַפְרוּק נְפִשָּׁה – הרי ארנק מלא
82 מעות מוחזק בידה, והיינו פירות הקרקע שקיבלה בירושה, שהיא
83 לבדה נהנית מהם, תלך ותפדה את עצמה ממעות אלו, ואף אם
84 יחסר לה כדי הפדיון לא אשלים משלי. ולכן תיקנו שחכמים שאף
85 האב יאכל פירות של בתו, שאם תשבה, יפדנה מממונו.

86 * * *

87 שנינו במשנה: גִּיטָהּ, יֵתֵר עָלָיו הַבְּעַל שֶׁהוּא אוֹכֵל בּוֹ פִּירוֹת בַּחֲיִיהָ.
88 אגב כך שהובאו במשנה זכויות הבעל לאחר הנישואין, מביאה
89 הגמרא ברייתא העוסקת בזכויותיו קודם הנישואין: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, תַּבְּב
90 לָהּ הָאֵב לַבְתּוֹ הַמְאֹרְסַת פִּירוֹת כְּסוּת וְכָלִים, וּפְסַק לָהּ מִטְּלָטְלִין
91 אלו כנדוניה שִׁיבְאוּ עָמָה מִבֵּית אִבִּיהָ לְבֵית הַבְּעַלָּה, וּמִתָּהּ הָאִשָּׁה
92 קודם הנישואין, לֹא זָכָה הַבְּעַל (הארוס) בְּדָבָרִים הַלְלוּ. אמנם
93 משום רַבִּי יְתָן אֶמְרֵי, זָכָה הַבְּעַל בְּדָבָרִים הַלְלוּ.

94 הגמרא מבקשת לתלות מחלוקת זו במחלוקת תנאים אחרת בענין
95 הזמן שלאחר האירוסין, ובכך לבאר את טעם מחלוקתם. שואלת
96 הגמרא: לִימָא – האם יש לומר דְּבַפְּלוּתָא – במחלוקתם דְּרַבִּי
97 אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבֵּנּוּ קָמִיפְלִגִי – נחלקו חכמים ורבי נתן
98 שבברייתא, דַּתְנֵן בַּמְשֵׁנָה לַחֲלוֹן (דה"ה) שתיקנו חכמים שהנושא
99 בתולה יכתוב לה מאתים זו כבתובתה ושגובה אם מת או מגרשהו,
100 והנושא אלמנה כותב לה מאה זו, וכל אחד מהם יכול להוסיף
101 ולכתוב לאשתו כמה שירצה מלבד חיובים קבועים אלו, ואם
102 נִתְאָרְמְלָה או נִתְגַּרְשָׁה, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאִירוּסִין, גִּזְבָּה אֶת
103 הַכֶּל – בין עיקר כתובה שתיקנו לה חכמים ובין את התוספת
104 שהוסיף לה הבעל מרצונו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, רַק אִם
105 נתאלמנה או נתגרשה מן הַנְּשׂוּאִין גִּזְבָּה אֶת הַכֶּל, וְאִילוּ אִם
106 נתאלמנה או נתגרשה מן הָאִירוּסִין, אֵינָה גֹבֶהֶת אֶת הַתּוֹסֶפֶת, אֵלָא
107 בְּתוֹלָה גִּזְבָּה מֵאֵתִים, וְאֶלְמְנָה מִנְהָ,

1 מבארת הגמרא: זכות האב במציאת בתו תקנת חכמים היא, מְשׁוּם
2 אֵיבָה – שגאה, כלומר, כיון שאין האב חייב לזון את בתו הקטנה
3 או הנערה, אם לא תתן לו את מציאותיה תהיה שגאה ביניהם
4 וימנע מלזון אותה, ולכן תיקנו חכמים שמציאתה שלו.

5 * * *

6 שנינו במשנה: האב זכאי בבתו וכו' וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵיהָ. מבררת הגמרא:
7 מְגַלֵּן – מניין נלמד דין זה. מבארת הגמרא: דְּאָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב,
8 מִנֵּיין שְׂמַעְשָׁה תַּבַּת שִׁיךְ לְאָב, שְׂפָאֵמַר (שמות כא ז) 'וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת
9 בְּתוֹ לְאִמְתּוֹ, וְתִיבַת ל'אִמְתּוֹ' מִיּוֹתֵרָה, שְׁהֵרִי כִּבְלָה הַתּוֹרָה לַכְּתוּב רַק
10 'וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בְּתוֹ, וְיֵשׁ לְדְרוּשׁ מִכָּן שֶׁבֵּא הַתּוֹרָה לְהַקְטִיף
11 בַּת לְאִמְתּוֹ, מָה אָמַר מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ לְרַבָּה וְ–לְאֶדוֹן שֶׁלָּהּ, שֶׁלֶּשֶׁם כֵּךְ
12 קְנָאָה, אִף בַּת, מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ לְאִבִּיהָ.

13 מקשה הגמרא: וְאִימָא – שמא נאמר, כיון שהלימוד הוא מאמה
14 העבריה, אם כן הֵנִי מִיְלִי – דין זה שמעשה ידי הבת לאביה היינו
15 בְּקַטְנָהּ, דְּמִצִּי מוֹבָן לָהּ – שיכול האב למוכרה, ובוה התחדש
16 שכשהיא ברשותו מעשה ידיה שלו, אֶבֶל נַעֲרָה, דְּלֹא מִצִּי מוֹבָן לָהּ
17 – שאינו יכול למוכרה, שמא מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ יְדֵיהָ הִיּוּ – שלה הם.
18 מתרצת הגמרא: מְסַתְפְּרָא שאף בנערה מעשה ידיה דְּאִבִּיהָ הִיּוּ –
19 של אביה הם, דְּאִי קְלָא דְּעַתֵּךְ – שאם תעלה בדעתך לומר
20 שְׂמַעְשָׁה יְדֵיהָ לְאִו דְּאִבִּיהָ, אֶלְא, הָא דּוֹבֵי לֵית רְתִמָּא לְאָב לְמִימְסַרָהּ
21 לְחוּפָה – מה שזיכתה התורה לאב להשיא את בתו ולהכניסה
22 לחופה אף בעל כרחו, הֵיכִי מִצִּי מִסָּר לָהּ – כיצד הוא יכול
23 למוסרה לחופה, הָא קָמְכַפֵּל לָהּ מַפְעֵשָׁה יְדֵיהָ – הרי ביום החופה
24 לא תוכל הבת לעסוק במלאכה, ואם כן במסירתה לחופה הוא
25 מִפְסִיד לָהּ אֶת מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ, אֵלָא וְדֹאי מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ שֶׁלּוּ, וְלִכֵּן יִכּוֹל
26 הוּא אִף לְמוֹסְרָהּ לְחוּפָה.

27 הגמרא דוחה סברא זו: פְּרִיךְ – הקשה רב אחאי על סברא זו, אֵימָא
28 דְּהֵיב לָהּ שְׂכַר פְּקַעְתָּה – אפשר לומר שאכן על האב לשלם לבתו
29 שכר בטלה על זמן החופה. אִי נִמְי, דְּמִסָּר לָהּ לְחוּפָה בְּלִילָא
30 (בלילה) שאין זה זמן מלאכה ואינו מבטלה בכך. אִי נִמְי, דְּמִסָּר
31 לָהּ בְּשַׁבָּתוֹת וַיּוֹמִים מוֹכִים שֶׁאִסּוּרִים בַּעֲשִׂית מְלָאכָה. ואם כן אין
32 רֵאִיָּה מִכָּךְ שֶׁזִּיכְתָּה לּו הַתּוֹרָה אֶת מִסִּירָתָה לְחוּפָה, שֶׁאִף מַעֲשֵׂי
33 יְדֵיהָ שֶׁלּוּ.

34 הגמרא חוזרת ללימוד שפתחה בו, שלומדים שמעשה ידי הבת
35 שייכים לאביה מדיקש לאמה עבריה, ואמנם לעיל הקשינו שאם
36 כן נלמד דין זה רק לגבי קטנה, שאביה יכול למוכרה, ולא לגבי
37 נערה. וקושיא זו מיישבת עתה הגמרא: אֶלְא, קָטְנָה לֹא צְרִיבָא קְרָא
38 – לא הוצרכה התורה ללמד שמעשה ידי בת קטנה שייכים
39 לאביה, שהרי אפשר ללמוד זאת בקל וחומר, הַשְּׂתָא זְבוּנֵי מוֹבִין
40 לָהּ, מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ מִיַּפְעֵי – אם נתנה התורה לאב זכות למוכרה
41 לאמה עבריה, והיו מעשה ידיה של האדון, ודאי שאם שלו מכרה
42 מעשה ידיה שלו, שאין אדם יכול למכור דבר שאינו שלו [אֶלְא]
43 כִּי אֵי צְרִיבָא קְרָא לְנַעֲרָה – היקש זה של בת לאמה עבריה בא
44 ללמד דין זה לגבי נערה, שמעשה ידיה של אביה, ואף שעיקר
45 הפסוק עוסק בקטנה, שרק היא נמכרת לאמה עבריה, מכל מקום
46 כיון שאין הפסוק נצרך לקטנה יש ללמוד ממנו את דין הנערה.

47 * * *

48 שנינו במשנה: האב זכאי בבתו בְּהַפְרַת נְדָרֶיהָ. מבררת הגמרא:
49 מְגַלֵּן – מניין שהאב מפר את נדרי בתו הנערה. ואף שנאמר בתורה
50 (במדבר ו ל) 'וְאִם הִנִּיא אִבִּיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שְׂמֵעוּ, כֹּל נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ
51 אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם וְה' יִסַּל לָהּ כִּי הִנִּיא אִבִּיהָ אֶתָּה',
52 יתכן שמדובר בקטנה, ולא בנערה. מבארת הגמרא: דְּתַנֵּי בַּסּוּף
53 פרשת הפרת נדרים (שם ל ז) 'אֵלָה הַחֲקִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה
54 בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבָתוֹ בְּנַעֲרֶיהָ בֵּית אִבִּיהָ, וְהִינּוּ שֶׁהִנְעִרָה

כתובות. נערה שנתפתתה – פרק רביעי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינליץ)" רכא רש"י

משום איבה — דכין דאינו חייב במוזותיה, אי אמרת מציאתה שלה — איכא איבה ולא זיין לה תו. הא דוכי ליה דהמנא לאב למיסרה לחופה — בדכתיב "את בתי נתתי" — כל תנינות שבה במשמע. ואותו היום אינה עושה מלאכה, הכי מצי כר. פקעתה — בטילותה. אלא קטנה לא צריכא קרא — דקשיא לך לעיל, אימא הני מילי קטנה דמצי

מזשום איבה. "במעשה ידיה". מנלן? דאמר רב הונא אמר רב: מנן שמעשה הפת לאב? שפאמר: "וכי ימכור איש את בתו לאמה" — מה אמה מעשה ידיה לרבה — אף פת מעשה ידיה לאביה. — ואימא: הני מילי קטנה, דמצי מנן לה, אבל נערה, דלא מצי מנן לה, מעשה ידיה וידה הוו! מסתברא דאביה הוו, דאי סלקא דעתך מעשה ידיה לאו דאביה, אלא הא דוכי ליה רחמנא לאב למיסרה לחופה — הכי מצי מסר לה? הא קמכפל לה מעשה ידיה! פריך רב אחאי: אימא דיהוב לה שבר פקעתה. אי נמי: דמסר לה בליליא. אי נמי: דמסר לה בשבתות וימים טובים! אלא, קטנה לא צריכא קרא: השתא זבוגי מנן לה, מעשה ידיה מיבעי? [אלא] פי איצטרך קרא — לנערה. בהפרת נדריה. מנלן? דכתיב: "בנעוריה בית אביה". "ומקבל את גיפיה". מנלן? דכתיב: "וצאנה והיתה" — איתקוש וציאה להויה. "ואינו אוכל פירות בחייה". תנו רבנן: האב אינו אוכל פירות פתי פתו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: האב אוכל פירות פתי פתו. בתו. במאי קמיפלגי? תנא קמא סבר: בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי, דאם פן מיבעי ולא פריק, אלא אב מאי איפא למימר — דמיבעי ולא פריק? בלאו הכי פריק לה! ורבי יוסי ברבי יהודה סבר: אב נמי מיבעי ולא פריק. סבר: פיסא נקיטא עיקרה, תיזיל ותפרוק נפשה. גיפת — יתר עליו הפעל שהוא אוכל כו'. תנו רבנן: פתב לה פירות, כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה. מתה — לא זכה הפעל בדברים הללו. משום רבי נתן אמרו: זכה הפעל בדברים הללו. לימא בפלוגתא דרבי אלעזר פן עזריה ורבנן קמיפלגי. התנו: נתארמלה או נתגרשה, בין מן הנשואין בין מן האירוסין — גובה את הכל. רבי אלעזר פן עזריה אומר: מן הנשואין — גובה את הכל, ומן האירוסין — פתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, שלא

לומר: דהא דפריך לעיל הני מילי קטנה — משום דאכתי לא קים לן שיהא לאב שום כח בנערה, אבל הכא דכבר למד שיש לה כח לקדשה — תו לית לן לאוקמא קרא בקטנה דוקא. ולפירוש הקונטרס לעיל דזינתה אחר החופה לא היא בסקילה — על כרחך חופה הויה בנערות, מדנסקלה על זנות בית אביה. וברך עין: אמאי לא גמרין קידושין מחופה? דמסר לה בשבתות וימים טובים — אף על גב דאמר במועד קטן (ח.ב.) "ושמחת בחורך" ולא בשאתך, דאין נשאים נשים בחולו של מועד, משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ודרשה גמורה היא, כדאמר בחגיגה (ח.ב.) דהוי מדאורייתא — איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יום טוב, שהוא כיום טוב לענין מלאכה, דתוספת דאורייתא, ובטילה באותה שעה מן המלאכה. אי נמי: כשמסרה האב לשלוזי הבעל, או נשואין בלא סעודה. אף על גב דאמר ב"הדולין" (יבמות מג.) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה — לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור לישא ביום טוב מטעם זה. השתא זבוגי מנן לה כר כי איצטרך קרא לנערה — הקשה הרב רבינו יעקב "מאורליניש": דאמאי איצטרך בערכין (כטב.) למילף מקל וחומר דאין יכול למכור את בתו כשהיא נערה, דהשתא מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר — תיפוק ליה מהכא דאין יכול למכרה מדאיצטרך "לאמה", דאי יכול למכרה — מה עריך קרא? פשיטא דהשתא זבוגי מנן לה מעשה כו! ושעמתי בשם מורי הרב רבינו מאיר: דמהכא נמי לא ידעינן אלא מנא קח חומר דהשתא זבוגי מנן לה. ולי נראה: דאי לאו כל חומר דהתם — ההא אמאי דמצי מנן לה, והוה דרשנין "מלאמה" במעשה ידיה לאביה, אפילו בבגרות. כתב לה פירות כסות וכלים — למאי דמוקי? בקונטרס דף ברייתא מן האירוסין, הא דקתני לקמן הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה — אתאי כרבנן. מיהו, בנישואין כולי עלמא מודו, כדקתני בסיפא דההיא. ואין נראה לרבינו תם: דאי מן האירוסין — למה קבעה אמתניתין דהכא דאיירי בנישואין? ועוד: אמאי זכה לרבי נתן? הא קתני שכתב שיבוא עמה מבית אביה לבית בעלה, והא לא באו ועוד: דמסקי אבל הכא משום איתותיה הוה, ואי באירוסין — אירוסין לא הוי קרי חיתון, אלא איקרוי דעתא. כדלקמן בריש "אף על פי" (נ.א.), ואף על גב דבפרק "הנושא" (כתובות קב.) קאמר גבי נמה אתה נתון לבתך כן וכך רבי דאיירי באירוסין: בהדיא הנאה דאיתותיה אהדידי גמרי ומקב באמייה — יש לומר דהכי פירושו: בהדיא הנאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין — גמרי ומקב אהדידי אף בשעת אירוסין. ונראה לרבינו תם: דהך ברייתא בנושא מייירי, ועמגא דלא זכה לתנא קמא — משום דאין סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניה זו אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל. ולרבי נתן לית ליה אומדנא, הנה בעל. וקאמר: לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי, דמאן דאמר לא זכה — הכי רבי נראה: ואף על גב דההוא דרבי אלעזר באירוסין והכא בנישואין — מכל מקום מדרמה להו, כי דוכי דאזיל רבי אלעזר בתר אומדנא. דלא בתר אלא על מנת לבונסה — הכי נמי אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו. ולבתר הכי קאמר למאן דאמר זכה. דעד כאן לא קאמר רבי אלעזר אלא מדידה לדידה, דלא אקני לה אלא על מנת לבונסה — משום חיבת חופה, אבל מדידה לדידה אפילו רבי אלעזר מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין, אף על גב דאיכא תו אומדנא אחרינא — די לנו באומדנא זו, כיון דהוי

משום איבה — דכין דאינו חייב במוזותיה, אי אמרת מציאתה שלה — איכא איבה ולא זיין לה תו. הא דוכי ליה דהמנא לאב למיסרה לחופה — בדכתיב "את בתי נתתי" — כל תנינות שבה במשמע. ואותו היום אינה עושה מלאכה, הכי מצי כר. פקעתה — בטילותה. אלא קטנה לא צריכא קרא — דקשיא לך לעיל, אימא הני מילי קטנה דמצי מנן לה — לאו קשיא היא. כי איצטרך קרא לנערה — ואף על גב דעיקר קרא בקטנה כתיב, מיהו קרא יתירא הוה, דכתיב "לאמה" — לאקשי בת לאמה, להקישא דנערה דנערה אתיא. בנעוריה — גבי הפרת נדרים כתיב. והכי קאמר: בנעוריה — ברשות אביה היא. וכי תימא: הא בהדיא כתיב "כי הניא אביה אותה" אי לאו האי — הוה אמנא בקטנה משתעי. ומיבעי ולא פריק — לפיכך תקנו לו פירות, כדאמר לקמן: ופירקונה תחת פירות, דליכלינודו בעל וכל פירוניה ידי עליו, אם רב אם מעט. דאי אמרת ליתנינהו, ופירוניה תהם אמת שבויה — זמנין דלא מלו, והשתא היב מדידה. כיסא נקיטא — כיס מלא מעות יש לה בסגולה, ועד חנה לא נהניתי מהם — עתה תפרה את עצמה, ואם יחסר — אני לא אשלם. כתב לה פירות כסות וכלים — פסק לה האב בנדונייתה שתכניס לבעלה מטלטלין, כגון פירות תלושין וכסות וכלים, וכתבן לה מן האירוסין. ומתה — באירוסין — לא זכה כר. לימא בפלוגתא כו' — דמאן דאמר בעלה יורש נדונייתה מן האירוסין — כרבנן, דאמרי אם מת הוא — גובה את הכל: מנה, מאתים, ותוספת. אלא, כתובתה קיימא כאילו נישאת. אם מתה אידי — נמי ירית איהו נדוניה, שאף היא בתוך השטר נכתבה, דהכי כתבינן: דא נדוניה דהנעלה ליה מני אבהו, כך וכך, וצבי ואוסין על מדליה כן וכך. מאן

אב נמי מיבעי ולא פריק. סבר: פיסא נקיטא עיקרה, תיזיל ותפרוק נפשה. גיפת — יתר עליו הפעל שהוא אוכל כו'. תנו רבנן: פתב לה פירות, כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה. מתה — לא זכה הפעל בדברים הללו. משום רבי נתן אמרו: זכה הפעל בדברים הללו. לימא בפלוגתא דרבי אלעזר פן עזריה ורבנן קמיפלגי. התנו: נתארמלה או נתגרשה, בין מן הנשואין בין מן האירוסין — גובה את הכל. רבי אלעזר פן עזריה אומר: מן הנשואין — גובה את הכל, ומן האירוסין — פתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, שלא

לומר: דהא דפריך לעיל הני מילי קטנה — משום דאכתי לא קים לן שיהא לאב שום כח בנערה, אבל הכא דכבר למד שיש לה כח לקדשה — תו לית לן לאוקמא קרא בקטנה דוקא. ולפירוש הקונטרס לעיל דזינתה אחר החופה לא היא בסקילה — על כרחך חופה הויה בנערות, מדנסקלה על זנות בית אביה. וברך עין: אמאי לא גמרין קידושין מחופה? דמסר לה בשבתות וימים טובים — אף על גב דאמר במועד קטן (ח.ב.) "ושמחת בחורך" ולא בשאתך, דאין נשאים נשים בחולו של מועד, משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ודרשה גמורה היא, כדאמר בחגיגה (ח.ב.) דהוי מדאורייתא — איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יום טוב, שהוא כיום טוב לענין מלאכה, דתוספת דאורייתא, ובטילה באותה שעה מן המלאכה. אי נמי: כשמסרה האב לשלוזי הבעל, או נשואין בלא סעודה. אף על גב דאמר ב"הדולין" (יבמות מג.) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה — לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור לישא ביום טוב מטעם זה. השתא זבוגי מנן לה כר כי איצטרך קרא לנערה — הקשה הרב רבינו יעקב "מאורליניש": דאמאי איצטרך בערכין (כטב.) למילף מקל וחומר דאין יכול למכור את בתו כשהיא נערה, דהשתא מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר — תיפוק ליה מהכא דאין יכול למכרה מדאיצטרך "לאמה", דאי יכול למכרה — מה עריך קרא? פשיטא דהשתא זבוגי מנן לה מעשה כו! ושעמתי בשם מורי הרב רבינו מאיר: דמהכא נמי לא ידעינן אלא מנא קח חומר דהשתא זבוגי מנן לה. ולי נראה: דאי לאו כל חומר דהתם — ההא אמאי דמצי מנן לה, והוה דרשנין "מלאמה" במעשה ידיה לאביה, אפילו בבגרות. כתב לה פירות כסות וכלים — למאי דמוקי? בקונטרס דף ברייתא מן האירוסין, הא דקתני לקמן הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה — אתאי כרבנן. מיהו, בנישואין כולי עלמא מודו, כדקתני בסיפא דההיא. ואין נראה לרבינו תם: דאי מן האירוסין — למה קבעה אמתניתין דהכא דאיירי בנישואין? ועוד: אמאי זכה לרבי נתן? הא קתני שכתב שיבוא עמה מבית אביה לבית בעלה, והא לא באו ועוד: דמסקי אבל הכא משום איתותיה הוה, ואי באירוסין — אירוסין לא הוי קרי חיתון, אלא איקרוי דעתא. כדלקמן בריש "אף על פי" (נ.א.), ואף על גב דבפרק "הנושא" (כתובות קב.) קאמר גבי נמה אתה נתון לבתך כן וכך רבי דאיירי באירוסין: בהדיא הנאה דאיתותיה אהדידי גמרי ומקב באמייה — יש לומר דהכי פירושו: בהדיא הנאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין — גמרי ומקב אהדידי אף בשעת אירוסין. ונראה לרבינו תם: דהך ברייתא בנושא מייירי, ועמגא דלא זכה לתנא קמא — משום דאין סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניה זו אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל. ולרבי נתן לית ליה אומדנא, הנה בעל. וקאמר: לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי, דמאן דאמר לא זכה — הכי רבי נראה: ואף על גב דההוא דרבי אלעזר באירוסין והכא בנישואין — מכל מקום מדרמה להו, כי דוכי דאזיל רבי אלעזר בתר אומדנא. דלא בתר אלא על מנת לבונסה — הכי נמי אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו. ולבתר הכי קאמר למאן דאמר זכה. דעד כאן לא קאמר רבי אלעזר אלא מדידה לדידה, דלא אקני לה אלא על מנת לבונסה — משום חיבת חופה, אבל מדידה לדידה אפילו רבי אלעזר מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין, אף על גב דאיכא תו אומדנא אחרינא — די לנו באומדנא זו, כיון דהוי

1 דהוי מדידה לדידיה. ולא דמי לההיא דרבי אלעור דהוי מדידה לדידה. ואי היה שוק התם
 2 אומדנא אחרינא הוה אמדינן. ופסק רבינו תם. וכן רבינו חננאל כרבנן דרבי נתן. משום
 3 דמוקמינן להו כרבי אלעור בן עזריה. דפסקינן הילכתא כוותיה בפרק "אף על פי" (כתובות
 4 נז.א). ואף על גב דדחי ההלמוד: לא. דכולי עלמא כרבי אלעור — דידחיא בעלמא הוא.
 5 ואידחיא לא סומכין. הורה רבינו תם הלכה
 6 למעשה בחתן אחד שמתה אשתו. והיא אבי
 7 הכלה מוחזק בנדוניא. ופסק לה דלא זכה הבעל,
 8 מוכח שמעתין דהכא. ועוד תיקן, לא מוכח ההלכה,
 9 שאפילו בעל מוחזק — שיחידא אם מתה בתוך
 10 שנה. וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה. הוא
 11 דאמרינן בפרק "מציעת אשה" (כתובות סו.א):
 12 הפוסק מעת לחתנו ומת חתנו — יכול הוא
 13 שיאמר: לאחך הייתי רוצה ליתן, לא כי אפשי
 14 ליתן. ופריך בירושלמי: ולא דברים הניקנין
 15 באמריה הן? ומשני: כשפסק על מנת לבנות,
 16 דמשמע הא אם כנס גובה אחיו — לא קשה מיד
 17 לפירוש רבינו תם, דהתם הרי בתו קיימת, והיבם
 18 רוצה ליבמה. והא דאמרינן בתורת כהנים: "ותם
 19 לריק כחכם" — זה שפוסק לבתו ממון מרובה
 20 ומתה בתוך שבעת ימי המשטה הרי הפסיד בתו
 21 והפסיד ממנו! והיא אתאי כרבי נתן. אי נמי
 22 כרבנן, ומיירי שדחתן מוחזק בה. וצריך עיון שלא
 23 יקשה לרבינו תם, דלקמן בריש "אף על פי" (נז.א)
 24 מוכח דרבנן נמי אולי בתר אומדנא דחיתון. ועוד
 25 דחוק קצת לרבינו תם: דמה לו להוכיח מדידה
 26 לדידה ומדידה לדידיה? הוה ליה למימר עד כאן
 27 לא קאמר רבי אלעור אלא משום דלא נישאת,
 28 אבל הכא דנישאת — לא ועוד: דכולהו אמוראי
 29 דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמטרה
 30 האב שלוחי הבעל ושמא היינו כשהכתובה ביד
 31 הבעל, וברייחא דקתני התם לקמן אף על פי
 32 שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה — אתאי
 33 כרבי נתן.

1 מאן דאמר לא זכה כרבי אלעור — דאמר: כתב לה כתובה אלא על מנת לבנותה.
 2 ומנה מאתיים דתקון לה רבנן הוא דאית לה. אידי נמי לא כתבה לו "ודא נדוניא דהנעלת
 3 ליה" אלא על מנת דחבת נשואין. כולי עלמא כרבי אלעור בן עזריה — תרוייהו חנך נתאי
 4 דלעיל (תרוייהו) כרבי אלעור בן עזריה, דפסקין הילכתא כוותיה לקמן. מדידה לדידה
 5 — מה שחתן פוסק לכלה בכתובתה. תחת
 6 כתובתה — תחת הנדוניא שהבטיח לה, והיא
 7 כתובה בשטר הכתובה, והוא יורש. תחת פירות
 8 — שהוא אוכל מנכסי מלוג שלה, כגון נכסים
 9 שנפלו לה משניסת, או שהיו לה קודם לכן,
 10 שלא שמאנתו לו בנדוניית כתובתה. דלא מלו —
 11 לא יחא בפירות כדי פרקונה. והשתא, כי
 12 אכלניה ולא ידע כמה הוה — פריך לה
 13 מדידה, דהכי תיקון, דאיהו אכיל בין רב בין
 14 מעט, והוא פריך כל כמה דהוי. ואיפוך אנא —
 15 מוונות תחת פירות, ופרקונה מעשה ידיה.
 16 ונפקא מינה, דאי אמרה איני נזונית ואיני עושה
 17 — לא כלום קאמרה: מוונות ומעשה ידיה מצוין,
 18 שבויה ואשה שיש לה נכסי מלוג — לא שבויה.
 עונה

19 **שלא כתב לה אלא על מנת לבנותה. למאן דאמר**
 20 **לא זכה - פרבי אלעור בן עזריה, ומאן דאמר זכה**
 21 **- פרבנן. לא, דכולי עלמא פרבי אלעור בן עזריה.**
 22 **מאן דאמר לא זכה - פרבי אלעור בן עזריה, ומאן**
 23 **דאמר זכה - עד פאן לא קאמר רבי אלעור בן עזריה**
 24 **אלא מדידה לדידה, שלא כתב לה אלא על מנת**
 25 **לבנותה. אבל מדידה לדידה - אפילו רבי אלעור בן**
 26 **עזריה מודי דמשום איתתני הוא, והא איתתני להו.**
 27 **"חייב במזונותיה וכו'". תנו רבנן: תיקנו מזונותיה**
 28 **תחת מעשה ידיה, וקבורתה תחת כתובתה. לפיכך**
 29 **בעל אוכל פירות. פירות מאן דכר שמייהו? הסורי**
 30 **מחפרא, והכי קתני: תיקנו מזונותיה תחת מעשה**
 31 **ידיה, ופירקונה תחת פירות, וקבורתה תחת כתובתה. לפיכך**
 32 **מהו דתימא: מיכל לא נכליהו, אגוהי - ננחיהו, דאם בן מימנע ולא פריק, קא משמע**
 33 **לן דהא עדריפא, זימנין דלא מלו ופריק לה מדידה. ואיפוך אנא! אמר אבוי: תיקנו מצוי**
 34 **למצוי, ושאינו מצוי לשאינו מצוי. אמר רבא: האי תנא סבר מזונות מדאורייתא, דתנאי:**
 35 **"שארה" - אלו מזונות, וכן הוא אומר: "ואשר אכלו שאר עמי". "בסותה" - כמשמעו.**
 36 **"עונתה" - זו עונה, האמורה בתורה, וכן הוא אומר: "אם תענה את פנותי". רבי אלעור**
 37 **אומר: "שארה" - זו עונה, וכן הוא אומר: "איש איש אל פל שאר בשרו לא תקרבו**
 38 **לגלות ערה". "בסותה" - כמשמעו. "עונתה" אלו מזונות, וכן הוא אומר: "ועגד ויעקבד".**
 רבי

34 **שלא** כתב לה אלא על מנת לבנותה — אין לתמוה בסברא זאת, דבכמה מקומות בתלמוד מצינו כן. ואם תאמר: אם כן, כל אדם הלוקח פרה מחבירו, ונטרפה או מתה, חתן מהדי שלא על
 35 מנת כן לקוחה ויש לומר: דהתם אנו שהדי שבתא ספק היה רוצה ליבנס, ואפילו אם אומר לו אם חטרף יש לך לקבל הפסד — היה לוקחה. אבל הכא לא כתב כלל כי אם עימ'
 36 לבנותה, ואין דעתו כלל להוכינס עצמו בספק. וכן הוה דוכין ולא איצטריכו ליה וחי. והא דפריך בסוף "הגול קמא" (בבא קמא ק"ב): יבמה שנפלה לפני מוכה שחזן תיפוק בלא הליצה,
 37 דארעתא דהכי לא קידשה. אף על גב דבאותו ספק מסתמא היתה נכנסת בשעת קדושי! אומר רבינו יצחק: דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם, נתן כסף לאנשי משמר
 38 ומת, שהוא שלהם. ומסיק התם: שמע מינה כסף מכפר מחצה, דאי לא מכפר — לימא דארעתא דהכי לא ידוב, דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לנו ללכת אחר דעתו, וכיון שבו תלוי —
 39 דאי אינו רוצה ליבנס בשום ספק, ולא דמי ללוקח חפץ וארעו בו אנטם, ולא אמרינן דארעתא דהכי לא קנה מבטל המקח — דאינו תלוי ברעת הקונה לבדו, דהא איבא נמי דעת מקנה שלא
 40 היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש. להכי פריך שפיר מיכמה שנפלה לפני מוכה שחזן, משום דברידה תלוין הקידושין, שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שארע אחר מיתתו — כי
 41 אינו חושש במה שארע אחריו. ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום: תיפוק בלא גט, דארעתא דהכי לא קידשה נפשה! דיון תלוי נמי ברעת המקדש, וכן כל הגוה דמייתי התם
 42 אין תלוי אלא ברעתו. **תיקנו** מוונות תחת מעשה ידיה — בפרק "אף על פי" (כתובות נח.א) דקאמר רב הונא: יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואיני עושה, קסברה: כי תקינו רבנן
 43 מזוני עיקר בו. ופריך מהבא ומשני: אימא תקנו מעשה ידיה תחת מוונות. והשתא, ריש לקיש דפליג עליה התם ואמר מעשה ידיה עיקר, אינו מגיה ברייתא דרבא, אלא שונה: תיקנו מוונות
 44 תחת מעשה ידיה. ולכאורה, לדידה יכול הבעל לומר לאשתו צאי מעשה ידיך למזונותיך ואף על גב דלא ספקה, כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר, אבל אי אפשר לומר כן, כדמוכח בריש
 45 "המודי" (כתובות ע"ב), ובפרק קמא דגיטין (נ"ב), דבלא ספקה חייב לוונה! וצריך לומר: דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר אלא לענין שאינה יכולה לומר "איני נזונית ואיני עושה".
 46 **וקבורתה** תחת כתובתה — פירושו: נדונייתה. אבל אין לפרש תחת מנה ומתאים, דהא אמר לקמן (ג.א.) דארסה אין לה קבורה. **אגוהי** ננחיהו — פירושו: עד שלא יהא לו במה
 47 להתפרנס, ואז יקחם. אבל לאי בעי למימר דלעולם לינחיהו, דאם כן מאי תחת פירות דקתני? הא אין לו פירות! **זימנין** דלא מלו ופריק לה מדידה — אף על גב דעיקר תקנה בשביל דידה,
 48 כדמשמע הכא. וכן לעיל, דקאמר: בשלמא בעלה תקינו ליה פירי, דלמא אשתאי ומענה ולא פריק לה, מכל מקום אינה יכולה לומר איני נפרית ואיני נותנת פירות, דהא קתני בברייחא:
 49 פירקונה תחת פירות, משמע דאינה יכולה לומר. כי היכי דרייק לקמן דאינה יכולה אשה שתאמר איני נזונית בו? מברייחא דלעיל, דקתני תיקנו מוונות תחת מעשה ידיה — אלמא דאין יכולה,
 50 והצריך להגיה הברייחא בשביל כך. ועוד רבי'חוקק הברית" (בבא בתרא מט.א) וב"חוריק" בגיטין (ע"ג), לא מצוי לאשכוחי שיהא חצר לאשה בלא בעלה. דפריך: חצרה — מה שקנתה אשה
 51 קנה בעלה! ומוקי בכותב לה דין ודברים אין לי בבנכסי. וכי כתב לה מאי הוי, והתניא בו, ומשני: בכותב לה ועודה ארוסה. והשתא מאי דחוקין לאוקמא הכי? לימא כגון שאמרה "איני נפרית
 52 ואיני נותנת פירות!" ואף על גב דהוה נמי מצוי לאוקמא כגון שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה, ולא קאמר — היינו משום דאין יורד לסברא זו, אבל כבר ירד לסברא שהבעל מסתלק
 53 מנכסיו — אם כן לימא כגון שאמרה איני נפרית בו, אלא דאי אינה יכולה לומר. ויש ליתן טעם, אף על גב דלרב הוהא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית בו — התם משום דאינה
 54 מפקעת לגמרי התקנה, שאם אמרה היום איני נזונית ואיני עושה — למחר תעשה ותהא נזונית. אבל אם אמרה איני נפרית ואיני נותנת פירות — חרי מפקעת לגמרי תחת פירות, דהא פירות
 55 של כל ימיה הם תחת פרקונה. ואפילו את'ל דיכולה לומר איני נזונית ואיני עושה לעולם — אכתי יש לומר דלא מצוי אמרה איני נפרית — שלא תטמע בין הנכסים. אי נמי: שאני פירות.
 56 דידו כידה וזוכה בגוף הדיקמא. אבל משעה ידיה אינם בעין, ולא שייך למימר שיהיה בגוף הידים. **אנ** תענה את בנותי — ואם תאמר: דאדרבה, מהאי קרא משמע דעונתה לאו הייתי ענה
 57 של תשמיש, דברק בתרא דיומא (ע"א) משמע "אם תענה את בנותי" — היינו שימענו מהן תשמיש, דמהאי קרא נפקא לן דמניעת תשמיש המטה קרוי עינוי ויש לומר: דהכי נמי קאמר קרא,
 58 "עונתה לא יגרע" — דבר שהוא כעינוי כשמוענו ממנה, דהיינו תשמיש.

53 תחת פירות, הבעל אוכל פירות.
 54 ממשיכה הגמרא ומקשה: מאי ל'פיקד', כלומר, מדוע כפל התנא
 55 דבריו, הרי כבר כתב שתיקנו 'פירוקנה תחת פירות', וממילא מובן
 56 שהבעל אוכל את הפירות, ומדוע הוצרך לחזור ולשנות בסיפא
 57 'לפיקד בעל אוכל פירות'.
 58 מתרצת הגמרא: מהו ד'תיקא' – היינו יכולים לטבור שהתקנה לענין
 59 הפירות היא שמיכל לא נכללהו – לא יאכל הבעל את הפירות,
 60 אלא אנהי ננהינהו – יש לחשוש שבחמץ שיצטרך לפדותה לא
 61 בשבי יאכלו לפדותה. דאם בן מימנע ולא פריק – כיון שאם
 62 הבעל יאכל את הפירות, יש לחשוש שבחמץ שיצטרך לפדותה לא
 63 יהיו בידו מעות, וימנע מלפדותה, קא משמע לן – השמיעה לנו
 64 הברייתא בכך שכתבה שהבעל אוכל פירות, והיינו שאוכלם מיד,
 65 דהא עדיפא – שתקנה זו עדיפה, שיאכל הבעל את הפירות.
 66 והטעם לכך, משום ד'מניין דלא מלו' – פעמים שלא יהיה בפירות
 67 עצמם כדי פדיה, ואם היו הפירות מונחים בפני עצמם לא היה
 68 הבעל מוסיף עליהם משלו כדי לפדותה, ואמנם עתה שנהנה מהם
 69 כל שעה ואינו יודע כמה אכל, פריק לה מדידה – יוסיף משלו כדי
 70 לפדותה, כיון שכך היתה צורת התקנה, שהוא יאכל את כל פירות
 71 הקרקע, בין רב בין מעט, וכמו כן יודה אותה בכל סכום שידרשו
 72 ממנו.

74 הגמרא מבררת עתה את טעמי התקנות, מדוע תיקנו דברים
 75 מסוימים אלו זה כנגד זה. שואלת הגמרא: ואיפוך תנא – מדוע לא
 76 תיקנו חכמים להפיק, מוזנות תחת פירות, ופרקנה תחת מעשה
 77 ידיה. משיבה הגמרא: אמר רבא, תיקנו מצוי למצוי – מוזנות תחת
 78 מעשי ידיה, כיון ששני הדברים מצויים הם, ותיקנו שאינו מצוי
 79 לשאינו מצוי – פדיית האשה תחת פירות נכסי מלוג שלה, ששני
 80 הדברים אינם מצויים כל כך.

82 מדברי הברייתא שהובאה לעיל נראה שחיוב הבעל לזון את
 83 אשתו הוא מתקנת חכמים, עתה מביאה הגמרא שיש תנאים
 84 שסוברים שחובה זו מן התורה היא: אמר רבא, האי תנא – תנא זה
 85 שבברייתא דלהלן, קבר שחיוב הבעל במוזנות אשתו הוא
 86 מדאורייתא, דתנא לגבי חיובי בעל לאשתו, שנלמדים מהפסוק
 87 שנאמר לגבי אמה העבריה (שמות כא ט) 'שארף כסותה וענתה לא
 88 יגרע', והובאו בברייתא שלש שיטות בביאור החובות שבפסוק,
 89 'שארף' אלו מוזנות, שהבעל חייב לזון את אשתו, וכן הוא אמר
 90 (מכאן א) 'ואשר אכלו שאר עמי', הרי ש'שאר' הוזכר בענין אכילה.
 91 'כסותה' כמשמעו, שחיוב הבעל לתת לה בגדים. 'ענתה' זו עונה
 92 של תשמיש האמורה בתורה, וכן הוא אמר בדברי לבן הארמי
 93 ליעקב בפירדו ממנו (בראשית לא א) 'אם הענה את בנותי, כלומר
 94 שלא יענה אותן בכך שימנע מהן תשמיש, ואף עונתה לא יגרע'
 95 היינו שלא יגרע ממנה דבר שמניעתו גורמת לעינוי, והיינו
 96 תשמיש. רבי אלעזר אומר, 'שארף' זו מצות עונה, וכן הוא אמר
 97 (ויקרא יח א) 'איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה', הרי
 98 שלשון 'שאר' נאמר בענין תשמיש. 'כסותה' כמשמעו, שיתן לה
 99 בגדים. 'ענתה' אלו מוזנות, וכן הוא אמר לגבי הליכת בני ישראל
 100 במדבר (דברים א ח) 'וענתך וינעבך', הרי שרעבון ומניעת דברי מאכל
 101 נקרא עינוי, וכן מפרשים את חובת הבעל לא למנוע מאשתו דבר
 102 שיגרם לה עינוי על ידי כך.

1 לפי שלא כתב לה הבעל תוספת זו, אלא על מנת לבונסה – על דעת
 2 כן שישאנה, ולא היה בדעתו שתגבה תוספת זו אם לא ישאנה,
 3 ואינה גובה אלא את עיקר כתובה שתיקנו לה חכמים. ומבאר
 4 הגמרא את השייכות בין המחלוקות: למאן דאמר – לדעת חכמים
 5 האומרים שאם מתה האשה מן האירוסין לא זכה הבעל בנדוניה
 6 שכתב לו אביה, היינו כיון שהם סוברים ברבי אלעזר בן עזריה,
 7 שאשה שהתאלמנה או התגרשה מן האירוסין אינה גובה את
 8 תוספת הכתובה, כיון שהבעל הוסיף לה רק על דעת שישאנה,
 9 וכמו כן הנדוניה שנכתבה בשטר הכתובה כהתחייבות של האב,
 10 היא רק על דעת כן שישא חתנו את בתו, ומשום חיבת נישואין,
 11 ולא שזוכה מן האירוסין. ומאן דאמר – ורבי נתן האומר שהבעל
 12 זכה בנדוניה מן האירוסין, היינו כיון שהוא סובר ברבנן החולקים
 13 על רבי אלעזר בן עזריה, ואומרים שאשה שהתאלמנה או
 14 התגרשה מן האירוסין גובה תוספת כתובה, וכיון שלדבריהם שטר
 15 הכתובה קיים כמות שהוא אף שלא נישאה, כמו כן הנדוניה
 16 שכתב האב לתתנו בשטר הכתובה שייכת לו אף אם מתה האשה
 17 מן האירוסין, קודם שנשאה.

18 דוחה הגמרא: לא – אין הכרח לתלות את המחלוקות זו בזו, אלא
 19 דבולי עלמא – גם חכמים וגם רבי נתן סוברים ברבי אלעזר בן עזריה
 20 שהלכה כדבריו (טו), שארוסה אינה גובה תוספת כתובה.
 21 ומחלוקתם לגבי זכות הבעל בנדוניה כשמתה האשה מן האירוסין
 22 היא בסברתו של רבי אלעזר בן עזריה עצמו, מאן דאמר – חכמים
 23 האומרים שהבעל לא זכה בנדוניה מן האירוסין, היינו כפשוטו
 24 דברי רבי אלעזר בן עזריה, שאין הבעל והאשה מתחייבים זה לזה
 25 אלא על דעת כן שישאנו. ומאן דאמר – ורבי נתן האומר שזכה
 26 הבעל בנדוניה אף מן האירוסין, יאמר לך כך, עד כאן לא קאמר
 27 רבי אלעזר בן עזריה שאין שטר הכתובה מחייב קודם הנישואין,
 28 אלא מדידה לדירה – רק בהתחייבות של הבעל לאשה, וכגון
 29 תוספת כתובה, שבזה יש סברא לומר שלא כתב לה הבעל תוספת
 30 זו אלא על מנת לבונסה, שתשמנו, וכיון שלא כנסה אין לה
 31 תוספת. אבל מדידה לדירה – בהתחייבות מצד אבי האשה לבעל,
 32 והיינו בנדוניה, אפילו רבי אלעזר בן עזריה מודי דמשום איתתני
 33 הוא – שפסיקת הנדוניה היא מחמת עצם הקידושין, שיקרא חתנו,
 34 והא איתתני להו – והרי קידשה הבעל, וכיון שאין לאב חילוק בין
 35 קידושין לנישואין, שהרי בין כך ובין כך נקרא חתנו, לכך זוכה
 36 בנדוניה אף כשמתה מן האירוסין.

38 שנינו במשנה: 'חייב במוזנותיה ובפרקונה ובקבורתה' וכו'. הגמרא
 39 מביאה ברייתא המבאר את הטעמים של תקנות חכמים הללו:
 40 תנו רבנן, תיקנו חכמים שהבעל חייב לתת לאשתו את מוזנותיה,
 41 תחת מעשה ידיה של האשה השייכים לבעלה, וכן תיקנו שהבעל
 42 חייב בקבורתה, תחת כתובתה – תחת הנדוניה שהאשה הכניסה
 43 לו, ומכונה 'כתובתה' כיון שכתובים אותה בשטר הכתובה, והוא
 44 יורש נדוניה זו במותה. ומסיימת הברייתא: לפיקד, בעל אוכל
 45 פירות של קרקע נכסי מלוג של אשתו.
 46 מקשה הגמרא על הסיום: פירות, מאן דכר שמייהו – היכן הוזכר
 47 ענין אכילת פירות, שעל זה אמרה הברייתא 'לפיקד' הבעל
 48 אוכל פירות. מתרצת הגמרא: תפירו מחסרא וקמי קתני – יש
 49 ללמוד את הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנותה, תיקנו
 50 מוזנותיה תחת מעשה ידיה, ופירוקנה תחת פירות – הבעל חייב
 51 לפדות את אשתו אם נשבתה, תחת פירות של נכסי מלוג, שהם
 52 שלו, וקבורתה תחת כתובתה. לפיקד – כיון שתיקנו את פרקונה

34 הַיְיִוֵּרֶת, שְׁנַתְיִירָה בְּתַתּוֹ הַקְּטָנָה עִמָּה, אִפִּילוּ אִם בַּעַת הַגִּירוֹת הִיתָה
 35 הַבַּת פְּחוּתָה מִבַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁהִיא בְּחֻזְקָת בְּתוּלָה,
 36 וְיִוָּנְתָה הַבַּת כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה מֵאֲרוּסָה, הָרִי מִיִּתְתָהּ שֶׁל זֶה בְּהִנְיָקָה, וְאִין
 37 דִּינָה בְּסִקִּילָה כְּדִין בַּת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אִין לָהּ, לֹא 'פְּתַח בֵּית הָאָב' –
 38 אִם הוֹבֵרר שׁוֹינְתָה אֵינָה נִסְקֶלֶת בַּפְּתַח בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲרָה בַּת
 39 יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא בְּמִקּוֹם שֶׁשָּׂאֵר הַרְוּגֵי בֵּית דִּין נִהְרָגִים, וְלֹא 'מֵאָה סָלַע'
 40 – אִם הַתְּבַרֵר שֶׁהַבַּעַל הוֹצִיא עֲלֶיהָ שֶׁם רַע וְהִבִּיא עֲדֵי שֶׁקֶר, אֵינָה
 41 חַיִּיב לְשַׁלֵּם לְאֲבִיהָ קֶנֶס שֶׁל מֵאָה סְלָעִים שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה אֶת
 42 הַמוֹצִיא שֶׁם רַע עַל בַּת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אֵינָה לֹקָה. וְהַטַּעַם בְּכָל
 43 הַדִּינִים הָאֵלֶּה, כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי עֲשֶׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְגִירוֹת אֵינָה
 44 בְּכָלל 'בַּת יִשְׂרָאֵל'.
 45 הִיתָה הוֹרְתָה שְׁלֹא בְּקִדּוּשָׁה וְלִדְתָהּ בְּקִדּוּשָׁה, כְּלוֹמֵר, שֶׁאִמָּה
 46 הַתְּגִיירָה בַּעֲוֹדָה מַעֻבֶּרֶת, וְיִלְדָה אוֹתָהּ לֵאחֹר שְׁנַתְגִּיירָה, וְזִינְתָה
 47 הַנַּעֲרָה בַּעֲוֹדָה מֵאֲרוּסָתָה, הָרִי זֶה בְּסִקִּילָה, כְּדִין בַּת יִשְׂרָאֵל. וְאוּלָּם,
 48 אִין לָהּ, לֹא 'פְּתַח בֵּית הָאָב' אִם הַתְּבַרֵר שׁוֹינְתָה, וְלֹא דִין תְּשֻׁלוֹם
 49 מֵאָה סָלַע, אִם הוֹזְמוּ הָעֵדִים וְנִתְבַרֵר שֶׁהַבַּעַל שִׁיָּקֵר בְּהוֹצָאת שֶׁם
 50 רַע.
 51 הִיתָה הוֹרְתָה וְלִדְתָהּ בְּקִדּוּשָׁה, כְּלוֹמֵר, שֶׁאִמָּה הַתְּגִיירָה, וְאֵחֶר כֵּן
 52 הַתְּעַבְרָה וְיִלְדָה אוֹתָהּ, הָרִי הִיא כְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָרֶיהָ, שֶׁאִם טַעַן
 53 בַּעֲלָה שׁוֹינְתָה בַּעֲוֹדָה אֲרוּסָה, וְהַתְּבַרֵר שֶׁהִיא הַדְּבַר אִמָּת, נִסְקֶלֶת
 54 עַל פְּתַח בֵּית אֲבִיהָ, וְאִם הַבַּעַל הוֹצִיא עֲלֶיהָ שֶׁם רַע, לֹקָה וּמִשְׁלָם
 55 מֵאָה סְלָעִים.
 56 * * *
 57 עַתָּה עוֹבֵרֶת הַמִּשְׁנָה לְדוֹן בַּת יִשְׂרָאֵל אֲרוּסָה שׁוֹינְתָה, וְאִין
 58 אִפְשָׁרוֹת לְקִיּוּם אֶת הַסִּקִּילָה עַל פְּתַח בֵּית הָאָב: נַעֲרָה, שֶׁטַּעַן
 59 בַּעֲלָה שׁוֹינְתָה בַּעֲוֹדָה אֲרוּסָה, וְהַתְּבַרֵר שֶׁאִין הִיא הַדְּבַר אִמָּת, אִם
 60 יֵשׁ לָהּ אָב – עוֹדֵנוּ בַּחַיִּים, וְאִין לָהּ 'פְּתַח בֵּית הָאָב', כְּגוֹן שֶׁאִין לָאָב
 61 בֵּית מִשְׁלוֹ, אוֹ שִׁישׁ לָהּ פְּתַח בֵּית הָאָב – שֶׁהִיא לְאֲבִיהָ בֵּית, וְאִין
 62 לָהּ אָב, מִפְּנֵי שְׁמָתָהּ, וְנִמְצָא שֶׁאִי אִפְשָׁר לְקִיּוּם אֶת הַפְּסוּק כְּפִשּׁוּטוֹ,
 63 אִף עַל פִּי כֵן הָרִי זֶה נִהְרָגַת בְּסִקִּילָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר 'פְּתַח בֵּית אָב'
 64 אֲלֹא לְמִצְוָה – לְכַתְּחִילָה.
 65 * * *

1 הגמרא חוזרת לנידון שבתחילת הסוגיא (מג) שנחלקו רב הונא ורב
 2 אסי באשה הבאה לגבות כתובתה ממשועבדים, האם גובה משעת
 3 נישואין, או אפילו משעת אירוסין. שואלת הגמרא: מאי הוי עליה
 4 דכתובה – איך נפסקה ההלכה בנידון זה של כתובה. משיבה
 5 הגמרא: תא שמע מברייתא, דאמר רב יהודה אמר שמואל, משום
 6 רבי אלעזר ברבי שמעון, חיוב מנה של בעולה ומאיתים של בתולה,
 7 שזוהו עיקר כתובה שחיובו חל בשעת אירוסין, גובה מן האירוסין.
 8 ותוספת כתובה, שהוסיף לה הבעל מדעתו בכתיבת השטר בשעת
 9 נישואין, גובה מן הנישואין, שרק משעה זו נשתעבד לה הבעל
 10 בכך. והכמים אמרים, אחד זה ואחד זה – בין מנה ומאיתים ובין
 11 תוספת כתובה גובה רק מן הנישואין.
 12 הגמרא פוסקת את ההלכה: והלכתא, אחד זה ואחד זה גובה מן
 13 הנישואין, כשיטת חכמים, וכדברי רב אסי החולק על רב הונא
 14 לעיל.

משנה

15 משנתינו עוסקת בפרשת 'מוציא שם רע', והיינו נערה בתולה
 16 שהתארסה ונישאה, ולאחר הנישואין הביא בעלה עדים שזינתה
 17 בעודה ארוסה. ואם מתברר שהם עדי שקר, והוציא עליה שם רע,
 18 הרי הוא לוקה, משלם קנס מאה כסף לאבי הנערה, ואינו יכול
 19 לגרשה כל חייו. אך אם התברר שאכן זינתה, מיתתה בסקילה
 20 בפתח בית אביה, שנאמר (דברים כב כג-כד) 'ואם אָמַת הָיְתָה הַדָּבָר הַזֶּה
 21 לֹא נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנַעֲרָה, וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה אֶל פְּתַח בֵּית אָבִיהָ
 22 וְסִקְלוּהָ, אִנְשֵׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה, כִּי עֲשֶׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוֹת
 23 בֵּית אָבִיהָ, וּבַעֲרַת הָרֶעַ מִקְרָבָךְ'. אמנם אם בעודה ארוסה התברר
 24 שזינתה, נסקלת בשער העיר, שנאמר (דברים כב כג-כד) 'כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה
 25 בְּתוּלָה מֵאֲרֻשָׁה לְאִישׁ, וּמִצָּאָה אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה, וְהוֹצִאתָם
 26 אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר הָעִיר הַהוּא, וְסִקְלָתָם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ'.
 27 כיון שבפרשה זו נאמרה פעמיים התיבה 'בישראל', למדו חכמים
 28 שדינים אלו נאמרו רק בבת ישראל.
 29 משנתינו דנה באופנים שונים של גיורת: א. נערה גויה שהתגיירה
 30 בעצמה. ב. נערה שאמה התעברה כשהיתה גויה, והתגיירה
 31 בעודה מעוברת, ואחר כך ילדה אותה. ג. נערה שאמה הרתה
 32 אותה לאחר שהתגיירה.
 33

אגרות קודש

בי"ה, י"א ניסן, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ צנמ"ס מלאכתו מלאכת שמים מו"ה בן ציון משה

יאיר שליט"א ובנו הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ מו"ה יוסף מנחם שליט"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מז' ניסן שנתקבל ז"ע, ותי"ח ת"ח עבור מילוי בקשתי למסור מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא לכפר חב"ד שבאח"ק ת"י אשר שם צוה ה' את הברכה...

ויהי רצון שמגלגלין זכות בשו"ט בטוב הנראה והנגלה ליומין זכאין אשר כל ימי חדש ניסן הם בבחי' ראש חדש (שלי"ה סוף פי' בא) אשר אף שמותר במלאכה (ספ"י המלכות) בכ"ז לא נקרא ימי המעשה, כי מקבלת מלמעלה דלא כימי המעשה (וכמבואר בארוכה בד"ה מחר חדש לכ"ק אדמו"ר הצ"צ, נדפס בס' אור התורה בראשית) הנה יתוסף למטה מעשרה טפחים מלמעלה מעלה ועד להמקום דכי אני ה' רפאך, ר"ת אר"י"ך כמבואר בכתבי האר"ז"ל. והרי זהו ג"כ מעין ענין הפסח, התחלה ממוחין גדלות.

בכבוד ובברכה בכפלים לחג פסח כשר ושמוח בכהנ"ל.

* * *

45 שמשמעות הפסוק שבא עליה ובעלה, ומתוך כך הוציא עליה שם
 46 רע. אלא לרפנן, הסוברים שהפרשה מדברת גם באופן שלא בא
 47 עליה, מאי – מה ביאור הפסוקים 'בא אליה', 'ואקרב אליה'.
 48 מתרצת הגמרא: 'בא אליה', היינו שהבעל בא עליה בעלילות,
 49 לומר שזינתה. ומה שאמר הבעל 'ואקרב אליה', היינו בדרבים –
 50 דברתי עמה כדי לברר אם זינתה.
 51 ממשיכה הגמרא ומקשה: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו
 52 דכתיב (שם כב ז') 'לא מצאתי לכתך בתולים', שהמשמעות היא
 53 שמתוך שבא עליה נודע לו שאין לה בתולים, אלא לרפנן, שפרשה
 54 זו עוסקת אף בשלא בא עליה כלל, מאי 'לא מצאתי לכתך בתולים'.
 55 מתרצת הגמרא: כוונת הבעל לאמר, לא מצאתי לכתך כשרי
 56 בתולים – לא מצאתי עדים שיכשירו את בתך להיות בתולה, על
 57 ידי שזימו או יכחישו את העדים הללו שמעידים שזינתה.
 58 עוד מקשה הגמרא: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב
 59 שאומר אבי הנערה 'ואלה בתולי בתי' (שם), שמשמעות הפסוק
 60 שהוא מראה את דם הבתולים שעל השמלה. אלא לרפנן, מאי
 61 'ואלה בתולי בתי', הרי לדעתם הפרשה מדברת גם אם לא בעל
 62 כלל. מתרצת הגמרא: 'ואלה כשרי בתולי בתי' – אבי הנערה אומר
 63 לבית דין, הבאתי עדים שמוזימים את עדי הבעל, ומכשירים את
 64 בתי להיות בתולה.
 65 עוד מקשה הגמרא: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב (שם)
 66 'ופרשו השמלה לפני זקני העיר', שאבי הנערה ואמה פורשים את
 67 שמלת בתם לפני זקני העיר כדי להוכיח שמצוי עליה דם בתולים
 68 והבעל העליל עליה שקר, אלא לרפנן, מאי 'ופרשו השמלה'.
 69 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו, פרשו מה ששם לה – מבררים את
 70 אמיתות העלילה שהוציא עליה, בדתנא 'ופרשו השמלה', מלמד
 71 שפאין לבית דין עדים של זה ועדים של זה – עדי הבעל ועדי האב,
 72 ובזרין את הדבר – ומבררים את העדויות היטב על ידי דרישה
 73 וחקירה, עד שיוצאת האמת ברורה בשמלה חדשה. רבי אליעזר בן
 74 יעקב אומר, דברים בכתבן ואין כאן משל ומליצה, אלא שמלה
 75 ממש, ופורשים לפני בית דין את השמלה להראות לבית דין שיש
 76 עליה דם בתולים ולא זינתה.
 77 הגמרא מביאה תנאי נוסף, שבלעדיו לא יענש הבעל לפי רבי
 78 אליעזר בן יעקב: שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר יודי משמיה דרבי
 79 יוחנן, אף על גב שלא מצינו בכל התורה בולה, בענין חיובי עונשים
 80 על איסורי עריות, שחלק הכתוב בין ביאה בדרבה לביאה שלא
 81 בדרבה, אלא ביאה שלא כדרכה חשובה ביאה, בין למפות –
 82 מלקות, ובין לעונשין של מיתה, אבל בעונש מוציא שם רע, חלק
 83 הכתוב, ואינו חייב מלקות ומאה כסף, עד שיבעול (אפילו) שלא
 84 בדרבה, ויוציא שם רע ולעו על האשה שזינתה ונבעלה בדרבה,
 85 כיון שרק על ביאה כזו ניתן לטעון 'לא מצאתי לכתך בתולים'.
 86 מקשה הגמרא: כמאן – לפי איזו שיטה נאמרה מימרא זו, אי ברפנן,
 87 הלא לשיטתם אף על גב דלא בעל כלל נענש במלקות וממון. ואי
 88 ברבי אליעזר בן יעקב,

1 הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין מוציא שם רע: בעי רב אשי,
 2 הנושא אשה וגירשה וחזר ונשאה, ולאחר מכן הוציא שם רע על
 3 הנישואין הראשונים – טען שאשתו זינתה בעודה ארוסה קודם
 4 הנישואין הראשונים, ואז לא מצא לה בתולים, מהו, האם הוא
 5 לוקה ומשלם מאה כסף. עוד הסתפק רב אשי: הנושא אשה ומת
 6 ללא בנים, ואחיו יבם את אשתו, והוציא שם רע על נשואי אחיו –
 7 טוען שיבמתו זינתה בעודה ארוסה לאחיו המת קודם שנישאה לו,
 8 ואחיו לא מצא לה בתולים, מהו.
 9 אומרת הגמרא: פשוט מיהא תרא – ניתן לפשוט לפחות אחד
 10 מהספיקות מהברייתא דלהלן, דתני רבי יונה, נאמר בתורה
 11 בפרשת מוציא שם רע (דברים כב טו) 'את בתי נתתי לאיש הנה',
 12 ודורשים 'לזה', ולא לזכב, שהרי רק לגבי הבעל הראשון יכול האב
 13 לומר שהוא נתנה לאיש זה, אך אינו יכול לומר כן לגבי היבם,
 14 שלא האב הוא שנתנה ליבם אלא התורה צייתה שתינשא ליבם.
 15

* * *

16 בגמרא לעיל (מה) הזכירה מחלוקת רבי אליעזר בן יעקב וחכמים,
 17 האם המוציא שם רע על אשתו קודם שבא עליה, נענש במלקות
 18 ומאה כסף. מבררת הגמרא: מאי רפנן ומאי רבי אליעזר בן יעקב,
 19 כלומר, היכן נשנתה מחלוקתם. מבארת הגמרא: דתנא בברייתא,
 20 נסקלת הנערה, ואם הדבר שקר נענש הבעל במלקות וקנס, בא
 21 הבעל לבית דין ואמר לאבי הנערה, פלוני, לא מצאתי לכתך
 22 בתולים, לפי שזינתה קודם הנישואין. אם יש לבעל עדים שזינתה
 23 תחתיו – בעודה מאורסת לו, עליו לגרשה, ויש לה כתובה מנה,
 24 כדן כתובה של בעולה.
 25 לפני שתיבא הגמרא את המשך הברייתא, תמזה הגמרא: איך
 26 יתכן שאם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה, הלא בת
 27 סקילה היא, כדן נערה המאורסה שזינתה, וכל אשה שזינתה אין
 28 לה כתובה. מתרצת הגמרא: הדין קאמר – כך כוונת הברייתא, אם
 29 יש עדים שזינתה תחתיו, בעודה מאורסת, עונשה כסקילה, אך אם
 30 יש עדים שזינתה מעיקרא – קודם האירוסין, יש לה כתובה מנה,
 31 כדן כתובה של בעולה, למרות שהוא נשאה על דעת שהיא
 32 בתולה.
 33 ממשיכה הברייתא ואומרת: אם נמצא ששם רע' שהוציא עליה,
 34 אינו שם רע – אינו נכון, שהוזמו העדים, הוא – הבעל, לוקה ונזתן
 35 מאה סלע, בין בעל ובין לא בעל את אשתו קודם שהוציא שם רע,
 36 ואין צריך שיטען כך רק לאחר שבעל והתברר לו שאינה בתולה,
 37 אלא די בכך שהביא עדים שזינתה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, לא
 38 נאמרו בתורה דברים הללו – עונשים אלו אלא בשבעל.
 39 מקשה הגמרא: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, הסובר שהפרשה
 40 מדברת רק כשבא עליה קודם הוצאת שם רע, היינו דכתיב – מובן
 41 הפסוק (דברים כב ג') 'כי יקח איש אשה ובא אליה', וכן נאמר (שם כב
 42 יד) 'את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים',

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. וְאִם עָבַר וְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ קִדְּם שֶׁהִתְפַּלֵּל שְׁחֵרִית יֵצֵא יִצְאָהּ שֶׁקָּרְבַּן מוֹסֵף שֶׁהִקְרִיבוּהוּ קִדְּם תְּמִיד שֶׁל
2 שְׁחַר פָּסוּל¹⁷ מִפְּלִמְקוֹם בְּתַפְלָה לֹא הִחְמִירוּ כָּל כָּף לְהִיּוֹת חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל הוֹאִיל וְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בְּשִׁעָה
3 הָרְאוּיָה לְהִקְרָבָה:

סימן רפו דיני תפילת מוסף בשבת סעיף ג

הלכתא רבתא

[י] יצא - אם התפלל של מוסף בטעות במקום שחרית, והוא עדיין לא התפלל תפילת שחרית - יתפלל תחילה שחרית, אף אם מחמת כן ומכל-מקום יכוין גם-כן לשמוע חזרת הש"צ דמוסף¹⁵.
[יא] יצא - מי שהגיע לבית הכנסת כשהציבור עומד להתחיל תפילת מוסף, והוא עדיין לא התפלל תפילת שחרית - יתפלל תחילה שחרית, אף אם מחמת כן יצטרך להתפלל גם תפילת מוסף ביחיד¹⁶.

ציונים והוספות

15) קצת השלחן סי' עח ס"ד, ובבדה"ש ס"ק טז כתב שבשוע"ר לא הזכיר מזה כלל ומשמע קצת דעתו דלא יצא (י"ח מוסף) - אבל ספק ברכות להקל, והוסיף שמכל-מקום כדי לצאת י"ח הפוסקים שלא יצא י"ח מוסף יש לו לצאת לכו"ע ולשמוע מהש"צ.
16) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' סח, שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' לו, ובשו"ת אז נדברו (ח"ה סי' כט) הוסיף שאפילו אם כבר התפלל שחרית, אלא שצריך להתפלל שוב שחרית מחמת שטעה מעין המאורע וכיו"ב, לא יתפלל מוסף עם הציבור אלא יתפלל שוב שחרית, ואח"כ מוסף ביחידות.
ולשוע"ר סי' קכו ס"ג שפסק כמג"א שאם כבר התפלל מוסף אין צריך לחזור ולהתפלל שחרית - וודאי שעליו להתפלל שחרית קודם, כיון שאם כבר יתפלל מוסף לא יוכל לחזור ולהתפלל שחרית.
17) עד"ו סימן מה ס"ב (שמותר להקדים פסוקי קרבן מוסף לפסוקי קרבן התמיד אע"פ ש) "אסור להקדים מוסף לתמיד של שחר מכל מקום".

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יח מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם
2 התפילין אפילו לחצר שאינה מעורבת אע"פ שיש
3 בתוכם מעות ולא הצריכוהו לנער המעות מהם כי שמא
4 בתוך כך תתחוק הדליקה ולא יוכל להצילם כלל וכן אם
5 הניח תפילין בארנקי מלאה מעות יכול להצילה מפני
6 הדליקה או מפני הגנבים והגזלנים למקום שיכול להציל
7 התפילין ואין מחייבים אותו להוציא התפילין ממנה אפילו
8 הניח בתוכה בשבת (ע"י נכרי) שע"י ישראל אסור להצניע
9 תפילין בתוכה שאי אפשר שלא יטלטלנה קצת והיא בסיס
10 להמעות שבתוכה אבל לכתחלה אסור להניח תפילין לתוכה
11 בשעת הדליקה כדי שיציל אגב התפילין שהרי לא התירו
12 אלא מחמת חשש שמא לא יוכל להציל התפילין כלל אם
13 יצטרך להוציאם ממנה ואין ניחן שם לכתחלה אבל מותר
14 להניח בתוכה תפילין מערב שבת כדי שיוכל להצילה עמהן
15 בשבת לחצר שאינה מעורבת אם תפול דליקה או מפני
16 גנבים והגזלנים כיון שמניחן בשעת היתר והוא הדין למוזזה
17 או ספר.
18 אבל אם מניח (טבעת או) אוכלין לתוך ארנקי אינן מועילין
19 שיוכל להצילה על ידי כך מבית שהדליקה בו אפילו לחצר
20 המעורבת כי אין (הטבעת או) האוכלין חשובים לגבי
- 21 הארנקי והן בטלין אצלה ולפיכך אף אם אי אפשר לנערן
22 ממנה אינו רשאי ליטול את הארנקי בשבילן אלא יניחן
23 לישרף עם הארנקי.
24 ויש מתירין להניח עליה אפילו לכתחלה בשעת הדליקה
25 ככר או תינוק או שאר דבר שמותר להצילו לחצר המעורבת
26 אע"פ שהארנקי חשובה ממנו הרבה ונוטלה ומצילה על ידי
27 כך מבית שהדליקה בו לחצר המעורבת ואף שלא אמרו ככר
28 או תינוק אלא למת בלבד כמ"ש בסי' ש"א מכל-מקום
29 מפני הפסד הדליקה הקילו גם כן כמו במת שתהא הארנקי
30 טפלה לדבר המותר שעליה והרי זה כמציל דבר המותר
31 בלבדו ויש לסמוך על זה להקל בדברי סופרים במקום הפסד
32 מרובה.
33 וכל זה בבית שהדליקה בו אבל בבתי הקרובים יש מתירין
34 לטלטל אפילו מוקצה בלבד אם יש בו הפסד מרובה והוא
35 הדין מפני הלסטים כמ"ש למעלה:
36 יט יש מתירין לומר לנכרי להציל ספרים אפילו דרך רשות
37 הרבים שלא גזרו על שבות אמירה לנכרי במקום ביוון
38 כתבי הקודש ואף שלא התירו להצילן לכרמלית אע"פ שאין
39 איסורה אלא שבות מדברי סופרים מכל-מקום אינו דומה
40 שבות הנעשה ע"י ישראל לשבות אמירה לנכרי:

24 שבשעה שנותן המים יש דבר המפסיק בינם לאור דהיינו
25 דופני הכלי שנותנם בתוכו והאור הוא שמבקע את הכלי
26 ומכבה את עצמו והאדם הנותן מים אינו אלא גורם בעלמא
27 כמו שנתבאר בסי' רס"ה:

28 **כג** טלית שאחזו בה האור מצד אחד מותר ליתן עליה
29 משקין רחוק קצת מן האור כדי שיכבה האור כשיגיע
30 לשם ואף על פי שאין כאן דבר המפסיק בינם לאור
31 מכל-מקום הם אינם מכבין כלל מה שנדלק כבר אלא
32 שמונעים האור מלדלוק יותר והוא כבה מאליו.

33 במה דברים אמורים במשקים שאינם מלבנים אבל מים או
34 שאר משקים המלבנים אסור ליתן על הטלית משום גזרת
35 סחיטה או משום ששריית הבגד זהו כיבוסו כמ"ש בסי'
36 ש"ב ושי"ט:

37 **כד** טלית מקופלת שאחזו בה האור פושטה ומתכסה בה
38 כדי שלא יתפשט האור יותר ואף אם על ידי זה נכבה
39 מה שנדלק כבר אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לכך ולא
40 פסיק רישיה הוא ולכן לא ירוץ ויקפוץ וינענע אותה אנה
41 ואנה כדי שיכבה אלא מתכסה בה כדרכה וכן ספר תורה
42 שאחזו בו האור פושטו וקורא בו כדי שלא יתפשט בו האור
43 יותר ואף אם על ידי זה נכבה מה שנדלק כבר אין בכך
44 כלום ובלבד שלא ינענע אותו אנה ואנה:

חלק ב סימן שלד דיני דליקה בשבת טעפים יח"כ

1 **כ** הגליונים שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה
2 ושבין דף לדף ושבין ספר לספר אין מצילין אותם אם
3 נחתכו מן הספר או שנמחק הספר ולא נשתיירו בו פ"ה
4 אותיות:

5 **כא** המינים דהיינו האדוקים בעבודה זרה וכן מומרים
6 לעבודה זרה שכתבו להם כתבי הקדש אע"פ
7 שכתובים אשורית בלשון הקודש על הקלף ובדיו אין
8 מצילין אותם ואף בחול שורפם עם האזכרות שבהם מפני
9 שכיון שהם אדוקים בעבודה זרה בודאי כתבו אותן לשם
10 עבודה זרה ומכאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב
11 וכסף שיש עליהן שם בן ד' אותיות שטבעו אותה המינים
12 לשם עבודה זרה שאסור לתלותם וגם אין להחזיק אותן
13 ברשותו אלא יתיכם מיד כדי שלא יהיה זכרון למעשיהם
14 שעשו לשם עבודה זרה שמתעם זה צריך לשרוף הספרים
15 שלהם עם האזכרות שבהם:

16 **כב** תיבה שאחזו בה האור מצדה האחד מותר ליטול עור
17 של גדי המותר בטלטול ע"ד שנתבאר בסי' ש"ח
18 ולפרוס אותו עליה סמוך לאור כדי שלא יתפשט האור יותר
19 שהעור הוא מתחרך ואינו נשרף ומגין על התיבה.

20 ומותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין ריקנים בין מלאים
21 להפסיק הדליקה ואפילו בכלי חרס חדשים מלאים מים
22 אע"פ שהם אינם יכולים לקבל את האור ומתבקעים ומכבים
23 את הדליקה לא גזרו במקום הפסד על גרם כיבוי כזה

לקוטי תורה

19 עד"ז ענין "שבת תתאה" הוא רק "ביטול היש
20 לאין", הבא לידי ביטוי בכך ש"שובת ממלאכתו
21 הגשמי", שאינו עוסק בצרכים הגשמיים שלו (על-
22 דרך מה שנתבאר לעיל בענין השביתה דשביעית);

23 משא"כ שבת עילאה ענינה - "גילוי הסובב
24 האמיתי.. שסובב לכל העולמות בהשוואה אחת
25 ממש" - שמצד בחינה זו נמשך ביטול אמיתי
26 בעולמות ונבראים, היינו שאין זה "ביטול היש"
27 בלבד (שבזה עדיין יש מקום לישותו ורק שמבטל
28 אותה), אלא שאין כאן אלא אלקות בלבד.

29 דוגמא אחת להבדל בין שבת תתאה ושבת
30 עילאה ברגש האדם ביום השבת:

31 "ביטול היש" דשבת תתאה בא לידי ביטוי
32 בשביתה ממלאכה, שתמורת זה שהאדם יעסוק
33 בהשגת פרנסתו, הרי הוא "מנתק" את עצמו
34 ממלאכה (ואפילו ממחשבה בענייני מלאכה, ורואה
35 את עצמו "כאילו כל מלאכתו עשוי"), ומקדיש את
36 היום לה' (שבת לה').

1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין "וישבות גו' מכל מלאכתו
2 אשר עשה", ל"כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
3 ברא"

4 **ואמנם כל זה הוא ענין ביטול היש לאין, והיינו
5 בענין בחינת ומדרגת שבת תתאה, אבל שבת
6 עילאה הוא למעלה מבחינה זו.**

7 מדריגת הביטול שבשביעית (שנתבארה בפרק
8 הקודם) היא כענין בחינת שבת תתאה, והיא הכנה
9 לביטול נעלה יותר, בחינת שבת עילאה.

10 כלומר:

11 כשם שנתבאר לעיל בענין "שכר מצוה מצוה",
12 שקיום המצוה (בעשי' גשמית) הוא רק ענין של
13 "ביטול היש לאין", היינו מה שהאדם מכניע
14 ומבטל את ישותו ומציאותו, אך ענין "שכר מצוה"
15 דלעת"ל הוא, שאז יתגלה למטה אור ה"סובב כל
16 עלמין" ("אין" האמיתי), שע"ז יהי' ביטול אמיתי
17 (שיורגש בפועל שאין שום מציאות מלבד אלקות,
18 כהביטול של עולם האצילות),

1 אך סוף־סוף יש ב"עולמו" צרכים גשמיים
 2 ועסקים, אלא שהוא שובת מהם, היינו שמרגיש
 3 שצריך לנתק את עצמו (בדרך כפי') מענייני חול,
 4 ולעסוק בתורה ועבודה, וזהו ענין של "ביטול
 5 היש" בלבד.

7 עילאה הוא, כשאדם מתעלה לעולם אחר, עולם
 8 שכולו קדושה, שמעיקרא אין שם אלא "ה' אחד"
 9 בלבד, ובדרך ממילא האדם שקוע כל כולו
 10 בעבודתו יתברך (בתורה ותפלה כו'), בלי כל נתינת
 11 מקום לאיזה ענין שהוא מלבד אלקות.

6 משא"כ ענינו של "ביטול אמיתי" דשבת

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק יד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יא) והנה ישראל שבאותו הדור בימי המן היו כל
 2 אותה השנה בתכלית השפלות עד שהיו
 3 נמשלים לעפר ממש כי הרי היו הפקר גמור להריגה
 4 לכל מי שירצה לאבד ולהשחית וללחוץ ולדחוק עד
 5 הנפש ועד בכלל (וגם בכל גלות לוחצים ודוחקים
 6 ביותר עד הנפש כו' ונבזים ושפלים ביותר וגוזרים
 7 גזרות קשות וכמ"ש לא א' בלבד עמד כו' אבל אינו
 8 ניכר ונגלה כלל לישראל כי מה שאמר על עמך יערימו
 9 סוד כו' אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל
 10 עוד הרי הוא אומר יערימו סוד כו' והם גוזרים כל
 11 גזרות קשות בסוד וה' מבטל ואין הנס ידוע אבל בימי
 12 המן הרי נודע' הגזרה וקבלו עליהם בפ"מ כו') וע"כ
 13 זכו לב' דברים להיות מתגלה בהם מבחינת מהותו
 14 ועצמותו רוממות אא"ס ב"ה ולהיות האור מתישב
 15 בכלים שלהם כנ"ל וזהו דבר והפוכו לכאור' שאם זכו
 16 לגילוי אור העצמות ממש איך יכול להיות שישכונן
 17 בכלי' מוגבלים שלהם אך הענין הוא שיש בכאן ב'
 18 טעמים א' ע"י מס"נ שלהם שהיו מוכנים להריגה
 19 בפ"מ שבזה עשו העלאת מ"ן למעלה מעלה ממש
 20 שהוא בחינת או"ח אל העצמות ממש ברום המעלות
 21 אך א"כ לא היה יכול האור דעצמות ממש לבא למטה
 22 לשכונן בתוך כליהם והטעם הב' לבד המס"נ שלהם הרי
 23 היו אז בתכלית השפלות העמוקה כעפר ממש שזה היה
 24 הגורם שירד אור הרוממות העצמו' למטה מטה דוקא

25 להתישב האור בתוך כליהם דוקא לפי שזהו מטבע
 26 הרוממות היותר נעלה שישכונן דוקא בדבר השפל
 27 ביותר כנ"ל במ"ש ואל זה אביט כו' ועי"ז דוקא זכו
 28 שיהי' גילוי אור העצמות שוכן בהם לפי אופן כליהם
 29 המוגבלים דעומק רום שורה דוקא בעומק תחת כמ"ש
 30 כי רם ה' ושפל יראה כנ"ל ואם לא היה המס"נ הרי
 31 לא היו מעוררים אתערותא דלעילא במהותו ועצמותו
 32 ממש ובמס"נ בלא שפלות העצום לא היה יורד האור
 33 למטה כ"כ ע"כ שניהם כאחד טובים היו שבהם וע"י
 34 זכו להיות גילוי אור העצמות בתוכם ממש וד"ל וזהו
 35 וקבל היהודים את אשר החלו לעשות במ"ת דבשעת
 36 מ"ת הגם דכתיב כי תרכב על סוסיך בבחינת או"ח
 37 ואו"י כנ"ל לא היה זה ממקום הגבוה מאד נעלה כזה
 38 רק החלו אז לעשות בחינת הכלים לאורות כו' כנ"ל
 39 אבל גמר הקבלה לתכליתה ולהיות בחינת כלים
 40 גמורים היה זה בימי אחשוורוש דוקא דהיינו שקבלו
 41 היהודים ממקום עליון ביותר שהוא עצמות א"ס ב"ה
 42 ממש ע"י מס"נ שלהם ונעשה בחינת כלים גמורים
 43 להשראת עצמותו ית' ע"י בחינת השפלות העצום כנ"ל
 44 עד שמוזה נעשה מקור קיום חזק לתו"מ שיהיו כלים
 45 לאורות כנ"ל וזהו וקבל היהודים ל' יחיד ולא אמר
 46 וקבלו היהודים לפי שהקבלה הוא מבחינת יחיד חי
 47 העולמים ונעשים בחינת כלל א' כאיש א' ממש כי
 48 השפלות העצום שוה ומשוה קטן וגדול כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 **ובזה** יובן ענין ב' פרשיות דק"ש דאיתא בגמרא [.]
 2 רמי כתיב ואספת דגנך וכתיב ועמדו זרים ורעו

3 צאנכם, ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום
 4 וכאן בזמן שאין ישראל עורש"מ. ואינו מובן דפסוק

25 בני' בחי' גלות השכינה, וזהו ותקנא פי' הקינוי שיהי'
 26 שניהן שווין עלדאת"ג כמו עלדאתכ"ס וכדאיתא
 27 בזה"ק תאובתא דעלמא תתאה בעי למיהוי כגוונא
 28 דעלמא עילאה, וזהו ענין מנחת העומר כמו מנחת
 29 קנאות כנ"ל, ולכן בא מן השעורים שעורה שעור ה'
 30 להוסיף ולהגבי' בחי' ה' תתאה, ובכדי להמשיך הגילוי
 31 בשוה למטה כמו למעלה צ"ל מבחי' שלמעלה מב'
 32 הבחי' וכמו בלעתיד כתי' ומעיין יצא מבית ה' והשקה
 33 את נחל השטים, לפי שמבחי' ונהר יוצא מעדן
 34 להשקות את הגן בחי' השתל' כתי' ומשם יפרד, והרי
 35 הם ב' בחי' אבל מבחי' ומעיין שלמעלה מבחי' נהר
 36 כתי' והשקה את נחל השטים ל' פירוד כמ"ש שטו
 37 העם ולקטו, וכמ"ש ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו
 38 אחד, דהאידינא לא כמו שאני נכתב אני נק', נכתב
 39 בהוי' ונק' באד', הוי' הוא בחי' ה' הוה ויהי' כא',
 40 ועתה לא כמו כו' ולע"ל יהי' אף בבחי' שמו אחד
 41 למטה כמו למעלה, וזהו"ע המשכת רצש"מ שעי"ז
 42 יוכל להיות הגילוי בעלדאת"ג כבעלדאת"כ ולהמשיך
 43 בחי' זו הוא דוקא ע"י בחי' ובכל מאורך, כי אית רצון
 44 ואית רצון, לתתא ולעילא, אית רצון שלמטה מטעם
 45 ודעת ואית רצון שלמעלה מטעם ודעת, וזהו כאן בזמן
 46 שישראל עושין רצונו של מקום שבכדי להמשיך בחי'
 47 רצש"מ הוא דוקא ע"י בחי' ובכל מארך ולגבי בחי' זו
 48 יהי' ועמדו זרים כו'.

ערב שבועות תרט"ז

1 ואספת כתיב בפ' והי' כו', והתירוץ הוא משום דלא
 2 כתיב ובכל מאורכם, וי"ל זה. וי"ל מתחלה פי' וענין
 3 רצונו של מקום, דפי' מקום הוא כמ"ש ברוך המקום,
 4 הוא מקומו של עולם, הוא בחי' הכוללת ו"ק מעלה
 5 ומטה מזרח ומערב צפון ודרום. ושרש בחי' מקום יש
 6 ג"כ ברוחניות, ופי' מעלה ומטה הוא במדריגה עד"מ
 7 שכל ומדות שבחי' הגבהה השכל על המדות הוא רק
 8 בבחי' המעלה, ועד"ז יש ג"כ יתר הבחי', ולמעלה הוא
 9 בחי' ו' מדות דאצי' לך ה' הגדולה כו'. ואמנם כ"ז הוא
 10 רק בחי' מקום ממכ"ע, אבל בחי' רצונו של מקום הוא
 11 בחי' שלמעלה מגדר מקום אף ברוחניות, בחי' סוכ"ע
 12 שמקיף מעלה ומטה וכמ"ש הנה מקום אתי שהמקום
 13 בטל לבחי' שלמעלה כו' ולא מכל אלין ספירות, וזהו
 14 ברוך המקום שמקבל ברכה והמשכה מבחי' סוכ"ע
 15 בחי' רש"מ, ופי' רצונו של המקום הוא עד שאמרו"ל
 16 נתארה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, ופי'
 17 תחתונים הוא בחי' מקום התחתון שבבחי' מקום, וע"ז
 18 נתארה שיהי' לו דירה וד"ל, וזהו"ע ותקנא רחל
 19 באחותה דלכאורה קשה דקינאי אסור כמ"ש אל יקנא,
 20 וכמ"ש ושם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל, ה' גדולה
 21 ה' קטנה ב' ההי"ן שבשם הוי', ה' גדולה עלמא
 22 דאתכסיא ולאה ילדה ששה בנים ו' מדות לך ה'
 23 הגדולה, וה' קטנה עלמא דאתגליא רחל, כרחל לפני
 24 גוזזי' נאלמה וכמ"ש קול ברמה נשמע רחל מבכה על

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

15 הזה בא בגילוי ממש לבחי' המקבל, וזהו ג"כ ענין
 16 חב"ד חג"ת נה"י, שהבחי' המתגלה להמקבל זהו בחי'
 17 נה"י שבמשפיע משא"כ בחי' חב"ד, עי' בד"ה ענין
 18 הנסכים פ"א.
 19 וע"ד דוגמת כל המשל הזה הגשמי יובן עד"מ ג"כ
 20 למעלה בבחי' מל' דאצי' שהוא בחי' הממוצע
 21 בין אצי' לבי"ע, שמתעלם ומתלבש בה ממש בחי'
 22 השפע דאצי' ממש, וממנה וע"י דוקא בא אח"כ השפע
 23 לבי"ע, ולכן בזאת יבא אהרן, בזאת דוקא, פתחי לי
 24 אחותי אנת הוא פתחא לאעלאה לי זח"ג צ"ה א',
 25 ובלק"ת פ' ואתחנן בד"ה למען תירא פ"א. ונמצא
 26 שג"כ היא כלולה מב' בחי', בחי' מקבל ובחי' משפיע,
 27 ובחי' המקבל שבה היינו מה שמקבלת שפע האצי'
 28 ממש, ובחי' המשפיע שבה הוא כמה שנעשית אח"כ

1 (ג) ועוד מובן מזה שהממוצע הוא בחי' מקבל וגם
 2 הוא בחי' משפיע, ובחי' המקבל שבו הוא
 3 למעלה מבחי' המשפיע שבו, כי בחי' המקבל שבו
 4 הוא מה שמקבל השפע מן המשפיע ממש כו'. וזהו"ע
 5 ואמונה כל זאת וקיים עלינו ע' לקו"ת פ' עקב, וזהו
 6 ענין זנב לאריות וראש לשועלים, ועד"ז הוא ענין הוי'
 7 הוא האלקי' ז"א בעלותו לגבי עתיקא כאלקי' יחשב,
 8 א"כ היותו בחי' אלקי' ומקבל, גבוה מהיותו בחי' הוי'
 9 ומשפיע כו'. ועי' בדרוש הנותן לשכוי בינה וע'
 10 במא"א א' ססעי' קמ"ו. והנה בחי' המקבל דבחי'
 11 הממוצע נק' העלם, להיות כי השפע של המשפיע
 12 מתעלם בו ממש בעצמיות הממוצע, משא"כ בחי'
 13 המשפיע שבו שהוא מה שנעשה בחי' מקור וראש
 14 להמקבל נק' גילוי להיות כי בחי' הראש והמקור

20 איהו כתר מל' כו' שלזאת ביכולתו להעלים ולהסתיר
 21 לבחי' שפע האצ"י. והנה ידוע דבחי' האצ"י בכלל נק'
 22 הוי', כי יו"ד הוא בחי' חכ' כו', משא"כ השפע
 23 שמאצ"י לבי"ע נק' אלקי' כנודע, ונק' ג"כ סובב
 24 וממלא, כי בחי' עולם האצ"י בכלל ששם חיוהי
 25 וגרמוהי כו' בבחי' א"ס ממש נק' סוכ"ע, ונק' ג"כ
 26 קוב"ה כנודע, משא"כ בי"ע נק' ממכ"ע כו'. והנה כבר
 27 מבואר למעלה שבחי' מל' היא בחי' הממוצע בין אצ"י
 28 לבי"ע, והיא כלולה מבחי' האצ"י ממש וגם היא בחי'
 29 מקור וראש לבי"ע כו' ע"כ היא נק' בחי' הוי' ונק' ג"כ
 30 בחי' אלקי'. והוא ג"כ בחי' סובב וממלא, כי בחי' שפע
 31 האצ"י ממש שמתעלם בה הוא בחי' הוי' וסובב שבה,
 32 כנ"ל שבחי' עולם האצ"י בכלל הוא נק' הוי' וסובב כו',
 33 ומה שנעשית מקור וראש לבי"ע ממש שמתלבשת
 34 בבי"ע ממש כנ"ל נק' בחי' אלקים ובחי' ממלא, ובחי'
 35 הוי' שבה בבחי' העלם ונק' ים סוף כו', ובחי' אלקים
 36 שבה הוא בבחי' הגילוי נק' ארץ כנ"ל, וי"ל זהו
 37 שהמל' הוא ה"א אחרונה דשם הוי', ומה שנק' ש'
 38 אלקי' זהו כשנעשית מקור לבי"ע.

1 בחי' מקור וראש לבי"ע ממש. וב' בחי' אלו נק' ים
 2 וארץ שהם בחי' אתכסייא ואתגלייא, דהיינו בחי'
 3 השפע האצ"י ממש, שמתלבשת ומתעלמת בה נק' ים
 4 שהוא בחי' העלם ואתכסייא כנ"ל, שבחי' המל' דט"ס
 5 דז"א לבד נמשכין בבחי' המל', והיינו בבחי' הגילוי
 6 והתפשטות שנק' מל' כנודע שהן הן נמשכין ומתעלמי
 7 בבחי' המל', ואז נבנית אח"כ בבחי' ע"ס שהם בחי'
 8 מקור לבי"ע ממש, ונק' בחי' זו בחי' ארץ שהוא בחי'
 9 גילוי ממש להיותה מתלבשת בבי"ע ממש, ע' ביאור
 10 שחורה אני פ"ג. וע' בה"ז בלק במאמר שחורה אני
 11 ושם דכ"ב ע"ד ודכ"ג ע"א פי' שהבחי' שנעשית מקור
 12 לבי"ע נק' אחר באחר והבחי' שבאצ"י נק' פנים
 13 בפנים, ושם ביאר שאין ערוך ביניהם כו' (וכנודע
 14 שבחי' ט"ס דמל' הן המתלבשי בבי"ע ממש וכמ"ש
 15 כולם בחכ' עשית מלאה הארץ קניניך כו' כנודע,
 16 משא"כ בבחי' כתר מל' הנק' המלך המרום לבדו
 17 המתנשא כו' שאינו מתלבש בבי"ע כו', והוא בחי'
 18 העלם העצמי שמעלים לבחי' שפע האצ"י כו') ושרשו
 19 הוא בבחי' העלם דבחי' כתר עליון וכמ"ש כתר עליון

ויט משה את ידו

בס"ד. שש"פ. ל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

12 חכם גדול כשמדבר עם איש בינוני דברים רבים זה יקרא
 13 בשם קירוב שאדם גדול הנ"ל קירבו שדיבר עמו הרבה,
 14 ובמשל זה גופא יש הדגשה נוספת: וביותר הוא הקירוב
 15 לא רק בעצם הדיבור אלא באופן הדיבור - כשמראה
 16 לו פנים בדיבורו ומדבר עמו בסבר פנים יפות כו'.
 17 דבמשל זה, גם אחרי הקירוב של החכם הגדול לאדם
 18 הבינוני, הרי הם נשאר מחולקים במדריגתם, שהחכם
 19 הגדול הוא למעלה מהאדם הבינוני, אלא שמקרב אותו
 20 ומראה לו סבר פנים יפות.
 21 ועוד זאת - משל נוסף לענין הקירוב והריחוק, לא
 22 באופן שהגדול מתקרב לקטן, אלא ענין הקירוב הוא

1 מג. נושא הפרק: ב' משלים לקירוב האור בחכמה, והמעלה
 2 והמטה במידות ובמלכות.
 3 וזהו מה שכתוב ב'עין חיים'²¹ דאור אין-סוף מאיר
 4 בחכמה בקירוב מקום וכבינה בריחוק מקום, - שבכדי
 5 להבין כיצד הקירוב והריחוק אינו רק הבדל בגילוי
 6 האור אלא הבדל מהותי, מבאר הרבי נ"ע את הענין של
 7 "קירוב וריחוק".
 8 דענין הקירוב והריחוק אינו כמו שאנו מרמים קירוב
 9 וריחוק גשמי, שבגשמיות אין זה הבדל מהותי אלא טכני
 10 ומעשי בלבד, אלא ענין הקירוב הוא כמו על דרך-משל

נמשך לה האור דרך וחלון כמו הו"א אך שהוא בהרחקה הרי הם ד'
 בחינות אשר בהם יובדלו פרטי האצילות מיניה וביה אבל כולם הם בלתי
 מסך כלל ועיקר לכן נקרא עולם האצילות כי האור האין סוף עצמו נתפשט
 בכלו בלתי מסך ואמנם משם ולמטה אין אירוסוף עצמו מתפשט רק הארה
 היוצאה ממנו דרך מסך והוא כי המסך ופגרו המבדיל בין אצילות
 לבריאה נזכר לעיל.

21. שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק א'. וזה לשונו שם: והנה
 הכתר שבאצילות מאיר בו האין סוף בלתי שום מסך ושום הרחקה כלל
 לכן הכתר נקרא אין סוף (פי' כתר דמ"ה סוד עתיק) וחכמה מקבל ע"י כתר
 אך בינה קבלה אור האין סוף ע"י הרחקה כי עתה האין סוף רחוק ממנה
 ויכולה לקבלו והו"א אינו מקבל האור כ"א דרך חלון נקב צר אשר בתוך
 החלון ההוא עובר האור בלתי מסך כלל אלא שאין דרך רחב רק צר מאד
 אבל הוא קרוב כי מן הבינה אל הו"א אינו רחוק אבל נוקבא דועיר אנפין

18 יותר מכמו בפרטי הענינים דהשנה בנובר לעיל,
 19 שהפרטים הם כבר דרגת הבינה, וכמו בן בחכמה מאיר
 20 האור בגילוי ריבוי יותר מבנינה, וזהו כמו המשל
 21 הראשון של הקירוב שמדבר עמו הרבה בו, וכך בנמשל
 22 שעצמותו ית' מגלה הרבה מאורו בבחינת החכמה.
 23 ועיקר הקירוב הוא באופן הדיבור שמדבר עמו בסבר
 24 פנים - כמו שבמשל הראשון ההדגשה היא, שמלבד מה
 25 שמדבר עמו הרבה, הרי אופן הדיבור הוא שמראה לו
 26 סבר פנים יפות, כך בנמשל, שהוא ענין גילוי הפנימיות
 27 שמאיר בחכמה מה שלמעלה מהשנה, כלומר מה
 28 שמראה לו פנים, הרי בנמשל שמגלה את פנימיות
 29 המשפיע, היינו העצמות ממש. ובנוכר לעיל דגם
 30 בבחינת השכלי דחכמה לכך ריבוי האור שיש בה
 31 (שבהשגה של הבינה מתעלם האור בו) הנה מאיר כזה
 32 העצם מה שאיראפשר לבוא בהשגה כלל בו' שזה
 33 ה"פנים" שמראה לו.

1 כמו שני בני אדם שקרובין בדעתם זה לזה היינו שהן
 2 סמוכים זה לזה באומד דעתם, - שני אנשים שהשקפתם
 3 ומבט שכלם הוא באופן זהה, כמו שהקירוב הגשמי על
 4 דרך-משל ב' בני אדם קרובים זה לזה שהוא על ידי
 5 שאביהם אחד, הם שני אחים שנולדו מאבא ואמא אחד
 6 הרי ביניהם הם קרובים זה לזה, אך זהו בגשמיות,
 7 שלשניהם יש אבא אחד, וכן יובן ששני בני אדם
 8 שדעותיהם שוות בענין אחד הרי הם קרובים וסמוכים
 9 זה לזה במוח שכלם בו'.
 10 במשל הראשון שמביא הרבי נ"ע, הרי ישנה קירבה, אך
 11 עדיין יש חילוקי מדרגות שאחד גדול ואחד קטן,
 12 ובמשל השני, הרי הם משתווים לגמרי. ועל פי זה,
 13 מבאר הרבי נ"ע את הנמשל בדברי האר"י ז"ל.
 14 והדוגמא מזה יובן בבחינת החכמה שמה שכותב ה'עץ
 15 חיים' שהאור אין-סוף מאיר שם בקירוב מקום היינו
 16 בבחינת ריבוי האור, וכמו שבנקודת ההשכלה דחכמה
 17 הרי מאיר שם הענין - אור ההשכלה - בגילוי הרבה

שבת פרשת דברים תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים - ה'ת"ש"ת"א

1 טהורה - שרש הנשמה, חיל'יחידה - אלקות שבנשמה. נר"ן מתלבשים בגוף: נפש
 2 בכבד, רוח בלב, נשמה במוח. עצם הנשמה נשאת למעלה ורק הארה מתלבשת בגוף.
 3 השכל הוא כלי שעל-ידו מתחברת עצם הנשמה עם הארתה שבגוף

18 הנפש", וכבד הוא דם. ורוח הוא בלב, כי הרוח חיים
 19 משפנו בלב. ונשמה הוא במח שבראש, דשם הוא
 20 ההשראה דכללות החיות שבגוף. והנה הנשמה
 21 שבגוף אינה גוף ועצם הנשמה, ואינו אלא הארה
 22 ומקצת הנשמה, כי גוף ועצם הנשמה אין ביכלת
 23 הגוף להכיל, ועצמות הנשמה נשארה למעלה דבוקה
 24 משרשה ומקור חצובה, כי במעלות בחינות ומדרגות
 25 הקדשה הרי אי אפשר שהמדרגה יבחינה העליונה
 26 תהיה נמשכת פלה למטה במעלה ומדרגה ממנה, ומה
 27 שנמשך הוא רק הארה לכד, וכן הוא בעצם הנשמה,
 28 דמה שיורד להתלבש בגוף הוא רק הארת הנשמה
 29 בלבד. ומה שכתוב "ונשמת שדי תבינם", הרי מזה
 30 מוכן דהנשמה היא שכל, אבל בעמק הענין הנה אין
 31 הנשמה ענין ההשכלה כלל, ומה שכתוב "ונשמת שדי

4 וזהו "נשמה שנתת בי טהורה היא, אמה בראתה",
 5 דלכאורה היה צריך להיות הנפש "נשמה שנתת
 6 בי בריאה", דהנה היא בריאה, ומפני מה מקדים
 7 "טהורה" ל"בראתה". אך הענין, דטהורה קאי על
 8 שרש הנשמה שהיא למעלה מבחינת בריאה, וכמאמר
 9 "ישראל עלו במחשבה", ובכללות הרי בגשמות יש
 10 ארבע מדרגות כמו שאמרנו בזה, והם נפש רוח
 11 נשמה ונשמה לנשמה, ובמדרש רבה איתא: "תמשה
 12 שמות נקראו לה, נפש רוח נשמה חיה יחידה, דחיה
 13 יחידה הם אלקות שבנשמה, דנפש רוח נשמה הם
 14 רק פלים לאלקות המתלבש בהם, וחיה יחידה שהם
 15 אלקות שבהנשמה, לכן נקראת בזהר נשמה לנשמה.
 16 והנה שלש בחינות נפש רוח נשמה מתלבשים בגוף
 17 האדם, נפש הוא בכבד כמו שכתוב "כי הדם הוא

1 תְּבִינָם, הַפְּנֵה שְׁהַשְׁכֵּל הוּא פְּלִי, הָבָה וְעַל-יָדָה
 2 נִמְשָׁךְ וְנִתְחַבֵּר עֲצָם וְשָׁרֵשׁ הַנְּשָׁמָה עִם הָאֶרֶת הַנְּשָׁמָה
 3 שְׂבִבוּף, אָבֵל עֲצָמוֹת הַנְּשָׁמָה הִיא לְמַעַלָּה מִשְׁכָּל, כִּי

4 כָּל עֲנִין הַשְׁכָּל הוּא הַשְּׁנָה וְהַתְּבוּנָה בְּעֲנִין אֱלֹקֵי
 5 שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא כָּא לְאֶהְבָּה אֶת ה' וְלִירְאָה מְלִפְנֵי
 6 יִתְבָּרֵךְ,

ב' ניסן ת"ש

ספר השיחות - תר"פ"ז

קִיץ תר"פ"א¹¹

1 פ"א קראני¹², ואמר: איך וואלט זייער וועלן
 2 שלכל א' וא' מהבחורים יהי' ב' מיני מלבושים של
 3 שבת ושל חול, אבל מה אעשה, שאין לי. אבער דער

4 זעקענער רעקול קען דאך זיין פאריכט און ניט צו
 5 ריסן. דאס פועלט אף מיר זייער שטארק. עס טאר
 6 דאס ניט זיין.

(?) תמוז תר"פ"ב¹³

7 ...הנני להעתיק בזה קטע מהרשום בזכרונותי מה
 8 שבדידי הוי עובדא בקיץ תר"פ) בחדש תמוז
 9 שנקראתי לבא אל הטשעקא - השם ג.פ.א. עוד לא
 10 הי' אז - ברוסטוב ע"נ דון.

37 מימין ואחד משמאל ואחד מאחורי כדרך שמוליכים
 38 את הנחשד למורד במשטר הממלכה.
 39 כשבאתי לחצר מות הכניסוני לאולם גדול,
 40 כחמשה עשר אנשים ישבו מסביב לשלחן משני
 41 עבריו מימין ומשמאל ובראש השלחן ישבו שנים
 42 ואותי הושיבו בסוף השלחן מול השנים אשר בראשו
 43 השומרים ישבו לאחורי מימין ומשמאל ומאמצע.

11 ההזמנה היתה כרגיל בארחות חיי הטשעקא, ומה
 12 גם שנמסר הדבר לידי היעווסקים צוררי דת ישראל,
 13 להביא רב בישראל למערת פריצים להתעולל בו.

14 ואני טרם גמרתי את תפלת שחרית - שהייתי אז
 15 עובר לפני התיבה בשנת האבילות על הוד כ"ק
 16 אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והנה שלשה
 17 שלוחי חצר מות נכנסו אל חדר התפלה וקני רובים
 18 בידיהם מלובשים בבגדי שרד מיוחדים במראה שחור
 19 ואדום וחגורותיהם מלאים כדורים ושתי אקדוחים
 20 ושני סכיני קוקז תלויים בחגורותיהם וכובעיהם נחשת
 21 ופניהם בוערים ויגשו אלי לאמר הנך מוזמן ללכת
 22 עמנו תיכף אל הטשעקא.

23 שנים מהשלוחים היו מהיבסקציה ואחר נכרי.
 24 השנים חפצו להפשיט את הטו"ת וכשאמרתי להם
 25 שעלי לגמור את התפלה - עמדנו אז באמירת והוא
 26 רחום דשני - וללמוד משניות אחר התפלה ואז אלך
 27 עמהם, התחילו לקרוא בקול המולה בביטויים של
 28 חירוף וגידוף - דרך אגב הנה אחד מהם הי' פליט
 29 מעיר שאוועל אשר בהזדמנות בא אלי ואנכי סדרתיו
 30 בבית מסחר של פאפירוסים ואח"כ לוייתי לו סכום
 31 שיוכל לסחור בעצמו ובמשך כשלוש שנים עד
 32 המהפכה התפרנס בכבוד - ויצעקו אלי להסיר את
 33 הטו"ת וללכת עמהם, ולולא חברים הנכרי היו
 34 מכריחים אותי להפסיק את התפלה. כשגמרתי את
 35 הקדיש האחרון אחר לימוד המשניות פשטתי את
 36 הטו"ת והלכתי בלויית השומרים המזוינים, אחד

44 אחד מהיושבים בראש השלחן פנה אלי לאמר,
 45 אנחנו חברי "ועד מבקרי הדתות" אשר על יד
 46 הפארטיי ואנחנו עסוקים לבקר את דת ישראל, היו
 47 לנו שאלות שונות והזמינו את הרב בערמאן ואת הרב
 48 גאלדענבערג שאלנו מאתם מה ששאלנו והשיבו מה
 49 שהשיבו, וכעת הזמינו את הרב ש"ס לפתור לנו איזה
 50 שאלות מדת ישראל הקשורות עם הקבלה
 51 והחסידות.
 52 כל זה אמר בלשון רוסיא.

53 אנכי השבתי באידיש, כבר הודעתי - בשתי
 54 הפעמים שהייתי קרוא אל הטשעקא מלפנים - כי
 55 לא אסור מן הפרינציפים [העקרונות] שלי ועוד לא
 56 נולד ולא יולד אותו בן אדם או שד אשר יזיז אותי
 57 מהפרינציפים שלי אפילו זיז כל שהוא.

58 עוד טרם גמרתי את דברי הפסיקני אחד מן
 59 המסובים אל השלחן שישב מימין היושב בראש
 60 השלחן, ויגביה את האקדח שהי' מונח על השלחן
 61 מולי - כי חוץ מזה שהיו חגורים כולם בכלי זיין הי'
 62 גם אקדח מונח על השלחן לפני כל אחד מהיושבים
 63 - ויאמר, צעצוע זה מסיר את הפרינציפים, ואימתו
 64 פותח את הפה וגם אלם נעשה דברן.

65 טעות גמור - השבתי¹⁴ - צעצוע זה עושה רושם
 66 רק על הבלתי מאמינים נמוגי הלב שאין להם אלא

13) נדפס באגרות-קודש ח"ח ע' ס ואילך.

14) ראה גם לקוטי שיחות ח"ג ע' 806. ד"ה ברוך הגומל דש"פ בלק
 תשמ"ה (אלא ששם מסופר שזה הי' בהיותו במאסר בשנת תרפ"ז).

11) עפ"י רשימת הרה"ח ר' יצחק אהרן גאלדין (תולדות חב"ד

ברוסיא הסובייטית ע' רמד).

12) ראה הערה הקודמת.

33 אנכי, הנני מוכן למלאות את משאלכם ובטח
 34 תתנו לי את היכולת לאפשר את דרישתכם, כמוני
 35 כמוכם יודו על האמת שאם יפגוש אדם את חברו
 36 תלמיד בית ספר גבוה הלומד במחלקת חכמת חוזה
 37 בכוכבים, ובעודנו ברחוב יפנה אלינו ויאמר באר לי
 38 את מהלך הכוכבים ונתיבותיהם, בודאי ישיב לו אשר
 39 פה ברחוב א"א לי לבאר לך מאומה ואם חפץ אתה
 40 לדעת אזי עלה עמי אל בית מגדל הצופים בכוכבים
 41 ושם אראך ובעיניך תראה את הכוכבים ונתיבותיהם.
 42 אם אתם חפצים לבא לידי ידיעה מוחלטת -
 43 איבערצייגונג - בדת אלקים ותורתו בואו איתי אל
 44 בית אלקים והניחו תפילין, אכלו כשר ושמרו את
 45 השבת ויזדכך מוחכם ולבבכם שתוכלו להבין ענין
 46 מוסרי, ולאט לאט תעלו בשליבות השכל עד אשר
 47 אביאכם לידי הכרה שכלית ואז תבואו לידיעה
 48 מוחלטת - איבערצייגונג - בדת אלקים ובתורתו.
 49 הם, תחלה הסבר לנו במופתים שכליים, ואז נקבל
 50 לשמור את דת ישראל ועד אשר לא תביאו אותנו
 51 לידי ידיעה מוחלטת לא נוכל לקבל את עניני הדת.
 52 אנכי, בטח אתם יודעים נאמנה אשר המאכל
 53 שבני אדם אוכלים לא רק שהוא משביע אותם
 54 ומוסיף להם כח אלא עוד מדשן את האדם, כי
 55 המאכל נהפך לדמו ובשרו. בחכמת הרפואה מתבאר
 56 היטב אופן התהפכות הלחם והבשר או שארי
 57 מאכלים לדם ובשר האדם, והרופאים הלומדים איזה
 58 שנים כבר יודעים את הפרוצס הזה, ומה תאמרו על
 59 אותו בן אדם שיאמר אשר עד שלא ידע איך המאכל
 60 נהפך לדמו ובשרו לא יאכל ולא ישתה מאומה.
 61 כן הדבר, תחלה צריכים להאמין ולאכול ולשתות
 62 וללכת ללמוד חכמת הרפואה ואח"כ יעמוד על אותה
 63 הידיעה המוחלטת איך המאכל והמשקה נהפך לדם
 64 ובשר.
 65 הדברים עשו עליהם רושם.

1 עולם אחד והרבה אלים, איין וועלט און א סך
 2 געטער, כל בעל תאוה יש לו אלוקיו, אבל אנחנו שיש
 3 לנו רק אל אחד ומאמינים בשני עולמות¹⁵ הנה
 4 צעצוע זה שאתם מראים לי, לא לבד שאינו מבהיל
 5 אלא גם אינו עושה רושם.
 6 לא קראנו אתכם - אמר היושב בראש השלחן -
 7 בשביל לקנתר או להכעיס אתכם, ומה המה
 8 הפרינציפים שלכם, אולי נוכל להשתוות בזה.
 9 הפרינציפ שלי שאיני חפץ לשמוע ולדבר רק
 10 בשפת יהודית גם במסיבה של נוצרים ומה גם
 11 במסיבה של בני אדם שממעי יהודה יצאו.
 12 ומנין - שאל אחד מהם - שאנחנו יהודים.
 13 אנכי, אפשר טעיתי בזה וכי לא כל המסובים הם
 14 יהודים. אבי זקני¹⁶ ה' מכיר את היהודי גם בהלכו
 15 ברחוב. פעם¹⁷ כשהי' בקיוב הלך ברחוב
 16 קרעשטשאטיק ופגש באחד הצעירים המתיהרים
 17 במלבושים מגוהצים ושאלהו אבי זקני - בשפת
 18 יהודית - אי' איפה הוא ביתו של פרופיסור מפורסם
 19 אז בקיוב ויכעס הצעיר ויאמר בקצף גדול מנין אתם
 20 יודעים שאני יהודי ויענה אבי זקני בשעת הברית דבק
 21 המוהל את אשר כרת בחוטמך, ומתוך כך הכיר בו
 22 שהוא יהודי, אנכי אינני מכיר באות זה אבל כמדומני
 23 שלא טעיתי.
 24 השאלה הראשונה, אתם שומרים את הדת לכל
 25 פרטי, אתם יושבים בכיסוי הראש ויש לכם בגד עם
 26 ציצית וכן שאר פרטי הדת מה שאתם שומרים
 27 בדיוק, אם הוא אצליכם מצד ידיעה מוחלטת,
 28 איבערצייגונג, או הוא מצד אמונה ורגילות.
 29 אנכי, מצד ידיעה מוחלטת.
 30 הם, אם עניני הדת הם מצד ידיעה מוחלטת, וואס
 31 איר זייט איבערצייגט, איבערצייגט אונז אויך, והביאו
 32 גם אותנו לידי מצב מוסרי דתי כמוכם.

קיץ תר"פ - תמוז

(17) ראה גם שיחת ש"פ נצבים תש"י.

(15) נתבאר עפ"י חסידות בד"ה ברוך הגומל שבהערה הקודמת.
 (16) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

אגרות קודש

6 במענה על מכתבו - דרך ווארשא - מכ"ב מ"ח העבר
 7 הנה בטח נודע לכבודו התיחסותי המנגדת אל אגודת
 8 ישראל, אשר במטרתה ההוית, כפי מרבית המכתבים
 9 אשר הריצותי אל ידידי הרב המכונה ד"ר כהן שי' בויען,
 10 ואין לי מה להוסיף על הדברים ההם, ועל דברי מכתבי
 11 מט"ו מני"א העבר אל לשכה הגדולה, אשר בויען.

1 [אמצע טבת תרפ"ד]
 2 ב"ה
 3 כבוד הרב הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר נח
 4 שי' הכהן
 5 שלום וברכה,

11 ישראל, נסיעת צירים, והודעות במכתבי עיתים, אסיפות
 12 כו' וכו' נשיאים ורוח, אם הבעלי רוח המה נשיאים, או
 13 הנשיאים המה בעלי רוח, יהי' איך שיהי', סוף דבר והוא
 14 העיקר כי גשם אין.
 15 כמה מכתבים שלחתי וכמה בקשות ותחינות ערכתי
 16 ואין עונה. הביטו וראו עד כמה גדלה הקור והקפאון,
 17 והוא רחום ירחם עמו ועדתו, וירוס קרן התורה הטהורה,
 18 וקרן עם הקדש.

1 אמנם בנידן זה לא אדע, האיך אפשר הדבר אשר איש
 2 כמוהו - כפי שסיפר לי ידידי תלמידינו הרב המפורסם ר'
 3 שמעון שי' לאזאראוו מרעציצא שמכירו, ותיאר אותו
 4 בתור אוהב תורה ומחבב מצות - ומתלהב לכל דבר
 5 שבקדושה - יעמוד בקור רוח, במקום שיש בידו בעזרתו
 6 ית' לעשות. אין אני מדבר אודות "אגודת-ישראל"
 7 ומטרתה, אבל איש שנוגע לו מצב אחיו ועמו איך יעמוד
 8 ככה בשעה ששואלין ודורשין עזרה בשביל תורה, ובשביל
 9 הצלת נפשות רבות מאיסור כרת ר"ל - בדבר תיקוני
 10 מקואות - אין זה אלא ככל כו' חפצים לעשות בבית יהודה

אג"ק מוהרריי"צ כך ד

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' א

38 מהמשנה שמעשי ידיה שלאחר מיתת האב אינם של האחים, אף
 39 שהיא ניונית מהם. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּמָה - אכן מוכח
 40 מהמשנה, שאפילו בת הניזונת מן האחים, מעשה ידיה לעצמה.
 41 הגמרא מביאה מי שסובר כרב יוסף: אִתְּמַר נָמִי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 42 אָמַר רַב, בַּת הַנִּזְוֶנֶת מִן הָאָחִיו, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ, ולא לאחיה.
 43 הגמרא מבארת מדוע אין היורשים יורשים מהאב את זכותו
 44 במעשי ידי הבת: אָמַר רַב פְּהֵנָא, מֵאִי מַעֲמָא אֵין האחים יורשים את
 45 זכות האב, שיהיו מעשי ידי הבת שייכים להם, דְּכֵתִיב לגבי עבד
 46 כנעני (ויקרא כה מו) 'וְהִתְנַחֲלְתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֻזָּה',
 47 ויש לדרוש, 'אֹתָם' - את העבדים הכנעניים אתם מורשים
 48 לְבְנֵיכֶם, ולא - ואין אתם מורשים את בְּנֹתֵיכֶם לְבְנֵיכֶם, מִגִּיד -
 49 ופסוק זה מלמד שְׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְבוּת שִׁישׁ לוֹ בַּבְּתוּ, לְבָנָו, ולכן
 50 אין הבנים זוכים במעשי ידיה.
 51 רבה מקשה על לימוד זה, ומביא שאכן יש שחולקים עליו: מִתְּקִיף
 52 לָהּ רַבָּה, אמנם מבואר בפסוק שאין אדם מוריש לבניו את זכויותיו
 53 בבתו, אך מנין שהכוונה למעשי ידיה, וְאִמָּא - שמא נאמר,
 54 שְׁפִיחֵי הַבַּת, וְקַנְסוֹת וְחֻלּוֹת הַבָּתוּב מִדְּבַר, כלומר בקנסות של
 55 אונס ומפתה ומוציא שם רע, או שחבל בה אדם וחיוב לשלם לה,
 56 שכיון שהם דברים שאינם מצויים ואין לבנים חסרון ממון בכך
 57 שאינם זוכים בהם, מסתבר שאינם יורשים אותם מאביהם. אבל
 58 לגבי מעשי ידיה של הבת, שהם מצויים, וגם יש לבנים חסרון ממון
 59 מחמתם שהרי היא ניונת מהם, שמא יורשים הבנים זכות זו,
 60 ומעשי ידיה שלהם.
 61 מוסיף רבה ומביא תנא הסובר כן: וְכֵן תַּנָּא רַב הֵינְיָא בברייתא,
 62 הפסוק 'וְהִתְנַחֲלְתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם' המלמד שאין אדם
 63 מוריש לבניו את זכויותיו בבתו, בַּבְּתוּי הַבַּת וְקַנְסוֹת וְחֻלּוֹת
 64 הַבָּתוּב מִדְּבַר, אבל מעשי ידיה, יורשים הבנים מאביהם.

1 וְאִינִי זָנְךָ אלא תחזור על הפתחים, הֵינִי מִיָּלִי - דין זה הוא רק בְּעֵבֶד
 2 בְּנַעֲנִי, דְּלֹא כְּתִיב בֵּיהּ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ, אָבֵל עֵבֶד עֲבָרִי דְּכֵתִיב בֵּיהּ
 3 כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ (רברים טו טז), ודרשו חכמים (קדושין כב.) שיהא עִמָּךְ
 4 במאכל ועִמָּךְ במשתה, לא - אינו יכול לומר לו כן, אלא חייב
 5 לזונה, וְכָל שֹׁכֵן שהאב חייב לזון את בתו, כיון שהוא נוטל את
 6 מעשה ידיה, וכן האחים שבאים תחתיו אינם יכולים ליטול את
 7 מעשה ידיה ולא לזון אותה, שאם כן מה תאכל. וממילא אין כל
 8 חידוש בכך שמעשי ידיה לעצמה כשאין האחים זנים אותה.
 9 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא, לעולם המשנה עוסקת בבת
 10 שאינה ניונת מן האחים, וכדי שנדייק שמעשי ידיה שלאחר מיתת
 11 האב אינם של האחים, ואמנם פשוט הדבר שאם אינה ניונת
 12 מעשי ידיה שלה כדי שתוכל להתפרנס, ולא נִצְרָכָה מִשְׁנָה זו, אֵלֶּא
 13 לְהַעֲרָפָה - להשמיענו שבאופן שמעשי ידיה עודפים על מוונותיה,
 14 אין אומרים שאחיה יטלו את אותו סכום העודף על מה שהיא
 15 צריכה למוונותיה, אלא הכל שלה.
 16 הגמרא מביאה את דברי רבא, הדוחה את תירוצו של רבה בר
 17 עולא, ואומר שקושיית רב יוסף לא הובנה כראוי: אָמַר רַבָּא, נִצְרָא
 18 רַבָּה - אדם גדול כָּרִב יוֹסֵף, וכי לא ידַע דְּאִיָּא הַעֲרָפָה וְקַמּוֹתִיב
 19 תְּיֻבָּתָה - האם יתכן שלא ידע שאפשר לבאר שהחידוש במשנה
 20 הוא לענין 'העדפה', שמחמת כן הקשה ממשנתינו. אֵלֶּא אָמַר רַבָּא,
 21 רַב יוֹסֵף שהקשה ממשנתינו, מִתְּיָתִין נִוּסָא קִשְׂיָא לִיהּ - המשנה
 22 עצמה הוקשתה לו, ומכח קושיא זו הקשה על רב ששת, דְּקִתְּנִי
 23 במשנה, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמִצִּיאָתָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְּתָה אוֹתָם בחיי
 24 האב, הרי הם של אחין. ובשלמא לגבי מעשה ידיה שייכת לשון
 25 'גבייה', שעדיין לא גבתה את שכר פעולתה מאותו אדם שעבדה
 26 עבורו, אלא מִצִּיאָתָה, מִמָּאן נִבְּיָא - ממי היא צריכה לגבות את
 27 מציאתה, והלא בידה היא. אֵלֶּא לֹאן הֵכִי קָאָמַר - אלא ודאי כך
 28 היא כוונת התנא של המשנה, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דִּינָם בְּמִצִּיאָתָה, מֵה
 29 מִצִּיאָתָה אם מצאה פְּתִי הָאָב הרי היא לָאָב, כיון שיכול הוא שלא
 30 לזונה, ואם לא תתן לו את מציאותיה תהיה ביניהם איבה וימנע
 31 מלזונה, אך אם מצאה לְאַחַר מִיתַת הָאָב היא שייכת לְעַצְמָהּ, ולא
 32 לאחיה, כיון שאחיה זנים אותה בעל כרחם, מתנאי כתובה. אַף
 33 מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ נָמִי, רק אם עשאתן פְּתִי הָאָב הרי הן לָאָב, אך אם
 34 עשאתן לְאַחַר מִיתַת הָאָב הרי הן לְעַצְמָהּ, ואפילו אם היא ניונת
 35 מנכסי האחים. וכיון שעיקר הנידון במשנה הוא במעשי ידיה,
 36 ו'מציאתה' הוזכרה רק כדי להשוות לה את מעשי ידיה, לכן נקטה
 37 המשנה לשון 'גבייה' השייך במעשי ידיה. ועל כל פנים מוכח

65
 66 מבואר בברייתא של רב חנינא שאין אדם מוריש לבניו את
 67 זכויותיו בחבלות של בתו, ומשמע שהוא עצמו זכאי בממון זה
 68 שמשלמים לה על חבלות שנעשו בה. מקשה הגמרא: חֻלּוֹת, וכי
 69 האב זכאי בדמיהן, והרי צִצְרָא דְּגוּפָא נִינְהוּ - צער הגוף של בתו
 70 הם, והתורה לא זיכתה לאב צער של בתו, כמבואר בבבא קמא
 71 (פז) שאם האב עצמו חבל בבנו או בתו הקטנים חייב לשלם להם,
 72 ומוכח שאין תשלומים אלו שייכים לאב.
 73 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר הֵינְיָא,

פרשת ויקרא

א « ויקרא אל־משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: **ב** דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם אדם פייקריב מכם קרבן ליהוה מן הבמה מן־הבקר ומן־הצאן תקריבו את־קרבנכם: **ג** אם־עלה קרבנו מן־הבקר זכר תמים יקריבנו אל־פֶתַח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה: **ד** וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: **ה** (ל) וישחט את־בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים את־הדם וזרקו את־הדם על־המזבח סביב אֶשֶׁר־פֶתַח אהל מועד: **ו** והפשיט את־העלה ונתח אתה לנתחיה: **ז** ונתנו בני אהרן הכהן אש על־המזבח וערכו עצים על־האש: **ח** וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את־הראש ואת־הפדר על־העצים אשר על־האש אשר על־המזבח: **ט** וקרבו וכרעו ירחץ במים והקטיר הכהן את־הכל המזבחה עלה אשה ריח־ניחוח ליהוה: **ס** (ישראל) ואם־מן־הצאן קרבנו מן־הכשבים או מן־העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: **יא** וישחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יהוה וזרקו בני אהרן הכהנים את־דמו על־המזבח סביב: **יב** ונתח אתו לנתחיו ואת־ראשו ואת־פָּדְרוֹ וְעֶרְךָ הכהן אתם על־העצים אשר על־האש אשר על־המזבח: **יג** והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את־הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחוח ליהוה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (220טי שיחות ח"ד ע' 1306)

ה' פעמים פתיב פאן אורה', כנגד חמשה חמשי תורה .
 . יצא אלקים את האור פי טוב' - כנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות (בראשית רבה פ"ג, ה)
 הספר לכך שדוקא ספר ויקרא נאמר בו טוב, למרות שגם ספר דברים מלא הלכות רבות. הוא על־פי דברי

הזהר, שיגיעה ועמל בלמוד התורה מביאים לידי כמה טבין", דהינו ש'טוב' נאמר על למוד התורה כשמגיע על־ידי יגיעה ועמל. ולכן דוקא בספר ויקרא נאמר 'טוב', מפני שהוא הקשה בהבנה מבין ספרי התורה. כדברי ה'תוספות' במסכת ברכות על ספר ויקרא 'חמור שפספסים', שבו דרושה יגיעה רבה בכדי להבינו.

שני **ה** ואם מן־העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב מן־התרים או מן־בני היונה את־קרבנו: **ט** והקריבו הכהן אל־המזבח ומלך את־ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח: **י** והסיר את־מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל־מקום הדשן: **יא** וישע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על־העצים אשר על־האש עלה הוא אשה ריח ניחוח ליהוה: **ס ב** « ונפש פיי תקריב קרבן מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: **ג** והביאה אל־בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל־לבנתה והקטיר הכהן את־אזברתה המזבחה אשה ריח ניחוח ליהוה: **ד** והנותרת מן־המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: **ה** וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תגור סלת חלות מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: **ו** ואם מנחה על־המחבת קרבנד סלת בלולה בשמן מצה תהיה: **ז** פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 488)
 ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (א, א)
 לכל הדברות ולכל האמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה (רש"י)

רש"י מדק ומביא שלוש לשונות 'דברות', 'אמירות' ו'צוויים', כבא לומר "לא זו אף זו".
 "דברות": מוכן שיקדים לשון של חבה, מפני שדבור הוא לשון קשה, ובכדי שלא להכחיל את השומע יקדים לשון רך. "אמירות": לכלנו לחשב שקדם 'אמירה' אין צריך

דיניהם לא מופיעים כלל בפרשה זו. ובקרבנות יחיד מקדימה התורה קרבנות נדבה לחובה, שתי קרבנות שהובאו (בעקר) בהקמת המשכן היו קרבנות נדבה, כי קרבנות חובה מגיעים ככפרה על חטאים, ולא מסתבר שבזמן כה נשגב בהקמת המשכן חטאו בני ישראל. לכן מקדימה אותם התורה לקרבנות חובה.

לשון של חבה, מפני שאמירה היא לשון רכה, מחדש רש"י שגם קדם "אמירות" נאמר לשון חבה. "צוויים": לכאורה ב'צוויים' היה מקום לחשב שלשון חבה מזיקה, מפני שצווי הוא אמירה מחלטת ואיתנה, ולשון חבה יכול להחליש את תקף הצווי. מחדש רש"י חדוש גדול יותר, שגם קדם ל"צוויים" נאמר לשון חבה.

רביעי ג. « ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן החקל הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: » וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פליית את החלב אשר עלתהן אשר על הכפלים ואת היתרת על הכפד על הפליות יסירנה: והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ. ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: ואם פשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה חלב האליה תמימה לעמת העצה יסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת פליית את החלב אשר עלתהן אשר על הכפלים ואת היתרת על הכפד על הפליות יסירנה: » והקטירו הפהן המזבחה לחם אשה ליהוה: פ. ואם עז קרבנו והקריבו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב מזבנו קרבנו אשה ליהוה את החלב המכסה

שלישי: ואם מנחת מרחשת קרבנו סלת בשמן תעשה: והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הפהן והגישה אל המזבח: והרים הפהן מן המנחה את אוזברתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: » פלי המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ כי כלי שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: » קרבן ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: » וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשפית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנו תקריב מלח: » ואם תקריב מנחת בפורים ליהוה אבי קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפוריד: » ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: » והקטיר הפהן את אוזברתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו נ' 9)
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א. ב)
בקרבנות נדבה דבר הענין (רש"י)
ההסבר מדוע התורה פותחת בדיני קרבנות יחיד וקרא, ולא בקרבנות צבור, ובקרבנות יחיד מקדימה קרבנות נדבה לקרבנות חובה - למרות שלכאורה קרבנות צבור וחובה חשובים יותר - הוא מפני שפרשיות אלו (ויקרא וצו) נאמרו קדם לחנפת המשכן והקמתו (שבפרשת שמיני). ומטרת פרשיות אלו היא ללמד את בני ישראל הנראה מעשית לקראת חנפת המשכן.
את קרבנות הצבור אין צורך עדין ללמד, כי במשך שמונת ימי המלוואים הקריב משה רבנו את קרבנות הצבור, לכן

וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פֶּר החֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־
הַחֵלֶב הַמִּכֶּסֶה עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב: וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת
עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלְיֹת יִסְרְנָה: כַּאֲשֶׁר יִרְם
מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח
הָעֹלָה: « וְאֶת־עוֹר הַפֶּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־
רֹאשׁוֹ וְעַל־כַּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ: » וְהוֹצִיא
אֶת־כָּל־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר
אֶל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בְּאֵשׁ
עַל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: פ . וְאִם כָּל־עֵדֹת
יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ
אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה
וְאָשָׁמוּ: י . וְנֹדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיהָ
וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פֶּר בֶּן־בְּקָר לַחֲטָאת וְהִבְיִאוּ
אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: יא . וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה
אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׂחַט
אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה: יב . וְהִבְיִא הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ
מִדָּם הַפֶּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: יג . וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהָיָה שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת פָּנָיו הַפְּרֹכֶת: יד . וּמִן־הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֹת
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת
כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־
פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: טו . וְאֶת כָּל־חֵלְבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ
וְהַקְטִיר הַמִּזְבְּחָה: טז . וְעָשָׂה לִפְר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לִפְר הַחֲטָאת כִּן יַעֲשֶׂה־לָּו וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לָהֶם: טז . וְהוֹצִיא אֶת־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר
הָרִאשׁוֹן חֲטָאת הַקָּהָל הוּא: פ . אֲשֶׁר נִשְׂאִי
יַחֲטָא וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲלֵהֶיו
אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה בְּשִׁנְגָה וְאָשָׁם: טז . אִוְהוֹדַע
אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבְיִא אֶת־קִרְבָּנוֹ
שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: טז . וְסִמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ

אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: טז
וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן
אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־
הַכִּלְיֹת יִסְרְנָה: טז . וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן הַמִּזְבְּחָה
לְחֵם אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַח כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: יז . חֲקַת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב
וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטוי שיחות חט"ו ע' 23)

כָּל חֵלֶב לַה' (ג, טז)

הַרוּצָה לְנֹפֹת עֲצָמוֹ - זָכָף יִצְרוּ הָרַע, וְהִבְיִא קִרְבָּנוֹ מִן
הַיִּסָּה הַמִּשְׁבַּח בְּיֹתֵר שְׁבָאוֹתוֹ הַמִּין שִׁבְיָא מִמֶּנּוּ . . . וְכֵן הוּא
אוֹמֵר: כָּל חֵלֶב לַה' (רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח)
לְכַאֲוָה הִיָּה צָרִיף הַרְמָב"ם לְפָרֵשׁ "כָּל חֵלֶב לַה'", שְׁעַל
הָאָדָם לְהִבְיִא מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח שֶׁבְכָל הַמִּינִים? וַיִּשׁ
לוֹמַר, "כָּל חֵלֶב לַה'" הוּא בְטוֹי לְהַפְרֵת הָאָדָם בְּבַעֲלוֹתוֹ שֶׁל
הַקִּבְ"ה עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ - לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ - וְלִכֵּן
מִקְרִיב מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח. וְהִיָּת שֶׁבְבְרִיָּא כְּלוּלִים מִיָּנִים
שׁוֹנִים, חֲלָקִים יָפִים וְהַמִּשְׁבַּחִים וְחֲלָקִים פְּשׁוּטִים וְהַרְוֵעִים,
צָרִיף לוֹמַר שֶׁ"כָּל חֵלֶב לַה'" מְדַבֵּר עַל הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח
שְׁבָאוֹתוֹ מִין. כִּי בְכָל מִין וּמִין, הַמִּשְׁבַּח וְהַרְוֵעַ, צָרִיף לְגַלוֹת
שֶׁהֵם בְּבַעֲלוֹתוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה.

חִמְשֵׁי ד' א וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז' דִּבְרַר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי־תַחֲטָא בְּשִׁנְגָה
מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה
מֵאֶחָת מֵהֵנָּה: ג . אִם הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ יַחֲטָא
לְאִשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
פֶּר בֶּן־בְּקָר תָּמִים לַיהוָה לַחֲטָאת: ד . וְהִבְיִא
אֶת־הַפֶּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְךָ
אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׂחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי
יְהוָה: ה . וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהִבְיִא
אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ו . וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וְהָיָה מִן־הַדָּם שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת־פָּנָיו פְּרֹכֶת הַקֶּדֶשׁ: ז . וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם
עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח קְמֹרֹת הַסָּמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת ׀ כָּל־דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ
אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

השְׁעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־
הָעֵלָה לִפְנֵי יְהוָה חֲטָאת הוּא: ^{כה} וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל־קֶרְנֵת מִזְבַּח
הָעֵלָה וְאֶת־דָּמָו יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֵלָה:
^{כו} וְאֶת־כָּל־חֲלָבֹו יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּחֲלָב זָבַח
הַשְּׁלָמִים וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח
לוֹ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 5)

אדם פי יקריב מכם (א, ב)

מדוע מדגיש הכתוב "אדם פי יקריב מכם", דהיינו דווקא
מבני־ישראל, הרי להלכה גם נכרים יכולים להביא קרבנות
נדבה? ויש לומר, שבפרשת הקרבנות נכתב מספר פעמים
שהקרבן "אשה ריח ניחוח לה", ומסביר על כך רש"י:
"נחת־רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". לכן מדגיש הכתוב,
"אדם פי יקריב מכם", ה'נחת רוח' שנגרמת ע"י הקרבן, היא
דווקא ע"י קרבנות בני־ישראל, ולא קרבנות אמות העולם.

ששי ^{כו} ואם־נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אֶחָת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
לֹא־תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם: ^{כה} או הודע אליו חטאתו
אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירֵת עִזִּים תְּמִימָה
נִקְבָּה עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: ^{כז} וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשַׁחַט אֶת־הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם
הָעֵלָה: ^{כח} וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן
עַל־קֶרְנֵת מִזְבַּח הָעֵלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ^{כט} וְאֶת־כָּל־חֲלָבָהּ יִסִּיר
בְּאֲשֶׁר הוּסַר חֲלָב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחּוֹחַ לַיהוָה וְכֹפֶר עָלָיו
הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: ^פ ^ס וְאִם־כֹּפֶשׁ יִבִּיא קֶרְבָּנוֹ
לְחֲטָאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאנָהּ: ^{סא} וְסָמַךְ אֶת־
יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשַׁחַט אֶת־הַחֲטָאת
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה: ^{סב} וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל־קֶרְנֵת מִזְבַּח
הָעֵלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:
^{סג} וְאֶת־כָּל־חֲלָבָהּ יִסִּיר בְּאֲשֶׁר הוּסַר חֲלָב

הַכֹּפֶשׁ מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם
הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן
עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ^פ
ה ^א וְנִפְשׁ כִּי־תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא
עֵד או ראה או ידע אם־לוא יגיד ונשא עונו:
^ב או נפש אשר תגע בכל־דבר טמא או בנבלת
חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או
בנבלת שרץ טמא ונעלם מפניו והוא טמא
ואשם: ^ג או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו
אשר יטמא בה ונעלם מפניו והוא ידע ואשם:
^ד או נפש פי תשבע לבטא בשפתים להרע א
או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה
ונעלם מפניו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:
^ה והיה כִּי־יאשם לאחת מאלה והתודה אשר
חטא עליה: ^ו והביא את־אשמו ליהוה על
חטאתו אשר חטא נקבה מן־הצאן בשבה
או־שְׁעִירֵת עִזִּים לְחֲטָאת וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן
מִחֲטָאתוֹ: ^ז ואם־לא תגיע ידוֹ הִי שֶׁה וְהִבִּיא
אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תְּרִים או־שְׁנֵי
בְּנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעֵלָה:
^ח וְהִבִּיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
לְחֲטָאת רִאשׁוֹנָה וּמִלֶּק אֶת־רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרֹפוֹ
וְלֹא יִבְדִּיל: ^ט וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאת עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנֶּשֶׂאֵר בָּדָם יִמְצָה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
חֲטָאת הוּא: ^י וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה בַּמִּשְׁפָּט
וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ: ^{יא} וְאִם־לֹא תִשִּׁיג יָדוֹ לְשְׁתֵּי תְּרִים אוֹ
לְשְׁנֵי בְּנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירֵת הָאָפָה סֵלֶת לְחֲטָאת לֹא־יִשִּׂים עָלֶיהָ
שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבָנָה כִּי חֲטָאת הוּא:
^{יב} וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמֵּץ הַכֹּהֵן א מִמֶּנָּה מְלֹוא
קִמְצוֹ אֶת־אֲזִפְרְתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי

יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פ"ז, א)
 אודות הקרבת הקרבנות אצל נח, מציינת התורה
 שהקרבנות היו 'מכל הבקמה הטהורה ומכל העוף הטהור'
 - למרות שההבדל בין קרבנות טהורים לשאינם טהורים
 נקבע רק במתן תורה, מספרת התורה ששנים קדם לכן היתה
 השפעה בעולם על-ידי התורה והמצוות, עד כדי השפעה
 על התנהגותו של נח בהקרבת הקרבנות. לכן מתחילים ילדי
 ישראל ללמד תורה בענין הקרבנות, ללמדם שכמו שהקרבת
 הקרבנות קדם מתן-תורה השפעה מהתורה והמצוות, כך
 חייבם שלהם צריכים להיות משפעים מהתורה והמצוות,
 למרות שעדיין אינם חכים במצוות - על-דרך המצב שקדם
 למתן תורה.

שביעי ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
 תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
 בשמן ונספו: עלת שבת בשבתו על-עלת
 התמיד ונספה: פ ובראשי חדישיכם תקריבו
 עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד
 פבשים בני-שנה שבעה תמימם: י ושלשה
 עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד
 ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
 האחד: י ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה
 בשמן לפבש האחד עלה ריח גיחח אשה
 ליהוה: י ונספיהם חצי ההין יהיה לפר
 ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפבש יין
 זאת עלת חודש בחדשו לחדשי השנה:
 ט ושעיר עזים אחד לחמאת ליהוה על-עלת
 התמיד יעשה ונספו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועודיות ח"ה ע' 90)
 עם זה צרתי לי תהילתי לספרו (ישעי' מג, כא)

השפתמשות הפסוק בלשון נקבה - 'זו', ולא בלשון זכר
 'זה', יבין ע"פ תורת התסידות: נקבה מורה על האדם שהוא
 בבחינת 'מקבל', דהיינו שלו אין שאיפות ורצונות מעצמו,
 וכל פלו התבטלות לדבר שממנו מקבל. לכן משתמש
 הפסוק בלשון נקבה, לומר, רק אדם שנמצא בבחינת מקבל
 - בטול, יכול לספר בתהלתו של הקב"ה. אך אדם שאינו
 נמצא בהתבטלות בפני הקב"ה אינו יכול לספר בתהלתו, כי
 לפני הקב"ה אין מקום למציאות עצמאית.

יהוה חמאת הוא: י וכפר עליו הפהן על-
 חמאתו אשר-חמא מאחת מאלה ונסלח לו
 והיתה לפהן במנחה: ס י וידבר יהוה אל-
 משה לאמר: ט נפש כיתמעל מעל וחמאה
 בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו ליהוה
 איל תמים מן-הצאן בערפך כסף-שקלים
 בשקל-הקדש לאשם: ט ואת אשר חמא מן
 הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו ונתן אתו
 לפהן והפהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח
 לו: פ י ואם-נפש כי תחמא ועשתה אחת
 מכל-מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא-ידע
 ואשם ונשא עונו: ה והביא איל תמים מן-הצאן
 בערפך לאשם אל-הפהן וכפר עליו הפהן על
 שגגתו אשר-שגג והוא לא-ידע ונסלח לו:
 ט אשם הוא אשם אשם ליהוה: פ י וידבר
 יהוה אל-משה לאמר: ט נפש כי תחמא
 ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון
 או-בתשומת יד או בגזל או עשק את-עמיתו:
 ט או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר
 על-אחת מכל אשר-יעשה האדם לחמא
 בהנה: ט והיה כייחמא ואשם והשיב את-
 הגזלה אשר גזל או את-העשק אשר עשק או
 את-הפקדון אשר הפקד אתו או את-האבדה
 אשר מצא: ט או מכל אשר-ישבע עליו לשקר
 ושלם אתו בראשו וחמישתיו יסף עליו לאשר
 הוא לו ותננו ביום אשמתו: ט ואת-אשמו יביא
 ליהוה איל תמים מן-הצאן בערפך לאשם
 אל-הפהן: ט וכפר עליו הפהן לפני יהוה ונסלח
 לו על-אחת מכל אשר-יעשה לאשמה בה:

פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ב ע' 1)
 מפני מה מתחילין להינקות בתורת כהנים, ואין מתחילין
 בכראשית? אלא שהתינקות טהורין והקרבות טהורין;

חצי קריש

וּתְגַדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 בְּרֵעוּתָהּ וְנִמְלִיד מְלֻכּוּתָהּ, וְנִצְמַח פּוּרְקָנָהּ וְיִקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּתַיִיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמֵ
 לְעַלְמֵ וּלְעַלְמֵ עֲלָמָא. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמַם,
 וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמַה דְקֻדְשָׁא
 בְּרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

יב * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
 חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
 וַדַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר
 לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית־אֲבֹת
 שֵׁה לְבֵית: וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מֵהוּיֹת מֹשֶׁה
 וְלִקַּח הוּא וּשְׂכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת
 נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְּכַסּוּ עַל־הַשֵּׁה: הַשֵּׁה
 תָּמִים זָכַר בְּזִשְׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּפְשִׁים
 וּמִן־הָעֵנִים תִּקְחוּ: וְיִהְיֶה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
 אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל
 קָהַל עַד־תִּישְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: וְלִקְחוּ מִן־
 הָדָם וּנְתַנּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמְּשַׁקּוֹף עַל
 הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: הַיֹּאכְלוּ אֹת־
 הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מַרְרִים
 יֹאכְלֵהוּ: * אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל
 בָּמִים כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כִּרְעָיו וְעַל־
 קִרְבּוֹ: וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנְתַּר

מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: * וְכָכָה תֹאכְלוּ
 אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גַּעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם
 וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח
 הוּא לַיהוָה: * וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה
 הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם
 וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים
 אֲנִי יְהוָה: * וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים
 אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי
 עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהִפְתִּי
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: * וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן
 וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַת עוֹלָם
 תִּחְגְּלוּ: * שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֵד בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | כָּל־אֲכַל
 חֲמוֹץ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי: * וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מְלֹאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵד אֲשֶׁר
 יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
 * וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַת עוֹלָם:
 * בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּעָרֵב
 תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לְחֹדֶשׁ
 בְּעָרֵב: * שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם
 כִּי | כָּל־אֲכַל מִחֻמָּצַת וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
 מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאֶרֶץ: * כָּל־
 מִחֻמָּצַת לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ
 מִצּוֹת: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לַמְחַזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֹעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בַּיּוֹמִינָהּ, בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. וַיַּחַץ חֲפֶז לְמַעַן צַדִּיק, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵי חוּגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתְּחַתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

מִזֶּכֶר הַעֵם הָאָרֶץ פִּילִם יְהוּי חַיִּיבִים לְתַת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאִף לְנִשְׂאֵי עַל הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל עָלְיוּ לְתַת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: זֶה וְעַל־ הַנְּשִׂאֵי יְהוּי מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה הָעוֹלֹת וְהַמְנַחָה וְהַנְּסִיף הַבָּאִים בְּחַגִּים וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נוֹעְרִים וּמְתַאֲסָפִים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֶת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלוֹ וַיָּבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמְּנַחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּחֻדֶשׁ רֵאשׁוֹן

שי למורא

מִזֶּ (מִזֶּ) לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הַאֲמֹרָה לְמַעַלָּה (שְׁנֹכַח שָׁם עַל דְּבַר הַפְּרֶשֶׁת תְּרוּמֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת) הִיא חֹבֶת כָּל הָעָם, וְגַם הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עָלְיוּ לְתַת אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. (ז) וְעַל הַנְּשִׂאֵי יְהוּי וְגו', מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה, וְהוּא עוֹד עַל הַנְּשִׂאֵי לְהִבִּיא הַתְּרוּמָה שְׁמוֹכִיר פֶּאֶן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', בְּלוֹמַר, מִשְׁלוֹ וַיָּבִיא אֶת כָּל אֵלֶּה. (יח) בְּרֵאשׁוֹן, בְּחֻדֶשׁ רֵאשׁוֹן, בְּחֻדֶשׁ נִסָּן. וְחַטָּאֹת אֶת הַמִּקְדָּשׁ, כֹּה הַתְּהַר אֶת הַמִּקְדָּשׁ.

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחוקאל פרק מה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טזיז) כל העם - בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר".

(רשימות היומן תש"ב עמוד טמו עם שינויים).

מִזֶּ כָּל הָעָם הָאָרֶץ יְהוּי אֶל־ הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל:

זֶה וְעַל־הַנְּשִׂאֵי יְהוּי הָעוֹלֹת וְהַמְּנַחָה

וְהַנְּסִיף בְּחַגִּים וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל

הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמְּנַחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד

בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה־אָמַר".

יח כה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לְחֻדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בְּקָר תָּמִים וְחַטָּאֹת

שי למורא

יט) מזוזת הבית, מזוזת החיכל. פנות העזרה למזבחה, פנות שטח גג המזבחה. שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. כ) וכן תעשה בשבעה בחדש, וכן תחנך בקרבנות בכל משך שבועה ימים. מאיש שגנה ומפתי וכפרתם את הבית, הקרבנות האלו יבואו להסיר העון מאיש שגנה

ומפתי שנכנס למקדש במקום שאין לו רשות להכנס. כא) שבועות ימים, שבועת ימים. ונקרא "שבועות" על שם שמתחילים מננו לספר שבועה שבועות. כב) ועשה הנשיא, שביא משילו. ביום ההוא, בארבעה עשר בניסן. והקרבנות האלו הם קרבנות מלוואים, והם מלכד הקרבנות הראויים להקריב פה. כה) בשביעי, בחדש השביעי, בחדש תשרי. א) שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. וביום החדש, בראש החדש. ב) ועמד על מזוזת השער, משני צדי שער החיכל היו שני פשפשים (= שערים קטנים). והנשיא עומד בפשפש הדרומי של שער החיכל.

עזרת מרים

באתר לחדש תקח פר-בן בקר תמים וחפאת חטת את המקדש: יט ולקח הכהן מדם החפאת ונתן אל-מזוזת הבית הוא החיכל ואל-ארבע פנות העזרה למזבחה וזית דפוס בנין גג המזבחה ועל מזוזת שער החצר הפנימית הוא עזרת אנשים: כ וכן תעשה וכן תחנך

בקרבנות בשבעה בחדש יקריב שנית פר חפאת וחפאת מננו כמו בפר הראשון מאיש שגנה נכנס בשנת הוראה במקדש במקום האסור לו ומפתי או נכנס מפני חסרון ידיעה וכפרתם ובשני פרים אלה תכפרו את-הבית: כא פראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם זמן שחישת הפסח חג שבועות שבעת ימים שבהם מצות יאכל: כב חוץ מקרבנות היום פני תורת משה ועשה הנשיא ביום ההוא קרבנות שיהיו הוראת שעה, לכפר בעדו וכעד פלעם הארץ פר חפאת: כג ושבעת ימי-החג יעשה הנשיא משילו עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הנימים לכל יום משבעת הנימים שבועה פרים וחפאת שעיר עזים ליום לחינוך: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן היו שם מדה לאיפה כל זה הוא מצוה לשעה בעבור החינוך לבר: כה בשביעי בחדש תשרי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה יביא קרבנות מלוואים כל שבעת הנימים בחפאת פעלה וכמנחה וכשמן כל אלה יביא בסבות ממספר האמור בפסח: א כה-אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קרבים שער המזרחי של עזרת אנשים, יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא

את-המקדש: יט ולקח הכהן מדם החפאת ונתן אל-מזוזת הבית ואל-ארבע פנות העזרה למזבחה ועל מזוזת שער החצר הפנימית: כ וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שגנה ומפתי וכפרתם את-הבית: כא פראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח חג שבועות ימים מצות יאכל: כב ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו וכעד פלעם הארץ פר חפאת: כג ושבעת ימי-החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הנימים ושבעת פרים ושבעת הנימים ושבעת הנימים ליום: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן היו לאיפה: כה בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה שבעת הנימים בחפאת פעלה וכמנחה: מז א כה-אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קרבים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום החדש יפתח: ד ובא הנשיא דרדף אולם השער מחוץ ועמד על-מזוזת השער ועשו הכהנים את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן השער ויצא והשער לא-יסגר עד-הערב: ג והשתחוו עם-הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים

הנשיא. וביום השבת יפתח וביום החדש בראש חדש יפתח פי אז היו רגילין לבוא להשתחות לחי מול פתח החיכל ובית קדש הפרשים: כ ובא הנשיא דרדף אולם השער לעמוד על קרבנות החינוך מחוץ לעזרה כלומר יכנס בדרך שער מזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה ועמד על-מזוזת השער בפשפש (פתח קטן) הדרומי משער החיכל ועשו הכהנים בחיזו עומד שם את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן על פה השער ויצא והשער המזרחי נפתח לא-יסגר עד-הערב: ג ושער המזרחי לא יסגר פי והשתחוו עם-הארץ מול החיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים

* (מסכת מידות) שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון, שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ופתח לעתיד לבא:

עטרת מרים

שי למורא

לפני יהוה: ד והעלה אשר יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת
 במשך זמן ימי המלוואים ישעה כבשים תמימים ואיל תמים מלבד
 התרנגולות שנותה התורה תבוא חובה לים: ה ומנחה איפה לאיל
 ולכבשים מנחה מתת ידו כפי נתינת ידו ונדבת לבבו ושמן
 היו לאיפה: ו וביום החדש
 פר בן בקר תמימים כמו תמים
 וששת כבשים ואיל תמימים
 יהיו: ז ואיפה לפר ואיפה לאיל
 יעשה מנחה ולכבשים יבוא
 מנחה כאשר תשיג ידו כפי
 השנת ידו ושמן היו לאיפה:
 ח ובבוא הנשיא לעמוד בשעת
 הקרבת קרבנותיו הרוך אולם
 השער בשער הגדול יבוא וברדפו
 הרוך השער שבא יצא: ט ובבוא
 עס הארץ לפני יהוה במועדים
 כי אז תרחוב על כל ישראל להיות
 נראה בעונה תבוא הרוך שער
 צפון להשתחוות יצא הרוך שער
 נגב ותבוא הרוך שער נגב יצא
 הרוך שער צפונה לא ישוב הרוך
 השער אשר בא בו כי נכחו
 ממול המקום שבא יצא: י והנשיא
 גם בתוכם בתוך העם ועמם ילה
 בבואם יבוא עמם ובצאתם
 יצאו עמו: יא ובחגים תג השבועות
 ובמועדים ראש השנה ויום
 הכפורים של ח"ן ימי החינוך תהיה
 המנחה איפה לפר האחד ואיפה
 למנחה לאיל האחד ולכבשים כפי
 מתת ידו נדבת לבו, ישעה כבשים
 כמו בראש חדש ושמן היו לאיפה:
 יב וכי יעשה הנשיא בששת ימי
 המעשה נדבה עולה או שלמים
 נדבה ליהוה ופתח לו את
 השער הפנה קדים לבוא הרוך
 בו ועשה כהן העובד את עולתו
 ואת שלמיו בהיות הנשיא עומד שם
 כאשר יעשה ביום השבת
 ובראש חדש ויצא וסגר הסוגר
 את השער מיד אחרי צאתו כי

לפני יהוה: ד והעלה אשר יקרב
 הנשיא ליהוה ביום השבת ישעה
 כבשים תמימים ואיל תמים: ה ומנחה
 איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו
 ושמן היו לאיפה: ו וביום החדש פר

ד) ביום השבת ישעה כבשים וגו', קרבנות של ימי מלוואים הם.
 ה) מתת ידו, כפי תרבתת ידו ונדבת לבבו. ח) ובבוא הנשיא, כשיבוא
 הנשיא בשבת או בראש חדש. הרוך אולם השער יבוא וגו', פאותו שער
 שבא בו, פאותו שער יצא, ויטו צדו לתקוף את העונה כפי הנאמר בפסוק
 שאחר זה לענן המועדים. י) והנשיא
 בתוכם, במועדים גם הנשיא צדו
 לתקוף את העונה ולצאת בשער שלא
 נכנס הרוך, ולא יכנס הרוך השער
 המיוחד שאין שער פגדו בעונה.
 יב) וכי יעשה הנשיא נדבה,
 בששת ימי המעשה. יד) לרם את
 הפלח, לרפס את הפלח בשמן.

בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו: ז ואיפה
 לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו
 ושמן היו לאיפה: ח ובבוא הנשיא הרוך אולם השער יבוא
 וברדפו יצא: ט ובבוא עס הארץ לפני יהוה במועדים תבוא
 הרוך שער צפון להשתחוות יצא הרוך שער נגב ותבוא
 הרוך שער נגב יצא הרוך שער צפונה לא ישוב הרוך השער
 אשר בא בו כי נכחו יצא: י והנשיא בתוכם בבואם יבוא
 ובצאתם יצאו: יא ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה
 לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן היו לאיפה:
 יב וכי יעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה ליהוה
 ופתח לו את השער הפנה קדים ועשה את עולתו ואת
 שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את השער
 אחרי צאתו: יג וכבש בן שנתו תמים תעשה עולה ליום
 ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו: יד ומנחה תעשה עליו בבקר
 בבקר ששית האיפה ושמן שלישית תהיו לרם את הפלח
 מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: טו יעשו את הכבש ואת
 המנחה ואת השמן בבקר בבקר עולת תמיד:

בימי החול לא יבואו העם להשתחוות כמו בשבת וראש חדש: יג מלבד התמידים הקצובים יבוא עוד וכבש בן שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה
 בבקר בבקר תעשה אתו בשביל המלוואים: יד ומנחה נוסף בשביל המלוואים תעשה עליו על הכבש בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית
 תהיו לרם לרוך את הפלח בשמן תרבה, וזה יהיה מנחה ליהוה מלבד מנחת התמיד הנקבר בתורה, כי חקות עולם תמיד יעשו את הכבש וכו' כמו
 שנאמר בפסוק תבוא: טו יעשו את הכבש התמיד ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר בכל בקר יקריבו והיא עולת תמיד:

עטרת מרים

שי למורא

מז כה־אמר אֲדַנִּי יְהוָה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא בְּחַיִּי מִתְּנָה מִנְחָלְתוֹ לְאִישׁ מִבְּנֵי נִחְלָתוֹ הַיּוֹ לִבְנָיו שֶׁל בְּנֵי תַּהֲיָה וְאִיְהִי חֲזֹרֶת אֶל הָאֲחִים בַּיּוֹבֵל כִּי אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה אִם כֵּן מִה לִּי בְּחַיִּי מִה לִּי אַחֲרֵי מוֹתִי: י"ז וְכִי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה מִנְחָלְתוֹ לְאַחַד מֵעַבְדָּיו וְהִיְתָה לוֹ לְעֶבֶד הַהוּא עַד־שְׁנַת הַדְּרֹר עַד הַיּוֹבֵל וְשָׁבַת וְתָשׁוּב לְנִשְׂאִי בַיּוֹבֵל, אֲךָ נִחְלָתוֹ שֶׁל הַנְּשִׂיא רָאוּ אֵךְ לִבְנָיו כִּי לָהֶם תַּהֲיָה נִחְלָתוֹ אַחֲרֵי מוֹת הַנְּשִׂיא, וְלֹא תִשָּׂא בַד הָעֶבֶד: יח וְלֹא־יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחָלַת הָעַם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזָתָם מֵאַחֲזָתוֹ וְנִחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עִמִּי אִישׁ מֵאַחֲזָתוֹ:

א) הַשְּׂמַיִם כְּסֹאֵי, כְּלוֹמֵר, מִן הַשְּׂמַיִם תִּכְאֵנָה הַגְּזֵרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ, כִּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְתּוֹ עַל כְּסֹא תִצְאָנָה הַגְּזֵרוֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאָרֶץ הַדֶּם רִגְלִי, כְּלוֹמֵר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׁלִי וּבְרִשׁוֹתִי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אִם כֵּן מִה שֶׁנֶּךָ לִבְנֵי לִי בֵּית וּמְקוֹם מְנוּחָה. (כג) מִדֵּי הַדָּשׁ בְּחַדְשׁוֹ, בְּכָל הַדָּשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדֵּי שִׁבְתּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שָׁבוּעַ בְּיוֹם הַשָּׁבָת. כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאִפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנָי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. (כד) וַיִּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, אוֹתָם הַגּוֹיִם שֶׁיָּבֹאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, וַיִּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעַמֵּק יְהוֹשָׁפָט, וַרְאוּ אֶת פָּגְרֵי מַחְנֵה גֹז וּמְגוֹג שֶׁשָּׂעֵנו בְּה' וְחִשְׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגִדְדוֹ לְהַגְלֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. (וה) וְהָיָה בְּתוֹךְ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים כְּשֶׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ לְקַבֵּר אֶת הַחֲלָלִים). תּוֹלְעֵתָם, הַרְפָּה הַאוֹכְלָת אֶת בְּשָׂרָם. וְאִשָּׁם לֹא תִכְפֶּה, הָאִשׁ הַבוֹעֶרֶת בָּהֶם לֹא תִכְפֶּה. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בְּשָׂר, פָּגְרֵי מַחְנֵה גֹז וּמְגוֹג וְהָיוּ לְהַרְפָּה וּלְבִזְיוֹן בְּעֵינֵי כָּל בְּשָׂר הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי ה' (כג) מִדֵּי הַדָּשׁ בְּחַדְשׁוֹ, בְּכָל הַדָּשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדֵּי שִׁבְתּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שָׁבוּעַ בְּיוֹם הַשָּׁבָת. כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאִפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנָי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (מזריח) כה־אמר - מאחוזתו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים הפטרה כאן, פסוק טו] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד טמו עם שינויים).

מז כה־אמר אֲדַנִּי יְהוָה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי נִחְלָתוֹ הַיּוֹ לִבְנָיו תַּהֲיָה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: י"ז וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלְתוֹ לְאַחַד מֵעַבְדָּיו וְהִיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרֹר וְשָׁבַת לְנִשְׂאִי אֲךָ נִחְלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תַּהֲיָה: יח וְלֹא־יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחָלַת הָעַם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזָתָם מֵאַחֲזָתוֹ וְנִחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עִמִּי אִישׁ מֵאַחֲזָתוֹ: (עד כאן)

רק בציבור בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום מנוחתי: כג והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכפה והיו דראון לכל־בשר: כג והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אִמְתָּ וְצֶדֶק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שִׂמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיִּגַּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁפָת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכַבּוֹד וְלִתְפָּאֶרְתָּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁפָת:

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' ב

23 והמאתים שראויים לחול בזמן האירוסין, ואף שבשעת הנשואין
24 כותב לה בעלה שטר כתובה על העיקר והתוספת, אם כן גם
25 באופן שכתב לה שטר של מאתים ואחריו שטר של שלש מאות
26 נאמר שהשטר השני אינו סיבה למחילת השעבוד שבשטר
27 הראשון, שהוא מזמן קודם, ולכן תינבני מאתים מִזְמַן שטר ראשון,
28 ומִמָּחָה של תוספת מִזְמַן שטר שני. ומכך שלא אמר כן רב הונא,
29 מוכח שהוא סובר שמחמת השטר השני מוחלת האשה על
30 השעבוד הראשון.
31 הגמרא דוחה את עיקר הקושיא: וּלְמַעַמְיָךְ – ולשיטתך והמקשן,
32 היה לך להקשות קושיא גדולה יותר, אם לרב הונא אין האשה
33 מוחלת על השעבוד הראשון, תינבני חֲמֵשׁ מֵאוֹת בּוֹלָם, הכתובים
34 בשני השטרות יחד, מֵאוֹתִים מִזְמַן ראשון, ועוד תֵּלֶת מֵאָה – שלש
35 מאות מִזְמַן שני, אֲלֵא אף לדבריך, חֲמֵשׁ מֵאוֹת מֵאֵי מִעֲמָא לֹא נִבְיָא
36 – מדוע אינה גובה חמש מאות, כִּיּוֹן דְּלֹא כְּתַב לָהּ 'צְבִינִי וְאוֹסִיפִי
37 לָךְ תֵּלֶת מֵאָה אֲמַאתִים' – לפי שלא כתב לה בשטר השני 'רציתי
38 והוספתי לך שלוש מאות וזו נוסף על המאתים שכבר הייתי חייב
39 לך', אלא כתב לה סתם שיהיו לה שלש מאות וזו, ואנו מפרשים
40 דְּחִבִּי קְאָמֵר לָהּ – שכך היתה כוונתו בכתיבת השטר השני, אֵי מִזְמַן
41 ראשון נְבִיאָת – אם תרצי לגבות מזמן השטר הראשון, נְבִיאָת רק
42 מֵאוֹתִים הכתובים בו, ואינה גובה כלל בשטר השני, וְאֵי מִזְמַן שני
43 נְבִיאָת – ואם תגבי מזמן שני, נְבִיאָת תֵּלֶת מֵאָה ככתוב בשטר השני,
44 ואינו בא להוסיף לה אלא מאה בשטר השני.

1 שעבודה על המנה והמאתים בעת האירוסין, אלא יחול השעבוד
2 רק בעת כתיבת שטר הכתובה, כשתנשא, שאז יכתבו לה בשטר
3 גם את העיקר וגם את התוספת.
4 תמחה הגמרא: וְאֵי אֲמֵר רַב הוֹנָא קָבִי – וכי יתכן שכך אמר רב
5 הונא, שחיוב מנה ומאתים גובה האשה אף מנכסים שמכר הבעל
6 משעת אירוסין, וְהֵאָתְמֵר, אשה שהתגרשה והוציאה עֲלֵיוּ – על
7 בעלה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת, אַחַת שֶׁל מֵאוֹתִים זו, שזהו עיקר חיוב כתובה
8 לבתולה, וְאַחַת שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זו, והשטר שכתוב בו שלש מאות
9 נכתב לאחר זמן כתיבת השטר הראשון שכתוב בו רק מאתים,
10 והנידון הוא מאיזה זמן תגבה מנכסים משועבדים, האם מהזמן
11 הכתוב בשטר הראשון, או רק מהזמן הכתוב בשטר השני, וְאֲמֵר
12 רַב הוֹנָא, יכולה האשה לגבות באחד השטרות, ובאיזה מהם
13 שתרצה, אך אינה יכולה לגבות חלק בשטר זה וחלק בשטר זה,
14 ולכן, אם פָּאָתָה האשה לְגִבּוֹת רק מֵאוֹתִים זו, גִּיבָה אותם אף מִזְמַן
15 של שטר ראשון, שהרי על עיקר הכתובה נשתעבדו לה נכסיו
16 מהזמן ההוא, ואינה גובה את המאה הנוספים שבשטר השני. ואם
17 היא באה לגבות שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, גִּיבָה רק מִזְמַן של שטר שני, ואז אינה
18 גובה כלום מזמן השטר הראשון, ואף לא את המאתים הכתובים
19 בו, כיון שמחמת השטר השני היא מוחלת על שעבוד השטר
20 הראשון. מסיימת הגמרא את קושייתה: וְאֵם אֵיתָא – אם אכן סובר
21 רב הונא שבכל כתובה גובה מנה או מאתים משעת אירוסין,
22 ותוספת משעת נשואין, ומוכח שאינה מוחלת על שעבוד המנה

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ו		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:29	17:32	18:18	18:14	17:53	17:49	9:47	9:51	8:44	8:49	8:10	8:15	5:44	5:52	באר שבע (ח)
18:29	17:24	18:18	18:14	17:55	17:50	9:46	9:50	8:43	8:48	8:09	8:14	5:43	5:51	חיפה (ח)
18:27	17:15	18:17	18:13	17:56	17:52	9:45	9:49	8:43	8:47	8:08	8:13	5:42	5:50	ירושלים (ח)
18:29	17:33	18:19	18:15	17:54	17:49	9:47	9:51	8:44	8:49	8:10	8:15	5:44	5:52	תל אביב (ח)
18:54	17:49	18:41	18:32	18:08	17:59	10:00	10:06	8:57	9:04	8:13	8:20	5:56	6:09	אוסטריה, וינה (ח)
20:10	19:16	19:59	20:08	19:32	19:41	11:26	11:25	10:23	10:21	9:47	9:44	7:23	7:18	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:55	17:51	18:42	18:34	18:10	18:02	10:03	10:08	9:00	9:07	8:17	8:24	5:59	6:11	אוקראינה, אודסה (ח)
18:28	17:23	18:15	18:06	17:42	17:33	9:35	9:40	8:32	8:39	7:47	7:55	5:31	5:43	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:40	17:34	18:27	18:18	17:53	17:44	9:46	9:51	8:43	8:50	7:58	8:05	5:42	5:54	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
19:08	18:00	18:54	18:44	18:19	18:09	10:11	10:17	9:08	9:16	8:21	8:29	6:07	6:20	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
19:00	17:52	18:47	18:37	18:12	18:02	10:04	10:09	9:01	9:08	8:14	8:22	6:00	6:13	אוקראינה, קייב (ח)
19:20	18:19	19:08	19:00	18:39	18:31	10:29	10:34	9:26	9:33	8:44	8:51	6:25	6:37	איטליה, מילאנו (ח)
18:55	18:07	18:47	18:48	18:24	18:26	10:20	10:22	9:18	9:19	8:49	8:51	6:18	6:20	אקוואדור, קיטו (ח)
19:41	18:48	19:31	19:39	19:05	19:13	11:00	10:59	9:57	9:56	9:22	9:20	6:57	6:53	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:36	19:39	20:25	20:35	19:55	20:05	11:51	11:50	10:48	10:46	10:10	10:07	7:49	7:42	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:59	19:00	19:48	19:42	19:19	19:13	11:12	11:17	10:09	10:15	9:32	9:37	7:09	7:18	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:49	18:50	19:38	19:31	19:09	19:02	11:02	11:06	9:59	10:04	9:20	9:26	6:58	7:08	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:50	18:50	19:38	19:32	19:09	19:03	11:02	11:06	9:59	10:05	9:21	9:27	6:58	7:08	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:27	19:26	20:15	20:08	19:45	19:38	11:38	11:42	10:35	10:41	9:55	10:02	7:34	7:45	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:09	19:16	19:59	19:55	19:34	19:30	11:27	11:31	10:25	10:29	9:51	9:56	7:24	7:31	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:41	18:46	19:31	19:26	19:04	19:00	10:58	11:02	9:55	10:00	9:20	9:25	6:55	7:03	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:07	19:14	19:57	19:54	19:33	19:30	11:27	11:30	10:24	10:28	9:52	9:56	7:24	7:30	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:46	18:46	19:34	19:27	19:05	18:58	10:57	11:02	9:55	10:00	9:15	9:22	6:54	7:04	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:45	18:44	19:33	19:26	19:04	18:57	10:56	11:01	9:53	9:59	9:14	9:20	6:53	7:03	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:15	18:25	19:06	19:10	18:43	18:47	10:39	10:39	9:36	9:36	9:06	9:07	6:37	6:36	בוליביה, לה-פס (ח)
19:46	18:37	19:32	19:22	18:56	18:46	10:48	10:54	9:45	9:53	8:57	9:05	6:44	6:57	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:46	18:37	19:32	19:22	18:57	18:47	10:48	10:54	9:45	9:53	8:58	9:06	6:44	6:57	בלגיה, בריסל (ח)
18:50	18:04	18:41	18:47	18:21	18:27	10:13	10:13	9:10	9:10	8:39	8:39	6:11	6:08	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:38	17:48	18:29	18:35	18:05	18:11	10:01	10:01	8:58	8:58	8:27	8:27	5:59	5:56	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:04	17:59	18:50	18:40	18:16	18:06	10:06	10:12	9:03	9:11	8:15	8:23	6:02	6:15	בריטניה, לונדון (ח)
19:16	18:07	19:01	18:49	18:23	18:12	10:14	10:20	9:11	9:19	8:21	8:30	6:10	6:25	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:12	18:02	18:57	18:46	18:22	18:11	10:12	10:18	9:09	9:17	8:20	8:28	6:08	6:22	גרמניה, ברלין (ח)
19:27	18:20	19:14	19:04	18:39	18:30	10:31	10:37	9:28	9:35	8:42	8:49	6:27	6:40	גרמניה, פרינקפורט (ח)
18:52	18:07	18:42	18:49	18:24	18:30	10:13	10:13	9:11	9:10	8:39	8:38	6:11	6:08	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:22	18:31	19:13	19:11	18:50	18:48	10:45	10:48	9:42	9:46	9:12	9:15	6:42	6:47	הודו, מומבאי (ח)
19:18	18:27	19:09	19:07	18:46	18:44	10:41	10:44	9:38	9:42	9:08	9:11	6:38	6:43	הודו, פונה (ח)
18:43	17:38	18:30	18:21	17:57	17:48	9:49	9:55	8:47	8:53	8:03	8:10	5:46	5:58	הונגריה, בודפשט (ח)
18:54	17:54	18:42	18:36	18:13	18:06	10:06	10:11	9:03	9:09	8:25	8:31	6:03	6:13	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:17	18:19	19:05	19:00	18:37	18:32	10:31	10:35	9:28	9:34	8:51	8:57	6:28	6:37	יוון, אתונה (ח)
19:03	17:59	18:50	18:42	18:18	18:10	10:10	10:16	9:08	9:14	8:24	8:31	6:07	6:19	מלדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:20	18:29	19:10	19:09	18:47	18:45	10:42	10:45	9:39	9:43	9:09	9:12	6:39	6:44	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:25	18:25	19:12	19:24	18:41	18:52	10:35	10:33	9:32	9:29	8:50	8:47	6:32	6:24	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:50	17:57	18:40	18:37	18:15	18:12	10:10	10:13	9:07	9:11	8:35	8:39	6:07	6:14	נפאל, קטמנדו (ח)
19:46	18:57	19:37	19:39	19:15	19:17	11:11	11:13	10:08	10:10	9:40	9:42	7:09	7:11	סינגפור, סינגפור (ח)
18:41	17:30	18:26	18:16	17:50	17:40	9:42	9:47	8:39	8:46	7:50	7:58	5:37	5:51	פולין, ורשא (ח)
18:50	18:01	18:41	18:45	18:18	18:22	10:14	10:15	9:12	9:13	8:43	8:43	6:12	6:12	פרו, לימה (ח)
19:38	18:35	19:26	19:18	18:54	18:46	10:46	10:51	9:44	9:50	9:01	9:08	6:43	6:54	צרפת, ליאון (ח)
19:51	18:46	19:38	19:29	19:06	18:57	10:56	11:02	9:53	10:01	9:08	9:16	6:52	7:05	צרפת, פריז (ח)
18:38	17:49	18:29	18:30	18:07	18:08	10:02	10:05	9:00	9:02	8:31	8:34	6:00	6:03	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:13	19:14	20:01	19:54	19:33	19:26	11:23	11:28	10:20	10:26	9:40	9:46	7:19	7:30	קנדה, טורונטו (ק)
19:52	18:50	19:39	19:31	19:09	19:01	11:00	11:05	9:57	10:03	9:15	9:22	6:56	7:07	קנדה, מונטריאול (ק)
19:35	18:39	19:24	19:20	18:58	18:53	10:52	10:55	9:49	9:54	9:13	9:19	6:49	6:57	קפריסין, לרנקה (ק)
20:05	18:51	19:49	19:37	19:11	18:59	11:02	11:08	9:59	10:07	9:06	9:15	6:57	7:12	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:39	18:27	19:24	19:11	18:47	18:35	10:35	10:41	9:32	9:41	8:38	8:48	6:31	6:46	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:20	18:15	19:07	18:58	18:34	18:26	10:27	10:32	9:24	9:31	8:40	8:48	6:23	6:35	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:25	18:24	19:12	19:03	18:44	18:35	10:32	10:37	9:29	9:36	8:45	8:52	6:28	6:40	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:11	18:52	18:51	18:29	18:29	10:24	10:27	9:22	9:25	8:53	8:55	6:22	6:26	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"ט סכ"ח - התוונדויות תשמ"ט ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלדה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולקטים וחיזות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00469
15/03/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

